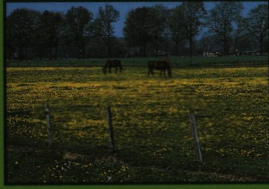


# de WEERLD B



Dr. A.H.G. Schaars

Staring Instituut

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemse Dialecten

WALD



t.o. Pag. 185



Pag. 202 links



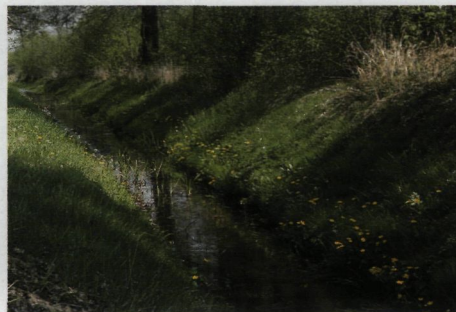
Pag. 202 rechts



Pag. 202



Pag. 225



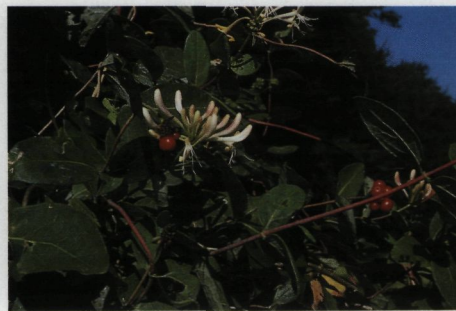
Pag. 234



Pag. 238



Pag. 266



Pag. 274



Pag. 281



Pag. 284



Pag. 286



Pag. 312



Pag. 203 links



Pag. 203 rechts



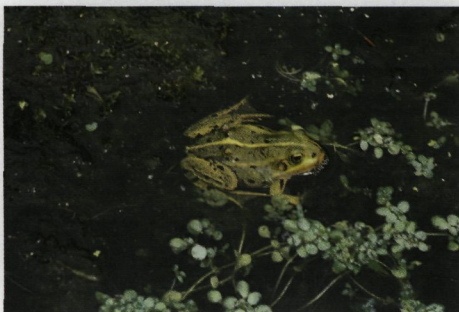
Pag. 210



Pag. 203

### PLEKPLAATJES

Op dit vel staot 43 plaatjes, dee op verschillende plaatsen in 't woordenboek staon mot, ze mot eerst uut-eknipt wodn en doornao op de an-egeven plaatsen met liem eplekt wodn.



Pag. 331



Pag. 341



Pag. 342



Pag. 348



Pag. 351



Pag. 353



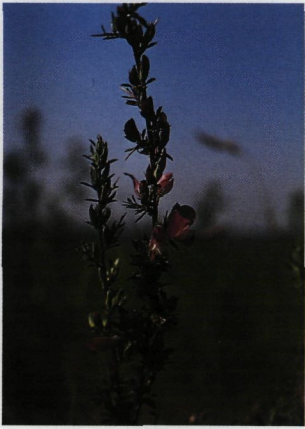
Pag. 355



Pag. 361



Pag. 364



Pag. 249



Pag. 256



Pag. 262



Pag. 269



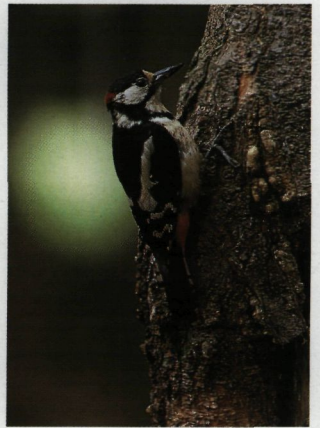
Pag. 270



Pag. 300



Pag. 367



Pag. 368



Pag. 374



Pag. 376



Pag. 380



Pag. 383



Pag. 391



Pag. 395



Pag. 403



Pag. 405



Pag. 406

WOORDENBOEK  
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN  
**WALD**  
X DE MENS EN DE WEERLD - B

Dr. A.H.G. Schaars

Sponsoring van de Rabobanken in Achterhoek en Liemers hef ter too bie-edragen dat disse uitgave tot stand kommen kon.

't WALD kump uut onder toezicht van de WALD-commissie;  
doorin zit:  
dr J.B. Berns, mw dr Jo Daan, W. van Keulen,  
drs. G.J.H.Krosenbrink, G.M. Rabeling, dr A.H.G. Schaars

SCHAARS, A.H.G.

)( De mens en de Weerld-B / A.H.G.Schaars. - Doetinchem :

Staring Instituut, 1989. - III. - (Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten; )(B).

Uitg. onder ausp. van de WALD-commissie.

ISBN 90-70845-24-5

Staring Instituut, Doetinchem, 1989

Druk: Drukkerij Zeegers B.V., Doesburg

Lay-out: W.van Keulen

Tekstverwerking: G.J.Agelink

WOORDENBOEK  
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN  
**WALD**

⌘ **DE MENS EN DE WEERLD - B**

eerder uut-ekommen:

Schaars, A.H.G. De mens en zien huus  
Doetinchem - Staring Instituut - 1984

Schaars, A.H.G. De mens en de weerd - A  
Doetinchem - Staring Instituut - 1987

Behalve de sponsoring van de Rabobanken in Achterhook en Liemers bunt veur disse uitgave  
biedragen ontvangen van de G.A.van der Lugt Stichting en de Stichting "Het Plantenfonds".



## INLEIDING

Dit deel is 't vervolg op De mens en de weerd-A. 't Gif de namen van planten en dieren in —logisch veur 'n systematisch woordenboek— de wetenschappeleke ordening. Doorbie is veur de planten gebruik emaaft van Heukels/Van der Meijden *Flora van Nederland* (Groningen 1983, 20e druk), veur de vogels van *SOVON Atlasproject voor winter- en trekvogels*, en veur de andere dieren van Bernhard Grzimek *Het leven der dieren, encyclopedie van het dierenrijk* (Utrecht 1974, 2e druk). De namen van huusdieren as koo, peerd en hond bunt neet op-enommen; dee komt in 't deel De mens en zien wark.

Um de toegankelekheid van dit deel te vergroten bunt ter extra twee alfabetische liesten op-enommen; 'n lieste van de Latijnse namen van planten en dieren en 'n lieste van de Nederlandse namen van planten en dieren.

't Materiaal uut Heukels 1 en Vr A'dam is allene gebruikt, as 't 'n wezenleke aanvulling was op 't eigen materiaal. 't Materiaal uut Heukels is doorbie kritisch bekekken deur den Heer D. Douwes uut Deutekem, dén 'n specialist is op 't gebied van de Achterhookse planten.

Bie de namen veur planten en dieren he'j te maken met verschillende factoren. Planten en dieren dee der neet opvallend uutzeet of gin bepaolde kwaliteit hebt, hebt vake gin bezondere name. Zukke planten wodt an-eduud met de verzamelname roet; zukke vogels heet in de Liemers musse. 'n Andere meugelekheid is, dat de benaming uut 't standaard-Nederlands gebruikt wodt. Dan krie'j namen as fitis en fluitekruid. Dee benamingen bunt vake op-enommen zonder dat de plaatse(n) woor-t-ze veur op-egeven bunt, der bie steet. Der steet dan: Ok op-egeven.; woornao de benaming(en) volgt. In iedere plaatse kan namelek de standaard-Nederlandse benaming gebruikt wodn. Soms wodt de standaard-Nederlandse namen wat an-epast in de streektaal: fluitekruid, grunling. Dan kump 't veur dat 'n zelfde benaming veur verschillende planten en dieren in gebruik is. Boomkrupertjen is zon geval: 't is 'n benaming dee zowel veur de boomkruiper as de boomklever gebruikt wodt. Andere veurbeelden bunt: kattedat, bonenpotter en liester. Natuurlek bunt al dee benamingen op-enommen, zoas ze op-egeven bunt. Onze streektaal löt zich noe éénmaal neet keureg netjes volgens de regels van de wetenschap leiden!

Ok an dit deel hebt weer heel völle mensen en instanties met-ewarkt. De Rabobanken in Achterhook en Liemers hebt veur de derde keer de uitgave in dissen vorm finantieel meugelek emaaft. De G.A. van der Lugt Stichting hef 'n financiële biedrage eleverd, net zo as de stichting "Het Plantenfonds". Dat ter ok in dit deel weer mooie illustraties staot he'w te danken an Fred Hazelhoff, Steven van den Brand en Jan Gal, dén o.a. dia's emaaft hef van de zes boeketten, dee mw J. van Prooije-Nijenhuis samen-esteld hef. De Heer C. Keussink hef ter veur ezorgd dat 't Duutse materiaal der kwamp. De Heren D. Douwes, J. Grotenhuis en dr J. Jansen hebt onderdelen van 't manuscript deur-elaezen; resp. aover planten, aover vogels en aover wormen, weekdieren en geleedpotegen. Veur al dee metwarking bu'w heel dankboor, net zo as —'t sprekt haoste van zelf— veur de arbeid van de metwarkers woorvan de namen ok noe weer hiernao eneumd wodt.

Deutekem, september 1989

A.H.G.Schaars

**VANAF 1987 WARKT MET/HEBT MET-EWARKT AN 'T WALD:**

**AALTEN**  
*Mw. H.ter Beest*  
*G.Dutler*  
*J.W.Geesink*  
*D.W.Geesink-Wisselink*  
*A.Hoiting-Lensink*  
*J.G.H.Huls*  
*H.Kirkskothén-Vreeman*  
*Mw. A.Lensink*  
*J.Ligterink*  
*J.ter Linde-Duenk*  
*W.J.Obbink-Korten*  
*H.Schoppers*  
*G.Wagterveld*  
*B.J.Wassink*  
*H.G.Lettink*

**ALMEN**  
*A.Blikman*  
*A.Ruiterkamp*

**ANGERLO**  
*C.J.Pennekamp*  
*B.Pennekamp-Siebelink*  
*H.A.Nieuwenhuis*  
*H.A.Wissink*

**AZEWIJN**  
*J.Venes*

**BAAK**  
*H.Harmsen-Arfman*  
*A.Lochtenberg-Peters*

**BELTRUM**  
*A.W.M.Gebbink-Zemann*  
*J.te Vogt*

**BORCULO**  
*R.Berenpas-Slagter*  
*F.W.van Dassen*  
*M.van Dassen-Eijkelenburg*  
*A.B.Delsink*  
*R.van Donkelaar-Rhebergen*  
*S.O.van Drooge-Stoffel*  
*M.Nijland-Hofstede*  
*B.Rhebergen*  
*A.H.G.Schaars*

**BREDEVOORT**  
*Mw. F.A.B.Beckers*

*Mw. M.A.P.Beckers*  
*H.C.Daniels*

**DIDAM**  
*W.J.Elfrink*  
*W.A.Elfrink-Sanders*  
*J.Horsting*  
*M.Horsting-Baars*

**DINXPERLO**  
*J.Boland*  
*J.Keuper*  
*B.W.Veerbeek*

**DOESBURG**  
*J.C.ten Katen*

**DOETINCHEM**  
*G.J.Agelink*  
*J.W.M.Bergevoet*  
*G.J.Bruggink*  
*B.W.Eskes*  
*D.J.Roenhorst*  
*G.Roenhorst-Jansen*

**DUIVEN**  
*W.Brands*  
*A.Gerritsen*  
*A.J.Gieben*  
*L.Th.G.Kok*

**DREMPT**  
*G.B.Hendriksen*  
*L.Hendriksen-Luimes*  
*G.J.Hendriksen*  
*H.J.Hendriksen-Lenselink*  
*D.H.Lucassen*

**EEFDE**  
*B.Ebbink*  
*J.Ebbink-Pardijs*  
*H.J.Jansen*  
*A.Klein Hulze*  
*J.Nijenhuis*  
*J.Regelink*  
*R.H.Weenk*

**EIBERGEN**  
*H.B.Hulshof*  
*M.Hulshof-Nieuwenhuis*  
*B.J.A.Luttikhuis*

*A.C.Luttikhuis-Kotte*  
*T.Stam-Bartelink*  
*E.J.Bartelink*  
*G.Bartelink-Floors*  
*B.G.A.Weekink*

**GEESTEREN**  
*H.Beltman-Lubbers*  
*J.C.Brinkerink-van den Blink*  
*H.W.Florijn-Bleumink*  
*H.E.Florijn Lutke Willink*  
*H.J.Florijn-Voskamp*

**GELSELAAR**  
*J.H.H.Voortman*  
*G.H.Voortman-Voortman*

**GENDRINGEN**  
*E.Rosier*  
*H.Tekaart*

**GORSSSEL**  
*J.G.Boschloo*  
*D.Boschloo-Boschloo*  
*G.A.Jansen*  
*H.Kleinbolt*  
*J.Klooster*  
*H.Klooster-Zweverink*  
*K.W.Makkink*  
*J.G.Makkink-Stenvert*  
*H.M.Nieuwenhuis*  
*C.W.Nieuwenhuis-Makkink*  
*E.Stormink*  
*R.Stormink-Hissink*

**GROENLO**  
*Mw. H.Groot Bruinderink*  
*H.Hoog Antink*  
*W.Lansink*  
*T.Raben-Bekken*  
*J.G.Roerdink*  
*M.Wijnen-Oosterholt*

**GROESSEN**  
*J.Boss*  
*L.J.A.Evers*  
*H.J.Wichers*  
*J.te Witt*

**HAARLO**  
*G.J.Havikhorst*  
*J.Havikhorst*

D.F.Havikhorst-Brinkerhof

HARFSEN

K.A.Kloppers  
G.J.Koeslag  
J.Koeslag-Brummelman  
Joh.Lamberts  
H.Lamberts-Altena

HENGELO

G.J.Geurtsen  
J.W.Smeitink  
D.Smeitink-Walgemoet  
B.Luesink  
W.H.Luesink  
G.Luesink-Dimmendaal  
A.J.Teunissen  
G.Teunissen-Lammers

KEPPEL

J.Greven  
W.Greven-Wesselink  
W.Greven-Willemsen  
L.Vels-Wesselink  
L.Wesselink

LAREN

A.J.Bielderman  
J.Braakman-Koeslag  
G.Dijkerman-Dijkman  
H.J.Dijkman  
M.Greutink-Bielderman

LICHTENVOORDE

J.B.F.Boekelder  
J.Buijnink  
Pater Hegeman  
Ant.Hulshof  
H.J.A.Hulshof  
H.Krabbenborg  
Fr.Lageschaar  
J.van der Mosselaar  
B.Schutten  
M.Vos-Lueb

LOBITH

K.Burkhard  
A.Jansen-de Leeuw  
J.H.Koenders-Vierboom  
A.Stift-Hulzebos  
E.B.Vierboom

LOCHEM

B.J.Altena

J.Boerman-Maas  
D.Hiddink-Dijkman  
S.van der Neer  
C.Puyman

MECGHELEN

W.J.Winands

NEEDE

J.Gakink  
J.ten Have  
G.H.ter Horst  
H.Morssink  
H.H.Varenhorst  
I.Varenhorst-Haarman  
J.Lettink-Bisperink

OLBURGEN

A.J.Gosselink

PANNERDEN

T.Bekker-Kummeling  
J.Leenders  
R.Loef-Hendriks  
G.Roelofs  
J.Willemsen

REKKEN

G.J.Geesink  
M.Kerkemeijer-Lubbers  
A.Mellink  
J.G.Tenkink

RUURLO

J.W.Arffman  
J.Arffman-Bannink  
J.Bruigom  
W.Bruigom-Breman  
Mw. J.Daan  
E.Dijkman  
J.Dijkman-Hietbrink  
C.Kamperman-Hulshof

SILVOLDE

F.Alofs  
H.J.J.Bongers  
G.J.H.Doornink  
A.Tap  
H.Veldhorst

SINDEREN

J.A.Wisselink-Heezen

H.Geurink

STEENDEREN

H.W.Huurnink  
E.J.Huurnink-Gerritsen

STOKKUM

P.Derksen  
B.Hakfoort  
H.Harmsen  
Th.Harmsen  
H.Krauts

TOLDIJK

J.H.Bouwman-Walgemoet

ULFT

H.Berendsen

VARSEVELD

A.Colenbrander  
H.Gesink  
D.W.Gussinklo  
H.Th.Wisman

VOORST

G.H.A.Lieftink  
H.J.Lieftink

VORDEN

B.Bargeman  
D.J.A.Klein Geltink  
G.Klein Geltink-Korenblek

WARNSVELD

A.J.Kuiper  
G.M.Kuiper-Nossent

WEHL

W.Bannink  
Mw.B.G.Bannink  
M.Eijt-Schenning  
J.A.Freriks  
K.Freriks-Meijnen

WESTENDORP

G.J.Beunk  
W.G.Beunk-Wisselink  
J.Buunk  
A.Buunk-Colenbrander

WESTERVOORT

M.Dinnissen-Werts

J.Engelen  
C.Klomp  
I.Reijmer-Kampschreur  
B.Siebelink  
H.Volman-Krutwagen

**WICHMOND**  
M.Dimmendaal-Denkers  
R.G.Krijt  
J.Lamers  
H.Pardijs  
D.Pardijs-van Zadelhoff  
M.Pellenberg-Krijt  
Mw.R.Zeevalkink

**WINTERSWIJK**  
Mw. R.Beskers  
B.ten Hietbrink  
G.H.Hoitink  
G.J.H.Krosenbrink  
R.Krosenbrink-Naves  
H.J.Nuys  
J.van Prooije-Nijenhuis  
D.W.Wilterdink  
J.G.te Winkel-Heesen

**ZEDDAM**  
Mw. J.T.B.Berndzen  
Mw. W.J.C.Berndzen  
Mw. A.Lukkezen  
A.G.H.Lukkezen

**ZELHEM**  
G.J.Duitshof-Berendsen  
H.G.Eelderink-Nijenhuis  
M.Masselink  
J.H.G.Regelink-Lebbink  
F.J.Wolsink

**ZEVENAAR**  
A.W.A.Bruins  
Th.J.G.Goossen  
E.F.M.Wellink-Cramwinckel  
Th.Visser  
B.L.J.Visser-Fontejn

**ZUTPHEN**  
G.J.Bierhof  
J.H.Bierhof-Jebbink  
W.Hetebrij  
G.J.Heuvel  
G.Nekkers  
G.J.Terink

**ZWIEP**  
A.J.G.Sibinga-Reudink  
G.Wegman-Reudink

**BUTENGEBIED**

**BATHMEN**  
T.Nikkels  
R.Stegink-Nikkels  
M.Viswart-Höften  
F.Volkers  
J.te Winkel  
W.van Ark

**HAAKSBERGEN**  
B.E.Asbreuk

**MARKELO**  
J.H.Bussink  
J.Bussink-Brinkmans  
H.Onstenk  
A.J.Sligman  
J.H.Sligman-Bussink

**WILP**  
J.Aalpoel

**ANHOLT**  
B.Barking

**BOCHOLT**  
H.Schlatt

**BORKEN**  
H.Weddelling

**ELTEN**  
Mw.F.Berg  
T.Kok

**EMMERICH**  
W.Huybers  
F.Klaaszen

**GESCHER**  
A.Remmelt

**HEIDEN**  
W.Ross  
KLEVE  
G.van Benthum

**RAESFELD**

A.Friedrich

**RAMSDORF**  
Mw.M.Niehues

**RHEDE**  
A.Enting

**RHEDEBRÜGGE**  
Mw.A.Bollendorf

**STADTLOHN**  
H.Demes

**SÜDLOHN**  
E.Schulze Wehning-Siebing

**VREDEN**  
W.Elling

en völle anderen woorvan  
ons de namen neet bekend  
bunt

**BIE 'T INVULLEN VAN DE  
PLANTENLIESTEN HEBT  
SPECIAAL EHOLPEN:**

G.Dekker, Loch  
J.Eertink, Loch  
W.J.Huis in 't Veld, Baa  
D.Jansen, Eef  
H.J.Kelholt, Loch  
G.J.Kelhout, Loch  
J.Mecking, Breb  
J.Meinen, Win  
J.Nengerman, Eib  
G.Nevenzel, Loch  
Th.Nijman, Aal  
H.H.Rexwinkel, Rek  
W.Schutte, Loch  
H.J.Steenblik, Loch  
J.Venderbos, Lich  
C.Vredeveld, Ruu

**BIE 'T INVULLEN VAN DE  
VOGELLIESTE HEBT  
SPECIAAL EHOLPEN:**

H.J.Boomkamp, Bor  
H.Eppingbroek Lich  
N.Haanappel, Does  
W.J.Huis in 't Veld, Baa  
J.Jansen, Vars  
H.J.Klein Willink, Gees

A.F.Kupper, Eib  
J.Mecking, Breb  
G.Nevenzel, Loch  
G.J.Ordelman, Nee  
W.Rutten, Wesv  
R.Rutten-Krechting, Wesv  
H.Schoppers, Aal  
J.van Uum, Breb  
H.J.Veldkamp, Loch  
J.G.Vos, Doet  
C.Vredeveld, Ruu  
W.Wolferink, Bar

DIALECTLITERATUUR IS  
GE-EXCERPEERD DEUR:  
J.W.M.Bergevoet  
H.Bulthuis-Somsen  
E.Wellink-Cramwinckel  
  
ANDER WARK IS NOG  
EDAONE DEUR:  
G.J.Agelink  
B.Bloch-van Rhijn  
Mw.J.Daan  
D.Douwes

J.van Prooije-Nijenhuis  
W.de Graaf  
R.Groeneboer  
J.Grotenhuis  
G.Inhester  
J.Jansen  
W.van Keulen  
C.Keussink  
T.Wigger

## ILLUSTRATIES

S.H.van den Brand:

189b, 215b, 218a, 228a, 232a, 235b, 244a, 246b, 254b, 263b, 268a,  
271b, 275a, 280a, 285b, 287a, 293a, 306a, 312a, 316b, 333b, 337b,  
340a, 345a, 349a, 353b, 359b, 368a, 371a, 373b, 377a, 379a, 385b,  
394b, 405b.

coll. Staring Instituut (emaakt deur Jan Gal):

t.o. 185, 202a, 202b (2x), 203a (2x), 203b, 216a, 225a, 234b, 238a, 242a,  
266a, 269b, 273a, 274a, 281a, 284b, 286b, 298b, 331b, 350b.

Fred Hazelhoff:

341a, 342b, 348b, 351b, 353a, 355b, 361a, 364a, 367a, 368b, 374b,  
376b, 380a, 383a, 391a, 395a, 403a, 405a, 406b.

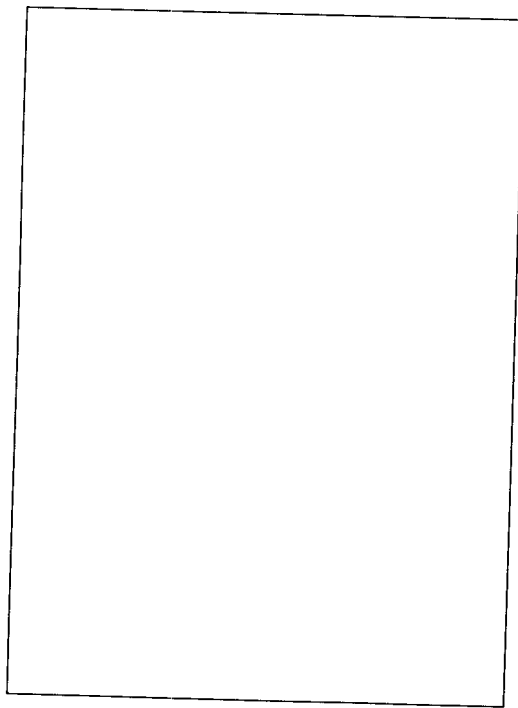
G.M.Rabeling:

210a, 249a, 256a, 262b, 270a, 300b.

coll. "De Graafschap": 261a, 299b, 400a, 401a.

coll. A.H.G.Schaars: 219a, 226a.

coll. H.Harmsen: 221b.



*Achterhookse beume*

## HOOFDSTUK 5

### PLANTEN

#### A. ALGEMEEN

##### BOS

01 BOS: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 17], Win 1971 [Deunk 1,33].

02 WOLD: / Acht 1895 [Telge 2, 153].

03 WOOLD: / Acht 1895 [Telge 2, 153].

04 WALD: / Liem 1843 [Baordman in: GV-alm 181].

**Vars:** Bos; met de ó van dóm, want 't is 'n ander woord as bòs (dat "blut", "op" beteikent) met de ò van stòk.

**Eef:** 'n Man dee in de bos woont, neumt wiele Gait- uut-de-bos.

**Liem 1843:** Hij ('n arme waever) docht aon zien zuster, hoe hie in 't wald met eur had lopen bosbaezen zuken, doe ze nog kinder waoren [Baordman in: GV-alm 181].

**Gaa 1968:** "Fantastisch, wat een mooie streek is dat hier", zei Lies. "Dan hol i-j ook van busse?", vroeg Staeven [Van Velzen 3, 143].

**Pan 1988:** WARD "bos van rijshout", KRAEJEBOS "populierenbos" [Telge 7, 153 en 73].

**Sto 1982:** BOSBRIEFKE "vergunning om een bosgebied te betreden" [Telge 3, 22].

**Win 1971:** BRANDTRAO "(in bossen) brede onbeboste baan tegen uitbreiding van brand, brandsingel" [Deunk 1, 35].

**Vars 1985:** ONDERHOLT "struweel". Op de singel stonnen eiken met 'n hoop onderholt [Telge 6, 247].

**Vars 1985:** ONDERGRUUJ - Hoe meer as ter in 'n bos edund wòrdt, zo vòls te better gruujt de beume die aoverblijft en zo vòls te meer ondergruujt kump ter [Telge 6, 246].

##### BOSKAZIE

*Onder boskazie wodt verstaon wild greujend*

*holt, veural bestaonde uut struken. 't Hef 'n ongunstege betekenis, want 't betekent dat ter te weinieg an onderhoud gebeurt: dat ze de zaak hebt laoten verkommen.*

01 BOSKAZIE: Gor, Harf, Alm, Eef, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Net, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Did, Sto, Zed / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 80], Win 1971 [Deunk 1, 33], Vars 1985 [Telge 6, 67] || Wilp, Mar, Vre, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe.

02 BOSKAGE: Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Rek, Bel, Groen, Win, Voo, Sil, Wesv, Pan / Win 1971 [Deunk 1, 33] || Bat.

03 BOSTERI-J: Lob.

04 ONBOCHT: / Acht 1830 [Telge 4, 8].

05 WILDE WAS: / Acht 1895 [Telge 2, 152].

06 RUGERI-JE: / Vars 1985 [Telge 6, 293].

**Voo:** Boskage is 'n warboel van struuk, veural met deurns zo as brummels en dan ok vake nog brannettels en diessels der bi-j. 't Is meer ondeurdringboor as 'n busken.

**Wich:** Deur 'n boskage köj niet deurlopen; der staot brummelstruken en ok 't andere holt gruujt deur mekare hen.

**Vor:** Wild opgaond gewas met jonge beumkes, struukskes, brummelstroeken en meer van dat spul neumt wiele wel boskage.

**Sin:** As argens 'n boskazie gruujt, dan beteikent dat, dat ter zon betjen 'n rommeltjen van begrujing —deurne, onholt en zo— is; der gruujt van alles, wat ter niet grujen mot.

**Haa:** As ter 'n grote boskage in 't bos is, dan is 't ter ene grote pröttel; 't bos is dan slecht onderholden.

**Lar:** 'n Troep holt wat dichte op mekare

greujt, neume wile boskazie of boskage. Alles steet zó dichte op mekare, da'j der neet meer deurhen könt kieken.

**Eib:** As de leu völle dichte struken um 't hoes hen hebt, dan wodt ter ezegd: "Dee hebt ok ne hele boskazie um 't hoes".

**Loch:** At ze van oew tuin zegt dat 't 'n hele boskazie ewodn is, dan mo'j neet denken dat ze dat mooi vindt. Ze vindt dan dat de boel verschrikkelek verwaarloosd is en da'j der gauw is wat an zollen motten doen.

**Did:** "Jekus; mo'j 's kieke wat 'n boskazie daor um 't huus steet!".

**Bel:** Teggenwoordeg verstoppt ze de varkensstelle en zo achter 'n boskage; dan völt 't neet meer zo op dat ze der zo völle hebt.

**Hen:** 'n Bos op grote afstand wodt ok wel 's an-eduud as boskazie: "Zie'j gunter die boskazie? Door mo'j langs um bi-j 't Zelle te kommen".

**Wesv:** Ajje te veul bloeme veur 't raam heh staon, dan zegge ze wel: "Wah make gullie der toch 'n boskage van".

**Win 1975:** Achter Truusken aere schole was de legere schole en daor leep ik ok maor ummehen. Der was ne flinken spölplas en daorachter was luk boskazie [Jan Aessink in: Moespot 87, 4].

**Win 1971:** ROWTE "ruigte, wild door elkaar groeiende lage planten" [Deunk 1, 197].

#### OPSLAG

*Opslag is holt wat vanzelf op-ekommen is.*

01 OPSLAG: Acht, Liem / Lar 1927 [Heuvel 1,191], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 157].

02 HOLTOPSLAG: Harf, Rek, Groen, Gen, Meg, Ste.

03 OPSLAGHOLT: Sin.

04 WILDOPSLAG: Zed.

05 OPSCHOT: Eib, Zev.

06 WILDGREUJ: Eib.

07 WILDGRUUJ: Doet.

08 VliegHOUT: Wesv.

**Lar:** Holt dat vanzelf opkump, neume wi-j opslag. Opslag gif vake onholt.

**Eib:** Dat stuksken weuste grond is al hele-

maole dichte-ereujd met opslag.

**Meg:** Naeven mien huus he'k 'n kessenboom staon die zo'n vieftien joor geleien deur —denk ik— de spraonten gepaot is en dus opslag is. 't Is now 'n fikse boom die miesschien wel tien meter hoog is.

#### ONHOLT

*Onholt is holt woor ie niks met doon könt, behalve verbrann.*

01 ONHOLT: Gor, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Din, Vars, Sin, Sil, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Zev / Acht 1882 [Telge 2, 94], Win 1971 [Deunk 1, 163] || Wilp, Vre, Stlo.

02 ONHOUT: /Acht 1830 [Telge 4,8].

**Gor:** Onholt is holt wat ter nit heurt te staon; b.v. vogelkers.

**Vor:** Onholt is 't zelfde as opslag.

**Ruu:** Onholt is holt woor i-j weineg nuttegs met doon könt; ie könt 't allene nog as brandholt gebruiken.

**Eib:** Onholt is slech holt of —zo as mien opa altied zei— WAAIBEUMENHOLT.

**Aal:** Onholt is holt, dat neet te gebruiken is as GERIEFHOLT.

**Kep:** Onholt is gin holt; da's waardeloos holt: rommel.

**Ste:** Onholt is holt zonder of met weineg weerde, b.v. 't afvalholt as 'n boom an planken of balken ezaagd wodt of 't holt wat hier en door wel langs de weg of graven gruujt.

**Kot 1925:** Grote busse met dennen en eken en onholt; kempe met welle der ummehen, ne es van-waor-bu'j-mi-j, 'n goor, 'n vaene en ne onmundege lappe veldgrond [Meinen 3, 8].

#### DROBBEL

*As 'n paar beume bie mekare staot, staot ze an 'n drobbel.*

01 DROBBEL: Ruu, Loch, Lar, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb.

02 DROEBEL: Gels, Haa, Wesv.

03 DRÖPPEL: Zel.



04 DROEF: Haa, Bel, Aal, Sin.

Ok op-egeven: TRÖPKE(N).

**Haa:** 'n Droebel beume bie mekare en 'n droef beume bie mekare wodt beide wal ezeg.

**Ruu:** At ter 'n paar beume bie mekare staot, staot ze an 'n droebel.

**Gels:** An de weg van Geestern naor Gelster staot zeuven beume an 'n droebeltjen.

**Zel:** In de weie staot wat beume an 'n dröppel.

**Bel:** Wat beume dee bie mekare staot, neume wiele 'n droef.

**Gels 1928:** Too vlaogen de peerde in 'n droebel dennen [Krebbers in: Gids Folkl. 1, 88].

**Kot 1925:** Dan kwam de baeke terechte in ne groten, duusteren bos. Beume stonnen daor! Beume; man, dee'j met ow tweeën neet umvamen konnen. Och zukke beumel Eken en beuken en ok hier en daor op luk hogere bultens droebelkes dennen [Meinen 3, 80].

#### DROEF

*'n Droef planten of blomen bunt planten of blomen dee dichte bie mekare staot.*

01 DROEF: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Nee, Bel, Win, Zel, Hen, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 28], Win 1971 [Deunk 1, 50].

02 DRUBBEL: Harf, Ruu, Nee, Bel, Ang.

03 DROEBEL: Aal, Pan.

04 DRÖBBEL: Zel.

05 TROP: Wich.

**Gor:** 'n Droef crocussen; de oe is kort as in 't Nederlandse woord boek.

**Harf:** De sneeklökskes staot an 'n drubbel bie mekare. Völle kassen bie mekare an 'n boom bint 'n droef kassen. As ze contact met de grond hebt, he'j 'n drubbel; is ter gin contact met de grond, dan he'j 'n droef.

**Vor:** As völle zäödjjes op één pleksken opkomt, dan krie'j 'n droef plentjes.

**Hen:** Plentjes die heel kot op mekare staot, staot an 'n druufken. Uut de baeze van nachtschade komt wel 'n twinteg plentjes; die staot an 'n druufken. Dat is wat anders

as 'n drubbel, want dan staot ze niet tegen mekare.

**Ruu:** 'n Droef blomen, 'n droef appels; 'n drubbeltjen blomen.

**Zel:** As bloemen kort op mekare staot, staot ze an 'n droef of dröbbel. Droef en dröbbel is allens.

**Loch:** 'n Droef is kleiner as 'n drubbel: 'n droef blomen, maor 'n drubbel beume of struke.

**Ang:** As de bluumkes in den hof vlak bi-j mekaar staon, staon ze an 'n drubbeltjen.

**Nee:** Hee pot de violen an 'n drubbeltjen.

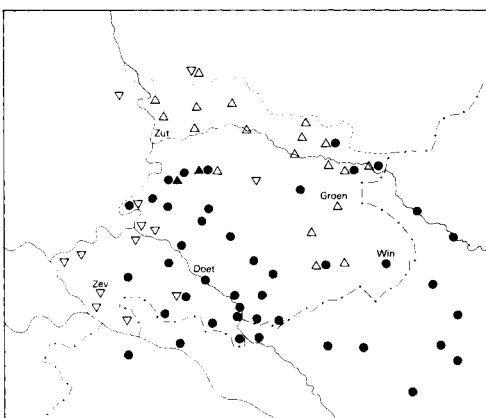
**Aal:** De bloembollen staot in 'n droebel bi-j ene.

**Pan:** 't Zaejsel stit op 'n drubeltje.

#### STROEK

*'t Onderscheid tussen boom en stroek is neet altied dudelek; door kump nog bie dat in de Noordoosteaken Achterhook bos ok gebrukt wodt in de betekenis van stroek.*

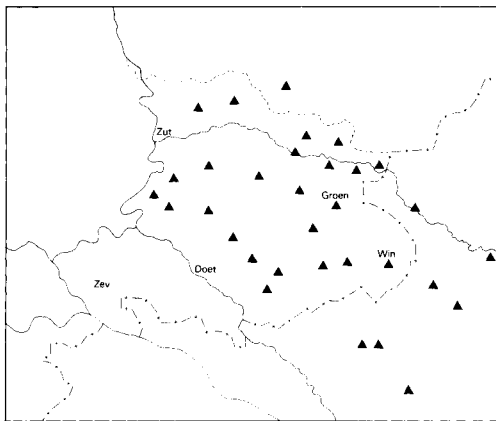
01 STROEK: Wich, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Did, Sto, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 124] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch, Anh. Emm, Kle.



● stroek(e) 01-02    △ struke 03  
▲ struken 05        ▽ struuk 04

*Stroek(e) kump veural veur in de streek van den Olden lesselt, in 't oosten van den Acht en in Duutslan. 't Scheidt 't uu-gebied: in 't noordoosten van den Acht wodt namelek meesttied struke ezegd en in de Liem struuk.*

- 02 STROEKE: Vor, Baa.  
 03 STRUKE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre || Bat.  
 04 STRUUK: Ruu, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Zed, Pan, Lob || Wilp, Bat.  
 05 STRUKEN: Vor, Baa.  
 06 BOS: Harf, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol || Mar, Vre, Ges, Slo, Ram, Raes, Rheb, Rhe.



▲ bos = "stroek"

*In den helen Acht en in Westfalen is 't woord bos in de betekenis van "stroek" (nog) al-gemeen bekend.*

**Vor:** Struke was onbepaald; stroeke —b.v. brummelstroeke— wodn ebruukt in combinatie met 'n bepaolde soort.

**Baa:** "Wao's de katte ebleven?" "Hie zit in dén struken".

**Eib:** 'n Paar struke bie mekare, neume wiele 'n druufken struken.

**Wich:** As ter wat struken bie mekare staot, neum iej dat wel STRUKERIEJE. Deur die strukerieje köj haos niet deurkommen.

**Win 1971:** STROEKEG "struikachtig". Stroekeg heed [Deunk 1, 234].

**Acht-Tw 1948:** STROEVELLE "struweel" [Wanink 1, 192].

**Win 1971:** KROEPHOLT "struikgewas". 't Knienken wos zik nog intieds onder 't kroepholt te bargene [Deunk 1, 124].

● *Veur zes plaatsen volgt hieronder de benamingen op -bos en -boom veur tien soorten struken:*

**Vor:** Oldemennekesboom, mispelboom, hulzebos of hulzeboom, seringenbos of seringenboom, hazenöttenbos.

**Lar:** Deurnebos, wakelbos, mispelboom, vleeerbos.

**Eib:** Brömmelbos, wakelbos, mispelbos, holzebos, seringenboom, vleeerboom.

**Bel:** Brömmelbos, jeneverbaezenbos, mispelboom, holzekrabbenbos, seringenbos, hazenöttenbos, vleeerbos.

**Win:** Brömmelenbos, wakelbos, seringenboom of seringenbos, hazelnöttenboom, vleeerbos, bikbaezenbusken.

**Vars:** Mispelenboom, hulzeboom, porsbos.

## BOOM

01 BOOM: Acht, Liem.

**Doet:** Eén boom, twee bomen.

**Hum:** Eén boom, twee beume.

**Olb:** Eén boom, twee beume of bomen.

**Did:** Eén boom, twee beum.

**Win:** 'n Jong beumken neume wi-j ne TELGE.

**Vars 1985:** Ze zatten gemutelek op 't mos onder 't GEBEUMTE [Telge 6, 113].

## KROEZEN BOOM

*'n Kroezen boom is 'n boom met 'n mooien, vollen krone; hee steet haoste altied allene, is breed vertakt en dichte bebladerd.*

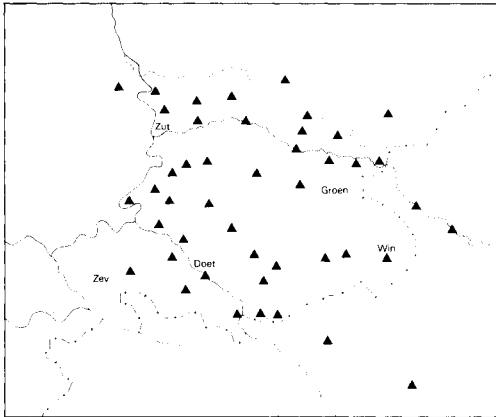
01 KROEZEN BOOM: Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 198] || Wilp, Mar, Haak, Vre, Stlo, Raes, Boch.

02 KROEZE BOOM: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ste, Olb, Did, Zed.

03 VOLLEN BOOM: Lich.

04 GELPEN BOOM: Din.

**Ste:** 'n Kroeze boom is 'n boom met mooie,



▲ kroeze(n) boom 01-02

*De benamingen kroezen boom en kroeze boom bunt in de Zuidwesteleke Liemers neet bekend.*

lange tekke die regelmaoteg um 't baovenste ende van de stam verdeild zit; hee hef nogal 'n zwore, volle krone, die op afstand gezien 'n parreplu-vorm hef.

**Vars:** 'n Kroezen denne het 'n welderege krone en is 't tegenaovergestelde van 'n spradlink.

**Hen:** As 'n boom de tekke wied uut hef staon, is 't 'n kroeze boom. 'n Stroek kan ok kroes waezen.

**Ang:** 'n Boom met 'n mooie kroon der op het zich mooi, kroezeg gevormd. [KROEZEG; ok: Wesv].

**Eib:** 'n Kroezen boom hef 'n groten vlocht. [VLOCHT; ok: Sin, Zel].

**Bel:** 'n Kroezen boom is breedvlaags oet-esteuld. [BREEDVLAAGS].

**Win:** 'n Kroezen boom is breedvlaaks of breedvlaks oet-esteuld. [BREEDVLAAKS, BREEDVLAKS]

**Acht-Tw 1948:** 'n Kroes beumken "een boompje met een mooi gevormde kroon" [Wanink 1, 131].

**Geld Eil 2e h 19e e:** RUIG IN 'T HAOR "(gezegd van bomen) breed getakt" [Telge 4, 120].

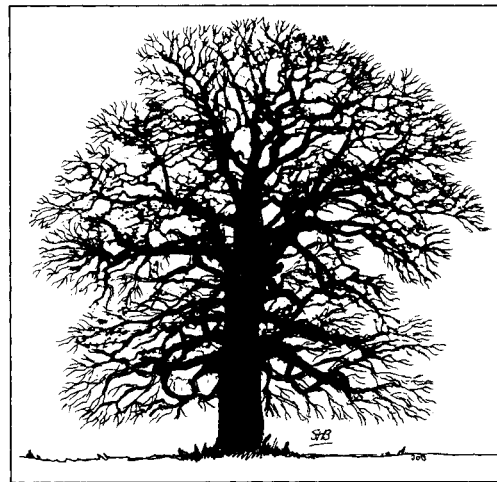
● *Kroes wodt ok wel van plentjes ezegd:*

01 KROES: Nee, Bel, Aal, Gen, Voo, Vars, Tol || Bat.

**Tol:** De graniums van mien gropmoeder waren altied mooi kroes.

**Bel:** Mooskool kan zo mooi kroes waezen.

**Vars:** De slate en den andieve staot ter kroes en gelp bi-j.



*Kroezen boom*

#### KNORF

*'n Knorf is 'n boom, dén der neet kroes uut-zut. Bie wat weurde (01-04, 06, 08-10) steet 't onvolgreujd of 't vergreujd waezen op de veurgrond; vake geet 't um olde beume. Bie andere weurde (05, 11-12) is 't kale, spriete-rege uterlek 't belangriekste aspect.*

01 KNORF: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Haa, Nee, Eib, Bel, Aal, Gen, Voo, Vars, Wesd, Baa, Tol, Zed / Win 1971 [Deunk 1, 116].

02 NORF: Bel.

03 KNÖRF: Kep, Olb.

04 KNARF: Sil.

05 SPRADDE: Eef, Wich, Bor, Win, Wesd, Zel, Doet, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 186].

06 SPRARRE: Key.

07 SPRARK: Sil.

08 SPRADLINK: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 329].

09 KROT: Net, Ang.

10 KRODDE: Din.

11 IEL: Vor.

12 IJL: Loch.

13 SPIL: Loch.

14 GIJZELPAOL: Bel.  
15 STRAMP: Zel.  
16 KWARRE: Aal.  
17 SCHIWSEL: Aal.

**Loch:** As 'n boom slech greujt, dan is 't 'n knorf van 'n boom.

**Bel:** Ne knorf (of: norf) van ne boom wil maor neet wassen.

**Aal:** Ne vergreujden boom is ne knorf van 'n boom.

**Voo:** 'n Knorf is 'n old, scheefgezakt beumken.

**Vars:** 'n Armelek beumken nume wi-j 'n spraolink. 'n Knorf is vake 'n olden, afgelaefden boom, maor ok wel 'n jongen boom woor gin doch in zit.

**Kep:** 'n Knörf is 'n vergruujde boom of stroek.

**Sil:** 'n Knarf is 'n boom woor geen gruuj in zit.

**Bor:** 'n Spradde is 'n schraonn boom; hee zut ter sprieterereg uut.

**Key:** Da's 'n sprarre van 'n boom, door zit gin gruuj in.

**Kot ca 1930:** Den boom dén ze uitkozen, ston achter in de maot. 't Was ne wilge —luk ne knorf—, maor hee hadde de tekkere zó zitten, dat Knelis en Willem der hendeg in konnen klimmen [Meinen 5, 38].

**Win:** Ne denne dee nog al tamelek krom egreujd is, is ne PRAGGE van ne denne.

#### SPRADDEREG (1)

*As 'n boom of struke of 'n ander gewas spraddereg is, dan is e neet good egreujd; dan is e neet mooi kroes.*

01 SPRADDEREG: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Loch, Gees, Gels, Nee, Din, Gen, Wesd, Hen || Wilp.

02 SPRIETEREG: Eef, Bor, Voo, Wesd, Doet, Wehl, Pan.

03 SCHRAOL: Gen.

04 SCHRAO: Bor.

05 SPICHTEG: Voo.

06 SPICHTEREG: Eib

07 SPIEREG: Zel.

08 PIETEREG: Kep, Did.

09 MIEZEREG: Gels.

10 KÖTTEREG: Aal.

11 KÖDDEREG: Wehl.

12 KNÖRVEG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 126].

**Loch:** As 'n boom spraddereg is, dan zit ter gin greuj in. Ze zegt dan: "Der zit gin dog in".

**Gels:** As 'n boom der slech uutzut, dan is 't 'n spradderegen boom.

**Wesd:** 'n Spradderegen stroek is 'n stroek die niet bes gruujt en de tekker nao de ziedkanten mek.

#### SPRADDEREG (2)

*In wat plaatsen wodt tekskes dee alle kanten op greujt, spraddereg holt eneumd.*

01 SPRADDEREG: Wich, Vor, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Gen, Sin, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Ang / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 186], Win 1971 [Deunk 1, 224] || Bat, Mar, Haak.

02 KROES: Groen, Win || Ges, Ram, Rheb.

03 SPARREG: / Win 1971 [Deunk 1, 221].

**Nee:** Spraddereg holt is holt, wat onregelmaoteg egreujd is.

**Lar:** Spraddereg holt is "eigenwies" holt: de tekskes wilt zich neet riegen en bunt neet buugzaam, neet gewilleg.

**Wich:** Spraddereg holt is dun holt, dat alle kanten op gruujt.

**Hen:** 'n Boom is spraddereg as e der slecht uutziet of as ter weineg dikke tekke an zit en völle kleine tekskes. 'n Winterwottel met völle stette wodt ok spraddereg eneumd.

**Vor:** As 'n barke spraddereg is, köj der goeie bessembark van sniejen.

**Sin:** Spraddereg holt is holt woor i-j slecht tekkebösse van könt binden: der zit allemaole dwarse tekker tussen; 't is gin glad holt.

**Bel:** Ekenboesken bunt spraddereg: ze bunt meujlek onder den fenuuspot te verstokken umda'j de tekke haoste neet brekken könt en ze alle kanten uutstaot.

**Win 1971:** SPRADDEREG HOLT, SPRINGEREG HOLT "droge, dunne takjes die gemakkelijk in vele stukjes springen" [Deunk 1, 224].

## KRONE

*De krone van 'n boom is 't baovenste deel van 'n boom; 't deel woor de tekke zit, dee naor alle kanten hengreujt.*

- 01 KRONE: Alm, Eef, War, Loch, Bor, Gees, Eib, Aal, Bre, Din, Vars, Wesd, Zel, Key || Vre.  
02 KROON: Gen, Meg, Sil, Zel, Dre, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did.  
03 TOP: Bel, Gen.  
04 KRUIJN: Ste.  
|| kop: Wilp.

## STAM

- 01 STAM: Acht, Liem.  
02 STAMME: Harf, Eef, Vor, Loch, Vars || Bat.  
03 BOOMSTAM: Meg, Zev.

## KONNE

*De konne is 't binnenste holt van 'n stam; 't is 't hardste holt, völle harder as 't spint.*

- 01 KONNE: Eef, Vor, Ruu, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Win / Win 1971 [Deunk 1, 120].  
02 KO(R)N: Gor, Harf, Wich, Loch, Lar, Bor, Rek, Aal || Bat.  
03 KOM: Harf.  
04 KÖ(R)N: Din, Gen, Sin, Sil, Wesd, Hen, Key, Ste, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 191].  
05 KÖNNE: Zel, Baa.  
06 KE(R)N: Eib, Net, Vars, Ang, Wesv, Did.  
07 KE(R)NHOLT: Vor, Gees, Voo, Meg, Kep.  
08 KARN: Olb.  
09 HART(E): Gor, Harf, Loch, Gees, Gels, Doet, Wehl.  
10 PIT: Gor, Ang, Did.  
11 ZIEL: Sto.  
12 NARVE: Gels.  
13 PIK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 160].  
14 KIENHOLT: / No Acht 1883 [Telge 4, 68].

**Aal:** Van buten naor binnen gaonde he'j in 'n stam: bast, spint, korn, harte.

**Gels:** 't Milste van 't hatte is de narve.

**Vars:** Bi-j eiken en grovve dennen zit ter 'n laoge spin —da's nog gien verhard holt—

tussen de kern en de bast.

**Vars 1985:** Um de körn van 'n eike zit de spintlaoge die as holt niks weerd is. De körn kan mooi fien en blank waezen en wördt dan gebruikt veur meubelholt. 't Blonde holt van 'n wal-eike is heel stark en täöj. Door wieren o.a. ok de stotkoorsbeume van emaaft [Telge 6, 191].

**Vars 1985:** Da's körneg holt; door zit weineg spint an [Telge 6, 191]. [KÖRNEG].

## SPINT

*Spint is 't butenste holt van 'n stam; dus 't holt wat 't dichste bie den bas zit.*

- 01 SPIN(T): Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 123].  
02 SPINTHOLT: Wich, Vor, Voo, Lat.  
03 SPIENT: Pan.

## BAST

*De bast is 't butenste wat um 'n stam van 'n boom zit.*

- 01 BAS(T): Acht, Liem / No Acht 1883 [Telge 4, 63], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 71].  
02 BASTE: Eef.  
03 SCHO(R)S: Eib, Sin, Kep, Does, Wesv.  
04 SCHÖS: Ulf.  
05 SCHELLE: Wesd.

**Eib:** As den bas grof is, dan praot i-j van schos.

## MARG

*Marg is 't zachte grei wat binnen in 't holt van struken as vlier zit.*

- 01 MARG: Harf, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Sin, Sil, Wesd, Hen, Ste, Olb || Wilp, Bat, Mar.  
02 MERG: Alm, Eef, War, Din, Wehl, Dre, Does || Bat.  
03 MARK: Nee, Voo, Hen || Vre.  
04 PIT: Bor, Eib, Gen, Sin, Wesd, Doet, Kep, Olb, Wesv, Zev, Did.  
05 PITTE: Vor, Vars, Hen, Key.  
06 PIK: Haa, Rek.

**Eef:** 't Merg van vlierholt kö'j der uutstoten en dan kö'j van 'n stuk van 'n tak 'n prop-

penscheter maken. Ok gebruikten wiele 'n stuksken vleeerholt wel veur de piel van de baoge, a'j met piel en baoge gingen scheten.

**Bel:** De jonges haalden 't marg oet 'n end vleeerholt um der ne fletterbusse van te maken. Dan dee'j der ne proffen spiet in —wa'j eers good ekewd hadn. Dat stampen i-j an met ne steuterpinne dee der net inpassen. An de andere kante van de fletterbusse dee'j ok ne proffen spiet en dan drukken i-j 't met de steuterpinne der deur en dat gaf dan ne knal. [Ok: Eib, Aal, Gen, Voo, Vars, Ste || Wilp, Mar].

**Zev:** Van de takke van de vlierstroek mieke wi-j 'n propbus. De pit wudt ter dan uitgehaald, zodat ter 'n loop ontsteet. Daor doe'j dan 'n vochtig pröpke papier in, wa'j met 'n iezeren pin die der goed inpast, wegschiet. Dat mik 'n goeie knal.[Ok: Did].

## TAK

01 TAK: Acht, Liem / Din 1835 [Telge 4,21].

02 TAKKE: Gor, War.

03 AST: Loch, Eib, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 12], || Slo, Bork, Hei, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Emm, Elt, Kle.

04 AS: Ulf.

05 TOOG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 196], Win 1971 [Deunk 1, 240] || Vre, Stlo. || twel: Ges, Ram.

**Win 1978:** Kap-of!, löt zich den grootknecht van den Waevehof van zienen ast op de grond vallen en naegelt wat e kan naor den Waevehof [Van Loo 1, 50].

**Zed 1982:** Met 't kotiezer wiere de beum afgezaag; de stump wiere klaorgemaak met den haevel, de aks en 'n driever. Wat ter —naodat de tek der af wazze gezaag of met den biel der afgeslage wazze— aan gruun taksel aoverblef, wier aan bus gebonde en bi-j huus aan 'n mietje gezet [Köpp 1, 52].

**Aal:** 'n Ovvergeblevven stuk tak an 'n boom is ne TOOK.

**Meg:** Meien zun takken die as siertakken gebruikt wieren bi-j umdrachten, brulleften en zo. 't Ging um de grunegheid van 't bladgruun. Geschikt waren b.v.: berkentakken en hazenöttentakken. [MEI].

## KNUPPEL

'n Knuppel is 'n dikken tak.

01 KNUPPEL, KLUPPEL: Acht, Liem / No Acht 1883 [Telge 4, 69], Eib 1980 [Telge 1, 40].

02 KOEZE: Wich, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Zel, Kep, Dre, Hen, Key, Ste / Gees 1921 [Heuvel 2, 15], Lar 1927 [Heuvel 1, 40 en 334].

03 KOEZEL: Eib, Vars.

04 KNOESTERD: Vars, Ste.

05 KNOES(T): Bre, Wesd, Kep.

06 BAEZEL: Lar, Vars.

07 LEGGARDE: Loch.

08 HANK: / Did 1954 [Vr A'dam 25, 12].

|| ast: Rheb.

**Nee:** 'n Dikke, kromme tak neume wi-j 'n koeze.

**Wich:** 'n Koeze is 'n dikken tak, woo'j iemand goed met slaon könt.

**Eib:** As hee 's aovens op pad geet, nump e wal ne duftegen koeze met.

**Aal:** Ne koeze is ne wandelstok dén i-j zelf esnaene hebt.

**Hen:** 'n Koeze is 'n stok die veural gebruik wier um vee an te jagen (Ok: Zel, Ste). Maor hie wier ok wel gewoon gebruikt um met te lopen; as wandelstok dus. "Is Hendrik met de fietse egaon?" "Nee; hie is vaste lopens, want ik zagge dat e 'n koeze uut de bosmiete trok".

**Gaa 1945:** At Gradus 's aovends van 't wark kump, hef e altied 'n löchjen an zien jas hangen en 'n koezel in de hand [Van Velzen 2, 125].

**Win 1964:** Dat dier is de leste tied bietereg ewordene. I-j denen wal ne baezel met in 't schot te nemmene, zó lasteg is dat varken [Van Loo in: Oelenwanne 60].

**Rek:** Ne koeze is ne mooien stok met natuurleke versiering. A'j bevobbeld in ne greujende stok stintjes drukt, greujt dee der helemaol in. Dan kö'j der later ne koeze van maken.

## STRAMP

'n Stramp is 'n tak, dén zich in twee —dunne— tekke verdeelt.

- 01 STRAMP: Harf, Alm, Ruu, Lar, Nee, Eib, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen / Acht 1830 [Telge 4, 10], Win 1971 [Deunk 1, 231] || Wilp, Bat, Anh.
- 02 STRAMPEN: Bor, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 191] || Haak, Vre, Ges, Bork, Rheb.
- 03 STRAM: Eef, Wich, Loch, Bre, Ulf, Kep, Hen, Key, Ste.
- 04 STRAMME: Eef.
- 05 TWEESTRAMP: Bel, Sin / Acht 1830 [Telge 4, 10] || Slo, Ram, Hei.
- 06 TWEESTRAM: Zel, Olb, Wesv.
- 07 GAFFEL: Gor, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Does, Lat, Wesv, Zev, Pan || Mar, Vre, Slo, Hei, Raes, Rhe.
- 08 GAFFELE: Aal.
- 09 GAVEL: Wesd, Doet, Wehl, Zev, Sto.
- 10 VÖRK(E): Alm, Doet, Tol, Ang.
- 11 STRANK: Vor, Baa.
- 12 SPRANT: Tol.
- 13 GEVÖRKTE TAK: Dre, Did.  
 || stramholt: Wilp.  
 || tweestrampen: Vre.  
 || strampel: Raes.

**Tol:** Bi-j dunne tekskes hej 'n sprant, bie dikke tekker 'n vörke.

**Hen:** Vrogger wieren der van 'n stram 'n vleisgavel of 'n harkestelle emaaft. Ok kregen schäöpe en kalver 'n stram an-ebonden as ze uut de weie brokken.

**Wesd:** Veur 'n post woor 't hekken van 'n weide inviel, ko'j 'n stramp gebuiken en um tegen te gaon dat 'n schaop uut de weide kon kommen, wodn 'm 'n stramp um den nekke edaon.

**Bel:** Van ne gaffel wodn vrogger de vleisgaffels emaaft.

**Vars:** Bi-j 't bouwen ha'j 'n ploegstramp neudeg.

**Eef:** A'j 'n kattedpult wollen maken, dan mos iej 'n stramme of stram hebben.

**Win 1971:** DREESTRAMP "gaffelvormige tak met drie tanden". 't Nust zat in ne dree-stramp van ne kwekkebaeze [Deunk 1, 48].

## TWIEG

*'n Twieg is 'n dun, redelek lang teksken. Alle- ne 't woord twieg kan ok as verzamelnam*

*veur 'n hoop bie mekare liggende twiegen gebruikt wodn: "Door ligt twieg".*

- 01 TWIEG(E): Gor, Eef, War, Vor, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Lich, Bre, Gen, Voo, Meg, Sin, Tol, Does, Lat, Zev || Acht 1895 [Telge 2, 136].
- 02 PIETSE: Lich, Din, Vars, Zel || Raes, Rhe.
- 03 PIETSKE(N): Harf, Bel, Hen || Stlo, Slo.
- 04 SPRIETJE: Eef, Meg.
- 05 KWIEZEL: Lat.
- 06 KWIESKE: Wesv.
- 07 KWIETS: / Pan 1988 [Telge 7, 78].
- 08 ZWIEPERD: Din.
- 09 GERDEKEN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 162].
- 10 GADDE: / Vars 1985 [Telge 6, 110].

**Wesv:** Met 'n kwieske doen ze bone aanbinde.

**Pan 1988:** A'j vroeger niet goed spraowe joeg, kreeg je met 'n slappe kwiets over de rug [Telge 7, 78].

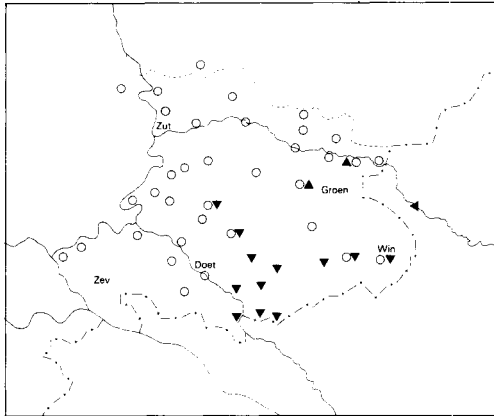
**Vars 1985:** As 't kluunbedde lieke etraoden was, wier de kluun op 't kluunbedde esneden met 'n gadde van sprökkelenholt [Telge 6, 110].

**Kot ca 1930:** "Zeezo", zae vader; "Noo steet ter al weer ne boom". Jao. Maor wat was dat 'n oorlek pietsken. Hoo lange zol 't nog wal motten duurn, veur den plenter ok is ne groten pöppele was ewordene [Meinen 5, 42].

## SPRIKKEN

*Sprikken bunt dunne, dooie tekskes. Ze wodn vrogger bie 't anmaken van de kachels en fenuze völle gebruikt.*

- 01 SPRIKKE(N): Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zed || Ach-Tw 1948 [Wanink 1,187], Win 1971 [Deunk 1, 224] || Wilp, Bat.
- 02 SPRAKKEN: Eib, Bel.
- 03 SPRIEKEN: Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 329].
- 04 SPROKKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 124], Win 1971 [Deunk 1, 225] || Vre.



- sprikken 01      ▲ sprakken 02  
▼ sprieken 03      ◄ sprokken 04

Dudelek is te zien dat sprikken 't meest bekende woord is in ons gebied, maor ok dat 't oosten van den Acht een eigen benaming hef: sprieken. Sprakken en sprokken bunt benamingen dee heel weineg veurkomt.

05 SPROKKELS: / Acht 1895 [Telge 2, 124].

**Eef:** Sprikken is fien holt um de kachel an te maken.

**Kep:** Haalt is 'n hand vol sprikken, dan kö'w de fenuuspot anmaken.

**Sin:** Sprieken bunt kleine tekker die de beume laat vallen.

**Hen:** Nao harde wind kan de weg vol sprieken liggen.

**Gen:** A'j 'n boom umgehouden had, mos ie op 't laatst de sprieken nog oplaezen.

**sHe 1982:** VALHOLT "dode takken die uit een boom gevallen zijn" [Telge 3, 157].

**Gaa 1945:** 't Is eigelek helemaal gin nest, wat dee holtdoeven maakt. 't Zunt maor zo 'n stuk of wat sprikken, kruus kras aover mekare elegd en daor lekt ze de eier op [Van Velzen 2, 18].

## STOMP

*De stomp is 't deel van 'n boom, wat in de grond blif zitten as e um-ehouwen wodt.*

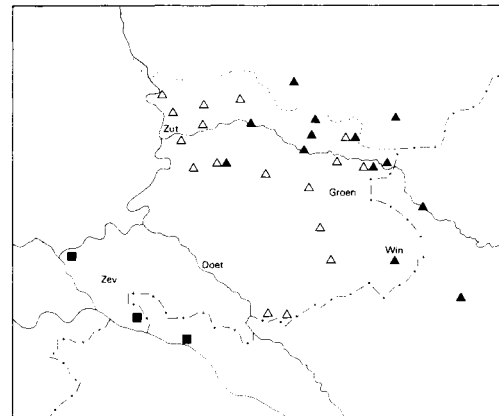
*De benamingen kont, konte (05) wodt in wat plaatsen as synoniem van stomp (01) gebruikt, in andere plaatsen heet 't onderste deel van 'n boom dén um-ehouwen is, zo. Maor 't is an te nemen dat in de meeste plaatsen disse beide onderdelen met kont(e) an-eduud könt wodn.*

01 STOMP: Wich, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Lob || Anh, Emm, Elt, Kle.

02 STOMPE: Loch.

03 STOBBE: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Lar, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Din, Voo / Acht 1830 [Telge 4, 10], Acht 1882 [Telge 2, 124], No Acht 1883 [Telge 4, 76], Win 1971 [Deunk 1, 229].

04 STOBHEN: Vor, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Win / Acht-Tw 1948



- △ stobbe 03      ▲ stobben 04  
■ boks 07

*In 't noordoosten van den Acht bunt de benamingen stobbe en stobben bekend; langs de Rijn praot ze aover boks. In 't grote gebied wat door tussen ligt, bunt meer algemene benamingen in gebruik dee neet op 't kaartjen op-enommen bunt: stomp 01, kont(e) 05 en stronk 06.*



- [Wanink 1, 190], Win 1971[Deunk 1, 229]  
|| Mar, Haak, Vre, Ram.
- 05 KONT(E): Harf, Wich, Loch, Gels, Bel,  
Din, Meg, Net, Doet, Key, Tol, Ang, Lat  
|| Wilp.
- 06 STRONK: Gees, Nee, Eib, Groen, Aal,  
Bre, Meg, Zel, Key, Baa, Does, Wesv,  
Zev / Acht 1895 [Telge 2, 129].
- 07 BOKS: Wesv, Lob / Geld Eil 2e h 19e e  
[Telge 4, 116] || Emm.
- 08 BROEK: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4,  
117].
- 09 LAOJ: / sHe 1982 [Telge 3, 90].  
|| stok: Vre.

**Ruu:** Stobbe; met de ó van bóm.

**Kep:** Met 'n stompe schup maak i-j de stumpe der uut.

**Tol:** A'j van 'n boom de konte der uut mos-sen maken, dan mos ie wat nao 't umme houwen nog in de grond zat —de konte of stomp enuumd— der uutgraven.

**Hen:** De stomp bleef in de grond zitten; de konte zat an de boom. (Ok: Vars).

**Vars 1985:** De stumpe wordt hos niet meer uut de grond ehaald nowdat de beume niet meer ehouden mor umme-ezaagd wordt. Ze rot now vanzelf weg [Telge 6, 338].

**Gels 1939:** Bennad spronk aover den graven en krop tusken de buske. Ik 'm achternao. 't Was 'n naar gekroepde. Tusken de ekene stobben ston 't vol met alle soorten weekholt en deurne [Van der Lugt in: Archief 2, 236].

**Kot 1913:** “Vader, vader!”, repen op-ins de jonges, “Ne ende; ne ende, vader!”. Ne wilde ende was ter op-evloggene uut ne dichte stobberi-je van leus en pors en reet en sek [Meinen 2b, 37]. [STOBBERI-JE].

## WORTELS

- 01 WORTELS, WOTTELS: Acht, Liem.  
02 WORTELE, WOTTELE: Eib, Rek, Win.  
03 WÖTTELEN: Nee.  
04 LAOJE: Net, Did, Sto, Pan.

**Win:** Bi-j 't ummehouwen van beume wodt ter altied späöne en dökkele af-ehouwen. Dökkele bunt dikkere späöne. [DÖKKEL].

**Win 1971:** BIZZE “lange, dunne plantewor-

tel”. Manglele met lange bizzen. Bizzerege, bizzege manglele [Deunk 1, 26]. [BIZZE-REG, BIZZEG].

## PINNE

*De wortel dén recht naor onderen greujt, heet de pinne.*

- 01 PINNE: Gor, Harf, Eef, Ruu, Loch, Eib,  
Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars,  
Sin, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol || Mar.
- 02 PIN: Net, Does, Ang, Lat, Wesv, Sto, Zed  
/ sHe 1982 [Telge 3, 115].
- 03 PINWORTEL, PINWOTTEL: Gor, Harf,  
War, Bor, Gees, Haa, Eib, Bel, Bre, Din,  
Gen, Voo, Meg, Sil, Wesd, Doet, Wehl,  
Kep, Ste, Olb, Zev || Wilp.
- 04 PINNEWORTEL: Lar.
- 05 PENWORTEL, PENWOTTEL: Gor, Bor,  
Gels, Nee, Aal, Dre, Hen.
- 06 PENNEWOTTEL: Loch, Nee, Key.
- 07 PENNE: Groen, Aal.
- 08 PINLAOJ: Did.
- 09 WOTTELPINNE: Wich, Aal.

**Sin:** Dén boom steet op 'n pinne.

## NOES

*Aster 'n noes in 't holt zit, dan is 't neet mooi lieke.*

- 01 NOES: Gor, Vor, Loch, Bor, Voo, Ulf,  
Wesd, Zel, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Tol,  
Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto ||  
Wilp.
- 02 NOEST: Alm, Wich, Aal, Din, Gen, Voo,  
Meg, Net, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet.
- 03 NOESTE: Gor, Harf, Eef, War, Vor, Lich.
- 04 NOOS: Harf, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels,  
Nee, Eib, Rek, Bel, Groen || Bat, Mar,  
Haak.
- 05 NOOST: Aal, Bre, Win || Vre.
- 06 NUUS: Ruu.
- 07 NUUSTE: / Acht 1882 [Telge 2, 92].
- 08 NEUSTE: Haa.
- 09 EUST: / Acht 1882 [Telge 2, 34].
- 10 KNOES(T): Loch, Lar, Bor, Zel, Doet,  
Wehl, Wehl, Dre, Zev, Zed / Acht 1882  
[Telge 2, 69].
- 11 KWAS(T): Aal, Zev.
- 12 WATTEL: Does.
- 13 OOG: Wesv.

**Wesd:** Noes en noest; beiden met 'n lange oe as in 't woord boer.

**Zed:** Knoes; met 'n lange oe as in 't woord boer.

**Ruu:** Der zit neuste (of: nuuste) in dat holt.

**Haa:** Der zit neuste in dee planke.

**Rek:** Der zit ne noos in dee planke.

**Vars:** In nuustereg holt zit nuuste.

**Eib:** 't Is neustereg holt; der zit ammaal neuste in.

**Din:** Juust woor de timmerman 'n gat mot zetten, hef de duvel weer 'n noest edretten.

### KNOBBE

*'n Knobbe is 'n dikte an 'n boom.*

01 KNOBBE: / Acht 1895 [Telge 2, 68].

### DOORN

*Deurne bunt de scharpe uutstekseltjes dee an wat planten en struken zit.*

01 DOORN: Acht, Liem.

02 DEURN: Gor, Harf, Lar, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 30] || Bat.

03 DAORN: Nee, Aal || Vre.

04 STEKKEL: Gor, Vor, Loch, Eib, Aal, Hen, Does, Ang, Did.

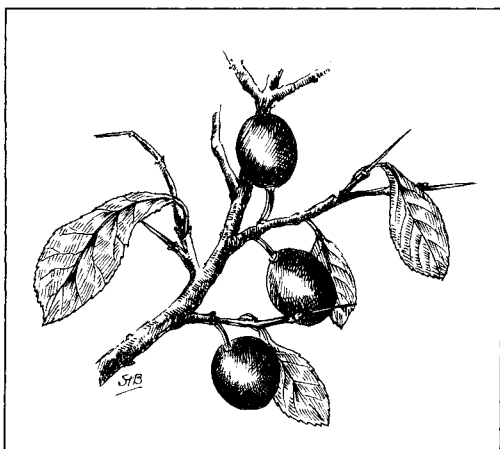
05 PRIKKEL: Sin.

06 PIN: Zel.

07 SPRADDE: Eib.

08 TAKKEL: / Win 1971 [Deunk 1, 235].

**Gels:** Doorn; wi-j zekt feitelek do-an. [Ok:



*Sleedoorn met deurne en moelentrekkes*

Ruu, Rek, Bel, Groen, Lich, Wesd].

**Vor:** Deurne he'j veural an struken zitten: de slee-proeme en de meidoorn onder anderen. Ok rozen en brummels hebt deurne. Van diessels neumen wiele 't stekkels.

**Hen:** An brummelstruke en diessels zit stekkels; an 'n doornstroek zit deurne.

**Did:** Aan roze zitte deurn; aan andere struke stekkels.

**Sil:** An dén stroek zit deurns.

**Zel:** Der staekt pinnen uut de struke.

### STENGEL

01 STENGEL: Acht, Liem.

### BLAD

01 BLAD: Acht, Liem.

**Vars 1985:** 't Veurjaar is lange kold ewest en dat hef de hele natuur tegen-ehollen. Now he'w in-ens 25 graden met 'n heerleken meiraegen en de blade raegent an de beume [Telge 6, 57].

### NAOLDE

01 NAOLD(E): Acht, Liem.

02 NAOLE: Gels, Nee, Eib, Rek || Bat, Haak.

03 DENNESCHIEF: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 29].

04 SCHEEF: / sHe 1901 [Telge 4, 108], sHe 1982 [Telge 3, 128].

**Sto:** An 'n denneboom zitte dennenaolde, dennenäöld, denneschieve.

**Gor:** De kasboom löt de naolden vallen is 't zelde as: de kasboom guurt.

**sHe 1982:** Met denneschieve wier vrogger de kachel aangemaak [Telge 3, 29]. Scheve wiere vrogger in de stalle gesträöjd [Telge 3, 128].

**Zed 1982:** Veur afdekking van de eerpelekoel hiele wi-j scheve uut den bos [Köpp 1, 51].

### SNOTTERBELLE

*Bleujsels van 'n els en 'n nöthaezenstruuk,*

*ok wel van wat peppels, wilgen en barken wodt algemeen in Achterhook en Liemers snotterbellen of katjes, ketjes eneumd.*

- 01 SNOTTERBEL(LE), SNOTTEBEL(LE): Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 138].  
 02 SNOTTERPIL: Voo, Sin.  
 03 KATJE(N): Acht, Liem.  
 04 NUMMERO ELF: Ruu.  
 05 NUMMERO ELVENE: Win.  
 06 DRUMMEL: Gen.  
 07 ORE: Dre.  
 08 TRÖSKEN: Ang.  
 || ketken: Vre, Ges, Ram, Raes, Rheb.

**Eef:** De bleujsels van 'n hazelaar liekt op 'n snotterbelle en door kump de name vandan.

**Vor:** De manneleke bloemen van elzen en hazelnötte bunt snotterbellen.

**Loch:** Snotterbellen zit an 'n hazelaar, 'n barke en 'n elze; wiele neumt ze ok wel katjes.

**Nee:** An peppels, wilgen en hazelnötten hangt in 't veurjaar snotterbellen of katjes.

**Vars:** Nöthaezen en elzen kriegt katjes of snotterbellen.

**Zel:** 't Bluujsel van elzen, wilgen en peppels heit ketjes, katjes of snotterbellen.

#### PLUZE

*'t Vruuchtplus wat an beume (wilgen, peppels) of blomen (peerdeblomen) hangt, wodt pluze eneumd.*

- 01 PLUZE: Harf, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Lat, Did || Mar.  
 02 PLUZEN: Gor, Eef, Gees, Gen, Voo, Meg, Doet, Kep, Dre, Ang || Bat.  
 03 PLUME: Zel.  
 04 PLUZERIEJE: Vor.  
 05 WOLLE: Loch.  
 06 VAEZE: / Aal 1964 [Rots 1, 50].

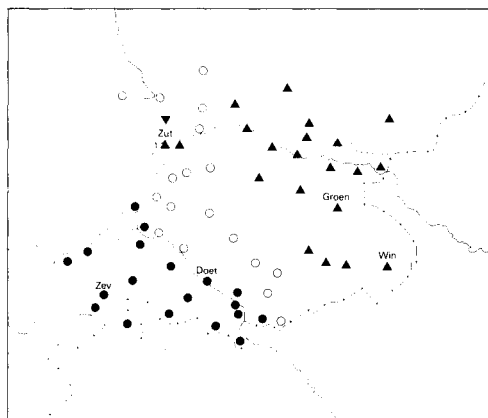
#### BLOEM

- 01 BLOEM: Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob.  
 02 BLOEME: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Din,

Vars, Sin, Wesd, Zel, Dre, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol || Wilp, Bat.

- 03 BLOME: Zut, War, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / No Acht 1883 [Telge 4, 63] || Mar, Haak.

- 04 BLOOM: Eef.



- bloem 01      ○ bloeme 02  
 ▲ blome 03      ▼ bloom 04

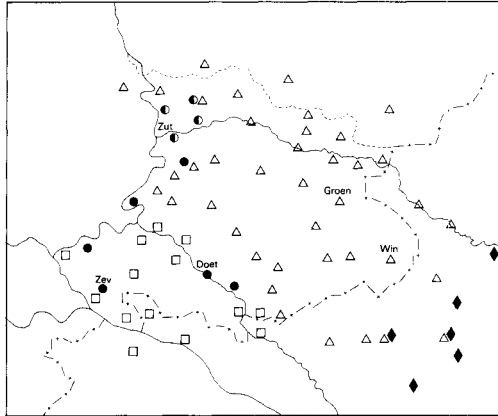
*De benaming blome —dee veurkump ten noorden van den Olden lesselt— scheidt twee andere gebieden: 't noordoosten van den Acht met blome en de Liem met bloem.*

**Acht-Tw 1948:** Nen POL BLOMEN "een struik bloemen, de gehele plant". Nen grös-pol, nen pol nakend-eerskes [Wanink 1, 163].

#### BAEZE

*'n Baeze is de kleine (ronde) vrucht dee vake in grote antallen an beume, struke of planten zit.*

- 01 BAEZE: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Win 1971 [Deunk 1, 18] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Slo, Bork, Rheb, Rhe, Boch.  
 02 BAES: Gen, Voo, Wehl, Kep, Dre, Ang, Wesv, Did, Pan, Lob || Anh, Emm, Elt, Kle.  
 03 BES: Wich, Sil, Doet, Olb, Lat, Zev.



- △ *baeze 01*      □ *baes 02*  
 ● *bes 03*        ○ *besse 04*  
 ◆ *beer*

*Der tekent zich twee grote gebieden af: ten noorden van den Olden lesselt 'n gebied met baeze en ten zuden doorvan 'n gebied met baes. Dat is 'n kaartbeeld, wat völle veurkump bie weurde dee met en zonder -e veurkomt. Interessant is dat verspreid langs de grote rivieren 't standaard-Nederlandse woord bes veurkump en dat rond Zutphent 'n aovergangsvorm —besse— in gebruik is. In Duutsland is de benaming beer nog op-geven.*

**04 BESSE:** Harf, Alm, Eef, War.  
 || beer: Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb.

### ZAOD

**01 ZAOD:** Acht, Liem.  
**02 ZÄÖD:** War.

**Wich:** Wiele zaait rogge, haver of bloemen, maor wile gebruikt 't woord zaod nooit. [Ok: Nee, Rek, Aal, Win].

**Acht-Tw 1948:** ZÄÖDINGE "allerlei zaden" [Wanink 1, 218].

**Win 1971:** ZÄÖDINGE. Kiek is wat vöör zäödinge wi-j vöör token jaor bestellen mot [Deunk 1, 287].

**Vars 1985:** ZÄÖDEN "(gezegd van bloemen, planten e.d.) zaod verliezen". Tegenswoorddeg meit ze de berme van de

waege mor half. De andere helfte laot ze staon; die mot eers zäöden [Telge 6, 415].

**Win 1971:** POTTEKNOLLE "knol die voor de zaadwinning moet dienen" [Deunk 1, 181].

### KIENEN

*As zaod of vruchten uutloopt, kient ze.*

**01 KIENE(N):** Eef, Loch, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Did, Pan / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 121], Pan 1988 [Telge 7, 64] || Mar, Haak, Vre, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Elt.

**02 KIEME(N):** Gor, Alm, Wich, Bor, Nee, Eib, Lich, Aal, Meg, Sin, Dre, Tol, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did || Stlo, Emm.

**03 KENE:** / Pan 1988 [Telge 7, 62].

**04 KIENEN:** / Acht 1882 [Telge 2, 42].

**05 UUTLOPE(N):** Harf, Vor, Ruu, Lar, Bor, Haa, Eib, Rek, Din, Net, Zel, Kep, Dre, Key, Baa, Tol, Does, Sto, Pan || Wilp.

**06 OETLOPEN:** Gels, Groen, Win / Eib 1980 [Telge 1, 57].

**07 UUTKOMMEN:** Doet, Wehl || Bat.

**08 OPKOMMEN:** Doet.

**09 OPGAON:** Gor.

|| diejen: Bat.

**Wesd:** Kienen; met 'n lange ie as in 't woord bier.

**Did:** Plentjes doen kiene, eerappels doen kiene.

**Nee:** Zaod kient, eerappel kient.

**Win:** Ekele loopt oet, eerappele kient.

**Acht 1882:** KIEM, KIEN "kiem" [Telge 2, 63].

**Pan 1988:** KIEN, KEEN "kiem" [Telge 7, 64].

**Ste:** Zaod di-jt eerst, dan kient 't. [DI-JEN].

**Hen:** 't Zaod is ezwillen, maor 't is nog niet ekiend. [ZWELLEN; ok: Gels].

**Vor:** Veur 't uutlopen, welt 't zaod. [WELLEN].

### ANSLAON

*As zaod, plentjes e.d. good opkomt, dan slöt 't good an.*

- 01 ANSLAON: Gor, Alm, Eef, Vor, Bor, Gees, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Key, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Zev || Wilp, Bat, Haak, Vre.  
 02 AANSLAON: Voo, Ulf.  
 03 ANGAON: Harf, Vor, Lar, Nee, Aal, Dre, Hen, Ste || Vre.  
 04 AAN DE TREK ZUN: Net, Doet, Wesv, Zed.  
 05 ANTREKKEN: Win.  
 06 AANTREKKE(N): Wehl, Did.  
 07 ANKOMMEN: Haa.

**Vor:** Nao 'n buje raegen zek ze wel 's: "De plentjes könt goed anslaon".

**Win:** De planten slaot good an; de planten trekket good an.

**Net:** As plante goed gräöje, zun ze goed aan de trök.

**Haa:** Dee planten komt good an.

**Pan 1988:** GOED KIEKE "(gezegd van planten) er goed bij staan". De gars kiek goed van 't jaor [Telge 7, 64].

#### UUTLOPEN

*As planten, beume en struken weer blad kriegt in 't veurjaar, dan loopt ze uut.*

- 01 UUTLOPEN, OETLOPEN: Acht, Liem.  
 02 (UUT)BOTTE(N): Loch, Eib, Hen, Does, Sto, Zed.  
 03 KNOPPEN: Bor, Gen, Hen || Wilp, Mar, Vre.  
 04 KNÖPPEN: Lich.  
 05 UUTKOMMEN: Gor, Eef.  
 06 LOSGAON: Gels.  
 07 ONTSPRUTE: Zev.  
 08 GRUUN WORDEN: Wesd.

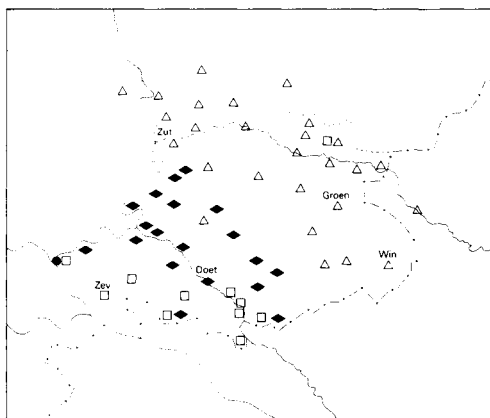
**Hen:** Eers begint de beume te knoppen, dan begint ze uut te botten of uut te kommen en dan kump 't blad an de beume.

**Acht-Tw 1948:** SINT-JANS-LOT "de tweede groeiperiode van struiken en bomen omstreeks Sint-Jan (24 juni) vormt het Sint-Jans-lot" [Wanink 2].

#### GREUJEN

*De verspreiding van de weurde greujen (01), gruje(n) (02) en gräöje(n) (03) is haoste 't*

*zelve as bie bleujen, bluje(n) en bläöje(n). Kiek ok op blz 202.*



*greujen 01  
gräöje(n) 03*

*gruje(n) 02  
grujje 05*

*'t Noordoosteke gebied met greujen en 't zuudwesteke gebied met gruje(n) wodt escheiden deur gräöje(n), 't woord, dat in de streek van den Olden lesselt in gebruik is.*

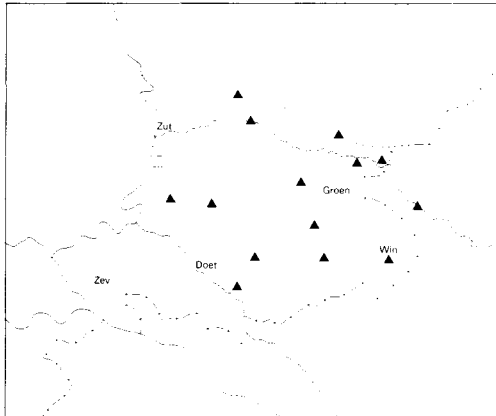
- 01 GREUJEN: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Key / No Acht 1883 [Telge 4, 66] || Wilp, Bat, Mar, Vre.  
 02 GRUJE(N): Wich, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Sto.  
 03 GRÄÖJE(N): Nee, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed.  
 04 GROEIE: Wesv.  
 05 WASSEN: Loch, Lar, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Sil, Wesd, Hen, Tol / No Acht 1883 [Telge 4, 79], Eib 1980 [Telge 1, 80] || Vre.  
 06 UUTSTOEJEN: Ang.

**Lich:** "De beume bunt dufteg egreujd", is 't zelfde as: "De beume bunt dufteg ewosse-ne". Dat wodt nog wal 's ezegd deur oldere leu.

**Liem 1843:** Filosofen zien der aoveral, waar hei en waar smelen wassen [Baordman in: G V-alm 124].

**Win 1971:** Den bos is de leste paar jaorn helemaal too-ewossene [Deunk 1, 244].

**Win 1971:** Den anwas van fiene dennen



▲ wassen 05

*Wassen is 'n old woord, dat (nog) verspreid in den Acht bekend is. 't Citaat uut de Liem van 1843 gif an, dat wassen in de veurege eeuw ok in de Liem nog bekend ewes is.*

deut 't good [Deunk 1, 11]. [ANWAS].

**Ruu:** Van koffiegroete greujt de planten good.

● *As plentjes, beume of struke good greujt, dan zeg ie:*

**Alm:** Ze hebt ter schik in.

**Eef:** Ze broest de grond uut, of: 't bunt vlotte greujers.

**Wich:** Ze gaot goed an. [Ok: Eib, Zel].

**Ruu:** Ze wilt bes.

**Loch:** Den greuj zit ter good in, of: ze staot ter geil bie, of: ze bunt zo geil as botter.

**Bor:** Ze doot 't good. [Ok: Gor, Lar, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal].

**Gels:** Ze doot 't had, of: ze doot 't onmundeg.

**Eib:** Ze greujt welleg, of: ze hebt wal schik.

**Bel:** Ze greujt as kool. [Ok: Eef].

**Win:** Ze bunt good te gange ekommene.

**Gen:** Ze tieren zich hard.

**Meg:** Daor zit gif in, want ze grädöjen as peddestuul.

**Net:** Ze komme gelp uut.

**Vars:** Ze begint adeg te trekken.

**Sin:** Ze hebt schik, of: ze doet 't good. [Ok: Voo, Vars, Dre, Wesv].

**Wesd:** Ze gedi-jt goed. [Ok: Does, Sto].

**Wehl:** Ze schieten goed op.

**Kep:** Ze gruujt tegen de kleppen op, of: ze

bunt gelp. [Ok: Hen].

**Tol:** Ze bunt goed an-ekommen, of: der zit schot in, of: ze gruujt merakel.

**Ang:** Ze zun goed angeslagen, of: ze gruje geweldeg.

**Wesv:** Ze gruje zich verbi-j.

**Zev:** Ze schiete de grond uut.

**Did:** Ze staon der gelp bi-j.

**Win 1971:** Dén slaot wil wal tieren. Eerste kon dén kool toch neet te gange kommen en mo'j noo is kieken, wat raost e. [Deunk 1, 239 en 196]. [TIEREN, RAOZEN].

**Acht 1895:** TIER "wasdom, welige groei" [Telge 2, 132].

### ANLAEVEN

*As planten zich geleidelek uutbreidt, laeft ze an.*

01 ANLAEVEN: / Win 1971 [Deunk 1, 10].

**Win 1971:** Völle grös is ter nog neet, maor 't zal noo wal eentieds anlaeven. Kiek is, wat 'n blomen; 't laeft al maor an [Deunk 1, 10].

### REUJEN

*As planten zich geweldeg uutbreidt, reujt ze.*

01 REUJEN: Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Bel, Lich, Aal, Bre / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 171], Aal 1964 [Rots 1, 38] || Mar, Haak, Vre.

02 VEDAN-REUJEN: Harf, Eib.

03 WIETERREUJEN: Gor, Rek || Wilp, Bat.

04 RONDREUJEN: Win.

05 VOTREUJEN: Gels.

06 RUJEN: Wich, Zel, Hen, Key.

07 WIETERRUJEN: Vars, Ste, Tol.

08 RONDRUJEN: Wesd, Zel, Kep.

09 RUREN: Wesd.

10 RUGEN: Din.

11 (ZICH) UUTSTULEN: Lar, Gees, Lich.

12 ZICH UUTSTULEN: Wesd.

13 ZICH STULE: Zed.

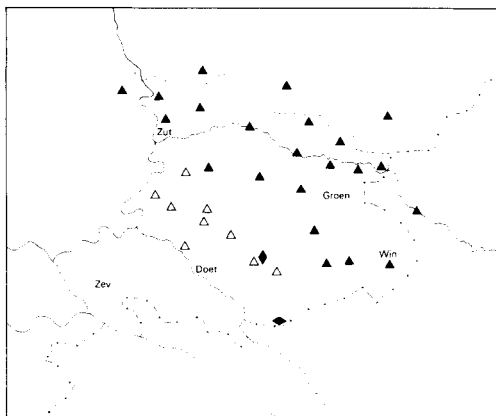
14 ZICH UUTBREIEN: Dre.

15 WOEKERE(N): Loch, Bor, Wesv.

16 TE KEER GAON: Sin.

17 HARD GRUJEN: Gen, Zel, Ang.

18 IN 'T WILDE WEG GREUJEN: Groen.



- ▲ reujen 01-05      △ reujen 06-08  
 ◆ ruren 09          ◀ rugen 10

*Reujen en rugen bunt weurde dee in den Acht heel bekend bunt. Ruren en rugen bunt twee varianten, dee in 't randgebied op-egeven bunt.*

**Gels:** Roet reujt mah zo vot; van cultuurgewassen wodt 't nooit ezeg. Dan zeg i-j: "Dee doot 't good", of: "Dee hebt de grond al gauw in".

**Bor:** Kwekkoew reujt verschrikkelek; door köj van in den aard kommen.

**Eib:** Dee planten reujt vlot vedan; ze hebt zo de grond in.

**Hen:** Die planten die ruujt dan toch; ze hebt zó 't hele land in.

**Wehl:** Die planten kriegen alles onder.

**Nee:** As planten reujt, dan he'j 'n hele reujeri-je. [REUJERI-JE].

**Haa:** Planten dee reujt, bunt reujplanten. [REUJPLANTE].

**Win 1971:** Dee plante krup ow gauw den helen toen däör; dee is zo REUJEREG [Deunk 1, 189].

## PRATTEN

*As planten neet greujen wilt, staot ze te pratten.*

01 PRATTEN: Gen, Voo, Meg, Net, Vars, Wesd, Kep, Hen, Olb.

02 PRADDEN: Eef, Bor.

03 KIEKEN: Loch, Gels, Aal, Vars.

04 PIETEREN: Gor.

05 ZICH VERSCHRAONN: Din.

06 'T SCHRAO HEBBEN: Bor.

07 GIN SCHIK HEBBEN: Eib.

|| podden: Wilp, Bat.

**Meg:** As ter nog gin gräj in planten zit, staon ze te pratten; dan wetten ze eiges nog niet wat ze willen.

**Loch:** As planten neet welleg greujt, dan staot ze te kieken.

**Vars:** As planten staot te kieken, dan zit ter gin dog in.

**Gels:** As planten staot te kieken, zeg i-j: "t Bunt mie zukke drietdinge". [DRIET-DING].

**Sto:** As plante niet gräjje, dan blieve 't scheidinge. [SCHEITDING].

**Din:** Planten die 't niet goed doen, verschräöt zich.

**Wesv:** As plante niet wille gruje, dan zit ter de krot in. [KROT].

## SCHRAO

*'n Plant, struuk of boom is schrao, as e der neet good uutzut en neet good greujt. Schrao is 't umgekeerde van gelp.*

01 SCHRAO: Harf, Eef, Wich, Ruu, Gels, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Wesd, Zel, Hen, Key.

02 SCHRAOL: Bor, Gees, Nee, Eib, Doet.

03 KÖTTEREG: Nee, Aal, Gen, Wesd, Zel.

04 PIETEREG: Wich, Wehl, Did.

05 PIEREG: Vor.

06 PIESTEREG: Wehl.

07 'GILPSKEREG: Win.

08 ARMEUDEG: Bel.

**Harf:** Dee planten bunt schrao.

**Eef:** As planten staot te pradden, dan staot ze der schräökes bie.

**Zel:** Die planten wilt niet; die gruijt schräökes.

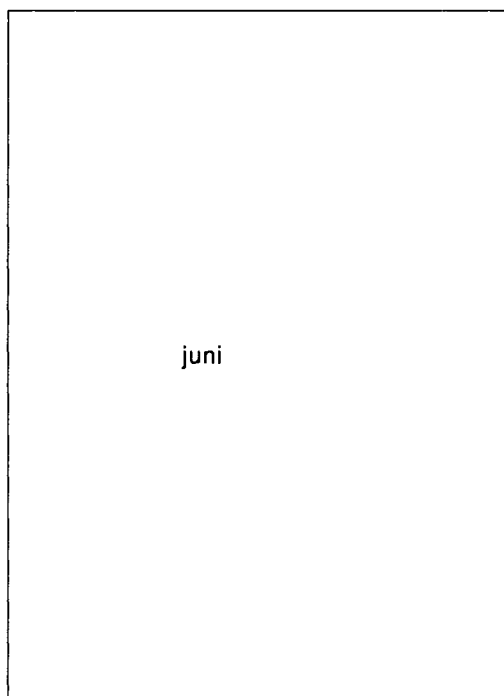
**Groen:** As blomen schrao bunt, dan zit ter gin doch in.

**Wich:** Dee planten staot pieterereg, of: dee planten staot schrao.

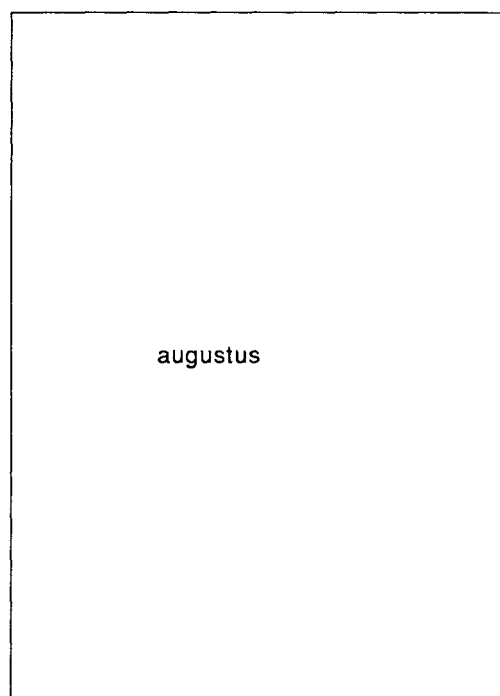
**Nee:** As planten neet welleg bunt, dan bunt ze vake kötterereg.

**Gen:** Wat he'j door toch 'n kötterereg grei staon.

**Win:** As planten nog niks wilt, bunt ze glipskerereg.

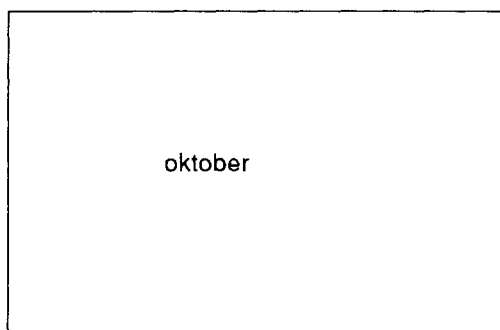


juni



augustus

*Bleujende bloemen uut den Achterhoek.  
Links: juni. Onder vlnr: margrieten, koe-  
koeksblomen, fluitekruid, smeewortel. Mid-  
den vlnr: botterblomen, zeuvenblad,  
herderstasje. Rondumhen: soorten gres.  
Rechts: augustus. Baovenin zwarte toorts,  
met dooronder teunisbloom. In 't midden 'n  
witte clematis, met links twee witte cosmea's.  
Hiernaost: oktober. Bessen van de Gelderse  
roze, kamille met lupine, mispels, hemelslöt-  
tel naost peerdeblomen, meidoornbessen.  
Rechts: brummels met blomen, rozebottels.*



oktober

**Gaa 1945:** Bi-j Baks slao'j rechts af en gao'j de Schaopendiek op. An dee weg zunt zandbulten, waar wat schrao slagholt op steet [Van Velzen 2, 124].

**Gaa 1968:** Ik holle eiges ook van bloemen, maor völle verstand he'k ter neet van. Wi-j hadden hier eers ook meer veur 't raam staon en in de veurkamer ook. Maor de olders van Arie hebt alles met-enommen nao de bungalow. 'n Paar van dee kleine krössels waar gin gruuj in zit, hebt ze laoten staon [Van Velzen 3, 10]. [KRÖSSEL].

#### **BLEUJEN**

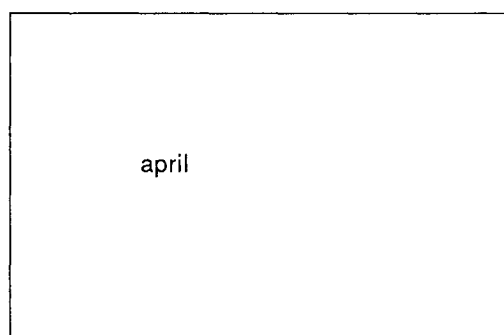
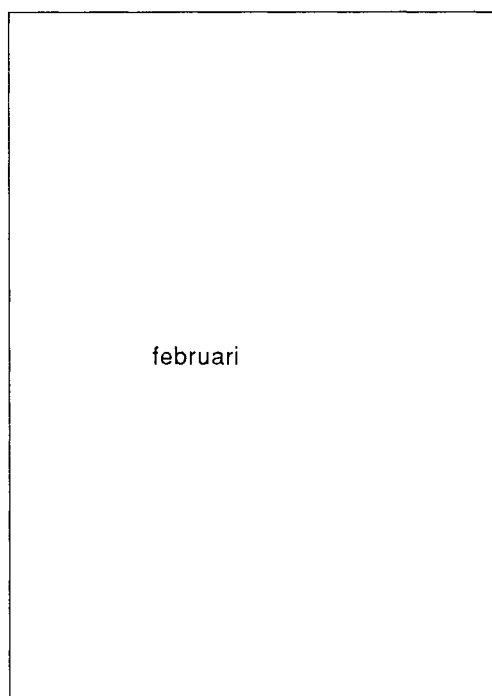
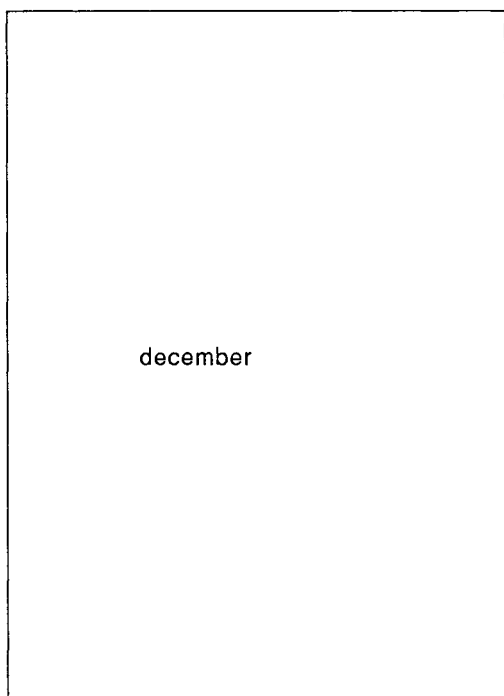
*As planten, beume en struke blomen hebt, dan bleujt ze.*

*De verspreiding van bleujen, bluje(n) en bläöje(n) is haoste 't zelde as van greujen, gruje(n) en gräöje(n). Kiek op blz 199.*

01 BLEUJEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Acht 1882 [Telge 2, 14], No Acht 1883 [Telge 4, 63] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Hei, Rheb, Rhe, Boch.

02 BLUJE(N): Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key,





*Links: december. Baoven links: kastroze met to-verhazelaar en winterjasmijn. Onderin rechts: bonte dovenettel; links daarvan meizeuntjes. Rechts: februari. Onderin vlnr: crocus, snee-klökskes, rododendron. Dooronder wrange-wortel met greune blome en rechts wild cyc-laampjen. In 't midn tekskes gelle kornoelje. Hiernaost: april. Links veuran ribes, vieulkes, meertenpöllekes en 'n kievitsblome. Door-ba-oven keukemennesstruke, narcis en tulpen. Verder nog muurblomen en wilde seringen.*

- Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Sto, Zed.  
 03 BLÄÖJE(N): Voo, Meg, Net, Ulf, Wehl, Zev, Did, Zed, Pan / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 116], sHe 1901 [Telge 4, 89] || Ram, Bork, Anh, Emm, Eit, Kle.  
 04 BLUIEN: Lich.  
 05 BLUJJE: Wesv.

**Wich:** As bie ons struke en beume bleujt, zit ter bluujsel an. [BLUJSEL]  
**Lar:** Dén boom bleujt; hee zit vol bleujtsel. [BLEUJSEL].  
**Bel:** De vruchtbeume bleujt; ze zit volop in de bleujtsels.  
**Win:** At ne boom pas ebleujd hef, leg 't

bleujtsel veur de grond.  
**Din:** As de bluumkes van 'n vruchtboom afvalt, dan nume wi-j die afgevallen bluumkes 't bluujsel.  
**Hen:** As de appelbloesem, perebloesem en kersebloesem afvalt —dus nao de bluujsel— kan alles vol bluujsel liggen.  
**Vars 1985:** Bluujsel "bloesem". De hele grond lig vol bluujsel van de meidoorn [Telge 6, 61].  
**Does:** Dén appelboom bluujsel; der zit veul blusem op.  
**Did:** Die beum staon haevig in bläöj.  
**Alm:** Die bloemen bleujt hard.  
**Gels:** Dee blomen bleujt onmundeg.

**Eib:** Dee blomen bleujt werreg.  
**Doet:** Die bloemen blujen tiereg.  
**Din:** Die bloemen bluijt onmundeg; of: die bloemen bluijt onwies; of: die bloemen bluijt mirakels; of: die bloemen bluijt alderbastend.  
**Bel:** Dee blomen bleujt in 't onwieze.  
**Tol:** 't Is ene zee van bloemen; ze bluijt zich kepot.

**Kot veur 1934:** De warfbuske stonnen in 't Brook in 't goldgaele en 't sek kreeg mooie pluumkes; den pors begon te stoevene en in de meimaond gengen der ne heleboele blomen los; ok völle van dee paersen, waor vader en moder' slangenblomen teggen zaenn en dee meister 'orchideeën' neumden [Meinen 6, 66]. [LOSGAON].

#### GREUN

*As beume en struke neet dood bunt, dan bunt ze greun: dan laeft ze.*

- 01 GREUN: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win.  
 02 GRUUN: Din, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Olb, Wesv, Did, Sto.  
 03 LAEVEND: Eef, Vor, Loch, Din, Voo, Sin, Hen, Does, Lat || Wilp.  
 04 LAEVENDEG: Gor, Loch, Eib, Groen, Meg, Key, Zed || Bat.

**Din:** 't Blad is al zoor, maor 't holt is nog gruun (of: laevend).

#### GELP

*Gelp en geil hebt in völle plaatsen dezelfde betekenis: as 'n gewas te gauw egreujd is, wodt 't slap en völt 't um. Dan is 't gelp of geil: 't zit te aoverdaged in blad of hef te lange stengels.*

- 01 GELP: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed / Win 1971 [Deunk 1, 71], sHe 1982 [Telge 3, 50] || Wilp.

02 GELPEREG: Lar, Gees, Gels, Bel.

03 GEIL: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Hen, Ste, Ang, Lat / Acht 1895 [Telge 2, 39], Aal 1964 [Rots 1, 14] || Wilp, Bat, Mar.

04 GEEL: Zev.

05 GELLEG: Did.

06 WELLEG: Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Baa || Vre.

07 WELEG: Zel.

08 WEELDEREG: Bor, Zev.

09 TIEREG: Did.

**Eib:** Geil en gelp hebt zon betjen dezelfde betekenis. [Ok: Harf, Alm, Vor, Ruu, Aal, Win, Din, Voo, Sin, Sil, Zel, Ang].

**Lar:** Geil en gelpereg hebt dezelfde betekenis. [Ok: Bel].

**Win:** Gelp rogge is wellege rogge; geilen slaot is wellegen slaot.

**Vor:** As rogge gelp is, dan is ter greujzaam weer ewes en dan is de rogge hard egreujd, maor niet sterk. Ze kan met 'n betjen wind of raegen gauw gaon liggen.

**Ruu:** As rogge gelp of geil is, dan hef ze te völle mest ehad en is deur te hard greujen zwak ewodn.

**Bel:** De rogge is neet bes; ze steet ter völs te gelpereg bi-j. Deur te völle kunstmes is de rogge völs te geil; now is ze gaon liggen.

**Lich:** 't Loof is gelp en welleg, maor ee-appele krie'w der neet van.

**Vars:** Langs de bekke lig geile grond; de slate is zo gelp as botter.

**Net:** 'n Weiland dat ter prachteg uutziet, is 'n gelp weiland.

**Sto:** As 't gres te gelp is, könne de beeste der dol in de kop van worre.

**Win 1971:** KWEDDEL "(van planten, inz. gras) zeer mals, zacht; ook: te mals, te zacht door te grote weelderigheid" [Deunk 1, 127].

**Kot veur 1934:** Ke-al; der zat toch zonne smakke grös op de grond; onwies van grös! Jao, dat was joo wal plezereg, maor dan most i-j ow bi-j 't maejen duffteg broeken. Neet stik zo min. Jan mos zeggen: "De zwa hadde best esnaene —netjes ehaard—, kweddel grös —luk dauwnat—, dan ko'j der

met rumen [Meinen 6, 201].

### VERDORREN

*Blomen dee uut-ebleujd bunt, bunt verdord.*

- 01 VERDORRE(N): Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Vars, Sil, Wesd, Doet, Kep, Hen, Ste, Olb, Lat || Bat.  
02 VERDODDEN: Groen.  
03 VERWELKE(N): Alm, Lar, Bor, Gels, Eib, Bre, Meg, Net, Sin, Zel, Dre, Hen, Key, Ste, Tol, Lat, Zev.  
04 VERLEPPE(N): Harf, Eef, Loch, Eib, Groen, Aal, Ste, Tol, Does, Wesv, Zev, Did.  
05 VERGAON: Eib, Zel, Zev.  
06 VERZAALVEREN: Din / Acht-Tw 1948 [Wanink 2], Win 1971 [Deunk 1, 263].  
07 VERZALEN: Ste.  
08 VERSLEUKE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 162].  
09 VERSLEUKEREN: Olb.  
10 VERSCHRONSELEN: / Win 1971 [Deunk 1, 261].  
11 VERZOREN: / Acht 1830 [Telge 4, 10].

**Hen:** De bloemen zölt verwelken; better is: de bloemen zölt verdorren.

**Eib:** As blomen verwelkt, wodt ze zaalvereg [ZAALVEREG; ok: Aal].

**No Acht 1835:** ZAALVEREG "verlept, verwelkt" [Telge 4, 22].

**Eib 1981:** ZAALVEREG "verdord" [Weeïnk 1, 94].

**Win 1971:** Doo dee blomen maor weg; dee bunt arg an 't VERZAALVEREN [Deunk 1, 263].

**Voo:** As bloemen de blaaijer en de bloemen laoten hangen van de dreugte, zun ze ZAALVEREG.

**Kot veur 1934:** Doo de Holthofsvrouwe den anderen morgen in de kamer kwam, zag ze de scheurde van 't vaasjen en de wilde reuskes nog op de taofele liggen. De blomen wazzen verzaalverd [Meinen 6, 41].

**Win 1971:** Ne verschronselde blome [Deunk 1, 261]. [VERSCHRONSELD].

**Nee:** 'n Verwelkte blome neume wiele 'n HEREGÖTJE of 'n ARREGÖTJE.

### VERDREUGEN

*Met de harfst verdreugt 't blad van de beume, struke en planten.*

- 01 VERDREUGE(N): Gor, Harf, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Groen, Aal, Gen, Voo, Meg, Vars, Zel, Doet, Wehl, Kep, Baa, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto || Mar, Vre.  
02 VERDORRE(N): Eef, Loch, Bor, Gels, Haa, Nee, Aal, Bre, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ang, Lat, Sto || Bat.  
03 VERDOTTEN: Eib.  
04 ZOOR WORDEN: Ruu, Nee, Rek, Bel, Win, Din, Hen || Vre.  
05 VERZOREN: Sil, Wesd / Win 1971 [Deunk 1, 263].  
06 DOODGAON: Vor, Bor, Vars, Kep.  
07 AFSTARVEN: Groen, Olb.  
08 AFSTERVE: Zed.  
09 VERLEPPEN: Does.  
10 DORRE WORDEN: Tol.

**Ruu:** 't Blad wodt zoor.

**Nee:** 't Blad verdreugt; 't wodt zoor.

**Eib:** 't Blad is verdod.

**Vars:** 't Blad is verdreugd; 't is zoor.

**Wesd:** 't Blad verzoort.

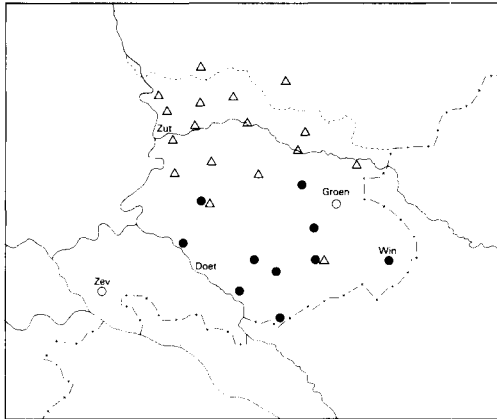
**Din:** As blad verdord is, dan is 't zoor.

**Kot 1911:** Bi-j 't graf op 't karkhof sprak den domeneer heel mooi. As 't grös is uns kortstondeg laeven, dat morgen af-emaiejd kan wodn; as ne blome dee vandage bleujt en morgen verzoord is [Meinen 2, 80].

### GUREN

*As naoldbeume de naolden laot vallen, dan bunt ze an 't guren.*

- 01 GUREN: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Eib, Aal, Hen, Baa / Eib 1980 [Telge 1, 29] || Bat, Mar.  
02 RIJZEN: Bel, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Kep, Hen.  
03 RIEZEN: Groen, Zev / Eib 1980 [Telge 1, 69].  
04 RUJE(N): Loch, Key, Olb, Wesv || Wilp.  
05 REUJEN: Aal.  
06 TUIZEN: Sil, Kep.



△ guren 01      ● rijzen 02  
○ riezen 03

*Rijzen en riezen —dee in andere, verwante betekenissen wel in de Liem bekend bunt— bunt dat neet in de betekenis “de naolden la-oten vallen (deur naoldbeume)”. In den N Acht is guren —dat door ok in andere, verwante betekenissen bekend is— ’t normale woord.*

**Win:** Den kasboom rijzet.  
**Vor:** As bloemen de blaedjes laot vallen, guurt ze ok. [Ok: Ruu, Bor].

#### VALLEN

*As in de harfst ’t blad van de beume, struke en planten geet of waejt, dan valt ’t.*

01 VALLE(N): Acht, Liem.  
02 DALE KOMMEN: Eib.  
|| ummeneerkommen: Wilp.

**Vars:** ’t Blad velt; de beume laot ’t blad al vallen.

#### DOOD

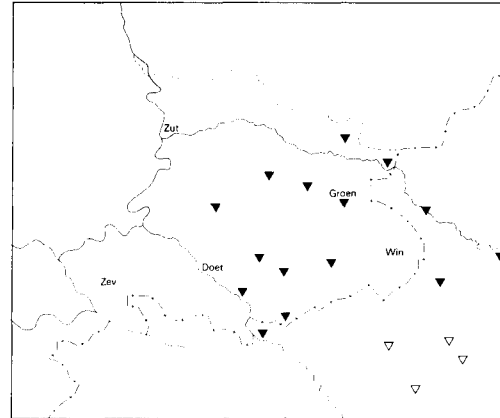
*Holt, takken of blad woor gin laeven meer in zit, is dood.*

01 DOOD: Acht, Liem.  
02 ZOOR: Ruu, Nee, Rek, Bel, Groen, Aal, Din, Vars, Sil, Wesd, Hen / Acht 1830 [Telge 4, 11], Vars 1882 [Telge 4, 56], No Acht 1883 [Telge 4, 80], Acht 1895

[Telge 2, 157], Ruu 1930 [Zwart 3, 240], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 219], Win 1971 [Deunk 1, 287], Vars 1985 [Telge 6, 423]  
|| Vre, Ges, Slo, Anh.

03 KAPOT: Net.

04 DOOF: / Acht 1895 [Telge 2, 26].  
|| zoer: Bork, Hei, Raes, Rheb.



▼ zoor 02      ▽ zoer

*Zoor en zoer bunt olde weurde dee allene nog verspreid in den Acht en in Westfalen bekend bunt.*

**Bel:** De bla bunt helemaols verdreugd; ze bunt zoor.

**Wesd:** ’t Tegenaovergestelde van zore tekker bunt grune tekker.

**Hen:** Dood holt; gruu holt.

**Kot 1925:** ’t Was ne roeregen harfstavond. Den helen dag hadde ’t eraegend. Noo was de wind op-estokkene en soesden deur den bos. In den Möllenkolk dreven al völle zore bla [Meinen 3, 88].

**Gels 1939:** Daor ston midden in den singel ’n klein kruus van Bentheimer steen. Half onder de zore bla en helemaols met mos begreugd. Ik dee de bla ’n betjen an de zied, krabben ’t mos luk vot en too kwam der ’n jaortal veur den dag: 1823 [Van der Lugt in: Archief 2, 237].

**Gaa 1945:** ’t Is hier hels duuster. Hent vindt ’t ’n bitjen groezeleg. ’t Is zo stille en de zore blaaie knerpt en ritselt zo vreemd [Van Velzen 2, 128].

**Acht-Tw 1948:** Nen zoren Paosken "een dorre, nog geheel winterse Pasen" [Wanink 1, 219].

**Acht 1895:** LOOF "dorre bladeren" [Telge 2, 81].

### WINTERLEUEVG

*As an beume of struken met de winterdag 't dooie blad zitten blif, dan bunt dee beume en struke winterleuevg.*

01 WINTERLEUEVG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 214].

### OOLDVADER

**Acht-Tw 1948:** OOLDVADER "zeer oud en groot exemplaar van dier of plant". Nen ooldvader van ne eke [Wanink 1, 155].

### MELK

*Melk is 't witte sap wat in wat planten —zoas peerdeblomen— zit.*

01 MELK: Gor, Eef, Wich, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Vars, Sil, Wesd, Wehl, Hen, Ste, Tol, Does, Lat, Wesv, Zev, Did || Wilp, Bat, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Emm, Elt, Kle.

02 HONDEMELK: Loch, Gels, Zie, Harv, Win.

03 PEERDEMELK: Eib, Vra.

04 KNIENENMELK: Gen.

05 WOLFSMELK: Key.

06 MELKSAP: Bor, Eib, Aal, Voo, Sin, Zel, Dre, Hen, Olb, Ang.

07 SAP: Din, Kep, Baa, Tol.

08 MELKNAT: / Win 1971 [Deunk 1, 31].

**Ruu:** Van de stengels van de peerdeblomen köj 'n fluitjen of hoepe maken. Ie mot dan 't stuksken van de stengel wa'j in de mond mot nemmen, plat drukken. A'j dan blaost, gif e één toon. Hoo dikker de stengel, hoo

zwoorder geluud. A'j te hard blaost, dut e 't neet meer. En, blaost neet te lange, want dan gaot oe de lippen trillen en da's 'n a-keleg geveul.

**Voo:** Melksap gif vieze vlekken.

**Win 1971:** Bolkroed hef vergifteg melknat [Deunk 1, 31].

### GAL-APPEL

*'n Gal-appel is 't ronde appeltjen wat soms an 't blad van bevobbeld 'n eik zit en wat ontstaon is deur galwespen.*

01 GAL-APPEL: Eef, Wich, Vor, Bor, Gees, Gels, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Sil, Zel, Wehl, Kep, Dre, Ste, Baa, Lat, Sto || Wilp, Bat, Mar.

02 GALNÖT(TE): Gor, Alm, Loch, Haa, Nee, Eib, Lich, Aal, Win, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Wehl, Hen, Olb, Ang, Zev, Did || Wilp.

03 GALNOT: Sin, Does.

04 EIKEN-APPEL: Lar, Vars, Wesd.

05 EEK-APPEL: Eib, Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 92], Win 1971 [Deunk 1, 53] || Vre.

06 INK-APPEL: Loch, Bor, Groen.

07 INKGAL: Eib, Aal.

08 EIKEGAL: Wesv.

09 GALLE: Baa.

10 ENKBAL: Win.

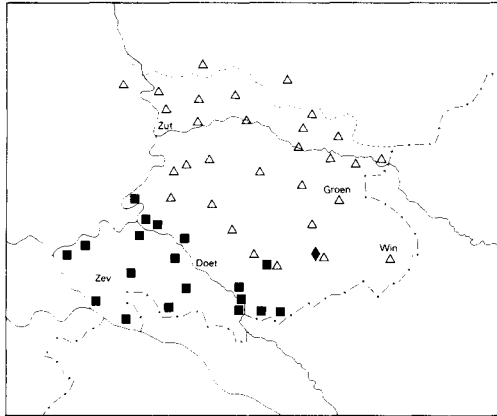
|| eik-appel: Haak.

**Aal:** Ze zeien da'j met 'n paar roestege spiekers en wat gal-eppeltjes in water ink konnen maken. 'k Heb 't wal 's eprobeerd, maor ik kon der neet met schrijven.

### ROET

*Roet bunt planten dee argens greujt woor ze neet heurt en dus lasteg bunt.*

01 ROET: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol / Acht 1830 [Telge 4, 9], Vars 1882 [Telge 4, 54], Acht 1882 [Telge 2, 108], No Acht 1883 [Telge 4, 73], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Aal



△ roet 01      ■ roet 02  
 ◆ roet 03

*Der bunt dudelek twee gebieden: de Liem en de streek langs den Olden lesselt dee ruut gebruikt en de Noordoosteleden Acht, woor roet de gangbare benaming is. Op de grenze van dee beide gebieden is één opgave met roet; dat is 'n aovergangsvorm, dee eigelek superdialect is.*

- 1964 [Rots 1, 37], Eib 1980 [Telge 1, 80]|| Wilp, Bat, Mar.  
 02 RUUT: Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 110], sHe 1982 [Telge 3, 126], Pan 1988 [Telge 7, 20].  
 03 ROOT: Aal.  
 04 ONKRUUD: Gor, Eef, Loch, Eib, Dre, Hen, Olb, Ang, Zed, Pan.  
 05 ONKROED: Aal.  
 06 ONKROOD: Aal.  
 07 KROED: Eib.  
 08 BOCH: Pan / sHe 1982 [Telge 3, 19], Pan 1988 [Telge 7, 20].  
 09 ONBOCH: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 96].  
 || klaefdre: Kle.

**Gor:** Roet of onkruid bint alle planten die last oplevert bie de verbouw van gewassen, of de baas wodt in de tuin as ter niks —of te weineg— an edaon wodt.

**Eef:** As de mangels onder 't roet zitten, dan is alles op 't land wat gien mangel is, roet.  
**Wehl:** Ruut zun alle wilde planten die ien den hof gräöjen.

**Did:** Alles is ruut, behalve wa'j aete kunt.  
**Nee:** Honeblomen bunt roet as ze in den hof greujt, maor in de weide bunt ze dat neet.  
**Ruu:** As 't in de barm steet, is 't roet, as 't in den hof steet, is 't kruud: wat planten bunt weerdeloos as ze zo maor argens langs de weg greujt, maor weerdevol a'j ze in den hof verbouwt.  
**Pan:** Ruut is lich, jong onkruid.

**Vars:** Slim lasteg roet is: reek, kwekkow, slofhakke, diessels, blauwe bloemen, hanepeute, plei, luikenpölle, luzemelde, windhalm, brannettels, miere.

**Lar 1838:** As de kwekkoewen en ander roet in 't land blieven zitten, kan der niks van kommen [G V-alm 180].

**Lar 1882:** Olbert en Gaitjen hebt heel andere dinge te bepraoten. Ze kuiert aover rogge en heuj, vlas en roet, beeste en peerde, de betunegheid van de aerpels, enz., enz. Onder dee bedrieven zit ze stäödeg met 't glaesken in de hand en sukert mekare op [Postel 1, 493].

**Ste 1882:** 't Wortelbedde heel vol roet [Wijers 1, 37].

**Gels 1932:** Veerder he'k 'm de namens eleerd van knoppaad, wierwinde, reek, spring-op, rowbol, pleie, umtrent allemaole roet, wat Onzen Leven Heer emaket hef um ewed te woddene en umdat de boern in den slappen tied neet als te lui zollen wodden. Noe könt ze vedan äözen en poddejakken en iederbod wiejen en kwekkene schodjen. Zo zie'j awier, dat alles zien nut hef [Van der Lugt in: Archief 1, 275].

**Gaa 1968:** Toe Arie nog allene was, lek den hof wel 'n wildernis: aoveral roet en brandnettels [Van Velzen 3, 166].

**Wesd 1985:** Wie één joor zien roet löt staon, kan zeuven joor hen wieden gaon [Telge 5, 86]. (Ok: Baa / Vars 1985 [Telge 6, 289]).

**Win 1971:** REUTEREG, ROETEREG "vol roet" Roetereg land [Deunk 1, 189].

**Vars 1985:** Roeterege grond. Den hof van de buurman is één groot roetbedde: de grond is door ROETEREG [Telge 6, 289].

● 'n Verzamelnaam veur waterplanten as reet, lampenpoetsers, luus bunt de volgende benamingen:

01 LEUS: Gor, Eef, Vor, Loch, Bor, Gees, Rek, Bre, Hen, Ang.

02 LUUS: Wich, Sil, Kep, Ang.

**Sil:** Luus is bi-j ons 'n algemeen woord veur onkruid in baeken en graves.

**Eef:** As verzamelname van de waterplanten uut de baeke of laoke wodt de benaming leus ebruukt. Dee planten wedn in 't naojoor (aug. - nov.) emeid en op de kante egooid. Sommege boeren haalden dat op umme de koelen te dekken in de winter. As ze zo'n vrach ophaalden, dan zeien ze: "Wie gaot 'n vrach leus halen".

**Ang:** Luus en leus wordt hier gebruukt in de woorden luusgat, leusgat. Doormee wordt kolken langs de Olde lessel an-eduud, die volgegruud zun met allerlei waterplanten.

**Lob:** Lies gebrukte je as je zwemme leerde. Je miek der dan 'n bos van, bond der 'n touw umheer en dat dee je um je buuk en schouders. Zo bleef je dan drieve.

**Pan 1988:** WAOTERRUUT is al 't grune grei dat ien 't waoter gräjöt [Telge 7, 153].

**Pan 1988:** PIKKES "brandnetels, distels en andere planten met stekels". Jeije is met de blote peut ien de pikkes getraoje; hi-j blaert zich de kop af [Telge 7, 105].

#### KROEPGREI

*Kroepgrei bunt plentjes dee reujt, maor lege bie de grond bieft.*

01 KROEPGREI: Ruu / sHe 1982 [Telge 3, 87].

02 KRUUPGREI: / Vars 1985 [Telge 6, 198], Pan 1988 [Telge 7, 76].

#### DREUGBLOEMEN

*Dreugblomen bunt blomen dee edreugd könt wodn en dan mooi bieft. 'n Dudeleke scheidung tussen stro- en dreugblomen is ter neet; doorumme könt dreugblomen ok stroblomen (05-06) eneumd wodn.*

01 DREUGBLOEME(N): Gor, Wich, Din, Gen, Voo, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Baa, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Zed, Pan, Lob / Anh.

02 DREUGBLOEMEN: Eef, War, Loch, Lar,

Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre || Bat, Mar, Ges, Bork, Hei.

03 GEDREUGDE BLOEMEN: Tol.

04 GEDREUGDE BLOEMEN: Aal / Stlo, Rheb, Rhe.

05 STROBLOEMEN: Alm.

06 STROBLOEMEN: Bor, Aal, Bre.

07 RUUSTERKES: Win.

|| dreuge blomen: Vre, Slo, Ram, Raes, Rheb.

**Lob:** Dreugbloeme; met 'n korte oe, as in 't Nederlandse woord boek.

#### STROBLOEMEN

*Stroblomen bunt blomen dee ekweekt wodt um boeketten van te maken dee lange — zonder water— staon könt.*

*'n Dudeleke scheidung tussen stro- en dreugblomen is ter neet. Doorumme könt stroblomen ok dreugblomen (04-06) eneumd wodn.*

01 STROBLOEME(N): Gor, Alm, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat / Anh.

02 STROOIBLOEME(N): Does, Lob / Kle.

03 STROBLOEMEN: Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe.

04 DREUGBLOEME(N): Wich, Din, Zel, Hen, Olb, Does, Wesv, Did, Pan.

05 DREUGBLOEMEN: Eef, War, Bor, Haa, Rek, Aal, Bre.

06 DREUGBLOEMEN: Loch, Aal.

07 ZEUVEN-JOORS-BLOEMEN: Zel.

08 ZEUVEN-JOORS-BLOEMEN: Bel.

09 ZÖVVEN-JOORS-BLOEMEN: Aal.

10 RUUSTERKES: Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 172], Win 1971 [Deunk 1, 198].

11 PAPIERBLOEMEN: Lar.

12 PAPEERBLOEMEN: Win.

13 STOROROZE: Groes.

**Lob:** Strooibloeme; met 'n korte oe, as in 't Nederlandse woord boek.

**Aal:** Dreugeblomen bunt stroblomen; dreuge blomen bunt blomen dee te dreuge bunt.

## B. SOORTEN

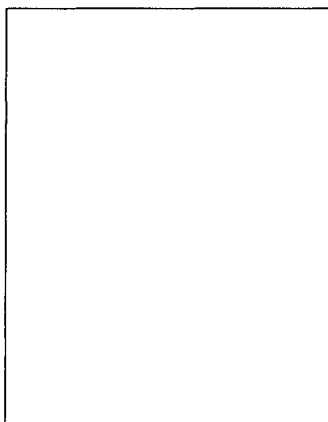
### MOS

01 MOS: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 87].  
|| moos: Hei, Kle.

**Acht-Tw 1948:** HAZENBROOD "haarmos"  
[Wanink 1, 108].

### PADDESTOEL

(Fungi)



peddestool

01 PADDESTOEL: Gor, Wich, Vor, Gen, Sin, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan || Wilp.

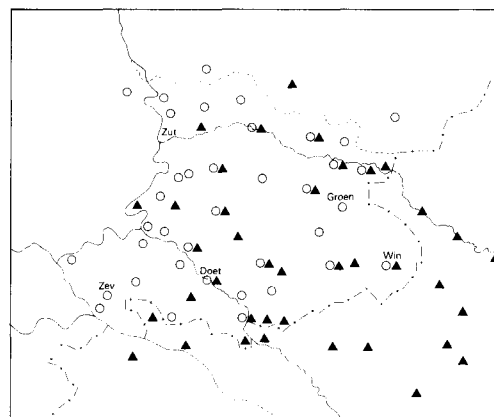
02 PEDDESTOEL: Alm, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol, Olb, Zed || Emm.

03 PADDE(N)STOOL: Harf, Eef, Ruu, Loch, Lar, Gees, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win || Bat, Haak.

04 PEDDE(N)STOOL: Loch, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win || Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch, Anh.  
|| pettestoel: Elt, Kle.  
|| pielts: Rhe.

**Lar 1882:** Komedies en soceteiten greujt as peddensteule uut de grond [Postel 1, 492].

**Vars 1985:** 's Harfses zie'j vake 'n mooien



▲ peddestoel, pedde(n)stool 02, 04  
○ paddestoel, padde(n)stoel 01, 03

*Dit kaartjen gif 'n heel onrösteg beeld; door-uut völt af te leiden dat 't kaartbeeld in be-waeging is. 't Standaard-Nederlandse padde- is, ten koste van pedde-, al wied deurgedrongen in Acht en Liem. In Duuts-land is pedde- nog wel in de dialecten anwe-zeg.*

krans van peddestuultjes; dat nume wi-j 'n HEKSENKRANS [Telge 6, 139].

### HANEKAMMEN

(Cantharel)

01 HANEKAMMEN: Eef, Baa.

### STOEVEDAMP

(Bovist)

01 STOEVEDAMP(E): Alm, Lich / Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Aal 1966 [Rots 2, 15], Win 1971 [Deunk 1, 230].

**Lar 1927:** In de weide tussen het dorre gras zie je van die "stoevedempe" [Heuvel 1, 353].

**Win 1971:** Zo licht as ne stoevedamp [Deunk 1, 230].

**Win 1987:** Den (dooien) moorvos nump den Waevehof met (naor hoes). 't Dink is zo lichte as ne stoevedamp [Van Loo 1, 109].

**Gels 1932:** "Ik vrieg oe nao stoevedempe". "Jao-noe-dan. Stoevedempe", zeg ik —en



ik stok den doem achter 't vesjen—, "Stoevedempe bunt egenleke 'n soort peddesteule. At ze jonk bunt, hebt ze völle van 'n hoonderei, maor later liekt ze meer op 'n roesteregen eerpel. A'j zo'n dink op de kop trapt, stuf der 'n hele wolke broenen damp oet. lej könt ze iederbod bejegenen in de weidens en misschies ok nog bie'j 'n enkelden boer dén iemen hef, want vrogger gebroeken de leu ze um de iemen medde te bedwelmen. Hier of door he'j meugelek nog wal 'n oolderwetsen drogis, dén ze verköf, maor dén neumt ze bovisten [Van der Lugt in: Archief 1, 273].

**N Acht 1882:** STOEVE, STOEVEDAMP "ver-gane paddestoel" [Telge 2, 127].

**N Acht 1882:** SPUNZE "zwam" [Telge 2, 125].

#### HEKSENKRANS

(*Lycopodium, wolfsklauw*)

01 HEKSENKRANS: / Acht 1895 [Telge 2, 51].

**Acht 1895:** ZEVENKRUUD "kleine wolfsklauw (L. complanatum)" [Telge 2, 156].

**Acht 1895:** WOLFSPOOT "wolfsklauw (verwarring met wolfsfoot (Lycopus europaeus) is mogelijk)" [Telge 2, 153].

#### KATTESTAT (1)

(*Equisetum, holpijp, schaafstro, heermoes*)  
Tussen de drie soorten wodt amper-an onderscheid emaaft. 't Völt op dat de benaming roebol, robol en varianten (06-12) deur de metwarkers haoste neet op-egeven bunt, woor dee weurde in de veurege eeuw en in de vraogenlieste van Amsterdam uut 1949 nog zovölle op-egeven bunt. 't Bunt dus weurde dee an 't verdwienen bunt. Disse soorten en *Lythrum salicaria* wodt an-eduud met dezelfde name: kattestat. Door-umme bunt ter plaatsen woor met disse benaming zo wel de ene as de andere soort bedoeld kan wodn.

01 KATTE(N)STAT: Gor, Eef, Zut, Wich, Loch, Gees, Bel, Aal, Brø, Win, Din, Gen, Voo, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen,

Baa, Wesv, Sto / Acht 1895 [Telge 2, 61], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Win 1971 [Deunk 1, 107], sHe 1982 [Telge 3, 75], Pan 1988 [Telge 7, 62] / Vre.

02 PEERDESTAT: Gor, Vor, Loch, Lar, Bor, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Gen, Ulf, Wehl, Baa, Ang, Zed || Bat, Mar.

03 PERESTAT: Harf, Gels, Ste.

04 PEERDESTET: Does, Wesv.

05 ROEBOL: Loch, Bor, Nee / Acht 1895 [Telge 2, 108], Loch 1949, Lar 1949, Gels 1949, Haa 1949, Zie 1949, Vra 1949 [Vr A'dam 17, 5] || Wilp.

06 ROBOL: Zie, Voo / No Acht 1883 [Telge 4, 73] Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Alm 1949, Bor 1949, Gels 1949 [Vr A'dam 17, 5], Win 1971 [Deunk 1, 197].

07 ROETBOL: Loch.

08 ROBOLT: / No Acht 1883 [Telge 4, 73], Groen 1949 (defteg) [Vr A'dam 7, 5].

09 ROWBOLT: / No Acht 1883 [Telge 4, 73].

10 ROEWBOLT: / Acht 1882 [Telge 2, 108].

11 ROEWBOL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170] || Vre.

12 ROETPOL: / Eib 1949 [Vr A'dam 17, 5]. || tinkroet: Vre.

**Bor:** A'j 'n peerdestat der uuttrekt, zeg e: "Knop, morgen stao'k weer op". De wottels greujt tot in de wel. A'j dee der uut kriegt, vin ie 'n golden ringe.

**Gees:** Kattenstette knop, knop; aover drie dage stao'k weer op; zó gauw greujt 't.

**Aal:** Van kattestat wodt ezegd, dat ter 'n golden ringesken an de wottel zat.

**Wesv 1949:** Ze kaakte kattestat in waoter en dan ginge ze der met de blote vuut in zitte um de vuut dunner te kriege [Vr A'dam 17, 5].

|| **Wilp:** A'j roebol in 't heuj hebt, wil de botter niet groot worden.

**Vor:** Um 't verschil tussen beide soorten an te geven, wodt de holpijp soms as kale peerdestat an-eduud.

**Voo:** Holpijp (E. fluviatile) nume wij HOLSCHACHT.

**Acht 1895:** HOLPIEPEN (E. fluviatile, holpijp) [Telge 2, 54].

**Aal:** HOLTSCHACHT (E. hyemale, schaafstro) wodn wal gebroekt um potten en pannen uut te schuren.

**Win:** KLOMPESCHOER (E. hyemale) wodn vrogger zo eneumd, umdat ze der de klompe

met schoerdn.

**Gor:** 'n Old-muzikant van "Kunstmin" zeg, da'j 't rietje van 'n klarinet goed glad könt kriegen met kattendat.

**Wehl:** Vroeger wier SCHAAFSTRO (E. hyemale) gebruik deur de dames um de naegels te vielen.

**Acht 1907:** UNJER "E. arvense, heermoes" [Heukels 1, 91].

### VAARN

(*Filicopsida, varens*)

- 01 VAARN, VARE(N): Gor, Alm, Eef, Wich, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Eib, Lich, Aal, Bre, Gen, Ulf, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Ang, Lat, Did, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 138] || Bat, Mar.
- 02 VAORNT, VOORNT: Aal, Win, Din, Vars, Sil, Sin, Sto / Win 1971 [Deunk 1, 268], Vars 1985 [Telge 6, 392] || Ges, Hei.
- 03 VAARNT: Aal.
- 04 VAORNT, VOORNT: Zel, Hen.
- 05 VAORN, VOORN: Vor, Ruu, Bel, Aal, Win, Voo || Wilp, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe.
- 06 VEURN: Bor.
- 07 VOORNE: Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207].
- 08 VORE: Gees, Nee, Rek, Groen.
- 09 VAOM: Win.  
|| voorlink: Vre.  
|| vaa(r)nkroed: Vre, Stlo.  
|| voornkroed: Slo.  
|| varnkruud: Anh.  
|| vaornekruud: Kle.  
|| vaorneloof: Kle.

**Din:** Wi-j zegt eigelek voo-ant.

**Vor:** De kussens en peluw waren meespat met veern evuld. Veur kinder ok wel is voorns. Dee streupen iej dan an de akkermaolshegge en leten ze dan in de zonne dreugen. In den oorlog he'w dat ok nog e-daon veur de bedden van de onderdukens ¶ 147).

**Eef:** Van 't zaod van vaarns wo'j onzichtbaar, maor 't is ons neet elukt. A'j de stelle van de grote adelaarsvaarn deursniejt dan zee'j, at 't 'n betjen metzit, 't wapen van Gelderland; 'n betjen schuuns sniejen, dan köj 't better zeen!

**Loch:** A'j op de grond de stelle van den adelaarsvaren deursniejt, dan zee'j eets dat op 'n adelaar lik.

**Zel:** De "eikvaren" wodden ok PALM e-numd.

### LARKE

(*Larix*)

- 01 LARKE: Gor, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Win, Vars, Sin, Zel, Hen, Key, Ste / Acht 1895 [Telge 2, 78], Eib 1980 [Telge 2, 46], Vars 1985 [Telge 6, 207] || Mar.
- 02 LARK: Bor, Gees, Aal, Meg, Wesd, Zel, Kep, Olb, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan.
- 03 LARKS: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Zel, Baa, Zed || Bat.
- 04 LARKSE: / Acht 1895 [Telge 2, 78].
- 05 LERKE: Eib, Aal, Bre, Win, Din || Vre.
- 06 LERK: Gen, Voo, Ulf, Sil, Ang, Pan.
- 07 LORKE: Nee, Eib, Aal, Tol.
- 08 LORK: Gor, Meg, Doet.

Ok op-egeven: LARIX.

### DENNE

(*Pinus*)

- 01 DEN(NE): Acht, Liem.
- 02 GROVVE DEN(NE): Bel, Voo, Vars.
- 03 DANNE: Eib || Mar, Haak.

**Voo:** 'n Fiene den is 'n spar.

**Vars 1985:** Wi-j praot van grovve dennen en fiene dennen, mor fiene dennen bunt eigelek sparren. Van 'n grovve denne kump 't grenenholt en van 'n fiene denne kump 't vurenholt [Telge 6, 82].

**Acht-Tw 1948:** Ne fiene danne "een spar" [Wanink 1, 95].

**Sto 1982:** AOLIESTOMP "stomp van dennehout" [Telge 3, 8].

### VLIEGDENNE

*'n Vliegdenne is 'n denne, dee vanzelf argens is op-ekommen.*

- 01 VLIEGDEN(NE): Din, Sin, Wehl, Hen, Ste, Olb, Does, Wesv || Wilp.

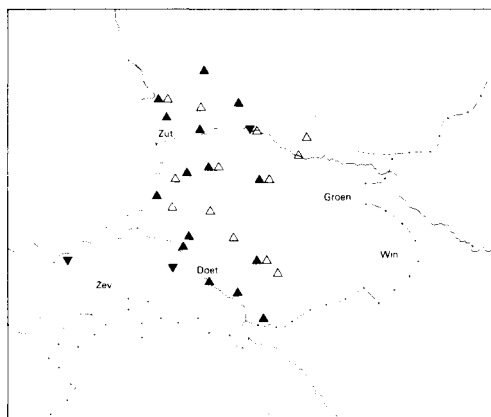
- 02 VliegE-DENNE: Wesd.  
 03 VLEEGDENNE: Eef, Ruu, Loch, Bor, Eib, Aal || Bat.  
 04 VLOGDEN(NE): Groen, Voo, Vars, Wesd, Hen.  
 05 VELDDENNE: Ruu, Lar, Ste / Win 1971 [Deunk 1, 255].  
 06 ZAEJDENNE: Lich, Zel.  
 07 SCHIETDENNE: Vor.  
 08 ZWARFDENNE: Eib.  
 09 WAEJDENNE: Bre.  
 10 PLARKDENNE: Vars.  
 11 WINDSE DANNE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 214].

**Vars:** 'n Grovven denne, dén niet in bosverband opschut, wórdt wel 'n plarkdenne enuumd.

**Win 1969:** Achter in 't veld hef den Waevehof nog 'n stukke weusten grond liggen. 'n Paar bunder maor. Wat vleegdennen, wat barken, wat heed [Van Loo in: Schriewied 114].

#### DENN-APPEL

- 01 DEN(N)-APPEL: Gor, Harf, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Din, Sin, Olb || Wilp, Bat, Vre, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes.  
 02 DENNE-APPEL: Haa, Eib, Groen, Lich, Bre, Win, Gen, Meg, Wehl, Dre, Ang, Lat, Zev, Did, Sto.  
 03 FOPER: Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 36], Lar 1924 [Langeler, 1, 140], Vars 1985 [Telge 6, 108].  
 04 FOPEL: Alm, Eef, Vor, Ruu, Lar, Voo, Wesd, Hum, Ste.  
 05 FOBEL: Gor, Eef, Wich, Sil, Doet, Kep || Bat.  
 06 FOPES: Loch.  
 07 FOBES: Wehl, Wesv / No Acht 1883 [Telge 4, 65].  
 08 FOBER: / No Acht 1883 [Telge 4, 65].  
 09 FOPE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 96], Win 1971 [Deunk 1, 64].  
 10 (DENNE)KEGEL: Loch, Haa, Lich, Hen, Ang, Wesv.  
 11 DENNKEGEL: Gels, Eib.  
 12 DENNEPAERE: Win.



- △ foper 03      ▲ fopel, fobel 04-05  
 ▼ fopes, fobes 06-07

*De verspreiding van de weurde foper, fopel en fobel gif 'n heel ongebrukelek beeld, omdat dee benamingen veurnamelek in 't westen van den Acht veurkomt. Fopes en fobes bunt veur drie plaatsen, langs de rand van 't gebied op-egeven.*

- 13 DENNEKNOP: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 29].  
 14 POOK: Eib.  
 15 DENNPOOK: Nee.  
 16 DANNEPOOK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163].  
 || dannenpeukel: Mar.  
 || dannenpeuk: Haak.

**Eib:** Vrogger wodn peuke ezoch veur 't anmaken van 't fenuus en de kachel.

**Lar 1927:** "Jongens, kat-eker jagen!", roept er één. Wij schreeuwen als wilden; gooien er naar met knuppels en fopers [Heuvel 1, 89].

**Gaa 1945:** Ze gaot samen fobers zuken in de dennen, op zied van 't huus [Van Velzen 2, 84].

#### HASMENNEKEN

*'n Hasmenneken is 'n bolletjen dennenhars.*

- 01 HA(R)SMENNEKE(N): Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Rek, Aal, Voo, Zel, Doet, Hen, Baa / Eib 1980 [Telge 1, 31] || Bat, Mar, Haak.

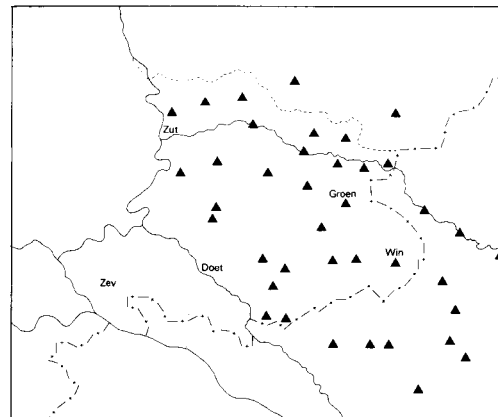
- 02 HASSEMENNEKE(N): Bor, Gels, Eib.  
 03 HARSTEMENNEKEN: Eib, Aal, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 136].  
 04 HASBÖLLEKE(N): Gen, Zel, Did, Sto.  
 05 HARSBOLLETJE: Lat.  
 06 HASSEPITJEN: Lich.  
 07 HASKNOBBE: Dre.  
 08 HASNOBBE: Wesd.  
 09 HASKLUUTJEN: Bel.  
 10 DENNENHARSKNÖPKEN: Win.  
 11 BRENDERKEN: Zel.

**Gor:** Hasmennekes bestaot uut PIKHAS.  
**Ruu:** Viele zochten ze vrogger bie mekare en maakten der dan 'n vuurtjen van. Ze brann good en stonken lekker.  
**Kot ca 1930:** Knelis en Willem wazzen bezeg met dennenharsknöpkes. Ze kenden dee dinge al lange. At ze op eure kleine steulkes 's aovends bi-j 't vuur zatten en der dennenschansen estokt wiern, dan zat ter soms an 'n teksken wal is zo'n harsknöpken. Brannen at zo'n dinge deel Onwies hard, met ne roderege vlamme. Zwalmen dee 't ok slim. En 't gaf ne heel bezondere loch af; wal ne lekkere loch; 't kriebelden ow 'n betken in de neuze [Meinen 5, 36].

#### WAKEL

(*Juniperus communis, jeneverbes*)

- 01 WAKEL: Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Vars, Hen, Baa / Acht 1882 [Telge 2, 147], Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Win 1971 [Deunk 1, 271], Vars 1985 [Telge 6, 39] || Mar, Vre, Raes.  
 02 WAKELBOS: Lar, Gees, Haa, Eib, Win, Wesd, Key / Win 1971 [Deunk 1, 272] || Vre, Ges, Slo, Rheb, Rhe.  
 03 WAKELBOS: Sin / Aal 1964 [Rots 1, 51].  
 04 WAKELSTROEK: Din, Voo, Hen || Ram, Hei.  
 05 WAKELDER: / Acht 1882 [Telge 2, 147].  
 06 WAKELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 209].  
 07 KWAKELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133].  
 08 WAKHOLDER: / Acht 1882 [Telge 2, 147].  
 09 HEIDEWACHTER: Eef.



▲ wakel 01-04

*Wakel is 'n woord, dat in den Acht en Westfalen (nog) 'n grote bekendheid hef.*

- 10 OLDEMENNEKESBOOM: Vor.  
 11 MENNEKEN: Eib.  
 12 DAMME: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 84] || Bat.  
 13 DAMMER: / Acht 1907 [Heukels 1, 130]. || kwakel: Haak. || wakelboom: Stlo, Bork, Boch.

Ok op-egeven: (samenstellingen met) JENEVERBES(SE), JENEVERBAEZE, JENEVERBAES.

**Nee:** An wakels zit jeneverbaezen.  
**Aal:** An wakeln zit wacholderbaezen [WACHOLDERBAEZE; ok: || Anh, Emm].  
**Eib:** Mien moo dee de baezen van den wakelbos bie in de zoerkoolpot; dee baezen neumden ze: pepperkoorne [PEPPERKOORN].  
**Ruu:** Wakels hebt baezen dee ze vrogger bie 't maken van olde jenever gebruikten.  
**Zut 1986:** Toen ik in 't bedrijf (van Vetter) kwam —noe zesteg jääor gelejen— ston der nog 'n zak vol jeneverbessen op 't zolder, mäör 'k heb ze nooit gebruik. Zo vake a'k dat op de televisie zee: jeneverbessen van Henkes —dan striek e der met de hand deur—, dan mo'k däör an denken. Viele hadn 'n zeksken hangen met jeneverbessen der in. Däör gingen alle dampen dan aoverhen bie 't afstaoken en zo kwam an de alcohol de jeneverbessensmaak. Later

kwam der oleum en dee ko'j bie de alcohol bie gooien. Dat ging nog völle baeter [Den Schaorpaol 7, 81].

**Kot 1928:** Der is ne olden man in huus. Dén heugt 't nog good dat hier niks as heed was en dennen en barken en wakel en pors en reet in de leegte [Meinen 4, 85].

**Din 1968:** De eerdmennekes woont diepe onder de grond en a'j eur ow hölpe anbiedt, zölt ze ow ok wisse doorveur belonen. A'j bi-j dén gunnen wakelenbos deur 't kaniëntjesgat de grond in gaot, kom i-j nao vieftge meter in 'n groten zaal vol met zilver. Maor waart ow door an te kommen! [Hans Keuper in: Moespot 60, 18].

### ZEVENBOOM

(*Juniperus sabina*)

01 ZEVENBOOM: / Acht 1895 [Telge 2, 156].

02 ZAVELBOOM: / Acht 1895 [Telge 2, 155].

### TAXUS

(*Taxus baccata*)

01 TAXUS: Acht, Liem.

02 TAX: Key, Did, Zev.

03 IEMENBOOM: Lich, Aal, Win / Liev 1943 [Weenink 1, 69], Win 1971 [Deunk 1, 99].

04 IEMENPALM: Win.

05 BIEJENBOOM: Aal.

06 IEVE: Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 251], Kot 1938 [NJK, 98], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 115], Win 1971 [Deunk 1, 220], Eib 1980 [Telge 1, 35].

07 IEFKE: Gees.

08 IEVENBOOM: / Acht 1928 [Heuvel 3, 47], Win 1971 [Deunk 1, 220] || Vre.

09 IEMENBOS: / Acht 1907 [Heukels 1, 251].

10 VENIENBOOM: Aal.

11 VIEGEBOOM: Bor.

**Olb:** I-j könt wel taxus zeggen; maor zo'n boom wödt ok vaak uutgescholden veur conifeer.

**Bel:** 'n Andere naam as taxus wet ik ter neet veur, maor völle leu hadn dén bos bi-j 't göttengat staon. Dat had te maken met bi-jgeleuf: 't zol inslaon van de löchte teg-

gengaon. De leu passen trouwens wal op dat ter gin vee an kon kommen, want zon bos was vergifteg.

**Win 1974:** De gewone boerenleu hebt altied wal ewettene, dat de vöggele eure eigen spraoke hadden. Want de oele reep toch ok altied al as e 's aovends in den donkern in ne iemenpalm zat: "Ik krieg oe; ik krieg oe!" [Krosenbrink in: Moespot 81, 7].

### SNOTTERBAEZE

*Snotterbaezen bunt de beskes van 'n taxus.*

01 SNOTTERBAEZE: Win / Acht 1895 [Telge 2, 122], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184], Win 1971 [Deunk 1, 220].

**Win 1971:** Mooi bunt dee snotterbaezen an dén ieve, maor zo sliemereg, a'j ze kapot maket [Deunk 1, 220].



*Taxus met snotterbaezen*

### WILG

(*Salix*)

01 WILG: Harf, Eef, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan || Bat.

02 WILGE: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Zel, Hen, Key, Ste, Baa, Tol || Acht 1895 [Telge 2, 152] || Wilp, Mar, Vre.

**Eef:** Wilg; eigelek zeggen wiej willeg.  
**Zed:** In 'n wilgeboom zit boom-eerde. As kind haalde wi-j dat der uut; met 'n gruuschup ko'j 't goed losstaeke. Ook grootmoeder moste wi-j altied 'n emmerke brenge. Ze dei der bloeme in paote. 't Hoefde niet gedreugd te worre.  
**Aal:** At de wilgen huult, kump ter raenge.  
**Bel:** As de wilgen lekt, krie'w raegen.  
**Loch:** De naogeboorte van 'n peerd wodden in 'n wilge ehangen. 't Peerd zol dan later fier rechtop lopen met de kop.  
**Lich:** Veur 't opzeuken van ne waterore gebrook i-j ne wilgentak as wichelroede.  
**Kep:** Van wilgenholt wieren gereedschapsstellen gemaakt; die wazzen zo fijn zach in de handen.  
**Wesd:** Op wilgentekskes kewwen is goed veur de longen en veur koppien.  
**No Acht 1839:** KWAZEN "dunne wilgetakken" [Telge 4, 29].

#### KNOTWILGE

*'n Knotwilg is 'n wilge woorvan —as 't good is— ieder jaar de uutlopers —wejen eneumd— af-ehaald wodt.*



*Knotwilgen bie Zevenaer*

- 01 KNOTWILG(E): Acht, Liem / No Acht 1883 [Telge 4, 69].  
 02 KNÖTWILGE: / Acht 1882 [Telge 2, 69].  
 03 KOPWILG(E): Loch, Lar, Zwi, Gees, Gels, Nee, Gen, Sto || Mar, Stlo, Emm, Elt.  
 04 STOEFWILGE: Eib, Lich, Aal, Bre, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 190], Win 1971 [Deunk 1, 229] || Vre, Ges.  
 05 STOEF: Rek / Win 1971 [Deunk 1, 229]  
 06 STOEKWILGE: Bel.  
 07 STOEPWILGE: Bel, Groen.

- 08 STOMPWILGE: Bre.  
 09 WILGE(N)KOP: Hen, Key / sHe 1982 [Telge 3, 173].  
 10 WILGENSTOEF: / Win 1971 [Deunk 1, 278].  
 11 KALE JUFFER: Gies.  
 || stuve(n): Ges, Slo, Bork, Raes, Rheb, Rhe.

**Gen:** Um 'n knotwilg goed te hollen, mo'j 'm ieder jaar kneuten.[KNEUTEN].

**Voo:** Vrogger liepen de waegen oover de wilgenköp; dat wet i-j toch nog wel?

**sHe 1980:** Toen 't nog duk hoog water was, liepe ze de wilgeköp nao die an de weg stonne en nog uut 't water stakke [Telge 3, 173].

**Kot veur 1934:** Wat ston daar opins veur 'm in den griezen mot? Men zol der haoste van schrikken. Och; 't was niks as ne stoefwilge op de scheid tussen twee weiden. Gerhard kenden dén boom: hee was op den goeien weg [Meinen 6, 223].

**Eib 1974:**

Wee wet nog dat den stoefwilg,  
 Ne boom was as ter too,  
 Waoran den olden Ellerbeck,  
 Gymnastieken 's morgens vroom?  
 [G. Odink 1, 69].

**Acht-Tw 1948:** Ole marole; Ik hebbe de kole; Ik bun ze noo moe; Ik geve ze oew, "een bezweringsrijmpje voor de (derdendaagse) koorts. Dit rijmpje moest men opzeggen onder een oude knotwilg, na er eerst een strovis te hebben omgebonden. Oude mensen beweren dat het probaat is" [Wanink 1, 128].

#### WATERWILGE

*(Salix alba, schietwilg)*

- 01 WATERWILG(E): Bor, Nee, Eib, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Vars, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Hen, Olb, Did.  
 02 WARF: Rek, Aal, Win / Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Ach-Tw 1948 [Wanink 1, 209], Win 1971 [Deunk 1, 273], Eib 1980 [Telge 1, 96], Vars 1985 [Telge 6, 399].  
 03 WARFHOLT: Ruu, Loch, Lich / Acht 1895 [Telge 2, 148], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 209], Win 1971 [Deunk 1, 273], Eib 1980 [Telge 1, 96].

04 SPRAOKELHOLT: Gels.

|| warfholt: Haak.

|| werfholt: Wilp.

|| waterwarf: Vre.

**Gaa 1968:** Daor wazzen hele laege stukken woor riet en biezen en grote stroeken waterwilg en vlooienkruid gruujden [Van Velzen 3, 24].

**Hen 1975:** Laoken Dark en Jan van Liene en enen Henk met Willem van Borkel gingen altied met mekare hen laoken schoonmaken. Henk en Dark gingen dan veurop um de kanten af te stekken en 't warfholt, dat elk jaar weer angrujen, af te slaon [Geurtsen in: Moespot 86, 337].

**Win 1971:** Ketkes van den warf; fluitepiepkens van warfholt [Deunk 1, 273].

**Kot 1925:** 's Winters kek i-j—'a'j in de roeme kökkene zatten—zo op 't blanke water, want dan leep 't goor vake onder en stakken de warfbuske en de zore reetstrunke as oet ne zee op [Meinen 3, 106].

• *Hoo maak ie 'n fluitjen van warfholt?*

**Aal:** In 't veurjaar —veur de bla der an komt en 't holt good sap is— nem i-j 'n teksken van ruim 1 cm deursnee. Dat snie i-j an beide enden af zoda'j ne lengte van 15 cm hebt. Op twee-dadde van de lengte van 't höltjen wodt de bast now rondumme met 'n mes in-ekarid tut op 't holt. Op zon 2 cm maak i-j 'n uutholling.(tek.1) Ovver de hele onderste lengte klop i-j now de bast rondumme los; deur der met 't heft van 't mes op te slaon. Nao dee bewarking mo'j de bast in zien geheel van 't höltjen können schoeven. Van 't gladde holt doo'j now tut an de uutholling wat af van de rondigheid. Hoo minder i-j der afhaalt, hoo hoger is 't geluud.(tek.2) A'j now de bast der weer ovverhen schoeft —'t holt effen met spi-je nat maken, dan geet dat makkeleker— is 't fluitjen kloor (tek.3) En dan: blaazen maor!

**Alm:** Onder 't kloppen zong ie:

"Sip, sap, siepe;

Wanneer bun ie riepe;

Te meie, te meie;

As alle vogels eier legt.

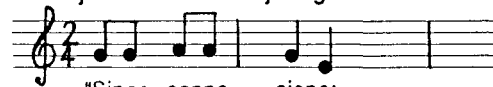
Dan zullen wie oe raken;

Dan zullen wie oe kraken;

Sip, sap, kop af;

En noe geet de bast ter af" [Ok: Hen || Bat].

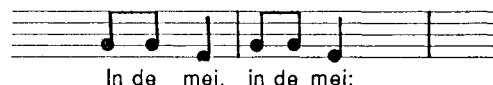
**Tol:** I-j mossen der bi-j zingen:



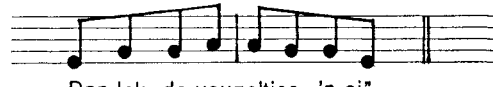
"Sippe, sappe, siepe;



Wanneer bun i-j riepe;



In de mei, in de mei;



Dan lek de veugeltjes 'n ei".

**Bel:** Van waterwilgen- en liesterbaezenholt geet dat good, zon fluitjen maken: inkepen, bas der ofkloppen en maor fluiten! Onder 't kloppen zong wi-j:

Sapppeg, sapppeg höltjen;

Koo op 'n böltjen;

't Kalf lig der bi-j; (en dan pak i-j de bast met de volle hand vaste en draeijt 'm der of)

En der of zul i-j!

**Eef:** Wiele zongen der 'n liedjen bie van:

Sappe, sappe, höltjen;

Wanneer bun iej riepe?

In meie, in mei;

Dan lekt alle veugeltjes 'n eie;

Behalve de koekoek en de griet;

Dee leggen in de meimaond neet;

Siep, sap, sop;

En noe de bas der of!

**Kot 1972:** "Fluite fluite piepken;

Alle dage 'n iemken;

Roer, roer, resse;

Scheppel vieve, zesse;

Gao naor den karkhof;

Biet den koo den start af;

Heel af, half af;

Is dat piepken nog niet af?

Zö'w dan is töt tiene tellen?

Ene, twee, drie, vere, vieve;

Zesse, zövvene, achte, neggene, tiene!

[Krosenbrink 1, 60].

**Hen:** A'j dan zon fluitjen kloor hadn en hie

dee 't ok nog, dan ha'j wat epresteerd!

**Lar 1927:** En Derk —een stappig boeren-

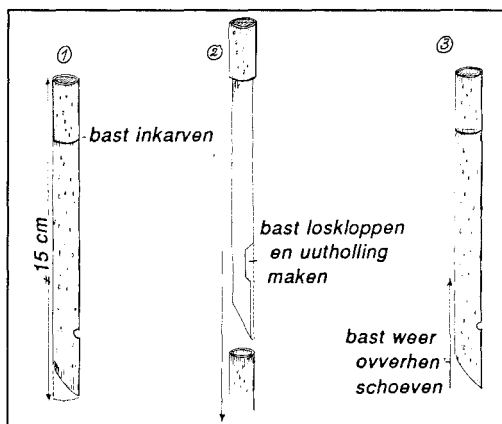
manneke— snijdt een wilgentak uit de haag,

klopt met het heft van zijn mes op een af-

gekort stukje en neuriet daarbij:

"Sip-sap-siepe; Wanneer bun ie riepe? Te

meie, te meie; Dan leggen alle veugeltjes



### Zo maak ie 'n fluitjen

eur eier..." Verder komt er nog iets van "de boze Hesse; met de lange messe; sniedt de katte de kop maor af" [Heuvel 1, 156].

**Acht 1934:** Sappe, sappe, siepe;

Wanneer bun ie riepe?

Token jaor um dissen tied;

As de veugeltjes eier leg;

Wat leg ze dan?

Läöge, läöge döppe;

Smiet ze mekaar an de köppe;

Kump de boze Hesse;

Met de lange messe;

Heel of, half of;

Sniedt de katte de kop maor af! [Gids Folk 2, 25].

● *In Krosenbrink 1, 59-63 staot nog meer van dee riemkes, dee ezongen wodt bie 't maken van 'n fluitjen.*

**Eib 1980:** WARFSLAT "laag gelegen, drasig stuk grond, waarop wilgen groeien" [Telge 1, 96].

### WEEJ

(*Salix viminalis*, katwilg)

01 WEEJ: / sHe 1901 [Telge 4, 113].

### PEPPEL

(*Populus*)

01 PEPPEL: Acht, Liem / N Acht 1856 [Telge 4, 44], Acht 1882 [Telge 2, 97], No Acht

1883 [Telge 4, 72], Vars 1985 [Telge 6, 261].

02 PÖPPEL: Eib, Aal, Bre, Win || Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Rheb, Rhe, Boch.

03 PEPPELE: Eib / Acht 1907 [Heukels 1, 193].

04 WAAIEBOOM: Eib.

05 ESP: Doet.

06 ESPE: Loch.

07 BEEF-ESSE: / Acht 1895 [Telge 2, 9].

08 BAEF-ESSE: / Win 1895 [Telge 2, 7].

|| pappel: Hei.

**Sin:** At de boerenknecht in 't veurjaar 't oge met 'n peppelen- of elzenblad bedekken kon, moch hi-j tut twee uur meddag hollen. Ok as ter gin r in de maand was, was dat zo.

**Eef:** Mien moo zei dat toen Onze Leve Heer an 't kruus estorven was, de hele weerld den aomm in-eholn had: alles was stille, behalve de peppel; dee klaterde maor deur. Veur straf mot de peppel noe altied in be-waeging blieven. A'j 't neet geleuft, mo'j zelf maor 's gaon luusteren as alles stille is. Dan heur ie de peppel toch nog heel zachjes ritselen.

**Vars:** 'n Peppelenblad (of: espenblad) en 'n vrouwluutonge lispelt altied wat.

**Vor:** 'n Vrouwluutonge en 'n peppelenblad zegt altied wat [Ok: Lar, Gels, Win, Din, Baa].

**Eib 1973:** 'n Peppelenblad en 'n vrouwleug-gat schudt lichte [H.Odink 3, 187].

**Eib 1973:** Ne vrouwleumond en 'n peppe-lenblad reurt zik altied [H.Odink 3, 248].

**Dre 1982:** Tegeswoordeg hemmen ze ok al van die olde boerderi-jen umgebouwd tot aethuzen. Ik veur mien kop vin der niet völ an; 't is ter zo duuster en i-j mot hos hele dagen de lamp anhemmen. Alles is ter don-kerbruun gevarfd en 't zut ter zo doods uut. I-j kriegt ter zo'n naar gevuul van, jao, hoe mo'k dat now zeggen; hos net zo'n gevuul as wanneer in de zommerdag de wind deur de peppels ruust. Weemudeg numen ze dat, geleuf ik [Lucassen 1, 12].

**Voo:** 'n Jonge peppel die geplant wöd't, heit PEPPELEPAOT.

**Kot ca 1930:** De tweeling mochten met vader met, doo e op de plaatse, waor den groten pöppele staon hadde, ne plenter zat.



't Was ne tak van den groten pöppele [Meinen 5, 42].

### TORENPEPPEL

'n Torenpeppel is 'n hogen, smallen peppel. De benaming Italiaanse peppel (05) is de benaming veur 'n bepaolde soort.

- 01 TORENPEPPEL: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Bel, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Baa, Olb / Eib 1980 [Telge 1, 83].  
02 TORENPÖPPEL: Aal.  
03 TORENPÖPPELE: Win.  
04 SCHIETPEPPEL: Gen, Wehl, Ang, Wesv, Zev.  
05 ITALIAANSE(N) PEPPEL: Vor, Eib, Lich, Aal, Gen, Vars, Olb.

**Vor:** 'n Torenpeppel kot bie huus is 'n goeie bliksemafleider. Toen wiej nog op de boerderieje wonen, is de bliksem al wel 's 'n paar keer in zo'n peppel eslagen, dee zo'n tien meter van 't huus ston. Dan schrik iej wel efkes.

**Vars:** 'n Toornpeppel of Italiaansen peppel wödt veur afscheidingen en windschermen gebruikt.



Torenpeppels bie de kärke in Borklo

### KLATERPEPPEL

(*Populus tremula*, ratelpopulier)

- 01 KLATERPEPPEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Rek, Kep, Hen, Key, Baa || Wilp, Bat.  
02 BEEF-ESKE: Bel, Liev, Zie, Harv / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 71], Eib 1981 [Weeink 1, 77].  
03 BEEF-ESSE: Aal, Zel / Acht 1907 [Heukels 1, 195], Vars 1985 [Telge 6, 38].  
04 BAEF-ESKE: Vra.  
05 BAEF-ESSE: / Acht 1907 [Heukels 1, 195].  
06 BÖF-ESKE: / Win 1971 [Deunk 1, 38].  
07 BEVE-ESKE: Rek.  
08 ESPE: Eib, Win / Acht 1895 [Telge 2, 33], Vars 1985 [Telge 6, 102].  
09 ESP: Voo, Wehl.  
10 EPSE: / Acht 1895 [Telge 2, 32].  
11 KAAKFIES: / Win 1971 [Deunk 1, 105].  
12 RÄÖTELPEPPEL: Eib, Zel.

Ok op-egeven: RATELPEPPEL.

**Vor:** De klaterpeppel is de peppel met 't blad dat 't makkelekste bewaegt.

**Hen:** Klaterpeppels komt veur op slechte grond; ze brengt haos niks op.

**Win 1971:** Dén jongen opslag van kaakfies reujt in de hegge arg wieter [Deunk 1, 105].

#### • Andere soorten peppels bunt nog:

**Gels:** De Gelria neumt ze hier 'n WITTEN PEPPEL; de olderwetsen peppel is de ZWATTEN PEPPEL.

**Hen:** 'n Baokse witte is 'n veredelde peppel. Hee gif nog al zacht holt, maor umdat 't heel goed veur klompe en industriële verwerking is, brengt 't nogal völle op. [BAOKSE WITTE; ok: Vor, Vars].

**Sto:** De WITTE BAKSE PEPPEL levert goed holt veur de klompenmakeri-j.

**No Acht 1839:** CANDASSEN PEPPEL "P. canadensis, Canadese populier" [Telge 4, 31].

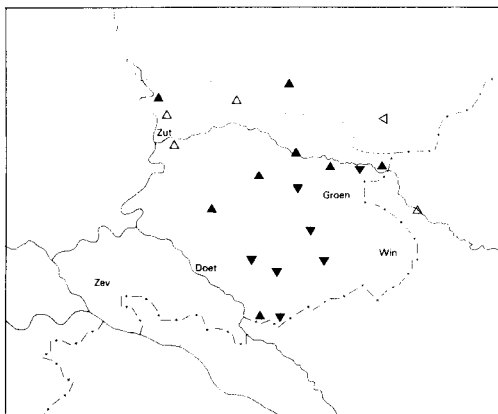
**Acht 1907:** KAAKFIEST, WITBOOM, ZILVERPEPPEL "P. alba, witte abeel" [Heukels 1, 194].

## POSSE

(*Myrica gale, gage*)

- 01 POSSE: Gor, Ruu, Bor, Haa, Rek, Voo, Hen / Loch 1871 [Van Eeden 1, 28], Acht 1907 [Heukels 1, 160], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 164] || Mar.
- 02 POSSEN: Eef, War, Lar || Vre.
- 03 PO(R)S: Eib, Bel, Lich, Aal, Din, Wesd / Acht 1907 [Heukels 1, 160], Win 1971 [Deunk 1, 180].
- 04 PORSBOS: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 273].
- 05 POST: / Loch 1871 [Van Eeden 1, 28].
- 06 VLOOIENKRUUD: Loch, Din, Doet, Hen / Acht 1907 [Heukels 1, 160].
- 07 GAOGEL: Gor, Loch || Wilp.  
|| posseln: Haak.  
|| vlooienkroed: Vre.

Ok op-egeven: GAGEL (Ok: Acht 1895 [Telge 2, 37]).



- ▲ posse 01      △ possen 02  
▼ po(r)s 03-04      ◁ posseln

Posse(n) en po(r)s bunt benamingen dee in 't midden van den Acht (nog) bekend bunt.

**Loch:** Tussen 't beddestro wodn vrogger gaogel of vlooienkruud estraejd tegen 't ongedierte. Tegenwoordig zee ie 't vake in boeketten en bloomstukken.

**Ruu:** Posse wodn vrogger in de beddestaenn eleg; de luze hadn der 'n hekel an [Ok: Bor, Gels, Bel, Voo || Vre; zee ok ||150].

**Lich:** As ter ene dood was, dan zatten ze bi-j 't liek wal pors um de loch tegen te gaone.

**Rek:** 't Stoefmel van posse wodn gebroekt as insectenpoeder. Vrogger wodn in 't vuurjoor wal 'n teksken in de linnenkaste ehongene.

**Eef:** Van possen maakten ze vrogger boonders. De vrouwe dee dat deed, heetten Possen-Aole.

**Kot 1928:** Der is ne olden man in huus. Dén heugt 't nog good dat hier niks as heed was en dennen en barken en wakel en pors en reet in de leegte [Meinen 4, 85].

**Gaa 1968:** Daor wazzen hele laege stukken waar riet en biezen en grote stroeken waterwilg en vlooienkruud gruuuden [Van Velzen 1, 24].

## NÖTTEBOOM

(*Juglans regia*)

- 01 NÖTTEBOOM: Gor, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Aal, Ulf, Vars, Sin, Sil, Doet, Kep, Hen, Key, Stee, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Zev, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 105], Vars 1985 [Telge 6, 241] || Wilp.
- 02 NÖTTENBOOM: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Gen, Voo, Meg, Wesd, Zel, Dre / Acht 1895 [Telge 2, 91] || Bat, Mar, Vre.
- 03 WANNÖTTENBOOM: Ruu, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Zel, Hen.
- 04 WANNÖTTE: Loch, Nee.
- 05 WALNÖTTENBOOM: Eib, Groen, Win, Din, Wesd || Haak.
- 06 WALNÖTTEBOOM: Sin, Hen, Ang.
- 07 WALNÖTTE: Aal.
- 08 NÖT: Doet.
- 09 NOTEBOOM: Wesd.

**Vars 1985:** As ter bi-j 'n ni-j huus 'n nötteboom epot wier, dan wier e epot woor 't kalkgat ewest was [Telge 6, 241].

**Ruu:** A'j 'n wannöttenboom veur 't huus hadn staon, sloog 't onweer neet in.

**Vor:** A'j 'n nötteboom veur 't huus hebt staon, he'j minder ongedierte as 't warm weer is. Ze hingen doorumme vrogger wel nöttenblad in huus op um vliegen weg te

hollen.

**Lich:** Ne nöttenboom ston vrogger bi-j de slaopkamer, dan kwammen der gin muggen in.

**Eib:** A'j nen tak van ne nötnboom op delle hangt, he'j gin las van vliegen; of 't woor is, wet ik neet.

**Tol:** Gropmoeder stok 'n gruun teksken van 'n nötteboom veur onder de mutse, dan had ze minder las van de vliegen.

**Key:** 'n Nötteboom gruujt maor heel langzaam; doorumme zeien ze wel: "'n Nötteboom pot i-j veur 'n ander".

**Zed:** 'n Nötteboom mot geregeld gegeiseld worre; gi-j mot der 'n stok deurheergooie, anders gräöjt de boom te hard en gif hi-j minder vruchte.

**Gees:** 'n Nöttenboom mo'j ranselen a'j der vruchten van wilt hebben.

**Bor:** 'n Nöttenboom en 'n ondeugend wief mo'j ranselen.

**Lar 1927:** Nöttenbeume mo'j slaan, dan draegt ze better; net as de wichter, die mot ok op tied wat op den bas hebben! [Heuvel 1, 391].

**sHe 1982:** 'n Boer en 'n nötteboom bun 't eigeste: gi-j mot der met 'n knuppel aan um der iets van te kriege [Telge 3, 105].

**Bel:** Ezels, kwezels en nötnbeume mot aferanseld wodn. [Ok: Loch, Sil, Wesd].

**Vars:** 'n Ezel en 'n kwezel en 'n nötteboom mot epietst wodn.

**Acht 1895:** 'n Ezel, 'n kwezel en 'n nöttenboom, dee mot kwispelen "spreuk naar aanleiding van het gebruik om de jonge takken van de noteboom stuk te slaan, waardoor het vrucht dragen wordt bevorderd" [Telge 2, 91].

**Haa:** De bleujsels van 'n nöttenboom neume wiele snotterbellen. [SNOTTERBELLE; ok: Loch, Bel].

**Bor:** De bleujsels van 'n nöttenboom heet stette. [STAT].

**Sto:** Van nöttetek en bepaolde bloeme wiere vrogger de Sint-Janstek gemaak, die rond 24 juni hier aan de huus wiere opgehange baove de deur. Toen de minse in de Eerste Oorlog alle nöttebeum moeze inlevere, umdat ze wiere gevorderd veur de oorlogsindustrie um der geweerkolve van te make, was 't gauw gebeurd met dit olde gebruik.



*Eén van de laatste "Sint-Jans-tek" in Stökum, an 't huus van de familie Huenders. Foto, emaaft deur D.J. van der Ven in 1923*

## NÖTTE

*Nötten bunt de vruchten van 'n nötteboom.*

- 01 NÖTTE: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Wesd, Zel, Hen, Key, Ste / Acht 1882 [Telge 2, 91] || Wilp, Bat, Mar, Vre.
- 02 NÖT: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Did, Sto, Zed || Emm, Kle.
- 03 NOT: Din, Vars.
- 04 WALNÖTTE: Eef, Wich, Ruu, Nee, Eib, Lich, Aal, Win || Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Rheb, Rhe, Boch.
- 05 WANNÖTTE: Vor, Eib, Rek, Wesd, Hen, Baa, Tol / Eib 1980 [Telge 1, 96].
- 06 WALNÖT: Zev || Raes, Anh, Elt.
- 07 WALNOT: Vars, Sin / Vars 1985 [Telge 6, 397].
- 08 NOOT: Pan.

**Hen:** A'j nötten hebt, dan he'j wat te bieten, te brekken, te brannen en te etten.

**Did:** Völ nötte geve 'n strenge winter.

**Zed:** Olde minse zegge altied: "At der völ

nötte, kastanjes of eikels zun, dan kriej 'n strenge winter".

**Eef:** A'j 'n nötte kreeg woor niks in zat, dan zeg iej: "Ik hebbe 'n lozen". [LOOS].

**Win:** A'j ne nötte hadden, woor niks in zat, was dat ne loze of dove nötte [DOOF].

**Vars:** Nötte wiern bewaard in 'n oelenwanne.

**Meg:** Achter de kachel brengt ow de krei gin nôt.

**Gen:** A'j thuis blijft, breg ow de krei gin nôtten.

**Lich:** 'Nötte, boekestötte; Zeg 's nötte'. A'j dat dan deedn, dan kreej 'n por in ne boek: ne boekestötte.

**Lich:** Um de NÖTTENDOP zit den BAS: de greune schelle.

**Hen:** De dop van 'n nötte wodn ok wel 't eek enuumd, umdat 't smerege vingers gaf [DOP, EEK].

**Acht 1895:** PELLE "dop van een noot" [Telge 2, 97].

## BARKE

(*Betula, berk*)

01 BARKE: Gor, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Win, Ste || Wilp, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Rheb, Rhe.

02 BARK: Eef, Lar, Rek, Ulf, Wesd, Zel, Lat / sHe 1982 [Telge 3, 12] || Bat, Haak.

03 BARKEN: Harf, Bel.

04 BERK: Eef, Gen, Voo, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Ang, Zev, Did || Anh, Elt, Kle.

05 BERKE: Wich, Vor, Eib, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Zel, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 47] || Raes, Rheb, Boch.

06 BAERK: Pan.

07 BARKENBOOM: Eef, Loch, Bor, Haa, Tol || Bat.

08 BARKEBOOM: Alm, Key.

09 BERKENBOOM: Baa.

|| baarken: Mar.

|| bierke: Emm.

|| mei: Elt.

**Ruu:** As ter vrogger kinder waarn op 'n boerderieje, dan haalden ze 't water wal uut 'n barked. Dan namm ze 'n flinken tak, sneenn der 'n stuk af en stakken door 'n flesse an.

Door loep 't water dan in. Dat water dronken ze dan op of ze gingen der met spöllen.

**Bel:** De tekke van ne barken bunt rizee. I-j könt ter prachtege riesbessems van maken.

**Vars:** De tekke van 'n berke woor bessems van ebonnen wodt, heit ok berk, of BERKENRIES.

**Voo:** Van 'n berk kump berkenries, dat gebruik i-j um bessems van te maken.

**Vars 1985:** In sommege berken zit völle heksenbessems; 't is 'n soort wildgruij van dunne tekskes [Telge 6, 139]. [HEKSEN-BESSEM].

|| **Elt:** Meie wiere as meiboom gebruik um huus te versiere.

## ELZE

(*Alnus, els*)

01 ELZE: Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 32], Vars 1985 [Telge 6, 101] || Wilp, Mar, Vre, Ges, Bork, Hei, Rheb, Rhe.

02 ELS: Alm, Eef, Vor, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Gen, Voo, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Ste, Ang, Lat, Zev, Did || Bat, Anh, Emm.

03 ELSHOLT: Gor, Harf, Gels.

04 ELZENHOLT: Eef, Groen.

05 ELZENBOOM: Groen.

06 ELZEBOOM: Key.

|| elzen: Ram, Raes, Boch.

**Bel:** At 't blad van de elze in 't veurjaar zo groot was, da'j der 'n oge met konn bedekken, dan mochten ze op den boer met den merragslaop beginnen.

**Alm:** Rood hoor en elsholt greujt zelden op goeie grond (Ok: Win).

**Eef:** De zäödjes van de els neume wiele elzenpröpkes [ELZENPRÖPKEN].

**Br:** De katjes van elzen neume wiele SNOTTERBELLEN.

**Vars 1985:** Toe de afwatering nog zó slech was, dat ter 's winters hele stukken land onder water stonn, is hier in de buurte völle elsholt verbouwd. Aoveral ha'j elsheggen, elzensingels of langs de weiden 'n riego elzen. En dan ha'j ok nog de busse met elzenslagholt. Dat holt wier gebruikt as

brandholt en veur de kaolheupe en veur zichtsnaöde [Telge 6, 101].

**Gels 1934:** De linnen boksen en schölleke wodden emod in 'n graven met verrotte elzenbla töt ze helemaols zwat wazzen en dan ha'j der nooit geen umzeen meer nao [Van der Lugt 2, 47].

### BEUKENHEGGE

(*Carpinus betulus*, haagbeuk)

*Bie de benamingen 01-04 spölt —net zoas bie de meidoorn— 't feit met, dat disse struuk vake as hegge —as afscheiding dus— gebruikt wodt; veurnamelek um 'n höfken hen.*

01 BEUKENHEGGE: Gor, Alm, Wich, Ruu, Lar, Gels, Haa, Bel, Groen, Lich, Aal, Zel.

02 BEUKEHEG: Lat.

03 BUKE(N)HEG: Wehl, Ang, Wesv.

04 BUKENHEGGE: Zel.

05 HEGGEBEUK: Eef, Loch, Bor, Bel, Aal.

06 HEGGEBEUK: Bre, Key || Wilp.

07 HEGBEUK: Sil.

08 HEGGEBUUK: Wesd, Wehl, Kep.

09 HAGEBEUK: Rek, Gen, Doet.

10 HAGEBEUK: / Acht 1895 [Telge 2, 47].

11 HAGEBUUK: Did.

12 HAGENBEUK: Bel.

13 HAAGBUUK: Voo, Olb.

14 HAAGBUKE: Din.

Ok op-egeven: HAAGBEUK, BEUK.

**Wesd:** 'n Bukehegge is 'n hegge van de heggebuuk.

**Eef:** A'j 'n hele hoop heggebeuk bie of naost mekare hebt staon, he'j 'n beukenhegge.

**Eib:** Van haagbeuk hebt ze vake 'n beukenhegge.

**Hen:** Haagbeuk was vrogger niet bekend.

### HAZELNÖTTE

(*Corylus avellana*)

*Veur de struuk en de vrucht bunt aoveral dezelfde benamingen in gebruik, al bunt in 't eerste geval samenstellingen met -struuk, -stroek, -boom of -bos ok meugelek.*

01 HAZELNÖT(TE): Acht, Liem / Acht 1895

[Telge 2, 49].

02 HAZELNÖTTE(N)BOOM: Harf, Loch, Nee, Win, Zel, Baa, Zev.

03 HAZENÖTTE: Alm, Vor, Bel, Aal, Zel, Hen, Key, Tol.

04 HAZENÖTTENBOS: Vor, Bel, Bre.

05 HAZELNOT: Vars.

06 NÖTTENBOS: Groen.

07 LAMMERSNÖTTE: Gels.

08 NÖTHAEZE(N)STROEK: Din, Voo, Hen / sHe 1982 [Telge 3, 105].

09 NÖTHAEZE: Vars, Sil, Wesd / Win 1971 [Deunk 1, 156], Vars 1985 [Telge 6, 241].

Ok op-egeven: HAZELAAR.

**Gels:** Lammersnötte, eigelek zegge wieleu: lammasnötte.

**Vor:** 't Holt van 'n hazelnötte ko'j veur stellen van allerlei soorten gereedschap gebruiken.

**Vars:** 't Holt wödt gebruikt veur schuppen en grepen, mor speciaal veur harkestellen an hölten harken.

**War:** 'n Jonge takke van de hazelnötte wier 'n nacht in 't water elegd. Dan wier e an 'n lange stok gebondn en zo gingn ze vissen. Ze neumden 't 'n HAZE-LEREN TÖPKEN.

**Eef:** Veur 'n vishengel gebruikten ze wel 't töpken van de hazelnötte, umdat dat zo goed buugboor was. Ok maakten wiele wel van hazelnöttenholt 'n wandelstöksken. Met 'n mes ko'j der mooie ringen in sniejen en a'j de bas ter dan afhaalden, dan ha'j der mooie versieringen op.

**Ste:** 'n Hazelnötten stok wodn gebruikt as wandelstok, veural bie 't vee drieven, umdat 't zok taoj holt is [TAOJ].

**Harf:** 'n Tak van 'n hazelnötte is mooi sam [SAM].

**Loch:** Bie 't reetdeken gebruikt ze ok wel holt van de hazelnötte. Doorop kump dan 't stro te liggen.

**sHe 1982:** Van 'n nöthaezestroek kö'j 'n wikkeloede make [Telge 3, 105].

**Acht-Tw 1948:** NÖTHAEZEN "van hazelnötehout". Nen nöthaezen stok [Wanink 1, 150].

**Acht 1895:** HAZELBUS "bos van hazelnötebomen [Telge 2, 49].

## KASTANJEBOOM

(*Castanea sativa*, tamme kastanje; *Aesculus hippocastaneum*, wilde kastanje)

'n Vruch van 'n kastanje heet net as de boom zelf: kastanje.

01 KASTANJE(BOOM), KE'STANJE(BOOM):  
Acht, Liem.

02 KRISTANNIEJE: Win / Acht-Tw 1948  
[Wanink 1, 131], Win 1971 [Deunk 1, 123].

**Meg:** Der zun wilde en tame kastanjebeum.

**Win 1971:** Kristanniejen AFBESTEN "kastanjes van hun bast ontdoen" [Deunk 1, 2].

**Eef:** De kastanjes dee'j konn aeten, waarn tamme kastanjes; behalve tamme kastanjes ha'j ok nog wilde kastanjes.

**Ruu:** Van wilde kastanjes maakten wiele vrogger varkentjes en piepen. Veur 'n varken maakten ie onderin vier gaetjes voor pinnekes in kwamm veur de bene. Veur de snoet nam ie 'n eikel en dén maakten ie ok met 'n pinneken an de kastanje vaste. A'j 'n piepken wollen hebben, dan mos ie de kastanje uuthollen en der 'n stalleken an vaste maken.

**Gaa 1945:** Hent zit ke-altjes te maken van kastanjes en afgebrande striekzwaevens [Van Velzen 2, 131].

## BEUK

(*Fagus*)

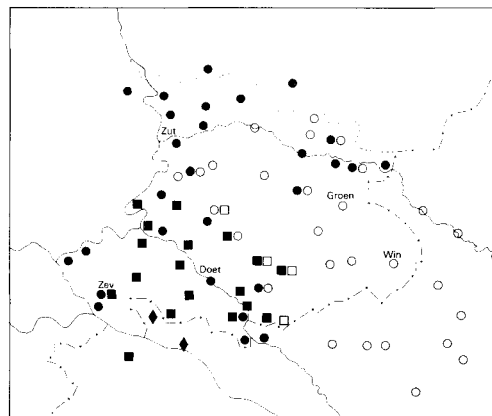
01 BEUK: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Gen, Meg, Sin, Doet, Dre, Key, Ste, Lat, Wesv, Zev, Pan || Wilp, Bat, Mar, Anh.

02 BEUKE: Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Sin, Zel, Hen, Baa / No Acht 1883 [Telge 4, 63] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.

03 BUUK: Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Tol, Olb, Does, Ang, Zev, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 25] || Kle.

04 BUKE: Din, Vars, Wesd, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 75].

05 LANGE JUFFER: Wesv.  
|| boek: Emm, Elt.



● beuk 01      ○ beuke 02  
■ buuk 03      □ buke 04  
◆ boek

't Standaard-Nederlandse beuk is 'n benaming dee langs de grote rivieren veurkeump en ok in 't noorden van den Acht. In dat laatste gebied verdringt e beuke, 'n benaming dee in 't oosten van den Acht en in Westfalen nog heel bekend is. In de Liem en langs den Olden leselt verdringt beuk de oorspronkelijke benaming buuk. Op de grenze van buuk en beuke is vier keer de aovergangsvorm buke op-egeven.

**Voo:** Buuk, met 'n lange uu as in 't woord buur.

**Eef:** 'n Broene beuk wodt ok wal blauwe beuk eneumd.

**Key:** Der bunt blauwe en grune beuken.

**Lich:** Ne broene beuke wodt rooie beuke eneumd.

**Baa:** Van 'n beuke krie'j bukenholt.

**Does:** Van 'n buuk kump beukeholt.

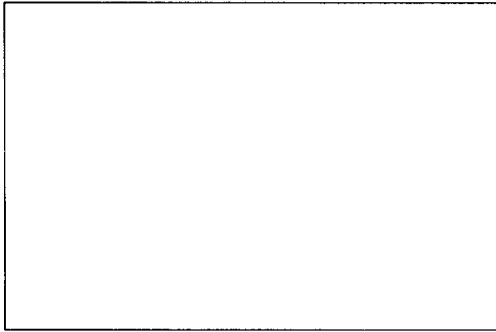
**Win:** Ne kaste van beukenholt is ne beukene kaste.

**Vars 1985:** A'j 'n buke houwt, mo'j 'm veur juni zagen, want as 't um dén tied zwoel, warm weer is, kump de slaop ter in en is 't holt kapot [Telge 6, 75]. [SLAOP].

## BEUKENÖTJEN

Beukenötjes bunt de vruchtjes dee 'n beuk in 't naojoorgif.

01 BEUKENÖTJE(N): Gor, Harf, Eef, War,



*Bosrand van beuken*

Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Ulf, Zel, Hen, Key, Ste, Baa, Wesv, Zev / No Acht 1883 [Telge 4, 63] || Wilp, Bat, Mar, Haak.

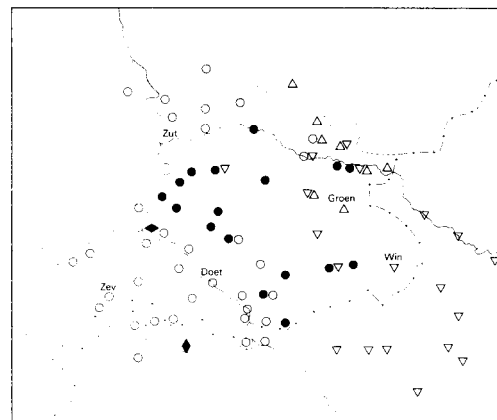
- 02 BEUKENÖTKEN: Win.
- 03 BUKENÖTJE(N): Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Zev, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 24].
- 04 BEUKENOOTJE: Dre.
- 05 BEUKENEUTJE: Lob.
- 06 BEUKEL: Gor (vrogger), Alm, Doet / No Acht 1883 [Telge 4, 63] || Wilp.
- 07 BUKEL: Wehl, Does, Sto / sHe 1901 [Telge 4, 91], sHe 1982 [Telge 3, 24].
- 08 BEUKELKOORN: / Acht 1882 [Telge 2, 12].

**Gaa 1945:** De beume begint kaal te wodn en de zandweg ligt begraven onder 'n laege bruun bukenloof. De jongens zunt druk e-west met bukels zuken veur van 't winter. 'n Halven kussensloop vol bukels hink now baoven 't fenuus an 'n spieker. Dee bukels mo'j eerst effen op 't heite fenuus leggen en dan opetten. Da's lekker [Van Velzen 2, 34].

**EIK**  
(*Quercus*)

- 01 EIK: Gor, Harf, Alm, Eef, Lar, Bor, Gees, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Lob, Pan || Wilp, Bat, Anh, Elt, Kle.

- 02 EIKE: Wich, Vor, Ruu, Loch, Haa, Eib, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Zel, Hen, Key, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 31].
- 03 EKE: Vor, Bor, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win / Acht 1895 [Telge 2, 32] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.
- 04 EEK: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen || Mar.
- 05 IEK: Does.
- 06 EKELBOOM: / Acht 1895 [Telge 2, 32].  
|| aik: Emm.



- eik 01
- eike 02
- ▽ eke 03
- △ eek 04
- ◆ iek 05
- ◇ aik

*In de Liem, in de streek van de Olden lesselt en in 't noordwesten van den Acht kump 't standaard-Nederlandse woord eik veur. 't Lik ter op dat dat woord de benamingen eke en eek —dee veurnamelek veur 't oosten van den Acht en veur Westfalen op-egeven bunt— verdringt. De aovergangsvorm eike wodt an-etrossen op de grenze van 't gebied met eik en 't gebied met eke/eek.*

**Vars 1985:** Zo'n allene-staonde eike beheurt töt één van de mooiste beume; wi-j nuumt 'm ok wel: WODANSEIKE [Telge 6, 101].

**Win 1975:**  
'k Heurn vroger de wind geerne broezen,  
Deur de eken bi-j uns an den diek;  
't Klonk in miene kinderoorne,  
As zwaore karkörgelmuziek  
[Jan Aessink in: Moespot 85, 11].



*Bie de dikke eke van Verwoolde in Loorne  
Foto, emaaft in 1907*

**Eib 1974:** De zonne röst vuurdaf e geet; Nog efkes in de armen van den olden kroeze eek [G.Odink 1, 74].

#### **KNOT-EIKE**

*'n Knot-eike is 'n eike, woorvan net zo as bie 'n knotwilg, ieder jaar de uutlopers af-ehaald wodt.*

- 01 KNOT-EIK(E): Wich, Vor, Ruu, Loch, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Doet, Hen, Olb, Ang, Did, Sto || Wilp.
- 02 KNOT-EEK: Bor, Gees, Nee.
- 03 STOEUF-EKE: Eib, Aal, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 190], Win 1971 [Deunk 1, 229] || Vre.
- 04 STOEUF-EKEN: Eib.
- 05 STOEUF-EIKE: Aal.
- 06 STOEUF: Rek.
- 07 STOEK-EEK: Bel.
- 08 KOP-EEK: Gels.
- 09 KNEUT-EIK(E): Hen.
- 10 GEKNEUTE(N) EIK: Gen, Meg.
- 11 EEKWILGE: / Acht 1882 [Telge 2, 30].

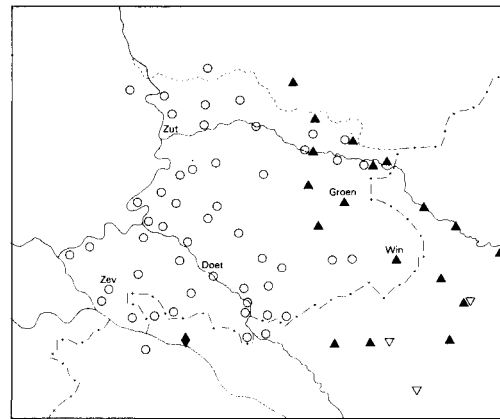
**Eib:** Ne stoef-eken wodt ieder jaar ekneut.  
**Acht 1928:** Van den watermolen loopt het

kerkpad verder naar de buurtschap 't Loo over een hoge kamp met een mooi uitzicht op het Berkelpad, langs eeuwenoude, grillig gegroeide knoteiken ("ekene kopwilgen", zegt de boer), die —inwendig geheel hol— omhuld zijn met klimop, hop, kamperfoelie en bloeiende vlier [Heuvel 3, 14]. [EKENE KOPWILGE].

#### **EIKEL**

*Eikels bunt de vruchten dee 'n eik in de harfst gif.*

- 01 EIKEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Lob, Pan / Acht 1830 [Telge 4, 5] || Wilp, Bat, Anh, Elt, Kle.
- 02 EKEL: Bor, Gels, Nee, Eib (vrogger), Rek, Bel, Groen, Lich, Win || Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Rhe, Boch. || ekeln: Ram, Raes, Rheb. || aikel: Emm.



○ *eikel 01*                      ▲ *ekel 02*  
▽ *ekeln*                              ◆ *aikel*

*Ok op dit kaartjen lik 't ter op dat 't standaard-Nederlandse woord eikel de oorspronkeleke benaming ekel teruggedringt.*

**Bor:** Vrogger —nao den Tweeden Oorlog— zochten de kinder in de harfst altied eikels.



Dee wodn dan op-ekoch deur de Heide-  
maatschappij. Nao schole stapten ie dan  
gauw op de fietse en dan ging ie naor de  
plaatsen woor ie van wissen dat ter eikels  
laggen en hopten dat ter nog gin anderen  
bezeg waren. Zukke plaatsen waren bevob-  
beld 't Kooibos achter de Leo-stichting en  
Beekvliet. Veur iedere kilo kree'j dan 'n paar  
cent. Der waren der dee zekke van eerpels  
vol met eikels ezoch hadn en dus völle geld  
kregen; soms wel meer as tien gulden. Door  
was ie dan middagen lange veur an 't zeu-  
ken ewes.

**Aal:** Bovvenop 'n eikel zit 'n EKELDÖPKEN.

### HOPPE

(*Humulus lupulus*)

01 HOPPE: Vor, Loch, Bor, Gees, Gels,  
Nee, Bel, Groen, Aal, Win, Gen, Vars,  
Wesd, Zel, Hen, Baa / Win 1971 [Deunk  
1, 97] || Mar.

02 HOP: Gor, Wich, Vor, Lar, Rek, Aal, Gen,  
Ulf, Wesd, Wehl, Dre, Ang.

03 HOPRANKEN: Bre.

**Vor:** In den oorlog 1940-1945 ko'j —a'j zelf  
weggen bakken en iej konnen gin geste  
kriegen— van hoppe 'n aftreksel maken. Dat  
was dus dan zovölle as riesmiddel. Wiej  
hebt ter verscheiden aovens vol weggen van  
eigen weitemael an stoeten ebakken met  
dat spul as riesmiddel. En 't smaken bes.

**Bre:** Hopranken is good sikkevoer.

**Win 1971:** Op dee hoge welle umme dén  
kamp, dao wös völle hoppe [Deunk 1, 97].

**Loch:** De trossen met bleumkes neume  
wiele: SNOTTERBELLEN.

**Kot 1925:** In 't onderholt ko'j ow wal vas-  
tewiern; sprakel, elsholt, voelboom, nöthæ-  
zen, haegedoorn, sleebaezen; en dan bröm-  
melenbuske, zoegeblomen, hopentouw; en  
dan bikbaeren, eilooft, koekoeksmoos; en  
dan ...nee; 't geet neet an alles op te neu-  
mene [Meinen 3, 80]. [HOPENTOUW].

### HENNEP

(*Cannabis sativa*)

01 HENNEP: / Acht 1895 [Telge 2, 52].

### BRANDNETTEL

(*Urtica dioica*, *grote brandnetel*; *Urtica u-*  
*rens*, *kleine brandnetel*)

01 BRAN(D)NETTEL: Acht, Liem / Acht  
1882 [Telge 2, 18].

02 BRAN(D)NAETEL: Aal / No Acht 1883  
[Telge 4, 64].

03 BRAANNETTEL: Lob.

04 BRANDNETTELE: Win.

05 BRANDNÖTTELE: Win.

06 BRANNIKKEL: Pan / Pan 1987 [Telge 7,  
23].

07 PIKKEL: Pan.

|| brannöttel: Rhe.

**Bre:** Der bunt grovve en fiene brannettels.

**Loch:** Wiele kent den groten brandnettel en  
den fienen brandnettel.

**Zed:** Mien vader zei altied: "In mei branne  
de brannettels niet", maor 't weurdje "in" zei  
hi-j heel zachjes. En dan zei ik: "Jao, maor  
mien staeke ze wel".

**Hen:** A'j ow an de brannettels brandt, dan  
mo'j der met hondsdrat aover wrieven.

**Bel:** Brannettels wodn vrogger in 'n kuven  
edaone met water der in. Nao 'n paar wekke  
ko'j dat water broeken veur 't doodmaken  
van ongedierte in de grond van den hof.

**Does:** Jonge brandnettels ko'j goed aeten:  
i-j kon ze gebruiken bi-j eerpels as stengels.  
't Wed in de Tweeden Oorlog wel is gedaon.

**Bor:** Vrogger wodn jonge brandnettels wel  
met 'n iepe fiene-ehakt en dan an de kukens  
egeven. Ok kö'j ze zelf zo etten, a'j der dan  
pot-deurmekare van maakt.

**Gels 1938:** Noe kan 't waenn da'j 't wet,  
maor 't is ok bes meugelek, da'j 't neet wet,  
maor vuur jonge kalkoenen is niks better as  
braannettele. Die mö'j fiene hakken en dan  
voorn. Wimken kon ze zat kriegen. Dichte  
biej 't möldersshoes en ok dichte biej 't hoes  
van den olen Grenterink ha'j 'n dreesprong.  
En net in dén tuten waar de waege bieje  
mekare kwammen, lei 'n dreekanteg stuks-  
ken grond, dat heurn geen menske too. Dén  
tuten ston vol roet, in hoofzaak luzemelle,  
bollenkroed en braannettele, maor braan-  
nettele 't meeste [Van der Lugt in: Archief  
II, 191].

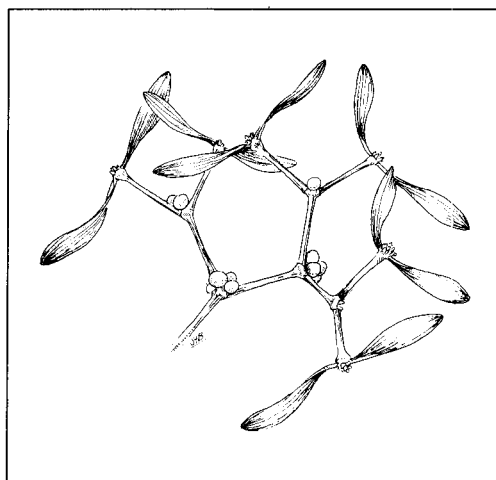
### MISTELTAK

(*Viscum album, marentak*)

In Vr A'dam 46, 6 bunt de volgende namen op-egeven:

- 01 MISTELTAK: Sin, Doet, Dre.
- 02 MISTELGRUUN: Doet.
- 03 VOGELLIEM: Loch, Vars.
- 04 VOGELLIEM: Win.
- 05 VOGELLIJM: Zut, War.
- 06 BOOMKRUUD: Wehl.

**Eib 1966:** Wet ie wat dat is, ne marentak? lej vindt ze neet völle in den Achterhook. 't Is ne plante, dén nooit de bene in eerde stekt. Ze könt allene maor greujen op ne boom. In olde beuke steet hoo dat kump. Dat is zo verordineerd, umdat de goden kwaod wassen op dat plentjen. In den Achterhook wette ik drie beume waor ne marentak op zit. Ene onder Gendringen, ene in Steenderen en dan nog dén appelboom bie Doorink in Lintel onder Aalten [Vos in: De Moespot 52, 12]. [MARENTAK].



Misteltak

### HAZELWORTEL

(*Asarum europaeum, mansoor*)

- 01 HAZELWORTEL: / Acht 1895 [Telge 2, 49].

### VARKENSGRÖS

(*Polygonum aviculare, varkensgras*)

- 01 VARKENSGRÖS: Gor, Groen.
- 02 VARKESGRES: Sto.

### BAERBINDE

(*Polygonum convolvulus, zwaluwtong*)

- 01 BAERBINDE: Liev, Zie, Harv, Aal.
- 02 BEERBINDE: Voo / Acht 1907 [Heukels 1, 191].
- 03 BEERBENDE: / Acht 1907 [Heukels 1, 190].
- 04 BEERBENTE: / Acht 1907 [Heukels 1, 190].
- 05 BAERBEEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 17].
- 06 BEERWINDE: Vars.
- 07 WAERBINDE: / Win 1971 [Deunk 1, 274].
- 08 WIERWINDE: / Gels 1932 [Van der Lugt in: Archief 1, 275].
- 09 WIERWENE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 213].
- 10 FIENE BIND: Gen.
- 11 WILDE BOKWEITE: Aal.

**Win 1971:** In de vöörste riege zit ok baerbeen tusken de arften [Deunk 1, 17].

### WILGENBLAD

(*Polygonum amphibium, veenwortel*)

- 01 WILGENBLAD: Oib.
- 02 SLATWILGE: / Win 1971 [Deunk 1, 212].

**Win 1971:** Ne slatwilge is gin wilge, maor hef net zukke bla en wös völle in 't slat: op laegen grond [Deunk 1, 212].

● **Hierbie heurt miesschien ok:**

**Win 1971:** Mi-j duch da'w den kattenstat hier noo wal de baas bunt, maor de reujwilgen bunt ter nog lange neet oet [Deunk 1, 189]. [REUJWILGE].

Maor in plaatse van *P. amphibium* is 't an-nemmeleker dat 't geet um reek (*P. persicaria*, perzikkruud) of: (*P. lapathifolium*, viltige duizendknoop).

## REEK

(*Polygonum persicaria*, perzikkruid)

- 01 REEK: Harf, Ruu, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Voo, Vars, Sil, Wesd, Hen / Acht 1882 ("onkruid") [Telge 2, 105], Gels 1932 [Van der Lugt in: Archief 1, 275], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 167].  
02 RAEK: Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 188].  
03 REDDEK: Win / Win 1971 [Deunk 1, 188].  
04 JEZUSBLOED: Zwi, Eib, Rek, Din, Baa.  
05 JEZUS' BLOEDBAD: Loch.  
06 JEZUSKRUUD: Aal.  
07 CHRISTUS-KRUUD: Loch.  
08 MARIA-KRUUD: Loch.  
09 KRUUSKRUUD: Eef.  
10 KRUUSWORTEL: Vars.  
11 ROODBEEN: Loch.  
12 VARKENSGRÖS: Bor.  
13 PERZIEKKRUUD: Eef, Loch.

Ok op-egeven: PERZIKKRUUD.

**Eef:** Kruuskruud mot estaon hebben onder 't kruus op de Calvarieberg en dat kö'j nog zeen an 't blad. Want op elk blad kö'j nog 'n blooddröppel zeen. Zo is 't ons vrogger verteld.

**Win 1971:** Wat steet ter waer völle reddek tusken de eerappele; dat mek zo völle zaad, dat zaejt zik zo oet [Deunk 1, 188].

**Loch 1871:** De knopige duizendknoop (*Polygonum lapathifolium*) —hier REEK genoemd— met zijn witachtige bloemenaren is mede niet zeldzaam [Van Eeden 1, 21]. (N.B.: 't geet neet um de "knopige duizendknoop", maor um de "viltige duizendknoop").

## ZURING

(*Rumex*)

*De verschillende soorten zuring wodt heel vake neet onderscheiden; allene de ridderzuring (R. obtusifolius) hef nog wel aparte benamingen.*

- 01 ZURING: Gor, Alm, Eef, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Gen, Voo, Vars, Sil, Sin, Wesd,

Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Does, Ang, Lat, Wesv / Acht 1895 [Telge 2, 158] || Bat, Mar.

- 02 ZURINK: Vor, Bor, Win, Voo, Sin, Tol.  
03 ZOERING: Eib.  
04 ZOERE BLA: Win.  
05 ZOERBLA: Gels, Bel, Lich / Vre, Slo, Bork, Hei, Rhe.  
06 ZURE: Groen / Win 1972 [Deunk 1, 288].  
07 ZOERSTENGELS: Zie, Aal.  
|| zuurling: Ges.  
|| zoerblad: Stlo, Ram.  
|| zoerblaar: Raes.  
|| zoerkroed: Stlo.  
|| zoer-ampel: Rhe.

**Sil:** 't Verschil in naamgeving tussen de soorten is pas ontstaon nao de komst van 't landbouwonderwies; in 't Sillevolds spö't dat now wel 'n rol.

**Haa:** Wiej gebroekten mor ene name en wal: zuring.

**Bre:** Too'w nog klein waren, nammen wi-j vake zon stelle en kewden daor op.

**Does:** Zuring wed vrogger wel is gebruikt veur in de spinazie.

**Bor:** A'j lekkere spinazie wilt hemm, mo'j der zuring bie in kokken.

● *Veur de ridderzuring (Rumex obtusifolius) bunt de volgende benamingen in gebruik:*

- 01 LUIKENPOL: Din, Ulf, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 217].  
02 LUIKENBLA: Aal, Win.  
03 LUIKENBLAD: Wesd.  
04 LUIKEN: Win.  
05 LAOKENSTRUNKE: Lar, Nee.  
06 LAOKEBLA: Rek.  
07 LAOKEN: Gels.  
08 RIDDERSTRUNKE: Wich, Lar.  
09 KALVERTONGEN: Lich.  
10 RITSEPOLLE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 114].  
11 IEZERHARD: Voo / Acht 1907 [Heukels 1, 219].  
12 LUZEMELDE: Zut, Ulf.  
|| lorkenbla: Vre.  
|| kale jonkers: Wilp.

**Pan 1988:** Wi-j motte nodig vur die ritsepolle spuite. Iedere keer as ter waoter is gewes,

komme der meer. Dur die vieze, brune polle ku'j op 't les gin gres mer zien [Telge 7, 114].  
**Wesv:** 't Blad van wilde zuring gebruikte ze in de oorlog as dekblad veur sigare.

**Win 1971:** LUIKEN "grote soorten van zuring; vooral kluwenzuring (*R. conglomeratus*) en waterzuring (*R. hydrolapathum*)". Dén luiken guns in de laegte is wal anderhalven maeter hoge [Deunk 1, 137].

**Sto:** WATERRUUT is 'n bepaold onkruid (*R. hydrolapathum*) met hele grote blaed, dat zo genuump wier umdat 't met 't hoge water van de Rien metgekonne was.

### LUZEMELDE

(*Chenopodium album*, melganzevoet)

*De benamingen van de volgende soort (melde) en disse bunt in völle gevallen 't zelfde, ondanks dat 't hier um roet geet en bie melde um 'n gekweekte plante.*

01 LUZE(N)MELDE: Harf, Wich, Vor, Loch, Eib, Aal, Bre, Win, Voo, Sil, Wesd, Hen, Olb, Ang / Acht 1907 [Heukels 1, 63], Aal 1953 [Aant Nedsaks Inst].

02 LUZEMELLE: Gor, Zwi.

03 LUZEMILDE: Bel, Lich / Acht 1907 [Heukels 1, 63].

04 MELDE: Vor, Aal, Olb.

05 MELD: Wesv.

06 MELSTRUNK: Pan.

07 MAELE: Bor.

08 ZAODKEERLS: Nee.

09 GANZEPOOT: Eib.

|| loezemelde: Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe.

|| luzemeld: Anh.

Ok op-egeven: GANZEVOET, GANZEVOT.

**Olb:** Alles wat op melganzevoet liek, wudt melde of luzemelde genuump.

**Gor:** Alle "mel"-soorten wodt hier luzemelle eneumd. [Ok: Vor].

**Aal:** Luzemelde wodt gedreugd gebroekt as voggelvoer.

**Hen:** Luzemelde is 'n smereg roet, wat vrogger völle op allerlei natte plaatsen veurkwam.

**Eib:** Ganzepoot —ok wal luzemelde— zat

vrogger völle in eerpels- en mangelenland.  
**Dre 1982:** De boer had zien zoon al is wat verantwoordelekheid bi-j willen brengen deur 'm 'n hoek mangels op de kamp an te wiezen, die hi-j dan schoon mos hollen. Maor 't was niks weerd en veurdats ter veertien dagen um wazzen, kekken de zogediesels en de luzemelde al 'n halve meter baoven de mangels uut [Lucassen 1, 13].

### MELDE

(*Atriplex hortensis*, tuinmelde)

*De benamingen van disse kweekplante en de veurege soort (luzemelde) bunt in völle gevallen 't zelfde, ondanks dat luzemelde roet is.*

01 MELDE: Rek, Aal, Win, Voo, Sin, Zel, Doet, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 85], Vars 1985 [Telge 6, 224].

02 MELLE: / Acht 1895 [Telge 2, 85].

03 MEL: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 87].

04 MAELDE: Bor.

05 MEILE: Lar, Nee.

06 MELSTRONK: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 87].

07 MELPOL: /Pan 1988 [Telge 7, 87].

08 LUZEMELDE: Eef, Loch, Bor, Bel, Aal, Bre, Vars, Hen, Lat.

09 LUZEMELTE: Groen.

10 LUZEMILDE: Eef, Eib.

11 LUZEMILTE: Bel.

12 ZAODHENGSTE: Nee.

**Vars 1985:** De melde en de stengeltjes wazzen vrogger de eerste gruutes die in den hof verbouwd wieren [Telge 6, 224].

**Sin:** Vrogger zeien ze: "Melde gruujt niet van welde".

**Aal:** Vrogger wodn melde as greunte egaeten. Ze zeien dan: "Melde aet i-j van armoed, neet uut welde".

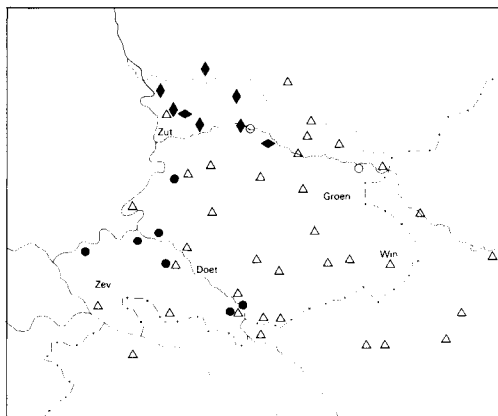
**Doet:** Mien tante in Halle zei vrogger: "Melde et i-j niet van welde, maor van armoed, dan smek melde goed".

**Wesd 1985:** Melde et i-j niet van welde, maor van armoed, dan smek melde goed [Telge 5, 66]. (Ok: Aal 1953 [Aant Nedsaks Inst]).

## MIERE

(*Stellaria media*, vogelmuur)

- 01 MIERE: Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Kep, Hen / No Acht 1883 [Telge 4, 71], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 143], Win 1971 [Deunk 1, 144], Vars 1985 [Telge 6, 227] || Mar, Vre, Ges, Ram, Bork, Rheb, Rhe.  
02 MIER: Eef, Bel Gen, Voo, Sil, Wehl, Olb, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 99], Pan 1988 [Telge 7, 88] || Anh, Kle.  
03 MUUR: Gen, Ulf, Wehl, Dre, Baa, Ang, Lat.  
04 MURE: Loch, Eib / Acht 1895 [Telge 2, 88].  
05 MOERE: Gor, Alm, Eef, Loch, Lar || Bat.  
06 MOER: Eef, Zwi.  
07 NACHSCHAAR: / sHe 1983 [Telge 3, 183].  
|| voggelmiere: Vre, Stlo, Slo, Bork, Hei, Raes.



- △ mier(e) 01-02    ● muur 03  
○ mure 04        ◆ moere 05  
◆ moer 06

Veural in den Acht bunt mier en miere (nog) heel bekend. Langs den Olden lesselt is 't standaard-Nederlandse muur op-egeven. De aovergangsvorm mure is in twee plaatsen langs den Berkel bekend. Ten noorden van Zutphent bunt moere en moer in gebruik. Dee beide vormen könt miesschien as superdialect beschouwd wodn.

**Gees:** Miere, met 'n lange ie as in 't woord bier.

**Lar:** Moere, met 'n lange oe as in 't woord boer.

**Ruu:** Miere wodn völle eplukt veur de varkens en de kukens; de kippen lustten 't ok wal geerne.

**Ulf:** Muur wödt an de kanaries egeven.

**Hen:** Vrogger mosse wi-j as kinder miere zuken veur de kukens.

**Pan:** De kiepe en de kanaries zien gek op mier.

## KOMMERBLEUMKES

(*Scleranthus annuus*, eenjarige hardbloem)

- 01 KOMMERBLEUMKES: / Acht 1907 [Heukels 1, 230].

## WILDE SPÖRRIE

(*Spergula morisonii*, heidespurrie)

- 01 WILDE SPÖRRIE: / Win 1971 [Deunk 1, 278].

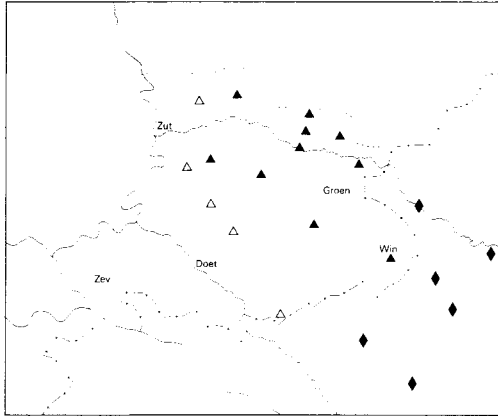
## KOEKOEKSBLOMEN

(*Lychnis flos-cuculi*, *Silene dioica*)

- 01 KOEKOEKSBLOMEN: Eef, Wich, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Vre, Stlo, Ram, Hei, Rheb, Anh.  
02 KOEKOEKSBLIEMEN: Gor, Vor, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Wehl, Dre, Hen, Baa, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 69].  
03 VLEISBLOMEN: Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Lich, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 205].  
04 VLEISBLOEMEN: Harf, Wich, Din, Zel, Hen.  
|| vleesblomen: Vre, Ges, Slo, Ram, Raes, Rhe.  
|| flette: Kle.  
|| gresfletten: Rheb.  
|| knabekroed: Rheb.

**Ulf:** De echte koekoeksbloem wudt wel KREIEBLOEM genuumd.

**Loch:** De dagkoekoeksbloemen wodt ok wel BOSGOD eneumd.



- ▲ vleisblomen 03    △ vleisbloemen 04  
 ◆ vleesblomen

*In den Acht neemt ze koekoeksblomen vleisblomen of vleisbloemen; in Westfalen vleesblomen.*

**Acht 1907:** DODENBLOEM, PINKSTERBLOEM, VLEESBLOEM "Lychnis flos-cuculi, echte koekoeksbloem" [Heukels 1, 76].



*Koekoeksblome*

### STEKNEUZEN

(*Lychnis coronaria, prikneus*)

- 01 STEKNEUZEN: Din, Vars, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 334].
- 02 STAEKNEUZE: Aal.
- 03 STAEKNÖZZE: / Win 1971 [Deunk 1, 227].
- 04 BOERENBEDRIEGERS: Gor.

Ok op-egeven: PRIKNEUZE, PRIKNÖZZE.

**Win 1971:** A'j an dee blumkes roekt, staekt ze ow an den nözze [Deunk 1, 227].

### BOLDERIK

(*Agrostemma githago*)

- 01 BOLDERIK: Wesv / Acht 1895 [Telge 2, 16].
- 02 BOLDER: Wesv / Acht 1895 [Telge 2, 16].
- 03 BOL: / Acht 1907 [Heukels 1, 8].
- 04 BOLBLOEMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 8].
- 05 PRIKNEUSJE: / Acht 1907 [Heukels 1, 8].
- 06 ROGGENFILETTEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 8].
- 07 KOORNROZEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 8].

**Wesv:** Bolderik groeide in 't kore; 't had rond zaad. As ze 't zaad van 't kore deur de bolderzeef deje, bleef 't zaad ligge en 't zaad van de bolderik ging der deurheer.

**Din 1966:** Woor zie'j nog 'n roggeveld met blauwe bloemen, bolderik en klapprozen? [F.Keuper in: ADW 2, 2, 5].

### DROEFFILETTEN

(*Saponaria officinalis, zeepkruid*)

- 01 DROEFFILETTEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 226].

### ANJER

(*Dianthus*)

- 01 ANJERS: Acht, Liem.

- 02 FILETTEN: Bor, Aal, Win / Acht 1907 [Heukels 1, 85], Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Zut 1949, Groen 1949, Aal 1949, Kot 1949, Din 1949, Terb 1949, Doet 1949, Wesv 1949 [Vr A'dam 17, 9], Win 1971 [Deunk 1, 60].
- 03 FLETTE(N): Gees, Nee, Aal, Vars, Wehl, Did, Pan / Bor 1949, Nee 1949, Voo 1949, Meg 1949, Ulf 1949, Vars 1949, Gaa 1949, Wesv 1949, Zev 1949, Did 1949 [Vr A'dam 17,9], Vars 1985 [Telge 6, 388], Pan 1988 [Telge 7, 37].
- 04 FIOLETTE(N): Bel, Zed / Acht 1907 [Heukels 1, 85], Vra 1949 [Vr A'dam 17, 9], Win 1971 [Deunk 1, 60].
- 05 GNOFFELBLOMEN: Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 85].
- 06 GNOFFELBLOEMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 43].
- 07 PEPPER-EN-ZOLT: Loch.
- 08 KERMISBLOEME: Wesv.
- 09 NAEGELBLOEMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 89], Acht 1907 [Heukels 1, 85].

**Loch:** Omdat anjers nao pepper en zolt roekt, heet ze ok wel zo.

**Wesv:** Ze zin der met de kermis in oktober en daarom nume wi-j ze kermisbloeme.

**Wehl:** Kleine anjers zun fletten.

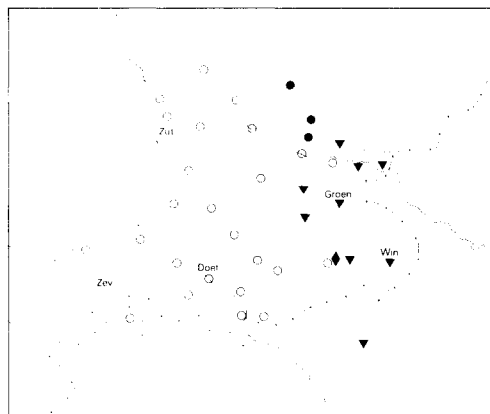
**Aal:** De steenanjers (*D. deltoides*) wodt ok wal fletten of filetten eneumd.

**Voo:** Der wazzen 'n soort anjers, die wieren filetten genuump, net as de muurbloemen. Ik kan der alleen nog niet achterkommen um wat veur botanische soort 't hier geet.

### DUZENDSCHOON

(*Dianthus barbatus*)

- 01 DUZENDSCHOON: Gor, Alm, Eef, Wich, Loch, Bor, Aal, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Tol, Ang, Lat, Zed, Lob || Bat.
- 02 DOEZENDSCHOON: Gees, Gels / Acht 1907 [Heukels 1, 86].
- 03 DUZENDSCHEUNTJES: Ruu, Lar, Haa || Bat.
- 04 DOEZENDSCHOER: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Zie, Win / Win 1971 [Deunk 1, 43], Eib 1981 [Weeink 1, 79].
- 05 DOEZENSCHOER: Bre, Win.
- 06 DUZENDSCHOOR: Aal.



- *duzendschoon 01,03*  
 ● *doezendschoon 02*  
 ▼ *doezen(d)schoer 04-05*  
 ◆ *duzendschoor 06*

't Oosten van den Acht hef weurde met -schoer: *doezendschoer* en *doezendschoer*. Op de grenze van 't -schoer en -schoon gebied lig Aalten, woorveur de aovergangs-vorm *duzendschoor* op-egeven is.

|| *doezendscheuntjes*: Mar.

|| *doezendsjoer*: Rhe.

Ok op-egeven: DUIZENDSCHOON.

**Bre:** De Aovendvierdaagse in Aalten wodt altied eind juni/begin juli ehollen. Dat is de tied, dat de *doezendschoer* bleujt. Dee wodt dan ok met den intoch op den laatsten dag völle egeven, ok al umdat 't dan de goedkoopste blomen bunt. Doorvandan is *doezendschoer* de bekende blome van de Aovendvierdaagse. [Ok: Ulf].

### WATERLELIE (1)

(*Nymphaea alba*)

- 01 WATERLELIE: Acht.
- 02 PLOMP: Wich, Win / Pan 1988 [Telge 7, 107].
- 03 WITTE PLOMPE: Bre / Acht 1895 [Telge 2, 100], Acht 1907 [Heukels 1, 165].
- 04 KANKERBLAAIEN: Zut.
- 05 KANKERBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 164].

06 KANNEKEBLOEM: / N Acht 1856 [Telge 4, 41].

#### PLOMPEN

(*Nuphar lutea, gele plomp*)

- 01 PLOMPEN: Wich, Vor, Ruu, Gees, Nee, Rek, Aal, Gen, Doet, Wehl.  
02 GAELE PLOMPEN: Gor, Vor, Bre, Win, Zel, Hen, Baa, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 100].  
03 GELLE PLOMPEN: Haa, Nee || Mar.  
04 PLOMPE(N)BLAD: Loch, Voo, Hen, Ang.  
05 PLOMPENBLA: Lar, Bor, Gels.  
06 WATERPLOMPEN: Gels, Bel, Olb.  
07 KANKERBLAD: War.  
08 KANKERBLOEM, KANKERBLOME: / Acht 1907 [Heukels 1, 164].  
09 WATERDOTTERS: Bor.  
10 DOTTERS: Does.  
11 GAELE WATERLELIE: Gen, Baa.  
12 WAOTERLELIE: Lob / Pan 1988 [Telge 7, 153].  
|| plompblaai(n): Wilp, Bat.

**Tol:** De grote, drievende blaai heit plompblad.

**Bor:** Tegenswoordeg he'j aoveral plompbla op de Bekke.

#### WRANGE WORTEL

(*Helleboris viridis*)

- 01 WRANGE WORTEL: / Acht 1895 [Telge 2, 153], Vars 1985 [Telge 6, 412].  
02 WRANGE WORTELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207 en 216].

**Lar 1927:** Lueks-Jan steekt met een els een gaatje in 't oor van een zieke koe en drukt daar een zwart pennetje van een "wrange-wortel" in [Heuvel 1, 97].

**Vars 1985:** Veur bepaolde ziektes bi-j 'n koe wier vrogger de wrangewortel estokken in de wamme. Dat begon dan te zweren en warken bloedzuverend en genezend [Telge 6, 412].

#### KASTROZE

(*Helleborus niger, kerstroos*)

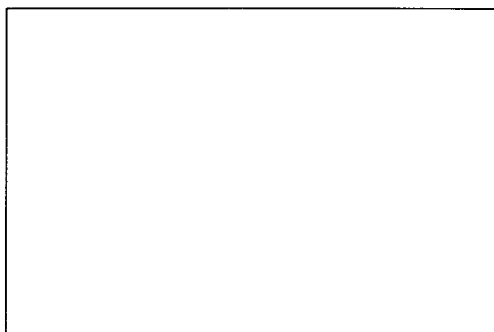
01 KAS(T)ROZE, KERS(T)ROZE, KERS(T)ROOS: Acht, Liem.

02 WRANG(E)WORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 117].

#### DOTTERBLOMEN

(*Caltha palustris*)

- 01 DOTTERBLOMEN, DOTTERBLOEMEN: Acht, Liem.  
02 DOTTERS: Gor, Vor, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Aal, Vars, Doet.  
03 BOTTERBLOEMEN: Din, Net, Ulf, Does, Zed.  
04 BOTTERBLOMEN: Eib, Bel, Aal, Bre || Vre, Stlo, Slo, Bork, Raes, Rheb, Rhe.  
05 GROTE BOTTERBLOEMEN: Gels / Acht 1907 [Heukels 1, 50].  
06 PAOSBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 96].  
07 POMPEBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 50].  
|| zoempfdotterbloom: Anh.



*Dotterblomen langs 'n graven*

**Eef:** Dotterbloem; sommegen uut onze groep zeien dat 't ok wal botterbloom zol waenn. Maor of dit zo is, door kwammen wile neet uut.

**Gels:** Dotterblomen; enkelen zeit ok wal: grote botterblomen.

**Eib:** Doters wodt ok wal botterblomen eneumd. Iej zeet ze hier, nog wal langs gravens en bekken en in slechte weidens.

**Zel:** Dotterbloemen grujen bi-j ons an de Vloed veur at ter deur 't Waterschap gespuit wier. Naodien heb ik ze niet meer ezien; arg



jammer. As kinder wazze wi-j der altied met an 't plukken.

**Bre:** Um onderscheid te maken met de andere botterblomen, neumt ze dissen ok wal WATERBOTTERBLOME.

#### ADAM-EN-EVA

(*Aconitum, monnikskap*)

01 ADAM-EN-EVA: Loch, Tol, Does / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 65].

02 DUVELKRUUD: / Acht 1895 [Telge 2, 29].

03 HELMBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 51].

Ok op-egeven: MONNIKSKAP(PE), MONNIKENKAPPE.

#### VÖGGELTJEN-OP-'N-TEKSKEN

(*Consolida ambigua, ridderspoor*)

01 VÖGGELTJEN-OP-'N-TEKSKEN: Aal / Aal 1964 [Rots 1, 49].

Ok op-egeven: RIDDERSPOOR, RIDDERSPORE.

#### BOSANNEMOON

(*Anemone nemorosa*)

01 (BOS)ANNEMOON, (BOS)ANNEMONE: Acht; Wehl, Ang, Did / Acht 1907 [Heukels 1, 20].

02 BOSHANEVOET: / Acht 1907 [Heukels 1, 20].

03 KOEKOEKSBLOEME: / Acht 1907 [Heukels 1, 20].

04 WINDROOS: / Acht 1907 [Heukels 1, 20].

05 ACHTER-UMME-KIEKERTJE: Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 19].

|| boswindreuskes: Vre, Ges, Slo, Ram, Raes.

**Aal:** Mien opa neumen ze geleuf ik: achterumme-kiekertjes, umdat ze de köpkes met de zonne met draejden.

**Eib:** Bosannemoontjes komt ok now hier nog wal veur; 't bunt mooie, sterke plantjes. Ze staot bekend as gifteg veur de beeste.

**Zel:** As kinder plukken wi-j vrogger vrog in 't veurjaar bosannemonen in hele grote busse.

**Hen:** Annemoontjes plukken wi-j vrogger um moeder bli-j te maken.

**Gaa 1945:** Minnen in de weie zunt singels. In 't veurjaar geet Hent daar met Frieda annemonen plukken en later zunt ter van dee grote gaele dotterbloemen en gaele lelies [Van Velzen 2, 36].



Bosannemoon

#### PAOSBLOEM

(*Pulsatilla vulgaris, wildemanskruid*)

01 PAOSBLUUMKEN: Sil.

**Sil:** Paosbluumkes waren bluumkes die töt in de joren zesteg nog op één plaats in Nederland veurkwamen: in Sillevold.

#### KOLTJEN VUUR

(*Adonis aestivalis, zomeradonis*)

01 KOLTJEN VUUR: / Acht 1907 [Heukels 1, 5].

## SPEENKRUUD

(*Ranunculus ficaria*)

- 01 SPEENKRUUD: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Groen, Aal, Bre, Gen, Voo, Ulf, Vars, Wesd, Wehl, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Wesv || Bat.  
02 SPEENKROED: Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Aal, Win || Mar.  
03 GELLE STEERNTJES: Zwi.  
04 VEURJOORSBLEUMKES: Bel.  
05 KLEINE GOUWE: Gees.  
06 BOTTERBLUUMKES: Voo.  
07 BOTTERBLOEME(N): Zel / Acht 1895 [Telge 2, 17].  
08 BOTTERBLOEME: / Acht 1907 [Heukels 1, 102].  
09 OELEKEBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 102].

### Aal 1982:

Met ow vrendelek gezichjen,  
Kiek i-j mi-j van den grenswal an.  
Met honderden in ens ontwaakt,  
Een wonder dat allene in 't veurjaor kan.  
Ik moch ow altied geerne lienn,  
Mien harte zong a'k ow greujen zag,  
Ow kleine, gaele zonnekinder:  
Speenkroed; dat 't veurjaor brach  
[Johanna v Hameländ 1, 9].

## BOTTERBLOEME

(*Ranunculus repens*; *Ranunculus acris*)

*Heel vake wodt de beide soorten botterbloemen neet onderscheiden. In de gevallen, woorin dat wel gebeurd is, bunt de benamingen hiernao in aparte paragrafen op-egeven.*

- 01 BOTTERBLOEME: Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Acht 1907 [Heukels 1, 206] || Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Rheb, Rhe.  
02 BOTTERBLOOM: Eef || Bat.  
03 BOTTERBLOEM: Wich, Gen, Net, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Sto, Pan, Lob || Anh, Kle.  
04 BOTTERBLOEME: Gor, Vor, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 17] || Wilp.  
05 DOTTER: Loch.

06 PINKSTERBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 98].

**Loch:** Sommege leu zegt tegen botterbloemen wel dotters, hoowel dotterbloemen groter bunt en op vochteger grond —bie sloten— greujt. Ze zeien dan: "Ik gao dotters plukken", gingen de weide in en kwammen met botterbloemen weerumme.

**Hen:** In Hengel wodt gien onderscheid tussen de beide soorten emaaft. De kroepende botterbloeme kump ter 't meeste veur.

**Bel:** Botterbloemen bunt slecht veur de de-as (diers): ze bunt vergifteg. De beeste laot ze staon.

**Kot 1913:** Veur in de weide bleujden gaele botterbloemen en paerse pinksterbloemen en witte marriënbloempkes [Meinen 2b, 54].

● *Veur de Ranunculus acris (scherpe botterbloem) bunt nog de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 HANEKLAUW: Voo / Acht 1895 [Telge 2, 48].  
02 AEPE: Eib.  
03 AEPE: / Vars 1985 [Telge 6, 283].

● *Veur de Ranunculus repens (kruipende botterbloem) bunt nog de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 AEPE: Groen, Win.  
02 WILDE AEPE: / Win 1971 [Deunk 1, 54].  
03 EPPE: Lich.  
04 KRAEJEPOOT: Voo.

**Acht 1907:** EPPE, JEUKKRUID, JICHTKRUID "R. scleratus, blaartrekkende botterbloem" [Heukels 1, 208].

## WATERANNEMOON

(*Ranunculus peltatus*, *waterranonkel*)

- 01 WATERANNEMOON: Bor.  
02 KRAEJENPOOT: Bre.  
03 KANKERBLOEMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 35].

**Haa:** Wiej hebt ter gin name veur; wiej mochten ze neet plukken vrogger, umdat ze vergifteg wazzen. Dat wodn ons tenminste verteld.

**Wich:** Door zeie wie niks tegen; door liepe wie zo langs.

**KLÖKSKE (1)**  
(*Aquilegia, akelei*)

01 KLÖKSKE: Vor, Loch, Gees, Hen, Tol, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 67].

02 KLOKKEBLOMEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 112].

03 KLOKKEBLOEMEN: Vars.

04 KLOKJESBLOMEN: Aal.

05 SPOREBLOMEN: Eef.

06 HOFDAEMEKES: / Win 1971 [Deunk 1, 95].

Ok op-egeven: AKELEI, AKKELEI (ok: Acht 1895 [Telge 2, 2]).

**Win 1971:** Net as lange elaene de hofdaemekes, hebt de blomen klokrökke; dörme wordt ze ok wal klokkeblomen eneump [Deunk 1, 95].

**VOESROZE**  
(*Paeonia, pioenroos*)

01 VOES(T)ROZE: Gor, Wich, Vor, Loch, Kep, Hen, Ste.

02 KERKROZE: Aal, Din, Vars, Wesd, Zel / Vars 1882 [Telge 4, 52].

03 KERKROOS: Voo, Sil, Zed.

04 KARKROZE: Nee, Groen, Lich.

05 TONROOS: Olb, Ang, Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 139].

06 TORROOS: Zed.

07 PE'TÖNNIEJE: Gees, Nee / Lar 1949, Bor 1949, Eib 1949 [Vr A'dam 17, 7] || Mar.

08 PTÖNNIE: Lar.

09 PATONNIE: / Acht 1907 [Heukels 1, 172].

10 PITUNEPOL: Lar.

11 POTTONIE: Loch.

12 POTTONNIE: / Acht 1907 [Heukels 1, 172].

13 PE'TONNIE: / Groen 1949 [Vr A'dam 17, 7]

14 PETUNIAO: / Ruu 1930 [Zwart 3, 238].

15 POPPE-JIJE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 180].

16 POM'PEJIS: Bel.

Ok op-egeven: PIOENROZE, POENROOS.

**Win 1971:** Wi-j heb bi-j uns twee roo poppejien in den hof [Deunk 1, 180].

**KLAPROZE**  
(*Papaver*)

01 KLAPROZE, KLAPROOS: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 65].

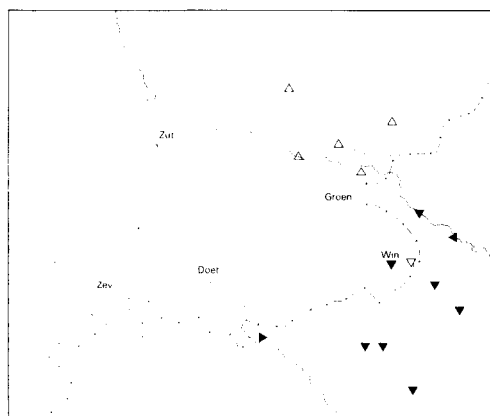
02 MAONEKAPPE: Win / Kot 1945 [Vr A'dam 13, 13].

03 MAONEKLAPPE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 146].

04 MAONE: / Bor 1945, Nee 1945, Eib 1945 [Vr A'dam 13, 13], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 143] || Mar 1945, Haak 1945 [Vr A'dam 13, 13].

05 MAONEBLOME: / Kot 1945 [Vr A'dam 13, 13].

06 SLAOPBOLLEN: Loch.



▽ maonek(l)appe 02-03

△ maone 04

◄ moonblome

▼ maon

► moonbloem

't Kaartjen löt zeen dat in ons gebied allene in Winterswiek de benaming met maone noe nog bekend is: alle andere dichte symbolen ligt in Westfalen. De open symbolen geeft an, dat 't noordoosten van den Acht in 1945 de benaming maone nog wel kenden.

07 FLAPROOS: / Acht 1907 [Heukels 1, 173].

|| maon: Vre, Ges, Slo, Ram, Raes, Rheb, Rhe.

|| moonblome: Stlo.

|| moonbloem: Anh.

**Olb:** As kinder onderscheien wi-j vrogger twee soorten: 'n roomsen en 'n protestantsen. In de roomse klaproos stond onderin de bloem 'n zwart kruus; dat had de protestantsen niet.

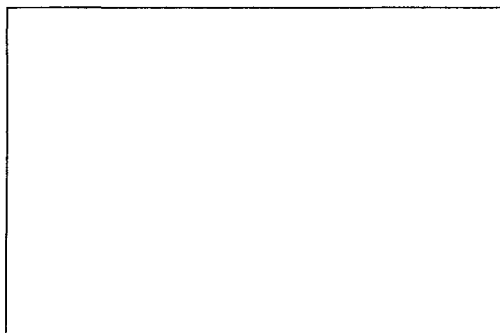
**Win 1971:** Nem dee mooie maoneklappen neet met nao hoes hen; zee valt stik zo gauw oet [Deunk 1, 146].

**Loch:** Boeren schudden vrogger de riepe vruchtjes uut de vruchtdeuze en atten dee zo op en zeiden dan: "Zo; noe kan'k vannach tenminste good slaopen en ik dreume der ok nog bie!".

**Zel 1945:** Men zegt: "As kinder van dit zaod et, könt ze goed slaopen" [Vr A'dam 13, 13].

**Eib 1945:** We zochten MAONZAOD vroeger voor de apotheek [Vr A'dam 13, 13].

**Acht 1907:** MAANKOP, MAONE, STINKROZEN "P. somniferum, slaapbol" [Heukels 1, 175].



*Klaprozen*

#### OGENKLOOR

*(Chelidonium majus, stinkende gouwe)*

01 OGENKLOOR: Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Nee, Bel, Aal, Bre, Din, Hen / Acht 1907 [Heukels 1, 62], Ruu 1930 [Zwart 3, 238]

02 OGENKLAOR: / Acht 1895 [Telge 2, 93],

Aal 1964[(Rots 1, 3), Win 1971 [Deunk 1, 157] || Mar.

03 STINKENDE GOUWE: Gor, Wich, Vor, Groen, Win, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 44].

04 WRATTENBLOEMEN: Voo.

05 SCHELKRUUD: Ulf.

|| vrattenkruid: Anh.

|| wartsenkroed: Bork.

|| weertenkroed: Stlo.

**Gor:** Ogenkloor wodn veur wratten gebruikt.

**Voo:** 't Gaele melksap wier wel gebruikt um wratten met in te smeren. En dat hielp dan ok wel 's. [Ok: Ulf, Hen].

**Zel:** 's Margens vroeg in de dauw deie wiej de wratten der met anstippen; met goed gevolg.

**Bre:** Mien moder weken ogenkloor in warm water en lei 't dan op 'n zweer.

**Hen:** Ons wier verteld, da'j 't sap konnen gebruiken as 'n koe 'n hauw op 't oge had (= staar had). Ik heb 't nooit zien gebruiken, want as 'n koe wat an 't oge had, ging i-j der met nao de veearts.

**Loch:** 't Gelle sap dat uut de stengels van ogenkloor kump, wodn op ontstokken ogen esmeerd (Ok: Lar).

**Bel:** Ogenkloor greujden onder de heggen; 't is der noo nog wal. Der wodn zere ogen met in-estrekken.

**Win 1971:** Dao tusken de hegge, dao he'k dee gelle blumkes van 'n ogenklaor völle ezene [Deunk 1, 157].

|| **Mar:** 't Blad van ogenklaor mö'j kokken en dan gebroeken bie gelle zoch.

#### VOGGELTJEN-OP-'T-TEKSKEN

*(Corydalis solida, helmblom)*

01 VOGGELTJEN-OP-'T-TEKSKEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 77].

#### DOEVENKARVEL

*(Fumaria officinalis, gewone duivekervel)*

01 DOEVENKARVEL: Win, Voo.

02 DOEVEKERVEL: Ulf.

03 DUVEKARVEL: Wesv.

04 FIENE KERVEL: Gen.

**Ulf:** Doevekerfel werd vrogger gebruikt veur verven.

### MARIA-HARTJES

(*Dicentra spectabilis, gebroken hartjes*)

- 01 MARIA-HARTJES: Gor, Lich, Aal, Bre, Wehl, Wesv, Did, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 86].  
02 MARIA-TRAONEN: Eef, Din.  
03 VROUWENHARTJES: Gor.  
04 TREUREND HARTJEN: Hen.  
05 TREUREND-VROUWENHARTJE: Nee.  
06 GEBROKKEN HA(R)TJES: Alm, Lar, Bor, Haa, Nee, Zel, Hen.  
07 GEBRAOKE(N) HARTJES: Ang, Lat.  
08 TRÄÖNEND HARTJEN: Ruu, Aal.  
09 TRAONEND HARTJEN: Win || Bat.  
10 DRUIPENDE HARTJES: Gor, Rek.  
11 DROEPENDE HARTJES: Win.  
12 HA(R)TJES: Gees.  
|| bellekespol: Mar.

**Bre:** Mariahartjes is 'n olderwetse plante, dee vrogger in völle boerenhöfkes ston.

### WEDE

(*Isatis tinctoria*)

Wede is 'n plant dee vrogger gebruikt wodn um stoffen te varven.

- 01 WEDE: / Acht 1895 (Telge 2, 149).

### FLO-DAME

(*Hesperis matronalis, damastbloem*)

- 01 FLO-DAME: Win / Acht 1907 [Heukels 1, 118]

### MUURBLOEMEN

(*Cheiranthus*)

- 01 MUURBLOEME(N), MUURBLOEMEN: Acht, Liem.  
02 MURE: / Acht 1895 [Telge 2, 88].  
03 GOLDSBLOEMEN: Lar, Bor.  
04 FILETTEN: Voo / Acht 1895 [Telge 2, 35].  
05 NAEGELBLOEMEN: / Acht 1907 [Heukels

1, 61].

|| goldlokken: Vre.

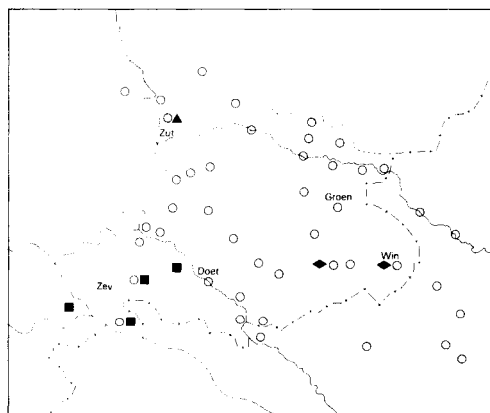
|| lifkooien: Raes.

**Kot 1925:** 't Huus lig noo in de schemme. Onder teggen de veurmure bleujt muurbloemen [Meinen 3, 91].

### PINKSTERBLOME (1)

(*Cardamine pratensis*)

- 01 PINKSTERBLOME: Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 174] || Bat, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Rhe.  
02 PINKSTERBLOOM: Eef.  
03 PINKSTERBLOEM(E): Gor, Wich, Vor, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Did, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 99] || Wilp, Anh.



- pinksterblome, piksterbloom, pinksterbloeme 01-03 = "pinksterbloem"  
■ pinksterbloem = "waterlelie"  
▲ pinksterbloom = "primula"  
◆ pinksterblome = "narcis"

Veur de bekende veurjoorsplant met lichtpeerse blomen is veural in den Acht en in Westfalen de zelde benaming bekend as in 't standaard-Nederlands: pinksterbloem. Toch is dee benaming in onze streek ok veur dree andere planten dee in 't veurjaar bleujt, bekend: waterlelie (in de Liem), primula (rond Winterswiek/Aalten) en narcis (rond Zutphent).

04 UIVERSNEP: Wesv / Acht 1907 [Heukels 1, 54], Wesv 1949, Zev 1949 [Vr A'dam 17, 3].

05 UIVERSBLOEM: Lob / Pan 1988 [Telge 7, 142].

06 KROENEKRAAN: Net.

07 KIEVITSBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 54], Eib 1949 [Vr A'dam 17, 3].

08 VELDKERS: Wehl.

09 KOEKOEKSBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 54].

|| pi-jsterblome: Raes.

|| pfiengsttoelpe: Rheb.

**Bel:** As kinder plukken wi-j pinksterblomen veur 't Maria-beeld in de glazenkaste. En dan kwam ze mangs zó in de blomen te zitten, da'j 't hele beeld haoste neet weer kann vinden!

**Hen:** As ter pinksterbloemen grujen, dan was dat veur de boeren 't teiken dat die plaatse nogal nat was.

**Zel:** Pinksterbloemen zag i-j heel völle in de graven en ok wel in de weide; tegenwoordeg wudt 't weg-espuit; jammer.

**Kot 1943:** Veur in de weide bleujden gaele botterblomen en paerse pinksterblomen en witte marriënableumkes met gaele hertkes [Meinen 2b, 54].

#### ZILVERBLAD (1)

(*Lunaria annua, judaspenning*)

01 ZILVERBLAD: / Acht 1907 [Heukels 1, 146].

#### KOMMERKRUUD

(*Erophila verna, vroegeling*)

01 KOMMERKRUUD: Voo / Acht 1895 [Telge 2, 71].

02 KOMMERKROED: / Acht 1907 [Heukels 1, 95].

03 KOMMERBLEUMKEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 95], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 128].

04 KOMMER: Win / Win 1971 [Deunk 1, 119].

04 HONGERBLEUMKEN: Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 113].

**Win 1971:** At dén kommer zo bleujt; dat dög neet ("komt veel op schrale grond voor") [Deunk 1, 119].

#### HUTTENTUUT

(*Camelina sativa, huttentut*)

01 HUTTENTUUT: Vor.

**Vor:** Van huttent uut bonnen ze vrogger bessems um 't veurhuus te vaegen. Dan mos 't natuurlek eers edost waenn um 't zaod der uut te kriegen. Ze maakten der ok kleine bessem tjes van, zovölle as 'n handstoffer. Dan hoeven iej alweer gin bessem of stoffer te kopen.

#### HERDERSTASJE

(*Capsella bursa-pastoris*)

01 HERDERSTASJE(N): Acht.

02 LAEPELDIEF: Gen, Ang, Wesv || Wilp.

03 LEPELDEEF(KEN): Loch, Gels.

04 LAEPELTJESKRUUD: Bre, Voo, Wesv.

05 LEPELTJESKRUUD: Loch.

06 LAEPEL(TJES)BLAD: Sil, Wehl.

07 LEPELBLAD: Uif / Ruu 1930 (Zwart 3, 237).

08 LEPELTJESPLENTJE: Vor.

09 LAEPELTJES-EN-VÖRKES: Aal.

10 SCHEPERSTESKEN: Eib.

11 HERNE-KERNE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 141].

12 KENNEKESKRUUD: / Acht 1895 [Telge 2, 62].

13 HAZEGARF: Doet.

|| leppelblome: Bat.

|| herk: Stlo, Hei.

|| herrok: Hei.

**Uif:** Ze mieken ons vrogger wies dat de blaedjes van leppelblad de hartjes van engelen veurstelden.

**Aal:** As kindere lete wiej anderen 't in de mond nemmen. Dan trok iej en dan hadden ze de mond vol met zäödjes!

**Eib:** Veural in de nieje weidens könt ze de leste joren heel völle staon.

**Gor:** Herderstasjes bunt völle meer te zeen as vrogger, veural in dreuge zommers.

### DUBBELTJESKRUUD

(*Thlaspi arvense*, witte krodde)

- 01 DUBBELTJESKRUUD: Eef.
- 02 KENNEKESKROED: / Acht 1907 [Heukels 1, 253].
- 03 KENNEKESKRUUD: / Acht 1907 [Heukels 1, 253].

### KAEK (1)

(*Sinapis arvensis*, herik)

- 01 KAEK: Gor, Eef, Wich, Gen, Net, Olb, Ang, Lat, Wesv / sHe 1982 [Telge 3, 73] || Wilp.
- 02 GALE KIEK: Eef.
- 03 REEK: Alm, Vor, Aal, Din.
- 04 RAEK: Aal.
- 05 HAERIK: Nee, Groen, Aal, Win / Acht 1895 [Telge 2, 47].
- 06 HERRIK: Rek, Voo, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 52], Pan 1988 [Telge 7, 50].
- 07 HERK: Gees.
- 08 HEDEREK: / Acht 1895 [Telge 2, 50].
- 09 KRODDE: / Acht 1882 [Telge 2, 73].
- 10 WILD MOSTERDZAAD: / Acht 1907 [Heukels 1, 237].

Ok op-egeven: HERRIK, HEREK.

**Olb:** Alle kruusbloemegen die gael blujen en as onkruid veurkommen, heit hier: kaek.

**Pan:** Wi-j mieke gin onderscheid tusse herik en (knop)herik.

**Gor:** Dit is de bekende kaek.

**Eef:** Kaek kömp allene an den lesselt veur en veural in de Betuwe.

*Kiek ok bie: kaek (2).*

### KAEK (2)

(*Raphanus raphanistrum*, knopherik)

- 01 KAEK: Gor, Wich, Olb, Lat / Acht 1907 [Heukels 1, 208] || Wilp.
- 02 GAELE KIEK: Eef.
- 03 HAERIK, HAEREK: Gels, Nee, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 47].
- 04 HERRIK: Haa, Rek, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 50].
- 05 HERK: Gees.

06 HEREKE: Nee.

07 HEDEREK: / Acht 1895 [Telge 2, 50].

08 KNOPPERIK: Gels.

09 KNOPPERD: / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].

10 REEK: Alm, Vor.

11 RADIESKES: Win.

Ok op-egeven: HERRIK, KNOPHERIK.

**Pan 1988:** Wi-j mieke gin onderscheid tusse herik en (knop)herik [Telge 7, 50].

*Kiek ok bie: kaek (1).*

### LAKOOI

(*Matthiola*, violier)

- 01 LAKOOI: / N Acht 1856 [Telge 4, 42].

### ZUNNEDAUW (Drosera)

- 01 ZUNNEDAUW: Gor, Vor, Gels, Nee, Rek, Win.
- 02 ZUNNEDAUW: / Acht 1895 [Telge 2, 157].
- 03 ZONNEDAUW: Voo, Wesd, Zel, Dre, Hen || Mar.
- 04 VLIEGENVANGER(TJE): Wesd / Acht 1907 [Heukels 1, 89].
- 05 VLIEGENVANG: / Acht 1895 [Telge 2, 143].
- 06 VLIEGEPLANTJE: Hen.
- 07 KLASSEN: Lar.

**Hen:** De name zonnedaaw was bekend, maor 't wier ok wel vliegeplantje enuumd, umdat 't vliegen vangt.

### HUUSLOOK

(*Sempervivum tectorum*)

- 01 HUUSLOOK: Alm, Eef, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Lich, Aal, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Baa, Ang, Lat, Wesv, Lob / Acht 1907 [Heukels 1, 234], sHe 1982 [Telge 3, 68], Vars 1985 [Telge 6, 153] || Wilp, Bat.
- 02 HOESLOOK: Gels, Nee, Liev, Zie, Vra, Harv, Win / Acht 1895 [Telge 2, 54].
- 03 DAKLOOK: Vor, Loch, Din, Hen || Wilp.

- 04 HUUSMANSLOOK: / sHe 1982 [Telge 3, 68].  
 05 LOOK: Rek.  
 06 DONDERKRUUD: Ruu, Aal, Voo.  
 07 DONDERBLAD: / Acht 1895 [Telge 2, 26].  
 08 TANDPIENEZAOD: Wesv.  
 || hoesloof: Ges, Raes.  
 || dakloof: Vre.

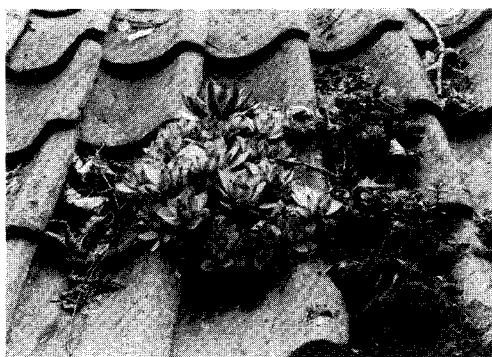
**Nee:** Hoeslook greujen op 't dak en zol bliksemingslag tegenhollen. [Ok: Zwi, Din].

**Loch:** Dakloof is bliksemafwerend en boze geesten verdrievend.

**Eef:** Huuslook is good veur tandpiene. 't Kwam veur op 't dak van olde boerderiejen en zol bescherming geven tegen geesten en onweer.

**Bor:** A'j de mond kapot hadn, dan was 't good um op huuslook te kewwen.

**Gaa 1945:** Moder hef 'n dikke kieuw.... Moder hef 'n blad dakloof in de mond en 'n dook met lienpap der op [Van Velzen 2, 72].



*Huuslook op 't dak*

#### HEMELSLÖTTEL

*(Sedum telephium, gewone hemelsleutel)*

- 01 HEMELSLÖTTEL: Rek, Aal, Zel, Wehl / Acht 1895 [Telge 2, 51] || Mar.  
 02 HEMMELSLÖTTEL: Win.  
 03 ZEDEM: Eef.  
 04 DONDERKRUUD: Ruu, Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 233]  
 05 SLÖTTELBLOME: Loch.  
 06 BOLLENKROED: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 79].  
 07 HUISLOOK: / Acht 1907 [Heukels 1, 233].

- 08 SMEERWORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 233].

Ok op-egeven: HEMELSLEUTEL.

**Eef:** Ze zekt hier: zedem; maor of dit old is of van de laatste tied kö'w neet zeggen.

**Aal:** In plaatse van hemelslöttel wodt ter ok wal donderkruid ezegd.

#### SCHOTKRUUD

*(Sedum album, wit vetkruid)*

*De volgende opgave bie Heuvel hef woorschienlek betrekking op wit vetkruid.*

- 01 SCHOTKRUUD: / Lar 1927 [Heuvel 1, 254].

#### EEUWEG LAEVEN

*(Sedum acre, muurpeper)*

- 01 EEUWEG LAEVE(N): Eef, Vor, Ruu, Lich, Aal, Voo, Zel, Hen, Olb, Does, Wesv.  
 02 JÖDDENBOORD: Lar, Nee, Eib, Aal.  
 03 JÖDDENKROED: Gees.  
 04 KROEP-UUT-DE-POT: Eef, Aal.  
 05 KROEP-IN-DE-POT: Loch.  
 06 MIERE: Gels, Haa.  
 07 MURE: Win.  
 08 MUUR: Baa.  
 09 PEPPERKROED: Gels.  
 10 SINT-JANSBLOME: Bre.  
 11 SINT-JANSKRUID: / Acht 1907 [Heukels 1, 232].

Ok op-egeven: MUURPAEPER, MUURPEPPER, MUURPEPER.

#### STEENBREKE

*(Saxifraga, steenbreek)*

- 01 STEENBREKE: / Acht 1895 [Telge 2, 126].

#### JÖDDENBAORD

*(Saxifraga stolonifera, moederplant, jodenbaard)*



01 JÖDDENBAORD: / Acht 1895 [Telge 2, 58].

#### GEITEBAARD

(*Aruncus*)

01 GEITEBAARD: Aal.

#### MAELZEUTE

(*Filipendula ulmaria, moerasspirea*)

MAELZEUTE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 142].

Ok op-egeven: MOERASSPIREA, SPIREA.

**Win 1971:** An de kante van gunnen graven steet maelzeute, dee zo lekker ruk —a'j van dén rökke holt [Deunk 1, 142].

#### WILDE FRAMBOZE

(*Rubus idaeus*)

*De vruchten van 'n wilde framboze heet framboze of framboos.*

01 (WILDE) FRAMBOZE, (WILDE) FRAMBOOS: Acht, Liem.

02 HINNEBAEZE: / Haa 1945 [Vr A'dam 13, 5a], Win 1972 [Deunk 1, 93] || Vre.

**Gaa 1945:** An den Kruusdiek staot ok wilde frambozems [Van Velzen 2, 18].

**Win 1972:** Brömmels wazzen der kwelleke te vinnene, maor 'k hebbe 'n trummeken hinne- baezen eplukket [Deunk 1, 93].

#### BRUMMELSTROEK

(*Rubus fruticosus, braam*)

01 BRUMMELSTROEK: Wich, Bor, Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Olb, Ang || Vre.

02 BRUMMELSTRUKE: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Haa, Nee, Eib.

03 BRUMMELSTRUUK: Wich, Bor, Does || Wilp, Bat.

04 BRUMMELBOS: Bor, Gees, Gels.

05 BRUMMELENSTROEK: Hen, Tol.

06 BRUMMELDEURNE: Harf.

07 BRÖMMELSTROEK: Aal, Bre, Din, Wesd, Hum, Zed || Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh.

08 BRÖMMELBOS: Eib, Rek, Bel, Lich, Aal || Mar, Vre.

09 BRÖMMELENBOS: Eib, Lich, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 83], Win 1971 [Deunk 1, 36].

10 BRÖMMELENSTROEK: Vars.

11 BRAOMSTRUUK: Groen, Gen, Lat, Wesv, Zev.

12 BRAOMSTRUKE: Harf, Eib.

13 BRAOMSTROEK: Sin, Wehl, Zev, Did.

14 BRAOMESTROEK: Ulf.

15 BROMBAEZESTRUUK: Pan || Elt, Kle.

16 DEURNBOS: Groen.

17 DEURNEBOS: Lar.

18 DOORN: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 87].

19 DOORNSTROEK: Vars.

**Aal:** At brömmelstruke in 't bos stonn, zeie wi-j ok wal: DÄÖRNE. Ne man is an 't däörne uutmaken. Staekende struken wodn over 't algemeen wal HEGGEDÄÖRNE eneumd.  
**Vars:** As ter völle brömmelstruke in 't bos gruujt, zit de bos vol deurne; vol doornstruke.

#### BRUMMEL

*Brummels bunt de vruchten van 'n brummelstroek.*

01 BRUMMEL: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Gen, Voo, Meg, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Zev, Did /sHe 1901 [Telge 4, 91], Eib 1980 [Telge 1, 13] || Wilp, Bat.

02 BRÖMMEL: Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Ulf, Vars, Sin, Wesd, Hum, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 72] || Mar, Vre.

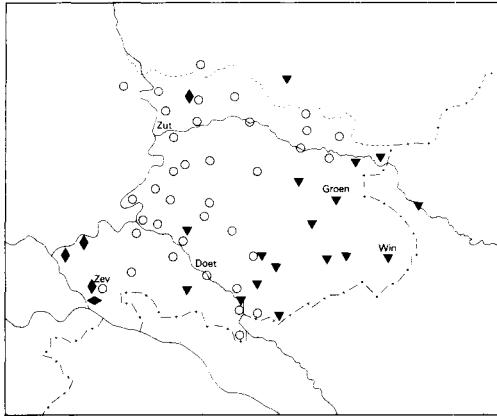
03 BRAOM: Harf, Lat, Wesv, Zev.

04 BRUMMELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 48].

05 BRAOME: / Acht 1895 [Telge 2, 18].

06 BRÄÖMEL: / Acht 1895 [Telge 2, 18].

07 BROMBAES: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 23].



- brummel 01      ▼ brömmel 02  
 ◆ braom 03        ◆ brombaes 07

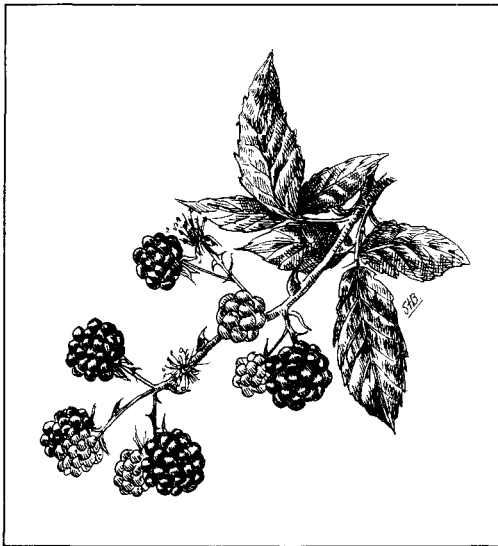
*In 't oosten van ons gebied is brömmel de normale benaming; in 't westen brummel. In 't westen van de Liem bunt vier plaatsen dee braom, brom(baes) op-egeven hebt.*

**Lar:** An deurnebusse greujt brummels.

**Groen:** An 'n deurnbos of braomstruuk zit brömmels.

**Uif:** An 'n braomestroek gräöjt brömmels.

**Hen:** As kinder plukken wi-j de brummels die 'n betjen gries waren niet, want door had 'n pedde aover espojjen.



*Brummels*

## ROZE

(*Rosa*)

**01 ROZE:** Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 109], Win 1971 [Deunk 1, 193].

**02 ROOS:** Voo, Gen, Net, Sil, Doet, Wehl, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Sto, Zed, Pan, Lob.

**Hen:** In Hengel he'w theerozen, stokrozen en klimrozen. (THEEROZE, STOKROZE, KLIMROZE).

**Acht 1895:** BOTTEL: "Rosa villosa, bottel-roos"; "Rosa rubiginosa, egelantier"; "Rosa cornus?" [Telge 2, 17].

**Eef:** Tegen 'n hekke of mure op he'j 'n klimroze; 'n STAMROZE hef 'n stammetjen van 1 tot 1,5 meter van de grond en dan pas komt de tekskes.

● *Veur de bottels dee an de rozestruke zit, is algemeen op-egeven:*

(ROZE)BOTTEL (Ok: Acht 1895 [Telge 2, 17]).

**Lar 1927:** Rode wepen (bottels) en mossige gallen zitten aan de wilde rozestruiken [Heuvel 1, 445]. [WEPE].

● *In 't volgende citaat bunt wiepels wilde rozenstammen:*

**Gels 1939:** Ik en Bennad wazzen op 'n mooi-en dag in 't naozommer an 't wiepels zeuken (wiepels neumen Bennad wilde rozenstammen). Op de plaatse, waor ze gewoonlek stonnen, hadden ze ons vuur ewes. ... Daor kwam 'n stuksken, waor 't holt neet zo dichte was en 'n paar trad veerder ston 'n rozenbos; nee maor, zo ene ha'w noe nog nooit ezene. Daor zatten der wal tiene, mischiens wal twaalvene in; meugelek wal 'n paar treurozen. "Dén is van mij", zeg ik. En met-ene vlaog ik der op af. Maor plots, kasmaaks!, daor lei ik. ... Van wiepels stekken kwam dén dag neet meer van, dat deed 't neet [Van der Lugt in: Archief 2, 236]. [WIEPEL].

**WILDE REUSKES***(Rosa canina, hondsroos)*

- 01 WILDE REUSKES: Wich, Bor, Gees, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Ang || Mar.  
 02 WILDE ROZE: Gor, Eef, Loch, Gels, Nee, Groen, Aal, Bre, Din, Zel.  
 03 WILDE ROOS: Voo, Sil, Olb.  
 04 BOTTELROZE: Loch.  
 05 GELDERSE ROZE: Gels, Aal,  
 06 WIEPELESTRUUK: Wesv.  
 07 WEPE: / Acht 1895 [Telge 2, 150], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 211].  
 08 WEPEDOORN: / Acht 1895 [Telge 2, 150, Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 211].  
 09 WIEPEDOORN: / Acht 1907 [Heukels 1, 214].  
 10 WIEPELDOORN: / Acht 1907 [Heukels 1, 214].  
 11 SLEEDEURNE: Aal.  
 12 KATTEDOORN: Lat.

Ok op-egeven: HONDSROZE, HONDSROOS.

**Aal:** De wilde roze wodt soms Gelderse roze eneumd en ok wal sleedeurne. De echte sleedeurne (*Prunus spinosa*) neume wiej: wostepinnenholt.

**Kot veur 1934:** "Kiek is moder", zae Herman, dén nao Jan de knech ewest was en noo waer bi-j eur kwam. Hee hadde ne helen bos wilde reuskes bi-j zich. "Hè, wat mooi", zae de vrouwe. "Waor he'j dee ekreggene?". "Ze stonnen op den wal achter in de maot. Jan hef mi-j helpen plukken". "Wi-j zölt ze op ne vase met water zetten", zae de vrouwe [Meinen 6, 36].

**ZILVERBLAD (2)***(Potentilla anserina, zilverschoon)*

- 01 ZILVERBLAD: Vor, Hen.  
 02 ZILVERDENNEKEN: Zel.  
 03 GANZERIK(KE): Win, Voo.  
 04 GENZEREK: / Acht 1895 [Telge 2, 40].  
 05 KNOPPERD: Lat.  
 06 ZILVER DENNEKEN: Zel.  
 || botterblome: Raes.

Ok op-egeven: ZILVERSCHOON.

**WILDE EERDBAEZE***(Fragaria vesca, wilde aardbei)*

- 01 WILDE EERDBAEZE: Haa, Nee, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Zel, Hen.  
 02 WILDE EERBAEZE: Gor, Eef, Loch, Lar, Gees, Nee, Zel || Wilp.  
 03 WILDE EERBAES: Wehl, Ang, Did, Zed.  
 04 KOLBAEZE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 127].

**LIESTERBAEZE***(Sorbus aucuparia, lijsterbes)*

- 01 LIESTERBAEZE: Vor, Loch, Gels, Nee, Eib, Bel, Aal, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa || Wilp.  
 02 LIESTERBAES: Did / sHe 1982 [Telge 3, 92].  
 03 LIESTERBES: Eef, Wich, Haa, Sil, Doet, Wehl, Kep, Ste, Olb, Ang, Lat, Wesv || Bat, Mar.  
 04 LIESTERBESSE: Gor, Harf, Alm, Bor, Gees.  
 05 FLUITJESHOLT: Gor, Harf, Eef, Loch, Lar, Lich, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 107].  
 06 FLUITHOLT: Ruu, Rek, Bel, Groen, Aal.  
 07 KWEKKEBAEZE: Eib, Aal, Bre, Win, Din / Win 1971 [Deunk 1, 127], Aal 1964 [Rots 1, 21].  
 08 KWEKKEBOOM: Rek, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133].  
 09 KWEKWEBOOM: / Acht 1895 [Telge 2, 76].  
 10 KWEKKOWBOOM: / Vars 1985 [Telge 6, 203].  
 11 KWEKBOOM: / sHe 1982 [Telge 3, 89].  
 12 LIESTERKRALLEN: Win / Acht 1907 [Heukels 1, 234].  
 13 VOELBOOM: / Acht 1895 [Telge 2, 144].  
 14 SIEPENHOUT: / Acht 1907 [Heukels 1, 234].  
 || wieweske: Haak.

**Kot 1925:** Oh, der was zo völle in slaop: de meidoorn en de kwekkelbaezen en de elzen en den warf en de beuken en de eken... [Meinen 3, 132].

**Win 1971:** Wi-j hebt ne groten kwekkelbaeze vääör 't hoes staon [Deunk 1, 127].

**Vor:** Mien grotvader maakten altied fluitjes van liesterbaezen holt.

- *Veur 't maken van fluitjes kiek bi-j water-wilge.*

**Loch:** 'n Droef baezen is 'n trösken liesterbaezen. [DROEF; ok: Lich, Bre, Vars || Vre].

**Eib:** In 't naojor zit ter druufkes kwekbaezen an de liesterbaeze of kwekbaeze.

**Win:** 'n Trösken kwekbaezen of liesterkrallen. (LIESTERKRALLE; ok: Hen / Acht 1895 [Telge 2, 80], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 137], Win 1971 [Deunk 1, 135]).

### KEUKEMENNEKESSTRUKE

(*Amelanchier lamarckii*, *Drents krenteboomboompje*)

01 KEUKEMENNEKESSTRUKE: Eef, Loch.  
02 KEUKELMANNETJE: / Acht 1907 [Heukels 1, 17].

- *Veur de baezen is nog op-egeven:*

01 HEGGETÄÖTEKES: Ruu.

### MISPEL

(*Mespilus germanica*)

01 MISPEL: Acht, Liem.  
02 MISPELBOOM: Gor, Vor, Loch, Lar, Gels, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Ang, Lat, Zev.  
03 MISPELENBOOM: Vars, Zel.  
04 MISPELSTROEK: Wich, Gen.  
05 MISPELENSTROEK: Voo.  
06 MISPELSTRUUK: Ang.  
07 MISPELBOS: Eib, Wesd.

**Vars:** Mispels mot bevroorn waezen veur-da'j ze könt etten.

**Eib:** Mispels kö'j van de boom neet aeten; ze mot eers wal 'n maond in de kaste liggen.

**Rek:** Vief hatten, vief statten en ne prik in 't gat; Rao, rao wat is dat? Antw.: Ne mispel [Ok: Eef, Ruu, Bel].

**Aal 1964:** PRIKKEN "mispels" [Rots 1, 34].



*Mispel*

### MEIDOORN

(*Crataegus*)

*Bie de banamingen 03-05 spölt —net zo as bie de beukenhegge— 't feit 'n rolle dat de meidoorn vake as hegge um 'n weiland of um 'n höfken hen gebruikt wodt.*

01 MEIDOO(R)N: Acht, Liem.  
02 MEIDEURNE: Gels, Haa, Hen, Key.  
03 DEURN(EN)HEGGE: Gor, Eef, Gels, Bel, Aal, Vars.  
04 DEURNEHAEGE: Win.  
05 DORENHEG: Wehl.  
06 DEURNESTROEK: Voo.  
07 HEGGEDOORN: Aal, Wesd, Ang.  
08 HEGGEDEURNE: Bel, Key.  
09 HEGGEDEURN: Gor.  
10 HAEGEDOORN: / Kot 1925 [Meinen 3, 80].  
11 HAGELDEURNE: Bel.  
12 HAGEDOORN: / Acht 1895 [Telge 2, 47].  
13 WOSTEPINNENHOLT: Vor.  
|| heggedoorne: Wilp.

**Wehl:** De dorenheg bläöjt nao de sleeoorn.

**Loch:** De vruchten van de meidoorn heet spekbaezen. [SPEKBAEZE].

**Rek:** De vruchten van de meidoorn neume wiele varkensbaezen. [VARKENSBAEZE].

**Lich:** De vruchten van de meidoorn heet heggepeerkes. [HEGGEPEERKEN].

### VOELBOOM (1)

(*Prunus padus*, *vogelkers*)

*'t Onderscheid tussen disse soort en de*

voelboom (2) (*Frangula alnus*, sporkehout) wodt ter neet altied emaaht. Doorumme loopt de benamingen van beide soorten deur mekare.

01 VOELBOOM: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 206], Win 1971 [Deunk 1, 266].

02 VUULBOOM: Gen, Voo.

03 VOELHOLT: Bel.

04 STINKHOLT: Vor, Gels.

05 WILDE SERINGE: Gels, Win.

06 WILDE SIERINGEN: Bel.

07 VOGGELBAEZENHOLT: Bel.

08 SPRÖKKELHOLT: Loch.

09 KRINTENBOOM: / Acht 1907 [Heukels 1, 203].

**Ruu:** Voelboomholt is broen met witte spikeltjes. 't Stunk en is buugzamer as sprökelenholt. [Ok: Lar].

**Bel:** An voelholt zit wilde seringgen. [WILDE SERINGE].

## SLEEDOORN

(*Prunus spinosa*)

Heel bekend — deur völle metwarkers opgegeven — is 't maken van wostepinnen van de deurne van de sleedoorn (Verg. ok de benamingen 05-07).

01 SLEEDOO(R)N: Gor, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Din, Gen, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Zev, Did / Acht 1882 [Telge 2, 118], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 180] || Bat, Mar, Vre.

02 SLEEDEURNE: Alm, Haa, Bel.

03 SLEEDEURN: Voo.

04 SLEEDÄÖRN: Sil.

05 WOSTEPINNENHOLT: Nee, Bel, Aal, Win.

06 WOSTEPINNENDOORN: Hen, Wesv.

07 WOSTEPINNENSTROEK: Kep.

08 SLEEPROEME: Vor.

09 SLEEBES: / Acht 1882 [Telge 2, 118].

10 MOELTREKKERSBOOM: Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 203].

|| sleedoorne: Wilp.

**Vor:** 'n Stroek neume wiej slee-proeme; de vruchten: slee-prumen.

**Gor:** Van de sleedoorn haalden wie vrogger de wostepinnen.

**Wehl:** De deurns gebruiken wi-j veur wostepinnen.

**Hen:** At de sleedeurne begint te knoppen, mo'j de hansen nog weer stoppen: dan kan 't nog kold weer worden!

**Did:** In Babberik zegge ze: As de sleedoorn bläöjt, mo'j de wante nog lappe.

**Kot 1925:** In 't onderholt zo'j ow al vaste wiern: sprakel, elsholt, voelboom, nöthaezen, haegedoorn, slaebaezen; en dan: brömmelenbuskes, zoegelblomen, hopen-touw; en dan: bikbaeren, eilof, koekoeks-moos; en dan, nee 't geet neet an alles op te neumen [Meinen 3, 80].

## MOELENTREKKER

*De pruumkes van de sleedoorn wodt moelentrekkers eneumd.*

01 MOELENTREKKER: Aal, Bre.

02 SMOELENTREKKER: Win.

03 SNOETENTREKKER: Groen.

04 TREKKEBEEK: Loch.

05 SLEE-PRUUMKEN: Vor.

06 SLEE: / sHe 1982 [Telge 3, 133], Pan 1988 [Telge 7, 125].

07 BELZE: Loch / Acht 1882 [Telge 2, 10].

**Voo:** Sleedoornproemen ko'j pas aeten at 't gevoren had; anders wazzen ze völ te wrang. Maor ok dan viel 't nog niet met en trok ow de mond bi-j mekaar van zoereghheid.

**Loch:** A'j zaogen op 'n trekkebek, dan trok oe de mond bie mekare. Blaozers bie de meziek gebruikten ze wel um ammezuur te kriegen.

## BRAOM

(*Cytisus scoparius*, brem)

*Uut de opgaven blik dat braom aover 't algemeen 'n heel andere stroek is as wat in 't standaard-Nederlands "braam" heet.*

01 BRAOM: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Key, Ste, Olb, Zed / Acht 1907

- [Heukels 1, 227], Win 1971 [Deunk 1, 36], Vars 1985 [Telge 6, 70] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Elt.
- 02 BREM: Gor, Eef, Wich, Vor, Bor, Gels, Bre, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Did / Acht 1895 [Telge 2, 18] || Bat.
- 03 BESSEMBREM: Vor.
- 04 BREMME: / Acht 1895 [Telge 2, 18] || Kle.
- 05 BEZEMKRUID: / Acht 1907 [Heukels 1, 227].

**Eef:** Sommege boeren dejen wal braom in de bessem; dan gebruikten ze brem.

**Vor:** Van braom kö'j bessems binn.

**Zed:** Van 't holt mieke ze —net zo as van barketek— bessems.

**Zed 1982:** Dat bosbaeze plukke mocht ie niet zo maor doen. Oh nee! Doorveur moes ie eers 'n briefke hale veur de gravebos. Ok veur holt sprokkel en hied sni-je veur de sikke of braomp um 'n bessem van te make, heurde gi-j te dege wel 'n briefke te hemme [Köpp 1, 54].

#### STEKKELBREM

(*Genista anglica*, *stekelbrem*)

- 01 STEKKELBREM: Bor, Gels, Meg, Doet, Wehl, Ang.
- 02 STEKKELBRAOM: Gor, Loch, Haa || Bat.
- 03 STEKKEBRAOM: Bel.
- 04 HEEDHEKKELE: Aal / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 109], Win 1971 [Deunk 1, 88].
- 05 HEED-EKKELE: Harv.
- 06 HEEDHEKKEL: Rek / Acht 1907 [Heukels 1, 110].
- 07 HIEDHEKKEL: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 144].
- 08 HIEDHUKEL: Voo.
- 09 HUKEL: Sil.
- 10 OORDHAOK: Kep, Hen.
- 11 WOORDHAOK: Wich.
- 12 OORDHOLT: Ste.
- 13 KATTENDOORN: Kep.  
|| braom: Anh, Elt.

**Bel:** Stekkebraom kump hier heel weineg veur.

**Ste:** Oortholt grujen vrogger in slechte weiens.

**Win 1971:** Lao'w hier gaon zitten, dao staot zo völle heedhekkele tusken 't heed [Deunk 1, 88].

**Vars 1985:** "Liever 'n diessel in de konte as 'n hiedhekkel in de poot", zei de boer um an te geven dat e liever grond had woor dies-sels gruujt (goeie grond) as grond woor hiedhekkels gruujt (de allerschraolste grond) [Telge 6, 144].

**Acht 1907:** BREM(ME), BRAOM, HIEDHEK-KELS "Genista, heidebrem" [Heukels 1, 109].

**Acht 1907:** HEEDHEKKELS "Ulex europae-us, gaspeldoorn" [Heukels 1, 264].

#### LUPINEN

(*Lupinus*)

- 01 LUPINE(N), LEPINEN: Gor, Eef, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Sin, Zel, Doet, Tol, Ang, Lat || Mar.
- 02 FI(L)LEPIENEN: Wich, Nee, Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen / Acht 1907 [Heukels 1, 146], Win 1971 [Deunk 1, 60].
- 03 PILLEPIENEN: Meg.
- 04 PIENE(N): Wehl, Did, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 114].
- 05 FIEKSEBONEN: / Acht 1895 [Telge 2, 34].
- 06 KATTESTART: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 62].

**Bre:** Gaele lupinen wodn vrogger op ni-j an-emaakte grond ezaejd um stikstof in de grond te kriegen.

#### LAZERUSJES

(*Lathyrus latifolius*, *breedblad lathyrus*)

**Acht 1907:** LAZERUSJES "Lathyrus latifolius, breedblad lathyrus" [Heukels 1, 135].

#### ERD-EIKEL

(*Lathyrus tuberosus*, *aardaker*)

- 01 ERD-EIKEL: / Pan 1988 [Telge 7, 35].
- 02 AARDEIKEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 136].

**Pan 1988:** Erd-eikels zien nie kapot te kriege. Erd-eikels mos gi-j schelle en dan rauw aete; ze smieke 'n bitje bitter [Telge 7, 35].  
**Lar 1927:** "Eerdperen" zijn goed voor een beest dat verstopt is [Heuvel 1, 254]. [EERDPEER].

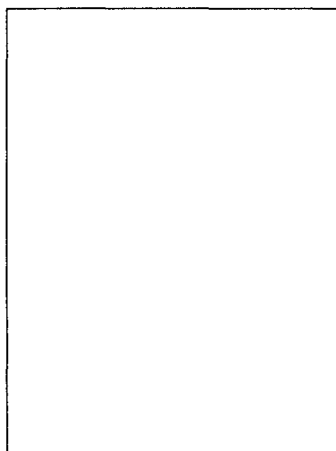
### HUKELS

(*Ononis spinosa, kattedoorn*)

01 HUKELS: Voo / sHe 1982 [Telge 3, 67].  
 02 HEEDHEKKELS: / Acht 1907 [Heukels 1, 167].  
 03 OORDHAAK: / Acht 1907 [Heukels 1, 167].  
 Ok op-egeven: KATTEDOORN, KATTE-DAORN.

**sHe 1982:** Hukels stote "(in het weiland) kattedoorn met een scherpe schop afsteken". Veurda'j gaot häöje, mo'j hukels stote, want die dinge magge niet in 't häöj zitte [Telge 3, 67].

**Pan 1988:** Kattedaorn gräjöjde mistal op aerreme grond [Telge 7, 62]



Hukels

### FENNEGRIEK

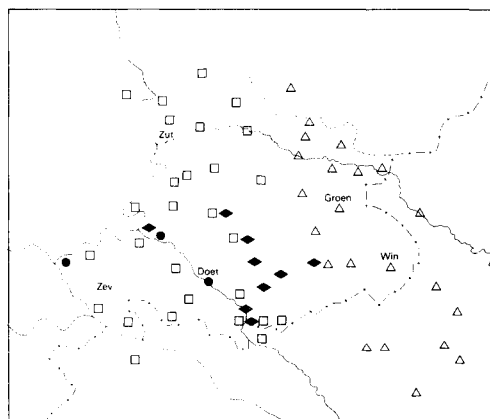
(*Trigonella foenum-graecum, fenegriek*)  
 't Geet hier um 'n plant dee vrogger in de geneeskunde gebruikt wodn.

01 FENNEGRIEK: / Acht 1895 [Telge 2, 34], Win 1971 [Deunk 1, 59].

### KLEVER

(*Trifolium*)

- 01 KLEVER: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Din, Gen, Voo, Sil, Zel, Wehl, Hen, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Sto, Zed, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 66], No Acht 1883 [Telge 4, 68], Pan 1988 [Telge 7, 67], || Wilp, Bat, Anh, Kle.  
 02 KLAOVER: Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Mar, Vre, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe.  
 03 KLOVVER: Aal.  
 04 KLAEVER: Aal, Gen, Ulf, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Does.  
 05 KLAVER: Doet, Dre, Wesv.  
 06 KLE-BLOME: / Acht 1907 [Heukels 1, 256].  
 07 KLEE: / Acht 1907 [Heukels 1, 256].  
 || klower: Stlo.



□ klever 01      △ klaover 02  
 ◆ klaever 04      ● klaver 05

Der tekent zich dudelek twee gebieden af: 't oosten van den Acht, dat met Westfalen klaover zeg, en Liem en 't westelek deel van den Acht, dat klever zeg. Tussen Hen, Aal en Ulf —'n streek dee tussen disse beide gebieden lig— kump de benaming klaever veur. Ok de veur Aalten op-egeven benaming klovver mot as aovergangsvorm beschouwd wodn.

**Hen:** Wi-j kent: rooie klever, witte klever, karnaatklever (*T. incarnatum*) en steenklover (*Lotus corniculatus*).

**Aal:** Bekend bunt rooien klover, witten klover, reujklover (T. campestre) en rolklover (Lotus corniculatus).

**Gor:** Wi-j kent rooie klever, witte klever en rolklever; dat is de gaele klever.

**Loch:** Behalve rooie en witte klever kenne wie rupsklever —da's van dat kroeperege spul— en luzerne: gekweekte klever.

**Rek:** Wiej kent witten klover, rooien klover en reuj- of hanenklover.

**Bel:** Hanenklover hef kleine, gaele bleumkes.

**Nee:** Witte klover neume wieleu WILDEN KLAOVER.

**Net:** Rolklaever nume wi-j SLÖTTELTJES.

**Voo:** Rolklever numen wi-j HERTENKLEVER.

**Acht 1907:** STEENKLAOVER "rolklover" en "liggende klover", KRUUPKLEVER, WILDEN KLAOVER "witte klover" [Heukels 1, 145, 257, 258].

**Acht 1895:** KLAOVERBLOEME, KLEBLOEME, "klover" [Telge 2, 65].

**Acht 1895:** KLOEVERBLOEME "klover" [Telge 2, 66].

**sHe 1982:** KLEVERBLAD "kloverblad" [Telge 4, 78].

**Kot 1928:** Wat dee weide mooi greun is! I-j mot ter den rooien en den witten en den gaelen klover toch is zeen bleunn [Meinen 4, 85].

#### HAZENKLAVER

(*Oxalis acetosella*, klaverzuring)

01 HAZENKLAVER: Voo / Acht 1895 [Telge 2, 50].

02 HAZENKLEE: Uif.

03 HAZENKLEVER: / Acht 1907 [Heukels 1, 171].

04 HAZEKLAOVER: Aal.

05 KOEKOEKSMOOS: Win / Win 1971 [Deunk 1, 117].

06 WILDE KLEVER: Hen.

07 KOEKOEKSBROOD: / Acht 1907 [Heukels 1, 171].

08 SPRING-OP: / Gels 1932 [Van der Lugt in: Archief 1, 275].

Ok op-egeven: KLEVERZURING, KLAVERZURING, KLAOVERZURING; KLAEVERZURING.

**Aal:** Mien opa zei dat dit hazeklover 't weer veurspellen kon. Maor wat hee der an zeen kon, is mij neet bekend.

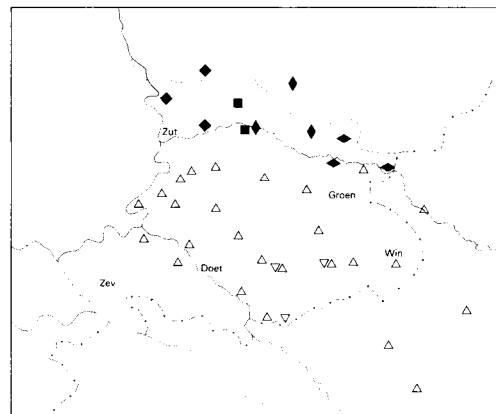
**Kot veur 1934:** Onder 't slagholt op den wal bleujden witte anemonen en blauwe vieulkes. "Dee staot hier ieder jaor", zae Maartjen. "Jao", zae Hendrik, "En later komt de wilde aerdbaezen en 't koekoeksmoos [Meinen 6, 194].

**Acht 1907:** KOEKOEKSMOOS "Oxalis stricta, stijve klaverzuring" en "Oxalis corniculata, gehoornde klaverzuring" [Heukels 1, 171].

#### KLEMMERKES

(*Tropaeolum majus*, Oostindische kers)

01 KLEMMERKES: Wich, Vor, Ruu, Eib, Bel, Lich, Aal, Voo, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Hen, Stee, Baa, Tol, Olb, Ang / Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Acht- Tw 1954 [Wanink 2] || Vre, Ram, Raes, Rheb.



△ klemmerkes 01, 03-04

▽ klummekes 02

◆ kieftenköppe 06

◆ pepperinnekes 07

■ taofelblomen 08

◆ steense kassen 09

*Klemmerkes is de meest veurkommende benaming. In 't noorden van den Acht bunt benamingen bekend, dee maor in 'n paar plaats in gebruik bunt: kieftenköppe, pepperinnekes, taofelblomen en steense kassen. In de Liem bunt gin bezondere benamingen op-egeven.*



02 KLUMMEKES: Aal, Din, Vars.  
 03 KLEMKES: Sil.  
 04 OPKLEMMERKES: Aal, Bre, Win / Acht  
 -Tw 1954 [Wanink 2].  
 05 OPKLIMMERKES: / Win 1971 [Deunk 1,  
 166].  
 06 KIEFTENKÖPPE: Loch, Gees / Acht-Tw  
 1948 [Wanink 1, 121] || Mar.  
 07 PEPPERINNEKES: Haa, Nee, Rek.  
 08 TAOFELBLOMEN: Loch, Lar.  
 09 STEENSE KASSEN: Gor, Alm || Bat.  
 10 OOSTINDISCHE KASSEN: Gor.  
 || kresse: Stlo.  
 || gaele reukskes: Ges.  
 || rengelkes: Raes.

Ok op-egeven: OOSTINDISCHE KERS,  
 OOSTINDISCHE KASTE.

**Haa:** Vrogger zeien ze: pepperinnekes; noe:  
 oostindische kers.

**Kot veur 1934:** "Noo zeet toch is an, wat  
 de muurblomen en de opklemmerkes in 't  
 hōfken mooi bleujt", zae Kristientjen, leep  
 langs de pompe en boog zich over 't blo-  
 menbedde hen. "Zeet toch is Willem; net of  
 ze van fluweel bunt". "Jao", zae Willem,  
 "Mooi". En stak de piepe an [Meinen 6, 71].

#### **SNAVELKRUUD, KRAEJEPOOT**

*(Erodium cicutarium, reigersbek; Geranium  
 molle, zachte ooievaarsbek).*

*Disse beide soorten bunt feitelek soorten  
 roet, dee in heel vōlle plaatsen gin speciale  
 name hebt. De benamingen reigersbek en  
 ooievaarsbek wodt —as ze al gebruikt  
 wodt— deur mekare gebruikt. Hier wodt al-  
 lene 'n paar dudedeleke gevallen eneumd.*

**Vor:** REIGERSBEK en OOIEVAARSBEK  
 gaf vake ondudedelekeheid; ik geleuve dat de  
 meesten der gin verschil tussen wissen.

**Wich:** De boeren hier numen ze beiden:  
 roet.

**Loch:** SNAVELKRUUD neume wiele de  
 reigersbek (*Erodium cicutarium*) wel.

**Acht 1895:** REIGERSBEK, STORKSNAVEL  
 "reigersbek" [Telge 2, 106, 128].

**Voo:** De ooievaarsbek (*Geranium molle*)  
 nume wi-j KRAEJEPOOT.

**Aal 1964:** STORKSNIBBE "ooievaarsbek"  
 [Rots 1, 43].

**Acht 1907:** KRAEJEPOOT "Geranium pra-  
 tense, beemdooievaarsbek"; OOIEVAARS-  
 BEK, REIGERSBEK "Geranium, ooievaars-  
 bek"; EUVERSNEPPEN, REIGERSBEK "E-  
 roidium, reigersbek"; KRAANHALS, STORK-  
 SNAVEL "Erodium cicutarium, reigersbek"  
 [Heukels 1, 111].

#### **ROUWBLOME**

*(Geranium phaeum, donkere ooievaarsbek)*

01 ROUWBLOME: / Acht-Tw 1948 [Wanink  
 1, 171].

#### **GERANIUM**

*(Pelargonium)*

01 GRANIUM, GE'RANIUM: Acht, Liem.

02 GARANIUM: Meg, Sil.

**Oib:** In de keuken stingen meestied gerani-  
 ums en clivia's; soms 'n fuchsia.

**Tol:** De geraniums stonn in de kökken; de  
 clivia's vake in de mooie kamer.

**Ruu:** As 'n groten boer graniums veur de  
 raams hadde, dan nam 'n kleinen boer ze  
 neet: dat ko'j dan neet doen.

#### **BOLLENKROED**

*(Euphorbia, wolfsmelk, kroontjeskruid)*

01 BOLLENKROED: Nee / Ruu 1917 [Zwart  
 2, 312].

02 BOLLEKRUUD: / Acht 1882 [Telge 2, 16].

03 BOLDKROED: / Win 1971 [Deunk 1, 31].

04 HEKSEMELK: Wich / Acht 1882 [Telge  
 2, 51].

05 DUVELSMELK: / Acht 1895 [Telge 2, 29].

06 WRATTENKRUUD: Uif.

Ok op-egeven: WOLFSMELK, KREUN-  
 TJESKRUUD.

**Nee:** 't Sap van bollenkroed kö'j gebroeken  
 veur vratn.

**Win 1971:** Bolkroed hef vergifteg melknat  
 [Deunk 1, 31].

**Gels 1932:** Hee ('n onwies geleerden ke-al)  
 vrieg mij of ik der nog meer wis. "Jaowel",  
 zeg ik, "Daor he'j bollenkroed. In de bleum-

kes van dat grei zit allemaole zukke dikke dingen, umtrent zo groot as 'n hennipzaod. En a'j van den stellen 'n stukke afbrekt, kump der zo'n wit spil oet. De boeren gebroekt 't wal, at ze rooie of zere ogen hebt. A'j zochtereg in de hoed bunt en de zoch trök oe op de ogen da'j ze rood en brandereg kriegt, ku'j neet better doon, as da'j 'n aartjen van dee witte soppe achter de oorne striekt. Dan doert 't neet lange of 't begint oe gleistereg en zaalvereg te wodden en da's zovölle as 'n teken, dat de zoch van de ogen op de oorne verschotten is en dan bu'j weer klaor [Van der Lugt in: Archief 1, 273].

**Uif:** ZILVERBLAD "Euphorbia peplus, tuinwolfsmelk".

#### **ESDOORN** (*Acer pseudoplatanus*)

- 01 ESDOORN: Acht, Liem.
- 02 ESDEURNE: Gels, Haa, Bel.
- 03 ESDEURN: Gor, Ulf || Bat.
- 04 ESKDOORN: / Acht 1895 [Telge 2, 33].
- 05 AZER: Loch.
- 06 ZAOD-ESSE: Eef.

Ok op-egeven: ES(SE), PLATAAN.

**Vor:** Nao 't bleujen komt an 'n esdoorn allemaole zukke vlinders.

**Zel:** Van esdoornholt wieren vrogger knuppels emaaft die ze gebuiken bi-j 't bouwen of 't eggen.

**Uif:** Van esdeurnholt wieren wospinnen gemaakt.

**Vars:** 't Holt van 'n esdoorn wödt ahorn enuumd as 't an meubels verwerkt is.

**Acht 1907:** BOOGHOLT, ESKDOORN "Acer campestre, Spaanse aak" [Heukels 1, 1].

#### **SPRINGBALSEMIENEN** (*Impatiens glandulifera, reuzenbalsemien*) *In de Liem is maor veur drie plaatsen (Ang, Wesv, Pan) 'n benaming op-egeven.*

- 01 (SPRING)BALSEMIENE(N): Acht, Ang, Wesv.

- 02 KLAPBALSEMIENEN: Aal.
- 03 SPRINGZAOD: Eef, Liev, Zie, Harv, Win, Sil, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 132].
- 04 SPRING-OP: / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].
- 05 HUP WILLEMIENTJE: Gees.
- 06 DONDERMIENE: Ruu.
- 07 GÖTTENGATTERS: Nee.

**Tol:** Balsemien, met 'n lange ie as in 't woord bier. [Ok: Ste].

#### **VLIJTEG LIESJEN** (*Impatiens*)

- 01 VLIJTEG LIESJE(N): Acht, Liem.
- 02 VLIETEG LIESJEN: Win || Bork.
- 03 WATERPLANT(E): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Haa, Hen, Tol, Wesv || Wiip, Bat, Mar.
- 04 WATERGRIETJEN: Din, Vars, Wesd.
- 05 WATERLIESJEN: Aal.
- 06 WAOTERFLOKS: Lob / Pan 1988 [Telge 7, 153].
- 07 WATERFOKS: Gies.
- 08 WATERBLOMEN: Bor.
- 09 WATERKÖNTJE: Did.
- 10 PISGRIETE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 400].
- 11 IMMERLUSTEG: Aal.
- 12 BALSEMIEN: Nee, Aal.  
|| vlietege liesken: Vre, Hei.  
|| flaisiege lieze: Rheb.

**Hen:** Vrogger numen wi-j 'm waterplentjen, now vlijteg liesjen.

**Vars 1985:** Vrogger wazzen de watergrietjes de buurluu van de clivia's op de vensterbanke. Now doet ze 't nog heel goed in de borders [Telge 6, 400].

#### **BOKSENÖTTE** (*Staphylea colchica, pimpernoot*)

- 01 BOKSENÖTTE: / Win 1971 [Deunk 1, 30].

**Win 1971:** Den sierstroek met dee witte blomen, dén bi-j uns boksenötte het [Deunk 1, 30].

## HULS

(*Ilex aquifolium*, *hulst*)

- 01 HULS(T): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 56].  
02 HULZEKRABBE: Lich, Aal, Bre, Win, Din / Aal 1964 [Rots 1, 18], Win 1971 [Deunk 1, 98].  
03 HULZEBOS: Vor, Ruu, Bor, Vars, Zel, Baa.  
04 HULZEBOOM: Voo, Vars, Zel, Baa.  
05 HULSBOOM: Vor.  
06 HOLSBOOS: Nee, Rek, Groen.  
07 HOLZEKRABBE: Alm, Bel, Groen.  
08 HOLZEKRABBENBOS: Bel.  
09 HOLZEBOS: Nee, Eib, Rek.  
10 HULSTE: / Acht 1895 [Telge 2, 56].  
11 HULZE: / Acht 1895 [Telge 2, 56].  
12 HULZEBUSKE: / Win 1971 [Deunk 1, 98].  
13 HOLSBOOS: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 101].  
|| hulskrabbe: Vre, Stlo, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.

**Voo:** As hulst as stroek gräjöt, wöd't e wel hulzebos genuump.

**Din:** Baezen an 'n hulzenkrabbentak bunt hulzenkrabbentakbaezen!

**Bor:** Vrogger mos de huls en 't dennegreun véúr den viefden januari uut huus ehaald wodn, anders zollen de beeste stierkalvere kriegen.

**Kot 1913:** De kleinen bleven bi-j iederen winkel effen staon en keken zo good as 't geng deur de besni-jde en bevraorne roeten. 't Was zo mooi in de winkels; verbazend mooi, onwies mooi, ongelukkeg mooi. Ovveral haoste hulzekrabbentekkere met rooie baezen en hier en daor ne fenaolen karstboom met kaersen en bonte bellen en goldene slingers en schellekes en engelkes en trompetjes en van alles der an [Meinen 2b, 137].

**Ach-Tw 1948:** HOLSKRABBE, HOLSCHRABBE "tak van de hulst waarmee de schoorsteen geveegd wordt" [Wanink 1, 112].

## PAPENMUTS

(*Euonymus*, *kardinaalsmuts*)

**Acht 1907:** PAPENMUTS, PAPENKUL-

LENHOUT, PAPENKULLEN, SPILBOOM, WATERHOUT "Euonymus, kardinaalsmuts" [Heukels 1, 97].

## VOELBOOM (2)

(*Frangula alnus*, *sporkehout* - *vuilboom*)  
*Der wodt vake gin onderscheid emaaft tus-sen disse soort en de voelboom (1) (Prunus padus, vogelkers). Doorumme loopt de benamingen van beide soorten deur mekare.*

- 01 VOELBOOM: Vor, Gees, Haa, Eib, Rek, Aal, Bre, Sin || Wilp, Mar, Stlo.  
02 VUULBOOM: Gor, Alm, Eef, War, Vor, Win, Kep, Oib, Did.  
03 SPROKKELHOLT: Harf, Eef, Vor, Sil, Wesd, Kep.  
04 SPRAKEL: Nee, Eib, Rek, Aal, Win / Acht 1907 [Heukels 1, 104], Kot 1938 [NJN 18], Win 1971 [Deunk 1, 224], || Vre, Ges.  
05 SPRAKELHOLT: Haa, Groen, Gen, Sin / Win 1971 [Deunk 1, 224].  
06 SPRAKELENHOLT: Bel, Aal, Bre, Din / Acht 1907 [Heukels 1, 104], Aal 1964 [Rots 1, 40].  
07 SPRAKENHOLT: Lich.  
08 SPRAKELBOOM: / Win 1971 [Deunk 1, 224].  
09 SPARKELENHOLT: Hen.  
10 SPRÖKKELENHOLT: Vor, Ruu, Vars / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 187], Vars 1985 [Telge 6, 383].  
11 SPRÖKKELENHOLT: Loch, Lar.  
12 SPRAOKELHOLT: Gor, Bor || Wilp, Bat.  
13 SPRAOKELE: / Acht 1895 [Telge 2, 124].  
14 SPORKENHOLT: Voo.  
15 SPORK: Wehl.  
16 BLOEDHOLT: / Acht 1895 [Telge 2, 14], Ruu 1930 [Zwart 3, 237].  
17 KRUUDHOLT: / Acht 1895 [Telge 2, 74].  
18 KROEDHOLT: / Acht 1907 [Heukels 1, 104].  
19 PINHOLT: Oib.  
20 WORSTEPINNENHOLT: / Aal 1964 [Rots 1, 40].  
21 VEUGELTJESBAEZENHOLT: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 383].  
22 STINKHOLT: Eef, Hen.  
23 WAKELENHOUT: / Acht 1907 [Heukels 1, 104].

**Ruu:** Sprökkelenholt is zwart met witte spikeltjes; der komt rode baezen an, dee later zwat wodt. 't Is minder buugzaam as voelboomholt. [Ok: Lar].

**Bel:** Sprakelenholt is heel anders as voelholt. 't Is rood van binnen en 't wodden vrogger gebroekt veur de vleisspielen en veur speten: fiengekleufde höltjes woor i-j vrogger de piepe met anstakken.

**Lich:** Sprakenholt was good holt veur vleisspielen, wostepinnen en vlegers.

**Aal:** Bi-j gebrek an sleedoorn wodn der van sprakelenholt ok wal wostepinnen esnaene.

**Loch:** Sprökkelholt wodt gebroekt bie 't rietdekken as dekgarden.

**Hen:** Sparkelenholt numen wi-j ok wel stinkholt. As kind wieren wi-j ewaarschouwd dat de baezen zwoor vergifteg waren.

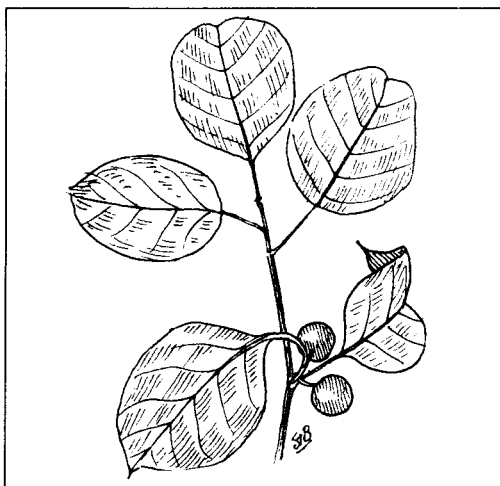
**Vor:** An voelboom komt mooie, rooie baezen, die later in den harfs zwat wodt. "Ze bunt vergifteg", zee moder vrogger. "Door mo'j neet ankommen".

**Eef:** De bessen van vuulboom —wed ons al vrog eleerd— bunt gifteg; a'j door van atten, ging ie subiet dood. Dus bleef ie der maor af.

**Wehl:** 't Blad van spork wier gebruik a'j aan den dunnen waren.

**Win 1971:** KROEDHOLT "houtschool van sprakelenholt; diende (dient) voor de bereiding van buskruit; weinig gebruikt" [Deunk 1, 224].

**Eib 1980:** SPRENKEL "tak van een vuulboom" [Telge 1, 79].



Voelboom

## LINDE

(*Tilia*)

01 LINDE(BOOM): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 80].

02 LENE: Gels || Haak.

**Eef:** Biej de boerderiejen stonden vake lindebeume. Dee hadn ze veur 't huus ezat umme 's zommers de zunne uut de glazen te hollen. Achter de boerenhuze stondn ok vake grote linden. Door wodn 't gerei onder ezat 's zommers zodat 't uut de zunne ston. **Tol:** Van de lindebeume veur 't huus maken ze vake 'n LEILINDE: ze snujen 'm plat en leidden 'm langs 'n hekwerk [Ok: Lich, Olb, Lat, Sto || Bat].

**Bel:** Ne linde veur 't huus wodn vake ofeskeerd en dan ha'j ne LEE-LINDE.

**Hen:** De linde is 'n draagboom veur de biejen. As de linde bluujt, is ter meestal ok de honingdauw van de bladluze. Doorum zekt ze wel: lindehoning is luzehoning.

**Loch:** Lindebloesemthee kö'j maken van de vruchten van de lindeboom.

**Sin:** Lindenholt is zacht holt. De zadelmaker snee doorumme 't leer op 'n planke van lindenholt, dan bleef zien mes langer scharp.

**Gees:** A'j 'n echte olderwetse klaptaofel wilt hemm, dan mot e 'n blad van lindenholt hemm. Da's mooi wit holt, ie könt 't mooi wit holn deur 't met fien witzand te schoeren en a'j der 's met 'n mes in sniejt, dan is dat neet zo slim, want 't trök weer dichte.

|| **Haak:** De zundagse klompe wodn vake van leenholt maakt, umdat dit holt zo mooi wit is.

**Gor:** Zo maor 'n gezegde was: "Onder de linde kön ie Jantje vinden".

**Eib 1973:** Is de linde met Sunt-Jan lös dan is de rogge met Sunt-Jaopik riepe [H. Odink 3, 149].

**Bre:** In 't wapen van de gemeente Aalten steet ne linde.

**Aal 1982:**

In onze mooie Aalter Es,  
Steet den olden lindeboom.  
Hoovölle is daor af-epraot,  
Onder euren greunen kroon?  
[Joh v Hameland 1, 42].

**No Acht 1883:** LINDEBLEUJSEL, LINDEBLEUJSEM "lindebloesem" [Telge 4, 70].

### LÄÖGE JÖDDEN

(*Malva, kaasjeskruid*)

- 01 LÄÖGE JÖDDEN: / Win 1971 [Deunk 1, 137]  
02 KEESKES: / Acht 1907 [Heukels 1, 149].  
03 KEESJESBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 149].  
04 KEESJESKRUID: / Acht 1907 [Heukels 1, 149].

### SINT-JANSKRUID

(*Hypericum perforatum*)

- 01 SINT-JANSKRUID: Gor, Wich, Lar, Aal, Bre, Gen, Voo, Vars, Zel, Wehl, Baa, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 117].  
02 SINT-JANSKRUID: Eef, Aal.  
03 SINT-JANSKROED: Gels, Nee, Rek, Bel, Win || Mar.  
04 SINT-JANSKROED: Aal.  
05 JACHTENDUVEL: Loch, Aal / Acht 1882 [Telge 2, 58], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Win 1971 [Deunk 1, 103].  
06 JACHTDUVEL: / No Acht 1883 [Telge 4, 68].  
07 DUVELSJACHT: / Acht 1907 [Heukels 1, 123].  
08 JAAG-DEN-DUVEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 123].  
09 JAAG-DEN-DUIVEL: / Loch 1871 [Van Eeden 1, 40].  
10 JICHTENDUVEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 123].

**Aal:** Jachtenduveld of Sunt-Janskroed werkt teggen onder meer de jicht.

**Lar 1927:** Na Sint-Jan ziet men in onze zandstreken weer dat plantje bloeien, dat een heilmiddel moet wezen tegen jicht en reumatiek en daarom "Jacht-den-duvel" heet, of naar zijn bloeitijd Sint-Janskruid [Heuvel 1, 235].

### VIEULTJEN

(*Viola*)

- 01 VIEULTJE(N): Acht, Liem.

02 VIOELE: Loch, Nee.

03 VIOLE: Ste / Vars 1985 [Telge 6, 387].

04 STEEFMEUDERKES: Aal.

|| veiltje: Kle.

**Loch:** In vioele heur ie 'n lange oe as in 't woord boer.

● *Aover verschillende soorten vieultjes wodt nog op-egeven:*

**Eef:** Alle wilde vieultjes hebt allemaole dezelfde name: meertse vieultjes, 'n enkele kere wodt ze ok wal bosvieultjes eneumd.

**Gor:** Wi-j kent 't Driekleureg vieultje (V. tricolor), bosvieultje of wilde vieultje (V. riviniana), akkervieultje (V. arvensis) en 't meertse vieultje (V. odorata).

**Voo:** Wi-j kennen twee soorten vieultjes: wilde vieultjes (V. tricolor) en bosvieultjes (V. riviniana).

**Vars:** Der bunt twee bekende soorten vieultjes: dri-jkleureg vieultjen (V. tricolor) en bosvieultjes (V. riviniana).

**Ang:** 'n Aparte soort is 't bosvieultjen (V. riviniana).

**Acht 1895:** GRILKIEKER "driekleurig viooltje" [Telge 2, 45].

**Win 1971:** HENNEKARSE "akkerviooltje". Völle kläöre zit ter neet an de hennekarsblumkes, boeten wit dan [Deunk 1, 91].

### KATTESTAT (2)

(*Lythrum salicaria, grote kattestaart*)

*Disse soort en Equisetum-soorten wodt an-eduud met dezelde name: Kattestat. Door-umme bunt ter plaatsen woor met disse benaming zowel de ene as de andere soort bedoeld könt wodn.*

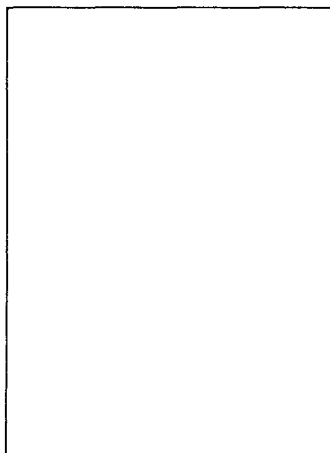
01 KATTE(N)STAT: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Lich, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Net, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Baa, Tol, Ang || Bat, Mar, Slo, Ges, Ram, Hei, Anh.

02 KATTENSTEERT: Lar, Eib.

03 KATTESTET: Does.

Ok op-egeven: IJZERHARD (Loch 1871 [Van Eeden 1, 28]).

**Hen:** Ok vrogger wis ik al wel dat dit de echte kattenstat was, maor toch numen wi-j Equisetum-soorten ok kattenstat.



Kattestat

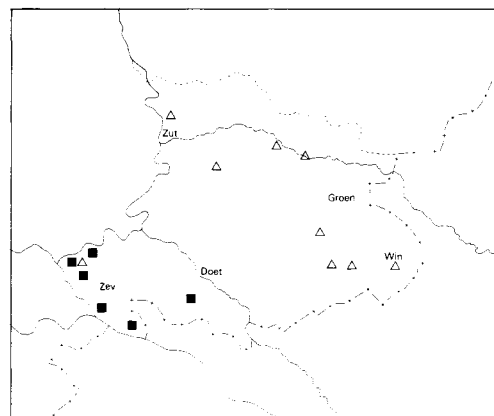
**TEUNESBLOME**  
(*Oenothera*)

- 01 TEUNESBLOME: Loch, Lar, Nee, Rek, Aal || Mar.
- 02 TEUNESBLOEM(E): Gor, Wich, Wehl, Dre, Baa.
- 03 TÖNNESBLOME: Eef, Gels, Aal, Win.
- 04 TÖNNESBLOEME: Voo, Wesd.
- 05 JUFFERKEN-IN-DEN-AOVEND: Win / Win 1971 [Deunk 1, 165].
- 06 AOVENDJUFFERKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 165].
- 07 TWAALFUURS-BLOME: Aal.
- 08 NACHTKEERS: Ulf.
- 09 NACHTROZEN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 253].

**Win 1971:** Neet eer as in den aovend gaot dee grote blomen van dee Jufferkes los [Deunk 1, 104].

**FOKSIA**  
(*Fuchsia*)

- 01 FOKSIA: Acht.
- 02 FOKS: Lat, Wesv, Groes, Zed, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 38].
- 03 BELLE(N)PLANT(E): Eef, Bor, Bre, Wesv.
- 04 BELLEKESPLANTE: Lich.



- foks 02
- △ belle(n)plante, bellenblomen 03-06

*In 't zuudwesten van de Liem kump de benaming foks veur. 'n Antal plaatsen hef samenstellingen met bel: belle(n)plant(e), bellekesplante, bellenblomen, bellenbluumkes.*

- 05 BELLENBLOMEN: Zwi, Aal, Win.
- 06 BELLENBLUUMKES: Vor.
- 07 KLÖSKESBLOEMEN: Ang.
- 08 HERFSSERING: / Pan 1988 [Telge 7, 50].  
|| foksieje: Stlo.  
|| foeksieje: Kle.

Ok op-egeven: FUCHSIA.

**Aal:** Foksia; met de ó van bóm.

**KLIM-OP**  
(*Hedera helix*)

- 01 KLIM-OP: Acht, Liem.
- 02 KLEM-OP: Tol.
- 03 EILLOOF: Loch, Bor, Gels, Bel, Win, Voo, Vars, Sil, Doet / Acht 1882 [Telge 2, 31], No Acht 1883 [Telge 4, 65], Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 94], Win 1971 [Deunk 1, 56].
- 04 EIERLOOF: Win / Win 1971 [Deunk 1, 56].
- 05 EIKENLOOF: Gen.
- 06 'EBEG: / Acht 1895 [Telge 2, 30].
- 07 BINT: Net.
- 08 EFU: Ulf.

**Zel:** Klimop gruijt —ok now nog wel—um de beume langs de graven.

**Uif:** Efu zat allerbastes vol met vliegen en muggen.

**Bor:** Eilooft wodn vrogger heel völle gebruikt as ter feest was en der mos wat versierd wodn. As de kinder van de Mulo-schole bevobbeld de klas mossen versieren omdat de meester jeureg was, dan nammen ze eilooft. Ok bie optochten spölden 't 'n belangrieke rolle. Vake hadn maekes dan eilooft op de witte jörken enaejd. Ok met de gymnastiekuutvoeringen hadn ze dat.

**Kot 1925:** In 't onderholt ko'j ow wal vastewieren: sprakel, elsholt, voelboom, nöthaezen, haegedoorn, sleebaezen; en dan brömmelenbuske, zoegeblomen, hopenouw; en dan bikbaeren, eilof, koekoeksmoos; en dan... nee; 't geet neet an alles op te neumen [Meinen 3, 80].

#### **KARVEL**

(*Chaerophyllum temulum, dolle kervel*)

01 KARVEL: Lar, Nee, Voo || Mar.

02 WILDE KARVEL: Gor, Loch.

03 FIENEN KARVEL: Bel.

04 SCHEERLING: Aal, Bre / Acht 1895 [Telge 2, 111].

05 SCHIERLING: Bre.

06 WATERSCHEERLING: Bre.

07 HONDEPETERSELLIE: Aal.

08 HARTEKOOL: Ang.

09 WILDE PEEN: Wehl.

Ok op-egeven: KERVEL, DOLLE KERVEL.

**Hen:** Kervel; enkeld heurn i-j zelfs: dolle kervel. As kind meenn ik dat die plante van "t Kervel" —'n nog bestaond landgoed onder Hengel— kwam.

#### **FLUITEKRUUD**

(*Anthriscus sylvestris*)

01 FLUITEKRUUD: Gor, Lar, Win, Voo, Vars, Wesd, Does, Ang.

02 FLUITKROED: Gels.

03 FLUTEKRUUD: Gen.

04 FLUTEKRUUD: Bre.

05 WILDEN KERVEL: Bre.

06 WILDE SCHEERLINK: / Acht 1895 [Telge 2, 112].

Ok op-egeven: FLUITEKRUUD.

**Wesd:** Van fluitekruid ko'j 'n foepe —'n fluitjen— maken, deur op zied in de stengel 'n snee te maken en dan te blaazen.

**Vor:** 't Type planten as fluitekruid was veur ons allemaol zon betjen WILDE WOTTEL; behalve as de blomen 'n andere kleure hadn as wit of as ter hele grote bleujschermen waren.

#### **EIERBEK**

(*Scandix pecten-veneris, naaldekervel*)

01 EIERBEK: / Acht 1907 [Heukels 1, 229].

02 KRANEBEK: / Acht 1907 [Heukels 1, 229].

03 OOIEVAARSBEK: / Acht 1907 [Heukels 1, 229].

#### **BEVERNEL**

(*pimpinella*).

01 BEVERNEL: / Acht 1895 [Telge 2, 12].

#### **ZEUVENBLAD** (*Aegopodium podagraria*)

01 ZEUVENBLAD: Wich, Gels, Rek, Aal, Wehl, Did.

02 HANEKLAUW: Bor, Gees, Win, Kep, Olb / Acht 1907 [Heukels 1, 6] || Mar.

03 HANEKLAUWE: Gor, Harf, Vor, Gels, Hen.

04 HANEPOOT: Lich, Win, Din, Wesd / Acht 1895 [Telge 2, 48].

05 HANEPEUTE: Aal.

06 KRAEJENPOOT: / Acht 1895 [Telge 2, 72], Ruu 1930 [Zwart 3, 237].

07 VOGELVOET: Voo.

08 WILDE GEERZE: Zie, Win / Win 1971 [Deunk 1, 278].

09 WILDE GIERZE: Bre, Din / Acht 1907 [Heukels 1, 6], Win 1971 [Deunk 1, 278].

10 WILDE FLIER: / Acht 1907 [Heukels 1, 6].

11 HARTEKOOL: Ang.

12 KROEP-DEUR-DEN-TOEN: / Acht 1895

- [Telge 2, 133], Ruu 1930 [Zwart 3, 237].  
 13 KRUUP-DEUR-DEN-TUUN: / Acht 1895 [Telge 2, 74].  
 14 KIEK-DEUR-DEN-TOEN: / Groen 1949 [Vr A'dam 17, 11].  
 15 DREEBLAD: / Haa 1949 [Vr A'dam 17, 11].  
 16 DRIEBLAD: / Acht 1907 [Heukels 1, 6].  
 17 PLEI: Nee.  
 18 RAEK: / Groen 1949 [Vr A'dam 17, 11].  
 19 KRUUSWORTEL: / Wesv 1949 [Vr A'dam 17, 11].  
 20 GEITENBLAD: Ulf.  
 || sikkenpoot: Anh.  
 || seggenblad: Vre.  
 || heggemoos: Ges.  
 || podagrakruud: Anh.

**Hen:** Haneklauwe was akeleg roet.

**Wesd:** Hanepoot wier vrogger vrog in 't veurjor egetten as gruunte; 't wier ekokt as spinazie en was met de melde de vrogste gruunte.

**Win 1971:** Dee wilde geerze, dee bi-j uns zo welleg onder de hofhaege wieterreujt, heb ze in vrogger tiede völle teggen de jicht ebroeket [Deunk 1, 278].

#### **BOTHOL**

(*Oenanthe aquatica, watertorkruud*)

- 01 BOTHOL: / Acht 1907 [Heukels 1, 165].

#### **DOLLE KERVEL**

(*Aethusa cynapium, hondspeterselie*)

- 01 DOLLE KERVEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 165].  
 02 SCHEERLINK: / Acht 1907 [Heukels 1, 165].

#### **SCHEERLINK**

(*Conium maculatum, gevlekte scheerling*)

- 01 SCHEERLINK: / Acht 1895 [Telge 2, 111].

#### **WILDE SCHEERLINK**

(*Cicuta virosa, waterscheerling*)

- 01 WILDE SCHEERLINK: / Acht 1895 [Telge 2, 111].  
 02 DOLLE KERVEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 67].  
 03 SCHEERLINK: / Acht 1907 [Heukels 1, 67].  
 04 WATERSCHEERLING: / Acht 1907 [Heukels 1, 67].

#### **WITTE WORTEL**

(*Pastinaca sativa, pastinaak*)

- 01 WITTE WORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 176].

#### **HEELKRUUD**

(*Heracleum, bereklauw*)

- 01 HEELKRUUD: / Acht 1895 [Telge 2,50]

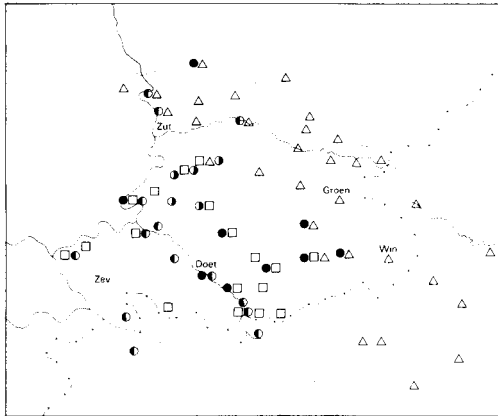
#### **HEED**

(*Erica tetralix, dopheide; Calluna vulgare, struikheide*)

Tussen beide soorten heed wodt meestal in de benaming gin onderscheid emaaft. As 't vershil uut mot kommen, dan wodt de eerste soort wel an-eduud as dopheed, dophei of andere benamingen met "dop"; de andere soort blif dan gewoon: heed.

- 01 HEED: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / N Acht 1857 [Telge 4, 41], Acht 1882 [Telge 2, 53], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 109], Aal 1966 [Rots 2, 7], Win 1971 [Deunk 1, 87] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Rheb, Rhe.  
 02 HIED: Wich, Vor, Aal, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Olb, Ang, Lat, Wesv, Sto / No Acht 1835 [Telge 4, 18], Acht 1882 [Telge 2, 53], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], sHe 1982 [Telge 3, 64], Vars 1985 [Telge 6, 144].  
 03 HEI: Gor, Eef, Loch, Gen, Ulf, Doet, Wehl, Dre, Olb, Ang, Wesv, Lob || Anh, Kle.  
 04 HEIE: Wich, Vor, Hen, Baa, Tol.  
 05 HEIDE: Lich, Aal, Bre, Vars, Sil, Zel,





- △ heed 01      □ hied 02  
 ● hei 03        ● heie 04  
 ● heide 05

*In den Nocht en in Westfalen is de benaming heed; in de Liem en de streek van den Olden lesselt is 't hied. 't Standaard-Nederlandse heide —en de doorvan afgeleide weurde heie en hei— komt veural langs den lesselt en den Olden lesselt veur.*

Doet, Olb / Acht 1882 [Telge 2, 53] || Bat.  
 || hee: Ges, Ram, Hei, Raes.  
 || hede: Slo.  
 || haide: Bork.

● *Veur dophei is ok op-egeven: DOPHEED (ok: Win 1971 [Deunk 1, 47]), DOPHIED, DOPHEI(E) DOPHEIDE (ok: Acht 1895 [Telge 2, 26]), DÖPHEI(E).*

**Hen:** Wi-j zegt hied, met 'n lange ie as in 't woord bier. Enkeld heurn i-j heie en mien grotvader praotten van heide. Maor die was geboren en getogen in Zelhem.

**Wesv:** In Westervoort zegge ze hei; maor op de Pals: hied. 't Wödt aan de beeste gevoerd as ze veuls te dun op de mis zien.  
**Gor:** Oldere mensen praot nog van heed; jongere van hei.

**Eef:** 'n lemker breg zien biejen naor de hei en wiele gaot naor de Gorsselse Hei. En door steet allemaole heed. [Ok: Lich, Aal].

**Vars:** Hied en dophied gruuft op de heide.

**Vor:** Beide soorten waren gewoon: heed, al wissen wiej wel dat ter twee soorten waren.

**Lar:** Gewone heed neume wiele wel LANKHEED [Ok: Eib]; de dophei wel KORTHEED of LEEGHEED.

**Rek:** Umdat ze der bessems van maakten, neumden ze de gewone heed ok wal BESSEMHEED. Van dopheed maakn ze vrogger wöskers; 'n soort wasborstel.

**Voo:** Dopheide wier KNOPHIED genuump.

**Eib:** Van lankheed wodn vrogger wöskers emaaft um den iezeren kokkepot met uut te schrobben.

**Lar:** Van lankheed maakten de boeren vrogger wöskes um de melkbussen en de witte klompen te schoerne.

**Bel:** Veur 't oetwasken van pötte, skuurn van klompe en zo meer wodn wöskers van heed emaaft. Zo'n wösker wodn bi-j mekare ebonn met brummelstengels dee espletten bunt. Later gebroeken ze doorveur töw.

**Haa:** Van dopheed wodn vrogger wöskers emaaft [Ok: Eef, Bor, Aal, Sil].

**Lar:** Kortheed gebrukten de boeren vrogger veur 't schollen maejen. Dee schollen wodn bi-j heupe naor de boerderi-je ebrach en door gebrukt as streujsel in de stal onder de beeste. Hoo groter boer, hoo groter schollenhoop achter 't huus.

**Zel:** Döpheide wier vrogger wel gebrukt um onder de dakpannen op 't dak te doen; veural aover de vorst van 't dak. Later kwammen de strodokken onder de pannen.

**Loch:** Hei komt de biejen op af en gif honing; in tegenstelling tut dophei.

**Lich:** De bleumkes van heed wodn eplukt um met de karmis de wagens te versieren. Der wodn dan eerst liem op estrekken en doorop streujden ze dan de gedreugde heed-bleumkes.

**Ruu:** As maeken van tien joor ging ik naor 't heed hen dophei plukken. Dee bleumkes wodn edreugd in de wanne en dan naor 't kesteel ebracht: de freules deden 't in de kussens. Ie wazzen der 'n mooien tied drok met, want ie mosn nogal wat hemm veurda'j 'n kussen vol hadn. Maor a'j genug hadn, dan ging ie naor 't Huus te Reurle —dat was de enegste kere da'j door zo maor kwammen— en dan gaf de freule oe der zelf 'n gulden en 'n reep chocola veur.

**Lar 1927:** "Da's 'n raegentuter", zegt Janoom, "Dén hef zien nös gunder tussen 't lange heed, met grote, bonte eier der in

[Heuvel 1, 138].

**Kot 1928:** Der is ne olden man in huus. Dén heugt 't nog good, dat hier niks as heed was en dennen en barken en wakel en pors en reet in de leegte [Meinen 4, 85].

**Gaa 1968:** Dee slange zit meer wieter de heide in, onder 't hied. [Van Velzen 3, 96].

**Zed 1982:** Veur holt sprokkele en hied sni-je veur de sikke, of braomp um 'n bessem van te make, heurde gi-] te dege wel 'n briefke te hemme [Köpp 1, 54].

**Eib 1974:**

'k Was vanmorgen allene in 't veld,  
'k Zag douw aover 't heed hen trekken.  
En baoven den damp stond starvend blad  
Op de dräödjes van zilver te lekken  
[G.Odink 1, 49].

**Acht-Tw 1948:** HEEDKNÖPKES "de verdroogde bloempjes van de struikheide" [Wanink 1, 88].

**Win 1971:** Heedknöpkes "verdroogde bloempjes van de struikheide" [Deunk 1, 88].

**Lar 1927:** TOSSE "(heide)zode" [Heuvel 1, 87].

#### VOSSEBAEZE

(*Vaccinium vitis-idaea*, rode bosbes of vossenbes)

01 VOSSEBAEZE: Gor, Wich, Ruu, Bor, Nee, Bre, Kep, Baa.

02 VOSSENBAEZE: Loch, Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 268].

03 KROZEBAEZE: Rek || Vre, Slo, Bork.

04 KROZZEBAEZE: Win.

05 KROOTBAEZE: / Loch 1871 [Van Eeden 1, 41], Acht 1907 [Heukels 1, 268].

06 KROOSJESBAEZE: / Acht 1907 [Heukels 1, 268].

07 VAENEBAEZE: Lich.

08 VEENBAEZE: Gor.

09 VARKENSBAEZE: Vars.

10 BOSBESSE: Eef, Lar.

11 RODE BLEKEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 268].

|| (rooie) bosbaeze: Wilp.

|| kroonsbaeze: Stlo.

|| kroosbeer: Ges.

|| kraozebeer: Ram, Rheb.

|| vossekroze: Raes, Rhe, Boch.

**Bre:** Vossebaezen komt hier nog enkel veur.

|| **Wilp:** De rooie bosbaeze kwam hier veur enkele joren nog veur op "De Pol" bie Voorst.

**Eef:** De bosbes kump hier weineg veur; wat ter dan nog is, is ok nog rood. Maor iederene zegt: bosbesse.

**Eib 1966:** Vossebaezen ken ie wisse wal; dat bunt van dee rooie bosbaezen [Vos in: Moespot 50, 5].

#### BOSBAEZE

(*Vaccinium myrtillus*, blauwe bosbes)

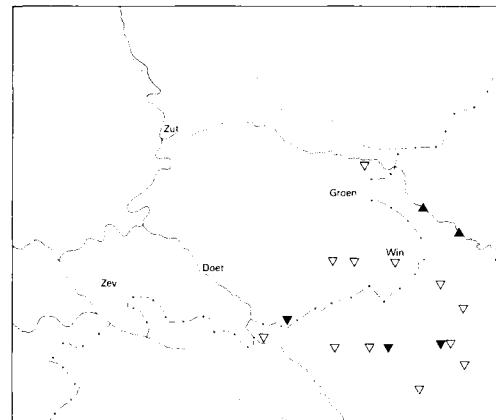
De vruchjes van 'n bosbaeze heet 't zelde as de stroek.

01 BOSBAEZE: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Tol, Baa / N Acht 1857 [Telge 4, 39], Acht 1895 [Telge 2, 17], Vars 1985 [Telge 6, 67] || Wilp, Mar.

02 BOSBAES: Gen, Voo, Kep, Wehl, Ang, Did || Emm, Elt.

03 BOSBES(SE): Lar, Nee, Sin, Sil, Doet, Dre, Lat || Bat.

04 BIKBAEZE: Eib, Aal, Bre, Win / Acht 1907



▽ bik- 04

▼ biek- 05

△ bek-

Samenstellingen met bik-, biek- en bek- veur de bosbaeze komt veur in 't oosten van den Acht en —veural— in Westfalen.

- [Heukels 1, 267], Aal 1964 [Rots 1, 2], Win 1971 [Deunk 1, 25] || Slo, Bork, Rhe, Boch.
- 05 BIEKBAEZE: Din / Din 1945 [Vr A'dam 13, 6] || Rheb.
- 06 KLOKKEBEL: / Meg 1945 [Vr A'dam 13, 6].
- || bikbaes: Anh.
  - || bikbere: Hei, Raes.
  - || bikbeer: Ram.
  - || biekbere: Bork.
  - || biekbbeer: Rheb.
  - || bekbaeze: Vre, Stlo.
  - || bekbeer Ges.

**Loch:** Bosbaezen köj völle vinden in de Velhorst bie Lochem.

**Kot veur 1934:** Nou; de bikbaezen wazzen mooi riepe. En wat zatten der völle an. Dina begon dalek te plukkene en te aetene. Mooie, riepe bikbaezen wazzen 't; groten met ne bläoweregen schien; van binnen donkerrood, haoste zwart. Hè, lekker; neet te zoer, neet te zeute, met ne bi-jsmaak dee gin andere vrucht hef [Meinen 6, 12].

**Win 1971:** I-j zeet hier völle bikbaezenbuske, maor nevers köj ok maor ene bikbaeze an vinnen [Deunk 1, 25].

**Vars 1985:** As kindere gingen wi-j 's zommers bosbaezen plukken in zon dri-j litersbusken, woor appelstroop in-ezetten hadde. Moeder kokken door jam van [Telge 6, 67].



*Bosbaezen plukken in 't Bargerbos in Zeddam*

#### **STRONKBAEZE**

*(Vaccinium uliginosum, rijsbes)*

- 01 STRONKBAEZE: Win / Acht 1907 [Heukels 1, 268], Win 1971 [Deunk 1, 234].
- 02 RIESBAEZE: Lich.

**Lich:** In 't Vraogender Vaene staot bosbaezen, vaenebaezen en riesbaezen.

**Win 1971:** "Kiek is wat grote bikbaezen". "Nae; dat bunt stronkbaezen. Daor mögge wi-j wal zeuneg op wezzen, want dee bunt rech beteun in uns land" [Deunk 1, 234].

#### **MEERTENPÖLLEKES**

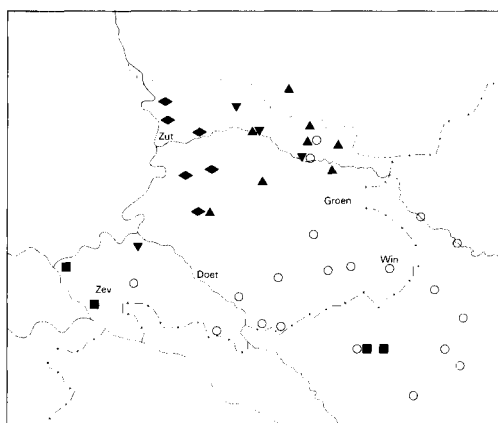
*(Primula, sleutelbloem)*

*Bie de benamingen is gin onderscheid emaaft tussen wilde en gekweekte soorten. De benamingen hieronder zult aover 't algemeen gebruikt waezen veur wilde soorten; de gekweekte wodt an-eduud as primula. Maor, zie ok 't citaat onder Win 1971 en Kot 1913.*

- 01 MEERTENPÖLLEKES: Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Hen || Mar.
- 02 MEERTENBLEUMKES: Loch, Bor || Acht 1907 [Heukels 1, 198], Ruu 1930 [Zwart 3, 237].
- 03 MEERTENBLUMKES: Lar.
- 04 MEERTENBLÖMKES: Bor.
- 05 MEERTEBLUUMKES: Ang.
- 06 SLOTTTELBLOEMEN: Bor, Gees, Lich, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 17] || Vre, Stlo, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 07 SLOTTTELBLOEMEN: Din, Net, Vars, Sil, Did / Acht 1895 [Telge 2, 119].
- 08 SLOTTTEL TJES: Voo.
- 09 HEMELSLÖTTTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 198].
- 10 PAOSBLOEMEN: Gor, Alm, Wich, Vor, Hen / Acht 1907 [Heukels 1, 198].
- 11 PAOSBLOEMEN: Eef.
- 12 RIEKELTJES: Wesv.
- 13 RIECHELTJES: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 114].
- 14 PLUMELEVAEREN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 177].
- 15 VROUWEN-EUGJES: / Acht 1895 [Telge 2, 146].
- 16 PANNEKOOKSBLOEM: / Ruu 1930 [Zwart 3, 238].
- 17 BAEKENBLOME: / Win 1971 [Deunk 1, 17].
- 18 APRILBLOEMEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 12].

- 19 PINKSTERBLOMEN: Eef.  
 20 VAORNBLOMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 198].  
 21 PETERMENNEKES: / Pan 1988 [Telge 7, 104].  
 || primelkes: Stlo, Slo, Ram, Kle.  
 || rikkelkes: Rheb, Rhe.

Ok op-egeven: PRIMULA, 'PRIMELA.



- ▲ meertenpöllekes 01
- ▼ meertenbleumkes 02-05
- slöttelebloemen 06-08
- ◆ paosbloemen 10-11
- riekeltjes 12-13

De benaming slöttelebloemen is 't bekendste. Benamingen met meerten- bunt veural in 't noorden van den Acht in gebruik. Paosbloemen wodt ezegd rond Zutphent en riekeltjes is op-egeven veur 'n paar Liemerse plaatsen.

**Bre:** Slötteleblome ha'j vrogger ok in 't wild; o.a. in Miste. Dat waarn gaele slötteleblome.  
**Acht 1895:** HEMELSLÖTTEL "P. veris, echte sleutelbloem" [Telge 2, 51].  
**Acht-Tw 1948:** MEERTENSTEULTJEN "P. veris, echte sleutelbloem" [Wanink 1, 141].  
**Kot 1938:** APRILBLOEM "P. elatior, slanke sleutelbloem" [NJN 33].  
**Win 1971:** At moder weer jäöreg is, krig ze ne mooien pot met plumelevaeren van mi-j [Deunk 1, 177].  
**Kot 1913:** In den hof bleujden plumelevaern en morgenstaernen [Meinen 2b, 54].

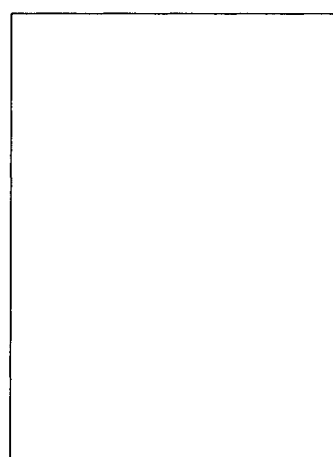
**PINKSTERBLOMEN (2)**  
*(Hottonia palustris, waterviolier)*

- 01 PINKSTERBLOMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 122].

**VENNEWORTELE**  
*(Lysimachia vulgaris, grote wederik)*

- 01 VENNEWORTELE: Uif.

Ok op-egeven: WEDERIK, GAELE WEDE-RIK.



Vennewortel

**HANENTRAE**  
*(Anagallis arvensis, gewone guichelheil)*

- 01 HANENTRAE: / Win 1971 [Deunk 1, 83].  
 02 HANETREE: / Acht 1895 [Telge 2, 48].  
 03 RODE MIER(E): / Acht 1907 [Heukels 1, 18].  
 04 RODE MUUR: / Acht 1907 [Heukels 1, 18].

**Win 1971:** Hee hef hups mooie blumkes, dén hanentrae; maor in unzen hof kö'w der toch neet te völle van hebben [Deunk 1, 83].

**ESSE**  
*(Fraxinus excelsior)*

- 01 ESSE: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Hen, Key, Ste, Baa, Tol / Acht 1895

- [Telge 2, 33] || Wilp, Boch.  
 02 ES: Vor, Lar, Eib, Gen, Voo, Sin, Sil,  
 Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Lat,  
 Zev, Did / Acht 1895 [Telge 2, 33] || Bat,  
 Anh, Emm, Kle.  
 03 ESKE: Gels, Rek, Bel, Groen, Lich || Mar,  
 Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork,  
 Hei.  
 04 ZAOD-ESSE: Eef, Vars, Hen.  
 05 ESSENBOOM: Gor || Wilp.  
 06 VELDESSE: Eib.  
 07 VELDESDOORN: Aal.  
 08 SLIET-ESSE: Hen.  
 09 BOOGHOLT: / Acht 1895 [Telge 2, 16].  
 10 ESPE: Nee.

Ok op-egeven: ESKDOORN.

**Hen:** Der waren vrogger twee soorten essen: zaod-essen en sliet-essen.

**Bor:** Allene de manneleke soort is good veur bielen- en schuppestellen.

**Vars:** Essenholt is tao en stark en 't is mooi van structuur, maor 't holt van 'n zaod-esse is niks weerd.

**Hen:** Essenholt wier völle gebruikt veur stellen an schuppen en grepen, veur knuppels —woor de peerde veur trokken— en veur dosvlaegels.

**Groen:** Van eskenholt kö'j good dosvlaegels maken.

#### SERING

(*Syringa vulgaris*)

- 01 SERING: Harf, Alm, Ruu, Lar, Bor, Gees,  
 Haa, Eib, Gen, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre,  
 Olb, Ang, Lat, Did.  
 02 SERINGE: Gor, Eef, Vor, Loch, Nee, Eib,  
 Rek, Groen, Aal, Vars, Zel, Hen, Key  
 || Wilp, Bat, Mar.  
 03 SERINGE(N)BOOM: Gor, Eef, Vor, Eib,  
 Lich, Win, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa,  
 Tol, Zev.  
 04 SERINGENSTROEK: Wich, Voo, Hen,  
 Ste, Baa, Tol.  
 05 SERINGENSTRUKE: Gor.  
 06 SERINGENBOS: Vor, Bel, Win.  
 07 SINGERING: Gees, Bel / Gaa 1949 [Vr  
 A'dam 17,8].  
 08 NAGELTAKKEN: Aal, Din / Acht 1907  
 [Heukels 1, 249], Aal 1964 [Rots 1, 30]

|| Slo, Bork, Raes.

09 NAEGELBLOEMENSTROEK: Voo.

10 KRUUDNAEGEL: Loch.

|| seriengel: Vre.

|| naegeltakken: Vre, Slo, Ram.

|| naegelblomen: Hei, Rheb.

|| nagelblomen: Rhe.

|| vleeerbomenstroek: Stlo.

|| vleeerbos: Ges.

**Bel:** Seringen bunt olderwetse blomen; de vrouwleu zatten der 'n handvol van op de vase at ze bleujden. Ze rokken lekker; op 'n vase ko'j ze dan deur 't hele hoes hen roeken.

**Kot 1911:** 't Was in den veurzommer. De sering en heel vrogge rozen in 't höfken veur 't huus rokken stark [Meinen 2, 47].

**sHe 1982:** NAGELTJESBOOM "seringenboom" [Telge 3, 103].

#### KLÖKSSES (2)

(*Gentiana pneumonanthe, klokjesgentiaan*)



Heed, klökskes en tormentil, de planten van de vochtege heide

- 01 KLÖSKES: Harf, Vor, Ruu, Lich, Wesd, Baa.  
 02 HEIDEKLÖSKES: Gels.  
 03 HEEDKLÖSKES: Rek / Acht 1907 [Heukels 1, 110].  
 04 BLAUWE KLÖSKES: Aal, Bre || Bat.  
 05 KLOKKEBLOEMEN: Zel.  
 06 KLOKKENKRUUD: Gen.  
 07 VINGERHOEDPÖLLEKES: Gor.

Ok op-egeven: GENTIANE (Acht 1895 [Telge 2, 40]).

**Gor:** 'n Zeuventeg joor eleenn stonn ze nog bie de spoorsloot.

**Zel:** Klokkebloemen bluujden bi-j ons an de graven um de boerderi-je: mooie, blauwe klokken. Ok al niet meer te zien.

#### KLAEFKRUUD

(*Galium aparine*, *kleefkruid*)

- 01 KLAEFKRUUD: Eef, Aal, Din, Gen, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Ang, Sto || Kle.  
 02 KLAEFKROED: Gels, Win.  
 03 KLEEFKRUUD: Gor, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Haa || Anh.  
 04 KLEEFKROED: Nee, Rek, Win || Mar.  
 05 KLAEVERS: Bre.  
 06 JAN-KLAEF-AN: Voo || Bork.  
 07 JAN-PLAK-AN: Harf, Bel, Groen, Aal.  
 08 PLAKKERS: Bre.  
 09 PAK-AN: Aal.  
 10 KLITTEN: Bor, Gees.  
 11 KLITKRUUD: Sil.  
 12 KLITTEGREI: Sto.  
 13 KLITTEPOL: Wesv.  
 14 KLASSE(N): Gees, Hen || Acht 1907 [Heukels 1, 108].  
 15 KLESSE: Lob.  
 16 KLIEVE: Wesd, Ste.  
 17 KLIEF: Wesv.  
 || klevvekroed: Vre, Stlo, Slo, Ram.  
 || klevkroed: Ges.  
 || klevvestroek: Raes.  
 || Jan-klevve-an: Rhe.  
 || plak-an: Wilp.  
 || klette: Hei.

**Ste:** Klieve; met 'n ie as in 't woord bier.

**Wesv:** Aan de lesseldiek steet veul klief.

**Hen:** Klasse is in de rogge en haver vaak

'n plaoge, umdat 't 't gewas naor de grond trekt. Bi-j nat weer verrot 't gewas dan. Bi-j 't maaien was 't en is 't 'n ellende. Vrogger was 't trekken: alles hing an mekare. Tegeswoordeg draait 't bi-j de combine um de dorstrommel en dan löp de machine vaste.

**Eef:** Klaefkruid is akeleg grei.

**Ruu:** Ze gooiden de maekes kleefkruid in de heure; dee kann 't der dan haoste neet meer uutkriengn.

**Sto:** Klittegrei smiete de blage mekaar uut de gein op de kleeer. Soms zate der wel is minse in de kerk met dat grei op de rug zonder dat ze 't wizze.

#### BEDDEBLOMEN

(*Galium odorata*, *lievevrouwebedstro*)

01 BEDDEBLOMEN: Bel.

02 BEDDESTRO: Aal.

**Bel:** Beddeblomen deedn ze vrogger in 't beddestro.

**Aal:** Beddestro ruk lekker as 't dreuge is.

#### FLOX

(*Phlox*)

- 01 FLOX(EN): Gor, Gees, Gels, Rek, Bel, Groen, Zel, Doet, Wehl, Ste, Tol, Ang, Lat.  
 02 FLOXE: Nee.  
 03 PLOXEN: Loch.  
 04 HARFS(T)SERINGEN: Vor, Lar, Haa, Nee, Bel, Aal, Win, Zel, Hen || Bat, Mar.  
 05 HERFSSERINGE: Pan.  
 06 WEDDEBLOMEN: Aal.  
 07 HARFASTERS: Wesd.

**Haa:** Vrogger zeien ze: harfsseringen; noe: floxen.

**Win 1971:** WEDDEBLOME "Phlox paniculata, herfstsering" [Deunk 1, 273].

#### DUVELSNEIGOORN

(*Cuscuta*, *warkruid*)

01 DUVELSNEIGOORN: Ruu, Aal.

02 DUVELSNAEJGOORN: / Geld Eil 2e 19e e [Telge 4, 117].

### VROUWENHAOR

(*Cuscuta epilinum*, vlaswarkruid)

- 01 VROUWENHAOR: / Acht 1895 [Telge 2, 146].

### JÖDDENBOORD

(*Cuscuta epithymum*, duivelsnaaigaren)

- 01 JÖDDENBOORD : / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 117].

### PISPÖTJES

(*Calystegia sepium*, haagwinde; *Convolvulus arvensis*, akkerwinde)

Beide soorten pispötjes wodt neet of amperan van mekare onderscheiden. De benamingen 01-03 hebt vake betrekking op de blomen, maor wodt ok veur de hele plant gebruikt.

- 01 PISPÖTJES, PISPÖTJE(N): War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Wehl, Kep, Hen, Tol, Olb, Ang, Did, Sto, Pan, Lob / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 160], sHe 1982 [Telge 3, 116], Pan 1988 [Telge 7, 106] || Wilp, Bat, Mar, Anh, Kle.
- 02 PISPÖTKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 174] || Vre, Bork.
- 03 PISPÖTJES: Does.
- 04 BINT: Gen.
- 05 BINDE: / Meg 1949 [Vr A'dam 17, 6].
- 06 BEERWINDE: Bre.
- 07 BEERBINDE: Din / Sin 1949 [Vr A'dam 17, 6].
- 08 BAERBEEN: / Kot 1949 [Vr A'dam 17, 6].
- 09 BAERWINDE: / Gaa 1949 [Vr A'dam 17, 6].
- 10 WIERWINDE: Voo / Acht 1882 [Telge 2, 151].
- 11 WE(D)EWINDE: / Acht 1907 [Heukels 1, 73].
- 12 WINGERD: Nee.
- 13 TREKLIENE: Win.
- 14 WINDERANGE: Wesv / Wesv 1949 [Vr A'dam 17, 6].
- 15 DRAEJ-UM: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 30] || Dnb 1949 [Vr A'dam 17, 6].

- 16 MUSKEBLOME: / Zie 1949 [Vr A'dam 17, 6].

- 17 PANNEKEUKSKES: / Groen 1949 [Vr A'dam 17, 6].

- 18 PIEPENDÖPKES: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 160].

- 19 HEGGERANKEN: Bre.

- 20 KRINGELBLOEMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 73].

- 21 RINGELBLOEMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 73].

|| moeder-gods-gleskes: Vre.

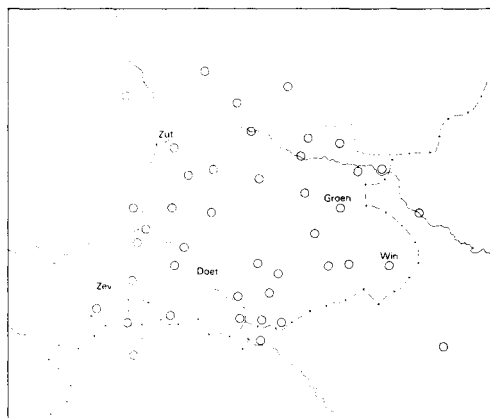
|| toenwinde: Stlo.

|| trichterblomen: Rheb.

|| wilden beerbeen: Vre.

|| wilde wikke: Stlo.

Ok op-egeven: WINDE, HEGGEWINDE, AKKERWINDE, HAGEWINDE, HAAGWINDE.



○ pispötjes

De benaming pispötjes is in ons hele gebied bekend; opvallend is allene dat ter gin opgaven bunt rond de grote steden Deventer, Zutphen, Arnhem en Doetinchem.

**Hen:** 't Was en 't is heel bekend as pispötjes; as de mensen 't netjes wollen zeggen numen ze 't winde. Onderscheid wier der niet emaaft tussen haag- en akkerwinde.

**Pan:** De plaant hiet: draej-um; de bloeme ok wel: pispötjes.

**Lich:** 't Blad en de wottel van pispötjes drieft: a'j 't et, mo'j der van nao 't husken.

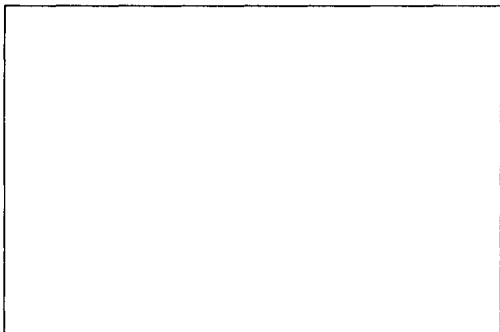
**Bor:** Akkerwinde neume wiele: WIKKE. [Ok: Haa].

**Sin:** Akkerwinde wier hier: DUVELSNEI-GOORN enuumd.

**Sil:** Akkerwinde heit: BEERBINDE.

**Vars:** Akkerwinde heit: BEERWINDE.

**Acht 1907:** KLIM-OP, WITTEKLÖSKES "Calystegia sepium, haagwinde"; ROND-RANKE "Convolvulus arvensis, akkerwinde" [Heukels 1, 73].



*Pispötjes*

#### **SMEERWORTEL**

*(Symphytum officinale)*

01 SMEERWORTEL, SMEERWOTTEL: Acht, Liem.

02 SCHEURWORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 249].

03 SCHUURWORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 249].

04 SPEKWORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 249].

**Haa:** Wiej hebt ter gin name veur, maor mochen ze vrogger neet plukken umdat ze vergifteg wazzen.

**Lat:** As 'n vaarke vroeger wrang had, stopte ze 'm 'n smeerwottel in 't oor.

**Wesv:** Ajje de wortel schaaft, hejje 'n heel goeie zalf veur bloedzwaere en steenpuuste.

**Lar 1927:** Wij moeten vaak "schuurwortel" zoeken (de wortelstok van smeerwortel) of bast van vlierhout afschrappen [Heuvel 1, 97].

#### **VERGEET-ME-NIETJES**

*(Myosotis)*

01 VERGEET-ME-NIETJES: Acht, Liem.

02 VERGET-MIEN-NIETJES: Hen.

03 VERGET-MI-J-NEETJES: Bel.

04 VERGAET-MI-J-NEETJES: Bre.

05 VERGAET-ME-NIETJES: Wesv.

06 MOES-OOR: / Acht 1907 [Heukels 1, 159].

|| vergaet-mie-nich: Stlo.

**Kot 1913:** Endelek had Knelis twee uuttrekkaarten nao zienen zin. Op de ene ston 'n kruus met rozen; dat was 't laeven. Wieter nog 'n harte van rooie ziede en 'n anker van greune ziede: leefde en hoppe. Dan nog ne krans van vieulkes. Prachteg mooi. Dee mos Drika maor hebben. Op de andere kaarte ha'j twee hande —ne jonges- en ne meikeshand— dee mekare vaste-helen. Ne doeve met ne brief in de nibbe. Wieter 'n hoefiezer van zilver en ne krans van vergeet-me-nietkes van blauwe ziede. Ok fijn! En alles vol betekenis. Dee was dan veur Dora [Meinen 2b, 148].

#### **GAMANDER**

*(Teucrium scorodonia, valse salie)*

01 GAMANDER: / Acht 1895 [Telge 2, 37].

#### **DAUWNETTEL**

*(Galeopsis, hennepnetel)*

01 DAUWNETTEL: Wich, Vor, Gels, Rek, Lich, Aal, Win, Voo, Sil, Hen || Mar.

02 DAUWNETTELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88].

03 DOVENETTEL: Bel.

Ok op-egeven: HENNEPNETTEL, HENNEPNETEL.

**Aal:** Der wodt gin onderscheid emaaft tusen de verschillende soorten; 't bunt veur boeren allemaole dauwnettels.

**Hen:** Dauwnettel was vrogger 'n smereg roet. 't Was met "zwat grei" (kalkstikstof) goed kapot te kriegen. Maor oh wee as dat mislukken! I-j kregen bi-j 't binden van de rogge en haver de arme dan wel kapot, want 't zaad stekt akeleg.



## DOVENETTEL

(*Lamium album*, witte dovenettel; *Lamium purpureum*, paarse dovenettel)

Beide soorten hebt dezelfde benaming; "peers" en "wit" könt —as ter onderscheid emaaft mot wodn— gebruikt wodn. 'n Enkele kere wodt tegen de ene soort dovenettel ezegd en tegen de andere dauwnettel. De laatste benaming is ok veur de "hennepnettel" (*Galeopsis*) op-egeven. In de Liem hebt de metwarkers amper-an benamingen op-egeven.

- 01 DOVE(N)NETTEL: Gor, Eef, Vor, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Din, Gen, Voo, Vars, Zel, Doet, Wehl, Ste, Baa, Ang, Zed || Bat, Mar, Rheb, Kle.  
02 DOVENAETTEL: Aal, Bre.  
03 DAOVENETTEL: Win.  
04 DAUWNETTEL: Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gels, Nee, Eib, Aal, Vars, Zel, Hen, Baa / Acht 1907 [Heukels 1, 132] || Wilp, Bat.  
05 DAUWNETTELE: Win / Ach-Tw 1938 [Wanink 1, 88].  
06 HOMMELTEBLOEM: / Gen 1945 [Vr A'dam 13, 11].  
07 ZOEGBLOEM: / Aal 1945 [Vr A'dam 13, 11].  
08 BRAN(D)NETTEL: Gen, Sto.  
09 DOVE BRANNETTEL: Does.  
10 ZOEGELBLOEMEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 132].  
|| nettel: Stlo, Slo, Ram.

**Hen:** Der wier gin onderscheid emaaft tusen beide soorten en de "hennepnettel": ze waren alle drie: dauwnettels.

**Eef:** De plant met de peerse blomen neume wile dovenettel, de plant met de witte blomen dauwnettel [Ok: Vars, Baa].

**Wesd:** De peersen heit: dauwnettel; de witten: dovenettel. As kind zaoge wi-j van de dovenettel de bluumkes uut um de honnig.

**Din:** De witte dovenettel wodt ok wal ZOEGBLOEMEN enuumd.

**Ulf:** De plant met de peerse bloemen heit BRANDNETTEL; die met de witte bloemen: GOLDHAENTJESVOER.

**Sto:** De "dovenettel" wudt ok brannettel genuump.

**Acht 1907:** WITTE BRANDNETEL, HONDS-

POL "L. album, witte dovenettel" [Heukels 1, 132 en 133].

## HONSDRAF

(*Glechoma hederacea*)

- 01 HON(D)SDRAF: Acht, Liem.  
02 KROEP-DEUR-DEN-TUIN: Gor.  
03 KROEP-DEUR-DEN-TOEN: Aal.  
04 EERDBLOEM: Ulf.  
05 DAUWNETTEL: Loch.  
06 HANGERS: / Acht 1907 [Heukels 1, 112].  
07 GALBLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 112].

**Loch:** Dauwnettel is 'n verzamelname veur hondsdrاف of dovenettel.

**Aal:** Kroep-deur-den-toen; "toen" met 'n lange oe as in 't Nederlandse woord boer. 't Wodn gebroekt um de piene en de jök van insekten- en brannettelstaeken te verzachten.

## BIEJENKÖRFKES

(*Prunella vulgaris*, gewone brunel)

- 01 BIEJENKÖRFKES: Aal.  
02 BI-JENKURFKES: Wehl.  
03 BI-JEKURFKES: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 18].

## DOST

(*Origanum vulgare*, wilde marjolein)

- 01 DOST: / Acht 1907 [Heukels 1, 169].

## KRUZEMUNT

(*Mentha aquatica*, watermunt; *Mentha arvensis*, akkermunt; *Mentha spicata*, kruizemunt)

- 01 KRUZEMUNT: Gor, Lar, Gees, Nee, Rek, Bre, Voo, Ulf, Zel, Wehl, Hen, Baa, Does, Ang, Lat / Acht 1895 [Telge 2, 74] || Mar.  
02 KROEZEMUNT: Win.  
03 MUNT: Gor, Gees, Nee, Rek, Aal, Wehl.  
04 MUNTE: Hen.  
05 PLEI: Bel, Wich, Aal, Win, Vars, Sil / Acht 1907 [Heukels 1, 155], Vars 1985 [Telge

- 6, 267].  
 06 POLEI: Zie / Acht 1907 [Heukels 1, 155].  
 07 PLEIE: / Gels 1932 [Van der Lugt in: Archief 1, 275]  
 08 PEPPERMUNT(S)KROED: Gels, Bel.  
 09 PEPPERMUNTPLANTE: Vor.  
 10 PEPPERMUNTBLAD: Bor.  
 11 PAEPPERMUNT: Wesv.  
 12 ROEKE-BEREND: Loch, Bor, Voo / Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170].



*Kruzemunt*

**Vor:** Al wissen wiej dat ter meer soorten wazzen; wiej nuumden ze allemaole: peppermuntplante.

**Zel:** Kruzemunt rok zo sterk naor peppermunt.

**Bel:** Peppermuntskroed kump hier nog wal veur; 't steet meespart onder in de gravens. 't Is 't zelfde as plei, 't is 'n roet met hele kleine bleumkes, wat ruk nao anies of peppermunt.

**Br:** Eén soort kruzemunt (*Mentha aquatica*) greujden in Brevoord in 't Brook; 't wodn wal eplukt um der paeppermuntthee van te maken.

**Loch 1871:** PLEI, POLEI "watermunt" [Van Eeden 1, 18].

**Acht-Tw 1948:** PLEI "akkermunt" [Wanink 1, 161].

**Win 1971:** PLEI "akkermunt" [Deunk 1, 176].

**Ruu 1917:** BROENE-BEREND "akkermunt" [Zwart 2, 312].

**Loch:** WRANGWOTTEL "kruzemunt" [Van Eeden 1, 28].

**Acht 1907:** Broenen Berend "M. arvensis, akkermunt" [Heukels 1, 155].

**Kot 1911:** De boerderi-je verleep. Kwek-kene en plei greujden der met heupe op 't land; rogge as meddelen, eerdappels as knikkers, mangels as wörtelkes, knolrapen as knöllekes [Meinen 2, 74].

**Win 1971:** Plei en kwekken, dat bunt de slimsten: dee köj der haoste neet schone oetkriegen op dat land [Deunk 1, 176].

**Vars 1985:** Plei is 'n verschrikkelek naar roet in den hof. 't Is zon 15 cm hoge en hef gelede kienen of wortelstökke. A'j pleikienen mozzen schudden, kreeg i-j hos nooit alles met, umdat ze kapot brokken en 'n hörte later ston 't weer vol [Telge 6, 267].

#### ZELVE

(*Salvia, salie*)

01 ZELVE: Ruu, Bel, Aal / Acht 1882 [Telge 2, 155], No Acht 1883 [Telge 4, 80], Lar 1927 [Heuvel 1, 253], Ruu 1930 [Zwart 3, 240], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 217], Win 1971 [Deunk 1, 208 en 282].

02 ZELF: / sHe 1982 [Telge 3, 177].

03 ZELVENBOS: / Win 1971 [Deunk 1, 282].

04 KRUUD: Lar.

**Bel:** Vrogger mosn de leu op salie blaedjes kewwen as zee las hadn van piene in 'n hals.

**Win 1971:** Thee van zelvenbosbla is good bi-j verkeldheid en piene in den hals [Deunk 1, 282].

**sHe 1982:** Zelf is goed a'j zwaor vekeld bunt, tege roos in de mond en tege tandpien; 't ston vrogger duk bi-j de put [Telge 3, 177].

#### VORDENS ROET

(*Nicandra physalodes, zegekruud*)

01 VORDENS ROET: Bor.

### HENNEBLOEME

(*Atropa belladonna*, *wolfskers*)  
*Hennebloeme is 'n plant dee vrogger bie bepaalde zeektes gebruik wodn.*

- 01 HENNEBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 52].  
02 DOODKRUUD: / Acht 1895 [Telge 2, 26].

### BILZE

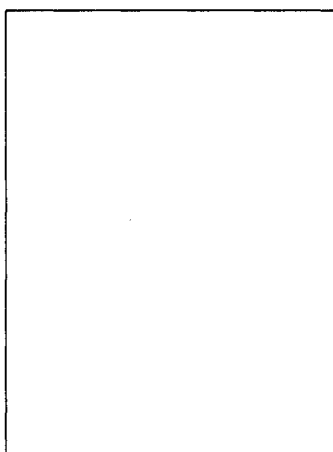
(*Hyoscyamus niger*, *bilzekruid*)

- 01 BILZE: / Acht 1895 [Telge 2, 13].  
02 BELZE: / Acht 1895 [Telge 2, 10].  
03 HENNEBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 52].  
04 DOLKRUUD: / Acht 1907 [Heukels 1, 123].

Lar 1927: TANDPIENENZAOD: "waarschijnlijk bilzenkruid" [Heuvel 1, 254].

### ELFRANKE

(*Solanum dulcamara*, *bitterzoet*)



*Elfranke*

- 01 ELFRANKE: Aal / Acht 1895 [Telge 2, 32].  
02 HEGGENKROEPERD: Aal.  
03 HENNEBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 52].  
04 HENNEBAEZE: / Acht 1895 [Telge 2, 52].  
05 DODEBAEZEN: / Acht 1895 [Telge 2, 25].  
06 WATERHOLT: / Acht 1907 [Heukels 1, 239].

07 KWALSTERHOUT: / Acht 1907 [Heukels 1, 239].

- 08 REK-OP: / Acht 1907 [Heukels 1, 239].  
09 DOLKRUUD: / Acht 1907 [Heukels 1, 239].

Ok op-egeven: BITTERZOET, BITTERZEUTE, BITTERZUUT, NACHTSCHA(DE).

### NACHTSCHA

(*Solanum nigrum*, *zwarte nachtschade*)

- 01 NACH(T)SCHA(DE): Acht, Liem.  
02 NACHSCHAAI: Voo, Wehl, Ang.  
03 WILDE(N) EERPEL: Eef, Aal, Win, Wehl / sHe 1982 [Telge 3, 40].  
04 WILDE EERAPPELE: / Win 1971 [Deunk 1, 278].  
05 WILDE EERPELE: / Win 1971 [Deunk 1, 278].  
06 EPELTJESGOOD: / Acht 1907 [Heukels 1, 239].  
07 DOLKRUUD: Bre / Acht 1895 [Telge 2, 25].  
08 DOLKROED: Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 44].  
09 BAEZENROET: Bel.  
10 POGGENVERGIF: Aal.  
11 WARENHOLT: / Loch 1871 [Van Eeden 1, 22].  
|| nachtsjatten: Vre, Stlo.

Hen: Umdat op 't mangelland völle stikstof egeven wier, kwam nachtschade door völle veur. 't Is 'n akeleg roet.

### DOORNAPPEL

(*Datura stramonium*)

- 01 DOORNAPPEL: / Acht 1895 [Telge 2, 26].  
02 DOL-APPEL: / Acht 1895 [Telge 2, 25].  
03 DOLKRUUD: / Acht 1907 [Heukels 1, 84].  
04 DUVELKRUUD: / Acht 1895 [Telge 2, 29].  
05 WONDERBOOM: / Acht 1907 [Heukels 1, 84].

### PETUNIA

(*Petunia*)

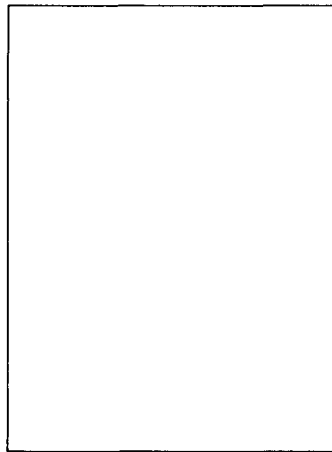
- 01 PETUNIA: Acht, Liem.  
 02 PETÖNNIEJE: Ruu, Gels, Win || Mar.  
 03 PETONNI-JE: Nee.  
 04 PISPÖTJES: Bel.

**STAF-VAN-ARON**

(*Verbascum, toorts*)

- 01 STAF-VAN-ARON: Win.  
 02 ARONSSTAF: / Acht 1907 [Heukels 1, 270].  
 02 GAELE TOORTSE: Gor.  
 03 GAELE KEERSE: Bre.  
 04 SALOMONSKEERSEN: / Lar 1927 [Heu-  
 vel 1, 253].  
 || könningskeerse: Ram, Hei.  
 || woelkroed: Raes.

Ok op-egeven: TOORTS.



Staf-van-Aron

**KIND-IN-DEN-KAKSTOOL**

(*Scrophularia nodosa, knopig helmkruid*)

- 01 KIND-IN-DEN-KAKSTOOL: Win / Win  
 1971 [Deunk 1, 110].

Ok op-egeven: HELMKRUUD, HELM-  
 KROED.

**LEEUWENBEK**

(*Antirrhinum*)

- 01 LEEUWE(N)BEK, LEEUWENBEKKE: Acht,  
 Liem.

**Acht 1895:** ARME-ZUNDERS-KRUUD "gro-  
 te leeuwebek A. majus" [Telge 2, 6].

**VINGERHOEDSKRUUD**

(*Digitalis purpurea*)

- 01 VINGERHOEDSKRUUD: Gor, Alm, Bre,  
 Voo, Sil, Zel, Hen, Ang, Lat || Anh.  
 02 VINGERHOODSKRUUD: Eef, Ruu, Lar,  
 Bor, Lich, Aal, Win.  
 03 VINGERHOODSKROED: Gees, Gels,  
 Haa, Nee, Groen || Mar, Stlo.  
 04 VINGERHOEDSKROED: Rek.  
 05 VINGERHUUDJES: Wehl.  
 06 VINGEREN: Nee.  
 07 SLANGENBLOEMEN: Din, Vars, Wesd /  
 Vars 1985 [Telge 6, 312].  
 08 SLANGENBLOMEN: Aal / Acht 1907  
 [Heukels 1, 87], Win 1971 [Deunk 1, 211].  
 09 KABOUTERMUTSKES: Aal.  
 || vingerhood: Vre, Ram, Bork, Hei,  
 Raes.  
 || vingerhoed: Slo, Rheb, Rhe.  
 || vingerheudjes: Bat.  
 || pispötjes: Wilp.

**Vars:** Slangenbloemen grujen vrogger in 't  
 wild.

**Ruu:** In zon bleumken van 't vingerhoods-  
 kruud ko'j zo mooi de vinger in stekken;  
 maor van vader of moder moch dat neet,  
 want dee bleumkes waarn vergiftegd.

**EREPRIES**

(*Veronica chamaedrys*)

- 01 EREPRIES: Gor, Alm, Eef, Wich, Loch,  
 Gels, Haa, Rek, Win, Voo, Hen, Baa.  
 02 ERENPRIES: / Acht 1895 [Telge 2, 33].  
 03 GAMANDER: / Acht 1895 [Telge 2, 37].

Ok op-egeven: EREPRIJS.

**Acht 1907:** BLAUWE MIERE "V. arvensis,  
 veldereprijs" en "V. hederifolia, klimop-  
 ereprijs" [Heukels 1, 271 en 272].

**HORRE**

(*Rhinanthus minor, kleine ratelaar*)

- 01 HORRE: Eib, Lich.
- 02 HOTTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 114].
- 03 (STEEN)HORDE: / Win 1971 [Deunk 1, 97 en 227].
- 04 STEENHORTE: / Win 1971 [Deunk 1, 227].
- 05 HENGEL: Aal.
- 06 WILDE LEEUWENBEKKE: Bre.
- 07 DOVENETTEL: Gees.

**Win 1971:** De steenhorte zug vöör 'n deel äör voodsel oet de wortele van grös [Deunk, 1, 227].

**Acht 1907:** (GELE) HORDE, HANEKAM "Rhinanthus, ratelaar" [Heukels 1, 10].

### WEEGBREE

(*Plantago*)

*Tussen de verschillende soorten weegbree wodt deur de metworkers amper onderscheid emaaft.*

- 01 WEEGBREE: Vor, Lar, Nee, Eib, Rek, Gen, Sil, Zel, Dre, Hen.
- 02 WAEGE(N)BREE: Gor, Wich, Bor, Gees, Win, Din, Baa, Tol.
- 03 WAEGBREE: Vor, Gels, Nee, Doet.
- 04 WAEGE(N)BLAD: Eef, Harf / Acht 1895 [Telge 2, 147] || Wilp.
- 05 WAEGE(N)BLA: Ruu, Aal / Win 1971 [Deunk 1, 273].
- 06 WAEGBLA: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 210].
- 07 WAEGEBLAAIEN: Gor.
- 08 WEGBREE(J): Bel, Aal, Bre, Gen, Does || Mar.
- 09 WEGEBRE: Zie, Voo, Vars.
- 10 WAEGE(N)TRAE(J): Wehl, Olb, Ang.
- 11 WAEGTRAEJBLAD: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 170].
- 12 WAEGENTREEJ: Did.
- 13 WAEGTREEJ: Wesv.
- 14 WAEGTRAEJBLAD: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 152].
- 15 WAEGENTRAEBLADE: Vars.
- 16 WEGENTRAD: Bel.
- 17 BREEBLA: Aal.
- 18 KNIENENBLA: Aal.
- 19 KNIENENVOER: Loch.
- 20 KNIENENGRES: Gen.
- 21 HONDSRIB: Uif.  
|| traejwaeg: Dnb.



*Weegbree*

**Wesd:** De grote waegbree nume wi-j gewoon: waegbree; de smalle nume wi-j: HONDETONGE. [Ok: Wilp].

**Ruu:** Knienen bunt wild op waegbla.

**Gor:** Waegblaaien bint goed um aover 'n wepensestaeke te vrieven veur de jökkerieje.

**Eib:** A'j estokkene bunt deur ne mugge, dan mo'j met 'n verknötterd blad van de weegbree aover den muggenbulten henstriecken. A'j deur brandnettels estokkene bunt, helpt 't ok.

**Sto:** Waegetraejblad is goed tege puuste.

**Bre:** Mien moder gebroekten 't blad van de grote wegbree veur zweerderi-je en um wonden uut te trekken.

**Aal:** As de mensen vroger last hadden van zweerderi-je of 'n gatbeen, dan wodn as geneesmiddel wal 's 'n BETENBLAD gebroekt: 'n blad van de grote wegbree. De vuurtange wodn dan heet emaaft. Doormee wodn 't blad dan 'n betjen eplet en 't wodn der luk zachter deur. Dan lei men 't blad op de wonde of zweer. Ok bi-j fiet was 'n betenblad 'n verzachtend of genezend middel.

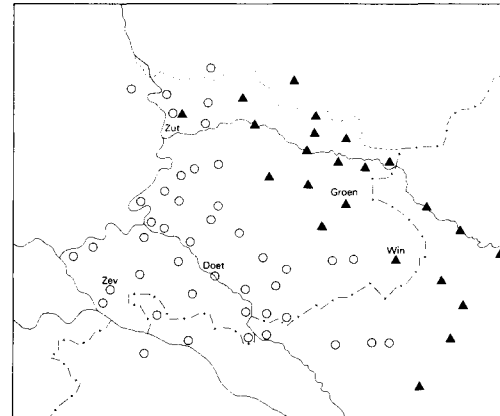
**Pan:** 't Sap van 't blad gebruke ze tege juk-en staekbulte; 't blad vur 't trekke van zwaere.

**Acht 1907:** HONDETONG(E), WEGETREE "P. lanceolata, smalle weegbree", BETEN-BLAD, WAEGENBLAD "P. major, grote weegbree" [Heukels 1, 187].

### VLIERSTROEK (Sambucus)

- 01 VLIERSTROEK: Wich, Aal, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Kep, Dre, Hen, Key, Olb, Ang, Zev, Zed || Rhe.
- 02 VLIERSTROEKE: Vor, Baa.
- 03 VLIERSTRUUK: Wich, Ste, Does, Ang || Wilp, Bat.
- 04 VLIERSTRUKE: Gor, Eef, Zel.
- 05 VLIERESTROEK: Wehl, Did || Anh, Emm.
- 06 VLIERBAEZESTROEK: / sHe 1982 [Telge 3, 160].
- 07 VLIERBOOM: Gen, Meg, Sin, Sil, Zel, Hen, Zev || Wilp, Elt.
- 08 VLIERBOS: Harf, Aal, Bre, Zel.
- 09 VLIER: Alm, Aal, Din, Doet, Lat, Wesv, Zev, Pan || Kle.
- 10 VLIERE: Tol.
- 11 VLIERTE: / Acht 1895 [Telge 2, 143].
- 12 VLEERBOOM: Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek / Acht 1907 [Heukels 1, 226].
- 13 VLEDERBOOM: / Acht 1895 [Telge 2, 142].
- 14 VLEERBOS: Ruu, Lar, Bor, Bel, Lich, Win / Win 1971 [Deunk 1, 265] || Mar, Vre, Slo, Ram, Raes.
- 15 VLEERSTRUKE: Eef, Loch, Groen.
- 16 VLEERSTROEKE: Nee.
- 17 VLEER: Eib.
- 18 VLEERTE: / Acht 1895 [Telge 2, 142].
- 19 VLEDDER: / Acht 1907 [Heukels 1, 226].  
|| vlierenholt: Rheb, Boch.  
|| vleeerholt: Stlo, Ges.  
|| vleeerstroek: Bork.

**Zed:** Vrogger stonne bi-j iedere boerderi-j vlierstruke. Door wazze ze arg zuneg op, want ze stonne der veur afweer tege 't onweer. Ook stonne ze duk bi-j 't bakhuus en 't vossegat (= keldergat) um te veurkomme dat de melk zoer wier.



○ vlier 01-10      ▲ vlier 12, 14-17

*De verspreiding van de ie-ee zo as in vlier-vleer maakt den indruk dat de ie de ee verdringt.*

**Voo:** 'n Vlierstroek wier bi-j 't kelderraam gepaot; dan wier de melk in de kelder niet zoer. Kwam 't umdat e schem gaf, woordeur 't koel bleef in de kelder? [Ok: Hen].

**Eef:** Vake stonn der vleeerstruke bie 't göt-tengat. Dan kon der gin ongemak deur 't göttengat naor binnen kommen. Maor of ze dat noe nog gleuft... Maor; as zon vleeer-struke der éénmaol steet, dan doot ze 'm toch ok nog neet zo gauw weg.

**Eib 1973:** De botter wodt neet behekst as ter ne vleeerbos bie 'n kelder steet [H. Odink 3, 25].

**Eib 1973:** 't Vee wodt neet behekst as ter ne vleeerbos bie de staldure steet [H. Odink 3, 25].

**Vor:** Bie koldegheid in 't lichaam mo'j thee zetten van gedreugde vlierbleujsels. A'j dat opdrinkt, bu'j zo weer better.

**Wich:** 't Bleujsel van 'n vlierstruuk dreugen ze. At ze niet goed in orde waren, dan zetten ze door thee van. En ze maakten der 'n papje van at ze tandpiene hadn.

**Bel:** A'j vrogger halspiene of 'n zeren hals hadn, dan mos i-j van de bleujsels van den vleeerbos thee zetten.

**Din 1945:** Vlierthee is goed tegen koldegheid en roze in de mond [Vr A'dam 13, 7].

**Wesv:** As gi-j ziek ziet en gi-j mot goed zweite, dan mo'j kennemelksepap make.

Dan mo'j vlierbloeme en stuufmael metkooke. As gi-j dat met stroop der bi-j opaet en doornao 't bed ingaot, dan köggi-j goed zweite en buggi-j zo weer gezond.

**Lich:** Van vlierbaezen kö'j lekkeren jam maken; van vlierbleujsels maakt ze tegenswoordeg ok wien.

**Meg:** In opdracht van de vrouw heb ik de laatste joren emmers vol vlierbaezen geplukt. Zee kaakt door sap uut en dat wördt weer met 50% rum vermengd. Dan krieg i-j 'n drankje woorop heel wat vrouwen knettergek op bunt.

**Baa:** 'n Vlierstroeke gruujt zó hard, dat ze wel 's zeien: "I-j mot ter de biele bi-j zetten".

**Eef:** As de vlierstruke bleujt, dan zeggen wiele wel gekscherend: "De boerenrododendrons bleujt weer".

**Lar 1927:** Zee den vlierbos löp uut en de deurnhegge wodt greun [Heuvel 1, 107].

**Zut 1945:** KÄÖGELMENNEKES "bessen van de vlier" [Vr A'dam 13, 7].

**Pan 1988:** PUT "merg van vlierhout" [Telge 7, 111].



Vlierstroek

#### GELDERSE ROZE (*Viburnum opulus*)

01 GELDERSE ROZE, GELDERSE ROOS:  
Acht, Liem.

02 WILDE ROZE: Gels, Wesd.

03 WILDE ROOS: Gen, Sil.

04 WILDE SNEEBAL: Vor, Bel, Key.

05 WILDE GERANIUM: Baa.

06 WILD VLEERHOLT: Lar.

07 WILDEN VLEER: / Win 1971 [Deunk 1,

278].

08 PINHOLT: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 160].

**Lar:** Wild vlierholt was geschikt um wostepinnen van te maken.

**Kot veur 1934:** Vader zat onder den sneeballenbos, kort bi-j de putte, op ne olden legen gemakkestool en kwam noo en dan in den dommel [Meinen 6, 11]. [SNEEBALLENBOS].

**Win 1971:** BALROZE "sneeuwbal; gekweekte vorm van de Gelderse roos" [Deunk 1, 14].

#### KAMPERFOELIE

(*Lonicera periclymenum*)

01 KAMPE(R)FOELIE: Acht.

02 ZOEGBLOMEN: Ruu, Loch, Rek, Groen, Win.

03 ZUUGBLUUMPKES: Hen.

04 ZUGERKES: Aal.

05 ZUGEN: Vor.

06 SUKERDINGE: Bel.

07 GEITEBLAD: Aal, Ulf / Acht 1895 [Telge 2, 39].

08 WIERWINDE: / Loch 1871 [Van Eeden 1, 41], Ruu 1917 [Zwart 2, 312].

|| kamperblad: Stlo.

|| zoegetitkes: Vre.

|| zoegebot: Vre.

**Bel:** As kinder zaogen wi-j oet de blomen de suker.

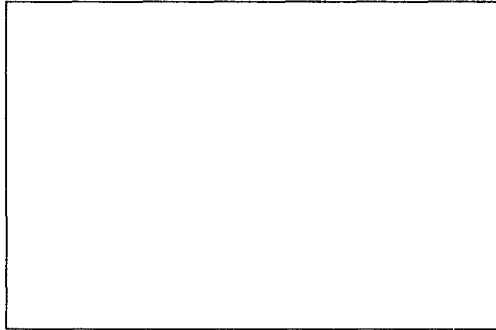
**Kot 1925:** In 't onderholt zo'j ow wal vaste wieren; sprakel, elsholt, voelboom, nöthaezen, haegedoorn, slaebaezen; en dan brömmelenbuskes, zoegeblomen, hopentouw; en dan bikbaeren, eilof, koekoeksmoos; en dan... nee; 't geet neet an alles op te neumen [Meinen 3, 80].

**Win 1971:** ZOEGBLOME, ZOGEBLOME "bloem van de kamperfoelie" [Deunk 1, 286].

**Acht-Tw 1948:** ZOEGETITTEN "bloemen met een spoor, waarin honing zit; in 't bijzonder kamperfoelie" [Wanink 1, 219].

**Win 1971:** SLINGERSLANGER "slinger (van een plant)". Dee eken zit vol slingerslangers van de zoegeblomen [Deunk 1, 213].

**Acht 1907: MEMMEKENSKRUID** "L. caprifolium, tuinkamperfoelie" [Heukels 1, 144].



*Kamperfoelie*

**VALDRIAAN**

(*Valeriana officinalis*, *echte valeriaan*)

- 01 VALDRIAAN: Bre, Voo.
- 02 VALREJAAN: Does.
- 03 BALDRIAAN: Bre.
- 04 KOPPIENEPLANTE: Aal.

Ok op-egeven: VALERIAAN.

**Does:** Valrejaan wed vrogger veul gebrúkt a'j erg zenuwachteg was. [Ok: Lar].

**KAARDE**

(*Dipsacus fullonum*, *wilde kaardebol*)

- 01 KAARDE : / Acht 1895 [Telge 2, 59].

**TROMMELSTÖSKES**

(*Succisa pratensis*, *blauwe knoop*)

- 01 TROMMELSTÖSKES, -STOKKEN: Zwi, Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 248].
- 02 TROMMENSTOK: / Win 1971 [Deunk 1, 247].
- 03 HARFSBLEUMKES: / Gels 1941 [Van der Lugt in: Archief 2, 340].

**Gels 1941:** 't Was stillekes in 't bos. De laatste harfsbleumkes —de blauwe kneupkes— hadn 't ok op-egevene. Zwat bevroorne wazzen ze [Van der Lugt in: Archief 2, 340].

**KLÖSKEN (3)**

(*Campanula rotundifolia*, *grasklokje*)

- 01 KLÖSKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 67].

**LAEVERKRUID**

(*Eupatorium cannabinum*, *koninginnekruid*)

- 01 LAEVERKRUID: Loch, Aal, Win, Ulf, Wehl, Olb.
- 02 LAEVERKROED: Aal.

Ok op-egeven: KONEGINNEKRUID, KÖNNEGINNEKROED. Meugelek ok: GRAVINNEKRUID (Acht 1895 [Telge 2, 44]).

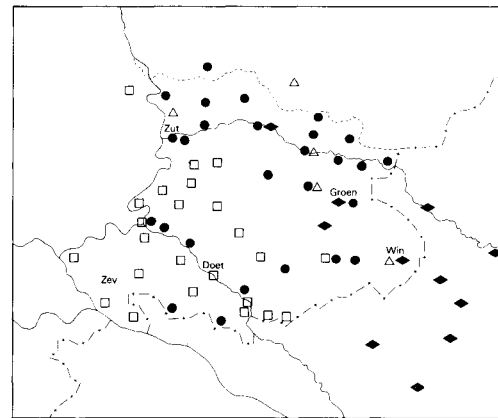
**GOLDEN KETTINKS**

(*Solidago virgaurea*, *echte guldenroede*)

- 01 GOLDEN KETTINKS: / Acht 1907 [Heukels 1, 241].

**MEIZOENTJEN**

(*Bellis perennis*, *madeliefje*)



●meizoentje(n) 01 □meizoentje(n) 02  
△meizoentje(n) 03 ◆mariableumken 07-08

*Meizoentje kump veur in de Liem en de streek van den Olden lesselt. Maor langs den Olden lesselt zelf en in 't noorden van den Acht is de standaard-Nederlandse benaming (al) in gebruik. In 't laatste gebied kump meizoentje nog maor weineg veur. Veur al in Westfalen praot ze van mariableumkes.*



- 01 MEIZOENTJE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, War, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Net, Vars, Sil, Dre, Kep, Does, Sto / N Acht 1860 [Telge 4, 43], sHe 1982 [Telge 3, 98], Vars 1985 [Telge 6, 224] || Bat.
- 02 MEIZUUNTJE(N): Wich, Vor, Aal, Din, Gen, Voo, Ulf, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Did, Zed, Pan, Lob / sHe 1901 [Telge 4, 103], sHe 1982 [Telge 3, 98], Pan 1988 [Telge 7, 87] || Wilp.
- 03 MEIZEUNTJE(N): Eef, Bor, Bel, Win / Acht 1895 [Telge 2, 85] || Mar.
- 04 MEIBLEUMKEN: Bel / Eib 1949, Zie 1949, Win 1949 [Vr A'dam 17,1].
- 05 MEELZUUTJE: Din.
- 06 MAELZUUNTJEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 36].
- 07 MARIABLEUMKEN: Loch, Lich, Groen / Acht 1907 [Heukels 1, 36].
- 08 MARRIEJENBLEUMKEN: Win || Vre, Ges, Slo, Ram, Bork, Raes, Rhe.
- 09 MARRIEJENBLUMKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 140].  
 || meizootje: Kle.  
 || ganzeblome: Hei, Anh.  
 || ganzeblome: Stlo.



Meizoentjen

**Kot veur 1913:** 't Was mooi waer. Ovveral zatten de vöggelkes te fluitene. An de kante van den weg bleujden ne heleboele blauwe vieulkes en witte marriënbleumkes [Meinen 2b, 40].

#### GOLDSBLOEME

(*Aster amellus*, aster)

01 GOLDSBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 44].

#### KERMISBLOEM

(*herfstaster*)

01 KERMISBLOEM: Wesv, Did, Sto.

02 OKTOBERROOSJE: Bor.

|| joedenpenning: Rheb.

#### VLOOIENKRUUD

(*Pulicaria vulgaris*)

*Vlooienkruud wodt vake an-ezeen veur donderkruud (Inula conyza, donderkruid); umdat dat hier neet veurkump, is an-enommen dat met de volgende opgaven vlooienkruud bedoeld is.*

01 DONDERKRUUD: / Acht 1895 [Telge 2, 26], Sin 1971, Wehl 1971, Zev 1971 [Vr A'dam 46, 7].

02 DONDERKROED: / Win 1971 [Vr A'dam 46, 7].

03 VLOOIE(N)KRUUD: / War 1971, Vars 1971, Dre 1971 [Vr A'dam 46, 7].

#### STOEPSTAPPEN

(*Bidens tripartita*, *veerdelig tandzaad*)

01 STOEPSTAPPEN: Lich.

#### ZUNNEBLOMEN

(*Helianthus*, *zonnebloem*)

01 ZUNNEBLOMEN: Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Win || Bat, Mar.

02 ZUNNEBLOEMEN: Gor, Alm.

03 ZONNEBLOEMEN: Gen, Vars, Doet,

- Wehl, Hen, Tol, Ang, Lat.  
 04 ZONNEBLOMEN: Aal, Bre.  
 05 ZUNNEPITTE(N): Eef, Bel, Voo, Did.  
 06 PITTEBLOEME: Did.

#### CYCLOONROET

(*Galinsoga parviflora*, klein knopkruid; *Galinsoga ciliata*, harig knopkruid)

- 01 CYCLOONROET: Wich / Lich 1979 [Reinders 1, 26].  
 02 BORKLO'S ROET: Wich.  
 03 REURLS ROET: Bor.  
 04 DOEZEBORGS RUUT: Kep.  
 05 FRANSOZENKROED: Aal.  
 06 BUURMANS-VERDREET: Eef.  
 07 KNOPROET: Wich.

**Wich:** Knoproet nume wi-j ok cycloonroet of Borklo's roet, umdat 't hier met de cycloon van Borklo ekommen is.

**Aal:** Fransozenkroed schient via Duutslan —woor 't in de tied van Napoleon henebracht is— nao onze streken ekommene te wezzen. Völle leu zekt dat 't nao den Tweeden Oorlog hier ekommene is. 't Is 't onkroed dat ik 't meeste in den hof hebbe.

● In 1956 bunt volgens Vr A'dam 28, 10 de volgende benamingen bekend ewes:

- 01 NACHTSCHADE: Vor, Ruu, Win, Sin, Wehl, Bee, Gaa.  
 02 NACHTSCHALE: Eib.  
 03 NIEJ ROET: Bor.  
 04 ENGELS ROET: Bor.  
 05 EIBARGS ROET: Eib.  
 06 KNOPPERD: Nee, Groen, Eib.  
 07 KNOPKROED: Eib, Win.  
 08 KNOPKRUUD: Din.  
 09 KNEUPKESKRUUD: Gor.  
 10 HEMDENKNEUPKEN: War.  
 11 MIERE: Vars.

#### AFRIKAANTJES

(*Tagetes sp.*)

Veur de verschillende soorten —groten en kleinen— bunt gin appatte namen op-egeven.

- 01 AFRIKAANTJES, AFFRIKAANTJES: Acht, Liem.  
 02 AFRIKÄÖNTJES, AFFRIKÄÖNTJES: Ruu, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Ste, Tol, Ang.  
 03 AFFRIKAONTJES: Lob.  
 04 AFRIKAANDERS: Voo.  
 05 GOLDEN SLÖTJEN: Gees / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 103] || Mar.  
 06 ORANJEBLOMEN: Aal.  
 07 BALSEMIENEN: Bel.  
 || stinkende hovaard: Ges, Raes.  
 || stinkeblomen: Vre.  
 || stinkerke: Kle.

**Bel:** A'j afrikaantjes tussen de prei in 'n hof zet, he'j gin las van preivlegen, maor wilde kniene vret de blomen geerne.

#### WILDE HEMDEKNEUPKES

(*Achillea ptarmica*, wilde bertram)

- 01 (WILDE) HEMDEKNEUPKES: Vor, Voo.  
 02 HEMSKNEUPKE: Nee.  
 03 HAZENKARVEL: Lar.  
 04 WILDE GIERZE: Aal.  
 05 (WILDE) MARGRIETJES: Gen.  
 06 FIENE KAMILLE: Wehl.  
 07 WATERKAMILLE: Bre.  
 06 REINEVAAR: Ang.  
 || rainvaan: Raes.

Ok op-egeven: WILDE BERTRAM (ok: Acht 1895 [Telge 2, 11]).

**Bel:** Dit roet wodn ok wal ebroekt as heuj veur 't zeke vee.

#### DUZENDBLAD

(*Achillea millefolium*)

- 01 DUZENDBLAD: Gor, Eef, Zut, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Eib, Lich, Aal, Din, Gen, Ulf, Vars, Wesd, Wehl, Hen, Baa, Olb, Does, Ang, Did || Bat.  
 02 DOEZENDBLAD: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Win || Mar.  
 03 HAZE(N)GARF: Voo, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 61].  
 04 HAZE(N)GARVE: Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 2].

- 05 HAZEGERF: Wehl.  
 06 HAOZEGAERF: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 48].  
 07 GARVE: / Acht 1895 [Telge 2, 38].  
 08 HAZENTARWE: Haa.  
 09 HAZENHAVER: Gees.  
 10 HAZENKARVEL: Ruu.  
 11 THEEBLOMEN: Aal.  
 12 THEEBLOEMEN: Olb.  
 13 KEMME: Bel.  
 14 HONDEKEMME: / Acht 1907 [Heukels 1, 2].  
 15 GRENZINK: / Acht 1895 [Telge 2, 44].  
 16 WILDE KWEEKWEE: / Loch 1871 [Van Eeden 1, 49].  
 17 GROTE KAMILLE: Bre.  
 || schaopsribben: Vre, Ges.  
 || schaopsgarbe: Rheb.  
 || sjaopsgarbe: Slo.  
 || schopsgarwe: Kle.

**Olb:** Ik herinner mien dat ze vrogger thee-bloemen zeien.

**Eib:** Duzendblad ha'j veur den oorlog heel völle op schrao land, in weidens en langs waege staon. 't Was ton —der waren nog gin chemische bestriedingsmiddelen— meujlek te bestrienn.

**Bel:** Doezendblad wodn vrogger —maor noo ok nog wal— met de zeise emeid en eheujd as 't bleujen. 't Heuj der van wodn an ne zeke koo of 'n zeek peerd en noo en dan ok wal 's an 't andere vee egeven.

**Bel:** De wotteltjes van kemme wodn wal 's edreugd en dan bi-j tandpiene in ne hollen tand estokken.

**Lich:** 't Blad en 't zaod van duzendblad wodn ebroekt um zweers te helen.

**Pan:** Ze mieke van haozegaerf middiciene; wi-j mene tege 't hoeste.

**sHe 1982:** Hazegarf is goed tege 'n heleboel ziektes, veural tege rimmetiek [Telge 3, 82].

**Loch 1871:** Zo heet ook het bekende duizendblad —wegens oppervlakkige gelijkens der bloemtrossen op die der lijsterbes— wilde kweekwee [Van Eeden 1, 49].

#### KAMILLE (*Matricaria*)

- 01 KAMILLE: Gor, Alm, Vor, Loch, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win,

- Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Lat / Acht 1895 [Telge 2, 60] || Wilp, Kle  
 02 KEMILLE: Loch, Groen, Lich, Tol, Does, Lob.  
 03 KAMILLEN: Lar, Bel, Aal, Win, Gen, Voo.  
 04 KEMILLEN: Wich, Bor.  
 05 KAMELLE: Gels, Win (old), Olb / Acht 1895 [Telge 2, 60], Ruu 1975, Lar 1975, Gees 1975, Gels 1975 [Vr A'dam 50, 1].  
 06 KOMILLE: Din, Vars, Sin / Win 1975, Din 1975, Vars 1975, Sil 1975, Her 1975 [Vr A'dam 50, 1] || Mar, Raes, Anh.  
 07 KOMILLEN: Ang.  
 08 KOMELLEN: Net, Hen.  
 09 HEMDSKNEUPKES: Bro, Ruu, Bor, Win.  
 10 HEMDEKNEUPE: Harf.  
 11 BOORDEKNEUPKES: Did.  
 12 BOKSEKNEUPKES: Did.  
 13 MODERKRUUD: Ruu.  
 || ielgenblome: Stlo.

**Wehl:** Gekweekte kamille numen wi-j: hemdekneupkes. Die wier vrogger gebruik veur kamillethee.

**Does:** A'j de bluumkes dreugt, kö'j der thee van zetten. Die wed vö'l gebruik a'j verkolden was. Bi-j de dreugist ko'j ze ok kopen.

**Bel:** Van kamillen wodn vrogger thee ezet, dat was good veur halszeer.

**Bre:** As jonge bun'k is evallen. 't Knee was mi-j daordeur uut 't lid evallene en op-ezat. Dat wol maor neet overgaon. Ton bu'w met peerd en kaore naor Duutslan evaren, naor 'n knokkenzetter. Hee hef ter nao ekekene en zae dat alles richtig was, maor dat ter natte kamillen-compressen eleg mosn wodn.

#### GOLDSBLOEME (2)

(*Chrysanthemum segetum, gele ganzebloem*)

- 01 GOLDSBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 44].

#### CHRYSANT

(*Chrysanthemum*)

- 01 CHRYSANT, CHRESANT: Acht, Liem.  
 02 KRYSANT: Tol.  
 03 KRE'SANT: Lich.

- 04 HARFS(T)ASTERS: Bor, Gees, Haa, Nee, Aal, Win, Hen.  
 05 HERFS(T)ASTERS: Doet, Wehl, Wesv.  
 06 WINTERASTERS: Nee, Wesd || Mar.  
 07 ASTERS: Gels, Lich, Aal, Ang.  
 08 HARFSBLOEMEN: Voo.  
 09 KERKHOFBLOEMEN: Hen.  
 10 GANZEBLOEMEN: Bre.

**Gels:** Asters; wile zekt: astas.

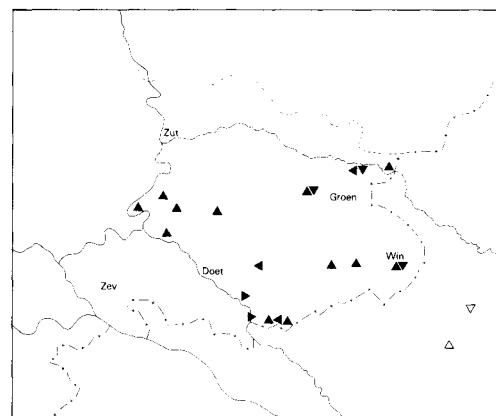
### BOERENWORMKRUUD

(*Tanacetum vulgare*)

- 01 BOERENWORMKRUUD: Gor, Ruu, Loch, Win, Gen, Ulf, Zel, Wehl, Dre, Baa, Tol, Olb, Lat || Bat.  
 02 WORMKRUUD: Lar, Aal, Hen, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 153].  
 03 (BOEREN)WORMKROED: Haa, Nee, Lich, Aal / Acht 1907 [Heukels 1, 65] || Vre, Ges, Bork.  
 04 REINEVAAR: Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb / Acht 1907 [Heukels 1, 65], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 168], Win 1971 [Deunk 1, 188].  
 05 REINEVAART: Eib, Bel, Win.  
 06 REINEVAARN: Eib, Voo, Wesd / Acht 1907 [Heukels 1, 65].  
 07 REINEVAAN: Gen, Sil.  
 08 PIERE(N)KRUUD: Eef, Wich, Wesv.  
 09 PIERENKROED: Gels, Nee / Ruu 1930 [Zwart 3, 238] || Mar.  
 10 PEERDEKRUUD: Gen.  
 11 KNEUPKESKRUUD: Zwi.  
 12 KNEUPKESKROED: Aal.  
 13 GELLE KNEUPKES: Bor, Vars.  
 14 GAELE KNÖPKES: Bre.  
 15 KNÖPKESVAREN: Bre.  
 16 STINKBLOEMEN: Tol.  
 || rainevaarn: Bork.  
 || rainevoorn: Ram.  
 || voornkroed: Stlo.  
 || boerenpierekruid: Anh.

**Tol:** Mien vader kennen wel 'n plante die-t-e reinevaar numen; 't was —geleuf ik— wel roet. Ik wet niet welken at e bedoelen; was 't soms boerenwormkruud?

**Aal:** At de poggen vrogger pieren hadden, dan gebroekten mien grootolders de bloemenknöppe van de reinevaar.



- ▲ *reinevaar 04*      ▼ *reinevaart 05*  
 ◀ *reinevaarn 06*    ▶ *reinevaan 07*  
 △ *rainevaarn*        ▽ *rainevoorn*

*Reinevaar en varianten komt veurnamelek (nog) veur in 't zuden en oosten van den Acht. 't Is 'n olde benaming dee vrogger een grotere bekendheid ehad mot hebben.*

**Loch:** As de kinder vrogger piene in den boek hadden, dan wodn der 'n aftreksel van boerenwormkruud emaaft en dat mossen dee kinder dan opdrinken. 't Is 'n wormafdrievend middel.

**Gees:** As de kippen zeek waann, dan kokten ze de knöpkes en deedn dat afkoksels deur 't voor hen.

**Bel:** Peerde vindt reinevaart as heuj heel lekker; ze graaskat der deur.

**Nee:** Pierenkroed wodn vrogger of-esnene en at dan den haver binnen-ehaald wodn, dan wodn dat onder in den barg of onder in de miete evliejd tegen de muze. Dee hebt 'n hekel an dee rökke.

**Eib:** In kisten met klere leien ze wel reinevaarn veur de motten.

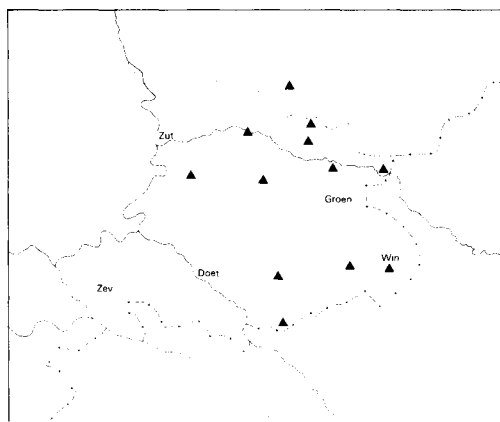
**Acht 1907:** DUBBELE KOMILLEN, ROOMSE KOMILLEN "T. parthenium, moederkruid" [Heukels 1, 65].

### MARGRIETEN

(*Leucanthemum vulgare*)

- 01 MARGRIETEN: Acht, Liem.  
 02 GANZEBLOEMEN: Ruu, Loch, Gees, Haa,

- Rek, Bre, Win.  
 03 GAANZEBLOMEN: Gels || Mar.  
 04 GANZEBLOEMEN: Wich, Din, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 111].  
 05 WITTE BLOMEN: Aal.  
 06 GROTE MEIZUUNTJES: Hen.  
 07 GROTE MADELIEF: / Acht 1907 [Heukels 1, 64].  
 08 WAMMESKNOOP: / Pan 1988 [Telge 4, 152].  
 09 WAMBUISKNEUPE: / Acht 1907 [Heukels 1, 64].  
 10 MARIABLOEM: / Acht 1907 [Heukels 1, 64].  
 11 ROOMSE KAMILLE: / Acht 1907 [Heukels 1, 64].  
 || hondsbloeme: Kle.



▲ *ganzeblomen 01-03*

*Ganzeblomen, gaanzeblomen en ganzebloemen bunt benamingen dee (nog) verspreid in den Aacht veurkomt.*

**Vars 1985:** Vrogger beston 'n veldboeket vake uut ganzebloemen, klapprozen en zurink [Telge 6, 111].

**BI-JVOET**  
*(Artemisia vulgaris)*

- 01 BI-JVOET: Voo, Wehl, Ang.  
 02 BIEVOET: Gor, Loch / Acht 1895 [Telge 2, 13].  
 03 BI-JVOOT: Lich.  
 04 SUNT-JANSKRUID: Aal.  
 05 SUNT-JANSKROED: Aal.

- 06 SINT-JANSKRUID: / Acht 1895 [Telge 2, 117].  
 07 SINT-JANSBLOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 117].  
 08 SINT-JANSWORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 29].  
 09 VOGGELVOOT: Bel.

**Aal:** Sunt-Janskruud wodn wal in de klompe edaone teggen meu-e veuten.

**Loch:** Bievoet wodt gebruikt as middel tegen bloodarmode.

**Acht 1895:** ALSEM, ALSEMKRUID "Artemisia absinthium, alsem" [Telge 2, 3].

**WILDE RABARBER**  
*(Petasites hybridus, groot hoefblad)*

- 01 WILDE(N) RABARBER: Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Bel, Bre, Voo, Wehl, Hen, Baa || Bat.  
 02 PESTBLAD: Uif.

Ok op-egeven: GROOT HOEFBLAD, GROOT HOOFBLAD.

**Uif:** Pestblad zit völ langs de Strang.

**WOLLEVERLOOR**  
*(Arnica montana, wolverlei)*

- 01 WOLLEVERLOOR: Loch / Lar 1927 [Heuvel 1, 254].  
 02 OSSENBLOME: Win / Win 1971 [Deunk 1, 168].

**Win 1971:** Ossenblomen wodt beteun, maor op 'n weg langs 'n hogen kamp he'k ter vlaenen zommer nog wat ezene [Deunk 1, 168].

**KNOPPERD**  
*(Senecio vulgaris, klein kruiskruid)*

- 01 KNOPPERD: Loch, Gels, Groen, Aal, Win / Acht 1907 [Heukels 1, 235], Gels 1932 [Van der Lugt in: Archief 1, 275].  
 02 KNOPPAAL: Loch.  
 03 KRUIJSWORTEL: Din, Voo, Sin, Wesv / Acht 1907 [Heukels 1, 235].



Wolleverloor (zie veurege blz.)

- 04 PLUUSKNÖPPE: Bre.
- 05 MODDEPOTEN: Eef.
- 06 SINT-JAOPIKKROED: Nee.
- 07 KRUUSBLOEME: Hen.

Ok op-egeven: KRUUSKRUUD, KRUUSKROED, KROESKROED.

**GOLDSBLOEMEN (3)**  
(*Calendula officinalis*, goudsbloem)

- 01 GOLDSBLOEMEN: Gor, Alm, Wich, Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Does, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 44] || Anh.
- 02 GOLDSBLOEMEN: Eef, War, Ruu, Loch, Lar, Bor, Rek, Groen, Aal, Win / Acht

1907 [Heukels 1, 49] || Mar, Ram, Hei, Rheb.

- 03 GOLDBLOEMEN: Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Lich, Aal, Bre, Win / Acht 1907 [Heukels 1, 49] || Bat.
- 04 GOLDBLOEMEN: Doet, Hen, Tol || Wilp.
- 05 GOUDSBLOEME: Lat, Lob.
- 06 GOLDSKNOPPEN: Loch.
- 07 DODENBLOEMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 25].  
|| ringelblomen: Vre, Raes.

**KLISSEN**  
(*Arctium pubens*)

- 01 KLISSEN: Alm, Wich, Vor, Lar, Bor, Gels, Rek, Aal, Win, Gen, Voo, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa / Acht 1907 [Heukels 1, 134], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 122] || Mar.
- 02 KLASSE(N): Gor, Loch, Bor, Gees, Gels, Bel, Dre, Hen, Olb, Ang, Wesv / N Acht 1858 [Telge 4, 42], No Acht 1883 [Telge 4, 68], Acht 1907 [Heukels 1, 134], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 122] || Bat.
- 03 KLESSE: / Win 1971 [Deunk 1, 112].
- 04 KLETSE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 66].
- 05 KLEDDE: / Acht 1907 [Heukels 1, 134].
- 06 KLITTEN: Gor, Eef, Nee, Eib, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars.
- 07 KLATTEN: Gor.
- 08 KLABDE(N): / Acht 1907 [Heukels 1, 134].
- 09 KLABDEKRUUD: / Acht 1907 [Heukels 1, 134].
- 10 KLISKLAS: Loch, Gees.
- 11 STOEPSTAPPEN: Zie, Harv.
- 12 STOEPSTETTE: Rek.
- 13 STOEPEN: Vars.
- 14 STOETEN: Vars.
- 15 KLITWOTTEL: Zie.
- 16 KLISWORTEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 134].
- 17 KLAEFBOLLEN: Ulf.
- 18 KLIEVE: / Acht 1907 [Heukels 1, 134].
- 19 WILDE RABARBER: Wehl.

**Aal:** De zaodknöpfe plakt —net as Janplak-an— an de klere.

**Hen:** Klissen stonn vrogger völle langs de gravens; a'j der te kort in de buurte kwammen, zat i-j der onder.

**Win 1971:** Bi-j den graven naost de schoppe, dao wast klessen genug.

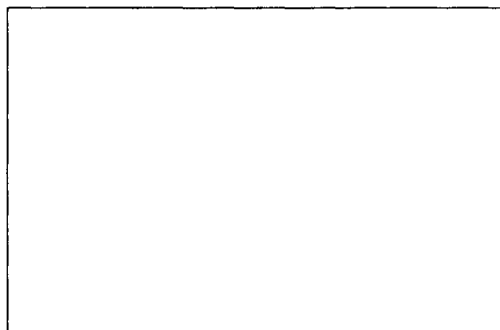
**Pan 1988:** Ik had mien buurdernje 'n kletsien de lange häör gegooïd en dén bol met die staekels had zich dor helemol ienge-draaid. Ze had zich gin raod gewete um 't ding der wer uut te kriege [Telge 7, 66].

## DIESEL

(*Carduus, Cirsium, Sonchus*)

*De diesselsoorten bunt aover 't algemeen wel bekend, maor hebt maor in 'n enkel geval 'n appatte benaming.*

- 01 DIESEL: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Hen, Tol, Baa, Olb, Does, Ang, Wesv, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 31], Pan 1988 [Telge 7, 29] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges, Raes, Rheb, Anh, Kle.  
02 DIESTEL: Haa, Bre, Win, Gen || Slo.  
03 DISTEL: Loch, Lar, Nee, Ulf, Zel, Doet / Acht 1895 [Telge 2, 24] || Hei.  
04 DISSEL: Bor, Nee, Aal / Acht 1895 [Telge 2, 24] || Bat, Ram, Bork, Rhe.  
05 KAARDE: / Acht 1895 [Telge 2, 59].



### Diessel

**Tol:** 'k Gleuve niet dat ter onderscheid e-maak wodn tussen de soorten.

**Lar:** Wi-j kent echt 't verschil wel tussen distels, maor toch neume wiele ze allemaole gewoon distel.

**Hen:** De diesselsoorten heit gewoon diessel, al wodt ter wel onderscheid emaaft deur te praoten van kleine diessel (C. arvense)

en grote diessel (C. vulgare).

**Eef:** Wiele kent twee soorten diessels: zogediessels en tommeldiessels, dee 'n rozet baoven de grond hebt. [ZOGEDIESSEL (C. arvense); TOMMELDIESEL (C. vulgare)].

**Sil:** 'n Diessel dén zo alleen op 'n kaal stuk grond steet, heit 'n KALE JUFFER. [Ok: || Wilp].

**Gels:** Dee grote diessels neume wiele eums: "Door staot van dee eums". Zon diessel is 'n heeln EUM.

**Ang:** Zo'n grote, alleenstaonde diessel nume wi-j 'n PEERDEDIESEL.

**Pan:** Wat minse nume die grote, alleenstaonde diessels: perdsdiessels. [PERDSDIESEL].

**Voo:** Zo'n alleenstaonde diessel heit hier: ZOUWDIESEL.

**Wesv:** Op 't bouwland staon zo-diessels. [ZO-DIESEL].

**Groen:** Diessels dee in de weidens staot, neume wi-j zoggediessels. [ZOGGEDIESSEL].

**Vars:** Diessels dee in de weide staot, nume wi-j hier: zoegediessels [ZOEDEDIESEL].

**Pan 1988:** Ien de herfs staerve de tumeldiessels af; as 't dan hard geet waeye, rolle ze dur 't weiland haer [Telge 7, 140]. [TUMELDIESEL].

**Pan 1988:** Zon grote, alleenstonde diessel hiet wel 'n ZOUWDIESEL. Sni-j mar 'n bitje zoutdiessels vur de kniene [Telge 7, 159]. [ZOUTDIESEL]

**Win 1971:** ZOGGEDIESSEL "melkdistel (Sonchus)". Zoggediessels hebt alle melknat [Deunk 1, 287].

**Dre 1982:** Maor 't was niks weerd en veur dat ter veertien dagen um wazzen, kekken de zogediessels en de luzemelde al 'n hallevé meter baoven de mangels uut [Lucassen 1, 13]. [ZOGEDIESSEL (Sonchus oleraceus)].

**Zel:** A'j vrogger diessels in de weide hadden grujen, dan ha'j gojje grond. Ok stonden ze wel in de haver. A'j die haver dan —met de hande— binden mosten, dan wis i-j wel wat diessels wazzen.

**Hen:** Mien moeder verteln: 'n Blinde boer ging samen met zien zoon 'n peceel grond bekieken dat te koop was. Umdat vader blind was, gingen ze der met kar en peerd hen. Bi-j 't peceel an-ekommen, zei vader:

"Bind 't peerd maor vaste an de diessels".  
Zoon: "Vader, door staot gien diessels".  
Vader: "Dan kope wi-j 't niet; lao'w maor wieter gaon".

**Baa:** Gin scheidspaal helpt ow bi-j oew land, Veur diessels van de aoverkant.

**Uif:** Distels zaten altied völ putters op.

**Liem 1842:** Laot inschaore, laot häöje; vief vrachte naor huus, de weide hoe langer hoe meer met buntpolle en kattedistel. 'k Weet 't best [Baardman in GV-alm 163] [KATTE-DISTEL (*C. arvense*)].

**Din 1927:** "Stekkelvarken!", riep den diessel tegen den egel [Jan Willem uut 't Goor in: Archief 1, 46].

### KNEUPKESKRUID

(*Centaurea jacea*, knoopkruid)

- 01 KNEUPKESKRUID: Zel.
- 02 HEMDEKNEUPKES: Loch.
- 03 KNEUPKES: Loch.
- 04 WAMMESKNEUPE: Win.
- 05 WAMESKNÖP: Voo.
- 06 TROMMENSTÖKKE: Win.
- 07 EIBARGS ROET: Bel.
- 08 KNOPPERD: Bel.

Bel: Knopperd; wi-j zegt knoppad.

### BLAUWE BLOEMEN

(*Centaurea cyanus*, korenbloem)

*Bie de benamingen veur blauwe bloemen bunt 'n antal woor de soortnaam in 't enkelvoud op-egeven is: blauwe bloeme (02), blauwe bloem (03), blauwbloeme (05), blauwbloem (06), blauwe blome (08), roggeblome (14), roggebloem (16). Kiek ok bie wat dooraover onder Tol op-egeven is.*

- 01 BLAUWE BLOEMEN: Gor, Vor, Sin, Wesd, Zel, Hen, Baa.
- 02 BLAUWE BLOEME: Wich, Vars.
- 03 BLAUWE BLOEM: Sin.
- 04 BLAUWBLOEMEN: Harf, Voo / Acht 1907 [Heukels 1, 59].
- 05 BLAUWBLOEME: Din, Hen, Ste, Tol.
- 06 BLAUWBLOEM: Gen, Dre, Ang, Wesv, Did, Zed.
- 07 BLAUWE BLOEMEN: Ruu, Loch, Eib, Rek, Aal, Bre, Win || Bat.

08 BLAUWE BLOME: Lar || Hei, Rhe.

09 BLAUWBLOEMEN: Eef / Acht 1907 [Heukels 1, 59].

10 TREMPSE: Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel / Loch 1871 [Van Eeden 1, 21], Acht 1895 [Telge 2, 134] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork.

11 TREMSEL: Bel, Groen, Liev, Zie, Vra, Harv, Win / Win 1971 [Deunk 1, 246], Eib 1981 [Weeink 1, 92].

12 TRAEMPSE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 197] || Haak.

13 ROGGEBLOEMEN: Loch, Bor, Gees, Nee, Bel, Aal, Win.

14 ROGGEBLOME: Lich / Win 1971 [Deunk 1, 195] || Vre, Stlo, Slo, Raes.

15 ROGGEBLOEMEN: Gen, Voo, Zel.

16 ROGGEBLOEM: Net, Uif, Wehl, Olb, Ang / Acht 1907 [Heukels 1, 59].

17 BANDGRÖS: Win.

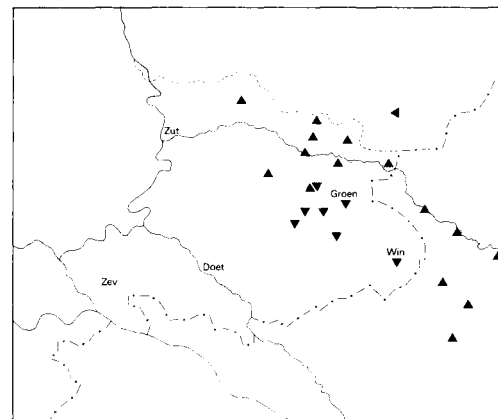
18 SEK: Win.

|| peenksterblome: Mar, Mar 1945 [Vr A'dam 13, 14].

|| rogbloem: Kle.

|| kornblome: Rheb.

|| keizerbloom: Anh.



▲ tremse 10

▼ tremsel 11

◄ traempse

*Tremse is 'n olde benaming dee (nog) in 't noordoosten van den Acht en in Westfalen bekend is. De beide andere woordtypen — blauwe bloemen 01-09 en roggeblomen 13-16— staot neet op 't kaartjen. Ze komt verspreid in Acht en Liem veur.*



Ok op-egeven: KORE(N)BLOEM (ok: Acht 1895 [Telge 2, 71]).

**Tol:** Blauw'bloeme; de klemtoon op bloeme, dat 'n lange oe hef as in 't Nederlandse woord boer. Op de vraoge: "Wat steet door dan?", antwoordden i-j: "Dat is blauwbloeme". En at ter völle op 't roggeland ston, dan zei i-j: "Wat steet door 'n blauwbloeme in de rogge".

**Hen:** Gewoon praotten i-j van blauwe bloemen, maor tegen de meister of de domeneer wier korenbloem ezeg. Maor dan praotten i-j ok Hollands.

|| **Anh:** Keizerbloom, umdat kaizer Wilhelm ze zo mooi vond.

**Bor:** Der zit völle tremse in de rogge.

**Zel:** Blauwe bloemen vonde wi-j as kinder zo mooi; wi-j plukken ze vaak af. Maor de boer had ze niet graag in 't land. In meert mozze wi-j as kinder al vaak blauwe bloemen schoffelen uut 't roggeland. Later zaejen ze kalkstikstof veur dat onkruid; door konn ze niet tegen. En now is ter niks meer: gien blauwe bloemen en gien rogge.

**Lar 1927:** Onderweg naar school over de paadjes door 't korenveld... vlechten de meisjes van korenbloemen—"tremse" zeiden we— een mooie krans [Heuvel 1, 280].

**Eef:** Blauwblomen, door bunt de iemkers gek op. Bie ons is ter dan ok al 's 'n bakkersknech ewes, dén 'n echte biejenkonte was. Hee had altied blauwblomenzaad in zien zak. As de boeren 't onkruid in de rogge espuut hadden, dan gooide hee hier en door 'n handje vol zaad in dee rogge um toch maor blauwblomen veur zien biejen te kriegen. Zo heel e de blauwblomen in stand.

**Gels 1932:** Ik zei, dat den pefester ok wal geen trems zol kennen. "Die ken ik better as iej", zeg e, "Elektrischen!" "Blood", zeg ik, "Dat bunt trams, met 'n a, maor ik zegge 'trems' met 'n e". "Ja nu", menen e, "Dat is toch kaatjen eengaal". Umda'k zoog, dat e dat neet oet ondeugde zei, verklaorn ik 'm dan, dat trems 't egenste was as roggeblomen. "Noe vertelt mij dan, wat veur wonderleke eigenschap die dinger hebt". Dat wis e weer neet. "De blomen bunt blauw en den honnig, dee ter inzit, is greun. A'j 't neet leuft, dan vraogt den eersten den besten boer in Gelster, dee-t 'n iemenschoeer hef" [Van der Lugt in: Archief 1, 274].

## OOIEVAARSBROOD

(*Tragopogon pratensis, morgenster*)

01 OOIEVAARSBROOD: Oib.

**Oib:** De sappege stengels van 't ooievaarsbrood aten wi-j vroeger op.

## PEERDEBLOME

(*Taraxacum officinale*)

*Wat metworkers geeft op dat benamingen met -pol de plant zelf anduudt en de benamingen met -bloem of -blome allene maor de —gelle— bloem.*

01 PEERDEBLOME: Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Win || Bat.

02 PEERDEBLOEM: Wich, Gen, Ulf, Sin, Doet, Wehl, Dre, Does, Ang, Sto, Zed.

03 PEERDEBLOEME: Alm, Vor, Ste, Baa.

04 PAERDEBLOEM: Lob.

05 PEERDSBLOEM: Net.

06 HONDEBLOME: Harf, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win / No Acht 1883 [Telge 4, 67], Acht 1907 [Heukels 1, 250], Win 1971 [Deunk 1, 96] || Mar, Vre, Stlo, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe.

07 HONDEBLOOM: Eef || Bat, Ges.

08 HONDEBLOEM(E): Gor, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 55], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Vars 1985 [Telge 6, 148] || Wilp, Anh.

09 HONNEBLOOM: / Acht 1907 [Heukels 1, 250].

10 HONDSBLOOM: Eef.

11 HONDEPOL: Loch, Bor, Eib, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Sil, Kep, Hen / Win 1971 [Deunk 1, 96], Eib 1980 [Telge 1, 33], Vars 1985 [Telge 6, 149] || Vre.

12 HONDEPOLLE: Vor.

13 HONDSPOL: Eef, Gen, Dre, Does, Ang.

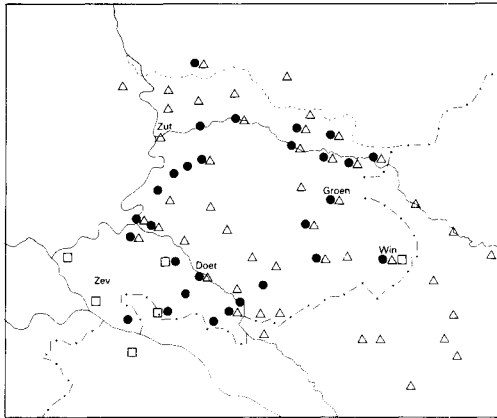
14 HONDEBLOOMSPOL: Eef, Zut.

15 HONDE(N)KNOEVE: Groen / Groen 1936 [Mogendorff 1].

16 HONDETONGE: Bel.

17 HONDTONG: / Acht 1895 [Telge 2, 55].

18 KETTINGSPOL: Wehl, Wesv, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 76], Pan 1988 [Telge 7, 64] || Kle.



● *peerd-01-05*    △ *hond-06-17*  
 □ *ketting(s)pol 18-19*

*In Acht en Westfalen bunt benamingen bekend met hond. In 't grootste deel van de Liem is ketting(s)pol 't gewone woord. Veural langs de rivieren lesselt, Olden lesselt en Berkel komt de an 't standaard-Nederlands verwante benamingen met peerd veur.*

- 19 KETTINGPOL: Win.
- 20 MOLSLAOT: Loch / Acht 1907 [Heukels 1, 250].
- 21 MOLSLAAT: Loch.
- 22 MELKWIED: / Acht 1907 [Heukels 1, 250].
- || peerdeblom: Bat.
- || poestblome: Stlo, Slo, Rheb.
- || hondepaol: Rhe.

**Nee:** Eigelek praote wi-j van honeblome en pereblome.

**Lich:** De bla en wottels neume wi-j hondepol; de blome heet: peerdeblome. De kniene bunt ter fel op. [Ok: Win].

**Sto:** De blaed van de peerdebloem hiete kettingspöl; die zun goed veur de kniene.

**Din:** An hondepölle zit hondebloemen.

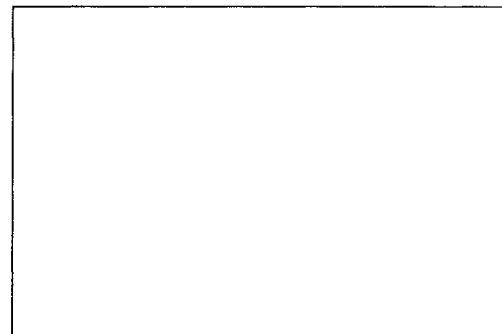
**Doet:** As kinder hebt wi-j de honsbloemen altied met wottel en al uut de grond gehaald veur de kniens.

**Bel:** At hondetongen oet-ebleuid bunt, dan blaoze wi-j de pluze der of. A'j dat in ene kere konn, wodn ie honderd joor.

**Eef:** Foj; wat hef de buurman toch 'n hondebloemen (honsbloemen) in de weie.

**Kot 1913:** Daar zat Hendrik dan, met de

rugge veur den stam van den appelboom en blees op de fluite. Bovven 'm vlogen de spraonn hen en waer; ze hadden eur nust in ne hólte van den boom. Veur 'm lag de weld in zunneshien; eerste 'n greun weideken met gaele hondebloemen en witte marriënbloemkes, daorachter de heide met hier en gunds ne witten berke en ne donkern denne; wieterop de blauwerege boskazie van 't vaene, wao'j de wulpen heurden ropen en de kieften zaggen spöllen [Meinen 2b, 41].



*Peerde in de peerdeblomen*

#### **MOEZENOOR**

*(Hieracium pilosella, muizeoor)*

- 01 MOEZENOOR: Gor, Eef, Vor, Loch, Gels, Haa, Eib, Rek, Aal, Win || Mar.
- 02 MOEZE(N)EURKES: Alm, Wich, Bel.
- 03 MUZE(N)OOR: Wehl, Baa, Ang.
- 04 MOEZENGRES: Voo.
- 05 REINEVAART: / Aal 1953 [Aant Nedsaks Inst].

#### **KOFFIEBOON**

*(Butomus umbellatus, zwanebloem)*

- 01 KOFFIEBOON: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 71].

#### **JÖKKEKROED**

*(Elodea, waterpest)*

- 01 JÖKKEKROED: Gels.
- 02 JÖKKEROET: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 117].
- 03 KRIEBELKROED: Aal.

- 04 KRIEWELKRUUD: Loch.
- 05 WATERKRUUD: Ang.
- 06 ZINKKRUUD: Wesv.
- 07 VLOOIENKRUUD: Wesd.
- 08 MEIRUUT: Din.
- 09 VISSENGREUN: Aal.
- 10 WATERMIERE: Gels.
- 11 KROOST: Zut.
- 12 FLAP: Win.
- 13 PROFESSERSKRUID: / Acht 1907 [Heukels 1, 90].

Ok op-egeven: WATERPES(T) (ok: Acht 1907 [Heukels 1, 90]).

**Gor:** Wiele kent dit roet wel, maor beneumt 't zo te marken niet.

**Bel:** 't Hef bi-j ons gin speciale name; a'j an 't graven schone maken bunt, zeg i-j: "Wat zit ter 'n gesleunsel in de graven". [GESLEUNSEL].

#### TIELOZEN

(*Colchicum autumnale*, herfsttijloos)

- 01 TIELOZEN: Loch, Din / Acht 1895 [Telge 2, 132], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195].
- 02 TIERLOZEN: Ruu, Haa || Mar.
- 03 TIEDELOZEN: Voo.
- 04 HARFSTTIELOZEN: Win, Vars || Stlo.
- 05 HERFSTTIELOZE: Lat.
- 06 HARFSTBLOEMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 49].
- 07 HERFSTBLOEMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 53].
- 08 OPSTANDING: Win / Win 1971 [Deunk 1, 167].
- 09 MOEDER-GODS-POL: Wehl.
- 10 NAAKTE JONKER: Aal.
- 11 NAAKTE HOER: Din.
- 12 DREUGBLUJERS: Zel.
- 13 DREUGBLEUJER: Aal.
- 14 CROCUS: Lar.  
|| orikkel: Stlo.

**Win 1971:** Opstanding eneump, umdat 's zommers alle bla verschronselt en afstartt, maor in den vöörharfs de plante as blome weer opkump [Deunk 1, 167].

#### TULPE

(*Tulipa*)

- 01 TULP(E): Acht, Liem.

#### KRONEPRIALE

(*Fritillaria imperialis*, keizerskroon)

- 01 KRONEPRIALE: / Acht 1907 [Heukels 1, 105].

#### VOGELMELK

(*Ornithogalum umbellatum*, gewone vogelmelk)

- 01 VOGELMELK: Acht / Acht 1895 [Telge 2, 144].
- 02 VEUGELMELK: Lar.
- 03 VOGGELMELK: Aal, Bre.
- 04 MORGENSTER: Eib, Groen, Lich.
- 05 KRAEJENLOOK: Vor, Aal.
- 06 KREIENLOOK: Vars.
- 07 WILDE SIEPEL: Gees || Mar.
- 08 PEERDESIEPEL: Win / Win 1971 [Deunk 1, 173].
- 09 ZENNEGRUUN: Ulf.
- 10 SCHIRREKES: Pan.



*Veurjoorsbleujers*, v.l.n.r.: speenkruud, bosannemoon, vogelmelk

**Win 1971:** 't Bunt ok net siepelkes, dee böllekes, dee'j rechtevoort völle minder as vrogger in de gröshegge en an de kante in 't roggeland zeet [Deunk 1, 173].

**Vars 1985:** An de kante van de rogge ston vake kreienlook met ziene witte bluumkes; a'j 't afbrokken, kwam der 'n witte drop onderan [Telge 6, 195].

**HYACINTH**  
(*Hyacinthus*)

01 HYACINTH, HYACINTHE: Acht, Liem.

**BLAUWE DRUUFKES**  
(*Muscari botryoides*)

- 01 BLAUWE DRUUFKES: Acht, Liem.  
02 DRUUFKES: Wehl.  
03 KRELLEKES: Wich, Voo, Hen.  
04 PAPENKRALLEN: Win / Win 1971  
[Deunk 1, 170].  
05 HYACINTHJES: Win.  
06 STIEFSELBLEUMKES: / Acht-Tw 1948  
[Wanink 1, 189].  
|| stieselblömpkes: Mar.

Ok op-egeven: BLAUWE DRUUFJES.

**Win 1971:** Der bunt ok witte druufkes onder  
dee papenkrallen [Deunk 1, 170].

**LELIETJES-VAN-DALEN**  
(*Convallaria majalis*)

- 01 LELIETJES-VAN-DALEN: Acht; Gen,  
Wehl, Ang.  
02 LELIETJES-VAN-DAOLE: Lob.  
03 MEIKLÖKSKES: Rek || Ram.  
04 MEIBLOEM: Ulf / Acht 1907 [Heukels 1, 72].  
05 MARIATRÄÖNE: Aal.  
06 ZEGELTJES: / Acht 1907 [Heukels 1,  
72].  
|| meiglökskes: Vre, Stlo, Ges, Hei,  
Raes, Rheb, Anh, Kle.

Ok op-egeven: LELIETJES-DER-DALEN,  
LELIETJES.

**Ulf:** Meibloem was goed veur 't hart, zeien  
ze vrogger.

**Zel:** Lelietjes-van-dalen kenden wi-j vrogger  
niet anders as uut den Slangenborg, onder  
die grote beume.

**DALKRUUD**  
(*Majanthemum bifolium, dalkruid*)

01 DALKRUUD: / Vars 1985 [Telge 6, 79].

**KWATJESPLANT**  
(*Aspidistra*)

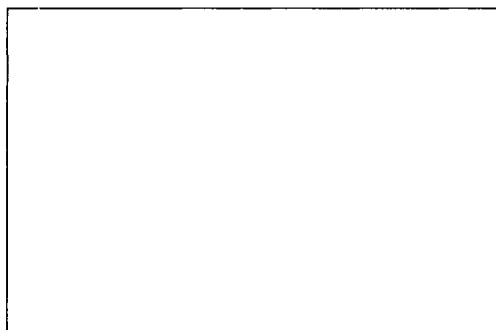
01 KWATJESPLANT: Ruu.

Ok op-egeven: ASPIDISTRA, ASPEDISTRA

**SALOMONSZEGEL**  
(*Polygonatum multiflorum*)

- 01 SALOMONSZEGEL, SALEMONSZEGEL:  
Acht.  
02 MOTTE-MET-KEUNE: Vor, Ruu, Loch,  
Bor, Kep, Hen.  
03 MOTTE-MET-BIGGEN: Din, Voo.  
04 ZEGELTJES: / Acht 1895 [Telge 2, 155].  
05 SCHAERMESSE: / Win 1971 [Deunk 1,  
202].  
06 JACOBSLADDERTJE: / Acht 1907 [Heu-  
kels 1, 189].  
07 DALKRUID: / Acht 1907 [Heukels 1, 189]

**Bor:** Motte-met-keune wilt in de schemme  
staon; doorumme zee'j ze vake in 't bos  
onder de beume.



*Salomonszegel*

**FIENEN HANGER**  
(*Asparragus*)

01 FIENEN HANGER: Vars.

Ok op-egeven: asperagus, asperage.

**GLADIOLE**  
(*Gladiolus*)

01 GLADIOLE, GLADIOOL: Acht, Liem.  
02 ZWAA(R)DLELIE: Eef.

**Bor:** Met de septemberfeesten wodt de straoten heel völle met gladiolen versierd. Ok op de wagens van de optocht gebrúkt ze ze dan heel völle.

### SNEEKLÖSKES (*Galanthus nivalis*)

- 01 SNEEKLÖSKES: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 121].  
02 NAKEND-EERSKES: Ruu, Loch, Bor, Hen / Acht 1907 [Heukels 1, 107], Lar 1927 [Heuvel 1, 71], Ruu 1930 [Zwart 3, 237].  
03 NAKEN-EERSKENS: / Acht 1895 [Telge 2, 89].  
04 NAKEND-EERSTJES: / Acht 1907 [Heukels 1, 107].  
05 MEERTE-BLEUMKES: Bre / Acht 1907 [Heukels 1, 106].  
06 VASTENAVONDGEKJES: / Acht 1907 [Heukels 1, 107].



Sneeklökskes

Ok op-egeven: SNEEUWKLÖSKES, SNI-J-KLÖSKES.

**Dre 1982:** Toen Hendrik-Jan zien fiets onder de vaarlóds wol zetten, zag e de boer met de kop vol bloed en onder de rowgiezel tussen de sneeklökskes liggen [Lucassen 1, 15].

### NARCISSEN (*Narcissus*)

*Aover 't algemeen hebt de verschillende soorten narcissen gin appatte benamingen. Woor de metworkers wel an-egeven hebt, dat ter onderscheid emaaft wodt, is dat hier onderok edaone.*

- 01 NARCISSEN: Acht, Liem.  
02 PAOSBLOMEN: Eef, Loch, Bor, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win / Lar 1927 [Heuvel 1, 91].  
03 PAOSBLOEMEN: Din, Voo, Hen, Olb.  
04 PAOSKEBLOMEN: Win.  
05 TIERLOZEN: Vor, Haa, Nee / Lar 1927 [Heuvel 1, 117], Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195] || Mar.  
06 TIELOZEN: Loch, Gees.  
07 TIERELEUZEN: / Ruu 1930 [Zwart 3, 239].  
08 MORGENSTERRE(N): Voo, Doet, Wehl / Pan 1988 [Telge 7, 91].  
09 MARGENSTEERNE: / Zel 1931 [Klokman 7, 8] / Vars 1985 [Telge 6, 221].  
10 TROMPETBLOMEN: Eef.

**Haa:** Vrogger zeien ze tierlozen, noe praote wiej van narcissen.

**Aal:** Narcissen wodt paosblomen eneumd; bleujt ze late, dan neumt ze ze hier wal PINKSTERBLOMEN.

**Zwi:** De gelle narcis neume wiele TIERLOZE.

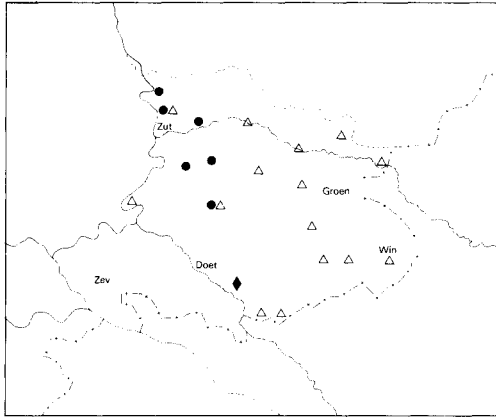
**Vars:** Witte narcissen heiten MARGENSTEERNE, de gaelen TIELOZEN.

**Wesd:** Witte narcissen nume wi-j MORGENSTEERNE, gaelen TIELOZEN.

**Ruu:** Gelle narcissen neume wie wal PAOSBLOMEN.

**Lar:** De dubbele van Sion —'n heel olderwetsen narcis— neumt ze in Loorne wel: TIERLOZEN.

**Win 1971:** PINKSTERBLOME "N. poeticus, witte narcis" [Deunk 1, 174].



- △ paosbloemen = "narcissen" 02-04  
 ● paosbloemen = "meertenpöllekes" 10-11  
 ◆ paosbloem = "wildemanskruud"

*In den Achte is de benaming paosbloemen veur drie soorten in gebruik. Dat is in de eerste plaatse veur de narcis. In 't westelek deel heet de meertenpöllekes wel paosbloemen. In Silvolde —de laatste plaatse in Nederland woor 't estaon hef— wodn "wildemanskruud" an-eduud met de benaming paosbloem.*

**Achte 1907:** MORGENSTERNEN "N. poeticus, witte narcis", PAOSBLOEMEN "N. pseudonarcissus, gele narcis" [Heukels 1, 161].  
**Win 1971:** MORGENSTEERN "Narcissus pseudonarcissus, poetaz-narcis" [Deunk 1, 147].  
**Kot veur 1913:** In den hof bleujden plumelevaern en morgensteernen [Meinen 2b, 54].

#### CLIVIA (Clivia)

01 CLIVIA: Achte, Liem.

**Harf:** De clivia ston vake op 'n bloementäöfeltjen in de grote kökken; de vensterbanken waren der te smal veur [Ok: Hen].  
**Groes:** In de meeste huus ston wel 'n clivia in de beste kamer of in de keuke.

#### WATERLELIE (2) (Iris pseudacorus, gele lis)

- 01 WATERLELIE: War, Wich, Ruu, Bel, Lich, Bre, Ang, Zed / Achte 1907 [Heukels 1, 126].  
 02 WATERLELIES: Zel.  
 03 LISSE: Eef, Vor, Loch, Lar, Aal.  
 04 LISSEN: Gees, Win, Wesd, Tol || Bat.  
 05 LIS: Does.  
 06 GELLE LISSEN: Gels, Haa, Rek.  
 07 GAELE LIS: Gen, Ulf, Doet, Ang.  
 08 GAELE LISSE: Gor.  
 09 GAELE LISSEN: Hen.  
 10 LEUS: Nee, Bel, Win / Vars 1882 [Telge 4, 53], Achte 1907 [Heukels 1, 126], Achte-Tw 1948 [Wanink 1, 139], Win 1971 [Deunk 1, 135] || Haak, Bork, Rheb, Anh.  
 11 LEUSBLOEME: / Win 1971 [Deunk 1, 133] || Mar, Ram.  
 12 LISBLOEMEN: Voo, Baa.  
 13 LELIES: Bor, Groen, Zel.  
 14 GAELE LELIE: Wesd.  
 15 WATERBLOEME: Zie.  
 16 KIKVORSBLOEME: Vars.  
 17 SCHEERBLOEMEN: Aal / Win 1971 [Deunk 1, 202].  
 18 GAELE SCHEERNBLOEMEN: / Achte 1907 [Heukels 1, 126].  
 19 SCHEERLINGEN: Aal.  
 20 SCHERENSLIEPERS: Din.  
 21 PINKSTERSCHEER: Did.  
 22 PINKSTERBLOEM: Wehl, Did, Lob / Achte 1907 [Heukels 1, 126] || Dnb.  
 23 PINKSTERLEUS: / Achte 1907 [Heukels 1, 126].  
 || loois: Raes.  
 || gaele lies: Hei.  
 || Ielgen: Stlo.  
 || sjweerdlielieje: Vre.

**Zel:** Bi-j ons in de Vloed blujen vrogger de waterlelies heel mooi. Ok niet meer te zien.  
**Lich:** A'j de wottelstökke van de waterlelie et, mo'j spi-jen.

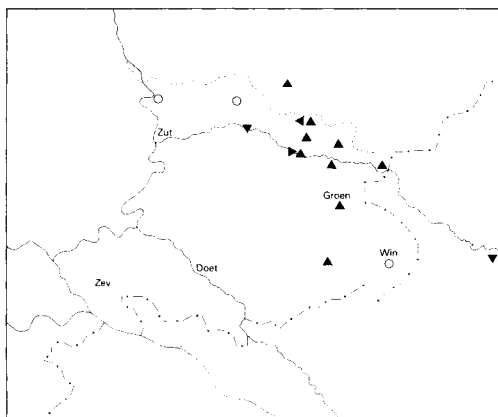
#### CROCUS (Crocus)

01 CROCUS: Achte, Liem.

#### BIEZEN (Juncus effusus, pitrus; Scirpus lacustris, mattenbies)

*Deur de metwarkers wodt tussen de soorten gin dudelek onderscheid emaaft.*

- 01 BIEZE(N): Harf, Vor, Loch, Zie, Voo, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Pan / Acht 1907 [Heukels 1, 128], Vars 1985 [Telge 6, 55] || Anh, Kle.
- 02 BEZEN: Ruu, Lar, Bor, Haa, Eib, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Hei.
- 03 BIESKRUUD: Ulf.
- 04 PIKKERÖSKE: Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Groen, Aal.
- 05 PIKRÖSKEN: Gels / Acht 1907 [Heukels 1, 128] || Mar.
- 06 PIKRÖSKE: Bel || Vre.
- 07 PITRÖSKE: Bor.
- 08 PIETRÖSKEN: Gels.
- 09 RÖSKEN: Loch / Eib 1980 [Telge 1, 70] || Ges.
- 10 RUSSEN: Gor, Win / Acht 1907 [Heukels 1, 128].
- 11 RUS: Lar.
- 12 ROSBEZEN: / Acht 1907 [Heukels 1, 128].
- 13 BROODBLOEME: Zel.
- 14 WILDLOOK: Gen.
- 15 ZEKPÖLLE: Eib. || bizzen: Ram.



- ▲ pik(ke)röske(n) 04-06
- pitröske 07      ◀ pietrösken 08
- ▼ rösken 09      ○ rus(sen) 10-11

*In 't noordoosten van den Acht komt veur biezen benamingen veur met pik-, pit- en piet-.*

**Eib:** Bezen staot nog wal op slecht ontwaterde grond. Ze wodt gebroekt veur steulematten en mendjes vlechten.

**Loch:** Rösken wodt gebroekt deur stoelenmatters.

**Bor:** De bezen uut 't veld wodn vrogger edreugd. Dan wodn 't binnenste —'t marg—gebruukt veur lempkes dee op raapöllie brann.

**Acht-Tw 1948:** PIKRÖSKE "pitrus" [Wanink 1, 160].

**Acht 1895:** GREPPELGRÖS "J. bufonius, greppelrus" [Telge 2, 45].

### HAZENBROOD

*(Luzula campestris, gewone veldbies)*

- 01 HAZE(N)BROOD: Voo / Acht 1907 [Heukels 1, 147], Vars 1985 [Telge 6, 136].
- 02 HAZENPOOTJES: / Acht 1907 [Heukels 1, 147].
- 03 SCHOORSTEENVEGERTJES: / Acht 1907 [Heukels 1, 147].

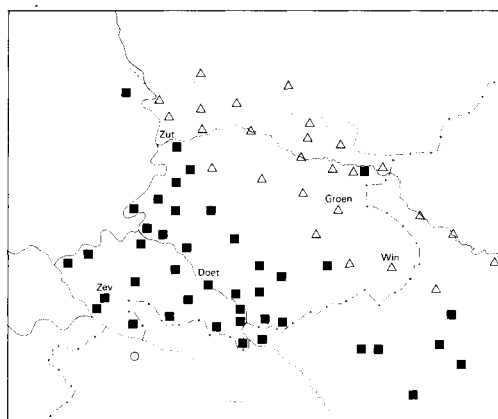
**Vars 1928:** An de kante van de weg ston hazebrood. Natuurlek mozze wi-j as jonges 't pruyen, mor 't smiek niet lekker [Telge 6, 136].

### GRES

*(Gramineae)*

- 01 GRES: War, Wich, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 45], sHe 1982 [Telge 3, 54] || Wilp, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Anh.
- 02 GRÖS: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win / Acht 1895 [Telge 2, 46], Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Win 1971 [Deunk 1, 81] || Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo. || gras: Kle.

● *In 'n antal gevallen hebt de metwarkers benamingen van planten op-egeven, dee-tze as grös beschouwt:*



■ gres 01      △ grös 02  
○ gras

*Ons gebied völt —zoas vaker 't geval is— uuteen in twee delen: 't noordoosten met grös en 't zuudwesten met gres.*

**Gor:** Soorten grös: buntgrös (*Corynephorus canescens*), Engels raejgrös (*Lolium perenne*), Italiaans raejgrös (*Lolium multiflorum*), brinkgrös —wat tussen de stene greujt—, kropaar (*Dactylis glomerata*), hanepoot (*Echinochloa crus-galli*) en kwekkoe, schoenveters of naejgoorn (*Elymus repens*).

**Eef:** Soorten grös: kwekkoe of kousebanden (*Echinochloa crus-galli*), viltgrös (*Anthoxanthum aristatum*), verkensgrös en tuuntjesgrös. Van dee beide laatsten wetten wiele de Latijnse name neet.

**Loch:** Soorten grös: raaigrös (*Lolium*), witbol (*Holcus*), roebol (*Equisetum*), buntgrös (*Corynephorus canescens*), slofhakke (*Anthoxanthum aristatum*), tuintjesgrös, gazongrös, sportveldengrös.

**Rek:** Soorten grös: reejgrös (*Lolium*), drepse (*Bromus hordeaceus*), timothee (*Phleum pratense*), kamgrös (*Cynosurus*), kroepgrös (*Agrostis capillaris*).

**Bel:** Soorten grös: varkensgrös (*Lolium*), heujgrös (van alles wat ter maor in de weide steet en eheujd kan wodn), weidegrös (kort grös wat deur de beeste eweid kan wodn), brinkgrös (wat —veural op den brink— tussen de stene greujt).

**Groen:** Soorten grös: dröps (*Bromus hordeaceus*), Engels raejgrös, reukgrös (*Anthoxanthum odoratum*), krop-are (*Dactylis glomerata*), bumpgrös (*Poa*), kamgrös (*Cyno-*

*surus*), timotheegrös (*Phleum pratense*), zwenkgrös (*Festuca*).

**Lich:** Soorten grös: buntgrös of ok wal buntpölle (*Molinia caerulea*), zeutgrös (*Holcus*), brinkgrös (*Poa annua*), vogelvoot (*Echinochloa crus-galli*), kwekko of kwekken (*Elymus repens*), sniegrös (*Dactylis glomerata*), beverkes (*Briza media*), draovik (*Bromus*), kotgrös (*Festuca ovina*).

**Aal:** Soorten gres: dropse (*Bromus hordeaceus*), kwekken (*Elymus repens*), piepestreuken, baeverkes, krop-oor (*Dactylus glomerata*), straatgres of nietgres (*Poa annua*), raaigres (*Lolium*), borstelgres (*Nardus stricta*), hazenstetjen (*Lagurus ovatus*), vossenstat (*Alopecurus*), reigres (*Anthoxanthum odoratum*) —'n betjen van dit gres deur 't heuj gof 'n lekkeren loch an 't heuj; maor at ter te völle in zat, kwam iej an 't proesten—, hanepoot (*Echinochloa crus-galli*).

**Voo:** Soorten gres: beverkes, kaemkes (*Cynosurus*), slofhak, windhalm (*Apera spicaventi*), leus (*Glyceria maxima*), kwekken, vloghaver (*Avena fatua*), zorggres (*Holcus*), trekgres (*Agrostis*).

**Wehl:** Soorten gres: Engels raaigras, timotheegras (*Phleum pratense*), krop-aar, vossestat, schuddeköpkes (*Briza media*), heelgres (de eerste sneej van 't gres), bleutgres (de tweede sneej of ok wel 't gres en zo, wat de beesten naodat ze uut de weide waren, hadden laoten staon en dat doornao gebleut mos worden).

**Hen:** Vrogger kenn de boeren: Engels, Italiaans en Frans reigres. Verder: timothee, krop-eerde (*Dactylus glomerata*), witbol, kwekkow, zandkwekkow (*Agrostis capillaris*), fiorien (*Agrostis stolonifera*), slofhak, straatgres, drepse.

**Sto:** Soorten gres bun: smaele (*Deschampsia cespitosa*), kwek, oot (*Avena fatua*), raaigres.

**Eib:** Grös woor de beeste umhen et, neume wiele **SNIEGRÖS**.

**Vars 1985:** SPIETGRES "verspreid groeiend gras". Die grond hef onder water estaon en door steet now zon spietgres op [Telge 6, 326].

**Win 1971:** TOSKE "grote graspol met aanhangende aarde" [Deunk 1, 245].

**Gels 1884:** Daor koom ik op-ens bi-ij den graven. Ik zakke met nen gröstosken vot, al



leger en leger. Tötä'k al gauw op de rugge in 't water komme te liggene [H.J.Krebbers in: GV-alm 198].

### GRESSPRIET

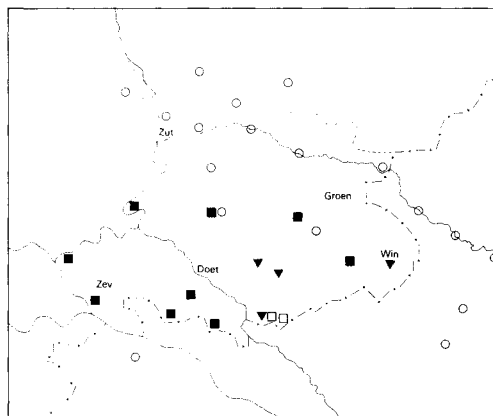
*Vake wodt 't verkleinwoord gebruikt; allene de samenstellingen met -spier bunt doorop 'n uitzondering.*

*Veural in de Liemers spölt 't "smelle sni-je" 'n belangrieke rol.*

- 01 GRESSPRIET(JE), GRESSPRIET(JEN): Eib, Aal, Voo, Vars, Sil, Sin, Zel, Doet, Wehl, Dre, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Did, Sto.
- 02 GRÖSSPRIET(JE), GRÖSSPRIET(JEN): Gor, Wich, Vor, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Groen, Win.
- 03 GRÖSSPIER(KEN): Alm, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Rek, Lich || Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges.
- 04 GRESSPIERKEN: Hen || Wilp, Ram, Bork.
- 05 GRESHALM, GRESHELMKE(N): Aal, Gen, Wehl, Dre, Does, Lat, Did || Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Anh.
- 06 GRÖSHALM: Gels, Nee, Win || Slo.
- 07 (GRES)SMEEL: Olb, Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 127].
- 08 SMEL: Net, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 136].
- 09 SMAEL: / sHe 1982 [Telge 3, 135].
- 10 (GRES/GRÖS)SMELE: Zie, Bre, Hen / Acht 1882 [Telge 2, 85], Ruu 1930 [Zwart 3, 237].
- 11 MEDEL: Vars, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 223].
- 12 GRESMEDEL: Voo.
- 13 MEDDELE: Win.
- 14 MAELENSPIER(E): Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 141], Win 1971 [Deunk 1, 142].
- 15 MEELSPIERE: / Acht 1882 [Telge 2, 85].
- 16 PIEPENSTREUTJEN: Eef.
- 17 GRESSTENGEL: Tol.  
|| melenspier: Bat.  
|| grasspier: Kle.

**Win 1971:** Maelenspiere: grashalm van ne meddele [Deunk 1, 142].

**Vars:** 'n Medel wier wel gebruikt as piepenporre.



- -spier(ken) 03-04  
 ■ -smeel, smele, smel 07-10  
 □ -smeel = "buntgras"  
 ▼ -medel, meddele 11-13

*In 't zuden van ons gebied is 't woord smeel veur grasspriet bekend; in 't noorden spier. Medel en meddele bunt in 'n paar —oosteleke— plaatsen in gebruik.*

**Zed:** Veur 't greszaad ginge ze in de warkloze tied —maor ook in de Tweede Oorlog nog— smaele sni-je. Ze ginge dan met 'n zak de wei in en verdiende zo 'n cent bi-j, want ze deie 't zaad verkope as greszaad. De boere deie 't eiges niet; 't wier klandestien gedaon.

**sHe 1982:** Met 'n mölleke wier 't greszaad gedös veur de verkoop. 't Smellemölleke was van alle minse samen en ging van de ene huusholling nao de andere [Telge 3, 136].

**Net:** Vroeger wier der bi-j ons smelle gesni-je en deur mien vader opgekoch. De luj die die smelle bi-j ons brachte, zeie altied dat ze de smelle 's marges in de dauw gesni-je hadde. Maor, ze mieke ze stiekem nat um meer gewich te hemme.

**Liem 1843:** Filosofen zien der aoveral waar hei en waar smele wasse [Baordman in: G V-alm 124].

**Groes 1938:** Vrouw Peters had onder de late kerk over de achterdeur gekeke en toe had ze den olde knecht van den heer in de kruiwagen met de hekkes der op en 'n paar klappe strooi der aover van de kant van 't schuurke af zien komme en ze hah gedoch: "Wat gek dat den heer daar strooi lut hale".

En now ku'j de strooismele van 't schuurke af zien ligge [Wolters 1, 7].

### BRINKGRÖS

(*Poa annua*, straatgras)

01 BRINKGRÖS: Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 82].

02 BRINKGRES: / Vars 1985 [Telge 6, 71].

**Vars 1985:** Dat kleine gres dat tussen de stene, in 't grint en in de pade in den hof gruijt en wat de boer niet geerne in zien weide zut, nume wi-j brinkgres [Telge 6, 71].

### KAEMKES

(*Cynosurus cristata*, kamgras)

01 KAEMKES: Voo, Sil.

### LEUS

(*Glyceria*, vlotgras)

01 LUUS: Wich, Rek, Harv, Gen, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hum, Dre, Hen, Ang, Zev, Zed.

02 LUZEGRES: Did.

03 LEUS: Gor, Harf, War, Lar, Zwi, Gees, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars / Vars 1882 [Telge 4, 53].

04 LIES: Wesv, Groes, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 81].

05 HONDEHOOR: Did.

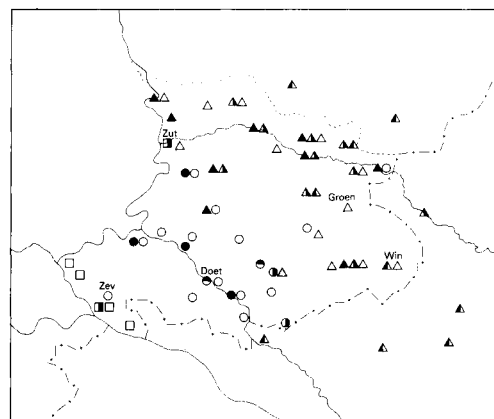
06 WATERRUUT: Lat.

07 SLOBBEGRAS: / Acht 1907 [Heukels 1, 113].

**Pan:** Lies, met 'n lange ie van bier. 't Wier met de zeis gemaeld en as sträjssel onder 't vee gebruik.

**Hen 1984:** De graven was heel dichtegruuid met luus en ander roet, en water ston der hos niet in [Geurtsen 1, 33].

**Lich 1979:** Met verwunderinge zag men dat 't water op verscheidene plaatsen donkerbroen was. Ok dreven daar losse eilanden met mos, leus en vaenepluus. Den vlood had den ondergrond op-eweuld en an lappen escheurd [Reinders 1, 11].



- luus = "vlotgras" 01
- △ leus = "vlotgras" 03
- lies = "vlotgras" 04
- luus = "lampenpoetser" 06
- ▲ leus = "lampenpoetser" 05
- lies = "lampenpoetser" 07
- ⊙ luus = "endenkroos" 12
- ▲ leus = "gele lis" 10
- luus = "waterplanten"
- ▲ leus = "waterplanten"

*Veural in den Acht is leus 'n benaming dee op völle planten slaon kan. Doordeur is 't kaartbeeld dan ok heel onaoverzichtelek. 't Is wel dudelek dat de Zuudwesteleke Liem lies zegt (de veerkante symbolen), dat de No Acht en Westfalen leus hebt (de dreehoekege symbolen) en dat de streek door tussen in —beide kanten van den Olden lesselt— luus zegt (de ronde symbolen).*

### MAELE

(*Apera spica venti*, windhalm)

01 MAELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 141].

### BEVERKES

(*Briza media*, trilgras)

01 BEVERKES: Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Loch, Lich, Aal, Din, Vars, Sil, Zel, Kep, Hen, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 12], Vars 1985 [Telge 6, 52].

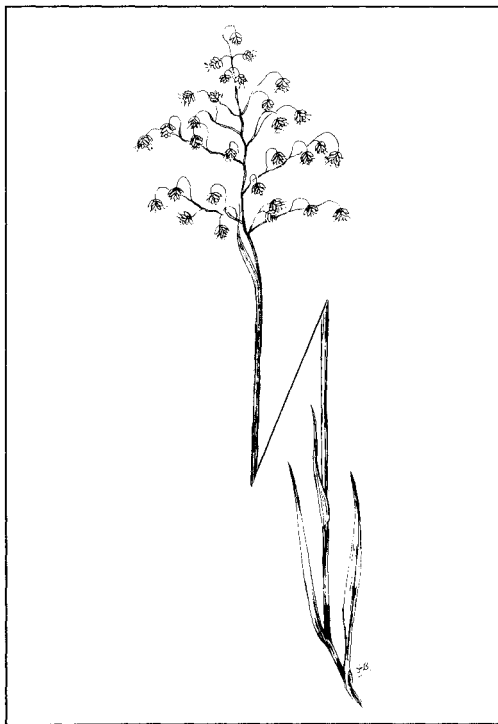
02 BEVEKES: Nee, Ste.

03 BEVERKENS: Aal.

04 BEVVERKES: Bel.

- 05 BEVERTJES: Gor, Alm, Zot, Lar, Aal, Oib, Ang, Wesv, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 12] || Wilp.
- 06 BEEFGRES: / Acht 1895 [Telge 2, 9].
- 07 BEEFGRÖS: / Acht 1895 [Telge 2, 9].
- 08 BUFFERKES: Win.
- 09 SCHUDEKÖPKES: Bre, Win, Doet, Wehl / Win 1971 [Deunk 1, 208].
- 10 SCHÖDDEKÖPKES: Did / Acht 1907 [Heukels 1, 44].
- 11 SCHUDEBOLLEKES: Doet.
- 12 SPINNEKÖPKES: Win / Acht 1907 [Heukels 1, 44], Win 1971 [Deunk 1, 223].
- 13 TRILGRÖS: Win.
- 14 TRILLEKETJES: / Win 1971 [Deunk 1, 208].
- 15 HAZENBROOD: / Acht 1895 [Telge 2, 50].  
 || bövvegres: Ram, Bork.  
 || bövvergrös: Vre, Stlo.  
 || bevergres: Anh.  
 || tsietergrös: Ges.  
 || tsottelgres: Hei.

**Loch:** Op de vase van 't stelsel baoven op 't kammenet stonn vake beverkes.



*Beverkes*

#### DREPSE

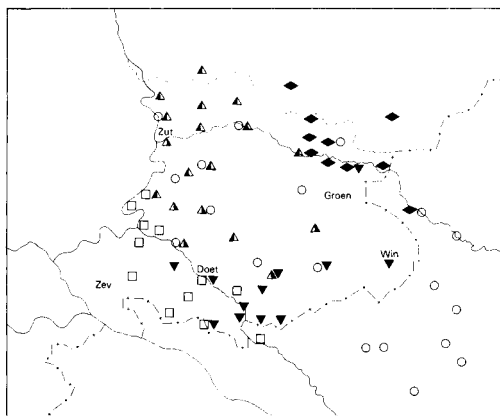
(*Bromus hordeaceus*, *zachte dravik*)

- 01 DREPSE: Vor, Rek, Hen.  
 02 DRÖPSE: Nee, Wesd.  
 03 DRÖPS: Groen, Sil, Wesd.  
 04 DROPSE: Aal.  
 05 BROODBLOEMEN: Wesd, Zed.

#### KWEKKOEW

(*Elymus repens*, *kweek*)

- 01 KWEKKOE(W): Gor, Harf, Eef, Alm, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Zel, Ste / Acht 1907 [Heukels 1, 259] || Bat.
- 02 KWEKKEN: Eib, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Net, Ulf, Vars, Sin, Doet, Wehl / Acht 1895 [Telge 2,75], Win 1971 [Deunk 1, 127].
- 03 KWEKKE: Eef, Vor, Loch, Nee, Bel, Aal, Wesd, Kep, Hen, Baa / Acht 1907 [Heukels 1, 259], Lar 1927 [Heuvel 1, 58] || Vre, Stlo, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe.
- 04 KWEK: Net, Sil, Doet, Dre, Ste, Oib, Does, Ang, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 89] || Anh.
- 05 KWEKWE: Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek / Acht 1882 [Telge 2, 75], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 214] || Mar, Haak, Vre.
- 06 KWEKKO(W): Zut, Lich, Vars, Kep, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 203].
- 07 KWEKWELE: Nee.
- 08 KWEKKEL: Groen, Zel.
- 09 KWEKKOUW: Zel.
- 10 KWAEK: Wesv.
- 11 KWEEK: / Pan 1988 [Telge 7, 77] || Kle.
- 12 KWEKKENE: Bre / Acht 1907 [Heukels 1, 259], Aal 1964 [Rots 1, 22].
- 13 SCHOENVETERS: Gor.
- 14 KOUSEBANDEN: Eef.
- 15 NAEJGOORN: Gor.
- 16 WINTERGASTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 214], Lar 1954 [Vr A'dam 26, 9].
- 17 WINTERGERST: / Acht 1907 [Heukels 1, 260 "spotnaam"].  
 || kwekkoel: Wilp.  
 || kwefke: Ges.



- ▲ kwekkoe(w) 01    ▲ kwekkow 06  
 ▼ kwekken 02        ○ kwekke 03  
 □ kwek 04            ◆ kwekwe 05

Allerlei kleine gebiedjes hebt eigen weurde: den Nw Acht hef kwekkoe(w), den Zw Acht kwekkow, den No Acht kwekkwe en den Zo Acht kwekken. In de Liem praot ze aover kwek; in Westfalen en verspreid in den Acht aover kwekke. Dat ter doornaost nog völle plaatseleke benamingen bunt, geeft de nrs. 07-15 an.

**Eib:** Kwekken is 'n lasteg roet; 't reujt de hele grond deur. lej vindt 't vake op grond met 'n slechte structuur.

**Bel:** De gedreugde wottels van kwekke wodn vrogger an de beeste evoord. [Ok: Hen].

**Bre:** Kwekkene wodn vrogger met de grepe eschud, an de baeke ewassene en dan an 't vee evoerd.

**|| Haak:** Vrogger —zo rond 1900— verbouwen de grote boeren hier völle eerpel vuur de stad Aenske. As dee boeren de eerpel der oet hadn en der zat völle kwekwe in dee grond, dan gingen de kleine leu dee kwekwe nog heujen vuur de ene koo dee ze hadn.

**Bor:** A'j lekkere eerappels hemm wilt, mo'j ze in de kwekkoe verbouwen.

**Voo:** Kwekken grujen vaak vanuut de greswal 't bouwland in. Dan mos i-j vrogger met de greep hen kwekken schudden um ze uut 't land te hollen.

**Baa:** Wie kwekke an de kante löt staon, Die hef met 't schudden nooit gedaon.

**Tol:** A'j dat smerege grei in 't land hadn zitn, dan mos i-j ieder jaar kwekkow schudden.

**Pan 1988:** As ter veul kweke ien 't laand zate, dan liete de boere 't laand wel 's ligge. Dan trokke ze de grond met 'n kulevator 'n paor keer los ien de zommer en dan gienge de kweke wel kapot [Telge 7, 77].

**Zel:** At 'n boer völle kwekke in 't land had, dan was 't 'n KWEKKELBOER; dan ston e niet as 'n goeien boer bekend. Ik wet nog wel, dat ze dat zeien en der dan umme mosten lachen.

**Lar 1838:** As de kwekkoewen en ander roet in 't land blieven zitten, kan der niks van kommen [GV-alm 180].

**Eib 1973:** Kwekkewe begraeven en ne kikvors laoten verzoepen, dat geet neet makkelek [H.Odink 3, 141].

**Vars 1985:** Kwekkow begraven en kikvorse verzoepen, da's 'n onbegonnen wark [Telge 6, 203].

**Eib 1973:** As de kwekkewe zeg: "Knop", steet ze nao drie dage weer op [H. Odink 3, 141].

**Wesd 1985:** Vanzelf? 't Land vol kwekken en de kop vol luze; dat kump vanzelf! [Telge 5, 97].

#### WILDEN HAVER

(*Avena fatua*, oot)

01 WILDE(N) HAVER: Eef, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Aal, Gen, Sil, Zel, Wehl, Ste, Ang.

02 LOZEN HAVER: Bre.

03 VLOGHAVER: Loch, Groen, Voo, Gen, Wehl, Did / Acht 1907 [Heukels 1, 34], Bar 1958, Bor 1958, Win 1958, Aal 1958, Din 1958, Gen 1958, Vars 1958, Sin 1958, Sil 1958, Doet 1958, Ang 1958, Zev 1958 [Vr A'dam 30, 2].

04 EVE(N): / Acht 1907 [Heukels 1, 34].

05 VÖGGELTJESBENE: / Acht 1907 [Heukels 1, 34].

06 REUJHAVER: / Aal 1958 [Vr A'dam 30, 2].

07 VLUGHAVER: / Groes 1958 [Vr A'dam 30, 2].

08 WINDHOLM: / Gor 1958 [Vr A'dam 30, 2].

#### SEKPOL

(*Deschampsia cespitosa*, ruwe smele)

- 01 SEKPOL: Voo.  
02 SMAELE: Sto.

### SLOFHAKKE

(*Anthoxanthum aristatum*)

- 01 SLOFHAK(KE): Acht / Acht 1895 [Telge 2, 119], Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Lar 1924 [Langeler 1, 140], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 181], Win 1971 [Deunk 1, 214].  
02 HAZENKROED: Nee, Rek.  
03 LUBBERS' ROET: Vra.  
04 HORSTENROET: / Loch 1907 [Heukels 1, 22].  
05 VOGELVOET: Wesv.  
06 VILTGRÖS: Eef.  
07 SLOFFERD: / Win 1971 [Deunk 1, 214].  
08 ZENZENDUVEL: Kot 1938 [NJN 46].  
|| roekgres: Raes.

**Vra:** In Vraagender neemt ze slofhakke: Lubbas' roet. Veur de bouw van de Vraagender kärke was geld en good neudeg. Oet Twenthe kregen ze doorveur rogge, woor völle roet in zat. Lubbers-Narus van de Pothofs-Drieks-Plaatse verbouwen dee rogge, zodat den helen Vraagender Es noe vol steet van dat Lubbasroet.

**Aal:** Too mien vader ne kleine jonge was —hee is now 81— was slofhakke al 'n lasteg onkroed. De boeren preberen verspreiding teggen te gaon deur gin zaejzaod te nemen van besmette percelen. 't Slimste van slofhakke was dat van 't maejen de zicht zo gauw slee wodn.

**Sin:** Mien olders — geboren in 1868 en 1874— vertelden der aover: "'t Was 'n gevreesd onkruud, veural in de rogge".

**Zel:** A'j as boer vrogger slofhakke in 't land hadn, dan was i-j gien besten boer.

**Hen:** Slofhakke kwam vrogger in Hengel heel völle veur bi-j minder goeie boeren. Bi-j 't roggemaaien was 't 'n ellende, umdat de zich in 'n ogenblik stomp was. Mien vader kenn 't en mien grotvader —dén in 1862 geboren is— praotten al van "slofhakkeboeren". [SLOFHAKKEBOER].

**Lar:** Slofhakke kwam heel völle veur op de bouwlanden, as dee kalkgebrek hadn. Deur 't völle kalkzaejen is dat noe allemaole veurbi-j.

**Gels 1932:** "En dan", gong ik vedan, "Ken je slofhakke?". Den prefester zee, dat e doch, dat dat 'n soort pantoffels wazzen. "Den domsten boer oet Gelster is wiesder as iej", kon 'k neet laoten te zeggen. "Slofhakke is 'n soort van grös, dat tusken de rogge wös. Ze hebt der neet altied ewes. Ole leu kunt oe nog vertellen, da'j 't hier nargent zoog. Dat smerege grei is egenleke oet Prusen hier nao toe ekommen. 'n Zesteg jaor elene had 'n ke-al onder Haaksebargestro ekof van 'n boer oet Prusen, waor-t slofhakke in-ezetten hadden (in 't stro van-zelfs) en zodoonde had dén dat in de mis en toe in 't land ekregen. En noevedan ku'j 't umtrent op alle roggeland antreffen [Van der Lugt in: Archief 1, 274].

**Loch 1871:** Ik was niet weinig verheugd het zeer merkwaardige gras ook bij Markelo te vinden, en wel in zulk een hoeveelheid, dat het op de roggevelden een lastig onkruid geworden was. Tevens vernam ik het zeer betrouwbare bericht, dat tot voor weinige jaren dit onkruid hier niet bekend was en dat het van de landbouwers reeds de weinig eervolle naam van slofhak (slordig wijf, heks) ontvangen had [Van Eeden 1, 46].

**Kot 1938:** Zenzenduvel wordt bij de boeren zeer gevreesd om de taaie stengels, die de sikkel (sic!) bot maken [NJN 46].

### MEILE

(*Holcus, witbol*)

- 01 MEILE: Gels, Nee.  
02 HONEGGRAS: / Acht 1907 [Heukels 1, 120].

### SIKKEPOL

(*Corynephorus canescens, buntgras*)

- 01 SIKKEPOL: / Pan 1988 [Telge 7, 124].  
02 SEKTPOL: / Vars 1985 [Telge 6, 308].

**Pan 1988:** Onder dén vrach stit 'n sikkepol; dor mo'j met 'n gläöjende zeis on [Telge 7, 124].

**Vars 1985:** Door gunterd tussen die sektepölle zag ik 'n knien zitten; ze zit ter ok graag tussen [Telge 6, 308].

## TREKGRES

(*Agrostis capillaris*, moerasstruisgras)

- 01 TREKGRES: Voo, Wesv.
- 02 PLAKGRES: Ang.
- 03 KROEPGRÖS: Rek.
- 04 KROEP-ORE: Gels.
- 05 BRINGKRES: Din.
- 06 TUUNTJESGRES: Gen.
- 07 MEILE: Lar.
- 08 ZANDKWEKKOW: Hen.

**Hen:** In Hengel is dizze soort niet appat benoemd. Ik hebbe de name zandkwekkow wel 's eheard. De boeren hadden der liever met te doen as de echte kwekkow, umdat de wottelstökke meer an de oppervlakte zat-ten. Bi-j dreug weer ko'j ze better kapot kriegen.

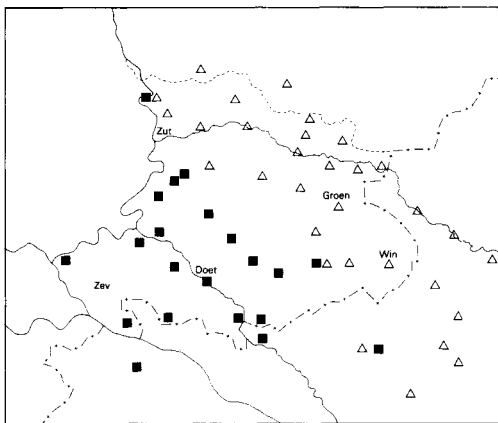
**Vor:** Bienao alle grös was grös, op 'n enkele uitzondering nao. Ik geleuve neet dat struisgras 'n aparte name had zo as drepse of kwekke.

**Wesv:** Trekgres zag gi-j veul aan de kant van roggeland.

## REET

(*Phragmites australis*, riet)

*De metwarkers dee de benaming riet op-egeven hebt, tekent an, dat de ie 'n lange ie is, as in 't standaard-Nederlandse woord: bier.*



△ reet 01      ■ riet 02

*'n Bekend kaartbeeld: 't noordoosten van den Acht hef reet; de Liem en 't angrenzende deel van den Acht zegt riet.*

- 01 REET: Gor, Eef, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Groen, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Vre, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 02 RIET: Gor, Wich, Aal, Gen, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Sto, Lob || Rheb, Anh, Kle.  
|| reetgrös: Stlo, Slo.

**Eib:** Reet zee'j nog wal langs gravens, plesse en bekken.

**Sto:** De plume van riet worre gepluk um in 'n vaas te zette.

## BUNTGRÖS

(*Molinia caerulea*, pijpestrootje)

- 01 BUNTGRÖS: Gor, Loch, Eib, Lich.
- 02 BUNTPÖLLE: Lich.
- 03 BANDGRÖS: / Win 1971 [Deunk 1, 15].
- 04 SEKPÖLLE: Bel, Groen.
- 05 SEKPOLLEN: Eef.
- 06 SEK: Rek.
- 07 SIK: Oib.
- 08 SMELEN: Din, Voo.
- 09 MEDDELEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 142].
- 10 MEDELS: Wesd.
- 11 PIEPESTREUKEN: Aal, Bre.
- 12 PIEJONTEN: / Acht 1830 [Telge 4, 8].  
|| sekgrös: Haak.  
|| zeggrös: Vre.  
|| piepengrös: Ges.  
|| piepengres: Anh.  
|| piepenkroed: Ram.

Ok op-egeven: PIEPESTREUKEN.

**Lich:** Den olden Haegeman —Diekas Willem— mek van buntgrös muukskes, maendjes en körfkes.

**Haak:** Sekgrös greujt völle in de vennekes. Vrogger wodn der plaggen van estokken um as dekplaggen te gebroeken op de eerpel in de eerpelhutte tegen de vos. Ze waren 50 x 50 cm en zon 15 cm dikke.

**Liem 1842:** Laot inschaore, laot häöje; vief vrachte naor huus; de wei hoe langer hoe meer met buntpollen en kattendistel [Baardman in GV-alm 163].

**Win:** Met 'n MAELENSPIER wodn de piepe

schone-emaket.

**Gels 1928:** De boer maakt met 'n melenspier zien piepenroor schone [Krebbers 1, 87].

### NIETGRÖS

(*Nardus stricta*, *borstelgras*)

01 NIETGRÖS: / Win 1971 [Deunk 1, 151].

**Win 1971:** Slecht grös, dat nietgrös; dat lus gin ene koo [Deunk 1, 151].

**Kot veur 1934:** Op 't lege goordenland wollen den plei en de aepe en 't nietgrös en de miere zo gaerne wassen. In 't höfken ko'j alles neet onder de brandnettele laoten kommen [Meinen 2b, 34].

### HANEPOOT

(*Echinochloa crus galli*)

01 HANEPOOT: Gor, Wich, Rek, Aal, Gen, Voo, Vars, Dre, Ang || Bork, Anh.

02 HANEPEUTE: Win, Vars, Zel.

03 HANEKLAUW: Eib, Baa, Does || Mar.

04 HANEKLAUWE(N): Harf, Lar, Zel.

05 VOGGELVOOT: Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 266] || Vre.

06 VOGELVOOT: Lich / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 206].

07 VOGELVOET: Sil, Wesd, Hen / Acht 1907 [Heukels 1, 172].

08 VEUGELTJESGRÖS: Gor.

09 KREJENLOOF: Gels.

10 SEKPÖLLE: Bel.

|| hanevoot: Vre, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe.

|| hanekaom: Ges.

|| hanenkroed: Stlo.

|| rerk: Vre.

Ok op-egeven: HANEPOOT, HANEPEUTE.

**Hen:** Vogelvoet; met 'n lange oe as in 't Nederlandse woord boer.

**Bel:** 'Sekpölle', zegt ze hier teggen dit roet.

**Loch 1871:** Het hanepootgras—hier vogelvoet genoemd—steekt menigvuldig zijn vingerende aren uit de boekweit op [Van Eeden 1, 21].

**Win 1971:** Der steet bi-j uns in den goorden völle voggelvoot [Deunk 1, 266].

### KINDJE-IN-'T-PAK

(*Arum*, *aronskelk*)

01 KINDJE-IN-'T-PAK: / Acht 1907 [Heukels 1, 29].

### ENDENKROOS

(*Lemna*)

01 ENDE(N)KROOS: Bor, Aal, Bre, Gen, Voo, Vars, Zel, Doet, Wehl, Baa, Does, Ang / Acht 1895 [Telge 2, 33] || Mar.

02 AENDE(N)KROOS: Gor, Eef, Vor, Lar, Gels || Bat.

03 KROOS: Wich, Loch, Gees, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Din, Doet, Hen.

04 KREUZE: / Acht 1882 [Telge 2, 73].

05 WATERKROOS: Gels.

06 WATERMIERE: Gels.

07 KIKVÖRSKENSCHOET: Zie, Harv.

08 KIKVÖRSKENSCHRAOT: Win.

09 KIKVORSENSLOBBER: Gees.

10 KIKVORSENLOBBE: / Acht 1907 [Heukels 1, 136].

11 ENDEFLUTSEL: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 117].

12 LUUS: Wesd, Doet.

13 KIKKERDRIL: Gen, Zed, Pan.

14 KIKKERRIT: / sHe 1982 [Telge 3, 77].

|| entenvloot: Vre.

|| entengroetse: Ram, Raes.

|| ennengreun: Hei.

|| entsensjatte: Anh.

**Pan:** Wi-j nuumde dah: kikkerdril; laoter wis je dah 't eendekroos was.

**Bel:** Ze gebroekt dat grei op de koelen; 't dekt good. Ze hebt ter hier gin speciale naam veur; ze neumt 't gesleunsel oet den graven of: ruumsel (GESLEUNSEL, RUUMSEL).

**Bor:** Endekroos wodt ok heel vake gewoon: ROMMEL eneumd.

**Lar:** Aennkroos vi'j hier heel völle op graven en sleute.

### LAMPENPOETSERS

(*Typha latifolia*, *grote lisdodde*)

't Meest bekende woord —lampenpoetsers— is af-eleid van de kolf, dén vrogger gebruikt wodn bie 't schone maken van 't

*lampenglas van 'n petröllielampe. Ok andere benamingen (7-20, 12) hebt met de kolf te maken.*

- 01 LAMPENPOETSERS: Gor, Harf, Zut, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Ulf, Vars, Wehl / Win 1971 [Deunk 1, 129] || Vre, Ges, Slo, Ram, Rheb, Rhe, Anh.  
 02 LISDODDE(N): Gor, Loch, Haa, Nee, Eib, Aal, Zel, Wehl, Dre, Baa, Ang, Lat.  
 03 LISSEN: Eef, Vor, Bor, Gels, Rek || Bat.  
 04 DOTTERLISSEN: Sil.  
 05 LEUS: Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Bre || Vre.  
 06 LUUS: Din, Vars.  
 07 LIES: Zut, Pan.  
 08 DODDEN: Doet || Mar.  
 09 VAENEKNUPPELS: Lich, Win / Win 1971 [Deunk 1, 254].  
 10 DULENRIET: Hen.  
 11 DULENREET: Vor.  
 12 DULEN: Hen.  
 13 DOEDEL: / Gor 1954, Lar 1954 [Vr A'dam 13, 10].  
 14 SIGARENREET: Vor.  
 15 JÖDDENBEURDE: Haa.  
 16 KATTESTATTEN: Ulf.  
 17 BULLENPEES: / Acht 1907 [Heukels 1, 263].  
 18 POMMEL: / Acht 1907 [Heukels 1, 264].  
 || liessedde: Hei.  
 || tsielienderpoetsers: Hei.  
 || ouwe-piepe-poetsers: Kle.

**Gor:** Viele neumt de hele plante ok naor de broene kolf; maor door ken ie ze dan ok an.  
**Haa:** Jöddenbeurde, omdat ze liekt op de boord van 'n jödde.

● *Veur de kolf zelf hebt de metworkers nog extra de volgende benamingen op-egeven.*

- 01 LAMPENPOETSER: Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gels, Rek, Bel, Aal, Kep, Hen, Ang / Pan 1988 [Telge 7, 79] || Bat.  
 02 LAAMPEOETSER: Pan, Lob.  
 03 SIGARE: Loch, Eib.  
 04 SIGAOR: Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 124].  
 05 REETSIGARE: Nee, Aal.  
 06 RIETSIGARE: Hen, Oib.

- 07 SEGAAR: Voo.  
 08 DULE: Hen.  
 09 DOEDEL: Loch.  
 10 TOEZEBOL: Ang.  
 11 REETFAKKEL: Bre.  
 12 KONTEKLOPPER: Kep.

**Ruu:** Vrogger poetsen ze 't lampeglas van de petröllielampe der met.

**Bre:** A'j ze in de peterollie deden, brann ze as 'n fakkel; doorumme de name reetfakkel.



*Lampenpoetsers*

**VENNEPLUZE**  
*(Eriophorum, wollegras)*

- 01 VENNEPLUZE: Loch, Lar, Gees, Nee, Din, Vars, Wesd / Ruu 1917 [Zwart 2, 312] || Mar.  
 02 VENNEPLUUS: Zwi / Vars 1985 [Telge 6, 372].  
 03 VENNEPLUZEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 201].  
 04 VAENEPLUUS: Aal, Win || Win 1971 [Deunk 1, 254].  
 05 VAENEPLUZE: Vre, Aal, Bre.  
 06 PLUZEVENNE: Nee.  
 07 WOLLEG ZORGGRÖS: Loch, Gels.  
 08 PLUUSGRES: Gen, Baa.  
 09 VENNEGRÖS: Gees.  
 10 KETOEN PLUZE: Aal.  
 11 MAELE: Gels.  
 12 HEIDEPLUUS: / Acht 1907 [Heukels 1, 94].

Ok op-egeven: WOL(LE)GRES, WOL(LE)-GRÖS.



**Gels 1932:** Jao, zo he'j meer dingen dee ter dree of veer namen op naahooldt en vake is de olderwetse volksname den mooisten. Ik wil maor zeggen: vennepluze. In de beuke neumt ze dat: wollegras, maor da's miej niks weerd, want 't is geen wolle en 't is geen grös, maor 't bunt pluze en ze wast in 't ven [Van der Lugt in: Archief 1, 273].

**Lar 1927:** Ginder in de moerassige laagte is het vol van dat witte, zijdeachtige "vennepluus" [Heuvel 1, 217].

**Lich 1979:** Met verwunderinge zag men dat 't water op verscheidene plaatsen donkerbroen was. Ok dreven door losse eilanden met mos, leus en vaenepluus [Reinders 1, 11].



Vennepluze

#### GALEGAAN

(*Claudium mariscus, galigaan*)

01 GAELEGAAN: / Acht 1895 [Telge 2, 37].

#### SEKGRÖS

(*Carex, zegge*)

*Bie de benamingen veur sekgrös geet 't in 'n paar gevallen meer um de plant zèlf as um de soort. Sekpol, zekpol, sekkepol, segpol, zektpol (04-07) en sekstobben (08).*

01 SEKGRÖS, ZEKGRÖS: Vor, Loch, Gels, Nee, Bre, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].

02 SEKGRES, ZEKGRES: Wesd, Hen, Baa, Ste.

03 ZEKTGRES: Vars.

04 SEKPOL, ZEKPOL: Harf, Eef, Lar, Gels, Eib, Zie, Bre, Wesd, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].

05 SEKKEPOL: Win.

06 SEGPOL: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 132].

07 ZEKTPOL: Vars.

08 SEKSTOBHEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].

09 DRI-JKANT: Voo, Ste, Wesv.

10 WATERGRÖS: Bel.

11 WAOTERRUUT: Pan.

12 GALEGAAN: / Acht 1895 [Telge 2, 37].

13 HAZENBROOD: Sil.

14 ROGGEBROOD: Gor.

15 BROODKRUMMELS: Ste.

16 BRINKGRES: Hen.

17 BUNT: Ulf.

|| roggegres: Wilp.

Ok op-egeven: ZEGGE.

**Lar:** Umdat 't 'n pol van zek is, praote wie hier van zekpöle.

**Sto:** De hele wei steet vol sekpöl.

**Hen:** 't Wier soms wel brinkgres enuumd, net zo as straotgres (*Poa annua*). Now nuumt de boeren 't netjes zegge, met soms de Latijnse name der bi-j.

P.S. Ik had net mien breur an de telefoon en die nuumt 't zekgres.

**Pan:** A'j nie wis hoe de naam was, dan nuumde gi-j 't waoterruut. Je kon dan ook zegge: "'t Is 'n biezesoort".

**Ulf:** An de stengels van bunt kö'j ow adeg an sni-jen, want die zun scherp.

**Eib:** Sekpöle kwammen veur zon viefteg joor nog völle veur op lege gronden dee geregeld onder water kwammen.

**Bre:** In de umgevinge van Brevoort kwam zekgrös völle veur. Met 't straejinge maejen gingen ze van den enen op den anderen zekpol staon. Straejinge was wat zo al op laege grond greujt: slecht grös en van alles deur mekare. Dat wodn eerst de beeste veur-egood en wat ze neet opratten, wodn in de potstal estraejd.

**Lar 1927:** Daar verder is een moeras vol warfhout en zeggepollen; van die "seksteultjes" [Heuvel 1, 139] [SEKSTEULTJE].

**Gaa 1945:** Hent zal 'n vuurken maken. Met-ene begint e al van dee lange, dreuge sek-melen te plukken [Van Velzen 1, 193].

**Kot veur 1934:** Der wier ok plezeer genog emaaft (op de brullefte). Allene de brugem zelf kreeg 't nog efkes met zich eigens te kwaod, doo 'm ene van ziene kameräö —dee 'm inderhoed neet te bes liejen moch— vroog: "Hoo veul i-j ow noo hier bi-j 't Brook? I-j könt ter wisse 't vee zó injagen; 'k hebbe wal ezene dat ter sek genog steet [Meinen 6, 70].

**Wehl:** Zandzegge (*C. arenaria*) numen wi-j: Broodbluumkes of broodkrumels [BROOD-BLUUMKE, BROODKRUMEL].

**Win 1971:** HAZENBROOD ("hazezegge, *C. ovalis*") [Deunk 1, 84].

**Aal 1972:** Wieters wat kamillen, hazebrood en meer van dat soort roet [Ter Horst in: ADW 8, 2, 22].

**Acht 1895:** LUUS "scherpe zegge, *C. acuta*" [Telge 2, 82].

## ORCHIDEE

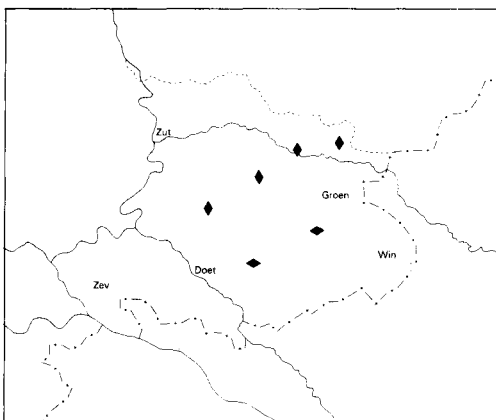
(*Orchidaceae*)

01 ORCHIDEE, ORSJIDEE: Acht, Liem.

02 KOEKOEKSBLOME: Ruu, Bor, Nee.

03 KOEKOEKSBLOEME: Hen.

04 HAND-GODS-EN-DE-DUVELSKLAUWE :  
Bel.



- ◆ *koekoeksblome, koekoeksbloeme 02-03*
- ◆ *koekoeksbloeme is speciale orchideeënsoort*

*In zes plaatsen in den Acht is op-egeven dat koekoeksblome en koekoeksbloeme benamingen bunt veur de orchidee.*

05 SLANGENBLOME: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

06 KULLEKENSKRUID: / Acht 1907 [Heukels 1, 168].

**Hen:** Verschil tussen de soorten wier der in zo verre emaaft, dat ter epraot wier van mooie en minder mooie orchideeën!

**Bel:** Disse plante neumt ze nao de eigenadege wottels: hand-Gods-en-de-duvelsklauwe.

**Loch 1871:** Ik vond daar (ten westen van de Dollenhoed bij Lochem) het sierlijke wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) en de *Parnassia palustris* der Hollandse duinen terug; ook enige orchideeën —hier koekoeksbloemen genoemd— groeiden in de greppels langs de weg (breedbladige orchis, welriekende nachtorchis, moeraswespenorchis) [Van Eeden 1, 35].

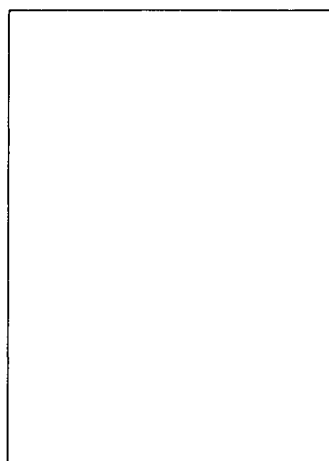
**Wesd:** De breedbladige orchidee numen wi-j as jonges KOEKOEKSBLOEME. Die kwammen veur in laege weidens langs de bekke, woor ze gin kunsmes zeien en de afwatering niet bes was.

**Lich:** De gevlekte orchidee neume wi-j: KOEKOEKSBLOEME.

**Acht 1895:** KOEKOEKSBLOEME "geflekte orchis" [Telge 2, 69].

**Eef:** Viele kenden hier in 't wild nog Gelderse orchideeën met 'n geil bleumken [GELDERSE ORCHIDEE].

**Acht 1907:** LIEFKENSKRUID "O. morio, harlekijn" [Heukels 1, 169].



Orchidee

## HOOFDSTUK 6

### DIEREN

#### A. ALGEMEEN

##### BEES, DIER

*De benamingen bees(t) en dier bunt aoveral bekend. Hoo verschillend dee beide woorden gebruukt könt wodn, kump dudelek uut in de verschillende opmerkingen van de metwarkers. Der bunt verschillen in toopassings meugelekheden —'t bekendste doorvan is "de beeste" in de betekenis van "de koeien"—, maor ok 't geveul spölt 'n rolle: vergelielik bevobbeld "'n lief dierken en "hee gedreg zich as 'n beest".*

01 BEES(T): Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 17], sHe 1982 [Telge 3, 14].

02 DIER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 24].

03 DEER: Bel, Lich, Win / Win 1971 [Deunk 1, 40].

**Ruu:** Dier, maor ie zegt feitelek dieje.

**Bel:** Deer, maor eigelek zeg i-j de-ah.

**Win 1971:** Wilde deers [Deunk 1,40].

**Eib:** Biej mien wetten köj beide woorden —bees en dier— broeken.

**Gor:** As 'n dier groot is, zegge wiele vake: bees, as e zo middelmaoteg van greutte is, is 't 'n dier, wat kleiner 'n diertje of beesje; is e heel klein, dan is 't 'n beesjen.

**Wich:** "Wat 'n klein dierken löp door", köj zeggen a'j één of ander klein dier ziet; "Wat 'n klein beesjen löp door", köj allene maor zeggen a'j 'n kleine koe ziet.

**Vor:** Beeste bunt in de eerste plaatse koeien, maor ok in 't algemeen wat grotere dieren. Dierkes is meer van dat kleinere spul.

**Eef:** 't Woord bees en dier wodn appat ebruukt, maor woorumme wiele meer an beesten denkt dan an dieren, door he'w geen mening aover.

**Rek:** "Wat 'n klein beesjen löp door"; dan zeg ie nooit dier. Woorumme neet? Dat

wette wi-j ok neet!

**Bel:** "Wat 'n klein deerken löp dao", dan zee'j 't één of ander deer, maor gin koo, want dan zeg i-j: "Wat 'n klein bees löp dao".

**Aal:** 't Woord beest gebroeken wi-j veur ne koo; maor at 't geet um insecten, dan gebroeken wi-j 't woord beesjen.

**Win:** I-j könt zeggen: "Wilde beeste bunt hier" en ok "Wilde diers bunt hier neet".

**Voo:** "Wilde beeste bunt hier niet"; in zo'n verband zöllen ze in Voorst nooit 't woord dieren gebruken. Maor a'j 'n klein dierken ziet lopen, köj zeggen: "Wat 'n klein beesjen löp door", of: "Wat 'n klein dierken löp door".

**Vars:** I-j hebt één wild dier, maor twee wilde beeste. 'n Boer hef ene koe, maor twee beeste.

**Sil:** Vrogger wier 't woord dier volgens ons in Sillevold niet gebruukt. Dan zei i-j: "Wilde beeste, 'n klein beesjen". Tegenswoordeg zeg i-j ok: "Wilde dieren, 'n klein dierken".

**Zel:** Aover 't algemeen is 'n beesjen klein en at 't groter is, is 't 'n dier. Behalve "de beeste"; dat bunt de koeien.

**Kep:** Tussen 'n klein beesjen en 'n klein dierken zit wel wat verschil. 't Laatste is wat liefleker, vriendeleker as 't eerste.

**Hen:** Vrogger zeien wi-j: "Wilde beeste bunt hier niet", now zegge wi-j: "Wilde dieren bunt hier niet". Maor a'j 't aover iets kleins hebt, dan zeg i-j vaker 'n klein beesjen en gebruuks i-j minder vaak dierken. Ik gleuve dat 't te maken hef met dialectverwatering. En woorumme 't woord bees in 't laatste geval dan nog wel vaker gebruukt wodt, dörf ik niet te zeggen.

**Ste:** Dier is 'n vriendelökkker benaming as bees. Dat duudt op iets onversoenlöks, op wat wreeds. Beeste komt niet allene onder de dieren veur, maor ok onder de mensen, a'j begriipt wa'k bedoele.

**Baa:** Volgens mi-j bunt dieren wilder en

beeste tammer. 'n Tieger of leeuw is 'n wild dier; koeien wodt beeste enuumd.

**Tol:** 'n Bees is altied 'n koe, maor 'n klein wörmken of 'n kaeverken nuum i-j ok wel 'n beesjen. En a'j 'n groten hond hebt, he'j 'n bees of 'n kalf van 'n hond. Maor 'n kelfken dat pas geboren is, is 'n lief dierken en a'j 'n kind lief vindt, dan zeg i-j ok wel 's: "Mien dierken!".

**Did:** Hoe kleiner 't wödt, hoe eerder gi-j van 'n dierke praot; hoe groter 't is, hoer eerder 't 'n bees is.

**Sto:** Bees of beeske is negatiever as dier.

**Pan:** A'j iets leuk vien, is 't 'n dierke; aandere 'n bees. Zo is ter dus verschil tusse 'n dierke en 'n beesje.

● *In de volgende betekenissen hebt de woorden KRETUUR, KREITUUR ongeveer de betekenis "beest, dier", al zit ter dudelek 'n wat ongunstege geveulswerde an dee woorden.*

**Lar 1838:** Mein ie dan, dat ter gin onderscheid is tussen 'n mense en 'n kretuur [G V-alm 184].

**Gees 1921:** Jan-oom is vertrouwd met het leven van alle "kreituurs" in huis en daarbuiten en van die iempkes houdt hij [Heuvel 2, 4].

**Kot 1925:** "Zeg Jan, daor leuf ik, da'k den moes waer heurden. Onder mi-j in 't beddestro". "Wat zol dat toch; zo'n onschuldeg muusken! Zo'n klein diertjen! Dat zal ow neet opvraeten". "Toe Jan, jaagt 'm weg! Toe dan! Ha'j de valle maor ezat". "Stille dan maor", zaë Jan bedaard. "Prrr!", reep e en sloog 'n maol of wat met de voest op de kussens. "Zo; zee zo. Dat is al in odder. Noo is 't kretuur weg. Noo gaot maor weer rusteg liggen, Miene. En denkt maor nargens an" [Meinen 3, 72].

**Lar 1927:**'s Namiddags breng ik Jan koffie met 'n boterham in de Koeweide, waar hij aan 't "weulenheupe streien" is. "Lastege kreituurs", moppert Jan, "Ik make ze kapot, zovölle a'k kan" [Heuvel 1, 104].

**Gels 1935:** Van alle kretuurs hef Onzen Leven Heer de veugele 't leefste", zei mien moder. "Die hef e vleugele egeven um te vlegen". Nöskes oethalen zo at andere jongs mangs deejn, had ze ons stippelek vebaone.

Dat was zunde. Daor wazzen de veugele neet veur. [Van der Lugt in: Archief 2, 16].

**Eib 1973:** 'n Kretuur is wal stom, maor neet dom [H. Odink 3, 139].

**Vars 1985:** A'j toch um ow hen kiekt; wat loopt ter toch 'n hoop kreituren van ongedierte rond [Telge 6, 195].

**Acht 1895:** DIERAOZIE "groot beest, on-dier" [Telge 2, 24].

**Vars 1917:** "Wat ducht ow, Willem-eum?", zeg Frits, "Zol met dat pak snee 't grei vannach nog lopen?" "Jao, jonge, wat za'k ow zeggen; zolange at 't sni-jt, loopt ze neet; door kö'j vaste van op an. Maor at 't ophöldt, zo met-ene at de maone kump en 't geet an 't vriezen, dan löp alles wat bene hef. Dat he'k van-ze-laeven wel zo vake met-emaak [Döker 1, 41].

● *Veur kleine dieren bunt naost de verkleinwoorden beesje(n), dierke(n) en diertje(n) nog de volgende woorden in gebruik:*

01 KLEIN DINK: Gor, Harf, Eef, Gees, Nee, Wesd, Zel.

02 MIETEREG DINK: Eib.

03 DING: Wesv, Did.

04 (KLEIN) MÖRMEL: Eib, Bel.

05 MORMEL: Harf.

**Vor:** As ter 's aovends in bedde 'n mugge oew um 't heuf zit te zoemen, vin ik dat 'n vervelend dink.

#### ONGEDIERTE

*Beesten en beesjes dee veur de mens naodelig bunt, wodt ongedierte enuumd.*

01 ONGEDIERTE: Acht, Liem.

02 ONGEDEERTE: Eib, Bel, Groen || Haak.

03 ONGESIEFER: Aal, Bre, Din, Gen, Vars, Sil, Doet, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 249], Pan 1988 [Telge 7, 97].

04 ONGEZIEVER: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 107].

05 ONSIEFER: Vars, Sil, Hen.

06 ONGE'ZEVER: Win.

07 KLEIN GREI: Eef.

08 NAAR GREI: Gees.

09 KRUIPGREI: Did.



▼ *ongesiefer, ongeziever, onsiefer* 04-06

*Langs de grenze met Duutslan komt de benamingen ongesiefer, ongeziever en onsiefer veur.*

- 10 ONGREI: / Win 1971 [Deunk 1, 163].
- 11 ON-UBELGREI: Zed.
- 12 ONBOCH: Wehl.
- 13 KLEIN BOCHT: Gen.
- 14 KROEPESPUL: Eib.
- 15 ONTUUG: Win || Vre, Stlo, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb.
- 16 URMELDERI-J: Gen.
  - || wormtuug: Bork.
  - || klein gediersel: Elt.
  - || gediertsel: Kle.

**Win:** Teggenwoordeg is 't ongedierte; vrogger ongezever. En in den hof ha'j vraeterieje: ongedierte dat an de planten zat te vraetene.

**Hen:** Oldere mensen praot van onsiefer; jongere van ongedierte.

**Eef:** Ongedierte bunt kleine roofdieren zoas moezen, rotten en ulken; dus klein grei. Maor ok veur luzen, vlooiën en zo wodt 't woord ongedierte gebuukt.

**Sto:** As 't 'n zachte winter is, zegge de minse: "Da's niks weerd. 't Ongedierte in de grond vrus niet kapot. Van de zommer bas 't van de mugge; pas maor is op".

**sHe 1982:** Daor kwam van allen ongeziever achterheer, toen ik de kas van de muur trok [Telge 3, 107].

**Win 1971:** An dizze blomen mo'j is wat doon, dee zit vol van dat kleine ongrei [Deunk 1,

163].

**Lich 1974:** Allerhand gedierte oet de tropen had zich hier evestigd. Ongezever as muskieten, zandvleu en venienege empen temp-teerden mens en vee. Wörmte vermeert 't gewörmte [Reinders 1, 33].

**Zed 1982:** 't Ongesiefer, streujkes en zand vlaoge —a'j de wan ook nog op en neer schudde— nor veure, nor 't vlakke end toe en daor vaegde moeder 't met 'n stevege, olde, stieve haneveer dan vanaf [Köpp 1, 57].

**Ruu 1930:** VRETTERIEJE "schadelijke insecten" [Zwart 3, 239].

**Lar 1924:** GEWÖRMTE "bacteriën" [Langeler 1, 139].

## OOLDVADER

**Acht-Tw 1948:** OOLDVADER "zeer oud en groot exemplaar van dier of plant". Nen ooldvader van nen snook [Wanink 1, 155]

## B. WÖRME

### PIERE

(*Lumbricidae*)

*Tussen pieren en wörme wodt amper onderscheid emakt, allene 't woord pieren wodt volgens de metworkers vaker gebuukt as 't woord worm.*

01 PIER(E): Acht, Liem / Vars 1882 [Telge 4, 54], Acht 1895 [Telge 2, 98], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 160], Win 1971 [Deunk 1, 173], Pan 1988 [Telge 7, 105].

02 PIERIK: / Acht 1895 [Telge 2, 98].

03 WORM: Acht, Liem.

04 WÖRM: Eef, Meg, Wesv, Zev, Pan.

**Tol:** A'j holtworm in 'n kaste of zo hebt, dan zeg i-j: "De worm zit in de kaste".

**Bel:** Dat kind hef pieren, dee schäöpe zeet der onzeleg oet: dee hebt vaste pieren.

**Aal:** At de poggen vrogger pieren hadden, dan gebroekten mien grootolders de blo-menknöppe van de reinevaar.

**Liem 1843:** Alles in de natuur geet zien iezere gang. De starren aan de hieemel en de wörm in 't stof zien dependent van ene wet, die alles regiert [Baordman in: GV-alm 129].

**Does:** 'n Lintworm heit hier: VETERWORM.

**Acht 1895:** DAUWPIERE, DAUWWORM "regenworm (*Lumbricus terrestris*) en ook wel haarworm (*Trichinella spiralis*)" [Telge 2, 22].

**Acht 1882:** SPROK-AOS "worm die in hout en biezen zit en waarmee wordt gevist" [Telge 2, 124].

**No Acht 1883:** SPROK-AOL "worm die in hout en biezen zit en waarmee gevist wordt" [Telge 4, 76].

**Bre:** As ter ne pierie in 'n appel zit, dan is dé n appel PIERROT.

**Eef:** In 'n appel zit soms 'n pierie; dan is e PIERDEREG, PIEREG of VERPIERD.

● *Veur de pierie (*Lumbricus terrestris*) dee in de grond zit, bunt nog appatte benamingen op-egeven:*

01 RAEGENWORM: Loch, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Gen, Sin, Zel, Doet, Dre || Stlo, Slo, Boch.

02 RAEGENWÖRM: Eef, Meg || Wilp.

03 EERDWORM: Ang / sHe 1982 [Telge 3, 40].

04 DAUWWORM: / Acht 1895 [Telge 2, 22].

05 DAUWPIER(E): Vor, Bor, Nee, Voo, Vars, Olb, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 22], Eib 1973 [H. Odink 3, 234], Vars 1985 [Telge 6, 81], Pan 1988 [Telge 7, 27] || Kle.

06 RAEGENPIER: Ang.

|| pieleworm: Rhe.

**Bor:** Veur 't vissen mos ie dauwpieren hebben; dat bunt van dee rooien. Strontpieren bunt gel en dee lust de vissen neet.

### BLOEDZUGER

(*Hirudo medicinalis*, bloedzuiger)

01 BLOEDZUGER: Gor, Wich, Vor, Ruu, Zwi, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste,

Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 60] || Wilp, Anh, Emm, Elt, Kle.

02 BLOODZUGER: Harf, Eef, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Stlo, Ges, Slo, Raes, Boch.

03 BLOODZOEGER: Loch, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Zel || Mar.

04 BLINDEN: Ruu, Loch.

05 EGGEL: Gees / Acht 1830 [Telge 4, 4], No Acht 1839 [Telge 4, 27], Acht 1882 [Telge 2, 30], Gees 1921 [Heuvel 2, 6], Bor 1958 [Vr A'dam 30, 21].

06 BLOED-IEGEL: / Liem 1847 [GV-alm 105].

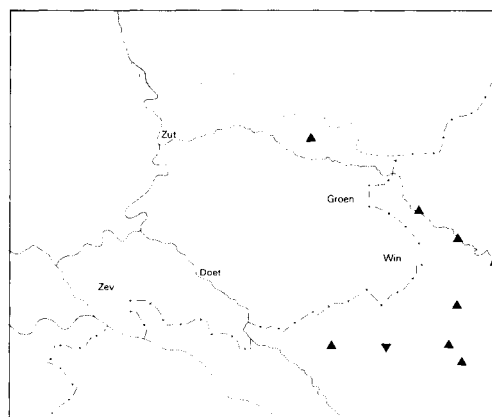
07 HESTIEKEN: / Win 1958 [Vr A'dam 30, 21].

|| blood-eggel: Vre, Stlo, Ges, Ram,

Bork, Hei, Boch.

|| bloodaegel: Rheb.

|| bloedzoeger: Rhe.



▲ (blood)eggel 05 ▼ bloodaegel

'n Woord dat in de veurege eeuw nog tot in de Liem bekend was veur de bloedzuger is eggel. Noe is 't allene op-egeven veur Geesteren. In Westfalen kump 't nog wel völle veur.

**Wehl:** Bloedzuger; met 'n lange oe as in 't woord boer en 'n lange uu as in 't woord buur.

**Gees:** Ik kan mien nog veurstellen dat mien grotmoder typhus hadde en dat ter ton eggeln op 't gezichte—in de buurte van de dunege— ezat wodn.

**Eef:** A'j vrogger in 'n sloot 'n natte poot

ehaald had, dan ha'j soms 'n bloodzuger op ow been. Iej kann ze haoste neet kwiet raken, maor blood zaggen wiele nooit.

**Ruu:** In gravens zit nog wel 's blinden; a'j in 't water stapt, dan zuugt ze zich an oew been vaste en kö'j ze haoste neet meer van oe af kriegen.

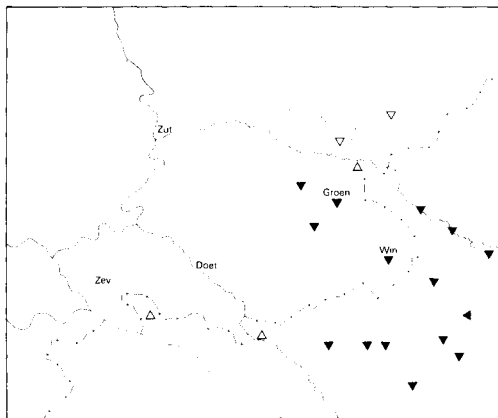
**Liem 1847:** Vlak naost mekaar ziet de laezer an de schorsteen 'n fles met bloed-iegels en an de boekenkast den stamboom van de familie. Zo duk as de olde man an 's spreuk-sken docht: "Die zalig wil starve, laot zien goed aon de rechte arve", zal 't 'm krek as ons gegaon zien en hi-j zal gedocht hebbe: "Die bloodzegers daor! Och, ze zien niks anders as de arve die maor altied zinge: "Loth is dood! Lijsje ligt op starve; Now komme wi-j aon 't arve!" [Baordman in: G V-alm 105].

## C. WEEKDIEREN

### SLAKKE

(*Gastropoda, slak*)

01 SLAKKE: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib,



▼ snigge 05      ▽ snikke 06  
 △ snek(ke) 07      ◀ sniege

In 't oosten van den Acht komt de weurde snigge, snikke, snekke veur. Doormet sluit dat gebied an bie Westfalen wor de benamingen snigge, sniege heel bekend bunt.

Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Sin, Hen, Ste || Bat, Mar.

02 SLAK: Gen, Sil, Doet, Dre.

03 SLEKKE: Eef, Vor, Loch, Gees, Eib, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 118], No Acht 1883 [Telge 4, 75] || Wilp.

04 SLEK: Gen, Voo, Meg, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / Acht 1830 [Telge 4, 9], sHe 1901 [Telge 4, 108], sHe 1982 [Telge 3, 134] || Emm, Kle.

05 SNIGGE: Bel, Groen, Lich, Win / Win 1882 [Telge 2, 121], Win 1971 [Deunk 1, 219], Eib 1973 [H. Odink 3, 214].

06 SNIKKE: Nee || Haak.

07 SNEKKE: Eib.

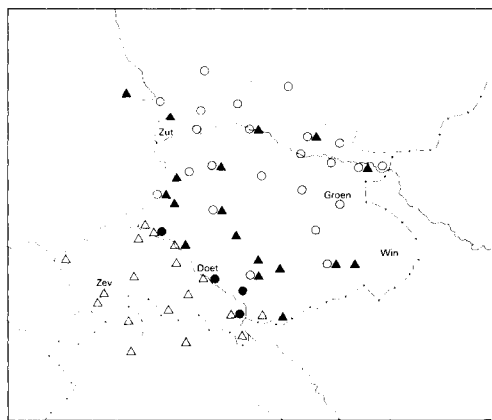
08 EGGELE: / Ach-Tw 1948 [Wanink 1, 92].

|| snek: Anh, Eit.

|| sniege: Ram.

**Zev:** As wi-j meer dan één slek zien, dan nume wi-j ze ook slek: één slek, twee slek.

**Lich:** Vrogger zeien ze snigge; teggenwoordeg is 't slakke. Ne snigge met 'n streuken of blaeken of wat zand op den stat, wis op raegen.



○ slakke 01      ● slak 02  
 ▲ slekke 03      △ slek 04

Dit kaartjen sluit an op 't veurege. In den Acht kump naost slakke de benaming slekke (nog) völle veur. 't Standaard-Nederlandse slak kump speciaal langs den Olden lesselt veur. Slek is 't normale woord veur de Liem.

**Bel:** Ne slakke is groter as ne snigge; sniggen bunt kleine slakken.

**Nee:** Ne slakke hef 'n huuske; ne snikke neet.

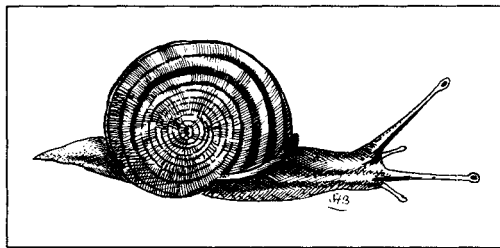
**Vor:** Al is 'n slekke neet zo vlug, hee dreg zien huusken op zien rugge. En as emes langzaam is, zek ze wel 's: "n Slekke en 'n haze hebt aeven gauw niejjaar". [Ok: Aal, Ste].

**Loch:** A'j 'n betjen bier op 'n plat schaaljen doot, dan kö'j good slakken vangen.

**Eib 1981:** A'j gin sniggen in de eerdbaezen wilt hemm, mo'j der zagemel um hen streien [Weeink 1, 91].

**Din:** "k Houw ow zo met de vörke an de bek", zei de knecht, toe-t de slekke uut de slaotbak kek.

**Vars 1985:** Kalm maor 'n betjen an: 'n slekke en 'n haze bunt tegelieke an ni-jjaar [Telge 6, 314].



Slakke

#### HUUSKEN

't Heurtjen woorin 'n slak zich terugge kan trekken, is 't huusken. Natuurlek könt hier samenstellingen met slakke e.d. veurkommen.

01 HUUSKE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 121].

02 SCHELPHUUSKE: Zed.

03 DOP: Olb, Wesv, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 118].

04 EKKELENDOP: Bel.

05 EGGELDOP: / Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Hen 1949 [Vr A'dam 17, 19].

06 EGGELENDOP: / Ach-Tw 1948 [Wanink 1, 92].

**Bel:** 'k Hebbe al wal 's eheurd dat ze 't slakkenhuusken ne ekkelendop neumen.

**Pan:** Slek, slek, kom uut den dop; Aanders

traej ik ow huus kapot.

**Lich 1979:** 't Anker worden op-etroke. 't Zat vol schelpen en eggelendöppe [Reinders 1, 15].

**Acht-Tw 1948:** 't Geet aoever de brugge met 't hoes op de rugge. Rao, rao, wat is dat? Antw.: ne slakke [Wanink 1, 179].

#### MOSSEL

(*Mytilus edulis*)

01 MOSSEL: / Acht 1895 [Telge 2, 87], Win 1971 [Deunk 1, 148].

## D. GELEEDPOTEGEN

#### PISSEBEDDE

(*Isopoda, pissebed*)

01 PISSEBED(DE): Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Sin, Sil, Wehl, Kep, Hen, Ste, Tol, Olb, Ang, Wesv, Sto.

02 PISSEBERRE: Nee.

03 KELDERMOT(TE): Gor, Alm, Wich, Vor, Loch, Bor, Haa, Nee, Aal, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Olb, Ang, Sto / Acht 1830 [Telge 4, 6] || Wilp, Bat, Mar.

04 KELDERZOE(E): Zut, Loch, Wesv, Zev, Did, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 63].

05 KAELDERZOE(E): / Pan 1988 [Telge 7, 60].

06 KELDERZOG: Gen, Voo, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 76].

07 KELDERZEUG(E): Loch, Wehl / Acht 1830 [Telge 4, 6].

08 KELDERWORM: Aal, Meg, Vars, Sil.

09 KELDERLUUS: / sHe 1982 [Telge 3, 76].

10 STEENMOTTE: Gor, Wich, Lar, Nee || Bat.

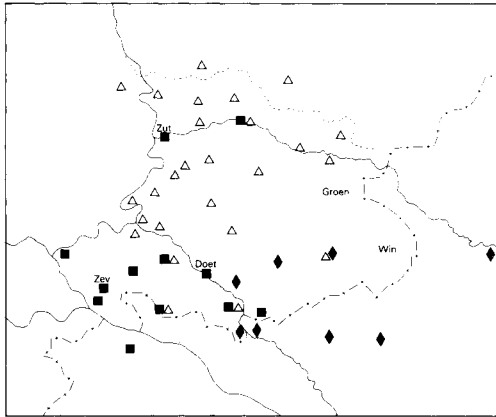
11 MOT(TE): Harf, Ruu, Gen, Zel, Does || Bat.

|| kellerworm: Ges, Rheb, Boch.

|| kaelderzeug: Kle.

**Pan 1988:** Bi-j 't putje is 't zó vochtig; dor stik 't van de kaelderzeug [Telge 7, 60].





- △ mot(te) 03, 10-11
- zeug(e), zoeg(e), zog 04-07
- ◆ worm 08

Veural in de Liem bunt de benamingen met zeug, zoeg en zog bekend. In de noordwesteleken Acht is motte de gebrukeleke benaming. De zudeleken Acht sluit met worm an op Westfalen.

Door tussendeur zit dan nog de —neet op 't kaartjen staonde— benamingen met bed(de) 01-02, dee veural in den Acht vake op-egeven bunt.

#### SPROKHOORN (Astacus, rivierkreeft)

- 01 SPROKHOORN: / Groen 1950 [Vr A'dam 18, 10a].

#### DUZENDPOOT (Lithobius forficatus, duizendpoot)

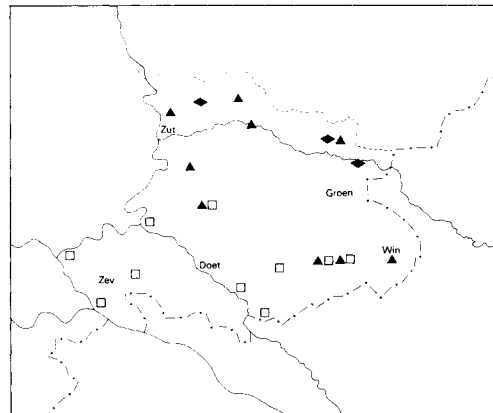
- 01 DUZENDPOOT: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan || Wilp, Bat.
- 02 DOEZENDPOOT: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win || Mar, Haak. || doezendleuper: Bork.

**Aal:**  
Ne duzendpoot most naor de Vivo;

Maor veur de deure zei hee: "Zie zo;  
'k Blief lever buten in de raegen".  
Want an de deure ston: Veute vaegen.  
**Wesd:** 'n Raodseltjen: met hoevölle peute  
löp 'n duzendpoot aover de mesthoop?  
Antw: Met 999; den enen gebruikt e um de  
neuze dichte te kniepen.

#### GLAZEMAKER (Odonata, libel)

- 01 GLAZE(N)MAKER: Aal, Bre, Voo, Vars, Sil, Hen, Does, Wesv, Did / Acht 1830 [Telge 4, 5], sHe 1982 [Telge 3, 53], Vars 1985 [Telge 6, 122].
- 02 GLAOZEMAKER: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 43].
- 03 GLAZENWASSER: Eef, Wich, Loch, Lar, Nee, Aal, Bre, Win, Hen.
- 04 GLAZEWIPPEL: Wesv.
- 05 GLAZEWIPPER: / Wesv 1954 [Vr A'dam 27, 13].
- 06 DUBBELDEKKER: Bel.
- 07 WATERVLIEG: Ang.



- glaze(n)maker, glaozemaker 01-02
- ▲ (glazen)wasser 03
- ◆ glazenwasser = "langpootmugge"

De glazenmaker hef in völle plaatsen gin name. Benamingen met -maker bunt veural veur de Liem en de streek langs den Olden lesselt op-egeven. De benamingen met -wasser bunt in den Acht in gebruik. Ok 'n andere insekt —de langpootmugge— hef in één geval de benaming glazenwasser.

**Bel:** Dubbeldekkas vliegt bi-j warm weer geerne bovven de bekke.

**Vars 1985:** Enkeld vliegt ter baoven de kolk prachtige, grune en blauwe glazemakers rond [Telge 6, 122].

### BAKKERSTOR

(Blattidae, kakkerlak)

01 BAKKERSTOR: / Ruu 1930 [Zwart 3, 234].

### IEMKEN

(Grylloidea, krekkel; *Gryllus domesticus*, huiskrekkel)

01 IEMKE(N): Wich, Zwi, Bor, Gees, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Gen, Sil, Wesd, Wehl, Kep, Olb, Wesv, Did, Pan / Acht 1882 [Telge 2, 57], No Acht 1883 [Telge 4, 67], sHe 1901 [Telge 4, 98], Gees 1921 [Heuvel 2, 3], Groen 1936 [Mogendorff 1, 9], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 115], Aal 1964 [Rots 1, 17], Win 1971 [Deunk 1, 92], Eib 1980 [Telge 1, 73], Pan 1988 [Telge 7, 56].

02 IEMPKE(N): Gor / sHe 1982 [Telge 3, 69].

03 HIEMKE(N): Eef, Vor, Eib, Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste / Acht 1882 [Telge 2, 53], sHe 1982 [Telge 3, 64], Vars 1985 [Telge 6, 144] || Boch.

04 HIEMEKEN: Tol.

05 HEEMKEN: Win / Eib 1939, Aal 1939, Win 1939, Kot 1939 [Vr A'dam 7, 12], Win 1971 [Deunk 1, 87] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe.

06 HIEMPJEN: / Acht 1895 [Telge 2, 53].

07 HEMELTJE(N): Harf, Alm, Loch / Gels 1928 [Krebbers in: Gids Folk 1, 91], Lar 1927 [Heuvel 1, 17], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 108] || Bat.

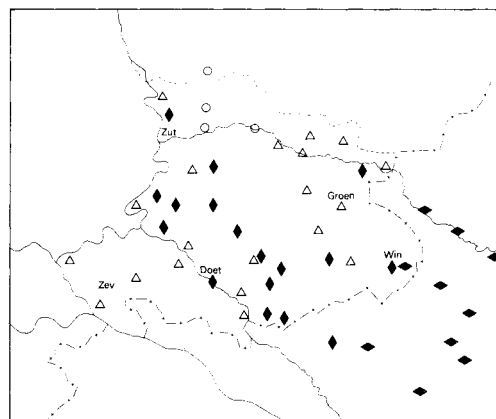
08 HIEMELTJEN: / Acht 1882 [Telge 2, 53], Gor 1939 [Vr A'dam 7, 12].

09 IMPKEN: Meg.

10 EIMKEN: Loch.

11 PIEP-IEMKE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 105].

12 IEMPHEMPKE: / sHe 1901 [Telge 4, 98], Ulf 1938 [Vr A'dam 7, 12], sHe 1982 [Telge 3, 69] || Elt.



△ *iem(p)ke(n)* 01-02    ◆ *hiem(e)ke(n)* 03  
◆ *heemken* 05    ○ *hemeltje(n)* 07

*Hiemken kump veural veur an de linker kante van den Olden lesselt en sluit an op Westfalen, woor heemken ezegd wodt. In 't noordwesten van den Acht kump hemeltje(n) nog veur en de benamingen iemke(n) en iempke(n) bunt verspreid aover 't hele gebied op-egeven.*

13 KREKEL: Gor, Eef, Haa, Nee, Eib, Aal, Zel, Wehl, Hen, Wesv, Sto || Wilp, Bat, Mar.

14 KRAEKEL(TJE): Lar, Meg, Ang.

15 KREKKEL: Vor, Baa.

16 KRIKKEL: Does.

17 KRIEKSKE(N): Eib, Wehl.

18 SPRINKHAAN: Meg, Does, Zev.  
|| haimken: Anh.

**Ste:** Hiemken; met 'n ie as in 't woord bier.  
**Eef:** Achter de heerdplate ha'j vrogger vake hiemkes zitten.

**Vor:** To'j vrogger nog vuur stokken, zatten de krekeltjes achter de vuurplate. A'j 's bie'j 'n bakker in de bakkerieje kwammen, ko'j ze ok altied heuren sjirpen.

**Pan 1988:** A'j vroeger met waerm waer 's aoves vur 't huus zat, zei vad duk: "Luuster 's mien ke(r)lje wah de piep-iemkes te keer gon: maerge hewwe wer mooi waer" [Telge 7, 105].

**Gor 1901:** De iemkes wazzen 'n peusken stil ewest van schrik; noe roepen ze weer: "Sjierp, krieg!" [Ketelaar 1, 105].

**Kot 1911:** En 't was dan zo stillekes in de

kökkene ... en dan kwam der is 'n heemken uut den stapel en dan piepten der is 'n spitsmuusken in den brandhook [Meinen 2, 146].  
**Gaa 1945:** 't Mot al laat waezen. In 't westen kleurt nog heel zacht wat laat aovendrood en de hiemkes sjiept onder de busse langs de weg [Van Velzen 2, 110].

**Bre 1939:** 'n Hiemken en 'n zunnekeuksken brengt geluk an [Vr A'dam 7, 12].

**Lich 1939:** 'n GRÖS-IEMKEN of VELD-IEMKEN zit in 't grös; 'n HOES-IEMKEN zit bi-j hoes [Vr A'dam 7, 12].

**Bel:** Ne iemken fietjet, hef grote ogen en kan neet springen. Ne KREKEL is 'n heel ander ding: dén kan darteg maal zien lichaamslengte springen en maakt ok 'n heel ander geloed.

**Acht 1895:** SPRINKHANE "sprinkhaan (Saltatoria)" [Telge 2, 124].

• Volgens [Vr A'dam 7, 13] is de naam SPRINKHAAN, SPRINKHANE (Acrididae, Locustidae) in Acht en Liem aoveral bekend.

## SJIRPEN

As iemkes geluud maakt, sjirpt ze.

01 SJIRPE(N): Vor, Loch, Bor, Rek, Groen, Aal, Win, Voo, Vars, Wesd, Hen, Baa || Bat, Mar, Eit.

02 SJILPEN: Haa, Eib, Bre, Meg, Zel, Ste || Bat.

03 SJIERPE(N): Gor, Wesd, Doet, Wehl, Tol, Olb, Did, Sto, Pan.

04 SJIELPE(N): Gor, Eef, Lar, Din, Sil, Hen, Wesv.

05 TJIELPEN: Aal, Sin, Does.

06 TJIERPE: Sto.

07 SJIELPKEN: Lich.

08 SIEPKEN: / Eib 1980 [Telge 1, 73].

09 SNARPEN: Bor.

10 KNARPEN: Eib.

11 KNERPEN: Eib.

12 STRIEKEN: Bor, Aal.

13 FIETJEN: Bel.

14 HIEMEN: Dre.

15 KRAUWEN: Gen.

|| tsierpen:Stlo, Ges.

|| tsierpken: Vre.

|| tzizzen: Boch.

|| tserpen: Anh.

**Wich:** A'j de iemkes goed könt heuren, dan zeg i-j: "Wat gaot die iemkes weer an". [AN-GAON].

**Kot 1934:** Alles stille. Maor in 't dauwnatte grös zatten de heemkes te krieskene en den loopvors bleef an de gange [Meinen 6, 288]. [KRIESKEN].

## OORWORM

(Forficulidae; Forficula auricularia)

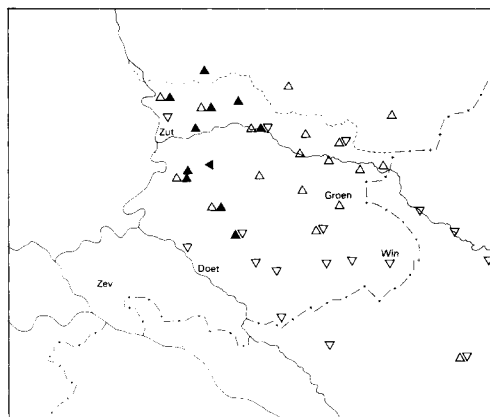
01 OORWORM: Gor, Vor, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Bre, Gen, Vars, Sil, Doet, Kep, Dre, Ste, Tol, Olb, Does, Ang || Bat, Stlo, Slo, Ram, Hei.

02 OORWURM: Eef, Eib, Sin, Zed.

03 OORWÖRM: Wehl, Wesv, Zev, Did, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 98].

04 GAFFELTAND: Gor, Harf, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Hen, Baa / Vars 1882 [Telge 4, 51] || Hei.

05 GAFFELTANGE: Eef, Loch, Nee, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel / Acht 1882 [Telge 2, 37], Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 97], Win 1971 [Deunk 1, 66], Eib 1973 [H. Odink 3, 69], Vars 1985 [Telge 6, 110] || Vre, Stlo, Ges, Boch.



△ gaffeltand 04, 07 ▽ gaffeltang(e) 05-06  
 ▲ gaffeltand 08 ◀ gaffeltante 09

De benaming gaffeltand kump veur in de Nocht naost —in 't noorden— gaffeltand en —in 't oosten— gaffeltange. Dat woord is ok in Westfalen 't bekendste.

- 06 GAFFELTANG: Kep || Hei.  
 07 GAFFELTAAND: / Ach-Tw 1948 [Wanink 1, 97] || Mar, Haak.  
 08 GRAFFELTAND: Gor, Harf, Alm, Wich, Loch, Lar, Zel, Hen, Baa / Acht 1882 [Telge 2, 24], Ruu 1930 [Zwart 3, 235] || Bat.  
 09 GRAFFELTANTE: Vor.  
 10 OORRATEL: Gen, Voo, Meg, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 108] || Elt.  
 11 OORRAKEL: Ulf || Anh.  
 12 KNIEPWORM: Bor, Lich.  
 13 KNIPSCHERE: Nee.  
 14 WANTZE: Eib.  
 || oorknieper: Vre, Slo, Ram, Kle.  
 || oorraotel: Kle.

**Zed:** At 'n oorwurm ow in de ore kraop, dacht gi-j vrogger as kind, da'j doodging.  
**Wesv:** Meh fruit plukke valle ze je duk in de mouwe.

## LUUS

(luis)

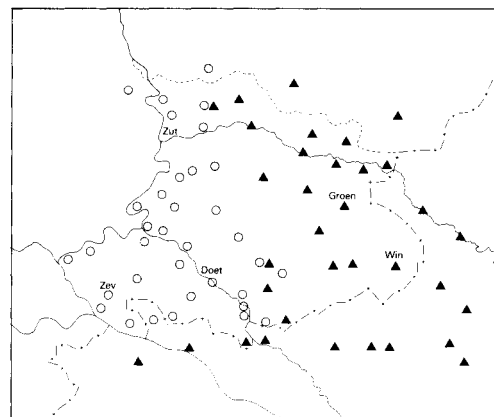
*In dit artikel kan gin onderscheid emaaft wodn tussen de verschillende soorten luze: de luze dee op mensen, dieren of planten zit.*

- 01 LUUS: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / No Acht 1883 [Telge 4, 70], sHe 1982 [Telge 3, 95] || Wilp, Bat, Elt.  
 02 LOES: Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Sin, Wesd / Acht 1895 [Telge 2, 81] || Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Emm, Kle.  
 03 PIOTERKEN: Nee, Aal / Lar 1927 [Heuvel 1, 125].  
 04 PIEPSTOTE: / Vars 1882 [Telge 4, 54].  
 05 ENGELTJES: Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 94].  
 06 LANGZAME: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

**Wehl:** Eén luus (met 'n korte uu as in 't woord minuut); twee luus (met 'n lange uu as in 't woord buur).

**Kep:** Eén luus, twee luze.

**Ruu:** Eén loes, twee luze.



○ luus 01      ▲ loes 02

*In de No Acht en in Duutslund wodt loes ezegd; in de Liem en langs den lesselt en Olden lesselt luus. 't Kaartbeeld gif den indruk dat loes deur luus terugge-edrongen wodt.*

**Loch:** Der bunt wandluze, bladluze, honde-luze en dee 't liefste bie mensen zit, dat bunt gewoon: luze. [WANDLOES, BLADLOES, HONDELOES].

**Voo:** At 't in 't veurjaar kold en mottereg weer was en door viel motraegen, dan zeien de olde mensen vrogger: "Motraegen ... luus an de grote bonen". Want dan gruuuden de bonenplanten slech en dan ha'j de meeste kans dat ter luze op kwammen.

**Eef:** As ze argens luze hadn, dan wed der ezeg: "Pas maor op, want door hebt ze ongedierte", of: "Door hebt ze pietjes". [ONGEDIERTE; PIETJES, ok: Lar, Eib, Win, Bre, Zed].

**Wich:** Woor gebeur, in de tied van de jonkheid van mien vader. Mien vader ging met 'n jonge van B. naor de catechisaotie. Noe was de familie B. één van de gezinnen woor ze nogal tamelek las van luze hadn. Op 'n kere had de dominee uutgebred aover 't mooie veurjaar epraot, woorop één van de jongs zei: "Jao, dat is zo dominee; 't is vrog veurjaar, want B. hef de beeste al buten" (de luze kroppen B. aover de krage van de jas).

**Acht-Tw 1954:** Ik zoog van dee langzamen aover zienen kragen lopen "in tegenstelling tot de (vlugge) vlooiën" [Wanink 2].

**Wesd:** 't Land vol kwekke en de konte vol luze; dat kump van zelf.

**Gen:** An 't vesjen gin kneupe, maor luze met heupe! [Ok: Wesd].

**Win:** 'n Riemken: Pink, golden rink; lange lierboom; Pannenlekker; Luzeknepper.

**Eef:** 'k Wens ow wel te rusten; Met de kop in 't kussen; Met de kop in de luzen; Dan he'j in bedde nog wat te pluzen.

**Gaa 1945:** Moder hef bi-j Frieda 'n luus evonnen op 't heufd. Harrejakkens nog an 's too! Zi-j had 'm gevangen op de kam. "Da's 'n anleuper", zegt moder. Natuurlek hef Frieda dee luus in de schole ekregen. Now wil moder eur 't heufd wassen met spiritus en staovenzaod [Van Velzen 2, 60].

**Gor:** Heufdluze wodt ok wel pletjes eneumd [PLATJEN].

**Does:** 'n Wandluus nume wi-j: 'n PLATJEN [Ok: Doet].

**Acht 1895:** WANTE "wandluis (Cimex lectularius) [Telge 2, 148].

**Vars 1985:** In de hutte die 'n kaolenbrander altied metnam nao alle buurten woor e de kaolheupe gaar mos stokken, zatten altied wandluze en vlooiën in [Telge 6, 398].

**Acht 1895:** MELLE "bladluis (Aphididae)" [Telge 2, 85].

**Acht-Tw 1954:** NOTVIES "Hemiptera, wants" [Wanink 2].

## NETTEN

*Netten bunt de eiere van 'n luus.*

01 NETTE(N): Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Lar, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Harv, Win, Din, Gen, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Ste, Tol, Olb, Ang, Zed || Wilp, Bat, Stlo, Bork, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Eit, Kle.

02 NETE(N): Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Zwi, Bor, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Sin, Doet, Kep, Dre, Baa, Does, Did, Sto, Pan || Mar.

|| nissen: Ges, Hei.

|| eier: Vre, Ges.

|| aier: Emm.

**Ste:** A'j luize hadn, dan ha'j ok netten.

## VLINDER

(Lepidoptera)

01 VLINDER: Acht, Liem.

02 PANNEVOGEL: Eef, Loch, Gees, Nee (vrogger), Lich (vrogger), Din, Vars, Hen (vrogger) / Acht 1830 [Telge 4, 8], No Acht 1835 [Telge 4, 20], No Acht 1839 [Telge 4, 31], Vars 1882 [Telge 4, 54], No Acht 1883 [Telge 4, 72], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Groen 1936 [Mogendorff 1], Eib 1981 [Weeink 1, 87], Vars 1985 [Telge 6, 258].

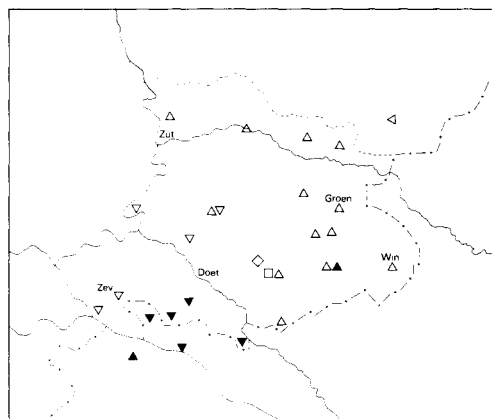
03 PANNEVOGGEL: Bel, Groen, Vra, Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 171].

04 PANNEVEUGEL: / Acht 1882 [Telge 2, 96].

05 PENNEVOGEL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 159] || Haak.

06 PANNEVLÖGGEL: Aal / Aal 1964 [Rots 1, 33].

07 SPANNEVOGEL: Hum, Hen (vrogger), Olb, Bab, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 130].



△ pannevogel, pannevogel 02-03

▲ pannevlöggel, pannevleugel 06

▽ spannevogel 07

▼ spannevlöggel, spannevleugel 08-09

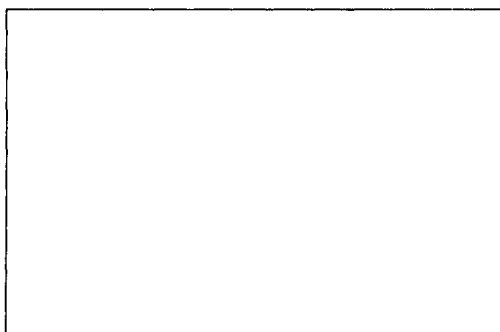
◁ pennevogel 05

□ pannevogel = "nachtvlinder"

◇ pannevogel = "grote, bruine vlinder"

*De zwarte symbolen geeft de benamingen met -vlöggel en -vleugel an. Dee komt veural in de Liem en angrenzend Rijnland veur. Benamingen met -vogel en -voggel (open symbolen) bunt op-egeven veur den Acht. Benamingen met -spanne wodt weer in de Liem an-etreffen, -panne in den Acht. Uut de völle vermeldingen in de woordenbeuke uut de veurege eeuw blik, dat 't toen ok al bezondere weurde wazzen.*

- 08 SPANNEVLÖGGEL: Sto, Zed / sHe 1982, [Telge 3, 139].  
 09 SPANNEVLEUGEL: Meg || Emm, Elt.  
 10 ROEPENDRIETER: Bre.  
 11 SCHAMON: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 172].  
 || pannevleugel: Kle.  
 || zommervoggel: Raes, Rhe, Boch.  
 || meivoggel: Ram.  
 || zunnenvoggel: Vre, Bork.  
 || sjmetterlieng: Ges, Anh.



Vlinder

**Bre:** Vlinders neunden ze wal roependrieters, omdat ze veur roepen zorgden.

**Bor 1862:** Kiek 's hoe de panneveugel 'n schik hebben! 't Is of ze zich verblieden in 't mooie weer. 'k Heb de toefvinke ok al heuren slaon en de geetling hef al lange efluit [Kobus in: GV-alm 92].

**Kot 1925:** De weld was zo mooi greun; ovveral blomen, ovveral pannevöggele, ovveral voggelgefuter en bovven dat alles ne helder blauwe loch en alles vol zunneshien [Meinen 3, 55].

**Win 1971:** I-j könt toch merken dat ter verandering kump in de natuur; vanmorgen he'k 't eerste pannevöggelken zeen vlegen [Deunk 1, 171].

**Harv 1974:** 't Spet 't bestuur van 't Diernbos dat ze den Lechtenvoordsen blomencorso neet konden afwachten. Allerhande dieren dee met blomen oet-ebbeeld bunt, trekt dan veurbi-j; zoas peerde, schäöpe, panters, leeuwen en olifanten, maor ok pannevögele, nog mooier as Salomo in al ziene heerlekheid [Reinders in: Moespot 83, 8].

● *'t Grote onderscheid tussen vlinders zit 'm in de tied van de dag woorop ie ze zagn; dagvlinders en nachtvlinders. Van de dagvlinders is allene 't koolwitjen heel bekend:*

01 KOOLWITJE(N): Gor, Eef, Vor, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa || Bat.

02 MOOSVLINDER: Bel.

● *Veur maor 'n paar andere vlinders bunt namen bekend; vake is neet dudelek um wat veur 'n soort 't geet umdat de name allene maorte maken hef met de kleure.*

**Gor:** 'n Citroentje neume wiele CITROENKAPEL.

**Loch:** 'n Citroentjen is hier 'n GEL VLINDERKEN.

**Kot 1934:** Hè; wat was 't mooi, zunneg waer. Kiek; daor vloog al ne gaelen pannevoggel hen [Meinen 6, 182].

**Win 1971:** ZOMMERVOGGEL "citroentje" [Deunk 1, 287].

**Loch:** 'n Broen vlinderken is 'n VÖSKEN.

**Wesd:** 'n Grote broenen vlinder nume wi-j PANNEVOGEL.

**Acht 1895:** PIELSTAT, PIELSTEERT "pijstaart" [Telge 2, 97].

● *Veur de nachtvlinders bunt wel weer allerlei benamingen in gebruik, maor verschillende soorten wodt —as dat al gebeurt— allene op grootte onderscheiden.*

01 MOTVLINDER: Vor, Lich, Aal, Bre, Voo, Wesd, Wehl, Kep, Zev, Sto.

02 MOT(TE): Eef, Bor, Nee, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 101].

03 OEL(E): Gor, Loch, Nee, Eib, Sil, Hen, Olb || Bat.

04 NACH(T)-OELE: Bor, Baa, Does.

05 NACH(T)-UUL: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 93].

06 MOT-OEL: Ang.

07 FLÖDDER-OELE: Hen.

08 LAMP-OELE: Hen.

09 MOLKENTEUMER: Aal, Win.

- 10 MÖLKENTEUMER: Win 1971 [Deunk 1, 146].  
 11 MOLKENTEUEVER: Aal.  
 12 MELKENTEUMER: / Win 1971 [Deunk 1, 146].  
 13 MÖLKENTÖLLEKEN: Aal.  
 14 MUNNEKETEUEVER: Aal.  
 15 PANNEVOGEL: Vars.  
 16 HEKSE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 109].  
 || flodderhekse: Mar.

**Vor:** Alle vlinders die 's nachs rondvlaogen, neume wiele motvlinders.

**Eef:** Nachvlinders neumen wiele meestal motten: "Door vlaog 'n motte um de lamp hen; iej had de deur lös-elaoten; dat mo'j neet doon, want dan knapt 't glas van de petrollielampe".

**Bor:** Kleine nachvlinders heet motjes; groten nachoelen (Ok: Nee).

**Win 1969:** Lege ovver de grond zit twee leuninge ne molkenteumer nao [Van Loo in: Schriewied 103].

**Zie:** Ne PALMVLINDER is ne grotere soort motvlinder (Ok: Vra).

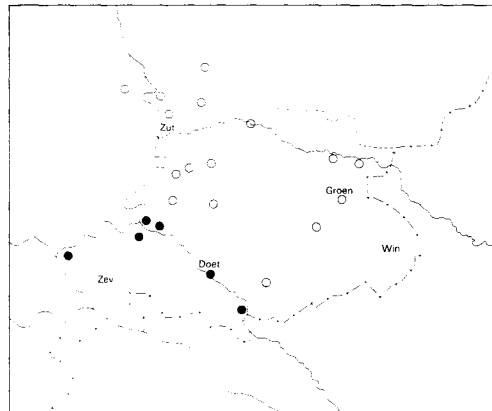
## ROEPE

'n Roepe is de larve van 'n vlinder.

- 01 ROEPE: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen / Acht 1882 [Telge 2, 108], No Acht 1883 [Telge 4, 73], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Aal 1964 [Rots 1, 37], Win 1971 [Deunk 1, 194], Eib 1980 [Telge 1, 170], Vars 1985 [Telge 6, 288] || Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.  
 02 ROEP: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan || Anh, Emm, Elt, Kle.  
 03 ROEPS: / Pan 1988 [Telge 7, 115].  
 04 RUPSE: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Haa, Eib, Groen, Lich, Sin, Hen, Baa, Tol / No Acht 1883 [Telge 4, 74] || Wilp, Bat.  
 05 RUPS: Gen, Doet, Dre, Does, Ang, Wesv.

**Eib:** Der zit roepen op den moos.

**Nee:** Boeskoolbla met roepen, door kö'j good van poepen. [Ok: Rek, Win].



○ rupse 04      ● rups 05

't Standaard-Nederlandse woord rups kump langs den lesselt en den Olden lesselt Acht en Liem in. In den Acht is de aovergangsvorm rupse al in völle plaatsen bekend. De oorspronkeleke weurde roepe en roep 01-02 —dee neet op 't kaartjen staot— bunt aoverregens nog redelek bekend. De vorm roeps is —net as rupse— 'n aovergangsvorm tussen 't dialectwoord roep en 't standaard-Nederlandse woord rups.

**Din:** Wi-j kent de koolroepe of GRUNE ROEPE, de EERDROEPE en de RINGELROEPE.

**Ang:** Wi-j kennen grune roepen of grune rupsen en eerdroepen en eedrupsen.

**Acht 1830:** SPROK "rups van de schietmot" [Telge 4, 10].

**Acht 1882:** HEKSENMELKER "rups die op de wolfsmelk aast" [Telge 2, 51].

## TODDEWORM

(*Galleria mellonella*, grote wasmot; *Achroia grisella*, kleine wasmot)

- 01 TODDEWORM: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195].

## LANGPOOTMUGGE

(*Tipulidae*, langpootmug)

- 01 LANGPOOTMUG(GE): Alm, Loch, Gees, Eib, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Sil,

- Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Ang, Wesv, Zev, Sto, Pan || Bat.
- 02 LANGPOOT: Wich, Vor, Gees, Haa, Rek, Win, Does.
- 03 LANKPOOT: Aal, Sin, Tol.
- 04 LANGBEENMUGGE: Gor.
- 05 LANGBEEN: Hen, Oib.
- 06 HEUJWAGEN: Gor, Eef, Lar, Lich, Wesd, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110] || Wilp, Bat.
- 07 HÄÖJWAGE(N): Ulf / sHe 1982 [Telge 3, 59], Pan 1988 [Telge 7, 47].
- 08 LANKWAGEN: Aal / No Acht 1883 [Telge 4, 70].
- 09 GLAZENWASSER: Harf, Nee, Eib.
- 10 NEUKEPIETJEN: Eib.  
|| sijnake: Rheb.

**Hen:** 'n Langpootmugge wodt ok wel heujwagen enuumd, al wet de meesten deksels goed dat door in feite 'n spinnekop met bedoeld wodt.

**Eib:** Neukepietjen, da's onverschillig plat; glazenwasser is 't normale woord.

#### MUGGE

(*Culicidae, mug*)

- 01 MUG(GE): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 88].
- 02 KNAOS: Pan / Wesv 1950, Zev 1950, Did 1950 [Vr A'dam 18, 7a], Pan 1988 [Telge 7, 68].
- 03 DAOS: Wesv.
- 04 STRAALJAGER: Wich.
- 05 HELICOPTER: Lar.
- 06 NEEFKEN: / Eef 1950, Lar 1950 [Vr A'dam 18, 7a].
- 07 || TUTERTJEN: Wilp.

**Lar:** Um 't geraos wat 'n mugge maakt, neumt ze 'm wel 's helicopter.

**Wich:** Uut gekheid zekt ze wel 's: "Heur; door geet weer 'n straaljager".

**Ang:** A'j in bed ligt, dan heur i-j soms 'n mug zoezen. [ZOEZEN, ok: Gor, Eef, Nee, Bel, Lich, Aal, Gen, Wesd, Oib, Wesv, Did, Sto, Pan].

**Win:** Muggen könt zo akeleg sieseken, veural a'j wilt gaon slaopen. [SIESEKEN].

**Lich:** Heur, de muggen bunt an 't fietken.

[FIETKEN].

**Zut:** As de muggen danst, kump ter mooi weer. [DANSEN, ok: Eef, Bor, Aal, Win, Gen, Ulf, Sin].

**Pan:** Kiek de knaoze wer 's daanse; wi-j kriege maerge mooi waer.

**Sto:** Ze zegge hier dat a'j duk las heb van mugge, da'j dan zuut bloed het.

|| **Bat:** 'n Mugge hef gin rugge; allene mar 'n lid, woormee de kop en konte an mekare zit.

#### KNOZZE

(*Ceratopogonidae, knaasje*)

- 01 KNOZZE: Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 117].
- 02 KNAOZE: Zwi.
- 03 KNAOS: Voo.
- 04 STEKVLEGE: Aal, Bre.
- 05 STEKVLIEGE: Baa.
- 06 STALVLIEGE: Wesd.

**Aal:** Knozzen bunt hele kleine vlegen, dee geweldeg könt staeken.

**Voo:** Knaozen zun 'n soort kleine vliegskes die lelek können staeken.

**Gees:** Met 't melken he'j vake zon last van dee hele kleine vlegen; 'n name he'w der hier neet veur.

**Win 1971:** Waart ow luk vää de blinzeken, maor ok vää disse knözzekes; dee warseleke staekdinge [Deunk 1, 117].

**Wesd:** Stalvliegen stekt ow as-ter-toe; ze bunt kleiner as gewone vliegen, die niet stekt.

#### PEERDEVLEGE

(*Tabanus, paardevlieg of daas*)

- 01 PEERDEVLEGE: Loch, Gees, Haa, Nee, Eib, Aal, Bre, Win || Bat.
- 02 PEERDEVLIIEG(E): Meg, Zel, Doet, Wehl, Baa, Does, Ang, Zev.
- 03 PERDSVLIEG: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 104].
- 04 BLINDE: Harf, Loch, Lar, Bor, Gees, Gen, Vars, Sil / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 77], Vars 1985 [Telge 6, 59] || Mar.
- 05 BLINDEN: Voo.
- 06 BLINDE HAZE: Zwi, Zel, Kep, Hen, Ste.



- 07 BLINDE HAAS: Olb.  
 08 BLIND-AAS: Ang.  
 09 BLIND-AOS: Does.  
 10 BLIND-AZE: Loch, Eib.  
 11 BLINDE DAZE: Hen.  
 12 DAAS: Sil / N Acht 1856 [Telge 4, 39].  
 13 BLINDE VLEGE: Harf, Nee.  
 14 BLINDE VLIEG: Meg.  
 15 BLINZE: Eib, Groen, Aal, Bre / Aal 1964 [Rots 1, 5], Eib 1980 [Telge 1, 10].  
 16 'BLINZEKE: Groen, Zie, Win / Win 1971 [Deunk 1, 27].  
 17 'BLENZEKE: Harv.  
 18 BLIEZEKE: Bel.  
 19 KNAOS: Does, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 80].  
 20 HORZEL: Sil.  
 21 BREMZE: / N Acht 1856 [Telge 4, 39].  
 || bli-jzek: Raes.

**Bre:** Blinzen bunt van dee grieze vlegen, dee veural met onweersachteg weer staekt. Ze zekt dan ok nog al 's: "De blinzen staekt zo; wi-j kriegt vaste onweer.

**Voo:** Blinden können smereg staeken en zitten völ an de rand van 't bos. Wi-j zeggen: één blinden, twee blinden.

**Zel:** Blinde hazen komt völ veur dichtbi-j 'n bos.

**Win 1971:** De koone heb last van de blinzen [Deunk 1, 27].

**Lar 1864:** Schen de zonne hard of betten de vlegen of donnen, dan genk 't peerd onder de linde liggen weltern [Postel in: GV-alm 120]. [DONNE].

**Hen 1984:** In de tied dat ze de dennen oplaaien, mos Toon met 'n barkentak de blinde hazen weggagen [Geurtsen 1, 128].

#### GATVLEGE

(*Hippobosca equina*, paardeluisvlieg)

- 01 GATVLEGE: Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 98], Eib 1973 [H. Odink 3, 73].  
 02 GATVLEGE: Wesd / Wesd 1985 [Telge 5, 32] || Wilp.  
 03 PLATTE VLEGE: Loch.

**Rek:** Ne gatvlege is ne plat-achtege, hadde vlege, dee-t völle um 't achterwark van peerde en beeste zit.

**Wesd:** Gatvliegen bunt hard en plat; ze zatten vrogger völle in potstelle maor komt

now niet meer veur. Ze hielen zich op in de koekoeksgate onder de stat van de beeste en in de omgeving van 't gat. Ze könt niet vliegen, maor loopt zó hard, da'j ze haost niet vangen könt. A'j ze dooddrukt, dan knapt ze.

#### STRONTVLIEG

(*Scatophagidae*, strontvlieg)

- 01 STRONTVLIEG(E): Wich, Vor, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Did, Pan.  
 02 STRONTVLEGE: Harf, Eef, Gees, Nee, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Din.  
 03 MESVLEGE: Harf, Rek, Bel, Groen || Vre.  
 04 KOOVLEGE: Aal.  
 05 KOEVLIEG: Wehl.  
 06 BEESTEVLEGE: Sin.  
 07 BEESTEVLEGE: Haa.  
 08 BLINDE: Loch, Lar.  
 09 BLINDE HAZE: Zel.  
 10 BLIND-AAS: Ang.  
 11 BLIND-AZE: Loch.  
 12 DAZE: Loch.  
 13 HORZEL: Sil.  
 || blindvlege: Bat.  
 || drietvlege: Boch.

**Vor:** Strontvliegen bunt dee wat gaelege vliegen, die vake op mest zit.

**Voo:** 'n Strontvlieg is gaeleg van kleur en zit völ op mest.

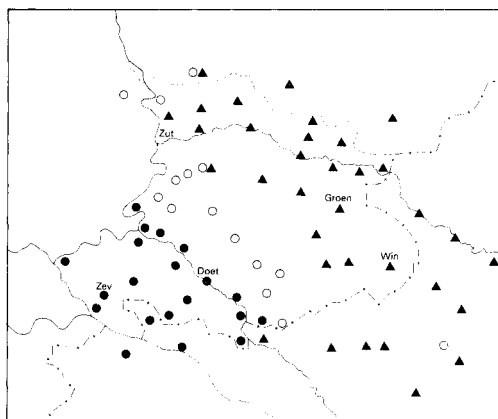
**Rek:** Ne mesvlege —ok wal strontvlege— is ne gel-achtege vlege, dee völle op stront zit.

**Eef:** A'j langs strontvlegen hengaot, dan zoest zon hele zwarm tegelieke de luch in, um drek weer terug te kommen op hun plaetsken, vake peerde- of koeiestront.

#### VLEGE

(*Brachycera*, vlieg)

- 01 VLEGE: Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh.  
 02 VLIEG: Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan || Emm, Elt, Kle.



▲ vliege 01      ● vlieg 02  
○ vliege 03

*In den No Acht en Westfalen is vliege 't algemeen gebrukeleke woord; in de Liem en 't Rijnland is dat vlieg. Doortussen lig 'n gebied ten noorden van den Olden lesselt, woor vliege ezegd wodt.*

03 VLIEGE: Gor, Wich, Vor, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 142] || Wilp, Bat, Bork.

**Voo:** Vlieg; met 'n lange ie as in 't woord bier.

**Vars:** Vliege; met 'n lange ie as in 't woord bier.

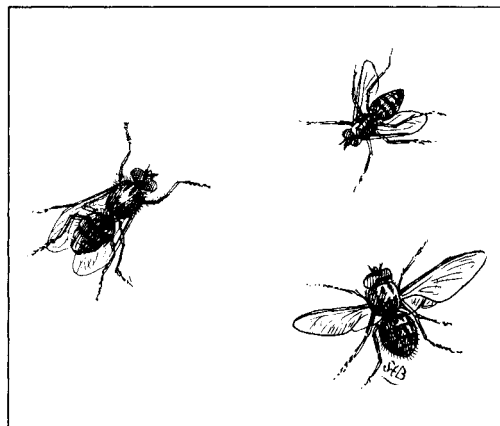
**Ste:** At ter raegen in de loch zit, bunt de vliegen oeleg. [OELEG].

**Zed:** A'j in oktober nog 'n vlieg ziet, zeie ze: "Toe vlieg; gaot nao Lengel". De letste vliege gaon namelek nao Lengel; door is de letste kermis in de buurt —rond 20 oktober— en dan is door vliegekermis.

**Lar 1927:** "Auw; wat stekt de vlegen nog!". Ze zegt anders altied: de vlegen gaot naor Lochemse karmse hen riestpap etten. In 't achterland (Twente) praot ze van: naor Deldense karmse; da's nog later in oktober. Nou; ie kunt merken dat ze minder wodt: de beeste slaot neet meer zo bie 't melken [Heuvel 1, 390].

**Win 1971:** SPEEBI-JE "verschillende soorten zweefvlieg, die in een dwarrelvlucht op één punt in de lucht kunnen blijven staan en dan plotseling met een razende vaart wegschieten" [Deunk 1, 222].

**Eib 1973:** BISVLEGE "runderhorzel *Hypoderma bovis*" [H.Odink 3, 30].



Vlegen

**BROMVLIEG**  
(*Calliphoridae*, vleesvlieg)

01 BROMVLIEG(E): Gor, Wich, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Zel, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Does, Zev, Sto, Pan || Bat.

02 BROMVLEGE: Harf, Vor, Loch, Eib, Aal, Bre, Win || Bat, Ges, Ram, Boch.

03 BROMMER: Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Wesd, Tol, Ang, Sto || Bat, Mar, Bork, Boch.

04 BROMMERT: Gor, Bel, Zel, Hen / sHe 1982 [Telge 3, 23] || Wilp.

05 MANENDRIETER: Harv.  
|| bromvleeg: Anh.

**Bel:** Brommert, eigelek zeg i-j: brommat.

**Eef:** Brommers bunt van dee dikke knoepers.

**Vor:** A'j vrogger —late in 't veurjoor— nog 's slachtten, dan mos iej oppassen dat ter gin brommers op 't vleis kwammen, want dan leien ze drek eikes op 't varse vleis en dan ha'j later maaien in 't vleis zitten.

**Liem 1845:** "Man!", zei doe Griet, doe ze weer wat aete wolle, "Wat zolle we 't vleis now toch beware? De brommers moste der 's aankomme" ('t was 's marges gebraoje). "Nee", zei Jan, "'t Waor jommer, dat lekkere vleis zo te laote schandalisiere". En ze ti-jde veur de derde maal aon de maoltied en a-

ten en dronke zo lustig, dat ter geen snipperke van aoverbleef. "Zie zo", zei Griet, "Now zulle de brommers der wel afblieve!" [Baordman in: GV- alm 178].

**Eib:** De jongen van bromvlegen heet stalvlegen. [STALVLEGE].

## MAAIE

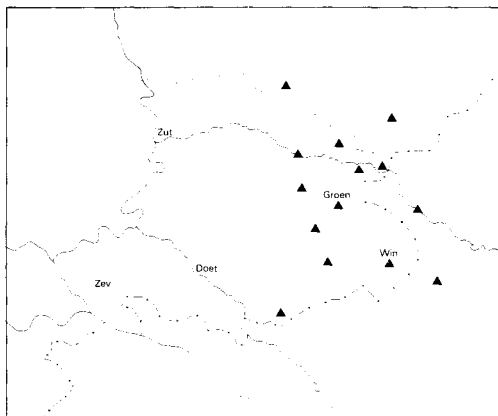
(made)

01 MAAI(E): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Gen, Voo, Meg, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 95] || Wilp, Bat, Anh, Emm, Elt.

02 MAOJ: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 86] || Kle.

03 MADE: Nee, Eib, Aal, Bre, Vars, Sin, Wesd, Zel || Stlo, Ges, Bork, Hei, Boch.

04 MANE: Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 140] || Mar, Haak, Vre, Slo. || pier: Rheb.



▲ mane 04

't Woord mane kump allene in 't oosten van den Achtveur.

**Ang:** Dat vleis zit vol maaien.

**Vars:** Van welde valt de maden uut 't spek en van armoed könt ze der niet weer in kommen.

**Bel:** Ne trop maann.

**Rek:** Der zit maann in 't spek.

**Acht-Tw 1948:** Mane "made, in 't bijzonder in bedorven vlees; anders worden maden veelal wörme genoemd" [Wanink 1, 140] [WORM].

**Hen:** Veur larven he'w hier verschillende namen: pieren, maaien, wörme en roepen [PIERE, MAAIE, WORM, ROEPE].

**Rek:** Larven bunt hier maann of wörme.

**Zel:** Larven numen wi-j wörme of maaien.

**Wesv:** Larve nume wi-j wörme of maaie. [Ok: Did].

**Tol:** Larven bunt hier: maaien.

**Nee:** Bie ons bunt larven: roepen of maann.

**Wehl:** Larven nume wi-j roepen of maaien.

**Pan 1988:** SPEKMAOJ "larve van de bromvlieg" [Telge 7, 130].

## DONDERWORM

(*Limothrips, donderbeestje*)

01 DONDERWORM: / sHe 1982 [Telge 3, 33].

**Gaa 1945:** De zondagmiddag is heite. Morder hef eur bloeze an den hals los-emaakt en klaagt dat de donderwörmkjes zo lasteg bunt [Van Velzen 2, 102].

## ELFTE

'n Elfte is de larve van de runderhorzel (*Hypoderma bovis*)

01 ELFT(E): Gor, Harf, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd / Acht 1882 [Telge 2, 32], Vra 1950, Aal, 1950, Kot 1950, Meg, 1950, Gaa 1950 [Vr A'-dam 18, 5b], Win 1971 [Deunk 1, 56], Vars 1985 [Telge 6, 101] || Bat.

02 ELPE: Rek || Mar.

03 HORZEL: Eef, Lar, Eib, Zel, Doet, Kep, Dre, Baa, Olb, Ang.

04 HÖRZEL: Hen.

05 HORZELWORM: Loch || Wilp.

06 MADE: Din.

07 POETE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 63].

**Olb:** De larf van de horzel wudt meestied al met horzel anedeujd.

**Win 1971:** De hoed van dee koo zit vol elften

[Deunk 1, 56].

**Lar 1927:** Uit de eieren der horzels komen de "elften" die in nawinter en voorjaar een puist vormen onder de huid van het beest en die vader uitdrukt [Heuvel 1, 297].

**Aal:** De bulten wel ne koo van ne elfte krig, heet elftenbulten. [ELFTENBULTE].

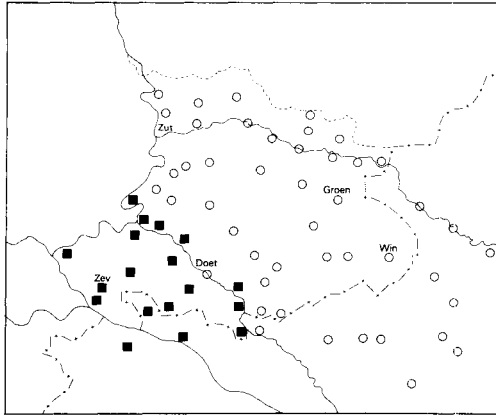
**Hen:** De peerdehörzel heit NETTENDRIETER [Ok: Zel].

**Wesd:** De nettendrieter (peerdehorzel) leg de eier an de veurbene van 't peerd, maor ok wel 's in de manen of stat. 't Peerd lekt zich en krig de eier dan via de tonge binnen. De eier ontwikkelt zich in 't peerd, dat ze as wörme weer utscheidt. I-j könt 't bestrieden, a'j peterollie an de peute en in de manen en de stat smeert.

**Sto 1982:** PEERDSWORM "larve van de paardehorzel (Gasterophilus equi)" [Telge 3, 113].

## VLO

(Aphaniptera)



○ vlo 01

■ vlooi 02

*Zoas vaker op kaartjes völt Acht en Liem in twee delen uut mekare en lig de grenze tussen beide gebieden wat ten noorden van den Olden lesselt.*

01 VLO: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Wesd, Doet,

Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 143] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram,

Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh.

02 VLOOI: Gen, Meg, Sil, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / sHe 1982 (Telge 3, 166) || Emm, Elt, Kle.

03 PIETJE: Zev / Pan 1988 [Telge 7, 105].

**Vor:** Eén vlo, twee vleu of twee vleuje.

**Wich:** Eén vlo, twee vlooiën.

**Wehl:** Eén vlooi, twee vleuj.

**Meg:** Eén vlooi, twee vlööj.

**Bor:** As ter argens völle vleu bunt, dan mo'j eers 'n betjen petröllie an de sökke doon, veurda'j naor binnen gaot.

**Sto:** In de oorlog moeze wi-j onderduike veur de Arbeitseinsatz. Wi-j kraope in 'n old tutenhökske um te slaope. De volgende marge zat mien buurman helemaol vol vleuj en ik had nörges las van. A'j zuut bloed heb, dat trik ongeziever an.

**Vars 1985:** Ze zekt dat in de kaolenbrandershutten bi-j de kaolheupe altied vleu zatten, net as in de törf [Telge 6, 389].

**Gor:** 'n Kindergezegde: "Dag meneer; he'j nog vlooiën?" "Jao, wel honderd dooien". "He'j nog luzen?" "Jao, wel honderdduzend".

**Vars:** Alles is 'n weet, mor vlooiën vangen is 'n hendegheid [Ok: Aal].

**Lich:** As ter ne kruuspolka espöld wodn, dan zongen ze wal:

Onze fikshond hef vleu;

En dat zekt jo, en dat zekt jo alle leu;

Onze fikshond hef vleu".

**Acht-Tw 1948:** "Ok al good", zae de vloovanger doew greep e ne loes [Wanink 1, 206].

**Acht-Tw 1948:** "Oos-wes, thoes bes", zae de vlo, doew sproonk e van va ziene vetleerzen in moder uren oonderrok [Wanink 1, 206].

## DWAALLÖCHJEN

(Lampyridae, glimworm)

01 DWAALLÖCHJEN: Aal.

02 GLIMWORM: / Vars 1985 [Telge 6, 122].

**Vars 1985:** Vrogger zag i-j elken zomer 's aovens wel glimwörme. Now kom i-j ze niet meer tegen [Telge 6, 122].

## SMIDJE

(*Elateridae, kniptor*)

- 01 SMIDJE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 136].  
02 KNIWPWORM: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 126].  
03 KNIPWORM: / Aal 1966 [Rots 2, 9].

**Sto:** De schoolkindere leie vrogger de smidjes op de rug en dan spronge ze met 'n baog weer op de peut. Ze zate aan 'n dräödje, dat ze der niet vandeur ginge. Witte kniptorre wiere mulders genuump. [MULDER].

## RITNAOLDE

'n Ritnaolde is de larve van de kniptor; hee zit in de grond en et de wottels van plantn op.

- 01 RITNAOLD(E): Wich, Ruu, Loch, Zwi, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Sil, Wesd, Wehl, Hen, Wesv, Sto.  
02 KOPPERWORM: Wich, Din.  
03 KOPERWÖRM: Wesv.  
04 KNAPWORM: Aal.

## LIEVENHEERSBEESJEN

(*Coccinellidae, lieveheersbeestje*)

- 01 LIEVE(N)HEERSBEESJE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Lar, Bor, Nee, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Ang, Wesv / Vars 1985 [Telge 6, 212] || Wilp.  
02 ONZE-LIEVEN-HEER(S)-BEESJE(N): Lich, Dre, Did.  
03 LIEVEHEERBEESKE: Wehl.  
04 ONZE-LIEVE-HEERS-BEESKE: Sto.  
05 LIEFHEERBEESKEN: Olb.  
06 ONS-LIEF-HEER-BEESKE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 98].  
07 LEVE(N)HEERSBEESJE(N): Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Groen, Lich || Bat.  
08 ONZE-LEVEN-HEERS-BEESJEN: Bel.  
09 LIEVEHEERSKUKKE: Zed.  
10 LEVENHEERSWÖRMKEN: Bel || Mar, Haak.  
11 LIEVE-EERSBEESJE: Kep.  
12 ZUNNEKUUUKSKEN: Zwi, Eib, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 219], Win 1971 [Deunk 1, 288], Eib 1980 [Telge 1, 102] || Vre.

- 13 ZUNNEKEUKSKEN: Loch.  
14 ZONNEKUUUKSKEN: Aal.  
15 ZUNDEKEVER: Gor.  
16 MARIABEESJEN: Groen, Zie, Vra, Aal.  
17 MARRIEJENKEVER: Bre (soms) || Stlo, Bork, Anh.  
18 PIMPAMPOENTJEN: Loch.  
|| levenheerskuuksken: Rheb.  
|| marriejenworm: Rheb.  
|| marriejekuuksken: Boch.  
|| zomerkuuksken: Ges.  
|| maikuuksken: Boch.  
|| kleine joeniekever: Elt.

Voo: Lievenheersbeesjes mo'j niet doodmaken, want die brengen geluk.

**Vor:** Leveheersbeesjes mo'j neet doodmaken, dee doot niks gin kwaad.

**Pan:** Sommige minse dochte dat ons-lieveheersbeesjes luus ontrokke; mar ien werkelekheid vraete ze de luus op. Gi-j mot ze dan ook nie kapotmake.

**Kep:** A'j lieve-eersbeesjes in de gruintetuin hebt, he'j gin las van luze in de bonen en op de sla. Vrogger tellen wi-j de stipkes; zo völ stipkes; zo völ joor was e.

**Loch:** 't Verhaal geet dat ie an 't antal stippen zeen könt hoo old 'n lievenheersbeesjen is. Adeg bedach, maor 't geet neet op [Ok: Doet].

**Aal:** A'j de hand opstaekt met de vingers naor bovven, dan mot 't lievenheersbeesjen naor bovven lopen langs de middelvinger. Dan zei i-j 't volgende riemken op:

"Lievenheersbeesjen;

kroep op den top;

Den hemel an op;

Ow kindjen grint;

Ow kelfken bleert;

En ow huusken steet in brande".

As e dan op den top van de middelvinger zit, dan mot e gaon vleggen.

**Bel:** A'j teggen 'n levenheerswörmken zeien:

"Levenheerswörmken, levenheerswörmken, Stoef op;

Ow vader en moder bunt dood;

Ow huusken steet in brand,

Gao maor nao den hemel,

Dan krieg i-j brood met spek!", dan mos e wegvleggen.

**Win:** Teggen 'n zunnekuuksken zei i-j:

"Zunnekuuksken vlege;

Diën vader en moder bunt dood;  
 Dow kumste nooit meer in dien land;  
 Dien vader en moder bunt verbrand".  
**Zed:** "Lieveheerskuke, gao maor vliege;  
 Vader is nao 't Moffeland;  
 't Moffeland is afgebrand".  
 Der waren ook die zeie "Montferland" in  
 plaats van "Moffeland".  
**Did:** Blage zeie:  
 "Onze-lieve-heer-beesje gao vliege,  
 Anders maak ik ow dood!"  
**Sto:** Onze zoon kwam 'n keer uut de kleu-  
 terschool en zei: "Wi-j hemme op school  
 gebaeje veur Onze-lieve-heersbeeske".

### PEERDEWORM

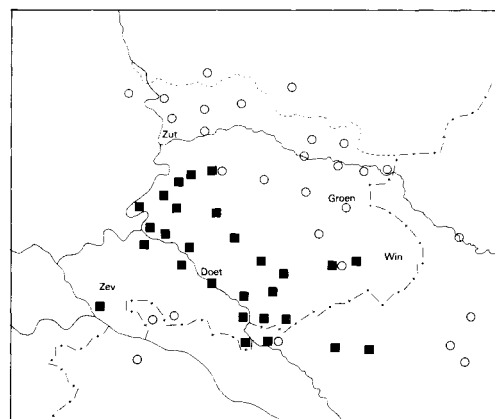
(*Geotrupes, mestkever*)

01 PEERDEWORM: Bel.

### MEIKAEVER

(*Melolontha vulgaris, meikever*)

- 01 MEIKAEVER: Wich, Vor, Aal, Bre, Din,  
 Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel,  
 Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa,  
 Tol, Olb, Does, Ang, Pan / Pan 1988  
 [Telge 7, 87].
- 02 MEIKAEVER: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor,  
 Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek,  
 Bel, Groen, Lich, Aal, Sto || Wilp, Bat,  
 Mar, Ram, Hei, Kle.
- 03 MEI WORM: Eib, Bel / Acht-Tw 1948 [Wa-  
 nink 1, 142], Groen 1950 Vra 1950 [Vr  
 A'dam 18, 9a] || Haak.
- 04 EKELNKRAEFTE: Loch, Win / Win  
 1950, Kot 1950 [Vr A'dam 18, 9a].
- 05 EKELKRAEFTE: Win / Win 1971 [Deunk  
 1, 53].
- 06 EKELKRAFTE: Bel.
- 07 EKELWORM: Rek / Rek 1950 [Vr A'dam  
 18, 9a], Eib 1973 [H.Odink 3, 63] || Vre.
- 08 EKELWORM: / Acht 1882 [Telge 2, 32].
- 09 EKELTOKSE: / Gels 1932 [Van der Lugt  
 in: Archief 1, 275], Acht-Tw 1948 [Wa-  
 nink 1, 92], Lar 1950, Bor 1950, Gels  
 1950 [Vr A'dam 18, 9a]
- 10 EKELTOKSE: / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].
- 11 EKELFRANS: / Acht 1882 [Telge 2, 32].
- 12 MEIKITSE: Nee / Nee 1950 [Vr A'dam  
 18,9a].



○ kever 01      ■ kaever 02

*In de No Acht kump 't standaard-Nederland-  
 se woord kever veur; in de streek langs den  
 Olden lesselt: kaever. Veur de Liem is 't  
 beeld neet compleet.*

13 TOR: Did.

- || maikaever: Rhe, Boch, Anh.
- || maikalwer: Rhe.
- || meiklevve: Ges.
- || klevverske: Bork.
- || meikrabats: Vre.
- || ekelkräöte: Vre.

**Rek:** Ne meikever neumden wiej vrogger ne  
 EKELWORM.

**Eef:** Schooljonges handelden in meikevers.  
 Olieslagers kostten wal 'n cent; anderen  
 twee of drie veur 'n cent. A'j ze kochten,  
 kreeg iej der 'n lucifersdeusken bie met 'n  
 gaatjen der in en 'n sringenblaadjen der in  
 as aeten. Maor as 't ter afkon, most dat ok  
 'n cent kosten. In de stad mosten de school-  
 jonges de meikevers vangen 's aovends bie  
 de straotlanteerns. Butenaf ko'j ze uut o.a.  
 jonge beuken schudden. De meikevers tel-  
 den tut honderd en dan vlaogen ze weg. As  
 ter ene an de negenteg was, dan zongen  
 wiele:

"Meikever, meikever;  
 Vleeg op naor de blauwe luch;  
 Gaot maor ietskes wieter  
 En kom maor neet terug".

**Eib:** Um ons schoolplein was ne beuken-  
 hegge en door zatten dee meikevers in. De  
 jonges hadn völle wille as ze ons

—maekes— zon ding achter 'n trui konn stoppen.

**Bor:** Veur 'n meikever geet vlegen, mot e eers tellen: NIKKOPPEN.

**Hen:** As schooljonge heb ik ze völle evan-gen. Dat gebeuren in de schemmering of oelenvloch; 't liefste bi-j eiken of buken, as 't mooi zoel en stil weer was. Dan vlaogen ze 't beste. Ze gingen dan in 'n blikken deuze of trommel met 'n gat ter in. Op schole wier der dan handel in edreven um kneupe. Leuk wier 't altied as ze in de klasse lös wieren elauten bi-j 'n onderwiezeres die ter bange veur was.

**Ste:** Wat jonges betten meikaevers veur 'n cent of 'n paar knickers de kop af.

**Hen:** Wat kinder bi-j schole menen vrogger, da'j nao 1 juni gin meikaevers meer mochten verhandelen, want dan waarn ze vergifteg.

**Eib:** As 'n meikever zien sprieten uutdee, zeien ze vrogger: "Hee is an 't geld tellen".

**Sto:** In 's-Heerenbarg was in 1979 'n mei-keverzwarm.

**Bel:** Ne engerling neume wi-j ne EKKEL-LARVE.

**Acht 1895:** ELFTE "larve van de meikever" [Telge 2, 32].

**Acht 1895:** ENGERLINK "larve van de meikever" [Telge 2, 33].

**Win 1971:** TORREN "(van een tor, kever) vliegen". De ekelkraeften bunt vanaovend drok an 't torren [Deunk 1, 245].

● *Der bunt verschillende soorten meikevers naor de kleure, maor in 'n enkel geval ok naor andere uterleke kenmerken.*

*Wat de kleure anbelangt; dooraover is geen enegheid. Dat blik veural uut de opmerkin-gen van de metwarkers aover de benamingen mulder/mölder en bakker. In wat gevallen hef 'n bakker de lichste kleure maor meestal bunt toch de mulders/mölders 't lichste van de kleure. Dudelek is wel weer dat de öllieslager en de andere beroepen de donkerste soorten meikevers bunt. Opval-lend is dat in de Liemers disse onder-scheidingen onbekend bunt.*

01 ÖLLIESLAGER: Harf, Vor, Loch, Bor, Rek, Hen, Ste, Baa || Haak.

02 OLIESLAGER: Eef, Nee.

03 ÄÖLIESLAGER: Gor || Wilp, Bat.

04 PASTOOR: Eib, Groen, Lich.

05 KAPLÄÖNTJEN: Bel / Groen 1950 [Vr A'dam 18, 9b].

06 DOMENEER: Zel, Hen / Aal 1950, Vars 1950, Zel 1950, Gaa 1950 [Vr A'dam 18, 9b].

07 SCHOORSTEENVAEGER: Kep.

08 SMID: Bre.

09 KLEERMAKER: Aal / Vars 1950 [Vr A'dam 18, 9b].

10 SNIEDER: / Kot 1950 [Vr A'dam 18, 9c]

**Rek:** Ne öllieslager is mooi glanzend broen op de schilden; 't is net of ter öllie op zit.

**Harf:** 'n Öllieslager hef 'n glimmende bast.

**Eef:** 'n Olieslager hef mooie brune schilden; door kree'j wal 'n cent veur.

**Kep:** 'n Schossteenvaeger hef 'n zwart schild.

**Zel:** 'n Domeneer was zwart.

01 BAKKER: Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Lar, Gees, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Baa || Bat.

**Harf:** 'n Bakker hef 'n wit bestaoven bast.

**Eef:** Bakkers waren meer wit as bruun.

01 MULDER: Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Vars, Wesd, Kep, Baa / Acht 1882 [Telge 2, 88], No Acht 1883 [Telge 4, 71] || Wilp, Bat, Haak.

02 MÖLDER: Gor, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Sil, Zel, Hen, Ste, Olb.

**Hen:** Mölders waren 't lichtste; as 'n mölder uut 'n heupken zand naor baoven krop, dan was e veur den handel nog 'n knoop meer weerd.

**Rek:** Mulders bunt as 't ware met mel be-staoven.

**Eef:** Mulders hadn brune schilden dee met iets wit bestaoven waren.

**Kep:** 'n Mulder hef 'n kruus op 't schild.

**Zel:** 'n Koneginne hef 'n stip op de kop. [KONEGINNE].

**Hen:** Koningen hadn 'n roodachteg bost-stuk; keizers 'n purperachteg boststuk. De laatsten waren 't zeldzaamst en dus völle (kneupe) weerd. [KONING, KEIZER].

**Hen 1950:** 'n Koning hef 'n rooie kop en

lange heurentjes; 'n koneginne 'n rooie kop en korte heurentjes [Vr A'dam 18, 9b].

**Haa 1950:** 'n Könning hef 'n broene kop [Vr A'dam 18, 9c] [KÖNNING].

**Vor:** Ende mei - begin juni zag iej ok vake van dee kleine, broene kaeverkes dee op mini-meikaevers lekken. Bie ons wodn dee junikaevers eneumd. [JUNIKAEVER (Rhi-zothrogus solstitialis), ok: Vars, Sin].

**Aal:** Vöskes hebt de kleure van ne kleermaker, maor bunt kleiner. [VÖSKEN, (Rhi-zothrogus solstitialis)].

**Acht 1882:** EKKELFRENSKEN "zeker kevertje dat op de meikever lijkt, maar kleiner is" [Telge 2, 32].

**Aal 1958:** SPEKWORM "kleine kever, die kleiner blijft dan een meikever" [Vr A'dam 30, 3].

**Pan:** Wi-j nuumde colorado-kaevers ook wel meikaevers (Ok: Pan 1988 [Telge 7, 87]).

#### HEURNTJEN

(*Vespa crabro*, *hoornaar*)

01 HEURNTJE(N): Gor, Harf, Eef, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Meg, Doet, Hen, Olb, Ang.

02 HÄÖRNTJEN: Aal, Win.

03 HOORNTJE(N): Gor, Aal.

04 HEURNT: Gen, Voo, Sil, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 64].

05 HEURNTE: / Acht 1895 [Telge 2, 53].

06 HOORNTE: Wich, Din, Kep, Hen, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 114].

07 HOORN: Wehl.

08 HEURNTJESWEPS: Sin, Zel, Ang.

09 HO(R)NTE: Vor, Bor, Loch, Lar, Nee, Eib, Rek, Vars / Acht 1882 [Telge 2, 55], Eib 1973 [H.Odink 3, 105], Vars 1985 [Telge 6, 150] || Vre.

10 HORPE: Loch.

11 ZEUVENANGEL: Bel.

12 PEERDEDAAN: Wesv.

13 HOMMELT: Meg.

|| hornke: Ges.

|| hoornke: Hei.

|| hoorneken: Rheb.

**Vars 1985:** 'k Hebbe twee kere 'n hornten-nust ezien. 't Is prachteg gries, net as 'n soort karton [Telge 6, 150].

**Vor:** Der wodn wel 's ezeg dat as zeuven honten 'n peerd stokken, dat dat peerd dood neer zol vallen [Ok: Bor].

**Loch:** 'n Mense kan dood gaon nao zeuven stekken van 'n horpe; 'n peerd nao twinteg.

**Bel:** 'n Zeuvenangel zol heel gebeurlek waezen a'j doordeur estokkene wodn.

**Aal:** Zeuven heurtjes en 'n old broodmes könt 'n peerd doodstaeken; doormet wodn an-egevvene dat heurtjes neet zo gebeurlek wazzen.

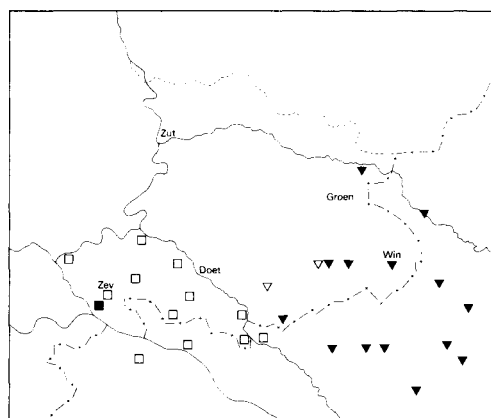
**Din:** Zeuven heurtjes en 'n scharp mes könt 'n peerd doodstaeken.

**Gen:** Zeuven heurnten en 'n keerl met 'n old mesken könt 'n peerd doodmaken.

#### WEPSE

(*Vespidae*, *wesp*)

01 WEPSE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 150], Ruu 1930 [Zwart 3, 239] Eib 1980 [Telge 1, 97] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges.



□ wips 03

▼ wöpse 04

▽ wupse 05

■ wieps 06

*Wips kump veur in de Liem; wöpse in 't oosten van den Acht en in Westfalen. Op 't kaartjen staot neet de benamingen wepse en weps, dee veur 't hele gebied op-egeven bunt. 't Standaard-Nederlandse wesp is deur de metworkers neet op-egeven.*



- 02 WEPS: Gen, Voo, Ulf, Sil, Doet, Dre, Olb, Does, Ang || Emm, Elt, Kle.  
 03 WIPS: Gen, Meg, Wehl, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed / sHe 1901 [Telge 4, 112], sHe 1982 [Telge 3, 174] || Anh, Emm, Kle.  
 04 WÖPSE: Eib, Aal, Bre, Win, Din / Win 1971 [Deunk 1, 280] || Vre, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.  
 05 WUPSE: Aal, Sin.  
 06 WIEPS: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 154].  
 07 WESPE: / Win 1971 [Deunk 1, 280].

**Sto:** "Zeuve wipsestaeke en één grepestaek en gi-j bunt ter gewes", is 'n old gezegde um aan te gaeve dat 'n wipsestaek gin kwaod kan.

**Acht 1895:** WEPSENNÖST "wespennest" [Telge 2, 150].

**sHe 1982:** WIPSE-NES "wespennest" [Telge 3, 174].

**Loch:** 'n GRAAFWEPSE is klein en graaft in de grond.

**Vars 1985:** SPI-JBI-JE: "kleine soort wesp, die niet steekt" [Telge 6, 326].

#### BI-JE

(*Apidae, bij*)

- 01 BI-JE: Lar, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 55] || Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.  
 02 BI-J: Gen, Voo, Meg, Sil, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 13], Ruu 1930 [Zwart 3, 234], sHe 1982 [Telge 3, 16] || Anh, Emm, Elt, Kle.  
 03 BIEJE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Aal || Wilp, Bat, Mar.  
 04 BIEJ: Doet.  
 05 IEME: Ruu, Wesd / Acht 1830 [Telge 4, 6], Acht 1895 [Telge 2, 57], Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Gees 1921 [Heuvel 2, 13] || Vre, Bork.  
 06 IEMKE: Eib.  
 || imme: Ges.

**Groen:** Wee 't geld wil zeen stoeven, mot 't anleggen met bi-jen en doeven.

**Aal:** Ne bi-jenzwarm in mei; 'n good teken veur de wei.

**Aal:** MODDE-BOMMEN bunt de larven van spiejbiejen; iej vindt ze op natte plaatsen en in mestputten. 'n SPIEJ-BIEJE is 'n blinde bieje.

#### ANGEL

*Den angel is 't veurwarp woor 'n bieje of 'n wepse met stekt.*

- 01 ANGEL: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 8].  
 02 ANGELTE: Din, Vars, Sin, Wesd, Zel.  
 03 ANGELT: Voo.  
 04 ANGELE: Bre, Win.  
 || stachel: Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Elt, Kle.  
 || rossel: Bork.

**Eib:** Ne angel of vake: nangel.

**Bel:** A'j estokkene wodt deur ne bi-je, dan mo'j altied den angel van onderen oet op-reupen met de naegel van 'n vinger. I-j mot den angel nooit met doem en wiesvinger der oettrekken, want dan druk i-j de gifblaoze läög in 't vel.

#### HOMMEL

(*Bombini*)

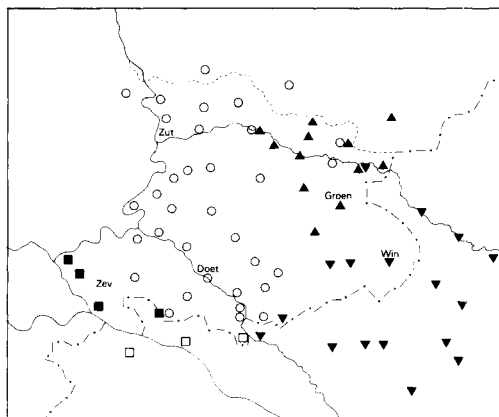
- 01 HOMMEL: Acht, Liem.  
 02 HOMMELTE: Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 148].  
 03 HOMMELT: Voo, Meg.  
 04 HOMMELE: Win.  
 05 HOEMEL: Zev, Pan || Vre, Ges, Ram, Rhe, Bork,

#### EMPE

(*Formicidae, mier*)

- 01 EMPE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Haa, Nee, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1830 [Telge 4, 5], Vars 1882 [Telge 4, 51], Acht 1882 [Telge 2, 32], Ruu 1917

- [Zwart 2, 312], Vars 1985 [Telge 6, 101]  
 || Wilp, Bat, Mar.
- 02 EMP: Gen, Voo, Ulf, Doet, Kep, Dre, Olb, Ang, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 41].
- 03 MIEG-EMPE: Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 142], Eib 1980 [Telge 1, 52] || Haak.
- 04 MIEGHEMPE: Eib.
- 05 MIEG-AMPE: Eib, Aal, Bre, Win, Din / Aal 1964 [Rots 1, 27], Win 1972 [Deunk 1, 144] || Vre, Stlo, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.
- 06 IEMP: Wesv, Groes, Sto, Pan / sHe 1980 [Telge 3, 69].
- 07 IMP: Meg || Emm, Kle.
- 08 EMTE: / Acht 1830 [Telge 4, 5], N Acht 1856 [Telge 4, 39], Acht 1882 [Telge 2, 32].
- 09 EMT: / No Acht 1835 [Telge 4, 18] || Elt.
- 10 MIER: Gen, Doet, Wehl, Does, Zev, Pan.
- 11 MIERE: Gor, Eef, Bre || Bat.  
 || mieg-amp: Anh.  
 || mieg-amke: Ges.



- emp(e) 01-02  
 ▲ mieg(h)empe 03-04  
 ▼ miegamp(e) 05  
 ■ iemp 06      □ imp 07

In 't westen van 't gebied komt de benamingen emp(e), iemp, imp veur; in 't oosten samenstellingen van -empe, -hempe en -ampe met mieg 03-05. 't Zuudoosten kent de benaming mieg-amp(e), dee ok in Westfalen bekend is. In 't noordoosten is mieg-empe in gebruik.

**Loch:** A'j 'n empennös verinneweert deur der in te porken, dan brengt de empen eur eier gauw in veilegheid. A'j noe 'n wit laken naast den empenbult legt, dan brengt ze de eier door nao toe. De eier kö'j gebruiken as voer veur jonge fesanten.

**Bor:** Miegempennöste vi'j völle kot bie huus onder tegels of stene.

**Eib:** Sint-Isodorushoeve neumt ze ok wah: Mieg-empenhook.

|| **Haak:** Um 'n Hollander in verlaegenheid te brengen zegt ze hier wal 's: "Ikke heb de miegempen van 'n zul ekeerd"; door snapt ze dan niks van.

**Bor 1882:** 'k Heb de toefvinke al heuren slaon en de geetling hef allange efluit. Maor 't krioelt hier van empten, Pas maor op, dat ze oew neet in de bokse kroepen. 'k Zal ze morgen in 't tweedonkren 's achter de vodden zitten met 'n kettel kokkend water. 't Koffiedik, dat ze mi-j eraoden hadden, helpt neet [Kobus 1, 460].

**Ulf:** Empen hebben 'n impe-nes. [IMPENES].

**Acht 1830:** EMPENNÖST "mierennest" [Telge 4, 5].

#### SPROK-AMPE

(Formica, bosmier)

01 SPROK-AMPE: Eib, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 225].

02 SPROKKEL-EMPE: Loch, Hen.

03 SPROK-EMPE: Loch, Bel / Vars 1985 [Telge 6, 330].

04 SPROK-AEMPE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 187].

05 BOS-IEMP: Sto.

**Bel:** Sprok-empen bunt grote empen dee in 't bos grote heupe maakt.

**Hen:** Sprokkel-empen komt veural in 't bos veur; ze maakt grote empenbulten. [EMPENBULTE].

**Sto:** In 't bos bi-j Stökkum —veural bi-j de Hulzeberg— zitte hele grote iemdeheup; die zun gemaak deur bos-iemde.

**Aal:** Sprok-ampen bunt van dee grote, rode mieg-ampen; ze maakt 'n SPROK-AMPENHOOP.

**Acht 1882:** EMPENBULT "mierenhoop" [Telge 2, 32].

**Win 1971:** Lao'w hier neet gaon zitten, wi-j zit hier vlak bi-j 'n SPROK-AMPENNUS(T) [Deunk 1, 225].

**sHe 1982:** Emdebult zinke "mierenhoppen met de grond gelijk maken" [Telge 3, 41].

**Ang:** Vliegempen zun empfen die vliegen [VLEEG-EMP].

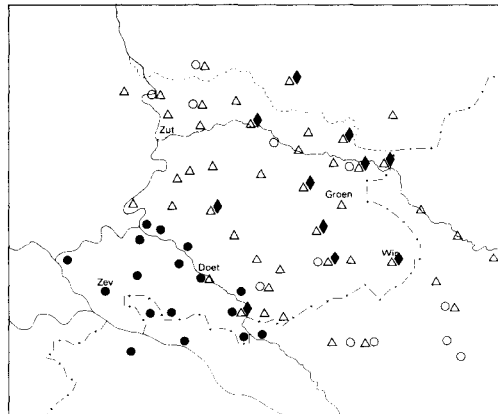
**Bel:** Vleegempen bunt empfen dee vleegt [VLEEG-EMPE].

**Sin:** 'n Rooie empe heit hier MIEG-AMPE.

**Lar 1927:** Dan luister ik naar het koeren van een houtduif en kijk naar de grote bruine mieren die op deze eerste lentedag weer wandelen over de paadjes buiten haar stad: die grote SPROK-EMPENHOOP. De rode of bruine mieren noemden we "srok-empfen"; de zwarte "mieg-empfen" [Heuvel 1, 89]. [SPROK-EMPE, MIEG-EMPE].

## SPINNEKOP

(Araneidae, spin)



- △ spinnekop 01      ● spin 02
- spinne 03
- ◆ spinnekop = "spinnekopsnöst"

*De standaard-Nederlandse benaming spin kump in de Liem, langs den Olden lesselt en in 't Rijnland veur. Spinnekop is de gangbore benaming in den Acht en in Westfalen. Door wodt trouwens de aovergangsvorm spinne ok gebruikt. In 't oosten van den Acht hef spinnekop nog 'n andere betekenis; 't nöst van 'n spinnekop kan namelek ok met dat woord an-eduud wodn.*

01 SPINNEKOP: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Hen, Baa, Tol, Olb / Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 185] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Rhe, Boch.

02 SPIN: Gen, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto || Anh, Emm, Elt, Kle.

03 SPINNE: Gor, Harf, Zwi, Eib, Aal, Sin / No Acht 1883 [Telge 4, 76] || Bat, Ram, Bork, Hei, Rheb, Rhe.

**Hen:** A'j vrogger in huus 'n spinnekop zaggen lopen, dan kwam der dreugte.

**Baa:** At ter in-ens völle spinnen bunt, kump ter raegen.

● *Bie de metworkers bunt aover 't algemeen twee soorten spinneköppe bekend: de HEUJWAGEN of HÄÖJWAGE(N) en de KRUUSSPIN(NE) of KRUUSSPINNEKOP. Andere soorten bunt:*

**Hen:** 'n Waterspinnekop nume wi-j ok wel 'n SCHAATSENRI-JER.

**Bor:** Dee kleine spinnetjes dee in huus zit, neume wile glasspinnetjes. [GLASSPINNETJEN].

**Zev:** 'n Grote, dikke, zwatte spin nume wi-j 'n AATSVADER.

● *'t Web van 'n spinnekop wodt meestal as web(be), wip, nes(t), nös(t) of nus(t) an-eduud. Maor in 'n paar plaatsen ok as spinnekop:*

01 SPINNEKOP: Loch, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Gen, Hen || Mar.

**Hen:** As spinnekopsneste völle op één bepaalde plaatse zit, dan zeg i-j: 't Was daor smereg; vreselek. Alles zat vol spinneköppe.

**Loch:** Spinnekopsnöste weghalen neume wile spinneköppe jagen; dat doo'j met 'n spinnekopjager. En in 't achterhuus gewoon met 'n bessem.

**Aal:** Spinnekoppendröo ku'j as bloodstel-

pend middel gebroeken; i-j mot dan natuurlek wal niej, schoon web nemmen.

**Olb:** As 'n spin buten 't web krup, kump ter raegen.

**Ruu:** A'j 's harfstens spinnewebben buten zeet, dan praot i-j van HARFSDRÄÖ.

**Bre:** As ter spinnedräö ovver de weg bunt, krie'j good weer.

**Kot 1913:** Wat was de wald mooi! De bonte kleuren in de buske, de spinnekoppen-dräökes dee overal tussen eschaerd wazzen, de motterege morgens, de prachtige wolken as de zonne ondergenk, de aovendloch met de staernen; alles was zo mooi [Meinen 2b, 85].

**sHe 1982:** Spinnewibke, neuzetipke "gezegd tegen kinderen, terwijl men hen plagend op het puntje van de neus drukt" [Telge 3, 140].

## MIET

(*Acari, mijt*)

01 MIET(E): Acht, Liem.

02 WORM: Harf.

● *Veur de miete dee schörft bie mens en dier gif, bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 SCHÖRFMIET(E): Gor, Eib, Zel, Baa, Olb.

02 SCHURFMIETE: Zel.

03 WORM: Gees.

● *Veur de miete dee soms in 't mel zit, bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 MAELWORM: Bel, Aal, Bre, Din, Voo, Sil, Wesd, Hen, Tol, Ang, Wesv || Wilp, Vre, Stlo, Slo, Rheb, Ram, Hei.

02 MAELWÖRM: Eef, Wesv, Zev || Elt.

03 MELWORM: Bor, Rek.

04 MAELMIET: Olb.

05 KLANDER: Gor.

|| kladdeworm: Ges.

|| maelmilbe: Boch.

● *De bloodluze of kippenluze (Dermanyssus gallinae) bunt feitelek mieten:*

**Loch:** Bloodluze of kippenluze bunt donkerode beesjes dee op de rekken van 't kippenhok zit en 's nachts blood uut de kippen zoekt. [BLOODLOES, KIPPENLOES]

## TEKKE

(*Ixodoidea, teek*)

01 TEKKE: Gor, Harf, Loch, Bor, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 194], Win 1971 [Deunk 1, 238].

02 TEK: Vars, Doet / Acht 1830 [Telge 4, 10], Acht 1882 [Telge 2, 131].

03 TEEK: Doet, Kep.

04 TIEK: / Acht 1895 [Telge 2, 132].

05 HOLTTEKKEL: / sHe 1982 [Telge 3, 65].

|| krets(e): Bork, Kle.

|| milb: Anh.

**Gor:** 'n Hond hef wel 's last van 'n tekke.

**sHe 1982:** Dén hond het las van holttekkels [Telge 3, 65].

## E. VISSEN

### VIS

01 VIS(SE): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 142].

**Vor:** Ik geleuve dat net as met de planten, veugeltjes en dieren völle vissen pas 'n name kregen, toen op de schole meer andach an 't biologie-onderwies egeven wodn. Vrogger wissen de leu wel dat ter verschillende soorten vis bestonn, maor 't was allemaole vis, zoas onkruid allemaole roet was.

### MAELPOETER

(*Petromyzon, negenoog of prik*)

01 MAELPOETER: Aal.

02 NEGEN-OGEN: / Eib 1982 [Vos 1, 102].

### KARPER

(*Cyprinus carpio*)

- 01 KARPER: Acht, Liem.  
 02 KAERP: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 60] ||  
 Kle.  
 03 GRONDELTJEN: Rek.

#### ZELTE

(*Tinca tinca*, zeelt)

- 01 ZELTE: Gor, Lar, Gees, Rek, Ste / Acht  
 1895 [Telge 2, 155].  
 02 ZELT: Olb, Ang.  
 03 ZEULT: Wehl.  
 04 LAUW: Wesv, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge  
 7, 80].  
 05 LIEUW: Did /sHe 1982 [Telge 3, 92].  
 06 MODDE-LEEUEW: Bre.  
 07 MEUN: Voo, Ulf, Kep.  
 || leuw: Elt.  
 || sleje: Vre  
 || slaj: Anh.

Ok op-egeven: ZEELT, ZEELTE.

**Ulf:** Ze zeien vrogger: "De meun schoort at de weit bläöjt". Doormee bedoelen ze dat as de tarwe in bläöj steet, de meun kuut schiet.

**Pan 1988:** Lauw wier duk gevange as 't waoter ien de kolke en putte laeg ston. Dan liep je der met de laerze on ien en dan miek je 't waoter goed muierig met 'n haerk of 'n greep en dan kwame ze los uut de modder en dan ko'j ze met de haerk of greep op de kaant gooie [Telge 7, 80].

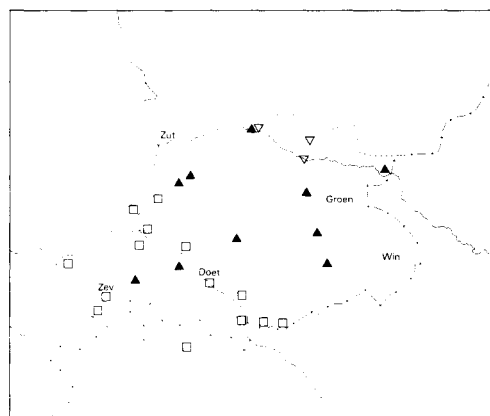
#### BRAESEM

(*Abramis brama*, brasem)

- 01 BRAESEM: Din, Gen, Voo, Sil, Doet, Kep, Ste, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 23] || Emm.  
 02 BRAOSEM: Wich, Loch, Rek, Bel, Lich, Aal, Zel, Wehl, Baa, Did.  
 03 BRESEM: Loch, Bor, Gees.  
 || brasse: Vre.

Ok op-egeven: BRASEM.

**Bor:** 'n Bresem met rooie schubben heet 'n BLOODBRESEM.



- braesem 01      ▲ braesem 02  
 ▽ bresem 03

*Veur de braesem bunt maor weineg opgaven; dudelek is dat e speciaal langs de rivieren Rijn en Olden lesselt braesem eneumd wodt. In 't binnenland kump braosem verspreid veur. Bresem is op-egeven veur drie plaatsen dee bie de rivier den Berkel ligt.*

#### BLIEK

(*Abramis blicca*, blei)

- 01 BLIEK: Doet, Olb, Does, Wesv, Zev, Sto, Pan / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 116], sHe 1982 [Telge 3, 18], Pan 1988 [Telge 7, 20].  
 02 BLI-J: Zev.  
 || blejer: Vre.

Ok op-egeven: BLEI.

#### ROTSEVOORN:

(*Scardinius erythrophthalmus*, rietvoorn)

- 01 ROTSEVOORN: / Groen 1936 [Mogendorff 1].

#### MUNNE

**Acht 1895:** MUNNE "grote voorn" [Telge 2, 88].

#### MEERPOET; KWAB-AOL

(*Misgurnus fossilis*, *Cobitis taenia*, modderkruiper); (*Lota lota*, kwabaal).

*Uut 't materiaal völt af te leiden, dat beide soorten vake neet onderscheiden wodt. 't Lig veur de hand dat de meerpoet van oorsprong met de benamingen 01-05 an-eduud wodt en dat de benamingen 06-09 veur de kwab-aol in gebruik waren.*

- 01 MEERPOET(E): Nee, Rek, Vars, Wesd, Hen, Wesv / Acht 1830 [Telge 4, 7], No Acht 1835 [Telge 4, 19], Gees 1921 [Heuvel 2, 16], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 63], Vars 1985 [Telge 6, 223].
- 02 MAERPOET: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 85].
- 03 MEERNPOOT: / Win 1971 [Deunk 1, 141].
- 04 VAENEOETE: Lich.
- 05 MERPLUUT: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119].
- 06 KWAB-AOL: Bre, Win, Kep, Baa, Ang, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 77].
- 07 KWAB-AOLE: Wich, Bel, Hen || Bat.
- 08 KWABBE: Eib, Lich, Aal, Win.
- 09 KWAB: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133].
- 10 MODDER-AOL: Did.
- 11 WAER-AOL: Wesv.
- 12 DONDER-AOL: Eef.
- 13 DONDERPADDE: Eef.
- 14 SCHAELE APOSTEL: Voo, Ulf.
- 15 ZANDGRINTE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 415].

Ok op-egeven: MODDERKROEPER, MODDERKRUPER.

**Wesd:** 'n Kwab-aole was zo groot as 'n meerpoete, maor zat onder in de bekke woor 't zand schone was. Ze hadden 'n broenachtege kleure en wazzen met 'n koperdräödjén an 'n töwken te strikken, maor wieren niet egetten.

**Aal:** Ne kwabbe is ne vis met ne onbenuleg brede kop.

**Pan:** 'n Kwab-aol miek 'n kwab-geluud a'j ze vieng.

**Bor 1882:** 't Zal wel betteren (met 't weer): de meerpoete lag vanmorgen stille in 't glas en de tuten gingen gisteren vrog naor 't rekke. De grond is heel op-erellekt, die eer-gisteren nog zo glibbereg was, da'k haost epleerd hadde [Kobus 1, 460].

## SPROT

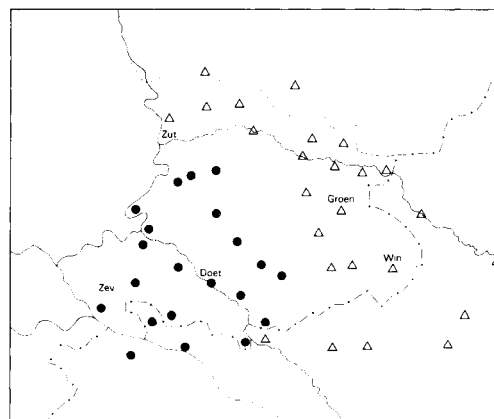
(*Clupea sprattus*)

- 01 SPROT: / Acht 1895 (Telge 2, 125).
- 02 SPRÖTJE: / Pan 1988 [Telge 7, 132].

## SNOEK

(*Esox lucius*)

- 01 SNOEK: Wich, Vor, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Baa, Olb, Does, Ang, Did, Sto, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 322] || Emm, Elt, Kle.
- 02 SNOOK: Har, Eef, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Vre, Ges, Ram, Bork, Rhe, Boch, Anh.



● snoek 01      △ snoek 02

*'t Gebied völt zoas vaker 't geval is in twee delen uut-een: de No Acht hef snoek; de Liem en de streek langs den Olden lesselt praot aover snoek.*

**Voo:** Snoek; met 'n lange oe as in 't woord boer.

**Did:** In die waetering bas 't van de sneuk.

**Hen:** Twee dinge wodt nao eur dood nog groter; dat bunt sneke en hazen.

**Kot 1925:** "Zit i-j daor al weer te viskene, Jan?" vroog e. "Jao", zae Jan en kreeg ne kleure as blood. "Enen snoek he'k" [Meinen 3, 84].

**Lar 1927:** Nadus hef vissen gevangen: sneuke as speuke; äöle as päöle [Heuvel 1, 218].

**Eib 1973:** Sneuke as speuke en äöle as päöle "als iemand de grootte van zijn vangst overdrijft" [H. Odink 3, 214].

#### **AOLE**

(*Anguilla anguilla of vulgaris, paling*)

01 AOL(E): Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Doet / Acht 1895 [Telge 2, 5], No Acht 1883 [Telge 4, 62] || Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Anh, Emm, Eit, Kle.

02 PALING: Ang, Wesv, Zev || Bat.

03 PÄÖLING: Win.

04 PAOLINK: / Acht 1895 [Telge 2, 96].

**Pan:** Poeieräöljes zien kleine aole; ze zien lekker ien paolingsoep [POEIERAOL, ok: Pan 1988 [Telge 7, 107].

**Kot 1925:** Jan kump waerumme met ne langen stok. An dén stok zit 'n töwken met ne kork en helemaole onderan dat töwken is 'n haoksken vaste-eknupt. Jao: Jan wil visken. En; neet allene op aolen [Meinen 3, 82].

#### **STEKSELBOORS**

(*Gasterosteus aculeatus, Pygosteus pungitius, stekelbaars*)

01 STEKKELBAORS, STEKKELBOORS: Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Voo, Meg, Wehl, Ste, Does, Pan.

02 STEKKELBAORZE, STEKKELBOORZE: Gor, Harf, Wich, Loch, Baa.

03 STEKKELBAARS: Groen, Doet, Ang, Zev, Did, Zed.

04 STEKKELBEERS: Lich, Win, Vars.

05 STEKKELTJE(N): Eef, Vor, Sil, Hen, Olb, Sto.

06 STEKKELKEN: Win.

07 STEKKELING, STEKKELINK: Din, Vars, Wesd / Acht 1895 [Telge 2, 126], Vars 1985 [Telge 6, 334].

08 KREJENSTEKSEL: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

|| stiekling: Vre.

|| stiegniets: Rhe.

|| steenboors: Boch.

**Aal:** 't Menneken van 'n stekkelbeursken heet ROODBOSJEN.

**Vars 1985:** Vrogger ginge wi-j 's zommers in de bekke zwemmen en stekkelings vangen. Now he'w 'n waterbeheersing dat zowat elk joor alle vissen doodgaot [Telge 6, 334].

#### **SCHAELE POS**

(*Acerina cernua, pos*)

01 SCHAELE POS: Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 118].

02 SCHAELEN APOSTEL: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 127].

#### **SCHOL**

(*Pleuronectes platessa*)

01 SCHOL: / Acht 1895 [Telge 2, 114].

## **F. AMFIBIEËN, REPTIELEN**

#### **PEDDE**

(*Bufo, pad*)

01 PEDDE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Tol, Olb, Ang / Acht 1882 [Telge 2, 97], Vars 1882 [Telge 4, 54], No Acht 1883 [Telge 4, 72], Aal 1964 [Rots 1, 34], Win 1971 [Deunk 1, 172] || Mar, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.

02 PERRE: Nee, Bel || Vre, Stlo, Ges, Bork, Rhe.

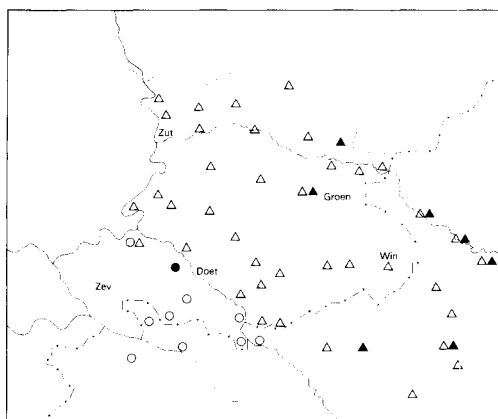
03 PED: Gen, Meg, Ang, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 112] || Anh, Emm, Eit, Kle.

04 PER: Wehl.

05 PADDE: Gor, Eef, Wich, Loch, Bor, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Sin, Doet, Kep, Hen, Ste, Baa / Acht 1895 [Telge 2, 96] || Wilp, Bat.

06 PARRE: Harf.

07 PAD: Sil, Doet, Wehl, Dre, Does, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan.



△ pedde 01      ▲ perre 02  
○ ped 03        ● per 04

*De benaming pedde kump veur in Acht en Westfalen; door is de variant perre ok bekend. Ped kump veur in de Liem; de variant per is door één maal op-egeven. Neet op 't kaartjen steet dat de standaard-Nederlandse benaming pad veural in de Liem (al) bekendheid hef en dat de aovergangsvorm padde in den helen Acht in gebruik is.*

**Ang:** At ter raegen in de loch zit, dan krupen de pedden völ.

**Loch:** As de padden bie huus komt, krie'j raegen.

**Wesv:** As de padde op de weg zitte, krieggi-j raege.

**Pan:** As de padde kwake, krie'j raege [KWA-KE].

**Din:** As de pedden kwart, kump ter raegen [KWARREN].

**Vor:** A'j 'n pedde anraakt, pist ze oe nat.

**Aal:** Ne pedde mig van dee strietsen. En a'j 't ovver ow hande kriegt, krie'j bloorn.

**Bre:** Met 't eerpele graven zag i-j wel is ne pedde veur ne olden eerpel an en dan mos i-j oppassen dat ze ow neet ovver de hande pissen, want door kreeg i-j dan bloorn van.

**Kep:** At 'n pedde ow aover de hande pist, krie'j vratten (Ok: Doet, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 102]).

**Did:** A'j 'n pad plaog, dan pist e; door krieg gi-j dan vratten van.

**Gor:** As oe 'n padde aover de vingers pist, krieg ie fiet.

**Loch:** Ie mot oppassen dat oe 'n padde neet aover de hande pist, want dan zwelt oe de hand op. Tegen kinder wodn ok vake ezeg, dat a'j op 'n pedde pist, dat e dan achteruutpist. En at dat tegen oe an kwam, dan kreeg ie door 'n dikke, pienleke plek.

**Sto:** As ow 'n ped aover de hand pis, dan krie'j de hele hand dik opgezet, zegge ze.

**Gees 1921:** "Jungskén, wat schelt oe op de vreja?". "Daor hef mie 'n pedde op emegen" [Heuvel 2, 13].

**Aal:** De pedden spi-jt en der wodn ons altied ezegd, at dee spi-je vergifteg was.

**Hen:** As kinder plukken wi-j de brummels die 'n betjen gries waren niet, want door had 'n pedde aover espojjen.

**Wesd:** 'n Kinderriemken was: "Zö'w wedden um 'n voes vol pedden? Ik zal ze umhoge smieten, dan mot i-j ze de kop afbieten".

**Aal:** Pluk van 'n pedde maor 's veren!

**Eef:** In onzen hof hadn wiele 'n "huuspadde", dee elk joor weerkwam. Op 'n dag zaggen wiej dat 'n ringslange 'm te pakken had: de kop van onze padde was al naor binnen. Hee maakten zich wal twee keer zo dikke as e al was, maor 't hielp 'm neet: de slange bleef rusteg sabbelen en langzaam an ging onze padde naor binnen. Toen der iemand tegen de slange schupten, leet e van schrik onze padde lös en ging der van deur. Maor onze padde bleef nog uren zitzen, want hee was helemaal beduusd en iej konn good zeen tut hoo wiede in de slange ezetn had: tut halfweg was e helemaole met sliem bedekt. 's Aovends is e weer weg-egaone; de slange he'w nooit meer ezene.

**Sto:** An de Baekse kant van de Diemse Tol woonde rond 1890-1895 'n olde vrouw, die altied op bezuuk ging, as ter in de buurt iemand ziek was, um 'n mand met proeme, pere of appels te brenge. Iemand had eur niet vertrouwd en gezeid: "Leg die appels maor 's weg". Ach dage later ging hi-j weer kieke en zag dat 't allemaol pedde geworre wazze.

**Bre 1968:** Bi-j 't heerdveur zatten twee mansleu met mekare te praoten en van de proeme te spi-jen. Ton zogen ze op-ins ne pedde deur de kökkene springen. Door hadden ze 't neet groot op en ene der van nam de tange umme daor met de pedde te van-



gen en in 't veur te smieten. Maor dat ging neet zo glad. De pedde was 'm altied te gauw af en hoo ze ok veengen, ze kregen 'm neet. Op-ins schoot de pedde deur 't göttengat naor buten hen. Den enen man kon niks anders doon as 'm ne goeie spiere tebakssap nao te spi-jen. Ton vlogen ze naor buten hen um te kieken, woor de pedde eblevvene was. Maor ton ze buten kwamen, zogen ze hoo daor ne olde vrouwe veur 't göttengat ston en zich den tabakssap uut de ogene wreef. Ton wisten de beide mansleu, wel de pedde ewes was [De oele röp, 88].

**Eef:** De plaatse woor völle pedden zatten, wed 't PEDDEGAT eneumd.

## KIKVOS

(*Ranidae*)

01 KIKVO(R)S: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Zev, Did, Sto, Zed / Win 1971 [Deunk 1, 110], Vars 1985 [Telge 6, 172] || Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Slo, Ram, Hei, Raes, Emm, Elt, Kle.

02 KEKVOS: Groen.

03 KIKVOST: Meg.

04 KIKVÖS: Ulf.

05 KIKKER: Harf, Eef, Lar, Aal, Din, Doet, Kep, Dre, Does, Wesv, Sto || Wilp, Bat, Mar, Kle.

06 KIKKERT: / Acht 1895 [Telge 2, 63].

|| vors(k): Stlo, Bork, Hei.

|| vos: Ges, Ram, Bork.

|| kiekvors(k): Bork, Raes.

|| kiekworste: Rhe, Boch.

|| kikwos: Anh.

**Aal:** Kiek; door wupket 'n kikvos.

**Eef:** le hebt broene en greune kikkers. [Ok: Eib].

**Baa:** Grune kikvösse zit in 't water; broene bunt boomkikvösse.

**Loch:** Boomkikvösse komt neet völle meer veur, moor onder Loorne köj ze op wat plaats en vonden.

**Vor:** As kind nam ik wel 'n kikvos met nao huus. Dat was makkelek: iej pakken 'm an

'n achterpeutjen vaste en zo ging ze dan met nao huus toe.

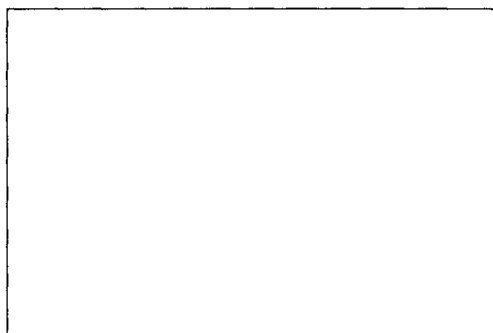
**Din 1927:** "t Is raar völkken", zei de boer, toe had hie 'n kruwagen vol kikvörse [Jan Willem uut 't Goor in: Archief 1, 47].

**Din 1927:** "A'j mi-j niks doet, za'k ow ok met röst laoten", zei de kikvos tegen den stork [Jan Willem uut 't Goor in: Archief 1, 48].

**Acht 1948:** Wip-op en warp-op gongen met meka den barg op. Acht bene en ene stat; Rao, rao wee bunt dat? Antw: nen kikvos en ne weule [Wanink 1, 121].

**Wesd 1985:** Vrouwluu geet 't net as de kikvörste: de vute kold, 'n groten mond en bange veur den ooievaar [Telge 5, 105].

**Vars 1985:** Kikvörse verzoepen en kwekkow begraven, da's onbegonnen wark [Telge 6, 172].



*Kikvos*

**Acht 1895:** VORS "boomkikvors (Hyla arborea)" [Telge 2, 145].

**Acht-Tw 1948:** LOOFVOS "boomkikker" [Wanink 1, 138]

**Win 1971:** LOOPVOS "bomkikker" [Deunk 1, 135].

**Kot 1934:** 't Was ne mooien, warmen, zunnegen dag ewest in 't begin van de heujens-tied. Den aovend kwam stillekes ovver 't land hentrekken. Ne loopvors repperden in de beukenhaege van den bongerd. Buten kwam ow ne lekkere loch van heuj en seringen en andere blomen temeute [Meinen 6, 287].

**Acht-Tw 1954:** WOPKEN "zich (als een kikker) springend voortbewegen" [Wanink 2].

### KIKKERDRIL

*De eitjes, deur kikkers elegd, wodt kikkerdril eneumd.*

- 01 KIKKE(R)DRIL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan.  
02 KEKKEDRIL: Groen.  
03 KIKVOSENDRIL: Hen, Ste.  
04 KIKKERDROL: Lar.  
05 KIKKERRIT: Loch, Nee, Eib, Win, Voo, Did, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 77].  
06 KIKVOSENSLIEK: Din.  
07 KIKVÖSKENSLIEK: Bel.  
08 KIKVÖSKENEIER: Bel || Vre.  
09 SCHAONSEL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 175]  
10 SLOBBER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 181].  
|| vöskedriete: Stlo.  
|| vöske-eier: Ges.  
|| kiekvöskeneier: Bork.  
|| kiekworstenliek: Rhe.

### DIKKOP

*De larve van 'n kikker wodt dikkop eneumd; 't is 't beesjen dat in 't water laeft en zich uut kikkerdril ontwikkeld hef.*

- 01 DIKKOP: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 31].  
02 DONDERKOP: Harf, Loch, Tol.  
03 KWABBOL: Did / Did 1949 [Vr A'dam 17, 23].  
04 KWAKBOL: / Zev 1949 [Vr A'dam 17, 23].  
05 DONDERPEDDE: / Acht 1882 [Telge 2, 26], No Acht 1883 [Telge 4, 64].  
06 KULEKOP: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 64].  
07 KROEZEN-OLVE: / Win 1971 [Deunk 1, 124].  
|| koel(e)kwappe: Vre, Stlo, Ges.  
|| sluzenkop: Raes.  
|| kwak-aole: Ram.  
|| kwab: Anh.

### KWAKEN

*As kikkvösse geluud maakt, kwaakt ze.*

- 01 KWAKE(N): Acht, Liem.  
02 KWEKKE(N): Eib, Zed.  
03 KWORREN: Win.  
04 RIKKEN: Loch.

**Win:** Kwaken is anders as kworren; kworren klunk zwoorder.

**Eef:** De kikkers bunt an 't kwaakn; 't is mien 'n gekwaakte door bie j deë kolk. **Wiele** hebt 't lange neet eheurd, maor 't is ter noe gelukkeg weer. [GEKWAAKTE].

**Nee:** As de kikkvöske kwaakt, krie'j mooi weer.

**Win 1971:** De kikkvöske in 'n bleekolk bunt waer duffteg an 't kwaken met dit slokke weer [Deunk 1, 110].

**Kot 1911:** 't Was in den veurzommer. De kikkvorse kwarden en repperden en ne nachtegaal sloog in 't elzenholt achter de schure [Meinen 2, 47]. [KWARRREN, REPPEREN].

**Kot 1934:** Den aovend veel. In 't westen gleujden de wolken as of ze van vuur wazzen. Ne nachtegaal begon te fluitene. Harmen dachte: "Noo; noo mo'k der van beginnen. Maor hoo? Maor hoo?" Hee kon gin anvat kriegen. "Heur de kikkvörske reppert ok", zae Hanneke [Meinen 6, 150].

### HAGEDIS

*(Lacertidae)*

*Uut 't feit dat ter heel völle klankvarianten bunt, blik dat de benaming aeverdesse (03-17) minder bekendheid krig.*

- 01 HAGEDIS(SE): Acht, Liem.  
02 HAGEDISKE: Eib, Bel.  
03 HAEGEDISKE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 87].  
04 HAEVEDISKE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 87].  
05 AEVERDESSE: Bel, Din, Wesd, Kep, Hen; Tol / Acht 1895 [Telge 2, 1].  
06 AEVEDESSE: Lich.  
07 AEVERTES: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 10].  
08 AEVERDES: Lob.  
09 AEVERDESKE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 4].  
10 AVERDESSE: Aal.

- 11 AEVERDASSE: Lar, Bel.  
 12 AEVERTASSE: / Ruu 1930 [Zwart 3, 235].  
 13 AEVEDAS: Nee.  
 14 AEWELTASKE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 93].  
 15 EVERDASSE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 93].  
 16 EVERTAS: Voo.  
 17 EVERDES: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 117].  
 18 EIDEKSE: Loch.  
 19 SAL(L)EMANDER: Loch, Zel, Hen, Does, Wesv, Sto, Pan.  
 20 SALAMANDER: Vor.

**Groen:** De hagedisse kump nog veur in ne holtsingel op de olde trambane naor Levelde.

**Lob:** Ien 'n errappelekuul ha'j duk aeverdesse zitte. A'j zo'n kuul ien 't veurjaor los miek, dan kon 't zien dat ter wel tien ienzate. Ook ien kelders en op aandere vochtege plaatse zate ze veul. A'j 'm aonpakte, viel de stat der af.

**Win:** Ne kleinen haegediske heet HAZELWORM.

**Kot veur 1934:** Opins sprong Hanneken giernde en krieskende op. Willem en Diene schrokken der van. Wat hadde ze toch? Ne haeverdesse hadde tussen de aerappele ekroppene. Willem zae, dat ze daor neet bange veur hoofden te wezzene: 'n onschulddeg dierken. Oh; Hanneken was ter ok neet bange veur, maor ze vond 't zon raar gevoel as ow zon dinge an de hande kriebelde. Doo an 't lachen; lachen; lachen! [Meinen 6, 120].

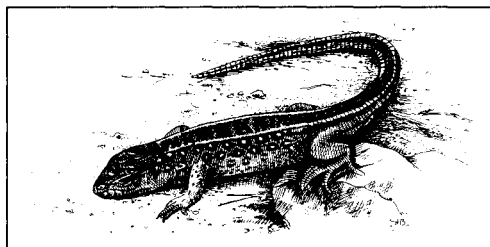
**Liem 1836:** Links en rechts van 'm stonde flessen met aeverdesse, slangen en ongebore gediertens op sterk water; 'n doodsheufd griensde op de kast, 'n ijseleke machine in 'n hoek en al zuk gerei verder [Baordman in: GV-alm 94].

● *De hagedis en de watersalamander (Triturus cristatus) wodt vake neet onderscheiden. Dat blik neet allene uut de benamingen 19 en 20 hierbaoven, maor ok uut de opmerkingen van de metwarkers:*

**Pan:** Wi-j verwisselde salemanders en hagedisse.

**Hen:** 't Is niet belangriek of 't ding in 't water of op 't land veurkump; meestal wodt epraot van salemander.

**Vars 1985:** Vrogger heurn i-j vanuut de kolk hele aovende en halve nachten 't eindeloze "Kek-kek-kek-kek" van de aeverdassen [Telge 6, 5].



*Hagedis*

## G. VOGELS

### 1. ALGEMEEN

● *Aover 't laeven van veugele in onze streken hebt de metwarkers verschillende verhalen op-eschreven:*

**Gor:** Gossel lig an de lessel en as boer met weiden in de uterweerden heb ik grote veschoevingen in de vogelweerd ezien, veural langs de lessel. Veur den Tweeden Oorlog zag ie hier nooit zwanen. Noe tel ik der mangs wel honderd bie ons in ene weie. Ze breut hier ok wel. In de lesselweiden ha'j vrogger meer kieften as noe. Ze bint ter noe nog wel, mar meer in de binnenweiden en op 't bouwland. Scholeksters zee'j meer en 't liekt mie toe det ter noe meer gruto's en wulpen bint. Bargaenden en andere aendensoorten zie'j ok meer. Krikaenden waren der trouwens vrogger al en bint ter noe ok nog wel. In de winter en 't veurjaor zee'j noe heel völle ganzen en ok meerkoeten.

**Nee:** 't Neurekerveld (Noordijkerveld) beston zon zesteg jaar elaene nog veur 'n

groot deel oet vochtege velden met dopheide en hier en door kleine moerassen. Zeldzame planten as zunnedauw, klökskesgentiaan en wolverlei kwamm der völle veur. Dee natte delen waren veur de korhoonder heel fijn. Ze kwammen dan ok in grote getale vuur. As ter gebrek an vretten was —zo as 's wintas as ter snee lag— dan kwammen ze dichte bi-j de boerderi-jen, dee hier en door in 't Neurekerveld laggen. As mien moo in zonne periode de kippen —dee ton nog aoveral rondscharrelen— voorn, dan kwamm de korhoonder dichte bi-j umme samen met de kippen 't gestreujde voor op te pikken. En zinneg at ze dan waren!

In de natte delen tussen de pikkeröske breunn in grote tröppe watersnippen en tussen 't reet zatten de roerdampen te breunn. In singels langs de ontgonnen delen breunn völle zangveugele, zo as de gelle guurze en de nachtegaal.

Deur ontginning, verleging van de grondwaterstand, de veranderde landbouw, de anleg van waege en boerderi-jen en de recreatie bunt de korhoonder en de roerdomp helemaal vot. En de watersnippe is as broodvogel ok weg. 't Aantal gelle guurzen en nachtegaleen vermindert ok al. Zunnedauw en klökskesgentiaan staot ter nog wal, net as gagel. En ik wette der ok nog de keverorchis te staon.

**Rek:** Vrogger —as jongs— ginge wi-j altied in 't vuurjaar nuste van eksters, krejen, markolen en doeven zeuken. In één vuurjaar haaln wi-j dan meer as 600 of 700 eiere oet. Wi-j blaozen ze oet en regen ze an; tut verdreet van onze moders. Dat mo'j noe nog is proberen: 600 voegeleiere oethalen!

**Meg:** Deur de autobaan —de A12— die deur de Hetter is gelegd, is de vogelstand in de omgeving van Megchelen achteruutgegaon. 't Vroggere weidegebied tussen Megchelen, Netterden, Emmerik, Praest, Vrasselt en Millingen is now völ te onrusteg geworden deur de auto's. 't Was 'n gebied van 30 tut 35 vierkante kilometer woor 't vrogger zwart zag van verschillende mussoorten. Veural in de vogeltrektied. Dan ko'j der zwarmen van duzende vogels zeen.

**Oib:** Vogels die hier vrogger algemeen waren, bunt now verdwenen: de gelle gier, de gaele kwikstat, de kneu. Ik heb ze in gin

joren gezien. De heggemus kump ok nog maor weineg veur, net zo as de gewone tötteldoef. De veldhoenders bunt verdwenen op 'n enkele uitzondering nao. Vrogger wemelen 't hier van dat spul, zodat ter veur ons streupers nog wel 's wat te verschalken was.

**Eef:** A'j 't zo naogaot, bunt ter völle vogels ewes, dee'j noe neet meer heurt of zeet. Dat hef onder anderen te maken met de ontwatering van de brookgronden. Dee stonn 's winters onder water en waren doordeur 'n trekpleister veur trekvogels. In de reetvelden zatten vrogger ieperompen. De veranderde landbouw hef ok te maken met de vermindering van 't antal vogels: iej zeet haoste gien rogge of haver meer. Doorveur in de plaatse is de mais ekommen. 't Mesten bestoet noe vake uut natte mes uut de giertank en vrogger was de stalmes met stro gemengd. As de boer noe de driefmes op 't land breg, dan zee'j honderden meeuwen dee 'm volgt. Dee beesten zag iej hier vrogger neet.

**Lich:** Met den kunsmes in de datteger joren is de achteroetgang van 't veugelbestand begonnen. De ruilverkavelingen hebt ok 'n schadeleken invloed ehad; zo wodn der bulten af-egraven en singels erooid. Veur de veugele van 't bos, de wilde enden, fezanten en veldhoondere bleef der doordeur neet völle dekking meer aover. In de weidens mos 't blauwgrös plaatse maken veur 't greune "biljartlaken". En den mengmes van noo mek van völle lappen land en grös ene drietlaoge woorin allerlei schadeleke stoffen zit. Woor-t gin weulen bunt, bunt ok gin pieren en is ter weineg vretten veur de weideveugele. De bestriedingsmiddelen as D.D.T. en parathion maakten neet allene de elften en de manen van de langpootmuggen dood, maor ok de kieften, wulpen en gruto's. De ni-je landbouwtechnologie brach cirkelmaejers woor-t gin wulpenkuken laevend onderoetkump. En 't slöppen met dattien of meer autobende achter den trekker en de onmundeg brede bende van de ale-koren drukten de eiere de grond in. Gelukkeg hebt de jonge boeren vake oge veur de vogelnuste op eren grond en holt ze dee in de gaten at ze op den trekker zit. Der is ok anders ne verbetering te bemerken. Schadeleke bestriedingsmiddelen bunt teggens-

woordeg verbaone, 't maisland blif langer braok liggen, zodat de kieften door vake hen-egaone bunt umdat ter door meer wörme te vinden bunt. As den mengmes noo nog minder estreujd zal wodn —ok al waegens de “superheffing”— dan wodt ok de weidens veur de veugele weer better. Denkeleke kö'w doorumme de kommende tied temeute zeen met bettere kansen veur allerhande veugele.

**Kot veur 1934:** Ene kere —op 'n zondag— was de meister is nao Leusman hen-egaone. Moder hadde zeute koffie veur 'm ezat, vader hadde toovalleg nog ne sigare ehad van verleden zondag en Kristientjen hadde 'm de weg motten wiezen in 't Brook. En 't meiken was an den aovend van dén dag nog bli-jmeuger as gewönlek nao bedde hen-egaone. Oh, ze was toch zo gelukkeg dat de meister eur Brook zo hadde eprez-zene.

Ongeveer 'n jaor later —midden in de zomer— op ne dag vol zunneshien, doo de zwaalvers op daele al jongen hadden en in de graevene de leusblomen bleujden, kwamen der is ne hele trop heren en dames. Ze wazzen der 's morgens al goodertieds en hadden eure fietsen bi-j Leusman in de schoppe ezat. 's Meddags wollen ze geerne onder de appelbeume op 't grös wat aeten. “Onder de appelbeume?”, vroog vader. “Komt toch maor in de kökkene”, zae moder, “Gaot maor bi-j taofele zitten. Wi-j hebt nog luk melk en eiere, dan...” “Oh neen, neen”, zae der ene van 't gezelschap. “We vinden 't buiten veel prettiger en we hebben alles bij ons. 't Is al mooi dat je ons op je erf toelaat”. “As 't anders neet is”. “Wat woon je hier toch prachtig. Enig!”. “Luk stille”, zae vader. “Maar de natuur is er verrukkelijk”, zae ne dame, helemaole in 't wit. 't Gezelschap at en dronk, lachten en joeksten onder de appelbeume. Kristientjen kreeg wal vief stukskes chocola en moder wier deur ene van de heren ne helen gulden in de hande estopt. “Maor meneer; doot dat neet; da's neet neudeg; waarveur zol dat denen”. “Je hebt ons hier zo vriendelijk ontvangen, moeder, en we hopen nog eens terug te komen”. Bezunder hartelek nam 't gezelschap afscheid. Kristientjen kon 's aovends haoste neet in slaop kommen. Dat vromde mensen —en dan nog wal zukke veurname

heren en dames— bi-j Leusman ne helen dag opgetogen van alles wat ter greujden en bleujden, wat ter rondvloog in de loch en rondleep in de buske en rondzwom in 't water eur geneugen hadden ehad, dat dee 't harte van Kristientjen good.

Noo zol Willem maor praoten. Dén Willem van 't Elskensbrink zae wal is as Kristientjen de mond vol hadde van 't moois dat ter bi-j Leusman te vindene was: “Och wat; bi-j owleu is joo niks, niks as sek en reet. I-j wollen wat hebben! 's Winters kö'j joo kwelleke met dreuge veute bi-j ow in huus kommen” [Meinen 6, 66].

## VOGEL

01 VOGEL: Gor, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Sto, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 144] || Wilp, Bat.

02 VEUGEL: Harf, Gees, Gels / Acht 1895 [Telge 2, 141].

03 VOGGEL: Bel, Vra, Aal, Bre, Win || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes.

04 MUS: Meg, Net, Wehl, Gies, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1981 [Telge 3, 102] || Anh, Emm, Elt, Kle, Mil.

05 GRESKETJE: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 117].

**War:** Wat zit däör toch veur vogel?

**Gels:** Heur 's wat dén veugel mooi zunk.

**Win:** Heur dén voggel is mooi zingen.

**Meg:** In Megchelen zun bi-jnao alle kleine vogels: mussen.

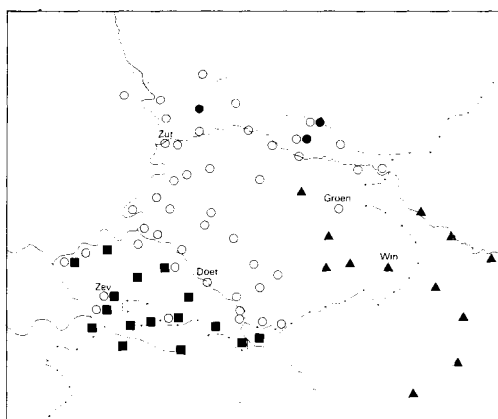
**Did:** As ter 'n mus mooi fluit, zeggi-j: “Mo'j heuren hoe mooi dat ding fluit”.

**Sto:** A'j niet wet wat v'n vogels gi-j ziet, dan vraog gi-j: “Huke musse zitte daor toch?”.

**Pan:** A'j niet wit wah vur musse gi-j ziet, vraog je: “Wah zit daor vur grei?”.

**Pan 1988:** MUS “(kleine) vogel”. “Wah zien dah v'n musse?” “Oh; dah zien huuskrotte [Telge 7, 92].

**Lar:** Wukke soorten veugele nöstelt op de grond?



- vogel 01                      ● veugel 02  
▲ voggel 03                     ■ mus 04

't Standaard-Nederlandse woord vogel is veural in 't westen en noorden bekend. In 't oostelege deel praot ze —net zo as in Westfalen— aover voggel. In de Liemers en Rijnland is de algemene benaming veur vogel: mus.

**Gels:** Wah vuk soort veugel heb 't nös op de grond?

**Alm:** Vrogger zo'j vraogen: "Wat va'n veugele zit door toch?", noe zeg ie: "Wat zit door veur vogels?"

**Ruu:** A'j zon klein zangveugeltjen heurt en iemand vrög: "Wat zunk door dan?", dan zeg ie, a'j 't neet precies wet; "Och; da's 'n heggetäötöken", of: "Och; da's zon piepveugeltjen". [HEGGETÄÖTEKEN, PIEPVEUGELTJEN].

**Acht 1895:** TÖTTE "hofzanger" [Telge 2, 134].

**Lar:** Jipjappen; wat 't bunt is neet bekend. Toch kenne wie 't gezegde: "An de toeten van 't hoes zat 'n nös met jonge jipjapm". [JIPJAP].

#### MENNEKEN

't Menneken is de vogel van 't mannelek geslacht.

- 01 MENNEKE(N): Acht, Liem.  
02 MANNEKEN: Eef, Does.  
03 MANNETJE: War.  
04 KEERLTJEN: Lar, Gels || Mar.

**Gels:** Da's 't menneke ('t ke-altje) van 'n geetling.

**Vars:** Kiek door is 't vinkemenneken.

**Vor:** Bie hoenderachtegen praot ie van HANE of haantjen. [Ok: Eef, Rek].

**Bor:** Bie grotere veugele as b.v. patrieze he'j 't aover de HANE of 't haantjen. [Ok: Bel, Lich, Wesd].

**Hen:** Bie veldhoender heit 't menneken 't haentje.

#### WIEFKEN

't Wiefken is de vogel van 't vrouwelek geslacht.

01 WIEFKE(N): Acht, Liem.

02 WIJFJE: War.

03 VRÖWKE(N): Vor, Loch, Lar, Nee, Gen, Voo, Wehl, Dre, Hen, Tol, Does, Wesv, Pan.

04 VREWKEN: Sin.

05 SI-JE: / Acht 1882 [Telge 2, 117].

**Voo:** Wiefken is met 'n lange ie zoas in 't Hollandse woord: nier. [Ok: Wehl, Lob].

**Gels:** Door he'j 't wiefke van ne toefvinke.

**Vars:** Kiek door is 't vinkewiefken.

**Vor:** Bie hoenderachtegen praot ie van HENNEKEN. [Ok: Eef, Rek, Bel, Lich, Wesd].

**Bor:** Bie grotere veugele as bie patrieze he'j 't aover 'n HENNEKEN.

**Hen:** Bie veldhoender heit 't wiefke: 't HENNEKE.

**Loch:** Bie sommege vogels praot ie van POPPE. [Ok: Bor].

**Wesv:** Bi-j kanaries praot gi-j van POP.

**Sto:** Bi-j tame vogels nuumt gi-j 't wiefke: de pop.

**Aal:** 't Is altied: hee en haoste nooit: zee. 't Wiefken; hee voert de jongen.

#### TROP

ie hebt 'n trop veugele as ter meer as twee bie mekare bunt. 't Antal kan namelek heel wisselend waezen. Wat woorden [b.v.: 03, 08] wodt nogal is in combinatie met 'n bepaolde vogelsoort gebruikt.

01 TROP: Acht, Liem.

02 TROEP: War, Doet, Does.

- 03 VLOCH(T): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 143].  
 04 VLUCHT: Zut / Liem 1840 [GV-alm 146].  
 05 ZWARM: Gor, Harf, Eef, Bor, Gels, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Tol, Wesv, Sto || Wilp, Haak.  
 06 ZWERM: Gen, Does, Pan || Elt, Kle.  
 07 KOPPEL: Gor, Harf, Loch, Eib, Bel, Aal, Voo, Wesd, Dre, Wesv || Bat, Mar, Haak.  
 08 KOPPELE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 129].  
 09 SJOCH(T): / Win 1971 [Deunk 1, 210].  
 10 KLAD: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 65].  
 11 KLUCH: Loch.  
 12 KLOCH: / Pan 1988 [Telge 7, 67].  
 13 HOOP: Loch || Bat.  
 || sjwiecht(e): Vre, Rhe, Boch.  
 || kette: Bork.  
 || drift: Hei.

**Gor:** 'n Trop vogels; 'n koppel veldhennen (niet meer as 12); 'n zwarm spraos (heel völle).

**Harf:** 'n Trop kreien; 'n koppel ganzen; 'n zwarm spraon.

**Eef:** 'n Trop vogels, ganzen; 'n vloch spraowen; 'n zwarm spraowen. 'n Zwarm spraowen bunt ter heel völle; 'n zwarm heurt eigelek meer biejen.

**Bel:** Ne trop vöggele: 'n koppel veldhoonder bunt ter tien bi-j mekare.

**Aal:** Van rondvliegende doeven dee eure dagelekse training doot, zeg i-j: "Door vlug ne vloch postdoeven".

**Vars:** 'n Trop veldhoendere, maor 'n zwarm spräone en 'n vloch ganzen.

**Sin:** 'n Trop, 'n zwarm of 'n vlocht veugele.

**Zel:** As kraanvogels in de harfst in V-vorm naor 't zuden vliegt, dan praot i-j van 'n trop kraanvogels.

**Ste:** In de volksmond is 't hier 'n zwarm spraon en 'n vloch doeven.

**Pan:** 'n Klad of 'n trop musse; 'n zwaerm spraowe; 'n vloch duve.

**Pan 1988:** 'n Klad huuskrodde "een stel mussen bij elkaar", 'n kloch spraowe [Telge 7, 65 en 67].

**Win:** Ne zwarm spraon.

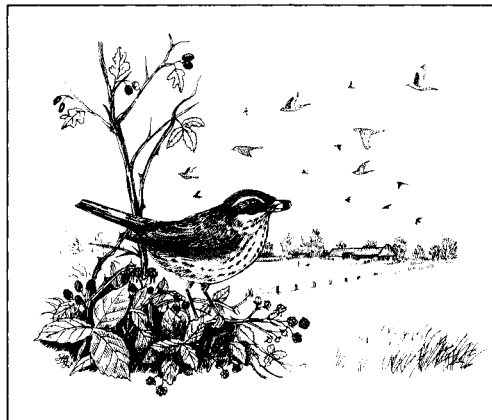
**Wesv:** 'n Zwarm spreeuwe. A'j meer dan twee musse bi-j mekaor het, dan hi'j 'n koppel.

**Acht-Tw 1948:** Ne kopele trieshoonder

[Wanink 1, 129].

**Kot ca 1930:** Van alle kanten kwammen der spraonn anvlegen, kleine drubbelkes, grote tröppe en hele zwerme [Meinen 5, 21].

**Win 1971:** Wat ne sjocht vöggele vlug daor hen; zollen dat spraon wezzen? [Deunk 1, 210].



'n Trop veugele in de loch

## VERE

01 VERE, VEER: Acht, Liem.

02 VAER: Zev, Did, Pan, Lob.

03 VAERE: Zie, Harv || Rhe, Boch.

## SNAVEL

01 SNAVEL: Gor, Zut, War, Vor, Ruu, Lar, Zwi, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Meg, Ulf, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Ang, Lat / Acht 1895 [Telge 2, 121] || Bat, Mar.

02 SNEBBE: Gor, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Liev, Zie, Vra, Harv, Aal, Bre, Vars, Zel, Hen, Key / Acht 1895 [Telge 2, 121].

03 SNEP: Gen, Voo, Meg, Net, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 137], Pan 1988 [Telge 7, 129] || Elt, Kle.

04 SNEPPE: Tol.

05 SNEBBEL: Wesd.

06 NEBBE: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Bel, Win, Wesd, Kep, Hen,

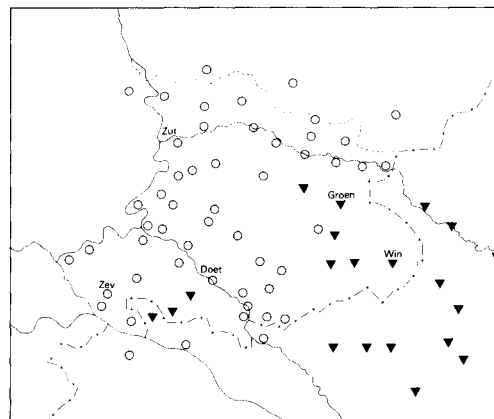
- Ste, Baa / Acht 1895 [Telge 2, 90], Eib 1980 [Telge 1, 55] || Wilp.
- 07 NEBBEN: Nee || Haak.
- 08 NEB: Doet.
- 09 SNEBBEL: Loch.
- 10 SNEBBEN: Rek.
- 11 NIBBE: Aal, Win, Din / Win 1971 [Deunk 1, 150].
- 12 SNIP: Ulf, Wehl.
- 13 BEK: Eef, Vor, Eib, Aal, Ulf, Zel, Wesv || Bat.
- 14 SNATER: / Acht 1895 [Telge 2, 121].  
|| sijnabel: Vre, Stlo, Ges, Bork, Hei Raes, Rheb, Anh, Emm.  
|| sijnawel: Vre, Rhe.  
|| snuutken: Slo.

**sHe 1982:** De snep van 'n gans [Telge 3, 137].  
**Tol:** 'n Pielende hef 'n sneppe.  
**Wesv:** Bi-j roofachtige vogels hiet de snep: bek.

**Kot veur 1934:** Nao 'n peusken markten Gerhard dat e (bie 't schaatsen in 't duuster) de wind veur kreeg. Hoo kon dat noo? Zo straks had e ze achter ehad. Was e dan waer an 't rondrienn? Hee mos maor is waer efkes stille hollen en luustern waor de enden wazzen. Waorumme helen dee dinge juist noo den nibbe dichte? [Meinen 6, 224].  
**Din 1968:** De gieteling is de könnink en iederene —de veugele, de beeste en ok de mensen— zal möggen metdeilen; ze zölt alle gelukkeg waenn. Hie zunk en sprunk en stök ziene nibbe in 't gold um 't geluk te pruvn [H.Keuper in: Moespot 60, 19].

#### VLEUGEL

- 01 VLEUGEL: Gor, Harf, Alm, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Lich, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob || Wilp, Bat, Mar, Haak, Anh, Emm, Kle.
- 02 VLÖGGEL: Bel, Groen, Vra, Aal, Bre, Win, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 166] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Elt.



○ vleugel 01      ▼ vlöggel 02

't Woord *vleugel* is aoveral in Acht en Liem bekend; allene in de Oosteleke Acht wodt — net zo as in Westfalen— *vlöggel* ezegd. Dat woord kump geisoleerd ok veur in Elten/Bergh.

- 03 VLERK: Eef, Ulf, Vars, Does, Wesv, Zev / Acht 1895 [Telge 2, 142].
- 04 VLARKE: Gor, Nee, Hen / Eib 1980 [Telge 1, 93].
- 05 VLARK: Olb.
- 06 VLAERK: Pan.
- 07 WIEK: Olb.

**Kot 1925:** Oh, der was zo völle in slaop en 't zol wal blieven slaopen töt 't veurjaor. De eksters en kraejen wazzen ovverdag nog wereg ewes; ok de bi-jmezen en de liesters en de nettelenkönnink. Noo zatten ok zee stille, met de köpkas onder den vlöggel [Meinen 3, 132].

**Aal:** 'n Steenuultjen is neet völle groter as ne liester, maor hee hef wal völle groter vloch. [VLOCH(T), ok: Nee, Win].

#### VLOGLAM

As 'n vogel *vloglam* is, dan kan e neet meer vlegen, umdat e één of beide vleugels neet meer kan gebruiken.

- 01 VLOGLAM: Bor, Gels, Lich, Ste / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 205], Win 1971 [Deunk 1, 265], Eib 1980 [Telge 1, 93], Vars 1985 [Telge 6, 389].



**Win 1969:** Weer bekik e 't dier an alle kanten. Noo eerst zuut e wat eur efaeld hef. Ze is beschottene; keurne in 't dikke van 't been en den enen vloggel. Vloglam [Van Loo in: Schriewied 116].

#### TOEF

*As 'n vogel 'n toef op de kop hef, dan hef e veertjes dee —ammaol bie mekare— recht-op staot.*

- 01 KOEF: Vor, Loch, Bor, Nee, Eib, Groen, Win, Gen, Voo, Meg, Sil, Hen, Ste, Tol, Olb, Sto, Zed.  
 02 KOEVE: Aal, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen.  
 03 KUUF: Bre, Ulf, Doet, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob.  
 04 KUIF: Zut, Kep, Dre, Does.  
 05 KUUFKE(N): Eef, War, Wich, Lar, Bel, Wehl, Key.  
 06 TOEF: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Baa || Wilp, Bat, Mar, Haak.

**Voo:** Koef; met 'n lange oe as in 't Nederlandse woord boer.

**Lob:** Kuuf; met 'n lange uu as in 't Nederlandse woord buur.

**Wehl:** Kuufken; met 'n lange uu as in 't Nederlandse woord buur.

**Zev:** 'n Kievit het 'n kuuf op de kop.

**Bre:** Ne kuufleeuwerik hef ne kuuf.

#### VLIEGEN

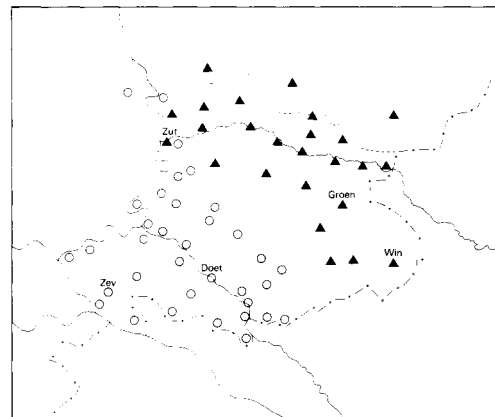
- 01 VLIEGE(N): Gor, War, Wich, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob || Wilp.  
 02 VLEGEN: Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Haak.

**Voo:** Vliegen; met 'n lange ie as in 't Nederlandse woord bier.

**Bre:** Mo'j dee voggele is zeen vliegen.

**Olb:** Wat vlug door veur vogel?

**Lar:** Zee'j dee veugele ok vleengn?



○ vliegen 01      ▲ vliegen 02

*'n Bekend kaartbeeld is dat van vliegen/vle-gen. In de No Acht zegt ze vlegen, in de Zw Liem en de streek van den Olden lesselt vliegen.*

**Win 1969:** Dee hene mos mankement hebben, want ze hadde tied zat op vloggele te kommen [Van Loo in: Schriewied 116]. [OP VLÖGGELE KOMMEN].

**Harv 1969:** Met-ene vleugelden oet den toorn ne grote, broene oele naor boeten [Reinders in: Schriewied 110]. [NAOR BOETEN VLEUGELLEN].

#### WEGTREKKEN

*As veugele in 't naojoor naor 't zuden gaot, trekt ze weg.*

- 01 WEGTREKKEN: Gor, Wich, Vor, Ruu, Loch, Haa, Nee, Bel, Groen, Aal, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Ste, Ang || Bat.  
 02 VOTTREKKEN: Harf, Loch, Lar, Bor, Gees, Eib || Bat, Mar, Haak.  
 03 WEGGAON: Alm, Vor.  
 04 VOTGAON: Nee, Does.  
 05 OP DEN TRÖK GAON: Groen, Aal.  
 06 OP DE TRÖKKE GAON: Ruu.  
 07 OP TREKTOCHT GAON: Sin.  
 08 GAON VERTREKKE: Did.

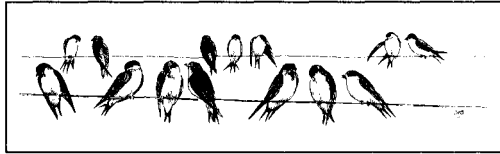
**Ruu:** As de veugele wegtrekt, dan gaot ze op de trökke.

**Nee:** As de vogels votgaot, zeg i-j wal 's: "De veugele zeukt de warmte [of: de wermte]"

op”.

**Hen:** I-j könt al weer zien dat de herfs der an kump: de zwaluwe begint al te trekken.

**Vars:** As de zwaalvers zwarmt, trekt ze gauw weg. [ZWARMEN].



*As de zwaalvers zwarmt, trekt ze gauw weg...*

### NESTELEN

*Veugele bunt an 't nestelen as ze 'n nöst an 't maken bunt.*

01 NESTELEN(N): War, Wich, Ulf, Doet, Dre, Hen, Key, Ste, Tol, Oib, Wesv, Zev, Did.

02 NESSELE: Lat, Lob.

03 NÖSSELEN: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Groen || Bat, Mar.

04 NÖSTELEN: Sil, Baa.

05 NUSSELEN: Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Sin.

06 NUSTELEN: Aal, Din || Haak.

07 'N NES MAKE(N): Wehl, Zev, Sto, Pan.

08 'N NUS MAKEN: Nee, Vars, Wesd.

09 'N NÖS MAKEN: Gels.

10 TIMMEREN: Nee, Din, Vars / Gees 1921 [Heuvel 2, 16], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195].

**Nee:** Kleine veugele nusselt; grote veugele timmat.

**Wich:** Wat veur vogels nestelt op de grond?

**Hen:** Waffe vogels nestelt an de grond?

**Tol:** Wah veur vogels nestelt op de grond?

**Zev:** Wah veur musse nestele op de grond?

**Eef:** Wat veur vogels nöstelt op de grond?

**Gees:** Wah vukke veugele nöstelt op de grond?

**Sil:** Wat veur vogels nöstelt op de grond?

**Nee:** Vukke (of: wukke) veugele nusselt op de grond?

**Bel:** Wat va'n voggels nusselt op de grond?

**Win:** Wat vää'r vöggele nusselt der op de grond?

**Din:** Welke veugele nusstelt op de grond?

**Wehl:** Welke vogels maken eur nes op de grond?

**Pan:** Wah vukke musse make 't nes op de grond?

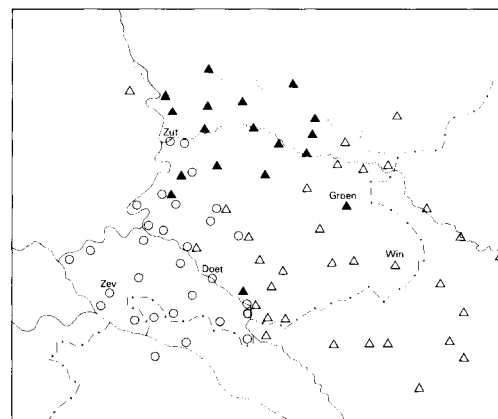
*Kiek ok bie: ekster.*

### NEST

01 NES(T): Zut, War, Wich, Gen, Meg, Net, Ulf, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Tol, Oib, Does, Ang, Lat, Wesd, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.

02 NUS(T): Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Ulf, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen / Din 1835 [Telge 4, 20], Win 1971 [Deunk 1, 157], Eib 1980 [Telge 1, 56] || Wilp, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh.

03 NÖS(T): Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Groen, Sil, Ste, Baa / Acht 1882 [Telge 2, 91], Ruu 1930 [Zwart 1, 237] || Bat, Mar.



○ nes(t) 01

△ nus(t) 02

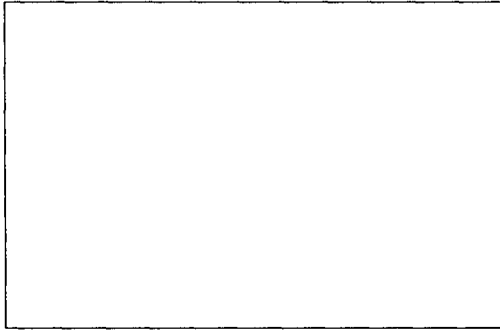
▲ nös(t) 03

*In den O Acht en in Westfalen wodt nus of nust ezegd, in den N Acht nös of nöst. De Liem en de streek van de Olden lesselt kent nes of nest.*

**Zev:** De mus zit op 't nes.

**Gels:** Zwaluwen maakt 'n keunsteg nös.

*Kiek ok bie: stootvogel, ekster.*



*Jonge oeverzwaluwen staot op uutvlegen*

**Eib 1973:** 't NUS zal wal gauw oetvlegen, want de jongen hebt al pennen [Odink 3, 174].

#### **KALEN JONGEN**

*'n Kalen jongen is 'n veugeltjen wat net uut 't ei uut-ekommen is en wat nog himmaol gin veren hef.*

- 01 KALE(N) JONGEN: Harf, Gees, Bel, Lich, Sil, Wesd, Kep, Hen, Ste, Olb.
- 02 KALE JONGE: Did, Zed.
- 03 KAAL JONG: Eef, Does || Bat, Anh.
- 04 KILLE KALEN JONGEN: Din.
- 05 KAAL JONK: Zut.
- 06 KALE DOTTE: Bor, Gees, Gels, Nee.
- 07 KALEN DODDEN: Bor.
- 08 KAALDODDEN: Loch, Nee / Eib 1980 [Telge 1, 37].
- 09 KALE KLOTS: Meg.
- 10 KAAL VEUGELTJEN: Dre, Ang.
- 11 DODDEKUKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 86].
- 12 DODEKUKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87].
- 13 KALE DODDE: / Eib 1938 [Vr A'dam 6, 13].
- 14 KALE DODDER: / Groen 1938 [Vr A'dam 6, 13].
- 15 KALE KADODDER: / Eib 1938 [Vr A'dam 6, 13].
- 16 DODDEKONT: / Win 1938 [Vr A'dam 6, 13].
  - || kaal jonget: Anh.
  - || naaks kuuksken: Ges.
  - || naaks vöggelken: Ram.
  - || kuuk: Elt.

**Lich:** Ne kalen jongen is net oet 't ei ekomene; hee hef nog gin veren.

**Harf:** 'n Kalen jongen is net uut den dop.

#### **DONS**

*Onder dons wordt verstaon heurege bedeking dee jonge veugeltjes hebt, as ze nog gin veren hebt.*

- 01 DONS: Harf, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Groen, Aal, Win, Gen, Meg, Ulf, Sin, Sil, Zel, Wehl, Dre, Baa, Does, Ang, Zev, Pan, Lob.
- 02 NUSDONS: Rek, Bre.
- 03 NESDONS: Key.
- 04 NÖSDONS: Gor.
- 05 DONSVEERKES: Gor.
- 06 DONSHOOR: Nee, Aal, Ste.
- 07 NESHAOR, NESHOOR: Wich, Gen, Kep, Hen, Tol, Does, Wesv.
- 08 NÖSHOOR: Eef, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Lich || Bat, Mar.
- 09 NUSHAOR, NUSHOOR: Nee, Bre, Win, Din, Voo, Wesd.
- 10 NUSSELHOOR: Nee.
- 11 NESHÄÖR: Zev, Pan.
- 12 NESHEUR: Doet, Sto, Zed.
- 13 PLUUSHOOR: Ste.
- 14 PLUZE: Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Din, Vars, Sin, Hen, Ang.
- 15 (NES)PLUZEN: Sil, Kep, Olb, Ang.
- 16 PLUUS: Win, Did.
- 17 KUKENPLUUS: Vor.
  - || floesen: Vre, Ges, Raes, Rhe.
  - || floem: Stlo, Slo, Ram, Hei, Rheb.
  - || donze: Elt.

**Loch:** Dee kukens zit nog in den dons.

#### **NESDÖLLEKE**

*'n Nездölleke is 't laatste veugeltjen dat uut 't ei ekroppen is of 't kleinste veugeltjen uut 't nös.*

- 01 NESDÖLLEKE(N): Wich, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Olb, Lat, Wesv, Did, Sto, Lob.
- 02 NÖSDÖLLEKE(N): Gor, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Baa.
- 03 NUSDÖLLEKE(N): Nee, Zel.
- 04 NÖSDODDEN: Loch, Bor, Gels || Wilp.

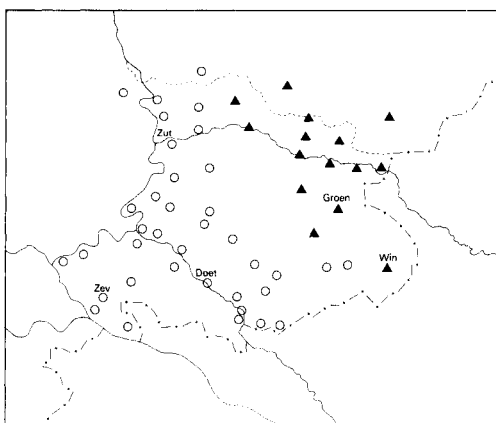
- 05 NUSDODDE(N): Nee, Eib, Rek.  
 06 NES(T)DÖDDEKEN: Zut / Acht 1895 [Telge 2, 90].  
 07 NESDODDE: / N Acht ca 1856 [Telge 4, 43].  
 08 NESTDÖTJE: Pan.  
 09 NUSTEKTÖJEN: Bel, Lich, Aal, Vars, Wesd.  
 10 NUSTEKOT: Eib, Zie, Harv, Aal, Win.  
 11 NUSTEKÖDDEKEN: Win, Din || Vre.  
 12 NÖS(T)KOT: Sil.  
 13 NUSKUKEN: Bre.  
 14 NESKUKEN: Kep.  
 15 NESTEKUKEN: Does.

**Eib:** 'n Nusdodde is 'n betjen nen achterbliever.

### VOEREN

*As de olde veugele de jongen voer geeft, dan bunt ze de jongen an 't voeren.*

- 01 VOERE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob || Wilp, Bat.  
 02 VOREN: Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win || Mar, Haak.  
 03 TE VRETTEN GEVEN: Wich.



○ voere(n) 01      ▲ voren 02

*'t Bekendste woord in Acht en Liem is voeren; allene in 'n deel van de No Acht praot ze aover voren.*

**Eef:** Kiek dee vogels hebt al jongen; ze loopt en vleeft met voer in de bek en dat voeren geet af en an.

**Lat:** De vogels voere hun jonge.

**Zev:** De musse voere de jonge.

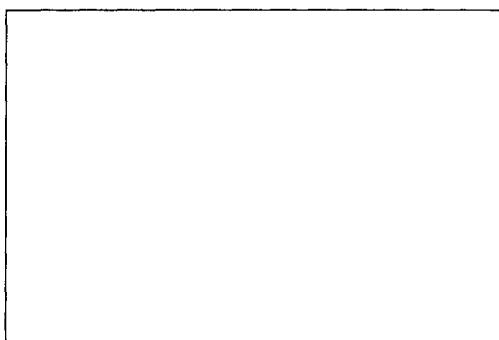
**Lob:** Kiek; de mus is vraete aon 't zuke; daolek geet ie de jonge voere.

**Kep:** Die vogels bunt met de jongen an 't voeren; ze mot nogal wat ansleppen.

**Gees:** Die veugel voort (vo-at) de jongen met wörme en pieren.

**Lich:** Dee veugele bunt ere jongen an 't voorn.

**Wich:** Die vogel gif de jongen wat te vretten.



*Graspieper voert koekoek*

### VOER

*Voer is 't grei dat de olde veugele an de jongen geeft.*

- 01 VOER: Gor, Eef, Loch, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan || Bat.  
 02 VOOR: Lar, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Win.  
 03 VRETTEN: Lich, Bre, Baa.  
 04 VRAETE: Lob.

**Vars:** Jonge veugele kriegt voer in de bek.

**Bre:** Pieren, roepen, vleggen is vretten veur de vöggele.

**Zel:** As de vogels de jonge veugeltjes voert, dan krieg ze wat te vretten.

**Wich:** Die vogel gif de jongen wat te vretten.

### GALPEN

*As jonge veugele um voer schreeuwt, galpt ze.*

01 'GALPEN: / AchtTw 1948 [Wanink 1, 97].

### AOZEN

*Aozen is voer zeuken.*

01 AOZEN: / Win 1969 [Van Loo in: Schriewied 116].

**Win 1969:** De henne mos mankement hebben, want ze hadde tied zat op vlöggele te kommen. En ampart! Op dizzen tied van den dag aozet ze neet; dan ligget ze bij ene [Van Loo in: Schriewied 116].

### VLUG

*As jonge veugele 't nös uutvleegt, bunt ze vlog. Ze könt dan dus vlegen.*

01 VLUG: Lar, Eib, Bel, Lich, Win, Din, Gen, Net, Sil, Wehl, Kep, Hen, Key, Oib, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 166] || Vre.

02 VLUGGE: Rek, Aal / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 206], Win 1971 [Deunk 1, 265] || Vre, Stlo, Ges, Bork, Hei, Raes, Boch.

03 VLUGS: Lob / Pan 1988 [Telge 7, 149] || Kle.

04 VLUGT: Does.

05 VLEEG VLUG: Eef.

06 VLIIEGVLUG: Does.

07 VLOG: Bre, Voo, Ulf, Hen.

08 VLOGRIEPE: Bor, Vars.

09 VLEEGRIEPE: Zut.

10 VLOGT: Does.

**Voo:** Vlog; met de ó van dóm.

**Wesv:** Dah zin vlogge jonge; die vliege gauw uut.

**Bel:** As jonge voggels vlog bunt, dan he'j 'n nus met vlogge jongen.

**Rek:** Dee veugeltjes bunt zowat vlogge; ze vleeft zowat oet.

**Bre:** Dee vöggele bunt zowat vlog.

**Does:** Die vogels zin haost vlog; de doeven zin haost vlogt.

**Ang:** Jonge vogels die 't nes uut willen, staon op 't punt op de vlog te gaon. [OP DE VLOG GAON].

**Did:** Jonge vogels die op 't punt staon uut te vliege, zun half vlog; as ze uutvliege, zun ze vlog.

**Kot veur 1934:** De jonge hadde ne stoel ehaald en onder den boom ezat. As e op dén stoel ston, kon e net in 't nust kieken, dat op ne legen tak zat. Net doo e met zien gezichte bi-j 't nust kwam: trrrt, trrrt, trrrt! Daor vlogen vief, zes jonge vöggelekes hen. Hee schrok der zó van, dat e zowat van den stoel af veel. "Herman toch!" reep de vrouwe. "Hè; daor; sie..." De jonge was zwakhendeg en kwam op de bene terechte, maor den stoel sloog umme. "De toefvinken bunt al vlogge", zae Herman. "Daor ha'k niks gin arg in" [Meinen 6, 35].

### FLADDEREN

*As (jonge) veugele probeert te vlegen, maor 't feitelek nog neet könt, bunt ze an 't fladderen. En as veugele dee op-eslotten zit in 'n kleine ruimte probeert te vlegen, dan fladdert ze ok.*

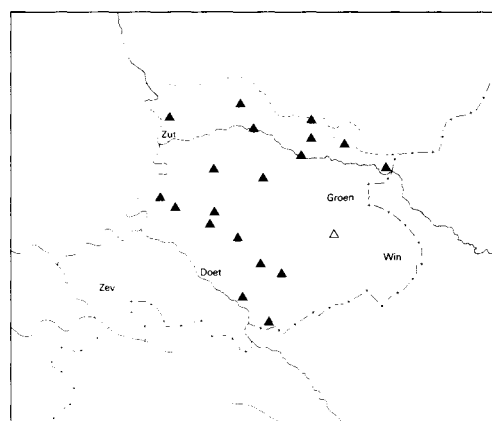
01 FLADDERE(N): Gor, Harf, Eef, Zut, War, Wich, Bor, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Gen, Meg, Net, Ulf, Vars, Sin, Sil, Zel, Doet, Wehl, Baa, Tol, Oib, Does, Lat, Zev, Did, Sto, Pan, Lob || Bat.

02 FLADDERSEN: Din.

03 FLADDERSKEN: Bel, Win.

04 FLASKEN: Zie.

05 FLOSTEREN: Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Key, Ste, Tol.



▲ flosteren 05      △ flosteren 07

*Flosteren is 'n benaming dee veural in 't westeleke deel van de Aacht bekend is.*

- 06 FLODDERSKEN: Bel.  
 07 FLOESTEREN: Vra / N Acht ca 1856  
 [Telge 4, 40].  
 08 FLODDERE(N): Gor, Harf, Eef, Nee,  
 Rek, Aal Kep, Wesv || Bat.  
 09 ZWOGGELEN: Win.  
 10 STUNTELE: Zev.  
 || martelen: Mar.

**Gels:** Dén veugel kan neet vlegen; hee kan allene maor zon betjen flostan (of: fladdan). [Ok: Nee].

**Bel:** Floddasken en fladdasken bunt aolde weurde veur fladdan.

**Lich:** In Vraagender zegt ze: floestan; in 't Zuwwent flasken.

**Vars:** Jonge veugeltjes fladdert. Maor as 'n kanarie bange is, dan flostert e tegen de tralies van de kouwe. En as 'n hond zo in ene kere tussen de hoendere springt, dan flostert die ok tegen de muren en de zolder van 't hok an.

**Tol:** I-j hebt 't vaker aover flostern as aover fladdern a'j 'n veugeltjen ziet, dat probeert te vliegen.

**Lob:** As vogels der moeite met hemme um te vliege, dan zien ze on 't fladdere. Fladdere doen ze ook, as ze stil in de luch ston um te kieken of ze op de grond nog 'n muuske zien, wat ze könne griepe.

**Lar 1927:** De tamme aenden wordt onrusteg in 't hok as ze 't (n.l.: 't ropen van veugele dee reist) heurt en de tamme ganzen flostert as ze de wilden heurt aovertrekken [Heuvel 1, 388].

**Win 1978:** 't Hoes ligt zo staats en stille . I-j heurt of zeet ter niks. Enkeld sjiefkert der 'n hundeken of flostert der 'n paar doeven op 't dak. Maor meestpart haalt dee de stootvöggele wal weg [Van Loo 1, 60].

**Lich 1979:** (In de Arke van Noach) flasketen de veugele met stoevende veren rond [Reinders 1, 11].

**Kot 1913:** Winterkraejen vlogen zonder geloed lege over de sneevlakte; in de beume fladdersketen nog 'n paar kleine vöggeles [Meinen 2b, 138].

#### WAKELEN

*Wakelen is vlegen met gebruikmaking van de wind.*

- 01 WAKELEN: / Win 1971 [Deunk 1, 272].

**Win 1971:** Doeven dee daor wakelt in de locht [Deunk 1, 272].

**Hen 1984:** Wat was ter now gebeurd? Net too ze 't bos in kruunn, was ter 'n jongen ekster baoven uut 'n boom kommen ZEILEN. 'n Betjen beduusd was e op de grond trechte ekommen en nog veur at e weg had können flostern, had Teunes 'm egreppen [Geurtsen 1, 11].

#### VLUCHT

*'n Vlucht is iedere kere dat 'n vogel in de loch vlug.*

- 01 VLUCH(T): Wesv, Zed.

02 VLOCH: Wesd, Zed / Win 1971 [Deunk 1, 265].

**Zed:** A'j vogels ziet vliege, dan ziet gi-j ze in de vloch.

**Win 1971:** Ne voggel in de vloch [Deunk 1, 265].

**Eib 1974:**

En baoven was de grieze loch,  
 Met zwatte kraejen in de vloch [G.Odink 1, 71].

**Win 1971:** VLOCHTE - vlochten van ne voggel [Deunk 1, 265].

#### REIZEN

*Veugele dee in 't naojaar naor zudeleke landen gaot en dee in 't veurjaar weerkomt, reist.*

- 01 REIZEN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 388].

02 OP DEN TRÖKKE (WEZZEN): / Win 1971 [Deunk 1, 209].

03 OP DEN DEURTREK (WAEZEN): / Lar 1927 [Heuvel 1, 387].

**Lar 1927:** Daor is de Melkweg. Dén löp net as de veugele reist en daor richt ze zich nao [Heuvel 1, 388].

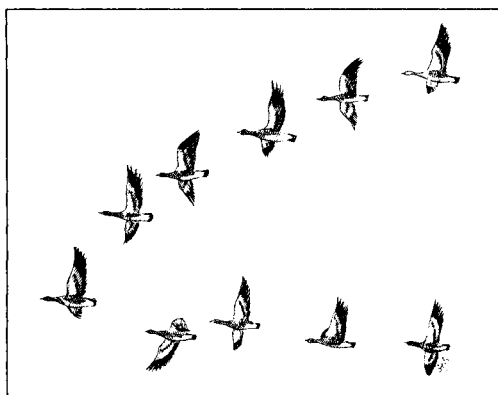
**Gels 1928:** Duur de schossteen klinkt de roop van 'n reizenden vogel [Krebbers 1, 91].

**Win 1971:** Sieskes; 's harfs op den trökke

[Deunk 1, 209].

**Lar 1927:** In november komt de holtsnippen op den deurtrek [Heuvel 1, 387].

**Eib:** De veugele maakt zich kloor veur de grote vlöcht. [VLÖCHT].



*Reizende veugele*

## LOPEN

01 LOPE(N): Acht, Liem.

02 GAON: Lar.

**Lat:** Door löp 'n vogel aover straot.

**Vor:** Der löp 'n vogel aover straote is wat anders as: Der löp 'n vogel de straote aover. In 't laatste geval geet e van de ene kante nao de andere.

**Lar:** Kiek; door geet 'n vogel aover de straote.

## HIPPEN

*Der bunt veugele dee op 'n speciale menere loopt: met beide peute tegelieke. 'n Mus, 'n ekster, 'n markolle, 'n gieteling loopt zo.*

01 HIPPE(N): Gor, Alm, Eef, Zut, Loch, Bor, Nee, Aal, Bre, Voo, Ulf, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Olb, Does, Wesv, Sto || Bat.

02 HUPPEN: Loch, Bor, Eib, Lich, Bre, Din, Gen, Vars, Wesd, Does.

03 HUPPELE(N): Sil, Ang, Wesv, Zev, Did, Lob.

04 HUPKEN: Gels, Rek, Bel, Aal, Win.

05 SPRINGE(N): Lich, Gen, Dre, Did, Lob || Haak.

06 WIPPEN: Vor.

07 WIPKEN: Lich.

08 TRIPPELEN: Bel.

**Lich:** Ne ekster sprunk, ne musse hupt. Kiek door wipket ne getelink ovver 't grös.

**Ulf:** Zie dén mus is hippen.

**Wesv:** Kiek; daor hip 'n liester aover de straot.

**Lob:** De huusmusse huppele aover de straot.

**Eib:** Daor hipket ne aekster in de weide.

**Bel:** Daor trippelt ne muske ovver 't dak hen.

• *Bepaalde vogels hebt 'n hele speciale menere van lopen:*

**Rek:** Reigers, ooievaars en kranen stapt. [STAPPEN, ok: Voo].

**Loch:** Ooievaars en reigers loopt neet, dee schriedt. [SCHRIEDEN].

**Aal:** Kwikstetjes hipket ovver de straote. [HIPKEN].

**Baa:** Kleine veugeltjes huppelt. [HUPPELE].

**Olb:** Kwikstetjes köj soms zo aover straot zien rennen. [RENNEN, ok: Sto].

**Kot veur 1934:** De kwikstartkes lepen op 't land hen en waer te dribbelne en spölden met mekare naolopen en vangen [Meinen 6, 130]. [DRIBBELEN].

**Win:** 'n Leverken strit ovver de straote. [STRIEN].

**Bel:** Ne kreie plarkt. [PLARKEN].

## FLUITEN

*Aj zo maor veugele heurt, dan bunt ze an 't zingen of fluiten. Dee beide benamingen bunt de algemene woorden woor in Acht en Liem 't zingen met angeduud wodt. Doornaost bunt veur 't gezang van verschillende veugele nog heel bepaalde benamingen in gebruik. Dee speciale benamingen bunt op-enommen bie de veugele, woor ze bie heurt. Hier volgt 'n aoverzicht van dee benamingen.*

IEPEROMPE - blaazen, balderen, brullen.

STORK - kleppen, kleppen.

END - kwaken, kwaeken, kwaoke; klokken.

PATRIES - kreien, ropen.

WACHTEL - slaon, ropen.

FAZANT - kraejen, kreien, kraaien, kokkeren, kokken, kokkersken, kökkeren, kokke-

len, tokken, tokkeren, roepen, ropen, schreeuwen, krijse, koeren, koerke, kaken. Kiek op blz. 356.  
**KIEFTE** - roepen, ropen.  
**WULPE** - roepen, jodelen.  
**RONNEKE-MERE** - mekkeren.  
**MEEUW** - krijse(n), schreeuwen.  
**DOEVE** - koeren, koerke, 'koereken. Kiek op blz. 364.  
**KOEKOEK** - roepe(n), ropen, slaon. Kiek op blz. 365.  
**SCHIETHOEPE** - roepen.  
**OELE** - ropen, roepen, schreeuwen, krasen, reren, krijse. Kiek op blz. 367.  
**SPECHTE** - lachen, slaon, roepen, reren. Kiek op blz. 369.  
**ZWALUWEN** - kwetteren.  
**NACHTEGAAL** - slaon.  
**ROODBOSJEN** - fuutken, kwetteren.  
**LEEUWERIK** - tijlpen.  
**KRAEJE** - schreeuwen, reren, krasse(n), krijse, paafken.  
**EKSTER** - schetteren, skettersken, reren, schreeuwen, krasen, gakkeren. Kiek op blz. 383.  
**MARKOLLE** - schreeuwen, reren, schetteren.  
**SPRAO** - kwetteren, kwettersen, schetteren, spetteren, schreeuwen, krijzen, reren, gichelen, tierelieren. Kiek op blz. 387.  
**WIELEWAAL** - roepe(n), ropen, jodelen, blaazen.  
**VINKE** - slaon, sjielpe.  
**MUSSE** - sjielpe(n), sijlpen, tijlpen, sielpen, sielpken, skilpen, tjielpe(n), 'schielepen, sjielpe, fietjen, kwetteren, schetteren.  
**GELLE GUURZE** : ropen.

**Ruu:** Veugele zingt of fluit as 't leuk is um an te heuren. As ze reert of schreeuwt, dan maakt ze schelle geluden. Ze roopt as ze 't zelde geluud herhaalt, bevobbeld de koekoek. Ze kwettert as ze 't zelde geluud maakt, maor dan heel drok, zoas spraon. En ze slaot as ze heldere tonen fluit, die kort op mekare volgt, zoas 'n vinke dut.

**Bor 1882:** Kiek 's! Hoe de panneveugel 'n schik hebben. 't Is of ze zich verblieden in 't mooie weer. 'k Heb de toefvinke ook al heuren slaon en de geetling hef al lange efluit [Kobus 1, 460].

**Kot 1911:** 't Was ne mooie streke. In den zomer —at 's morgens de zonne op

kwam— dan heurn i-j wal duzend vöggeltjes fluiten [Meinen 2, 147].

**Kot 1913:** 't Wier stille in de kökkene. De klokke tikten. En buten fluitten der ne toefvinke [Meinen 2b, 40].

**Kot 1913:** 't Was ne olderwetsen winter. Mao endelek smolt den snee toch waer weg. De hazelnötten begonnen te bleujene. Met hele tröppe zatten an den aovend de spraonn hoge in de beume te fluitene. Den greunen specht lachten en den trieshane begon te ropene [Meinen 2b, 56].

**Kot 1925:** 't Was in 't veurjaor. De meidoorns bleujden. Ne milden, zachten aovend. Nachtegalen fluitten. Anna hadde 't raam van eure kamer op-eschovvene en zag de maone bovven den bos in de vaerte [Meinen 3, 26].

**Kot veur 1934:** De zonne zakten weg. 't Westen ston in glood. Ne prachtegen aovend. In den top van ne berke an de hegge zat ne getelink te fluitene. 'n Endeken wieter ha'j ne gaele geuze en onder in de buske heurden i-j 'n roodborsteken, ne nettelen- könnink en ne grözzekajjer. In de jonge rogge van den Es reep ne trieshane: "Krerks! Krerks! Krerks! Krerks!". En daor sloog ok de wachele: "Kwik-me-dit! Kwik-me-dit! Kwik-me-dit!" [Meinen 6, 131].

• *In woordenbeuke en dialectliteratuur wodt nog 'n antal algemene benamingen op-gegeven veur dat zingen van veugele. In wat gevallen geet 't um hard of zacht zingen.*

**Acht-Tw 1948:** FUUTJEN "(van vogels) kwinkeleren, fluiten [Wanink 1, 97].

**Win 1971:** FUUTKEN "(van vogels) zingen" [Deunk 1, 65].

**Vars 1882:** FUTTERN "(van vogels) zachtjes zingen" [Telge 4, 51].

**Win 1971:** GALVERN "schallen, luid klinken" [Deunk 1, 66].

**Win 1971:** KLEISTERN "(van vogels) schallend zingen of fluiten" [Deunk 1, 111].

**Win 1971:** SCHALTERN "luid en helder klinken, schallen" [Deunk 1, 200].

**Vars 1985:** KWETTEREN "(gezegd van zwaluwen)" [Telge 6, 203].



Din 1968: Door is 's 'n gietelink ewest; dat was den allereersten gietelink op de weld. Hie woonden in 'n mooien meidoornstroek en dei hele dage niks as futern en spektakeln van klaor loeter plezier [Hans Keuper in: De Moespot 60, 18]. [FUTEREN].

Win 1969: 't Wordt hand ovver hand lechter. De locht is vol getjilp en gefluut en gefuutkete [Van Loo in: Schriewied 103]. [GETJILP, GEFLUUT, GEFUUTKETE].

Win 1971: Allertweggen heurn i-j 't getuter van de vöggele [Deunk 1, 73]. [GETUTER].

Kot 1925: 't Was umme Sint-Jan en de rozen bleujden. De weld was zo mooi greun; ovveral blomen, ovveral pannevöggele, ovveral voggelgefuter. En bovven dat alles ne helder blauwe loch en alles vol zunneshien [Meinen 3, 55]. [VOGSELGEFUTER].

Kot 1925: A'j in den zommertied 's morgens in den bos kwammen, heurn i-j één gefluite van vöggele; de geetlinge en de toefvinken, de bi-jmezen en de roodborstekes dee galverden alle deurene. En de doeven korden. Op den meddag was 't uut met de voggel-leedjes; dan was 't tussen al dee beume—in de donkere, keulege schemme—zo stille as in ne kerke. Maor teggen 't vallen van den aovend kwam der waer vrolek laeven. 's Nachts suzelden de wind deur de beume hen. Dan heurn i-j de oelen schreeuwen [Meinen 3, 80]. [GEFLUITE].

Kot veur 1934: De koekoek reep. De toefvinken slogen dat 't zo kleisterden. De nachtegalen en de geetlinge zatten in de busken tussen 't jonge meigreun te fluitene [Meinen 6, 248].

Win 1969: Van de kanten van den Waevehof kump 't gekleister van ne laten nachtegaal [Van Loo in: Schriewied 102].

Win 1971: Ne spechte schaltern däör den bos [Deunk 1, 200].

#### WERREG

*As veugele laevendeg bunt en gauw op iets wat ze zeet of heurt reageert, dan bunt ze werreg.*

Acht-Tw 1948: Dee trieshoonderkuken beunt zo werreg as water [Wanink 1, 211]. [WERREG].

Kot 1925: Oh, der was zovölle in slaop en 't zol wal blieven slaopen töt in 't veurjaor.

De eksters en kraejen wazzen ovverdag nog wereg ewes; ok de bi-jmezen en de liesters en de nettelenkönnink. Noo zatten ok zee stille, met de köpkes onder den vlöggel [Meinen 3, 132].

#### OPPLUUSTEREN

*In Winterswiek bunt 'n paar benamingen in gebruik um an te geven dat veugels zich de veren opzet.*

Win 1971: OPPLUUSTEREN: "(van vogels) de veren opzetten" [Deunk 1, 167].

Win 1971: PLUUSTEREN: [Deunk 1, 167].

Win 1971: Dan könt dee bi-jmezen zik zo oppluustern at ze niedeg bunt [Deunk 1, 167].

Win 1971: Dee bi-jmezen könt zik met zette zo pluustereg maken [Deunk 1, 77]. [PLUUSTEREG].

Win 1971: Dee vöggelkes könt zik zo plosseg maken [Deunk 1, 177]. [PLOSSEG].

Hen: 't Geluud dat de hane met de vleugels maakt vrog in 't veurjaor in de paringstied heit BOLDEREN [Ok: Vor].

#### DEN VAL HEBBEN OP

*As veugele op-ens altied maor et van bepaolde vruchten, bessen of zo iets, dan hebt ze der de val op.*

Acht-Tw 1948: As de musken eenmaal den val der op hebt, is 't met de kassen gauw edaone [Deunk 1, 200]. [DEN VAL HEBBEN OP].

## 2. SOORTEN

### DUKERTJEN

(*Podiceps ruficollis, dodaars*)

- 01 DUKERTJE(N): Eef, Loch, Gees, Sil / Win 1985 [Broedvogels 1, 77], Pan 1988 [Telge 7, 32].  
02 KLEINE DUKER : Ulf.  
03 DUUK-AENE: Nee.  
04 WATERKIPKEN: Loch.

Ok op-egeven: DOD-AARS.

### FUUT

(*Podiceps cristatus*)

- 01 FUUT: Acht, Liem.

**Br:** Sinds 'n paar jaor he'w op de grachte in Brevoort futen.

### MODDERGAANS

(*Phalacrocorax carbo sinensis, aalscholver*)

- 01 MODDERGAANS: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 89].

**Pan 1988:** Vissträöpers viende: "Die moddergaanze zo'j ok kapotschiete. De leste tied kan'k gin ölje mer vange. Volges mien vraete ze alles op en a'j de nette lot dreuge, beschijte ze die ok nog" [Telge 7, 89].

### IEPEROMPE

(*Botaurus stellaris, roerdomp*)

- 01 'IEPEROMPE: Eef.  
02 IEPERON: / No Acht 1839 [Telge 4, 29].  
03 IEPRON: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 115] || Mar.  
04 IEPRON: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 115].  
05 IEVERZOMP: / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].  
06 ROSDAMP: Bel.  
07 RAOSDAMP: Zie.  
08 ROOSDAMP: / Acht 1895 [Telge 2, 109].

09 VAENEBOLLE : Win.

**Eef:** De ieperompe kump hier neet meer veur.

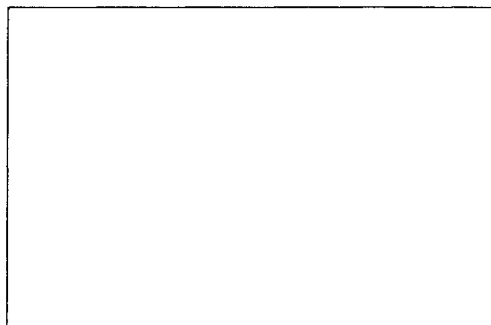
**Bel:** Ne roerdomp neume wi-j: rosdomp.

**No Acht 1839:** As den ieperon zeuven maal blös, loopt de beeste in 't volle grös [Telge 4, 29]. [BLAOZEN].

**Ruu 1917:** De ieverzomp baldert in 't Brook. [Zwart 2, 312]. [BALDEREN].

**Gels 1932:** Daor hef menneg-ene zik 's nachens in 't Norekerveld al ijselig veur e-maakt, net as veur 't gebalder van de ieproms, dee-t daor vrogger ok wal anetroffen wodn [Van der Lugt in: Archief 1, 275].

**Kot veur 1934:** Vrog in 't veurjaor kwammen de wulpen en de kieften en de reettuten in 't Brook. Dan vlogen dee vöggele rond boven 't lege land met de gaele botterblomen en spölden met mekare en repen, dat 't wied, wied ovver de vlakke klonk. En dan ha'j daor ok de vaenesegge. Oh, ja; en an den aovend brulden der ne roerdomp. Oh, ja; en dan ha'j der nog reigers en störke. En kleine vög-gelkes; honderden! 't Was 'n gefluite en getuter [Meinen 6, 66]. [BRULLEN].



*ieperompe*

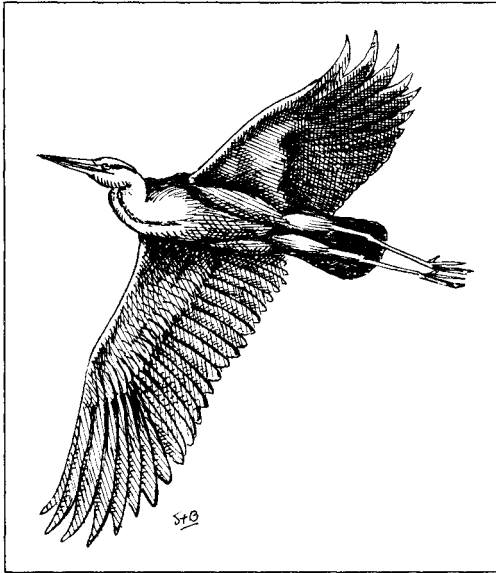
### IEPERONS

(*Ixobrychus minutus, woudaapje*)

- 01 IEPERONS: / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].  
02 IEVEZOMP: / Ruu 1930 [Zwart 3, 236].

### REIGER

(*Ardea*)



Vliegende reiger

- 01 REIGER: Acht, Liem.  
 02 STORK: / No Acht 1839 [Telge 4, 32].  
 || reier: Vre, Stlo, Ges, Slo, Hei.  
 || visreier: Vre, Ges, Ram, Hei, Raes, Rhe, Kle.  
 || visraier: Rhe, Boch, Anh.  
 || raiger: Emm, Elt.

**Vars:** Onder Varsseveld he'w twee kolonies van reigers. Da's te völle, want ze haalt nog alle goldvisse uut de vieverkes bi-j de luu in darp.

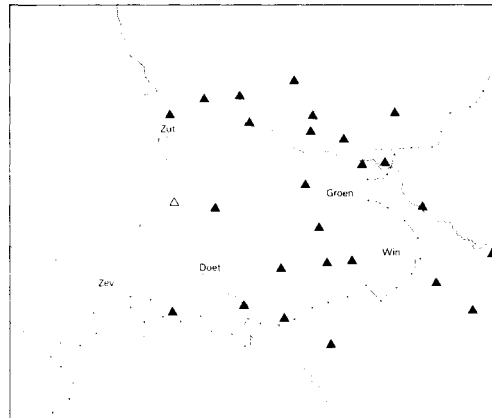
**Sil:** Deur de vaak zachte winters is ongeveer dri-j-kwat van de blauwe reigers now standvogel.

**Bel:** 's Wintas helpe wi-j de reigas nog wal 's los at ze vaste-evroorne zit met de peute. Zee kent oe dan nog heel lange weer en gaot neet op de löppe a'j in de buurte komt.

**OOIEVAAR**  
*(Ciconia ciconia)*

- 01 OOIEVAAR: Acht, Liem.  
 02 STORK: Harf, Eef, Loch, Lar, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Din, Ulf, Vars, Hen, Sto / Acht ca 1830 [Telge 4, 10], Din 1835 [Telge 4, 21], N Acht ca 1856 [Telge 4, 46], Acht 1895 [Telge 2, 128], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 191], Aal

1964 [Rots 1, 43], Win 1971 [Deunk 1, 231], Eib 1980, [Telge 1, 81] || Mar, Haak, Vre, Ges, Slo, Ram, Boch.  
 03 STORKE: Tol.



▲ stork 02      △ storke 03

*In de hele Acht en in Westfalen is 't woord stork nog bekend. Ondanks dat de vogel zelf hoo langer hoo minder veurkump, blif 't oorspronkeleke woord dus bekend. Opvallend is dat 't in de veurege eeuw ok al völle qp-etekend is in woordenliesten.*

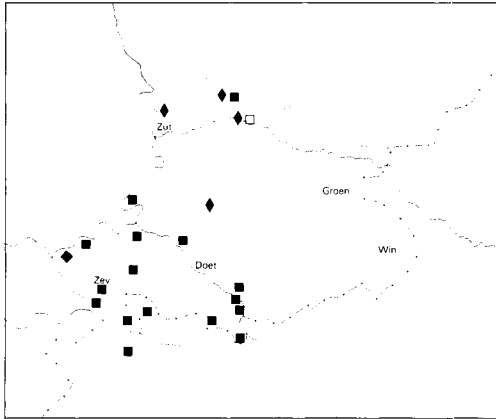
- 04 UIVER: Lar, Gen, Meg, Net, Ulf, Sil, Kep, Olb, Ang, Lat, Zev, Did, Pan, Lob / N Acht ca 1856 [Telge 4, 46], No Acht 1839 [Telge 4, 33], W Acht 1882 [Telge 2, 136], sHe 1901 [Telge 4, 111], Pan 1988 [Telge 7, 142] || Elt, Kle.  
 05 UVER: Wesv.  
 06 EILEUVER: Loch.  
 07 HEILEUVER: / Acht 1895 [Telge 2, 51].  
 08 EUVER: / Acht 1895 [Telge 2, 51].  
 09 EIBER: Eef, Loch, Lar, Hen / Win 1985 [Broedvogels, 1, 67].  
 10 LANGPOOT: Gor.  
 || pillepoot: Kle.

**Rek:** Tegenswoordeg praot ze van ooievaar; vrogger van stork.

**Lich:** Enkele olde leu kent 't woord stork nog.

**Hen:** Ooievaar. 'n Enkele keer heuren i-j wel 's 't woord stork en soms eiber.

**Kep:** Ooievaar, soms uiver. [Ok: Olb].



■ uiver 04      ◆ uver 05  
 □ eileuver 06    ◇ eiber 09

*Dit kaartjen en 't veurege vult mekare an: in 't gebied waar de benaming stork neet bekend is—in de Liem—, komt de benamingen uiver en uver veur. Verspreid in den Acht bunt eileuver en eiber nog op-egeven.*

**Bel:** De leu waarn vrogger bli-j as ter ne ooievaar op 't hoese nusseln, want dan sloog de lichte neet in en de kraomvrouwe bleef in 't laeven at ze eur kleinen kreg.

**Olb:** Op 't ooievaarsnes wat wi-j opgerich heb, bunt ter dit joor wel 'n paar waezen kieken, maor 't ston hun schienboor niet an.

**Zel:** In Halle Heide heb ze op de vogelschacht die ze vrogger gebruikten bi-j 't vogelschieten, 'n wagenrad op-emaakt en doorop 'n ooievaarsnus ebouwd. 't Steet bi-j de Laegere Schole um zodoende 't kinderantal weer groter te kriegen. Maor de ooievaar is ter nog niet ewest. Of 't dus helpen zal?

**Bre:** 'n Old gezegde is, as ter wat jonks ekommen was: "Den stork hef daar ok weer wat bezorgd".

**Liem 1841:** Veronderstel gi-j hebt 'n verrekieker en tuurt der mee op zes uiversneste, die alle aan 'n lange waetering op 'n ri-j staon [Baordman in GV-alm 142].

**Lat:** 'n Uiver doet kleppere. [KLEPPERE(N), ok: Eef, Eib, Aal, Voo, Hen, Olb].

**Wich:** 'n Ooievaar klept. [KLEPPEN].



Ooievaar met jongen op 't nös

## MODDERGANS

(*Anser anser*, grauwe gans)

01 MODDERGANS: Lob.

**Lob:** 'n Moddergans het 'n dikke kop en 'n oranje snep.

## END

(*Anas*, eend)

01 END: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Lat, Zev, Did, Sto, Zed, Lob / Geld Eil 1953 [Van Os], sHe 1982 [Telge 3, 41] || Anh, Emm, Elt, Kle.

02 ENDE: Vor, Bor, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol.

03 ENTE: Nee || Wilp, Vre, Stlo, Slo.

04 AENDE: Gor, Alm, Eef, Ruu, Loch, Bor, Haa, Eib || Bat, Mar.

05 AENE: Gor, Harf, Vor, Lar, Zwi, Gees, Gels, Nee || Bat.

06 PIEL-ENDE: Zut, Lich, Win, Din, Vars, Wesd / Acht 1882 [Telge 2, 97], Groen ca 1936 [Mogendorff 2].

07 PIEL-END: Olb, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto.

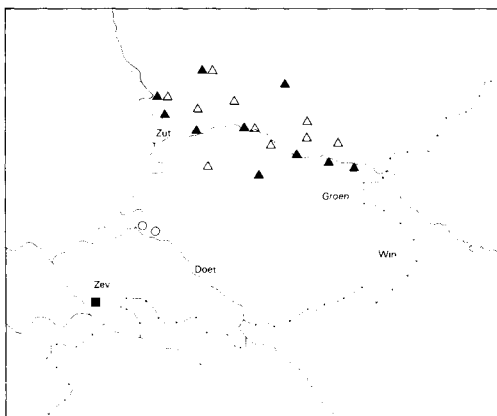
08 PIEL-AENDE: Loch.

09 PIEL-AENE: Vor, Loch.

10 WIEL-ENDE: Bel.

11 EEND: Dre, Does.

12 AEND: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 9].  
 || enne: Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.



▲ aende 04, 08    △ aene 05, 09  
 ■ aend 12        ○ eend 11

*In de N Acht komt de benamingen aende, aene veur. In Pan praot ze aover aend en veur Does en Dre is de standaard-Nederlandse benaming eend op-egeven. Verder is aoveral de benaming end, ende in gebruik.*

**Gees:** Jagers gebroekt reuperkes —kleine aenn— um de wilde aenn te lokken. [REUPERKE].

**Sil:** De KOEF-END (*Aythya fuligula*) zag i-j hier vrogger niet of nauweleks. Deur de kanalisatie en de waterbeheersing van den Olden lessel hef de soort zich de leste derteg jaar ruim uitgebreid in de wintermaanden.

**Eef:** 'n Aende kwaakt of snatert. [KWAKEN, ok: Ruu, Vars || Bat]. [SNATEREN]

**Lob:** Ende doen kwaoke. [KWAOKE].

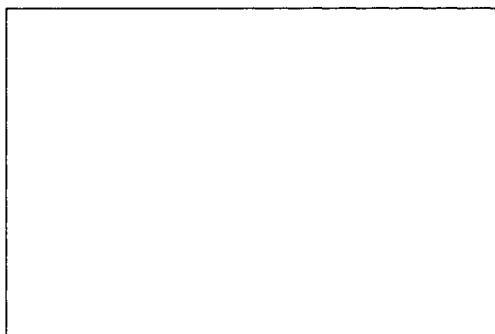
**Lich:** Enden kwaekt. [KWAEKEN, ok: Ruu].

**Vor:** Wilde enden zeukt ok wel 's 'n afgeknotte wilge op um 'n nöst te maken, maor hoo de jongen dan ummeneer komt, is nog al wat. As moder-ende op de grond zit te klokken, zult ze zich wel zo ummeneer laoten vallen. [KLOKKEN].

**Meg:** Wilde enden laeven in koppels. [KOPPEL].

**Eef:** In den lesten oorlogswinter hadden wi-j 's harfsens al 'n paar zak eikels op-egaard en midden in dén slimmen winter he'w too 'n stuk gaas aover de bekke espannen op 'n plaatse woor neet völle water ston. Van dat gaas he'w 'n soort fukke emaaft, woor dan dee eikels veur en in estreujd wieren. Der vlakbie maakten wiele dan 'n gat woor

of iej op de hoeken in konnen zitten. Tegen den aovend ginge wiele door dan in zitten met 'n olden dekken en 'n warme kruke en dan maor wachten tut de enden op de eikels afkwammen. As ter dan 'n ZWARM in veel, dan mos iej de bekke in um ze te vangen. Dat was 'n kold wark, maor iej mossen der wat veur aover hebben um 't vleisrantsoen an te vullen. Op dee manier he'w ok wel fazanten evangen, maor dan in 'n dreuge gruppe. Dan mos iej 's margens heel vrog waezen, want die kwammen met 't licht wodn op 't voer af.



*End*

#### KRUK-ENDE

(*Anas, taling*)

01 KRUK-ENDE: Win.

02 KRIK-AENDE: / Acht 1895 [Telge 2, 73]

03 TAELINK: / Acht 1895 [Telge 2, 130].

04 KRIKKEN: / Win 1985 [Broedvogels 1, 81].

#### KRIKKE

(*Anas crecca, wintertaling*)

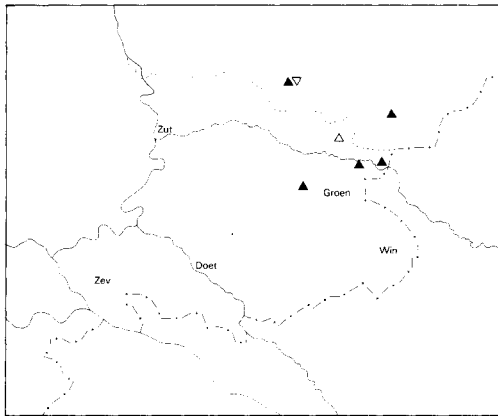
01 KRIKKE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 131] || Mar.

02 KRUK-ENDE: Win 1971 [Deunk 1, 125].

#### STOOTVOGEL

01 STOOTVOGEL: Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Lich, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Tol, Ang, Wesv / No Acht 1839

- [Telge 4, 32], Acht 1882 [Telge 2, 128 ],  
No Acht 1883 [Telge 4, 76], Vars 1985  
[Telge 6, 339] || Anh, Elt.
- 02 STOOTVOGSEL: Bel, Vra, Aal, Bre, Win  
/ Win 1971 [Deunk 1, 229] || Stlo, Hei.
- 03 STEUTER: Zel.
- 04 ROOFVOGEL: Gor, Lar, Bor, Gees, Nee,  
Eib, Rek, Gen, Dre, Baa, Olb, Ang, Lat,  
Wesv || Bat.
- 05 ROOFVOGSEL: Aal.
- 06 KLEMMER: Eib, Rek, Bel / Acht-Tw 1948  
[Wanink 1, 122] || Mar, Haak.
- 07 GRIEPCVOGEL: Nee.
- 08 GRIEPCER: Bel.  
|| stötvoegel: Kle.  
|| stoothaafke: Vre, Ges, Ram, Raes,  
Rheb.  
|| haafke: Stlo, Ges.  
|| honerhaafke: Ges.  
|| moezehaafke: Ges.  
|| jachtvoegel: Slo.



- ▲ klemmer = "roofvogel" 06  
△ klemme = "mussenstötter"  
▽ grote klemmer = "buiskreie"

*Klemmer as benaming veur 'n (bepaalde) roofvogel kump allene veur in 't oosten van den Acht.*

**Hen:** Roofvogels wodt meestal stootvogels enuumd. Now kump de name roofvogel hoe langer hoe meer veur. En dan he'j twee soorten: groten en kleinen.

**Ang:** Stootvogel en roofvogel kö'j beide zeggen; stootvogel wödt 't meest deur de olde luu op 't platteland gebruik.

**Rek:** Vroger neumm ze roof- of stootveu-

gele meestal: klemmers.

**Wesv:** Stootvogels hemme 'n snep en vraete heel klein spul wah net uut 't ei gekomme is. Roofvogels —ule, buizerds, sperwers— hemme 'n bek en dooie de prooi anders; die griepie alles mit de klauwe.

**Zel:** Steuter heurn wi-j vroger nog wel 's zeggen.

**Vars 1985:** De belangriekste stootveugele hier in de buurte bunt: valkjes, sperwers, smellekes en haviken [Telge 6, 339].

**Bor 1882:** Ha'j den Fransen tied meebe-laefd, dan zol ie bli-j toe ewes hebben as ie zukken tabak onder de neuze had kunnen kriegen. Daor was toe gien smieten met de mutse nao. Toe hadn de Fransen de resie (= "regie" = monopolie op tabak) van emaaft en kö'j ze niet anders te koop kriegen as in 'n winkel daor de resie uuthing as 'n stootvogel en dan nog pepperduur [Kobus 1, 462].

**Win 1971:** Daor steet ne stootvoegel hoge in de locht; zol e 't op dee leuninge daor begreppen hebben? [Deunk 1, 229].

**Lar 1927:** "n Klemmer", zei Jan. "t Was een torenvalk of havik die loerde op zijn prooi [Heuvel 1, 311].

**Win:** Stootvöggele hebt ne HORST. [Ok: Does].

**Aal:** Stootvogels staot in de locht te baenn, veurdat ze an 'n duukvlucht begint. [BAEDEN].

## STOOTHAAFKE

(*Accipiter gentilis*, havik)

01 STOOTHAAFKE: Win.

02 ELZEBUS: / Loch 1895 [Telge 2, 32].

**Sil:** De havik hef in de loop der joren 'n groot aantalsverloop metgemaakt. In de joren zesteg nam ze af deur 't gebruik van bestrijdingsmiddelen. Naodat ter 'n verbod kwam veur völ van die middelen, nam 't antal weer toe, maor tegenswaoreg wodden ze bedreigd deur streuperi-j.

**Win 1928:** De Loervogel beston van den voggelhandel en ziene kanariefokkeri-je. Wieter streupen e wal 's, want hee heel der ne broenen lankhäöregen jachthond op nao en 'n paar frette en hee hadde ok nog ne

tammen stoothavek. Dee diers hol i-j neet umsonst! [Van Loo 1, 38].

### MUSSENSTÖTTER

(*Accipiter nisus, sperwer*)

01 MUSSENSTÖTTER: Din, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 233].

02 MUSSENSTEUTER: Sil, Wesd.

03 KLEMME: Nee.

04 KLEMMER: Win 1985 [Broedvogels 1, 89]

|| stoothafte: Boch.

**Wesd:** Sperwers numen wi-j mussensteuters, umdat ze op jacht altied langs de deurnheggen vlaogen, woor mussen in zatten.

**Vars 1985:** 'n Mussenstötter vlaog laege langs de struke, grep nao 'n bi-jmeze, mor dat ging 'm net mis: door dwarrelen 'n paar gaele veerkes, maor de meze had zich ered [Telge 6, 233].

### BUISKREIE (1)

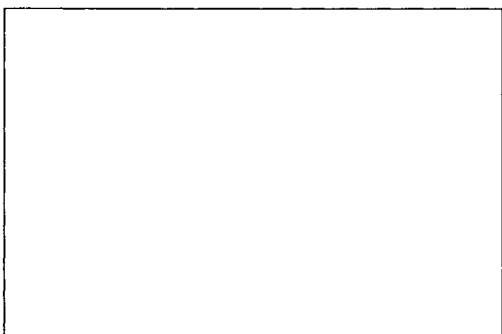
(*Buteo buteo, buizerd*)

01 BUISKREIE: Loch.

02 STOOTVOGEL: Voo.

03 STOOTVOGGEL: / Aal 1966 [Rots 2, 17].

|| grote klemmer: Mar.



*Buiskreie*

**Voo:** De naam stootvogel wödt bi-j ons veural gebruikt veur 'n buizerd. Die wazzen der umstreeks 1950 nog genug. Ze greppen wel 's 'n tuut en dat gaf dan 'n flink kabaal

um 't tutenhok. De tuten wazzen bang veur 'n stootvogel. At ter één 'n betjen dich in de buurt kwam, dan staoven ze al kakelend op 't hok an.

### VALKE

(*Falco*)

01 VALKE: / Vars 1985 [Telge 6, 367].

**Vars 1985:** Van de soorten valken zie'j de torenvalkjes nog wel völle staon te bidden, mor boomvalken zie'j hos niet meer [Telge 6, 367]. [TORENVALKE, BOOMVALKE].

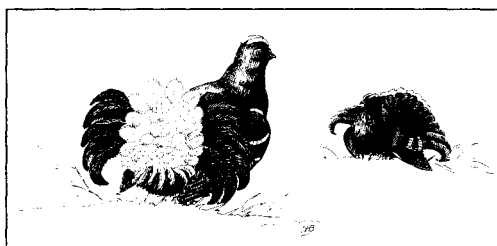
### VELDHOON

(*Lyrurus tetrix, korhoen*)

01 VELDHOON: / Win 1971 [Deunk 1, 255].

|| barkhoon: Ges, Slo, Ram, Hei.

|| knoerepot: Boch.



*Veldhoon*

**Win 1971:** VELDHANE "korhaan", VELDHENNE "korhen" [Deunk 1, 255].

**Hen:** Ik kan mien nog herinneren dat mien oldste bruur in den tied van den Eersten Oorlog nao 't Wolversvenne —dat toe nog niet ontgonnen was— op jacht ging um korhoenders te schieten. Of hie 'n jachtacte had of dat 't gewoon streupen was, dat wet ik niet. Op 'n keer toe hie door heer ewes was, verteln e dat ter ok 'n trop kraanvogels in 't venne elaegen had.

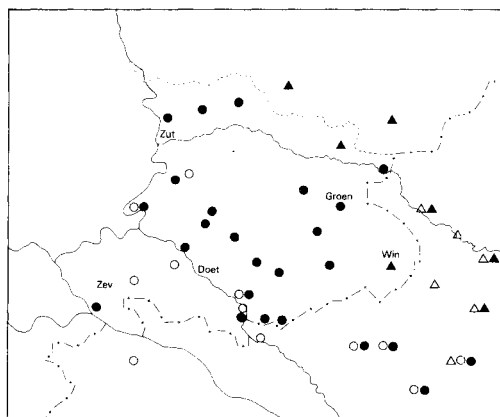
### PATRIES

(*Perdix perdix*)

*De petries hef dezelve name as in 't standaard Nederlands, en —net as bie de fa-*

*zant— geeft de metworkers op dat 't menneken 'n hane, haan of haon is en 't vröwken 'n henne of hen. In vier plaatsen (bet. 07) is de benaming veldhenne op beide geslachten van toepassing.*

- 01 PE'TRIES, PATRIES: Acht, Liem / Eib 1980 [Telge 1, 62].  
 02 PATRIJS: Wesv, Pan.  
 03 PATRAES: Does.  
 04 PE'TRIEZE: Rek.  
 05 VELDHOEN: Ulf, Sil, Wehl, Olb, Did / Din 1835 [Telge 4, 22], Acht 1895 [Telge 2, 138], Aal 1964 [Rots 1, 49] || Anh, Kle.  
 06 VELDHOENE: Wich.  
 07 VELDHENNE: Gor, Aal, Din, Vars.  
 08 TRIESHOON: / Win 1971 [Deunk 1, 246] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei.  
 09 HOEN: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 118].  
 10 VELDTUUT: Sil, Wehl, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 159] || Emm, Elt.  
 11 ZANDHAANTJEN: War.  
 || veldhoon: Hei, Raes, Rheb, Rhe.



- enkelvoud: veldhoen(e), veldhoon 05-06  
 ● meervoud: veldhoender en varianten 01-05  
 △ enkelvoud: trieschoon  
 ▲ meervoud: trieschoonder(e) 06-07

*De benamingen in 't enkelvoud op -hoen en -hoon veur patries bunt veural in Westfalen good bewaard ebleven. In den Acht bunt veural de benamingen in 't meervoud (hoender, hoenders, hoondere) nog in gebruik. In de Liem is 't woord -hoen (al) bienao himmaol onbekend.*

● *As 't um meer as één patries geet, kö'j in wat plaatsen praoten van:*

- 01 VELDHOENDER: Harf, Eef, Din, Gen, Voo, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Key, Baa, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 145].  
 02 VELDHOENDERE: Vars.  
 03 VELDHOENDERS: Olb.  
 04 VELDHOONDERE: Rek, Lich, Aal / Eib 1981 [Weeink 1, 93].  
 05 VELDHOONDER: Lar, Bel, Groen.  
 06 TRIESHOONDER: Nee, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 197]. || Mar, Haak, Vre, Ges, Ram.  
 07 TRIESHOONDERE: Win.  
 08 TRIEZEN: Loch.

**Bor:** Petries; met 'n korte ie as in de name Piet.

**Ang:** Patries; met 'n lange ie as in 't Nederlandse woord bier.

**Eef:** Patriezen; maor olde leu zeggen ok wal: veldhoender.

**Vars 1985:** 'n Old gezegde is: "A'j patriezen wilt hemmen, mo'j patriezen jagen". Door wier de hoenderstand better van [Telge 6, 260].

**Sil:** De moderne landbouw en veehouderij hebben der veur gezörgd dat de laevensomstandegheden veur de patries of 't veldhoen slechter wieren. Zodoende is 't antal veldhoender völ minder geworden.

**Gor:** Umdet op 't bouwland völle mais en haos gin zaad meer verbouwd wodt, zee'j nog mar weineg veldhennen meer.

**Vars:** De veldhoendere kreit: "Kirrwiet, kirrwiet!". [KREIEN].

**Rek:** Ne petrieze röp. [ROPEN].

**Eib 1973:** Sunte Mathijs (= 24 februari) paart de patries, al is 't op 't ies [H.Odink 3, 225].

**Eib 1973:** Sunte Petersnach (= 22 februari) paart de veldhoondere [H. Odink 3, 236].

**Loch:** 't Vröwken heet TRIESHENNE; 't menneken heet TRIESHANE.

**Lich:** Umdat ter kwelke verskel is tusken menneken en wiefken, sprekke wi-j van veldhoondere zonder onderscheid te maken. Allene: Lechtenvoorde hef wal ne Vastelaovendclub met de name: "De Veldhannen". Door maakt ze dus wal dat onderscheid.



**Lar 1927:** Die veldhoender, da's ook adeg geudje. Die kunt —veurd dat ze gaot slaopen— zo gezellig bie mekare zitten in 'n weide kort bie zo'n busken; den olden hane met de moor en de kinderkes. Dan bunt ze in druk gesprek en ie könt zeen dat ze völle van mekare holdt. Dan vind ie 't mangs zunde da'j ze kapot mot maken [Heuvel 1, 393]. [MOOR].

**Kot 1925:** Op ne kere was Miene an 't knolrapen opdoon. 't Was wied in de harfst en ne kolde, flakkerege wind blees eur um de rugge. Ze kreeg de knökkele knobbeleg en richtten zich noo en dan is op um de hande warm te blaazene, te vrievene en te slaone. Met dat ze daor waer met bezeg was, vloog ne trop trieshoonders bi-j eur op. Prrrt! Prrrt! Prrrt! Daor gengen ze hen. Miene kek eur nao en zag ze achter in den Kamp —kort bi-j den wal met elsholt— dale-vallen [Meinen 3, 35].

**Kot ca 1930:** Daor vlogen ne trop trieshoondere op. Ze scheerden lege ovver de grond en leten zich argens bi-j de Veldkampsmaat weer dale [Meinen 5, 10]. [ZICH DALE LAOTEN].

**Kot veur 1934:** Der wazzen trieshoondere (op den kamp van Veldbrink). "Kerk, kerk, kerk!", reep den hane [Meinen 6, 148].

#### WACHTEL

(*Coturnix coturnix*, kwartel)

01 WACHTEL: / No Acht 1839 [Telge 4, 34], Acht 1882 [Telge 2, 147], No Acht 1883 [Telge 4, 79].

02 WACHTELE: / Acht 1882 [Telge 2, 147].

03 WACHELE: Loch / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 209], Win 1971 [Deunk 1, 272].

04 WACHEL: Aal, Wesd, Wesv /Acht 1882 [Telge 2, 147].

05 PRUTJE-DUT: / "naar 't geluid" Win 1971 [Deunk 1, 272].

06 GRÖSKAJJER: Eib.

**Wesv:** Wachels zate vroeger in 't gres wat pas gemaëjd was. Ze daoke der onder en dan kojje ze heure roepe. Lang nie meer gezien en geheard.

**Lar 1927:** Jan heeft wat gevonden in 't lange gras: een nest met eieren van een WACHEL. Even proberen of ze nog goed

zijn, daar in de sloot. Mis; ze drijven in het water, dus zijn ze VERBROD [Heuvel 1, 246].

**Kot veur 1934:** In de jonge rogge van den Es reep ne trieshane: "Krerks! Krerks! Krerks! Krerks!" En daor sloog ok de wachele: "Kwik-me-dit! Kwik-me-dit! Kwik-me-dit!" [Meinen 6, 131]. [SLAON].

**Eib 1973:** Zo vake as de wachele röp, zo völle scheppel zit ter in den vieme [Odink 3, 251]. [ROPEN].

**Liev 1943:** Een andere vogel die veel op de patrijs leek, is de WACHEL en als je deze hoorde slaan van kwa-ra-wak, kwa-ra-wak, moest dit van begin af aan geteld worden, want zo vaak hij sloeg, zoveel schepel zaad zou er in het koren komen [Weenink 1, 76].

#### FEZANTE

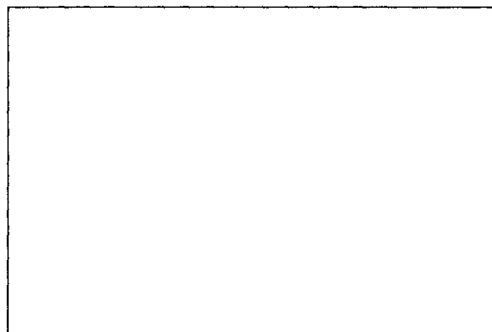
(*Phasianus colchicus*)

*De fezante hef dezelve name as in 't standaard Nederlands, en —net as bie de patrijs geeft de metworkers op dat 't menneken 'n hane, haan of haon is en 't vröwken 'n henne of hen.*

01 FAZANT(E), FEZANT(E): Acht, Liem.

02 FAZAANT, FEZAANT: Pan, Lob.

|| fasaan, fe'saan: Vre, Slo, Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Emm, Kle.



#### Fezanten

**Eef:** 't Menneken van 'n fazante heet fazantehaan of KOK; 't wiefken fazantehenne.

**Wesv:** De fazantehaan nume ze hier ook wel KOK, naor 't roepe.

**Ruu:** A'j op driefjacht waarn, dan riepen de

drievers: "Kok, Kok!", um de jagers te waarschouwen dat ter 'n fezantenhane löskwam. **Gaa 1968:** Tegen den aovend trok Staeven 't bos in um te zien of ter ok 'n fezante in 'n denne op 'm zat te wachten. Hi-j had geluk: nog gin uur later kwam e met 'n fezante in huus [Van Velzen 3, 30].

**Bel:** De fezanthane geet kilometers in de rond um de hennen te traenn. [TRAEDEN = "bevruchten"].

### KRAEJEN

*Aj 'n fazant heurt, dan is e an 't kraejen.*

- 01 KRAEJEN, KREIEN: Loch, Zwi, Eib, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Olb || Wilp.
- 02 KRAAIEN: Hen.
- 03 KOKKEREN: Harf, Loch, Lar, Gees, Nee, Ang || Haak.
- 04 KOKKEN: Eef, Wich, Bor, Baa || Haak.
- 05 KOKKERSKEN: Bel.
- 06 KÖKKEREN: Rek.
- 07 KOKKELEN: Din.
- 08 TOKKEN: Zut.
- 09 TOKKEREN: Hen.
- 10 ROEPEN: Gor, Voo, Hen, Baa.
- 11 ROPEN: Gor, Loch, Haa.
- 12 SCHREEUWEN: Gor, Win, Din.
- 13 KRIJSE: Pan.
- 14 KOEREN: Zwi, Meg.
- 15 KOERKE: Did.
- 16 KAKELEN: Zel.

**Zel:** 'n Fazantenhane kreit: "Krok krok; krok krok!".

**Loch:** 'n Fezantnhane zeg: "Kok, Kok!"; dat neum ie kokkeren of kraejen.

**Nee:** Heur; de fezanten bunt an 't kokkaan.

**Bel:** Heur; de fezanten bunt an 't kokkasken.

**Eef:** Heur; door kocht 'n fazante.

**Hen:** De fazante tokkert.

**Gen:** 'k Heb 'n fazant heuren kraejen.

**Eib 1974:** Den fazantenhane, dén kokkert 't 's aovens oet [G.Odink 1, 56].

### KOPPEL

*As ter petriezen of fezanten bie mekare zit, hej 'n koppel.*

- 01 KOPPEL: Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Eib, Bel, Lich,

Aal, Bre, Gen, Meg, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Zev, Did, Pan, Lob || Wilp, Bat, Haak.

- 02 TROP: Gor, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Dre, Hen, Key, Tol, Lat || Vre, Stlo, Ges, Ram, Raes, Rheb, Rhe.

- 03 TROEP: Gor, Does.

- 04 VLOCH(T): Vor, Aal, Voo, Doet, Wehl, Hen.

- 05 VLUCH(T): Kep, Olb.

- 06 KLUCH(T): Loch, Vars.

- 07 KLOCH: Nee.

- 08 DROBBEL: Tol || Vre, Raes.

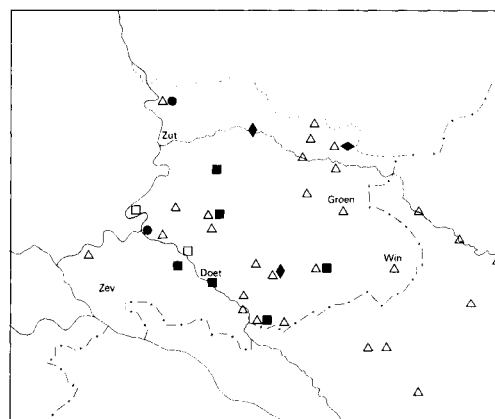
- 09 STEL: Wesv.

|| kette: Vre, Hei, Raes, Rheb, Boch.

|| volk: Boch, Kle.

|| sjwicht: Vre, Rhe.

|| ket: Anh.



- △ trop 02
- vloch(t) 04
- ◆ kluch(t) 06
- troep 03
- vluch(t) 05
- ◊ kloch 07

*Trop kump veur in den Acht en in Westfalen; troep twee maol langs den lesselt. De weurde vloch(t) en vluch(t) bunt veural in 't zuudwesten van den Acht bekend. Kluch(t) en kloch komt maor heel weineg veur. Koppel (01) —neet op 't kaartjen op-enommen— kump in 't hele gebied veur.*

**Aal:** As veldhoondere op de grond zit, hej 'n koppel; as ze vleeft ne vlocht. Biej fezanten praot iej wal van ne trop; bie veldhoondere nooit.

**Vor:** As ter meer as zeuven of acht petrieze

bie mekare bunt, he'j 'n vloch; bunt 't ter minder, dan he'j 'n koppel. 'n Haantjen en 'n henneken bie mekare is 'n stelleken.

**Hen:** Vier of vief veldhoender heit koppel. As ter meer bunt, he'j 'n vloch. 'n Vloch veldhoender geet niet ergens zitten, maor kump anvliegen en völt ergens neer.

**Bel:** Veldhoender bunt altied met tröppe bi-j mekare, maor in 't veurjaor gaot ze twee an twee oet mekare. En as ter ne hane te völle is, dan mo'j toch 's zeen wat 'n vroezen at ze doot.

**Win 1971:** 'n Zinneg peerd: 't schruk nog n'ins, at ter 'n koppel trieshoondere väör 'm opvlug [Deunk 1, 246].

**Baa:** 'n Haentjen en 'n veldhenneken samen nuumt wi-j 'n SPANNETJE.

#### KRIEKEL-EENDJE

(*Rallus aquaticus, waterral*)

01 KRIEKEL-EENDJE: Does.

02 RALLE: Win.

#### WATERHUUNTJEN

(*Gallinula chloropus, waterhoen*)

01 WATERHUUNTJE(N): Harf, Alm, Loch, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Doet, Wehl, Kep, Key, Baa, Olb, Ang.

02 WATERHUNEKE(N): Wich, Vor, Zel.

03 WATERHUUNDERKEN: Wesd, Zel, Hen.

04 WATERHEUNTJEN: Ruu, Zwi, Bor, Bel.

05 WATERHENNEKE(N): Nee, Rek, Lich, Aal, Win, Zel, Did / Win 1971 [Deunk 1, 272] || Elt.

06 WATERKIPKEN: Loch, Nee.

07 WAOTERKIEPKE: Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 153].

08 WATERTUUTJE: Zed.

09 WATERHUNDJEN: Loch, Lar, Gees, Gels.

10 DUKERTJEN: Loch.

11 DUKEL-ENDJE: Wesv.

12 KRIK-AENDE: Gor, Eef || Bat.

13 KRIEL-END: Zut.

|| waterheunken: Stlo, Ges, Ram, Hei, Raes, Boch.

|| waoterhuneke: Kle.

|| waterhenneke: Kle.

|| waterkippen: Wilp.

|| watertipken: Anh.

|| doekel-endje: Emm.

|| diekheunken: Rheb.

**Vor:** Waterhunekes gaot meestal op 'n sek-poi an de kante van de sloot zitten. Iej könt ze mooi an 't leggen hollen a'j der iederen dag één ei met 'n leppel an 'n stok ebonnen, uuthaalt. Zo dee mien bruur dat tenminste vrogger.

#### MEERKOETE

(*Fulica atra*)

01 MEERKOETE: Eef, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bre, Din, Vars, Hen, Baa || Wilp, Bat, Mar.

02 MEERKOETE: Gor, Zut, Gen, Voo, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Lat, Zev, Lob.

03 MAERKOET: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 85].

04 KOETE: Loch, Rek, Win.

05 BLESHE(NEKE): Lat, Wesv, Did / Pan 1988 [Telge 7, 20].

06 BLESUUNTJEN: Ang.

07 BLES-AENDE: Loch, Lar.

08 BLES-END: Kep, Baa.

09 BLESHOEN: Loch, Pan || Kle.

10 KRIEKEL-EENDJE: Does.

11 WATERHUUNTJEN: Doet.

|| waterheunken: Vre, Ges, Slo, Raes, Rheb, Rhe.

|| blesheunken: Ram, Boch.

|| bleshoon: Hei.

|| blestuut: Elt.

|| baekhoon: Vre.

**Wich:** Hier langs den lessel bast 't van de meerkoeten.

**Bre:** Op de grachte in Brevoort he'j ze tegenswoordeg ok.

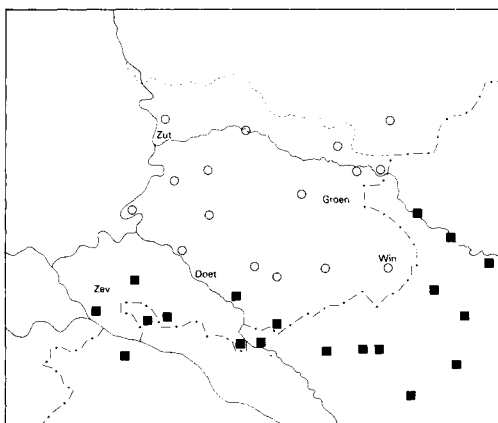
#### KRANE

(*Grus grus, kraanvogel*)

01 KRANE: Vor, Loch, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Vars, Wesd, Hen, Baa / Acht 1895 [Telge 2, 72], Win 1971 [Deunk 1, 124], Vars 1985 [Telge 6, 194] || Haak.

02 KRAAN: Kep, Hen, Olb.

- 03 KRAONE: Eef.  
 04 KROENE-KRAAN: Meg, Sil, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 87] || Anh, Elt.  
 05 KROENE-KRAON: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 75] || Kle.  
 06 KROENE-KRANE: Din / Acht 1895 [Telge 2, 73], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 131], Win 1971 [Deunk 1, 124] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.  
 07 WILDE SCHROETE: / Acht 1895 [Telge 2, 116].



- *krane, kraan, kraone* 01-03  
 ■ *kroene-kraan, kroene-kraon, kroene-krane* 04-06

*Dit kaartjen gif 'n bezunder beeld, umdat de Liem en Duutslan dezelde benamingen kent: kroene-kraan, kroene-kraon en kroene-krane. De benamingen krane, kraan en kraone bunt benamingen, dee in den Acht in gebruik bunt.*

**Aal:** In 't nao- en 't veurjaar wodt ter wal ezegd: "De kranen vleegt ok weer".

**Bel:** At de kranen in oktober hoog deur de loch hentrekt —met de oostenwind op den stat— kriege wi-j meestal ne kranenzommer: 'n mooie naozommer. En at ze in 't veurjaar weer nao 't noorden trekt, is de winter veurbi-j.

**Meg:** In de Hetter kö'j de kroenekranen in 't veur- en naojaar zeen. Naor gelang 't weer is, bliieven ze door dan lang of kort.

**Lar 1927:** Op 't Brook bie de grote plesse ligt somtieds 's nachens de wilde ganzen en ok wal de kranen; hele tröppe. Soms is 't ter

wit van veern. Ik hebbe wal is probeerd um der ene te scheten, maor ie könt ter op geen afstand biekommen. Ze hebt ok schildwachte uut-ezet —net as bie de soldaoten— en as ter onraad is, dan blaost ze op de trompette; net zo'n geluud [Heuvel 1, 387].

**Zed 1982:** Wel zag ik ien 't bos kreie, eksters, gietelinge en leeuwerike en andere musse. Daor he'j bevobbeld kroenekrane ien 't nao- jaar, ien den tied dat de rowiezel aan de beum zit [Köpp 1, 51].

**Acht 1895:** Kroenekrane, zwikle zwane, wie wil met nao Engeland varen [Telge 2, 73].

**Kot ca 1930:** 'n *Verhaal aover kranen steet in Meinen 7, 78:* Heur toch is an. Wat was ter no dan toch te done? Hoge in de loch klonken wondere geluden. "Kroe-kra! Kroe-kra! Kroe-kra!", geng 't al maor deur, enz.

#### SCHOLEKSTER

(*Haematopus ostralegus*)

- 01 SCHOLEKSTER: Acht.  
 02 BONTE(N) PIET: Loch, Lar, Voo, Vars, Kep, Olb.  
 03 ZWARTE PIET: Din.  
 04 SCHOLAEKSTER: Gels, Nee, Bel.  
 05 SCHOOLEKSTER: Zev.  
 06 TOENAEKSTER: Bel.  
 07 ZANDWULPE: Loch.  
 08 PIET-VAN-REURLE: Gees.  
 || scholeekster: Haak.

**Loch:** De scholeksters kwammen hier — net zo as de meeuwen— met den anleg van 't Twenthe Kanaal, dus zo umtrent 1930.

**Lich:** Pas nao 1950 bunt ze hier in de omgeving ekkommene.

**Sil:** De scholekster is 'n dertegtal joren geleien hier gekommen. Ze zun dus kennelek niet alleen meer op de kust angewezen.

**Eef:** Scholeksters zee'j de laatste 25 jaar hier.

**Elb:** Scholeksters zee'w hier de leste vief-tien jaar völle meer as vrogger.

**Harf:** Al 8 jaar lange hef 'n scholekster bie ons op 't bouwland 'n nös.

#### KIEFTE

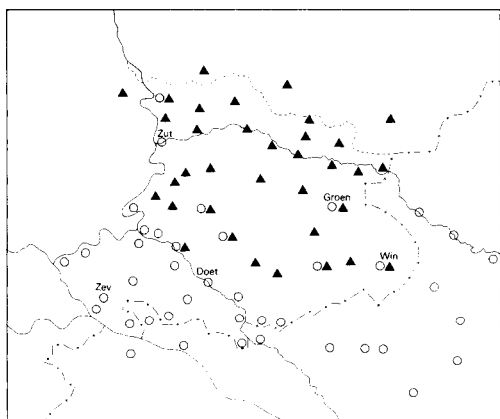
(*Vanellus vanellus, Kievit*)

*Veural in de Liemers is de naam van de kief-*

te 't zelde as in 't standaard Nederlands: kievit. In den Achterhoek is de benaming kiefte nog heel bekend.

01 KIEFTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol / Lar 1838 [GV-alm 183], Loch 1882 [Wansleven 1, 474], Bor 1882 [Kobus 1, 462], Acht 1895 [Telge 2, 63], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 121], Win 1971 [Deunk 1, 109] Eib 1980 [Telge 1, 39], Vars 1985 [Telge 6, 171] || Wilp, Bat, Mar, Haak.

02 KIEVIET: Gor, Zut, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Emm, Elt, Kle.



▲ kiefte 01      ○ kieviet 02

Ok op dit kaartjen hebt de Liem en Duutsland dezelfde benaming: kieviet. In den Acht dringt dat woord ok deur, maor door is kiefte (nog) de bekendste benaming.

**Din:** Eén kieviet; twee of meer kiefte.

**Zel:** Wi-j gaot kiefteneieren zuken.

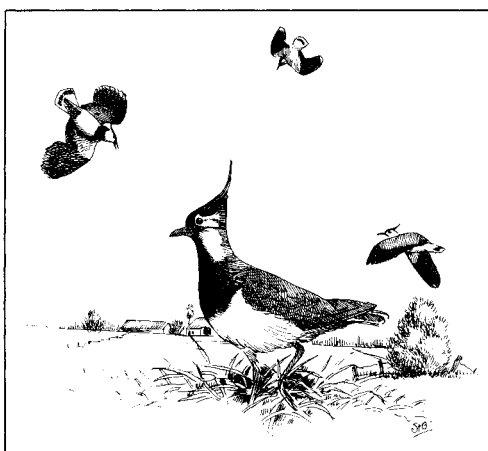
**Doet:** Wi-j gaon kievietseier zuken.

**Win 1971:** 't Eerste kieftenei is gistern evonnene, steet in de krante [Deunk 1, 109].

**Hen:** In mien kinderjoren kwammen de kiefte allene op lege grond veur. Ik denke dat

dat kwam, umdat lege grond in 't veurjaar later in gebruik enommen wier. Zodoende konn de kiefte door rusteger bruden. Now zie'j ze aoveral. Der wodt wel ezeg dat de lege grond vrogger minder bewerkt wier en doordeur natter was. Now alles goed ontwaterd is, maakt 't veur de kiefte niks meer uut.

**Bel:** 's Harfst gaot de kiefte in grote tröppe bi-j mekare zitten. Hier zegt ze: "De kiefte gaot onne-an (of: ovverne-an; ze ovverlegt, waor-t-ze hen zult gaon). [ON'NEREN, OVVERNEREN].



Kiefte

**Eef:** De kiefte röp zien eigen name: "Kiewiet!". [ROPEN; ok Lar; ROEPEN: Wich, Vars, Lob || Bat].

**Gees 1921:** As de kiefte weer spölt [Heuvel 2, 12]. [SPÖLLEN "over den kop buitelen, als ze recht speels zijn in den paartijd"].

**Eib 1974:** Dan keugelt de kiefte [G. Odink 1, 40]. [KEUGELEN].

**Lar 1838:** Klaos-naef kreeg vier maol op 'n dag niks as broene potasie en zo wat ander good dat 'm nie van dank waar en dan nog maor zo völle as 'n kiefte of koekoek gemekkeleke op kan [GV-alm 183].

**Kot 1933:** "Zo'n kieftennust vind i-j neet licht", zae Maartjen. "Zo bol awwe 't evonnene hebt, za'k 't ow wal schrieven", zae Hendrik. "Jac, dat mo'j doon", zae Maartjen. "I-j mot mi-j maor vake schrieven, da'k met alles good op de heugte blieve" [Meinen in: Archief 1, 268].

**Lar 1927:** En om ons hoofd zwieren de kieviten rond en roepen hun eigen naam in allerlei variaties. Het mannetje —in dollen levenslust— buitelt soms in de vlucht met een kiewiewiet over den kop. "Adeg as ze zo spölt", zegt Jan-oom. Met de zekerheid van een kenner stapt hij regelrecht op een zandig bultje af en kijk: daar liggen in een kuiltje op wat dor gras vier grauw gestippelde eieren met de punt naar elkaar toe. Nu mag ik ze dragen in mijn zakdoekje. "Pas op; neet KNIKKEN", zegt Jan-oom." Mientje-meuje zal der temet ene veur oe kokken, mien jungskén. Daor zit zeuven krachten in. Dan köj wal aover 'n bosmiete springen" [Heuvel 1, 139].

**Acht-Tw 1948:** Raodsel: As e löp dan steet e. En as e vlög, dan lig e". Wat is dat? Den toef van ne kiefte.

#### STRIEDHANE

(*Philomachus pugnax, kemphaan*)

01 STRIEDHANE: / Win 1971 [Deunk 1, 234].

02 STRIEDVOGGEL: / Win 1971 [Deunk 1, 234].

#### SNIPPE

(*Scolopax rustica, houtsnip; Gallinago gallinago, watersnip; Lymnocyptes minimus, bokje*)

01 SNIPPE, SNIP: Acht, Liem.

|| sjnep(pe): Vre, Slo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Eit.

*Veur de ronnekemere (Gallinago gallinago, watersnip) bunt de volgende beamingen opgegeven. De benamingen 01-04 en 07-11 bunt egeven naor anleiding van 't geluud dat ze maakt in de vloech.*

01 RONNEKE-MERE: Loch, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Eib 1980 [Telge 1, 7].

02 RONNEKE-MAERE: Bel / Lar 1927 [Heuvel 1, 201].

03 RÖNNEKE-MAER: / Ruu 1913 [Zwart 1, 334].

04 RÖNNEKE-MAERE: / Win 1971 [Deunk

1, 196].

05 WAOTERSNEP: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 153].

06 WEERLAM: Loch.

07 VENNEVULLEN: Rek.

08 VAENESEEGGE: / Win 1903 [Meinen 1, 169], Win 1971 [Deunk 1, 196].

09 VENNESAEGE: / Eib 1980 [Telge 1, 90].

10 VENNEZEGE: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

11 VENNESIK: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

12 BEERNEKE-VAN-GALEN: / Eib 1980 [Telge 1, 7].

**Rek:** De watersnippe maakt in 't veurjoor baltsvluchten. Vrogger neumen de leu ze wal ronnekemere of vennevuln.

**Gels 1932:** At ronnekemaere oet de loch dale vleeft, ronnekt ze as 'n peerd. Daor hef menneg-ene zik 's nachens in Norekerveld al ijzeleg veur emaaft [Van der Lugt in: Archief 1, 275].

**Oib:** De watersnip verraojt zien aanwezigheid deur 't gemekker bi-j de duukvluchten, veural 's aoves. [GEMEKKER].

**Kot veur 1934:** Vrog in 't veurjoor kwammen de wulpen en de kieften en de reettuten in 't Brook. En dan ha'j daor ok de vaenesegge. Dee vloog —oh zo gauw— deur de loch hen; in kringe. Noo en dan leet ze zich schuuns nao ondern gliejen en dan maakten ze 'n ronnekend geloed [Meinen 6, 65].

● *Veur de holtstnip (Scolopax rusticola) is de volgende name op-egeven:*

**Eef:** Jagers neumt 'n holtstnippe wel: de DAME-MET-'T-LANGE-GEZICHTE.

**Lar 1927:** Um dizzen tied (nl.: oktober) of in november komt de holtstnippen op den deurtrek. Enkeld zee'j ze ok in meert, as ze weeromme komt. In den tweedonker he'k der wal is ene ezeen in 't sekhoor; op de weke grond tussen de sekpollen of op 'n brejen bosweg tussen elzen- en wilgenstruken. Altied allene, nooit in tröppe [Heuvel 1, 387].

#### GRUTO

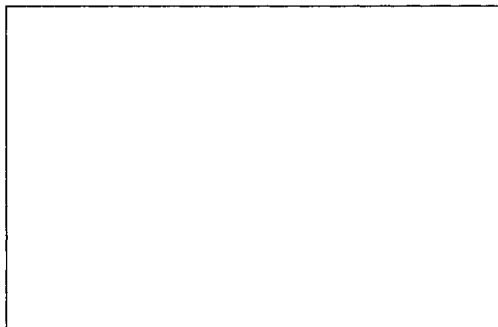
(*Limosa limosa, grutto*)

*De gruto is 'n vogel dén volgens de metwar- kers minder bekend is as de kieviet. Volgens*

*de opgaven wodt ter völle meer gruto (met de u van minuut) ezegd as grutto (met de u van put).*

- 01 GRUTO, GRUTTO: Acht, Liem.  
 02 GRETE: Loch, Lar.  
 03 TONIE: Bel.  
 04 GRIET: Kep.  
 || sjnep(pe): Ges, Anh.

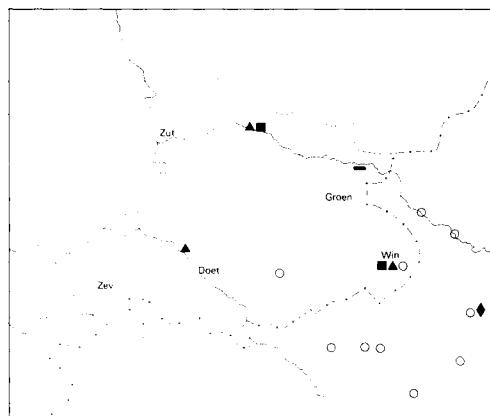
**Bel:** Gruto's wodt ok wal tonies eneumd.  
**Sil:** 't Aantal grutto's is stark teruggelopen. Anders as vrogger is e now 'n weidevogel die in olderwetse heujlanden bruujt.  
**Vars:** De grutto röp: "Grutto, grutto, grutto!" en in de baltsvlocht geet e al "grutto"-roepend nao baoven en nao 'n leste "gruttooo", duikt e inens nao de grond.



*Gruto*

**WULPE**  
*(Numenius)*

- 01 WULPE: Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Wesd, Hen, Baa || Bat.  
 02 WULP: Gor, Eef, Zut, Bre, Din, Gen, Wehl, Kep, Dre, Ang, Lat, Zev.  
 03 WULPEN: Lar, Eib.  
 04 WELPE: Rek, Zie || Mar, Haak.  
 05 WILPE: Vra.  
 06 RAEGENTUTER: Loch, Kep.  
 07 RAENGETUTE: Win.  
 08 REETTUTE: Loch, Win / Win 1971 [Deunk 1, 188].  
 09 REETTUTEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 167].  
 10 VAENETUTE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 254] || Vre, Rhe, Boch.



- ▲ raegentuter, raengtute 06-07  
 ■ reettute 08  
 ○ vaenetute, vennetute 10-11  
 ◆ trillertute — tuter 13

*De benamingen op -tuter en -tute bunt speciaal in 't Achterhooks-Westfaalse grensgebied bekend.*

- 11 VENNETUTE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 372] || Stlo, Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb.  
 12 BRAAKTUTE: / Acht 1895 [Telge 2, 17].  
 13 TUTER: Eib / Ruu 1913 [Zwart 1, 334].  
 14 TUTE: / Win 1971 [Deunk 1, 249].  
 || trillertute: Raes.

**Win:** Ne reettute is de "regenwulp" (N. phaeopus).

**Kep:** De raegentuter is de "regenwulp" (N. phaeopus).

**Bel:** Wulpen waren vrogger völle in 't Reurlese Brook te zeen. Ze legt greune eier, nog groter as hoondereier.

**Win 1971:** Dén voggel daar met dén krommen snavel; is dat noo ne vaenetute of zol dat ne kleine tute —ne reettute— wezzen? [Deunk 1, 254].

**Vars:** 'n Vennetute of wulpe röp en jodelt. [ROEPEN; JODELEN].

**Vra:** Ne wilpe fluit. [FLUITEN].

**Lar 1927:** "Da's 'n raegentuter (N. arquata)", zegt Jan-oom, "Dén hef zien nös gunder tussen 't lange heed met grote, bonte eier der in" [Heuvel 1, 138].

**Lar 1927:** Maar de meeste (streekbewoners) konden niet zo ver weg van het ouderlijk heim, waar de tuutwelpen — die venne-

veugele— het roepen: "Blief hier! Blief hier!" [Heuvel 1, 258].

**Kot veur 1934:** 'n Endeken van eur af vlogen wulpen in 't ronde bovven ne waterplas en maakten allerhande mooie geluden. "Heurt de wulpen is", zae Willem. "Jao", zae Dina, "Soms is 't net of ze roopt: "Blief hier! Blief hier! Maor ikke zal endelek toch wal is op 't huus an motten [Meinen 6, 13].

**Kot veur 1934:** Vrog in 't veurjaor kwammen de wulpen en de kieften en de reettuten in 't Brook. Dan vlogen dee vöggele rond bovven 't lege land met de gaele botterblomen en spölden met mekare en repen dat 't wied, wied ovver de vlakke klont [Meinen 6, 65].

**Gels:** 'n Tureluur wodt vake vuur WULPE oet-escholden [Ok: Vor, Aal].

#### TURELUUR

(*Tringa totanus*)

01 TURELUUR: Acht, Liem.

02 TURELURE: Loch.

03 TIERELURE: Baa.

04 WULPE: Vor, Gels, Aal.

|| roodbeentjen: Anh.

**Gels:** 'n Tureluur wodt vake vuur wulpe oet-escholden.

**Eib:** Tureluurs komt hier haoste neet veur.

#### MEEUW

(*Laridae*)

*De meeuwen bunt —behalve langs de Rijn en IJssel— nog neet lange in onze streken. 't Zuilbroeker Venne spölt volgens de met-warkers in den Achterhook 'n centrale rolle. Onderscheid in soorten wodt ter amperan emaaft: haoste aoveral wodt epraot van meeuwen.*

01 MEEUW: Acht, Liem.

02 MOUW: Sto.

03 ZEEMEEUW: Bel, Olb.

04 MALLANDSE TUUT: Dui, Groes.

|| meuwe: Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Rheb, Rhe, Boch.

|| meuf: Anh, Emm, Kle.

**Olb:** Alle meeuwen heit hier: zeemeeuwen.

**Groes:** Bi-j Groesse lag 'n laeg stuk grond; 't Malland. Door zate völe meeuwe. En doorum nume ze meeuwe: Mallandse tute.

**Bel:** As kinder zagge wi-j umtrent 1945 de eerste meeuwen; zeemeeuwen zaenn wi-j daar teggen.

**Vars:** Wi-j kent hier allene de kokmeeuw, ok wel kapmeeuw enuumd. Alle meeuwen bunt nustenrovers veur de veugele die op de grond bruudt. As ter dan ok in 'n weide zo'n 50 tut 100 meeuwen neerstriekt, dan schriefft de nuste van de kieften en grutto's mor af. De meeuwen die'w hier ziet, komt allemaole uut 'n kolonie in 't Zuilbroeker Venne.

**Meg:** Meeuwen kommen geregeld in Megchelen kieken. Duk zun ze nao 'n paar uren vertrokken. At de meeuwen in de loch vliengen, krie'j boezereg, row weer.

**Gees:** Meeuwen bunt nao den Tweeden Oorlog ekommen. Ze trekt 's aovens in grote tröppe van hier naor 't Zuilbrook woor ze altied slaopt en breut.

**Gor:** Vrogger zaggen ie hier niet völe meeuwen, maor de laatste 20 jaar bast 't der van. A'j in hars of veurjaar an 't bouwen bint op 't land, mo'j wel 'n kebine op de trekker hebben, anders schijt ze oe op de pette.

**Sto:** Vrogger zag ie hos nooit maowe. Maor zo in de jaore zestig, zeuventig zun ze landinwaarts gekomme. Duk zun 't ok maowe met zwatte köp.

**Lob:** Op de Rien zate vroeger ook al wel meeuwe.

**Ruu:** Veur vieftig jaar zag ie völe meeuwen in 't Reurlse Brook. Noe bunt ze aoveral wel; veural at ze an 't ale veurn of bouwen bunt, komt ze met hele tröppe.

**Voo:** Langs de Aastrang zatten altied al wel meeuwen.

**Wesv:** In de uterweerd en laoter in de wei zate altied al wel meeuwe. De leste vieftien jaar komme ze ook in de bebouwde kom. Net as de gietelinge zin ze vrejter geworre.

**Tol:** At 't vrogger hoog water was, zag i-j inens heupe meeuwen. Nao 't hoge water zag i-j ze nie meer.

**Kep:** Vrogger was de meeuw 'n ongeluksvogel, want a'j der één zaggen, kwam der hoog water.

**Olb:** As ter vrogger meeuwen in 't binnenland waren, was ter störm op koms.

**Harf:** Wieleu denk haoste dat 't kump deur



de driefmest op 't land dat ter zovölle meeuwen bint de laatste joren.

**Baa:** De raedenen da'j hier sinds den Tweeden Oorlog meeuwen ziet, bunt 't oorlogskabaal in 't westen, woordeur ze door weggaon bunt en de veranderingen in 't landschap deurd dat ter now heel anders eboerd wodt as veur den Tweeden Oorlog.

**Sil:** Vuulstortplaatsen hebben völ meeuwen angetrokken [Ok: Does].

**Loch:** Met de anleg van 't Twenthe Kanaal bunt hier de meeuwen en de scholeksters ekommen. Dén anleg begon in 1929 en in Lochem begonnen ze met 't graven in 1933 [Ok: Lar].

**Bor:** Toen de Bekke —den Barkel— verbreed is, bunt de meeuwen ekommen.

**Wich:** 'n Meeuwe krijst of schreeuwt [KRIJSE(N); ok: Wesv]. [SCHREEUWEN; ok: Vor, Hen].

**Baa:** 'n Kokmeeuw numen wi-j 'n KOP-MEEUW.

## RIE-MEZE

(*Chlidonias niger, zwarte stern*)

01 RIE-MEZE: / Win 1971 [Deunk 1, 191].

**Win 1971:** Riemezen nusseln vrogger in 't Meddose Vaene [Deunk 1, 191].

## DOEVE

(*duif*)

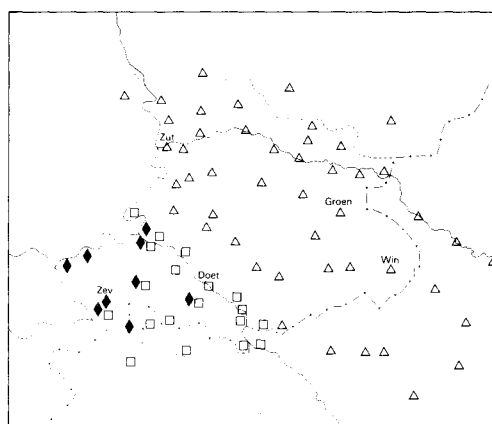
*De doeven wodt vake neet onderscheiden. Gangbore benamingen veur de verschillende soorten deur de metwarkers op-egeven bunt: holtdoeve, holtdoef, holtduuf, (Columba palumbus) en (Turkse, Törkse) torteldoeve, -doef, -duuf (Streptopelia decaocto). Veur de holtdoeve bunt nog bezondere benamingen op-egeven. De benamingen veur de doeven dee in 'n kouwe zit, komt bie de huusdieren an de orde.*

01 DOEVE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Tol, / Din

1835 [Telge 4, 18], Bor 1882 [Kobus 1, 464], Acht 1882 [Telge 2, 25], No Acht 1883 [Telge 4, 64], Win 1971 [Deunk 1, 42]. || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.

02 DOEF: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Did, Sto, Zed, Pan / sHe 1983 [Telge 3, 31] || Anh, Emm, Elt, Kle.

03 DUUF: Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / Liem 1840 [Baordman in: GV-alm 146].



△ *doeve 01*      □ *doef 02*  
◆ *duuf 03*

*De benaming duuf kump vanuut 't westen de Liem in; door verdringt 't doef. De benaming doeve is in Acht en Westfalen (nog) algemeen op-egeven deur de metwarkers.*

**Aal:** Doeve, met 'n lange oe as in 't Nederlandse woord boer.

**Wehl:** Doef, Met 'n lange oe as in 't Nederlandse woord boer.

**Zed:** Doef en duuf; beide met 'n lange klinker as in de Nederlandse weurd boer en buur.

**Vars 1985:** As 't 's margens lech begint te worden in de bos, begint ter ene holtdoeve te koeren en effen later koert de hele bos. At ze dan epaard hebt, wödt 't weer rösteg. 's Aovens spölt zich 't zelfde af. Ze koert en koert, en nao de paring gaot ze stille naast mekare zitten um te slaopen [Telge 6, 147].

**Vor:** We'j woorumme 'n doeve altied: "Mien koo, mien koo", rup? Hee hef 's 'n kere ruzie ehad met 'n ekster en dén reep de hele tied

weerumme: "Bu'j gek; bu'j gek!".

**Acht-Tw 1948:** Raodsel: Komt ze neet, dan komt ze. Komt ze, dan komt ze neet". Rao, rao, wat is dat? Doeven (1e "ze" uut beide zinnen) en arften (2e "ze" uut beide zinnen) [Wanink 1, 87].

**Liem 1840:** 't Was op 'n keer dat ter 'n vlucht duven van 't slag van onzen buurman —den schoolmeester— geducht onder onze peultjes gehoezied hadden en zo as 't dan geet: 't was ons krek as of de meester 't zelfs gedaon had [Baardman in: GV-alm 146].

**umg Zut 1859:** En Johannes getuugde en zee: "Ik hebbe de Geist zeen neerdalen uut den Hemel, glik 'n doeve [v Heeckeren 1, 32].

**Bor 1882:** As wie de lesse neet konden — dat nogal ens gebeurde— dan kon de meester ons uutvensteren, dat de doeven van de karke vlaogen. Of wie kregen veleineg met 't hazenötten stöksken —dat neet ebaejd (= "geweekt") was— as of hie de lesse der in wilde slaon. Maor met elken slag sloog hie de lust um wat te leren der uut [Kobus 1, 464].

**Aal 1985:**

Doden doeve.

Van naomeddag zat op ons pad,

Ne olde doeve,

Greun-blauw-zilvergries den hals.

Zee wol nog vot,

Maor kon neet meer.

Vlak achter ons vespenn ze wieter.

Vanaovend op de grinte,

Daor zagge wi-j eur waer.

De vlöggels vlöggellam,

Den hals,

Greun-blauw-zilvergries,

Vrömd in mekare estoekt.

Den lossen snavel schreeuwen,

Duudlek zichtbaor,

Den lesten groten schrik uut [Lettink 1, 10].

### BLAUWTJE

(*Columba oenas, holenduif*)

01 BLAUWTJEN: Din, Vars.

02 BLAUWE DUUFKEN: Vor.

### KOOLDOEVE

(*Columba palumbus, houtduif*)

01 KOOLDOEVE: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu,

Loch, Lar, Bor, Nee, Wesd, Hen, Key || Bat.

02 KOOLDOEF: Ulf, Sil, Doet, Olb, Ang, Did.

03 BOSDOEVE: Vars.

Ok op-egeven: HOL(T)DOEVE, HOLT(T)-DOEF.

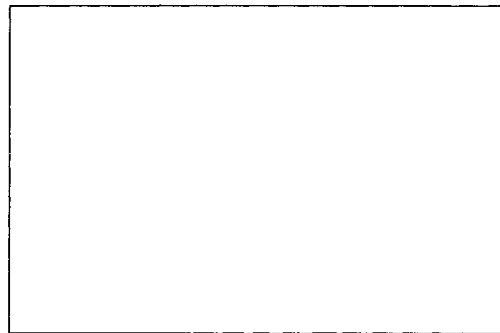
**Acht 1895:** HOLTDOEVE - "houtduif" [Telge 2, 55].

**Vars 1985:** Ze nuumt 'n holtdoeve ok wel 'n bosdove, of 'n kooldoeve umdat ze 's winters op de moes komt [Telge 6, 147].

**Gaa 1945:** 't Is eigelek helemaols gin nest wat dee holtdoeven maakt, 't zunt maor zo'n stuk of wat sprikken, kruus en kras aover meka- re-elegd. En daor lekt ze de eier op [Van Velzen 2, 18].

**Acht 1882:** SPOCHTE - "veldduif" (= houtduif?) [Telge 2, 124].

**No Acht 1883:** SPOCHTE - "veldduif" (= houtduif?) [Telge 4, 76].



Kooldoeve

### KOEREN

01 KOERE(N): Alm, Wich, Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Rek, Aal, Voo, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Tol, Olb, Lat, Zev, Did / Vars 1985 [Telge 6, 185], Pan 1988 [Telge 7, 71] || Haak.

02 KOERKE: Wesv, Groes, Sto, Zed, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 71].

03 'KOEREKEN: Loch.

**Win 1971:** Heur dee holtdoeven in den bos is koern [Deunk 1, 117].

**Kot 1925:** A'j in den zommertied 's morgens in den bos kwammen, heurn i-j één gefluite

van vöggele; de geetlinge en de toefvinken, de bi-jmezen en de roodborstkes dee galverden alle deur-ene. En de doeven korden. [Meinen 3, 80]. [KORREN].

**Pan 1988:** Zitte de duve in juni te koere, dan wödt 't goed waer vur burgers en boere [Telge 7, 71].

## KOEKOEK

(*Cuculus canorus*)

01 KOEKOEK: Acht, Liem.

02 LANGSTAT: Win.

03 STRIEWIED: Win.

04 BONENPOTTER / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 79], Win 1971 [Deunk 1, 29].

**Eef:** Veur de koekoek mo'j oe waarn; en neet allene umdat e zien ei bie 'n ander veugeltjen in 't nös leg. Vrogger hef 'n olden jachopziener ons verteld dat 'n koekoek nao den langsten dag 'n stootvogel wödt. Hee zei: "He'j nao den langsten dag wel 's 'n koekoek heuren ropen?" Wiele zeien: "Nee, dat hebt wie neet". "Noe dan", zei e, "Door he'j 't al: dan is e 'n sparwer ewodn". Wiele vonn 't 'n mooi verhaal, maor of 't woor is, mo'j zelf maor utmaken.

**Voo:** Vrogger dachten ze dat in de harfsdag de koekoek veranderen in 'n sperwer. Door liekt e in de wiede ok wel 'n betjen op. Vandoor wellicht die mening.

**Hen:** Vrogger menen de mensen dat 'n koekoek in 'n holle wilge krop en der later as 'n stootvogel (sperwer) weer uutkwam.

**Bel:** As den koekoek 's mons vrog zien naam zeg, dan kriege wi-j denzelfden dag nog raegen. En as ter ene in 't veurjaar slim zeek is, dan zekt ze wal 's: "Dén heurt de koekoek neet meer".

**Eib 1973:** Koekoek scheldt zien eigen name oet [H. Odink 3, 130].

**Bel:** 'n Riemsel: Koekoek; trek de bokse oet; trek 't hemd an; dan he'j nog wat an.

**Acht-Tw 1948:** Koekoek; trekt de bokse oet; trekt 't hemd an; goeien dag sam [Wanink 1, 127].

**Acht 1895:** Koekoek, koekoek! Trek de bokse oet; trek 't hemd an; kom an dan "versje dat slaat op de koekoeksjongen, die eerst donkere veren hebben en, als ze gaan vliegen, lichtere veren krijgen" [Telge 2, 69].

## ROEPEN

*Roepen neum ie 't geluud wat de koekoek maakt.*

01 ROEPE(N): Gor, Alm, Wich, Vor, Lar, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Pan, Lob || Wilp, Bat.

02 ROPEN: Gor, Harf, Eef, Zut, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win || Haak.

03 SLAON: Loch.

**Wehl:** De koekoek rup.

**Key:** De koekoek röp.

**Wesv:** De koekoek ruup.

**Din:** As de koekoek riep, mochten de blagen met blote vute lopen.

**Does:** As den koekoek in 't holt zo an 't roepen is, wil heej raegen. Meestentied kump ter dan slech weer op. (*Kiek ok bie: raegenen*).

**Wesd:** Woorumme röp de koekoek niet "Veur de mei", en "Nao Sint-Jan"? Umdat e "Koe-koek" röp!

**Kot 1925:** Eer at de koekoek reep, wol Willem 't met Anna in odder maken. Dan bleujden den meidoorn, dan wier den droom warkelekheid [Meinen 3, 25].

## OELE

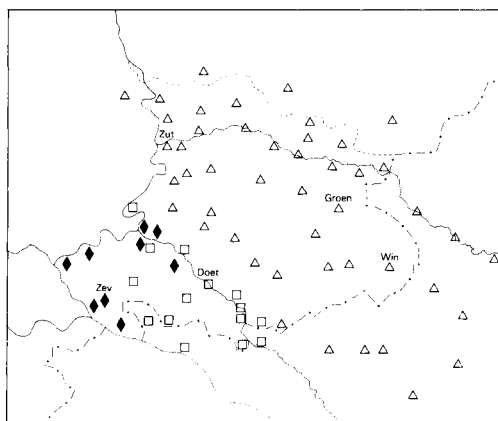
*Heel vake wödt de verschillende soorten oelen neet onderscheiden. De gevallen dat ter wel namen deur de metwarkers op-egeven bunt dee anders bunt as de standaard-Nederlandse namen, wödt ok in paragrafen weer-egeven. Gangbore benamingen veur de verschillende soorten deur de metwarkers op-egeven, bunt: karkoel(e), kerkkoel(e), kerkuul, karkuul (tyto alba), ransoel(e), rans, uul (asio otus), bosoele (strix aluco), steenoele, steenuul (Athene noctua).*

01 OELE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 92], Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Ach-Tw 1948 [Wanink 1, 151], Win 1971 [Deunk 1, 158], Eib 1980 [Telge 1,

57] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.

02 OEL: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Olb, Ang, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 105] || Anh, Emm, Elt.

03 UUL: Wehl, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 143].



△ oele 01      □ oel 02  
◆ uul 03

*Dit kaartjen gif praktisch 't zelde beeld as 't veurege van doeve. In dit geval dringt uul ok de Liem in, ten koste van oel. Den Acht en Westfalen kent nog de oorspronkeleke benaming oele.*

04 KAT-OEL(E): Gor, Wich, Loch, Hen, Sto.

**Harf:** Oele; met 'n lange oe as in boer.

**Sil:** Oel; met 'n lange oe as in boer.

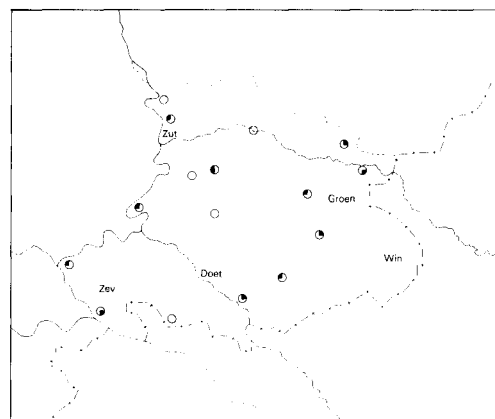
**Ang:** Uul; met 'n lange uu as in buur. [Ok: Lob].

**Does:** Uul; met 'n kotte uu as in minuut.

**Gor:** Met kat-oelen wodden de meest veurkommende oelen bedoeld.

**Sto:** Kat-oel is 'n oel die gin oorplumkes aan de kop het.

**Win 1974:** De gewone boerenleu hebt altied wal ewettene dat de vöggele eure eigen spraoke hadden. Want de oele reep toch ok altied al as e 's aovends in den donkern in ne iemenpalm zat: "Ik krieg oe, ik krieg oel" [Krosenbrink in: Moespot 81, 7].



- *kat in: kat-oele en var. = "uil"*
- *kat in: kat-oele en var. = "steenuil"*
- *kat in: kat-oele en var. = "ransuil"*
- *kat in: kat-oele en var. = "kerkuil"*
- *kat in: kat-oele en var. = "bosuil"*

*In Acht en Liem is kat as onderdeel van de benaming kat-oele, kat-oel, kat-uul behalve as algemene anduding veur "uil" ok in gebruik as anduding veur vier verschillende soorten oelen.*

**Loch:** As ie 'n oele heurt krasen bie 't huus, geet ter gauw ene dood.

**sHe 1982:** As de oele krijsje, is der iemand aan 't doodgaon [Telge 3, 105].

**Gels:** Vrogger menen ze as ter 'n oele op de putschere zat, dat ter dan gauw ene zol doodgaon.

**Sto:** Vrogger harre ze duk 'n oel aan de deur gespiekerd um zaegje te kriegje.

**Vars 1985:** Naardes vertellen, door bi-j Knelis hadden ze 'n helen groten stomp al dri-j dage an 't vuur hemmen liggen en toe vlaog ter 'n oele uut [Telge 6, 243].

**Gels 1928:** Wied weg reert klagend 'n oele [Krebbbers 1, 91].

**Liem 1846:** Roets! Daor vliegt 'n uul hen. "Wat doet gi-j hier?", zeit de kleine kat. "Ik vang muus", zei de uul [Baardman in: G V-alm 169].

#### KAT-OELE (1)

*(Tyto alba, kerkuil)*

01 KAT-OELE: Eib / Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Win 1978 [mw Nijenhuis 1].

02 KARK-OELE: / Acht 1895 [Telge 2, 61].  
03 KAT-UUL: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 62].

**Eib:** Disse oele blös as ne katte.

### 'KAT-OELE (2)

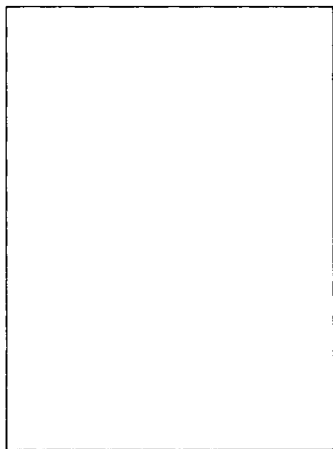
(*Athene noctua, steenuil*)

- 01 'KAT-OELE: Eef, Vor, Bel, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 167], Win 1985 [Broedvogels 1, 119].  
02 'KAT-OEL: Olb.  
03 'KAT-UUL: Wesv.  
04 'KWIK-OELE: / Win 1971 [Deunk 1, 128] Win 1985 [Broedvogels 1, 119] || Haak.  
05 'LIEK-OELE: / O Acht 1934 [Zwart 4, 57].

**Zel:** De steen-oele zat bi-j ons vrogger in 'n aovenhuusken en nestelen der ok. 's Aovens ko'j dan heuren: "Kjiew, kjiew!".

**Vars:** 't Kat-uultjen röp heel hoge: "Iew, iew!".

**Acht 1934:** Ie mot ow maor op 't argste veurbereiden, want ik hebbe de liek-oele eheurd [Zwart 4, 57].



Kat-oele

### KAT-OELE (3)

(*Strix aluco, bosuil*)

- 01 KAT-OELE: Vor (soms).

### KAT-OELE (4)

(*Asio otus, ransuil*)

- 01 KAT-OELE: Nee, Lich.  
02 KAT-OEL: Sil.

03 BOS-OELE: Bel.

**Bel:** De bos-oele met ziene beide tuufkes boven de ogen zit vake met troppe in olde dennen.

### ROPEN

- 01 ROPEN: Ruu, Loch, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Wesd || Haak.  
02 ROEPEN: Vars, Zel, Olb, Lat, Sto, Lob.  
03 SCHREEUWEN: Wich, Gees, Aal, Wesd, Kep, Hen.  
04 KRASSEN: Loch, Meg, Doet, Ang || Wilp.  
05 REREN: Kep, Key.  
06 KRIJSE: / sHe 1980 [Telge 3, 105].

**Vars:** De oele röp.

**Win 1971:**

De oele reert in de iemen palm.

Hee kump,

As e drie maol schreeuwt,

In den nacht.

Nao den eersten roop,

-Dén van angst teggen mien harte op kroop-

He'k de oele weg-egagd.

Toch kwam e nog,

As ne deef in de nacht,

Onbedacht [Krosenbrink 2, 38].

**Gels 1928:** Wied weg reert klagend 'n oele [Krebbers 1, 91].

### GEITEMELKER

(*Caprimulgus europaeus, nachtzwaluw*)

- 01 GEITEMELKER: Eef, Sil.  
02 GEITEMELKER: Eib || Mar.  
03 DAGSLAOPER: Eef.  
04 DAGSLEPER: / Win 1971 [Deunk 1, 39].

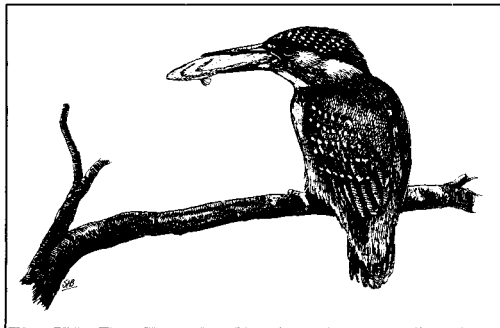
### IESVOGEL

(*Alcedo atthis, ijsvogel*)

**Wesd:** In de joren veur den oorlog, huzen der an de Grote Bekke —ok wel Aaltense Slinge enuumd— tussen de Poelsbrugge en de Kieftenbrugge vake 'n iesveugeltjen. 't Zat haost alied tussen de Stubbelder- en Veurentjesbrugge. Nao den oorlog he'k der

giene meer ezien. [IESVOGEL].

**Aal:** An de keizersbaeke zagge wiej in 't leste van den Tweeden Oorlog en doornao nog wal 's ne iesvogel. [IESVOGEL].



*Iesvogel*

### SCHIETHOEPE

*(Upupa epops, hop)*

01 SCHIETHOEPE: Eef, Aal, Win, Din, Vars, Hen / Acht 1882 [Telge 2, 113], Ruu 1913 [Zwart 1, 334], Lar 1927 [Heuvel 1, 169], Win 1971 [Deunk 1, 203].

02 HOEP(E): Eef, Loch, Bor, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 54], Win 1971 [Deunk 1, 94] || Mar.

03 SCHIETHOPPE: Aal, Win.

04 SKIETHOPPE: Bel.

05 SCHIETHOP: Sil.

06 SCHEETHOPPE: Lich.

07 SCHITHOPPE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 175].

08 SCHIETHOOP: / No Acht 1883 [Telge 4, 74] || Rhe.

09 DREKHOPPE: Win.

10 BONENPOTTER: Loch / Lar 1927 [Heuvel 1, 169], Win 1971 [Deunk 1, 29].

11 'WIEDEHO: / Acht 1895 [Telge 2, 151].

|| schiethoeper: Ges.

|| sjiethoep: Boch.

|| driethoeper: Ges.

Ok op-egeven: HOP(PE).

**Hen:** Veur zon 65 joor waren der in 't Hengelse Broek nog schiethoeperen.

**Eef:** De schiethoepe of hoepe kump neet meer bie ons veur. 'n Boerderieje hier hef de name dervan ehollen en heet nog altied

de Schiethoepe. [Ok: Ruu, Loch].

**Vars:** 'n Schiethoepe kump an zien name, umdat e den enegsten vogel is, dén zien nust bedrit en umdat e: "Hoe:p, hoe:p!", röp. [ROEPEN].

**Win 1971:** Ne schiethoepe krie'j neet gauw te zene: der bunt ter neet völle meer en ze bunt nog schee ok [Deunk 1, 203].

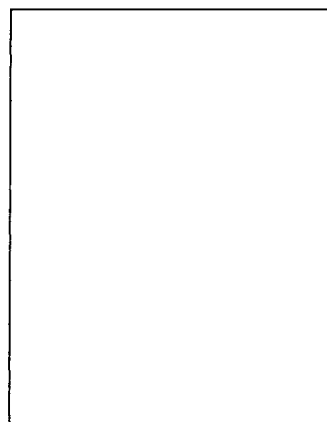
### SPECHTE

*(Picus, Dendrocopos, Dryocopus)*

*De ondersoorten wodt deur de metwarkers algemeen onderscheiden as grune/greune specht(e) (P. viriculus), bonte specht(e) (D. major pinetorum en D. medius en D. minor) en zwatte specht(e) (D. martius).*

01 SPECHTE, SPECH(T): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 122]. (Verg. krt. a).

02 SCHECHTE: Gor.



*Spechte*

**Gaa veur 1974:** Daor wier eklop. "Heur, daor klopt ze weer", zei Garretjen. "Wie is daor?" "Ik heur ow wel", schreeuwen Toon. Daor kwam gin antwoord. "Gatte; wat vin ik dat toch naar. Wat zol dat toch waezen", jammeren Garretjen. Zi-j ging rechtop in bedde zitten. "Ik denke dat 'n spechte op 't venster zit te pikken!", zei Toon. Hi-j wis heel goed, dat 't onzin was. I-j hadden nog nooit eheard dat 'n spechte bi-j 'n boer 'n gat in 't venster had epik en vaste 's nachs niet. Hi-j zei 't maor um Garretjen gerös te stellen [Van Velzen 4, 59].

**Gor:** Boswachters neumt 'n spechte wel: DOOD-ANZEGGER.

## LACHEN

*Lachen is 't geluud wat spechte —de greune en de zwatte spechte— maakt.*

- 01 LACHEN: Eef, Loch, Bor, Gees, Nee, Rek, Aal, Din, Gen, Vars, Zel, Hen || Bat.  
02 SLAON: Eib.  
03 ROEPEN: Wesd.  
04 REREN: Gels.

**Gees:** Mo'j de spechte is heuren lachen.

**Gels:** Wat is dee spechte wier an 't re-an; wie zölt wal raengn kriengn.

## TIMMEREN

*'t Met de snavel tegen 'n boom an tikken, wat spechten völle doot, heet timmeren.*

- 01 TIMMEREN: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Lar, Nee, Bel, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Baa || Wilp.  
02 KLOPPE(N): Gor, Eef, Zut, Loch, Bor, Gels, Haa, Rek, Voo, Vars, Kep, Ang, Did.  
03 HAMEREN: Eef, Zut, Loch, Nee, Aal, Meg, Kep, Baa, Does.  
04 ROFFELEN: Harf, Eef, Loch, Lich, Din, Doet, Wehl, Hen, Does.  
05 HAKKE(N): Gor, Bre, Gen, Wesv.  
06 RÖTTELEN: Eef, Nee.  
07 RAOTELEN: Hen.  
08 TIKKEN: Gor.

**Bel:** De spechte timmat teggen 'n boom, dan lustat e en wocht of ter wörme oetkomt.

## LEEUWERIK

*(Lullula arborea, boomleeuwerik; Alauda arvensis, veldleeuwerik)*

*'t Onderscheid tussen boom- en veldleeuwerik wodt haoste nooit emaaft; 't bunt beide leeuweriken, woorvan de laatste de bekendste is, ok al deur zien zingen. Kiek ok nao de opmarking an 't ende van disse parregraaf.*

- 01 LEEUW(E)RIK: Acht, Liem / Bor 1882 [Kobus 1, 465].  
02 LEUWERIK: Gels.  
03 LAEWERIK: Wesv.  
04 LIWWERIK: Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 82].

05 'LEVERKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 132].

06 LEEFRIK: / Acht 1895 [Telge 2, 78].

|| 'lewink: Vre, Stlo.

|| leuvrik: Rhe.

|| leuwrik: Boch.

|| lewwerik: Kle.

**Wesv:** Wi-j kenne hier 't gezegde: "1 Februari git de laewerik van de kluut": vanaf 1 februari staon de laewerikke weer in de lucht te zinge.

**Olb:** Vrogger kwammen hier volop leeuwerikken veur op hoge zandgronden woor wein neg grujen. Deur de intensieve landbouw kump e hier now jammer genog niet meer veur.

**Zel:** Vrogger toe wi-j gingen melken buten in de weide, zagge wi-j nog wel 's 'n leeuwerik.

**Eef:** lej zeet soms as de rogge op 't land steet nog wal zo'n veugeltjen hoog in de loch staon. Hee is dan haoste neet te zeen, maor zunk maor zo vedan. Jammer genog bunt ze betuun ewodn.

**Meg:** De leeuwerik he'k in joren niet meer geheurd of gezeen. De boeren zeien: "At de leeuwerik hoog vlug, krie'j goed weer".

**Bel:** At de veldleeuwerik in de loch steet te tijlpen, dan he'w mooi weer. [TJILPEN].

**Vor 1972:** Ik en mien bruur Dik, Gingen gezamelek naor Harderwik. Kochten twee brood, Van een stuver 't lood, Is dat neet goedkoop? Dat vin ik, dat vin ik [Krosenbrink 1, 121].

**Lar 1927:**

Ik en mien bruur Jan Derk, Kapieck.

Wi-j gingen samen naor de grote stad Brunsewiek.

Daor kocht ik 'n breudjen,

Al veur 'n neutjen. Ieserkwartaer!

[Krosenbrink 1, 122].

**Vars:** De leeuwerik zingt al stiegend: "Lieven Heer, lieven Heer. Geef mi-j één keurtjen, één keurtjen witte weit, witte weit. Veur mi-j en al miene kinder, kinder, kinderkes, kes, kes", en dan dok e in ens ummeneer.

**Win 1903:** Liedje van de leeuwerik: "Och lieven Heer; gef mi-j 'n keurtjen; Witte weite, witte weite, witte weite; Veur mi-j en al miene kindere [Meinen 1, 169].

**Wich:** As de veldleeuwerik in de loch steet

te zingen, dan trilt ze met de vleugels. Dat nuumt ze: BIDDEN. [Ok: Key].

**Kot veur 1934:** De zonne scheen zo helder, en hoge in de loch ha'j de leverkes. Ze leken daor an onzichtbaore dräökes te hangene en leten altied-zo-deur eur ledokes klinken; den helen Es ovver [Meinen 6, 130].

**Kot 1911:** 't Huusken waor Hendrik en Mina kwammen te wonnene, lag luk achteraf, waor völle dennen en heed en barken en wakels greujden, waor völle getelinge en leveriken eure leedjes fluitten, maor waor de grond zenderreg en schrao was [Meinen 2, 92].

**Bor 1882:** Grienende kwam den opschöt-teling van 'n boerenstrank veur den troon van den meister. Want ie mot weten dat de meister in 'n groten löningstool op 'n voot-banke zat; as 'n leeuwrik op 'n kloete. De jonge lae ziene hand —nao völle sriblen— op de knie van den meister en doe die wilde tooslaon, trok hie ziene hand gezwind ter-rugge [Kobus 1, 465].

● *Veur de boomleeuwerik bunt op-egeven:*

01 HEILEEUWERIK: / Terb 1938, Zel 1938 [Vr A'dam 6, 20].

02 HEEDLEEUEWERIK: / Aal 1938 [Vr A'dam 6, 20].

#### KUUFLEEUEWERIK

(*Galerida cristata*, *kuifleeuwerik*)

01 KUUFLEEUEWERIK: Eef, Bre, Vars, Ang, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 88], Vars 1985 [Telge 6, 201].

02 KUUFLEAEWERIK: Wesv.

03 KUUFLEIWERIK: Lob.

04 TOEFLEEUEWERIK: Gor, Eef, Vor, Bor, Gees, Hen.

05 KOEFLEEUEWERIK: Lich, Voo, Sil / sHe 1982 [Telge 3, 82].

06 KOEFLEVERKEN: Win.

07 LEVERKUUFKEN / Lich 1938 [Vr A'dam 6, 19].

08 TOORNLEEUEWERIK: sHe 1982 [Telge 3, 150].

09 TEURNTJESLEEUEWERIK: / Did 1938 [Vr A'dam 6, 19].

10 STRONTPIKKER: Eef, Loch / Lich 1938

[Vr A'dam 6, 19].

11 TOEFVINKE: Ruu, Nee, Bel.

|| lubberken: Boch.

**Eef:** Vrogger —toen der nog peerden op de weg waren— was ter ok völle peerdestront. Doorbie ko'j dee toefleeuweriken altied an 't pikken zeen. Viele nuumden ze doorum-me strontpikkers.

**Wesv:** De kuufleawerik he'k ien gin jaore mer gezien. Die zat vroeger hier in de peerdemest te krabbe. Of ze der daorum nie meer zin?

#### ZWALUW

*Heel vake wodt de verschillende soorten zwaalvers neet onderscheiden. Gangbore benamingen veur de verschillende soorten deur de metwarkers op-egeven, bunt: huuszwaluw, hoeszwaluw (Delichon urbica), boerenzwaluw (Hirundo rustica), oeverzwaluw (Riparia riparia) en gierzwaluw (Apus apus) dee feitelek gin zwaluw is.*

01 ZWALUW: Acht, Liem.

02 ZWAOLUW: Pan, Lob.

03 ZWALUWE: Rek / Rek 1950, Aal 1950 [Vr A'dam 18, 13], Eib 1973 [H. Odink 3, 270].

04 ZWALEW: Voo.

05 ZWALU: Bor.

06 ZWALOW: Groen.

07 ZWAALVER: Win, Wesd / Acht 1895 [Telge 2, 158], Win 1971 [Deunk 1, 1971].

08 ZWAALVE: Loch / Acht 1895 [Telge 2, 158], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 220] || Haak.

09 ZWALVER: Eib, Aal, Win.

10 ZWALBE: Bre || Ges.

|| sjwalwe: Vre, Stlo, Slo, Ram, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.

|| sjwalf: Anh, Emm, Elt, Kle.

**Vars:** Wi-j praot van één zwaluw, maor van 'n zwarm zwaalvers.

**Bre:** Daor vlog ne trop zwalben.

**Gor:** Viele nuumden alles zwaluw, al was 't verschil wel bekend.

**Voo:** Der brujen twee soorten zwalewen op de boerderi-j, maor aparte benamingen hadden die niet. Eén soort brujen in huus en den anderen soort tegen de gevel onder de



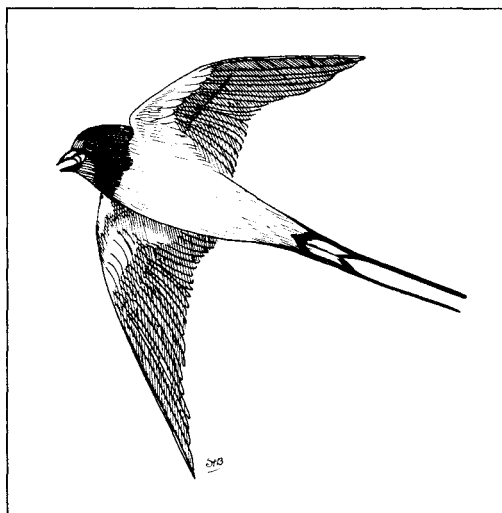
dakgäöt. Zo tot 1950 ha'w ze ok bi-j ons op de boerderi-j. Naoderhand bunt ze weggebleven. Dat was wel jammer, want ze gaven laeven en gezelligheid in en um huus. Al ha'j dan de stal of schuur wel 's vol stront zitten; veural at ter jongen wazzen.

**Vars 1985:** Soms zatten der vrogger achter 't huus onder de götte wel zes zwaluwers-nuste. Now bunt 't ter hoogstens twee [Telge 6, 425].

**Bel:** At zee de eerste zwaluwen weer zeet in 't veurjaor, dan bunt de leu good te spreken.

**Lat:** De oeverzwaluwe nestele hier an de zomerdam.

**Kep:** As de zwaluwen laeg aover 't water scheert, kump ter raegen.



*Enen zwaalver mek nog gin zommer*

**Lar:** 'n Zwaluw is altied drok met 'n andere zwaluw an de praot. Zo mot 's 'n zwaluw, toon e in 't veurjaor bi-j 'n boer op de delle terugkwam, ezeg hebben: "Ton ik wegginge van 't zommer zat dit vak vol en dat vak vol. En noe ik weerkomme is alles verslikkerd en verslierd!"

**Acht-Tw 1948:** Zwaalvenleedjen: "Doew ik votgonk, Doew ik votgonk, Was dit vak vol, was dat vak vol. Doew ik wierkwaamp, Doew ik wierkwaamp, was alles verslikkerd, verslaterd en verslierd" [Wanink 1, 220].

**Vor 1972:** Doo ik wegging zat alles vol; Doo ik weerkwam, was alles verslikkerd en ver-

slierd [Krosenbrink 1, 122].

**Bel 1972:** Doo'k henen ging, was dit vekke vol, En dat vekke vol. Ton ik wederkwam, was alles verslikkerd en verslierd [Krosenbrink 1, 122].

**Lich:** De leu dachten vrogger dat a'j 'n hoeszwaluw doodmaakt, dat ow dan de beste koo in den stal kapot zol gaon.

**Eib 1973:** Waor ne zwaluwe nösselt, krepert gin koo [H. Odink, 3, 270].

**Wesd 1985:** Enen zwaalver mek nog gin zommer [Telge 5, 116].

**Ruu:** Zwaluwen kwettert. (KWETTEREN, ok: Vor, Rek / Acht 1895 [Telge 2, 76]).

**Vor:** De huuszwaluw wodn ok wel MELKSTETJEN eneumd (Ok: / Gels 1950 [Vr A'-dam 18, 13]).

**Hen:** De gierzwaluw numen de olde mensen wel KERKZWALUW.

**Sil:** De oeverzwaluw heit ok GRONDZWALUW.

**Acht 1895:** SCHIERZWAALVER: 1) "oeverzwaluw". 2) "boerenzwaluw" [Telge 2, 113].

**Kot 1925:** Den aovend veel; ne milden, zachten aovend. Hoge in de loch vlogen nog de zwaalvers [Meinen 3, 19].

**Lar 1927:** Bi-j mien volkshuus zit 'n zwaalwennöst op de delle. 's Margens kump e altied bi-j moeder en vrög eur um de achterdeure lös te zetten. Soms zit ze allebeide op de kaste en dan bunt ze zo drok an de praot. Jammer da'j 't neet verstaon kunt. Mien grootmoder wos 'n gesprek tussen 'n vinke en 'n zwaluw. De vinke —dee veur 't huus in den boom zat en de dochter nao de karmse zag gaon, zae: "Oh, kiek 's wat is dat maeken mooi!". Maor de zwaluw —die eur nöst op de delle had en wal 's zag hoe smereg ze onder de beeste hen kwam nao 't melken— zae daarop: "Ze mossen 's zeen wat ik zee!" [Heuvel 1, 170].

#### KWIKSTAT

(*Motacilla alba*, witte kwikstaart; *Motacilla flava*, gele kwikstaart)

*De benamingen veur de kwikstat bunt veurnamelek van toopassing op de witte kwikstat. Dat is namelek de kwikstat dee 't meeste veurkump en deur zien gedrag 't bekendste is.*

01 KWIKSTAT, KWIKSTETJE(N): Gor, Eef,

- Wich, Vor, Ruu, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Zel, Doet, Hen, Tol, Olb, Lat, Did, Sto || Bat, Haak, Ges, Hei, Rhe.
- 02 KWIKSTEERT: Loch, Aal, Sin, Baa / Acht 1895 [Telge 2, 76].
- 03 KWIKSTAART: Dre, Ang, Zev.
- 04 KWIKSTAERT: Pan.
- 05 BOUWMEISTERKE(N): Eef, Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Kep, Hen, Key, Olb / Acht 1895 [Telge 2, 17], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 81], Win 1971 [Deunk 1, 34] || Mar, Haak, Ram.
- 06 BOUWMEESTERKE(N): Gor, Alm, Harf, Wich, Dre, Ang, Lat, Wesv.
- 07 BOMMEISTERKEN: Hen.
- 08 BOUWMEESKE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 22].
- 09 BOUWPIETJE: Wesv.
- 10 BOUWMENNEKE(N): Eib, Rek / sHe 1982 [Telge 3, 22] || Ram, Rhe, Boch.
- 11 PLOEGDRIEVERKEN: Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel / Acht ca 1830 [Telge 4, 8], Vars 1985 [Telge 6, 268].
- 12 PLOEGDRIEVERTJEN: Dre.
- 13 PLOEGDRIEVERKEN: Rek, Aal, Win / Aal 1964 [Rots 1, 33], Win 1971 [Deunk 1, 177] || Ges.
- 14 DRIEVERKEN: Loch.
- 15 PLOEDRIEFKE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 117].
- 16 PLOEDERDIEFKEN: Wehl.
- 17 PLOETEDRIEFKE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 117].
- 18 PLOEGMENNEKE(N): Alm, Loch, Gen, Hen, Lat, Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 106].
- 19 PLOEGMENNEKEN: Loch, Win || Slo.
- 20 PLOEGLOPERTJE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 106].
- 21 PLOEGSTEERTKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 177].
- 22 PLOEGSTIERKEN: Win.
- 23 WIPSTAT: Bel, Lich, Bre, Gen, Sil, Zel, Wehl, Zev / Win 1971 [Deunk 1, 279] || Haak, Vre, Stlo, Ges, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Emm, Elt.
- 24 KWIPSTAT: Wehl || Pan 1988 [Telge 7, 78].
- 25 WIPSTEERT: Wesv.
- 26 AKKERMENNEKE(N): Eef, Loch, Bor, Bel, Ulf, Wesv.

- 27 LANDMENNEKEN: Bor, Win / Win 1971 [Deunk 1, 129].
- 28 KOEHEERDERKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 69].
- 29 KOOHEERDEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 119] || Vre.  
|| kwekstat: Rheb.  
|| ploegdriever: Kle.  
|| wupstat: Slo, Ram, Hei.  
|| wepstat: Anh.

**Bor:** Der bunt witte bouwmeesterkes en gelle bouwmeesterkes [Ok: Gels].

**Hen:** Mien moeder numen de kwikstetjes: bouwmeesterkes.

**Olb:** De gaele kwikstat numen wi-j vrogger bouwmeesterken. Hi-j liep vaak achter de ploeg an, as de boer met de peerde an 't bouwen was. De witte kwikstat zie'j nog vaak op 't gazon achter de insecten an rennen.

**Voo:** De witte kwikstat heit ok ploegdrieverken; de gaele kwikstat het bi-j ons gin andere naam.

**Eib:** Umdat ze as 'n boer op 't land an 't bouwen bunt, in de vore naor voor zeukt, wodt ze bouwmennekes eneumd.

**Bel:** A'j an 't land bouwen waarn, dan zat e altied vlakbi-j den ploog. Zodäoneg neumt ze 'm ploogmenneken of bouwmeesterken. De meeuwen hebt 'm verdrevven.

**Kot 1913:** Ovveral (in 't vaene) zag en heurden i-j kieften en wulpen en snipkes en roodborstokes en kwikstetjes [Meinen 2b, 37].

**Kot 1925:** De (water)mölle lig stille te dreumene. Op 't ene rad zit ne KWEKSTAT. Kiek: noo vlog e op 't bruggenlönningken [Meinen 3, 82]. (*Meugelek geet 't in dit citaat um de Motacilla cinerea, grote gele kwikstaart*).

#### BEMER

(*Bombycilla garrulus, pestvogel*)

- 01 BEMER: / Ruu 1913 [Zwart 1, 334].

#### WINTERKÖNNING

(*Troglodytes troglodytes, winterkoninkje*)  
Vake wodt —umdat 't zon klein veugeltjen is— 'n verkleinwoord gebruikt; b.v.: winterkoninkjen, winterkeuninkje, winterkönnink-

jen, winterkönningken. Dee verkleinweurde bunt hier neet op-enommen.

- 01 WINTERKÖNNING, WINTERKÖNNINK: Eef, Vor, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Wesv, Did / Vars 1988 [Telge 6, 409].
- 02 WINTERKONING: Gor, Zut, Wich, Lar, Groen, Doet, Dre, Tol, Lat, Lob.
- 03 WINTERKEUNING: Gor, Loch, Wehl, Hen, Olb, Ang || Emm.
- 04 WINTERKONNINK: Ruu, Bel.
- 05 KLEIN-JANTJE(N): Loch, Gees, Nee.
- 06 KLEIN-JENTJEN: Bel.
- 07 KLEINE JAN: Kep.
- 08 BOUWMEISTERKEN: Liev, Zie, Vra, Harf.
- 09 NETTELKÖNNINK: Win || Haak, Vre, Stlo, Ges, Ram, Rheb, Rhe, Boch.
- 10 NETTELENKÖNNINK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 147], Win 1971 [Deunk 1, 150].
- 11 HEGGETUTER: Loch.
- 12 ZIEDKLUMPKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 218].
- 13 KLEIN DUUMPKE: / War 1938, Vor, 1938 [Vr A'dam 6, 31].
- 14 WIENTIPPERKEN: / Aal 1938 [Vr A'dam 6, 31].  
 || toenkönnink: Stlo, Ges, Slo, Ram.  
 || toenkruper: Mar.  
 || heggestutter: Kle.  
 || tukkert: Hei.

**Acht-Tw 1948:** Ziedklumpken: zo genoemd naar de plaatsing aan de kant van een sloot en de vorm van het klompvormige nest [Wanink 1, 218].

**Kot 1925:** Oh der was zo völle in slaop en 't zol wal blieven slaopen töt in 't veurjaor. De eksters en de kraejen wazzen overdag nog werig ewes; ok de bi-jmezen en de liesterkes en de nettelenkönnink. Noo zatten ok zee stille, met de köpkes onder den vlöggel [Meinen 3, 132].

**Din:** 't Winterkönninksken zunk: "'n Dik stuk holt as mien been; en dat gekloft in vier kloften; wat zal dat 'n vuur geven!'"

**Vars:** 't Winterkönninksken fluit: "Zo dikke as mien been; en dat in vieren ekleufd; en dan wat holt ter onder; dat brent as de donder!"



Winterkönning

**Win 1903:** 't Winterkoninkje zingt: "'n Stuk holt as mien been; en dat in drie kloften eslagene; en daor wat dun holt bi-j onder; Dat brent as de donder"[Meinen 1, 169].

**Liev 1943:** De dunne pootjes van het winterkoninkje zijn aanleiding tot het volgende liedje: "Hölter as miene bene; Stobben as miene knene; Brek ter wat duns onder; Dan brent 't as de donder" [Weenink 1, 77].

**Eib 1973:** "Groot bie groot", zae 'n nettelkönnink en too zat e zik op 'n stat van ne stork [H. Odink 3, 171].

**Vor:** Bie de veugele wollen ze —net as bie de dieren woor de leeuw koning is—ok 'n koning hebben. Ze wodn 't ter aover ens, dan den vogel, dee 't hoogste vlegen kon 't wodn zol. Op 'n mooien, zommersen dag hebt ze den wedstried ehollen. Too de adelaar dach, dat e 't hoogste ekommen was, reep e uut: "Ik bun koning!". Maor hee heurden 'n piepstemmeken 'n ende baoven zich dee ok reep: "Ik bun koning!" Hee kek naor baoven en zag door 'n heel klein ding van 'n veugeltjen fladderen. Too ze weer benejen waarn, mos dat kleine ding vertellen hoo dat e toch zo hoge ekommen was. Hee was op de rugge van den adelaar met-elift!

De meisten vonn dat oneerlek en der wodn bepaold dat ter vlak veur kasmissen 'n wedstried ehollen zol wodn, woor 't der umme gaon zol, wee 't deepste in de grond zol können kommen.

Ton op dén dag 't spul begon, bleek al gauw, dat 't de meeste veugele neet zo glad af ging. Ton 't aover was — um zes uur— leten ze an mekare zeen hoo depe ze egraven hadden. Allene dat kleine ding —dat in de zomer zo hoge evlaogen hadde— was ter

nog neet. Pas umtrent kwart veur zeuven kwamp e der an, met op-estokken stat, en 'n weule achter zich an. Door kek elk-ene wel 'n betjen vremd van op. Hee zae: "Ik bun met mien kammeraod naor benejen ewes um naor 't grondwater te kieken. Ie könt 't de weule vraogen, want hee is met-ewes". En zo kwam dat hele kleine veugelken an de name winterkoning.

### BOERENNACHTEGAAL

(*Prunella modularis, heggemus*)

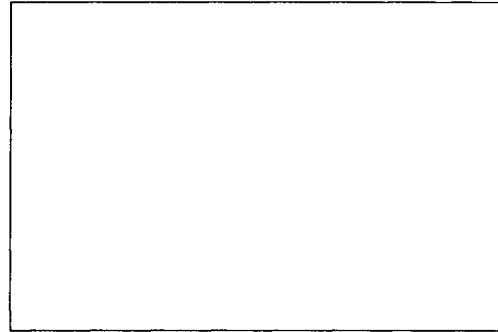
- 01 BOERENNACHTEGAAL: Sto / Alm 1938 [Vr A'dam 6, 30], sHe 1982 [Telge 3, 29].  
 02 BOERENNACHTEGALE: Eib.  
 03 BASTAARDNACHTEGAAL: / Ang 1938, Did 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 04 HEGGENTÄÖTER: / Loch 1938, Gels 1938, Groen 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 05 PIEPVOGEL: / Acht 1895 [Telge 2, 98].  
 06 PIEPVÖGGELKEN: / Win 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 07 PIEPERKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 173].  
 08 WANDPIEPERKEN: / Eib 1938 [Vr A'dam 6,30].  
 09 BLAULEGGER: / Zev 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 10 BLAUWBORSJE: / Did 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 11 HAAGMUSSE: / War 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 12 DORENTUKKELTJEN: / Gor 1938 [Vr A'dam 6, 30].  
 13 SCHOPPENVÖGGELKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 206].

**Lar 1927:** Arend —die alles weet van toefvinken, bi-jmezen, heggentäöterkes en zo meer— wijst mij op een verborgen hoek in de akkerheg: een gietelinksnest met vier eieren [Heuvel 1, 156].

### ROODBOSJEN

(*Erithacus rubecula, roodborst*)

- 01 ROODBO(R)SJE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 109].  
 02 ROODBÖ(R)SJE(N): Zut, Din, Sin, Sil, Wesd, Wesv, || Haak.  
 03 ROODBÖ(R)SKE(N): Meg, Vars, Sil, Kep, Olb, Zev, Did || Wilp, Vre, Stlo, Ges.  
 || roodbö(r)steken: Slo, Ram.



### Roodbosjen

- || roodkeeltje(n): Anh, Emm, Elt, Kle.  
 || roodkeelken: Rhe.

**Kot veur 1934:** 't Wier ne mooien aovend. De zonne genk zo prachteg onder. Uut 't lege slat —achter de schoppe waar den warf bleujden— kwam ne lekkere honnegloch. In de buske zatten overal de roodborstokes te fuutkene en te kwetterne. Hoge boven in den dikken eke van Beukengrond floot ne getelink, dat 't wied in de ronde klonk [Meinen 6, 308].

### NACHTEGAAL

(*Luscinia megarhynchos*)

- 01 NACHTEGAAL: Acht, Liem / Bor 1882 [Kobus 1, 463].  
 02 NACHTEGALE: Loch / Acht 1895 [Telge 2, 88].  
 03 NACHTEGAOL: Lob.  
 04 ACHTERGAAL(TJE): Pan / Pan 1988 [Telge 7, 9].

**Aal:** A'j 'm heurt zingen, zeg i-j: "Heur ne nachtegaal"; a'j 'm zeet zitten en 'm anwiest: "Kiek 'n nachtegaaltjen".

**Eef:** 'n Nachtegaal kömp in de meimaond op slag. As e eenmaal op slag is, hef e 'n prachtege zang. Hee zit vake vlak bie zien nös in de brandnettels of vlak doorbaoven. [OP SLAG KOMMEN].

**Lob:** De nachtegaol kump hier maor weineg veur.

**Doet:** In Deutekem in de ni-jbouw van Aoverstegen kwam op 24 april 1987 'n nachtegaal an. De eerste twee dagen fluitten e

nog niet zo mooi, maor op de derde dag het e 's nachs van twaalf tut zeuven an één stuk deur tussen de flats zitten fluiten. Ok doornao was e iedere nacht te heuren. Tut 22 mei; toen was e der op-ens niet meer. Ok andere joren zatten der al wel nachtegalen tussen de flats, maor dat duurde dan hoog-uut één of twee nachten.

**Loch:** De nachtegale slöt, of zingt [SLAON; ok: Doet, Olb]

**Doet:** 'n Nachtegaal sleet of slöt.

**Meg:** Vrogger heurden i-j de nachtegaal heel völ slaon in 't Landfortse Bos. Now is e der niet meer; jammer.

**Tol:** A'j 'n nachtegaal heurt, zeg i-j: "Heurt 'm 's fluiten!"

**Bel:** Ne nachtegaal kan heel mooi fluiten.

**Kot veur 1934:** Buten was 't mooi. De maone ston hoge an de loch en ovver de eerde heeng ne griezen dauwdamp. Overal slo-gen de nachtegalen; wieter alles stille [Meinen 6, 255].

**Kot veur 1934:** Den aovend veel. In 't westen gleujden de wolken, as of ze van vuur wazzen. Ne nachtegaal begon te fluitene [Meinen 6, 150].

**Eib 1974:**

Smachtend klunk oet 't elzenbusken 't Teuntjen van den nachtegaal [G. Odink 1, 44].

**Eib 1973:** As 't elzenloof zo groot is as ne nachtegaalstonge, dan kump de nachtegaal weer [H. Odink, 3, 168].

### SCHIET-IN-'T-VUUR

(*Phoenicurus ochruros*, zwarte roodstaart)

01 SCHIET-IN-'T-VUUR: / Ruu 1913 [Zwart 1, 334].

### ROOBBORST-WALDUKER

(*Saxicola torquata*, roodborsttapuit)

01 ROOBBORST-WALDUKER: / Win 1971 [Deunk 1, 192].

### WALDUKER

(*Oenanthe oenanthe*, tapuit)

01 WALDUKER: / Win 1971 [Deunk 1, 273].

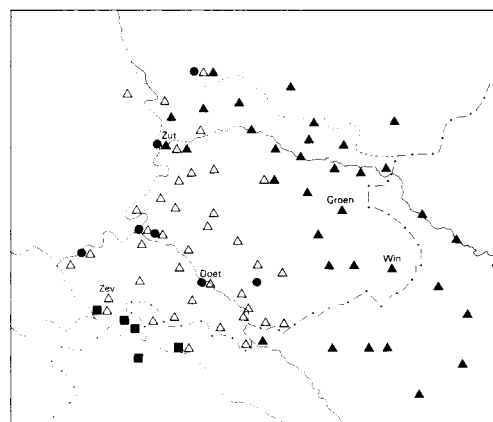
02 WALTAKKEN: / Win 1903 [Meinen 1, 169].

03 WALDTAKKER: / Lie 1943 [Weenink 1, 78]

### GIETELING

(*Turdus merula*, merel)

01 GIETELING: Gor, Alm, Vor, Ruu, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Ste, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / N Acht ca 1856 [Telge 4, 40], No Acht 1883 [Telge 4, 66], sHe 1982 [Telge 3, 52] || Wilp.



△ gieteling 01-03    ▲ geteling 04-07  
● merel 08        ■ mal 09

De benaming gieteling, geteling is in Acht en Liem algemeen bekend. Geteling kump veural veur in de No Acht en in Westfalen; gieteling in de Liem en in 't angrenzende deel van den Acht. De standaard-Nederlandse benaming merel is op-egeven veur plaatsen langs den lesselt en den Olden lesselt. Mal is 'n benaming dee langs de Rijn veurkump.

02 GIET(E)LINK: War, Din, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Tol / Ruu 1913 [Zwart 1, 334], Vars 1985 [Telge 6, 121] || Bat.

03 GIETLING: Wich, Gen, Vars, Sil / Acht 1882 [Telge 2, 42] || Emm, Elt.

04 'GETELING: Harf, Eef, Zut, Loch, Lar,

- Zwi, Bor, Gees, Haa, Eib, Bel, Lich, Aal, Win / Eib 1980 [Telge 1, 26] || Bat, Mar, Haak.
- 05 GEETLING: Bor, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre / Bor 1882 [Kobus 1, 460] || Rhe.
- 06 GEETLINK: Ruu, Gels, Nee, Aal, Bre / Ruu 1930 [Zwart 3, 235] || Vre, Stlo, Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb, Boch, Anh.
- 07 'GETELINK: War, Nee, Bel, Lich, Aal / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 100], Win 1971 [Deunk 1, 68] || Slo.
- 08 MEREL: Zut, Sin, Doet, Dre, Does, Lat || Bat.
- 09 MAL: Her, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 85] || Emm, Kle.
- 10 ZWATTEN LIESTER: Loch.
- 11 RAEENFLUITER: War.
- 12 WATER-GAITJAN: Bor.

**Wohl:** Gieteling; met 'n lange ie as in bier.

**Sll:** Gietling; met 'n lange ie as in bier.

**Did:** Mien moeder uut Herwen nuumt dat ding 'n mal.

**Aer 1938:** Het mannetje heet: mal; het wijfje: LIESTER. Jonge malle [Vr A'dam 6, 29].

**Vars 1938:** Een buurman van 88 jaar deelde mee, dat zij die vroeger krampveugele noemden [Vr A'dam 6, 29]. [KRAMPVOGEL].

**Lob:** Malle kunne mooi fluite.

**Zel:** 'n Gietelink zingt vake heel mooi, maor haalt ok de kersen van de boom.

**Loch:** 'n Zwatte liester fluit; as e alarm slöt, dan tjakkert e. ['TJAKKEREN].

**Lar:** As ie good luustert nao 'n geteling, dan röp e "Spindikke"; tenminste hier in Loorne!

**Voo:** Mennekes gietelings wieren veur den oorlog gevangen met 'n gietelingennet, want door was handel in. Ze wieren veur zo'n zesteg cent 't stuk verkoch.

**Win 1903:** De merel zingt: "Mien breur Jan en ik; wi-j gingen nao Hadderwik. Door kochten wi-j twee brood; veur één lood. Is dat neet goodkoop?" Het wijfje antwoordt: "Dat geleuf ik, dat geleuf ik!" [Meinen 1, 169].

**Liev 1943:** Zijn ingewikkeld gezang (van de merel) heeft er veel van weg alsof iemand roept: "Grete; waor is Berend?" En het antwoord hierop laat hij volgen met: "Hee is slete halen" [Weenink 1, 76].

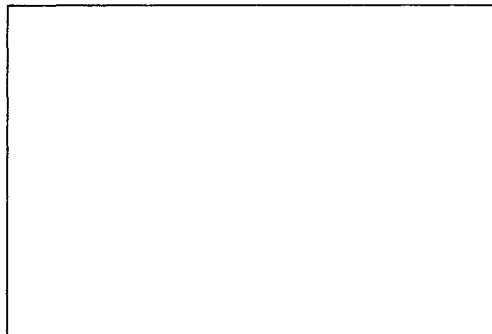
**Acht-Tw 1948:** Liedje van den getelink: "Vrouw, wis te dien kind verkopen? 'k Geve

der ne snieje brood vuur. Wis te 't doon? Wis te 't doon? 'k Geve der twee vuur. Wis te 't doon?" [Wanink 1, 100].

**Din 1968:** Hoe goed is ook het woord gietelink gekozen. Luuster maor 's as e verschrikt opvlög: "Giete, giete, giet!", röp e dan [F.J.Keuper in: ADW 4, 2, 13].

**Vor 1967:** Deur de tekke van de seringebos rospelt 'n geteling. Wat dat dink zich toch nog drok mik op dissen mooien aovend [Ribbers in: Moespot 55, 8]. [RO SPELEN].

**Kot veur 1934:** En dan ... den getelink. Hee was defteg in 't zwarte —helemaol zwart—, maor zienen nibbe was gael as gold. In maert was e al begonnene met fluiten. Hee kwam an den aovend uut den bos vlegen en genk in 't uterste töpken van 't denneken zitten. En dan begon e te fluitene. Mooie, lange, depe tonen klonken veer in 't ronde. Zo onder 't wark deur luusterden ze der bi-j Maotman met geneugen nao. Jao; soms leten ze 't wark wal is efkes umme rösten. Tussen de dichte, greunen tekkere van den jongen denne begon 't wiefken van den getelink 'n nust te bouwene. Noo en dan heelp hee ok. In mei was 't allange klaor; de eiere laggen der al in. Doo der jongen uut de eiere ekroppene wazzen, kregen de beide olden 't adeg drok met opvoorn; 't menneken heel teminsen neet völle tied veur fluiten ovver. In de heujenstied wazzen de jonge getelinge vlugge [Meinen 2b, 59].



*Gieteling*

#### **VELDTJAKKER**

*(Turdus pilaris, kramsvogel)*

01 VELDTJAKKER: Eef.

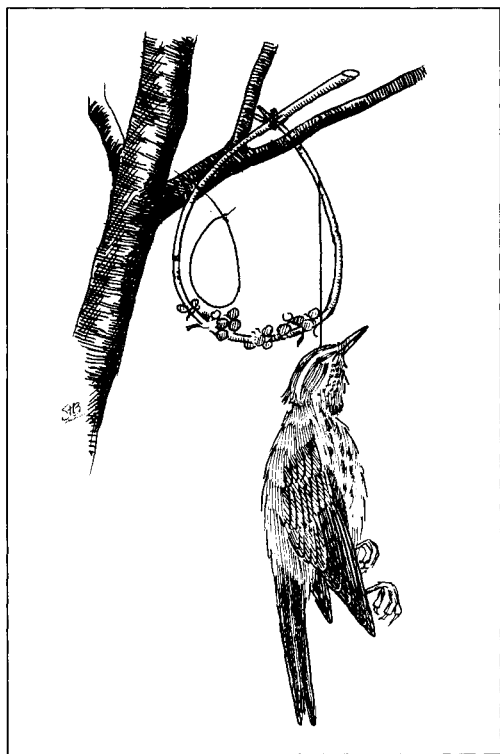
02 SJAKKER: Loch || Mar.

- 03 KRAMSVOGEL: / Din 1835 [Telge 4, 19].  
 04 KRAMPSVOGGEL: / Aal 1938 [Vr A'dam 6, 14].  
 05 KRAMSVOGGEL: / Win 1985 [Broedvogels, 1, 159].  
 06 LIESTER: Vor.

**Olb:** Dit joor hebben wi-j 'n bruudgeval van 'n kramsvogel gehad. Dat was —zover a'k weet— hier in de omgeving 't eerste geval. De kramsvogel is wel de brutaolste onder de liesterachtegen. As ter 'n kraej of ekster in de buurt kwam, gingen ze der met z'n beien achteran tot ze op veilege afstand waren verdreven. Eén van beie ging dan direk weer 't nes op. Prachteg um dat te volgen.

Der was tegelijk met 't nes van de kramsvogels 'n nes jonge gietelings uitgevlaogen. 't Gebeuren verschillende keren dat de gietelings de jonge kramsvogels voeren. Umgekeerd he'k 't niet gezien.

#### LIESTER (*Turdus*)



*Koperwiek in liesterstrik*

- 01 LIESTER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 80].  
 02 LIESTERINK: Hen.  
 03 LIESTERIK: Key || Elt.  
 04 KRAMSVOGGEL: Bel.  
 || liesdaorn, liesdaorn: Vre, Stlo, Ges, Ram, Hei.  
 || zieppe: Rhe, Boch.  
 || waterkuntje: Wilp.  
 || droslienik: Rhe.

**Bel:** Ne liester wodt ok wal is kramsvogel eneumd.

**Vor:** De grote liester (*T. viscorus*) nume wiej ok wel: TUUNEKSTER. [Ok: Vars, Hen].

|| **Wilp:** 'n Liester wodt ok waterkuntje eneumd umdat ze vake zingt as ter raegen op komst is.

**Vars 1985:** Behalve op de zangliester en den dubbelen liester (de grote zangliester) wier der vrogger met 't liesterstrikken ok jacht emaaft op de kramsvogeale en de koperwieken [Telge 6, 212].

#### BONTE LIESTER (*Turdus viscivorus*, grote lijster)

- 01 BONTE LIESTER: Eib, Wesd.  
 02 DUBBELE LIESTER: Eef.  
 03 DUBBELEN LIESTER: Vars.  
 04 DUBBELEN KRAMSVOGGEL: / Win 1971 [Deunk 1, 141].  
 05 BLONDE LIESTER: Nee.  
 06 TREKLIESTER: Gor.  
 07 TUUN-EKSTER: Vars.  
 08 MAERTEN-GETELINK: / Win 1971 [Deunk 1, 141].  
 09 || sjakker: Bat.

**Vars:** Wi-j kent twee liesters: de zangliester en de dubbele liester. De benaming dubbele liester is bi-j ons 'n verzamelname veur verschillende veugele: den tuun-ekster (*T. viscorus*), de kramsvogel (*T. pilaris*) en de koperwiek (*T. iliacus*). Die laatste twee soorten wieren vrogger op den trek in den harfst estrikt. Der wier dan 'n horizontaal stöksken an 'n tak van 'n boom ehangen. In de midden van dat stöksken wier 'n trösken liesterbaezen ehangen. Links en rechts doorvan zatten dan strikken van peerdehoor. As 'n liester door zien kop deurstak was e der ewes.

'n Liester bracht 'n gros per stuk op. 'n Gros was toen-ter-tied 'n muntstuk dat zes cent weerd was.

**Vars 1985:** Laot now precies op den 21sten meert de tuun-eksters bi-j ons weer in den hof waezen! [Telge 6, 357].

### STAKKERDUIT

(*Hippolais icterina, spotvogel*)

01 STAKKERDUIT: Win / Win 1971 [Deunk 1, 226].

02 STEKKERDUIT: / Win 1978 [mw. Nijenhuis 1].

03 OELENSPEGEL: Aal.

**Win 1971:** "Stakkerduit", zo umme dee strekke reup dat vöggelken völlietieds. [Deunk 1, 226].

### GRESKATER

(*Sylvia communis, grasmus*)

01 GRESKATER: Net / Ang 1938, Did 1938 [Vr A'dam 6, 27], sHe 1982 [Telge 3, 54].

02 GRESKETJE: / Aer 1938 [Vr A'dam 6, 27], Pan 1988 [Telge 7, 44].

03 GRESZAK: / Ang 1938 [Vr A'dam 6, 27].

04 GRÖZZEKAJJER: Win / Win 1938 [Vr A'dam 6, 27], Win 1971 [Deunk 1, 82].

05 TUKKER: / No Acht 1883 [Telge 4, 77].

06 HEGGE-KRUPERKEN: / Aal 1938 [Vr A'dam 6, 27].

### SJIELP-SJALP

(*Phylloscopus collybita, tjiftjaf*)

01 SJIELP-SJALP: Hen.

Ok op-egeven: TJIFTJAF, TJIEFTJAF.

### VLEGENVANGER

(*Muscipapa striata, grauwe vliegenvanger; Ficedula hypoleuca, bonte vliegenvanger*)

01 VLEGENVANGER, VLIEGENVANGER: Acht.

02 WIENTEPPERKEN: / Aal 1954 [Vr A'dam 26, 12].

03 MUGGENSNIPPER: / Win 1903 [Meinen 1, 169].

04 MUGGENSNAPPER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 145].

|| vlegensjnepper: Vre, Ges, Ram, Hei, Rhe, Boch, Anh.

|| vlegensjeppe: Stlo.

|| vliegesnep: Elt.

|| mugensjnepper: Ges.

**Haa:** Wiele kent de grieze en bonte vlegenvanger.

**Eef:** Wiele kent de grauwe en de bonte vlegenvanger. De bonte jaagt in 't veurjaar alle andere veugeltjes uut de nöskasjes. Wiele neumt 'm ok wal: TUIN-EKSTER of TUUN-EKSTER. Hee was vroger neet zo bekend, maor de laatste vijf-en-twinteg jaar kump e al langer hoe meer veur. Bie 't vlegen vangen is ter verschil tussen disse beide veugeltjes. De grauwe zit meestal op 'n tak in 'n boom en keert naor de tak weerumme, as hee 'n insect gevangen hef. De bonte döt dat neet.

● *Veur de grauwe vlegenvanger bunt de volgende namen op-egeven:*

01 PLAATVINKE: Din, Vars / Win 1971 [Deunk 1, 175], Vars 1985 [Telge 6, 266].

02 PLAATVINK: Sil / Win 1978 [Mw. Nijenhuis 1].

03 PLAATVÖGGELKEN: / Win 1903 [Meinen 1, 169].

04 WIENTEPPERKEN: / Win 1978 [Mw. Nijenhuis 1].

05 WIENPIEPPERKE: / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].

06 || LATTENTUKKER: Haak.

**Vars:** De grauwe vliegenvanger numen ze vroger 'n plaatvinke.

### MEZE

(*Parus*)

*De meeste mezensoorten hebt (ongeveer) dezelfde namen as in 't standaard-Nederlands. Zo wodt veur de kuifmees, kuifmeze, kuifmeze en koefmeze op-egeven; veur de zwarte mees (P. ater) zwatte meze, veur de staartmees (Aegithalos caudatus) staart-*



meze en statmeze, veur de pimpelmees (*P. caeruleus*) ok pimpelmeze en veur de koolmees (*P. major*) ok koolmeze.

Uut de opgaven blik dat wat metwarkers de benaming *biemeze*, *bi-jmeze* as algemene benaming gebruikt en andere speciaal as benaming veur de koolmeze. Tweemaal is op-egeven dat de pimpelmeze zo eneumd wodt en éénmaal dat de zwatte meze zo heet.

01 MEZE, MEES: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 86] (Verg. krt. a).

02 BIE(J)MEZE: Eef, Vor, Ruu, Bor, Gees, Haa, Aal, Zel.

03 BI-JMEZE: Bel, Lich, Wesd, Hen || Anh.

04 BI-JMEES: Voo.

05 KOOLMEES: Meg.

|| bi-jmieze: Rhe, Boch.

|| maize: Emm.

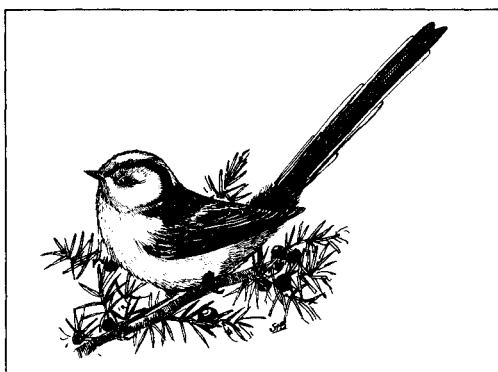
**Voo:** Bi-jmees; door wieren zowel koolmezen as pimpelmezen met bedoeld. Andere mezensoorten bunt mien uut Voorst niet bekend.

**Hen:** Mien moeder gebruikten altied 't woord bi-jmeze.

**Meg:** Wi-j heb hier bi-j huus van die voerbuultjes opgehangen en dooraan kommen völ meeskes pikken. De mensen uut de buurt numen die koolmeeskes.

**Lich:** Bi-jmeze is de name veur alle soorten mezen. Ze heet zo umdat ze in de winter de bi-jen met "tikken" op den korf noor boeten lokt en ze dan opvret. Bi-jmezen könt zo 'n heel bi-jenvolk an.

**Eib 1974:** Meeskes fluustern en ze rätelen [G. Odink 1, 75].



Statmeze

## TOEFVINKE

(*Parus cristatus*, kuifmees)

01 TOEFVINKE: Gels, Bel.

Ok op-egeven: KUUFMEZE, KUUFMEES, KOEFMEZE, KUIFMEZE.

**Gels:** 'n Kuifmees neumt ze hier wal toefvinke.

## ROUWMEZE

(*Parus ater*, zwarte mees)

01 ROUWMEZE: Loch.

Ok op-egeven: ZWATTE MEZE, ZWATTE MEES.

**Loch:** 'n Rouwmeze heet in 't Nederlands: zwarte mees.

## PIMPELMEZE

(*Parus caeruleus*)

01 BI-JMEES: Ulf.

02 BLAUWMEZE: Loch.

03 BLAUWMEES: / War 1938, Ang 1938 [Vr A'dam 6, 23].

04 BLAUWE MEZE: / Alm 1938, Vor 1938, Aal 1938 [Vr A'dam 6, 23].

05 BLAUWPETJE: Vars.

06 PAAPMEZE: / Gor 1938 [Vr A'dam 6, 23].

07 PAPERTJEN: / Gor 1938 [Vr A'dam 6, 23].

08 BOUWPIETJE: Wesv.

09 BOUWMEISTERKEN: / Zel 1938 [Vr A'dam 6, 23].

|| nonnenmieze: Boch.

Ok op-egeven: PIMPELMEZE, PIMPELMEES.

## KOOLMEZE

01 BIE(J)MEZE: Loch, Nee, Eib, Bel / Acht 1895 [Telge 2, 12], Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Eib 1980 [Telge 1, 9] || Wilp.

02 BI-JMEES: Sil, Kep, Oib / sHe 1982 [Telge 3, 16] || Eit.

- 03 BI-JMEZE: Rek, Din, Wesd / Win 1903 [Meinen 1, 169], Win 1971 [Deunk 1, 25], Vars 1985 [Telge 6, 56], Pan 1988 [Telge 7, 18] || Hei, Rheb.
- 04 SCHIET-IN-'T-VUUR: Ruu, Win, Vars, Dre, Hen / Aal 1964 [Rots 1, 43], Vars 1985 [Telge 6, 56] || Rhe.
- 05 BOUWMEESE: / sHe 1982 [Telge 3, 22].  
 || sjiet-in-'t-veur: Vre.  
 || riejeze: Ges.  
 || nieniefeken: Vre.

Ok op-egeven: KOOLMEZE, KOOLMEES.

**Eib:** Biejmeze, omdat ze zo geerne de biejen dee oet 'n korf komt, gelieke op et.

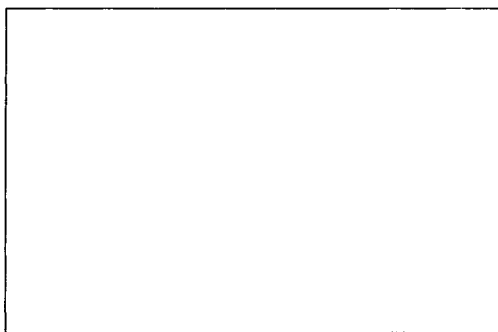
**Kep:** De koolmees wudt ok bi-jmees genuumd. Hie geet in de winterdag veur 't vlieggat van 'n bi-jenkas zitten pikken en mik zo de bi-jenkas van peceel. [Ok: Wesd].

**Hen:** De koolmeze heit ok schiet-in-'t-veur.

**Oib:** De zang van de bi-jmees is twee of driemaal achter mekaar: "Schiets-in-'t-veur".

**Win 1903:** In de lente zingt de koolmees: "Schiets-in-'t-veur, schiets-in, schiets-in", dat wil zeggen: het veur kan me niets meer schelen: ik heb geen kunstmatige warmte meer nodig [Meinen 1, 169].

**Lar 1927:** "Schiets-in-'t-veur", roept de koolmees [Heuvel 1, 104].



*Koolmeze*

#### BOOMLEUPERKEN

*(Certhia brachydactyla, boomkruiper)*

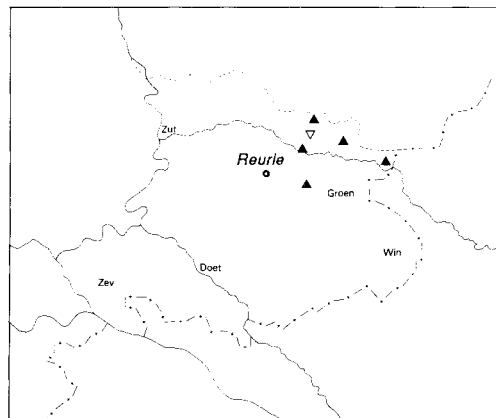
- 01 BOOMLEUPERKEN: / Acht 1882 [Telge 2, 16], No Acht 1883 [Telge 4, 64], Zel 1938 [Vr A'dam 6].

- 02 LEUPERKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 79].  
 03 WANDPIEPKEN: Haa.

#### WIELEWAAL

*(Oriolus oriolus)*

- 01 WIELEWAAL: Acht, Liem.  
 02 WIELEWALE: Ruu, Loch, Rek / Acht 1895 [Telge 2, 151].  
 03 WIELEWAOL: Zev.  
 04 WIEDEWALE: / Acht 1895 [Telge 2, 151].  
 05 WIEDELE-WADDELE: Vars / Vars 1988 [Telge 6, 405].  
 06 WEDDEWAH: / Win 1971 [Deunk 1, 79] || Vre, Rheb.  
 07 PIET-VAN-REURLE: Bor, Bel / Bor 1913 [Zwart 1, 334], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 160].  
 08 PIET-VAN-RUURLE: Gels.  
 09 PIETJE-VAN-RUURLO: Rek.  
 10 PIEP-VAN-RUURLE: Nee.  
 11 GRETE-VAN-GLUURNE: / Win 1971 [Deunk 1, 79].  
 12 GAELE WALE: / Vor 1938 [Vr A'dam 6, 14].  
 13 BONENPOTTER: Bel.  
 14 GAELE GIETELING: / War 1938 [Vr A'dam 6, 14].



▲ Piet-van-Reurle 07-10 = "wielewaal"

▽ Piet-van-Reurle 08 = "scholekster"

In 't noord-oosten van den Acht is de benaming Piet-van-Reurle bekend. 't Is 'n benaming dee —spottend— den zang van twee veugele weergif: *wielewaal* en *scholekster*.

15 GOLDLIESTER: / Aal 1938, Aer 1938 [Vr A'dam 6, 14].

- || werrewal: Ram, Hei.
- || weddewal: Rhe, Boch.
- || weddewaag: Ges.
- || weddewoh: Stlo.
- || wielewa: Emm.
- || gold-amsel: Ges.
- || pinkstvoggel: Ges.
- || tureluut: Elt.
- || pirol: Anh.

**Gels:** 'n Piet-van-Ruurle röp zien eigen name. [ROPEN].

**Loch:** De wielewale röp: "Piet van Reurle, Piet van Reurle!" [Ok: Lar, Bor, Gees, Bel].

**Rek:** 'n Pietje-van-Ruurlo röp: "Nog neet riepe genug".

**Eef:** 'n Wielewaal röp vake: "Vief kalle jongen!" [ROEPEN].

**Vor:** Mien grotvader leerden mien dat 'n wielewaal "Mien wief hef vief kale jongen!", röp.

**Din:** 'n Wielewaal zeg: "Wief kom hier, wief kom hier!" En as e in 'n kerseboom zit: "'k Zal ze 's probiern; 'k versloeke mi-j al!". En at e markt, da'j 'm veur de gek hebt, röp e: "Bu'j gek, bu'j gek!".

**Ang:** 'n Wielewaal röp: "Riek ben ik!".

**Vars:** De wiede-waddele röp: "Viglio!".

**Win 1903:** Zo nu en dan noemt de wielewaal iemand bij naam: "Grietje-van- Guur!" in Corle. "Hulzer-Jan-Berend!", in de dorpbuurt [Meinen 1, 169].

**Liev 1943:** De wielewaal kan men dikwijls in de boom horen roepen: "Riepe genug; lao'k ze maor is mangs proberen!".

**Win 1971:** "Grete-van-gluurne", zo wodt de weddewah wal is eneump nao zienen röppe [Deunk 1, 79]. [RÖPPE].

**Olb:** De wielewaal is hier sinds 'n joor of zes; hie was hier vrogger totaal onbekend. Hie jodelt; soms blaost e as 'n kat. [JODELEN, BLAOZEN].

**Wesd:** As wi-j vrogger zo in de joren 1925 tut 1930 in 't veurjor 't jongvee naor 't Ruurlse Broek brachten, dan viel mi-j an de Scheiddiek —tussen Tolhutte en den Domhofsdiek— altied 'n nust van de wielewaal op. 't Zat in 't Hondekolksbusken an 't ende van 'n tak, tamelek hoge in 'n boom en der was niet bi-j te kommen. Later was 't niet meer bewond en zag i-j de wielewaal der ok

niet meer. De wielewaal is één van de mooiste vogels die 'k in de Achterhoek kenne.

#### TUUN-EKSTER

(*Lanius collurio*; *grauwe klauwier*)

01 TUUN-EKSTER: Din, Hen / Ruu 1930 [Zwart 3, 239].

02 TOEN-EKSTER: Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Groen 1936 [Mogendorff 1], Aal 1938 [Vr A'dam 6, 24].

|| sjat-ekster: Emm.

#### TOEN-EKSTER

(*Lanius excubitor*, *klapekster*)

01 TOEN-EKSTER: Kep / Bor 1938, Groen 1938, Lich 1938, Aal 1938, Bre 1938, Win 1938 [Vr A'dam 6, 24].

02 TOEN-AEKSTER: / Eib 1938 [Vr A'dam 6, 24].

03 TUUN-EKSTER: Hen / Loch 1938, Din 1938, Sil 1938, Zel 1938 [Vr A'dam 6, 24].

04 TUIN-EKSTER: / Gor 1938 [Vr A'dam 6, 24].

05 KRIET-AEKSTER: / Gels 1938 [Vr A'dam 6, 24], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 48].

06 HALVE EKSTER: / War 1938 [Vr A'dam 6, 24].

07 VALSE EKSTER / Vor 1938 [Vr A'dam 6, 24].

08 WACHTER: / Alm 1938 [Vr A'dam 6, 24].

#### MARKOLLE

(*Garrulus glandarius*; *Vlaamse gaai*)

01 MARKOLLE: Harf, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Zie, Harv, Wesd / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 140], Eib 1980 [Telge 1, 50] / Haak, Vre.

02 MARKOL: Eef, Ruu, Bor, Zel, Doet / Acht 1882 [Telge 2, 84], Ruu 1917 [Zwart 2, 312].

03 MARKAOLE: Gor, Eef, Wich, Vor, Loch, Zwi, Nee, Hen, Key, Baa || Bat.

04 MARKAOL: Kep / No Acht 1883 [Telge 4, 71].

05 MARKOLF: Eib, Vars, Wesd, Zel, Sto / Acht 1882 [Telge 2, 84], sHe 1982 [Telge

- 3, 97], Vars 1985 [Telge 6, 221] || Emm.  
 06 MARKOLVER: Aal, Bre, Win, Wesd / Win 1971 [Deunk 1, 140].  
 07 MAKKOLVE: Lich.  
 08 MAKKOLF: Din || Eit.  
 09 MARKOLN: Eib.  
 10 MARKOLDE: Bel.  
 11 MARREKAOLE: / Win 1971 [Deunk 1, 140] || Wilp.  
 12 MARKLAOW: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 140].  
 13 MAARKOLF: Voo, Sil.  
 14 MAERKOL: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 85].  
 15 MEERKOL: Eef, Bre, Ulf, Doet, Wehl, Oib / Acht 1895 [Telge 2, 85].  
 16 MEERKOLF: Ang, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 98].  
 17 MEERTKOL(F): Gen.  
 18 MERKOLF: Did.  
 19 GAAIE: Eef || Bat.  
 20 GAAI: Eib.  
 21 GAOI: Meg.  
 22 BOK: / Din 1938 [Vr A'dam 6, 12].  
 23 EIKENPOTTER: Aal.  
 || markole: Stlo, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.  
 || markoele: Ges, Slo, Ram.  
 || maarkolle: Mar.  
 || matkolf: Kle.  
 || arwtenvraeter: Wilp.  
 || boon-aekster: Vre.  
 || schrap-ekster: Ges.  
 || deler: Rheb.  
 || pollesi-j-des-waldes: Anh.

**Bel:** 'n Markolle is 'n echten rover; veural as e jongen hef, gaot alle jonge veugels der an.

**Vars:** Markölvare bunt de wachters van de bos.

**Eef:** 'n Markaole schreeuwt of schettert, maor kan ok andere veugeltjes naodoon. [SCHREEUWEN; ok Loch, Win, Vars, Hen || Haak. SCHETTEREN].

**Vor:** 'n Markaole reert of schreeuwt [RE-REN; ok: Ruu, Win, Hen].

**Kot 1925:** Unzen goeien Jan-Baerend zag bi-j gelaegenheid wal is ne haze veur 'n kenien an en bi-j vergissinge schoot e wal is ne veldhenne in plaatse van ne doeve of ne fazante in stae van ne marrekolver [Meinen 3, 34].

**Win 1978:** Den vöörwerker krup op ziene

fietse —he sprunk daor jent op—, hee trök zien greune heudken met marrekolverveerkes luk schuuns op den kop en hee trök naor darp. Hee geet naor 't kantoor [Van Loo 1, 32].

**Zed 1982:** Veur afdekking van de eerpelekoel hiele wi-j scheve uut den bos. Ik gin dan geern met hen hale. Dan moch ik bi-j Tinus op de wage en ien 't bos von ik 't altied fijn. Um daor de weg weerum te vinde, dat was lasteg. Daorum blef ik maor ien de buurt van de laaiers, al wo'k graag ekatte, marrekolve, dassen, bunzing, haze en kniene zien [Köpp 1, 51].

**Vor:** Twee boeren kregen -heel vrogger- is ruzie met mekare um 'n koe. 'n Onafhankeijken scheidsrechter maakten uut dat dee koe verkoch zol wodn en dat den opbrengste netjes tussen eur beien verdeeld mos wodn. Noe trof 't ongelukkeg, want den opbrengste was 'n on-aeven bedrag. En toe begon dat hele spul weer van veurn af an. 't Leep now neet zo bes af, want ze sloegen mekare dood.

'n Hötjen later kwammen dee beide boeren as ekster en kooldoeve weer op de weerld. En geleuf maor neet dat den ruzie noe aover was; ze bleven an 't ruzie maken. A'j noe goed luustert, hef 'n kooldoeve 't nog altied aover: "Mien koe-koe, mien koe-koel!", en den ekster schettert der aoverhen: "Bu'j gek gekke gek, bu'j gek gekke gek!".

## EKSTER

(*Pica pica*)

01 EKSTE(R): Acht, Liem.

02 AEKSTER: Bor, Gees, Gels, Eib, Bel, Zie / Acht 1895 [Telge 2, 1] || Anh.

03 EISTER: / Win 1978 [mw Nijenhuis 1].

04 TOEN-EKSTER: Lich, Aal, Bre || Vre.

05 TUUN-EKSTER: Key || Kle.

06 GAIT: Loch / Groen 1938 [Vr A'dam 6, 11].

07 GAIT-MAN: Aal / Groen 1938 [Vr A'dam 6, 11].

08 GAIT-UUT-DE-HEGGE: Loch.

|| eekster: Mar, Haak.

|| ekstert: Rhe, Boch.

**Bre:** Ne tammen ekster ko'j leren praoten. "Gait", kon e al gauw zeggen.

**Eef:** Iej könt ze tam maken en ok praoten leren, maor dat völt neet met: iej mot völle geduld hebben. As eksters 'n nöst maakt, zeg iej: "Kiek; de eksters bunt an 't TIMMEREN". Woorumme 'n ekster timmert kö'w neet zeggen. [Ok: Vars].

**Acht-Tw 1948:** Der timmert ne aekster in de peppeln [Wanink 1, 195].

**Vars 1985:** Den ekster is ene van de mooiste kreiachtegen. En net as völle roofdieren staelt e niet vlakbi-j huus. Maor met de regelmaote van de klokke geet e alle nuskes in de buurte nao. En völle jonge haeskes, fazantenkukentjes en zelfs uutgelopen knientjes gaot ter an, at e ze te pakken kriegen kan. As de jagers ze niet zo kort hielen, ha'w in 'n paar joor —net as in zo-völle zudeleke landen— allene mor kreiachtegen aover [Telge 6, 101].



*Ekster*

**Zel:** Mooie vogels um te zien, maor toe wi-j vrogger zelfs nog kukens opfokten, mos i-j altied oppassen dat ter gien eksters in de kukenloop kwammen, want dan was i-j ow kukens kwiet.

**Lat:** At de eksters te keer ginge, ging der in de buurt iemand of 'n beest dood.

**Ang:** As de eksters schettern, kriej 'n brief.

**Bel:** As de aeksters 't nus baoven in 't töpken van 'n boom maakt, kriege wi-j dat zommer weineg wind.

**Dre 1982:** In februari wazzen twee eksters in één van die peppels 'n nest gaon bouwen [Lucassen 1, 22].

**Wesd 1985:** Door geet 't hen met Gaitman", zei den ekster doe 'm de katte in de bek had [Telge 5, 30].

**Acht 1882:** TODDEVOS (gezegd van kinderen, eksters) die alles meesleept [Telge 2, 133].

● *'t Nus van 'n ekster hef in wat plaatsen nog 'n bezondere name:*

**Vars:** 'n ekster timmert 'n KOUWE in den top van 'n boom en mek door 'n kappe op.

**Win:** 't Nus van 'n ekster heet ne EKSTER-KOOIE.

**Lich:** 'n Groot eksternus heet ne EKSTER-KASTE.

### SCHETTEREN

*'t Geluud dat 'n ekster maakt, heet schettern.*

01 SCHETTEREN: Eef, Vor, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Aal, Meg, Wesd, Doet, Hen, Olb, Zed, Lob || Bat.

02 SKETTERSKEN: Bel.

03 REREN: Ruu, Win.

04 SCHREEUWEN: Win.

05 KRASSEN: Wich.

06 GAKKEREN: Hen.

**Bel:** 'n Aekster skettasket.

**Aal 1982:** Den ekster lacht en tatert deur de beume [Joh v Hameland 1, 10].

**Lar 1927:** "Heurt die eksters is schetteren. Ondeugende duvels veur de hoonderkuken. Dat nöst mot ter uut". "Laoten zitten", meent Gait-eum, "'t Geet ter met as met de schooliers: in de harbarge stelt ze neet. Eénmaol ha'k 'n ekster eschotten. 'n Menneken was 't. Neet lange duurden 't of der kwammen wal twinteg vri-jers opzetten. Schreeuwen en oorlog! 't Wiefken hef neet lange etreurd. Den anderen dag was 't weer etrouwd [Heuvel 1, 107].

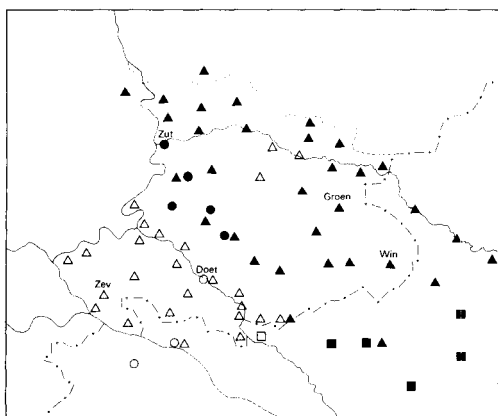
### KRAEJE

*(Corvus, kraai)*

*Heel vake wodt de verschillende soorten kraejen neet onderscheiden. De gevallen dat ter wel namen deur de metworkers opegeven bunt dee anders bunt as de standaard-Nederlandse namen, wodt in onder-paragrafen weer-egeven. Gangbore benamingen veur de verschillende soorten,*

*deur de metwarkers op-egeven, bunt: zwatte kraeje, zwatte kreie, zwatte kraaie (Corvus corone corone); bonte kraeje, bonte kreie, bonte kraaie (Corvus corone cornix), roek, roeke (Corvus frugilegus), kauw (Corvus monedula spermologus).*

- 01 KRAEJE, KREIE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Key, Baa / Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Din 1978 [Deunk 1, 122] || Wilp, Bat, Vre, Stlo, Ges, Slo, Rheb.  
 02 KRAEJ, KREI: Ruu, Zwi, Bor, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / No Acht 1839 [Telge 4, 29], sHe 1982 [Telge 3, 85], Pan 1988 [Telge 7, 73] || Emm.  
 03 KRAAIE: Zut, Wich, Zel, Hen, Tol.  
 04 KRAAI: Doet || Emm, Kle.  
 05 KREJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 130] || Mar, Haak.



- ▲ kraeje, kreie 01    △ kraej, krei 02  
 ● kraaie 03        ○ kraai 04  
 ■ kraie             □ krai

*'t Verschil tussen de weurde met -e en zonder -e an 't ende (kraeje, kreie — kraej, krei) besteeet neet allene zo as te verwachten is langs den Olden lesselt, maor ok rond Bor, Ruu. Opvallend is dat 't standaard-Nederlandse woord kraai allene maor op-egeven is veur Doet, en dat de aovergangsvorm kraaie ten zuud-oosten van Zutphen heel bekend is. In wat plaatsen in Westfalen kump de korte klinker a (kraie, krai) veur.*

06 ROEK: Lar, Gees.

- || kraie: Ram, Hei, Raes, Rhe, Boch.  
 || krai: Anh.  
 || kreej: Elt.

**Lar:** Roek is de name veur 'n gewone kraeje [Ok: Gees].

**Wesv:** De kraeje wiere "De arbeiers van Baron van Pallandt" genuumd.

**Ruu:** Kreien schreeuwt of reert. [SCHREEUWEN, ok: Vor, Zel, Hen || Bat, Mar; REREN, ok: Bel, Hen]

**Lob:** Kraeje doen krijse. [KRIJSE].

**Win:** Der kump nog völle meer raenge: de kraejen paafket nog zo. [PAAFKEN, ok: Win 1903 [Meinen 1, 169]].

**Doet:** Heur de kraaien (of: kraejen) 's krasen. [KRASSEN, ok: Olb, Zed || Bat].

**Zel:** At de kreien zo vliegt en schreeuwt is ter slecht weer op komst.

**Meg:** Kreien door barst 't van. Ze zitten met hele tröp bi-j mekaar.

**Zel:** De kreie is goed in eier uut 'n anders nus te halen. Ze zit vake met grote tröppe in de weide. Ze zegt dat at de kreien zo schreeuwt, der slech weer op komst is.

**Lich:** 'n Groot kraejennus heet ne KRAEJENKASTE.

**Vars:** A'j völle kreien bi-j mekare ziet, dan zie'j 'n VLOCH kreien.

**Lar 1972:** "k Wet 'n aos, 'k wet 'n aos!" "Waar zo, waar zo?" "Achterop 't Schao-pendieksken!" "Is 't vet, is 't vet?" "'n Old kreg, 'n old kreg!" (gesprek tussen twee kraaien) [Krosenbrink 1, 123].

**Acht-Tw 1948:** "Wat zegs te daovan", zae de kreje, doew harre ze ne moes dood-ebetten [Wanink 1, 130].

**Aal 1975:** De kraeje hef 'n drok gesprek met ne geetling op 't greune gres. Ze hebt de bek vol van den ekster, dee eur hele laeven ne wufte deerne is ewest [De Moespot 85, 18].

**Liem 1843:** Nog 'n fabeltjen veur 't slot. In den tied van Jupiter gienge Apollo en Mercurius 's uut kuiere. Doe spraoke ze aover den mins. Of ie waarlek dan toch niks dan zien eigen ik op 't oog had. Apollo twiefelde der nog aan. Mercurius wist 't zo vast as dat 'n kraej gin raaf is [Baardman in: G V-alm 136].

**Eef:** De ZWATTE KREJE röp: "Mien va,

mien va!”.

**Bel:** De zwatte kraejen könt oew vlak ovver den kop hen vlegen, maor a’j ’n scheetiezer bi-j ow hebt, dan zee’j der gin ene.

**Vars:** Zwatte kreien bunt slimme rovers. Ze pikt ’n zieken haze eerst de ogen uut de kop en maakt ’m dan af. Jonge haeskes en jonge fazantjes nemt ze zo met. ’t Stadsvolk het trouwens liever da’j door niet aover praot en schrieft.

**Eib 1974:**

En baoven was de grieze loch,  
Met zwatte kraejen in de vloch,  
Dee krassend in dat trieste vaal,  
Den dag nog kaler maakt as kaal  
[G.Odink 1, 71].

## KA

(*Corvus monedula spermologus, kauw*)

01 KA: Wich, Vor, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Bre, Doet, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 59], Vars 1985 [Telge 6, 162] || Mar.

02 KARKKA: Hen / Acht 1895 [Telge 2, 61].

03 KERKKA: Sil, Kep.

04 KERKKREI(E): Din, Ulf / Vars 1985 [Telge 6, 162].

05 KARKKRAAIE: Hen.

06 KARREKAAI: / sHe 1983 [Telge 3, 74].

07 KAAI: / sHe 1983 [Telge 3, 74].

08 KERKAOS: Lob / Zev 1938, Aer 1938, [Vr A’dam 6, 10], Pan 1988 [Telge 7, 63] || Kle.

09 KERKHAOS: Lob / Pan 1988 [Telge 7, 63].

10 TORENKRAEJ(E): Eef, Sil.

11 GAIT: Loch.

12 GAITMAN: Gees.

**Wich:** De ka nestelt in ’n schossteen.

**Bel:** As ter ne ka verongelukt —op wat va’n menere dan ok— dan komt ter ne helen trop op de begraffenisse.

**Ulf:** De kerkkrei wier wel tam gemaakt.

**sHe 1983:** JAKKOB - tamme kraai. “Pas op, dat ow dén jakkop niet wegvlug” [Telge 3, 71].

## KLEINE KRAEJE

(*Corvus frugilegus, roek*)

01 KLEINE KRAEJE: Eib, Win / Lich 1938, Win 1938 [Vr A’dam 6, 9].

02 ZAODKRAEJE: Eib / Vor 1938 [Vr A’dam 6, 9] || Vre, Ges.

03 KOUWTJE: Gels.

|| zaodkraie: Boch.

**Oib:** Ondanks ’t verschil wödt de roek stevas veur kraej uutgescholden.

**Hen:** De boeren menen dat de roeken schadelek waren: Ze halen de poteerpels uut de grond. In den Toldiek wodn de roeken: “De kosgangers van den heer van Baok” e-nuumd umdat ze bi-j ’t Kasteel van Baok nestelen.



*Kleine kraejen*

## BUISKRAEJE (2)

(*Corvus cornix, bonte kraai*)

01 BUISKRAEJE, BUISKREIE: Gor, Lar, Bor, Eib / Lar 1927 [Heuvel 1, 42].

02 BUISKREI: Ulf.

03 BUISKRAAIE: Hen.

04 BUISKREJE / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

05 BUUSKENKRAEJE: / Acht 1895 [Telge 2, 20].

06 WINTERKREIE, WINTERKRAEJ(E): Aal, Win, Vars, Wesv / sHe 1982 [Telge 3, 174].

07 GRIEZE KRAEJ: Gen, Wesv.

08 ZAODKRAEJE: Loch.

|| newwelkreie: Ges.

**Eib:** ’t Witte van ’n buiskraeje lik nen kiel en wie neumt dat ’n buis.

**Hen:** Buiskraaien zie’j tegenwoordig zowat niet meer.

**Bel:** A’j bonte kraejen zeet, krie’j ’n strengen winter.

**Vars 1985:** A'w vrogger de winterkreien zaggen (die wazzen der toe völle) dan zeie wi-j: "Dan bunt de holtsnippen der ok" [Telge 6, 409].

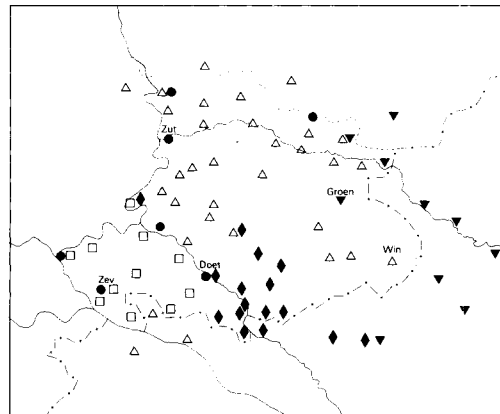
**Liem 1838:** En wat baat 't, mooi kleje: ulen vliege niet met bonte kraeje [Baordman in: GV-alm 178].

**Kot 1913:** Winterkraejen vlogen zonder geloed lege ovver de sneevlakte; in de beume fladdersketen nog 'n paar kleine vöggelkes [Meinen 2b, 138].

### SPRAO

(*Sturnus vulgaris, spreeuw*)

01 SPRAO: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Zel, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 124], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 187], Aal 1964 [Rots 1, 40], Win 1971 [Deunk 1, 225],



△ sprao 01      □ sprouw 02  
 ◆ spraon(t) 03-04      ▼ spraole 05  
 ● spreeuw(e) 08-09

*De Acht kent oover 't algemeen de benaming sprao; de Liem sprouw. Maor ten oosten van Doet kump 'n gebied veur met 'n ander woord: spraon(t). Westfalen en 'n paar Achterhookse grensplaatsen neumt dissen vogel spraole. Dudelek is dat 't standaard-Nederlandse woord langs de rivieren Rijn, lesselt en Olden lesselt Acht en Liem inkump.*

Eib 1980 [Telge 1, 79] || Wilp, Bat, Mar, Emm, Elt, Kle.

02 SPROUW: Wehl, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 140], Pan 1988 [Telge 7, 131].

03 SPRAON: Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Olb / Win 1978 [mw Nijenhuis 1], Vars 1985 [Telge 6, 329] || Rhe, Boch.

04 SPRAONT: Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Sil || Anh.

05 SPRAOLE: Nee, Rek, Groen || Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Rheb.

06 SPRAOLT: Ulf.

07 SPRAONE: Bel.

08 SPREEUW: Zut, Doet, Dre, Wesv, Zev.

09 SPREEUWE: Gor, Gels.

10 SPROTTER: / Acht 1882 [Telge 2, 125].

11 PROTTER: / Acht 1895 [Telge 2, 103].

|| sprole: Hei, Raes.

|| sprool: Hei.

**Wich:** Hier zek ze: Die spraon gaot toch te keer.

**Bel:** Spraonen staelt geerne de kasten van de kassebeume en de baezen van de vlee-baezestruke. Woor ze 's nachs zit, is in 'n paar joor 't onderholt dan ok één en al vlee-buske.

**Hen:** In de tied van den Eersten Oorlog wieren der bi-j ons völle spraonn eschotten; soms 'n panne vol in één schot. Die wieren dan kloor emaaft en dat was dan 'n lekker bräödseltjen.

**Vars 1985:** 'n Joor of wat eleen kwammen der 's aovvens van alle kanten tienduzenden spräöne um in 't Leemscherbos te aovernachten [Telge 6, 329].

**Pan 1988:** Bi-j 't sprouwejage moes je 's maerges al um vijf uur opstaon en dat ging den helen dag deur tot 'n uur of zes, zeuve. 'n Sprouwejager had 'n raotel ien de haand en die moes hi-j draeje. En dan mor krijsse: "Heiei-a!" Gi-j moes oppasse da'j de raotel niet ien de raege liet staon, want dan klonk die nie zo hard mer. Ze knalde ook wel is met karbied; dat deje ze ien 'n olde melktuit. Gi-j dee der 'n klein bietje waoter ien en dan 'n stuk karbied der bi-j; de deksel der op, 'n kraant onstaeke on 'n lange bonestaak en dan ging je achter 'n boom staon en dan hiel je 't vuur bi-j 't gat ien de bus en dan knalde



die: kaboengs! Weg ware de sprouwe dan [Telge 7, 131 en 132].

**Kot veur 1934:** De dage begonnen al langer en helderder te wordene. In 't holtgewas kwam ne paersen glood. An den aovend zat ter in den bos ne getelink te fluitene en kwammen der hele zwerme spraonn in de pöppels bi-j mekare, umme in den schemersken nao 't reet in 't vaene te gaone [Meinen 2b, 36].

**Lar 1927:** In de takken zit een babbelende spreeuwenschaar. "n Spraonnkarmse", zegt vader [Heuvel 1, 133]. [SPRAONN-KARMSE].

**Eib 1938:** De paringstijd van een sprao heet: SPRAO-KARMSE [Vr A'dam 6, 13].

**Vor 1938:** De jongen van een spreeuw heten sproppers [Vr A'dam 6, 13]. [SPROTTER].

## KWETTEREN

01 KWETTEREN: Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Rek, Gen, Voo, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 76] || Bat.

02 KWETTERSEN: Din.

03 SCHETTEREN: Alm, Eef, Nee, Zel, Kep.

04 SPETTEREN: Meg, Kep.

05 SCHREEUWEN: Lich, Bre, Sto.

06 KRIJSEN: Meg, Sin, Zev.

07 REREN: Baa.

08 GICHELEN: Gen.

09 TIERELIEREN: Eef.

**Eef:** Spraos könt kwetteren, schetteren of tierelieren. Ze doot vake andere vogelgeluden nao.

**Meg:** Spraonten krijsen of spetteren.

**Nee:** Spraonn schettat.

**Lich:** Ne sprao schreeuwt.

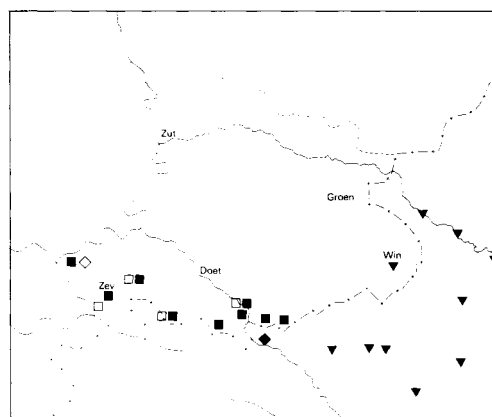
**Gen:** Heur de spraonten is gichelen.

**Kot veur 1934:** 't Was ne mooien dag in 't veurjaor. Hoge in de beume zit de spraonn te fluitene dat 't schik en aard hef [Meinen 6, 294].

## MUS

(*Passer domesticus*, *huismus*)

01 MUSSE: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Aal, Bre,



■ **kont** in: *husekont*, *huuskont* 10-12

□ **kloot** in: *husekloot* 13-14

◇ **drol** in: *huusdrol* 17

◆ **kut** in: *huttekut*

▼ **leuning**, *leunink* 20-21

*Dat de mus in de Liem weineg in anzeen steet, blik wel uut de namen met -kont, -kloot, -drol en -kut.*

*Winterswiek kent leuning, leunink, de benaming dee in westfalen algemeen bekend is.*

Win, Din, Vars, Wesd, Hen, Key, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 88] || Wilp, Bat.

02 HUUSMUSSE: Zut, War, Loch, Haa, Lich, Aal, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Olb || Bat.

03 HOESMUSSE: Groen.

04 MUS: Ruu, Meg, Ulf, Doet, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 112].

05 HUUSMUS: Bor, Gen, Sil, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Pan, Lob / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 118], Pan 1988 [Telge 7, 55].

06 HUSSEMUS: Meg, Ulf, Wehl, Zev, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 68] || Emm, Eit.

07 STRAOTMUS: Bor.

08 MUSKE: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel / Eib 1980 [Telge 1, 53] || Mar, Haak.

09 HOESMUSKE: Zie.

10 HUSSEKONT: Gen, Voo, Net, Ulf, Zev, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 68].

11 MUSSEKONTE: Din.

12 HUUSKONT: Wesv.

13 HUSSEKLOOT: Ulf, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 68].

14 HUUSKLOOT: / Pan 1988 [Telge 7, 55].

- 15 KLOTS: Meg.  
 16 KLUT: / Pan 1988 [Telge 7, 68] || Emm, Kle.  
 17 HUUSDROL: Wesv.  
 18 HUUSKRÄÖT: Ang.  
 19 HUUSKROT: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 55].  
 20 LEUNING: Win / Win 1971 [Deunk 1, 133]  
 || Vre, Hei, Rheb.  
 21 LEUNINK: / Win 1971 [Deunk 1, 133] ||  
 Vre, Stlo, Ges, Ram, Raes, Rhe, Boch.  
 || huttekut: Anh.  
 || kluts: Elt.  
 || moggel: Hei.  
 || tukker: Rheb.

Ok op-egeven: MUS.

**Eef:** Mussen wodt ok wal straatjonges e-neumd. [STRAOTJONGE].

**Win:** Hette? Der is pas hette as de leuninge beskreens op naober zienen nöndeure zittet!

**Bel:** Woor gebeurd in Beltrum: meister leert op schole rekkenen en vrög an Teuntjen: "Er zitten tien mussen op het dak. Je schiet er één af; hoeveel mussen zitten er dan nog op het dak?". Teuntjen: "Gin ene meer, meister".  
**Vor:** Kiek; der zit 'n DROBBEL mussen in de voerbak.

**Win 1969:** Op de bleke ligget dree, veer zwarte startvaeren en lege ovver de grond zit twee leuninge ne molkenteumer nao [Van Loo in: Schriewied 103].

**Zed 1982:** De jonges van de school bleuve 's mirrags aove. Bi-j vader zatte der dan ook geregeld wat ien de schoenkamer. Dat was altied, at vader ging aete en 'n middag-släöpke dei. Ze mochte nörges aankomme. Dan deie ze musse vange en stopten die stiekem bi-j ons in de gietelingkouw. Onze gieteling kon zo mooi fluite, maor doormet kwam e knetter van slag af. Hi-j schet altied op de eigeste plaats en had ter al 'n mooi täörntje staon. Vandanaf met die vremde musse ien zien hok, schet e der naeve. Hi-j was gans van streek en kon der gin lien meer ienholle. Vader dei de hussekonte der weer uut en toe was de gieteling weer bae-ter. "Nuttige musse mo'j niet vange", zei moeder [Köpp 1, 31].

**Win 1971:**

Ne leunink is gin nachtegaal,

Al bunt ze beide gries.

Ne kop hef jeden man,

Neet alle bunt ze wies [Deunk 1, 133].

## SJIELPEN

*Tussen de woorden is nog wel verschil; kwetteren en schetteren bevobbeld (08-09) heur ie allene maor as ter völle mussen bie mekare bunt. Ze maakt dan meer kabaal as wanneer der ene allene sjielpt.*

- 01 SJIELPE(N): Gor, Eef, Lar, Gels, Haa, Bel, Lich, Aal, Bre, Din, Net, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Did, Pan.  
 02 SJILPEN, TJILPEN: Zut, Vor, Loch, Bor, Gees, Eib, Rek, Aal, Win, Voo, Meg, Vars, Zel, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol || Bat.  
 03 SIELPEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].  
 04 SIELPKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].  
 05 SKILPEN: Nee.  
 06 TJIELPE(N): Does, Wesv.  
 07 'SCHIELEPEN: Does.  
 08 SJIERPE: Lob.  
 09 FIETJEN: Bel.  
 10 KWETTEREN: Gor, Harf, Vor, Loch, Nee, Aal, Ulf, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 76].  
 11 SCHETTERE(N): Gor, Wich, Aal, Gen, Wesv.

**Vor:** As ter völle mussen bie mekare bunt, bunt ze an 't kwetteren; ene allene sjielpt. [Ok: Hen].

**Eef:** De mussen zit te sjielpen in de dak-gäöte van 't huus.

## RINGELMUSSE

*(Passer montanus, ringmus)*

- 01 RINGELMUSSE: / Alm 1938, Groen 1938, Bre 1938 [Vr A'dam 6, 18].  
 02 BOOMMUSSE: / Eef 1938, Aal 1938 [Vr A'dam 6, 18].  
 03 KRINGLEUNINK: / Win 1938 [Vr A'dam 6, 18].

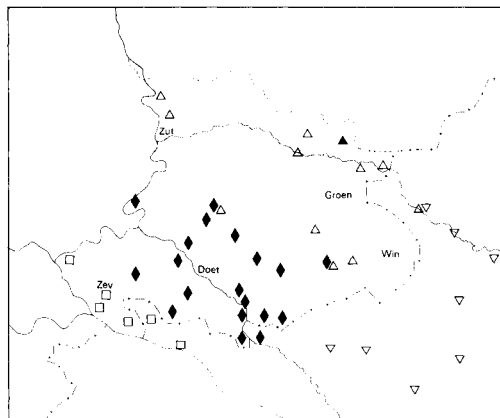
## VINKE

*(Fringilla coelebs, vink)*

*In 'n enkel geval is op-egeven dat 't bie de benamingen um 'n bezunder soort vinke geet. (Kiek hieronder: Bor, Aal, Bor 1882).*

- 01 VINK(E): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge

- 2, 142].
- 02 TOETVINK: Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Wehl, Kep, Olb, Did, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 149] || Anh.
- 03 TOETVINKE: Aal, Din, Wesd, Zel, Hen, Key / Vars 1985 [Telge 6, 351].
- 04 TOEFVINKE: Gor, Eef, Bor, Gees, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 133], Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 196], Vars 1985 [Telge 6, 351], Win 1985 [Broedvogels 1, 201].
- 05 DOEFVINK: Wesv, Zev, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 29] || Emm, Elt.
- 06 BOEKVINKE: Vor.
- 07 SLAGVINKE: Gor.
- || veenke: Mar.
- || toefvink(e): Vre, Stlo, Ges, Ram, Hei, Raes, Rheb, Boch.
- || toefvink: Vre.
- || boekvink: Kle.



- ◆ toetvink(e) 02-03    △ toefvinke 04  
 ▽ toefvink(e)        □ doefvink 05  
 ▲ toefvinke = "toefvinke" (keep) 01

*Rond Doet is toetvink(e) de algemene benaming veur de vink. Langs de Rijn praot ze aover doefvink. Toefvinke kump veur in 't oosteleke deel van den Acht; in Westfalen is de variant toefvink(e) bekend. Met de benaming toefvinke wodt in één plaats — Neede— de "keep" an-eduud.*

**Voo:** Toetvink; toet met de oe van boer.  
**Bor:** 'n Toefvinke is 'n vinke met 'n witten plek veur de bos.

**Aal:** Umdat ne vinke in nood 'n toetend geluud mek, neumt ze ne vinke ok: toetvinke.  
**Bor 1882:** Kiek 's hoo de panneveugel 'n schik hebben. 't Is of ze zich verblieden in 't mooie weer. 'k Heb de toefvinke (= "kuifvink") ok al heuren slaon en de geetling hef allange efluit [Kobus 1, 460].  
**Gaa 1945:** De Kruusdiek löp ok vlak langs 't duustere bos. Daor zit arges 'n toetvink te fluiten en wieterop koert 'n holddoeve [Van Velzen 2, 18].  
**Eib 1974:** En baoven in 'n boom, da'j 't haoste neet zeet, Bunt de vinken met nuskes an 't bouwen [G. Odink 1, 40].

#### SLAON

*As 'n vinke fluit, dan is e an 't slaon.*

- 01 SLAON: Harf, Eef, Zut, Vor, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Kep, Dre, Hen, Baa, Olb, Does, Wesv, Pan || Bat, Haak.
- 02 SJIELPE: Lat, Did.

**Haa:** 't Fluiten van 'n vinke neumt ze wal: slaon.

**Olb:** As 'n vink sleet, dan heur i-j: "Mrietje, Mrietje bunt de spierkes nog niet riep!". Spierkes bint perziken.

**Din:** 'n Vinke sleet: "Fiet, fiet, fiet; ezzels-Gart-Jan-Beernd".

**Liev 1943:** In het voorjaar kan men de toefvink op warme dagen zijn eentonig liedje: "Fuut, fuut, fuut; Wessel-Jan-Berend" horen fluiten [Weenink 1, 77].

**Bel:** As 'n vinke slöt, heur i-j den VINKEN-SLAG [Ok: Voo, Kep || Haak].

**Kot 1913:** Noo most i-j is in ne kökkene motten zitten met kleermakerswark as buten de zonne helder scheen. Deur de raams zag i-j de appelbeume bleujen en de seringibuske. I-j heurden den toetvinke slaon en den leeuwerik fluiten. I-j heurden den getelink en den winterkönnink, de kieften en de wulpen. En dan most i-j toch maor netjes in de kökkene an 't wark blieven [Meinen 2a, 119].

#### TOEFVINKE

*(Fringilla montifringilla, keep)*

- 01 TOEFVINKE: Nee.  
 02 NOORSE VINKE: Hen.  
 03 RUSSISCHE VINKE: Bor.

#### VLASVINKE

(*Carduelis chloris, groenling*)

- 01 VLASVINKE: Eib / Win 1978 [mw Nijenhuis 1].  
 02 VLASVINKE: / Acht 1895 [Telge 2, 142].  
 03 GRUUNVINKE: Hen.  
 04 GRUUNVINK: Zev.  
 05 GREUNE VINKE: Loch.

#### DIESELVINKE

(*Carduelis carduelis, putter*)

- 01 DIESELVINKE: Win.  
 02 DIESTELVINK: Does.  
 03 DISTELVINKE: Eef.  
 04 TUKKER: Loch / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 198].  
 || putterek: Emm.

#### SIESKEN

(*Carduelis spinus, sijsje*)

- 01 SIESKEN: Gor, Loch, Bor, Eib, Win, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 117], Win 1971 [Deunk 1, 209].  
 02 SIEZE: Gor, Nee.  
 03 WALTAKKE: Loch.

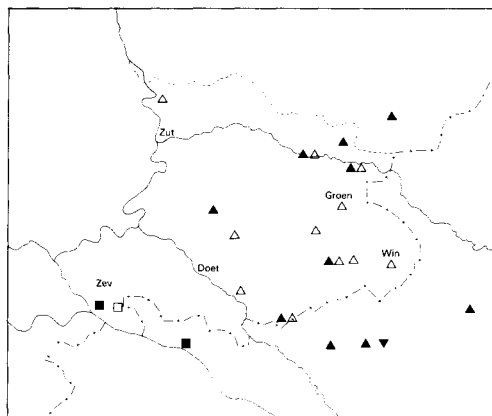
#### TUKKER

(*Carduelis cannabina, kneu*)

- 01 TUKKER: Bor, Nee, Aal, Din, Hen / No Acht 1839 [Telge 4, 33], No Acht ca 1856 [Telge 4, 46], Acht 1882 [Telge 2, 135], Gor 1938, Bor 1938, Eib 1938, Groen 1938, Lich 1938, Aal 1938, Bre 1938, Win 1938, Din 1938, Sil 1938, Zel 1938 [Vr A'dam 6, 15], Win 1971 [Deunk 1, 248] || Haak.  
 02 TÖKKER: Eib.  
 03 HEEDTUKKER: / Eib 1938, Aal 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 04 HIEDTUKKER: / Lich 1938, Zel 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 05 KNEUTER: Nee, Sil / Vars 1938, Terb

- 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 06 KNUTTER: Zev, Pan / Sil 1938 [Vr A'dam 6, 15], Pan 1988 [Telge 7, 71].  
 07 KNUTERKEN: Doet.  
 08 HEEDKNUTTER: / Aal 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 09 HEUKNUTER: / Zev 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 10 KNUU: / Vor 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 11 KNUTERING: / Did 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 12 KLUTERING: / Did 1938 [Vr A'dam 6, 15], Sto 1982 [Telge 3, 79].  
 13: ROBIENTJE: Vor.  
 14 RABIJNTJE: Nee.  
 15 MAURIK: Pan / Aer 1938 [Vr A'dam 6, 15], Pan 1988 [Telge 7, 86] || Emm.  
 16 VLASVINK[E]: Gor 1938, Eib 1938, Ang 1938 [Vr A'dam 6, 15].  
 || tukkert: Ram, Boch.  
 || tukert: Rhe.  
 || roodtukkert: Vre.

Hen: Tukker; benaming veur alle brune veugeltjes, bevobbeld kneu.



- ▲ tukker 01-02  
 △ tukker 01-04 (opg. uut 1938)  
 ■ maurik 15  
 □ maurik 15 (opg. uut 1938)  
 ▼ tukker = "mus"

De bekendheid van de benaming tukker lōp in de Acht terugge. In 't zuudwesten van de Liem en in 't Rijnland is maurik de benaming veur de kneu. Veur de mus is tukker in Westfalen één maal op-egeven.

### WALTAKKE

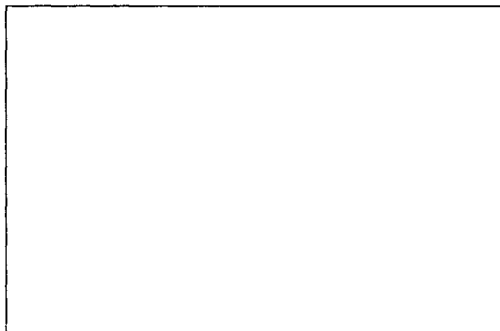
(*Carduelis flammæa, barmsijsje*)

01 WALTAKKE: Loch.

### BLOODVINKE

(*Pyrrhula pyrrhula, goudvink*)

**Eef:** De GOLDVINKE wödt ok wal BLOODVINKE eneumd.



*Bloodvink*

### GELLE GUURZE

(*Emberiza citrinella, geelgors*)

- 01 GELLE GUURZE: Harf, Alm, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Hen, Baa / Ruu 1917 [Zwart 2, 312].  
02 GELLE GUURSKE: Gor.  
03 GELGUURZE: / Acht 1895 [Telge 2, 39].  
04 GELLE GUZE: Loch, Nee.  
05 GELLE GURE: Loch.  
06 GAELE GUURZE: Gor, Eef, Key.  
07 GAELE GUZE: Zut, Vor.  
08 GALLE GUURZE: Gels / Groen ca 1936 [Mogendorff 1].  
09 GAELE GEUZE: Aal, Bre, Win, Vars, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 110] || Rhe, Boch.  
10 GAELGEUZE: Win / Vre, Stlo, Ges, Ram.  
11 GAELE GEUS: Voo, Ulf, Sil, Kep.  
12 GELLE GEUZE: Din / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 100] || Mar, Haak.  
13 GAELGÄÖZE: / Win 1971 [Deunk 1, 68].  
14 GAELE GAES: Did, Sto.  
15 GAELE GIES: Pan.  
16 GELLE GIER: Olb.  
17 GELLE GEISTER: Ang.

18 GAELE GORS: Lich.

19 GAELGORS: Sin || Emm.

20 GOLDHAMER: / Acht 1895 [Telge 2, 44].

21 KRAMPVEUGEL: Bel.

22 SCHRIEVERKE: Eib.

|| gaele garste: Wilp.

|| gelgees: Elt.

|| ammer: Anh.

**Bel:** Olde leu praotten van: "Daor he'j ne krampveugel".

**Aal:** Mien grotvader praotten ok wal van BAERNDJEN-VAN-GÄÖLEN of : BAERNDJEN-VAN-GAOLEN, of: BAERNDJEN-VAN-GALEN).

**Win 1978:** Op den rikdraod röp ne GAEL-GÖZZE zien vraogeledken [Van Loo 1, 104]. [ROPEN].

**Liev 1943:** De geelgors leeft van allerlei graansoorten en op warme dagen kan men hem hoog in de uiterste toppen van de boom horen roepen: "Wis, wis, wis doe mi-j is zien" [Weenink 1, 77].

**Lar 1927:** En het mannetje van de gelle guurze roept: "Mien Truken, mien Truken", zoals Jan het vertaalt [Heuvel 1, 99].

**Eef:** 't Geluud van 'n gaele guurze is: "Die-diedie heeee" of te naoste bie.

**Eib:** De eiere van de gelle guurze liekt wal met ne penne beschrevene. Doorvandan neumt ze 'm ok wal schrieverke.

**Vor:** De eikes van 'n gaele guuze bunt schrievereikes, umdat ter ammaol zukke lettertjes op staot. 't Liekt net of ze deur kleine kinder vol-eschreven bunt [SCHRIEVER-EIKEN].

### GUURZE

(*Emberiza schoeniclus, rietgors*)

*In het volgende citaat wodt met guurze de rietgors an-eduud:*

**Eib 1974 :** Noo kwettert de musken, de guurzen in 't reet [G. Odink, 1, 40].

## H. ZOOGDIEREN

### WEULE

(*Talpa europaea, mol*)

- 01 WEULE: Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre / Vars 1882 [Telge 4, 55], Acht 1882 [Telge 2, 150], Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 216], Aal 1964 [Rots 1, 51] Win 1971 [Deunk 1, 276], Eib 1980 [Telge 1, 98] || Mar, Haak.
- 02 WULE: Wich, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa / Acht 1830 [Telge 4, 11], No Acht 1835 [Telge 4, 22], No Acht 1856 [Telge 4, 47], Vars 1985 [Telge 6, 412].
- 03 WUUL: Gen, Voo, Meg, Sil.04 MOL: Doet, Wehl, Dre, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan || Wilp, Emm, Eit. Kle.
- 05 MOLLE: Gor, Harf, Alm, Eef, Ste, Tol || Bat.
- 06 WREUTE: Loch / N Acht 1882 [Telge 2, 153].

07 GÄÖRE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 78].

|| weul: Anh.

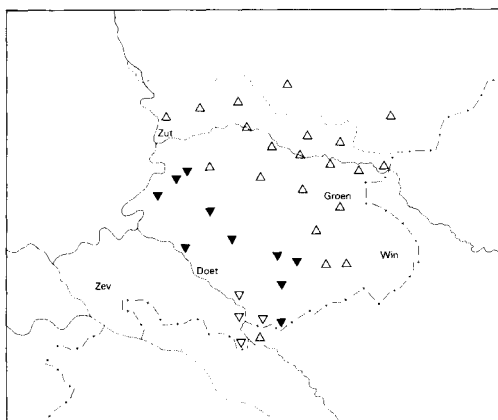
|| geur(e): Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.

|| moetwörm: Kle.

**Win 1982:** Ik heb "ruilen" in dit boek niet opgenomen evenmin als "mol" en "molle", woorden, die men —vooral in het dorp— nogal eens hoort in plaats van "gäöre", in Meddo niet zelden "weule" genoemd. Met "molle" heeft men tenminste nog willen aantonen, dat het woord, net als "gäöre", vrouwelijk genomen moet worden, dit in tegenstelling met het Ned. "mol", dat manlijk is [Deunk 2, 1].

**Eef:** Kot an den lesselt zekt ze molle; wieter der van af weule. As 'n boer völle mollen in de weie hef, wodt ter wel ezeg: "Hee hef nogal wat vee buten lopen".

**Vor:** A'j 'n weule vangen wilt, dan mo'j wachten tutda'j zeet dat e 'n hoop gooit. Door gao'j dan heel veurzichtig nao toe —tegen de wind in lopen, anders ruukt ze ow— en as e dan weer gooit, dan wip ie 'm met de schuppe der uut of ie griept 'm met de hande. 's Marges um zes uur, um twaalf uur en

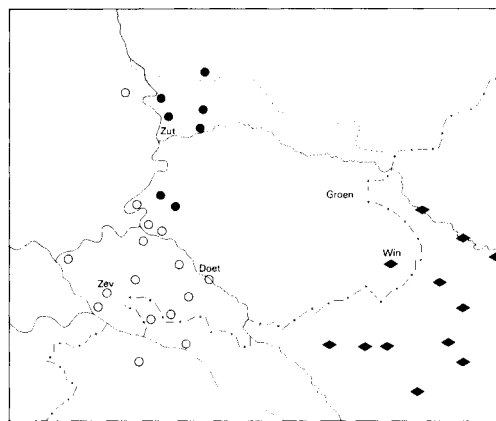


△ weul(e) 01

▼ wule 02

▽ wuul 03

Dit kaartjen en 't volgende vult mekare an.  
Weule, wule en wuul bunt echte Achterhookse weurde.



○ mol 04

● molle 05

◆ gäöre, geur(e) 07

't Standaard-Nederlandse woord mol kump veur in de Liem; de aovergangsvorm molle langs den lesselt. Winterswiek sluit an op Westfalen, woorgäöre en geure bekend bunt.

um vijf uur begint ze te werken en dan köj ze 't beste vangen.

**Bel:** A'j weulen of eerdwölve in 'n hof hadn, dan zetten de olde leu läöge flesken in de grond met de hals teggen de wind in. De wind zoesen dan in dee fleske en an dat gezoeste hadn de weulen en eerdwölve ne hekkel an. Dan kwammen ze neet weerumme.

**Wesv:** In 1917-1918 he'k hier veul molle gevange met 'n afgerichte fox en 'n schup: wel is veertig op ene dag. Gi-j laot de hond zuke. As die der één het gevonde, mo'j de gang afstaeke. Dan met de schup onder de mol um 'm der uut te kriege. As je 'm der onder uut het, dan slao'j 'm dood met de schup of de hond biet 'm dood. Gi-j most 'm met-eeen 't vel afstreupe en dan kojje dat vel verkoep. In 1917-1918 kwam 'n jood ze haole en die gaf ter 'n gulde 't stuk veur.

**Win:** Ne gäöre hef zienen vasten gank; zo köj 'm vangen. At e ne frissen hoop esmettene hef, dan mo'j in dén hoop 'n gat maken; dan zee'j den gank vanzelf. Dan mo'j onder dén gank ne emmer in de grond graven. Daar leg i-j rieskes en tekskes op en luk eerde. At de gäöre dan weer langes kump, völt e in den emmer en zit e gevangen.

**Zel:** At de wulen baoven in de grond zit, krieg i-j vaak 'n slokken winter.

**Bor:** 'n Hoop grond, deur 'n weule op-egraven is 'n WEULENHOOP; 'n weule graaft 'n WEULENRIT.

**Win 1971:** GÄÖRNHOOP "molshoop" [Deunk 1, 78].

**Lich:** 'n Weulenrit, deur de raegen uut-espeuld, is ne KNIKSLAG. Knikslaeghe he'j vake in 'n fietsepad.

**Lar:** 'n RIT zit baoven in de grond; 'n WRAN-GE van 'n weule geet depe deur de grond.

**Vars:** 'n WULENHOOP, 'n WULENRETTE.

**Hen:** As 'n wule de grond naor baoven werkt, dan beurt hie [BEUREN].

**Wesd:** As 'n wule an 't graven is, zeg i-j: "Hie is an 't BOZEN".

**Win 1971:** Wat bunt dee gäörn weer an 't BOZEN.

**Eib 1973:** Gin weule kan 't bozen laoten, zo min de vrouwleu 't praoten [H. Odink 3, 259].

**Zel 1936:**

Hie was zwat;

Zat in 'n gat;

Had gin peerd of ploeg

Toch bouwen e land genoeg.

Rao, rao, wat is dat? Antw.: 'n Wule!

[Klokman 3, 13].

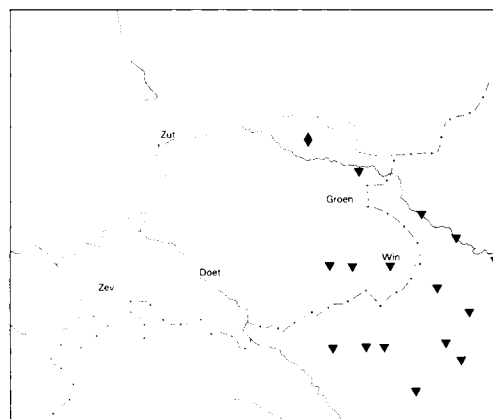
**Acht-Tw 1948:** Wip-op en warp-op gongen met meka den barg op. Acht bene en ene stat; rao, rao, wat is dat? Antw.: nen kikvos en ne weule [Wanink 1, 121].

**Sto:** Volges 'n old volksverhaal was ter örges in 'n dorp 'n mol gewaes, dén alle häöf kapotgevrut had. De minse mieke der allemaol jach op. Toen ze 'm gevange harre, sprak de rechter 't doodvonniss uut: de mol zol laevend begrave worre.

## STEKKELVARKEN

(*Erinaceus europaeus*, egel)

01 STEKKELVARKE(N): Acht, Liem / Ruu 1930 [Zwart 3, 239] sHe 1982[Telge 3, 142], Vars 1985 [Telge 6, 334].



▼ *eggel 06 = "stekelvarken"*

◆ *eggel = "bloedzuger"*

*Eggel is 'n woord dat in ons gebied vrogger bekender ewes mot waezen as noe. Zo was (bloed)iegel in 1847 nog in de Liem bekend, volgens 't citaat van blz. 305. 't Woord is dudelik an 't verdwienen. Allene in den Oosteliken Acht is 't nog bekend in de betekenis "stekkelvarken". In Geesteren is 't op-egeven in de betekenis "bloedzuger"(blz.304). In 'n —older— woordenbook kump eggele nog veur as benaming veur de slakke; eggelelendop is nog bekend as benaming veur 't husken van de slakke (blz. 305, 306).*

- 02 STEKKEVARKEN: Nee, Rek, Bel.  
 03 STEKKELVERKEN: Does.  
 04 STAEKELVARKE: Wösv.  
 05 STEKELVAEREKE: Pan.  
 06 EGCEL: Eib, Aal, Bre, Win || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch.  
 07 EGCELE: / Eib 1973 [H.Odink 3, 63].  
 08 EGEL: / Acht 1895 [Telge 2, 31].  
 09 EGELVARKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 31], Zie 1936 [Vr A'dam 4, 1].  
 10 EGELDOP: / Acht 1895 [Telge 2, 31].  
 11 SCHARPEN ASE: / Acht 1882 [Telge 2, 111].  
 12 SCHARPSHAZE(N): / Gels 1932 [Van der Lugt in: Archief 1, 275], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 173], Win 1971 [Deunk 1, 201].  
 || scharpers hazen: Mar.  
 || stechelvarken: Anh.  
 || stekevaerke: Kle.  
 || iegel: Emm.

**Vor:** As kind nam ik zon stekkelvarken wel met nao huus. Ik rollen 'm eers natuurek wel in de scholdoek, anders prikken hee mien te hard. Thuus gaf ik 'm 'n schötteltjen met melk.

**Voo:** Stekkelvarkes kö'j lokken met 'n schötteltjen zute melk.

**Vars 1985:** 'n Stekkelvarken löp hele nachte deur en 't is 'n helen kwaojen veur alles wat op de grond brödt. Hie stekt zo de neuze der onder en vret alle eier op en at ze niet weg könt kommen, de jongen der bi-j [Telge 6, 334].

**Bor:** Stekkelvarkens zee'j tegenswoordeg nog wel 's. Jammer allene dat 't op de weg is, kapot-ereden deur auto's.

**Zel:** In Halle ha'j vrogger K. en de vrouw; die gingen rond met peteröllie. Zie kaokten soep van stekkelvarkens, heitten 't.

**Bel:** 'n Stekkelvarken is 'n besten moezen-vanger. Hoo paart zich stekkelvarkens? Heel, heel veurzichtig. Hoo wodt ze geboren? Stekkeltje veur stekeltje. Hoo kö'j zeen of 't 'n menneken of 'n wiefken is? 't Menneken hef één stekeltjen meer.

**Pan:** Van stekelvaerkes zeie ze dat ze de koewe konde melke [Ok: Sto].

**Lar 1934:** 't Stekkelvarken zuugt 's nachts in de weide de beeste uut [Langeler in: Archief 1, 349].

**Lar 1934:** 't Stekkelvarken wodt tegelieke met de kikvors wakker in 't veurjaor bi-j den eersten donderslag [Langeler in: Archief 1, 349].

**Din 1927:** "Stekkelvarken!", riep den diessel tegen den egel [Jan Willem uut 't Goor in: Archief 1, 46].

**Kot 1913:** Maor buten? Hoo zol 't daor wal gaon met de dieren en de vöggelkes? De kenientjes kroppen wied weg in eur hol; de hazen doekten zich depe in 't legger; de kat-ekers rolden zich in-ene in eure kooien, de eggels zatten tussen 't slagholt onder 't loof [Meinen 2b, 60].

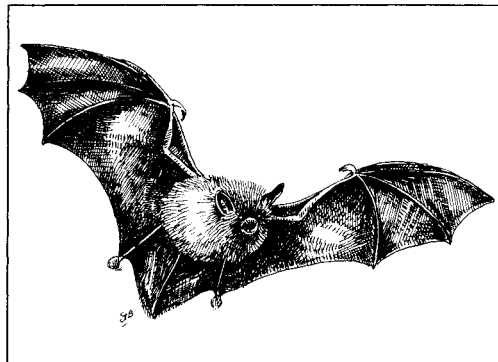
## VLEERMOES

(*Myotis, Nyctalus, vleermuis*)

- 01 VLEERMOES: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 165], Vars 1985 [Telge 6, 388].  
 02 VLEERMUUS: Does, Ang, Zev, Pan.

**Lich:** A'j wat in den tweedonker opgooit, dan doekt ne vleermoes der dale op.

**Sto:** Vrogger harre ze duk 'n (laevende) vleermoes aan de deur gespiekerd um zaege te kriege.



Vleermoes

## KENIEN

(*Oryctolagus, konijn*)

- 01 KNIEN, KENIEN: Acht, Liem / Geld Eil 1953 [Van Os 1], Eib 1980 [Telge 1, 41].  
 02 KNIENE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Hen.  
 03 KANIEN: Bre, Din, Gen / Acht 1895 [Telge 2, 60] || Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram,



Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch, Anh, Emm, Eit.

- 04 KONIEN: Sin.  
|| kaniengel: Slo, Rheb, Rhe.  
|| ratsebok: Hei.

**Sto:** Kniën; gi-j könt 't met de ie van kiek en van bier uutspraeke.

**Alm:** Eén kniene, twee knienn; beide met 'n ie as in 't woord bier.

**Lich:** 'n Bekend versjen: De kniene hebt de töpkes van de boerenkool evrettene Falderalderiere, falderaldera!

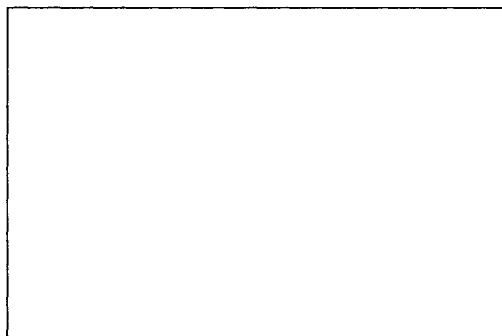
**Wich:** Bie ons woon 'n postbode die graag ging jagen. Dus hie letten altied op 't wild. Zo kwam e 'n keer bie 'n busken en door zag e 'n knien in 'n strik. Hie stoppen 'm gauw in de posttasse en toen der met op huus an. Hie zeg tegen zien vrouw: "Gao is met en zie wat ik oe met-ebrach hebbe". Ze gaot samen naor de fietse en door zwaait hie met 'n groot gebaar de tasse lös. Maor 't knien zag op-ens zien vrieheid en die nam e ok; met 'n grote sprong. Wat hef die postbode dat lange motten heuren.

**Aal:** He'j kniens, dan he'j ok köttels: kniënen hollen hef veur- en naodelen.

**Lar 1927:** Vösse bunt duvels veur hazen en kaniënen [Heuvel 1, 387].

**Lich 1979:** De zwarte katte heeld zich good. Ze vond aer gerach in de bulten, waor 't wemmelden van kaniëne [Reinders 1, 32].

**Acht-Tw 1948:** WUPKEN "(als een konijn) huppelen" [Wanink 1, 216].



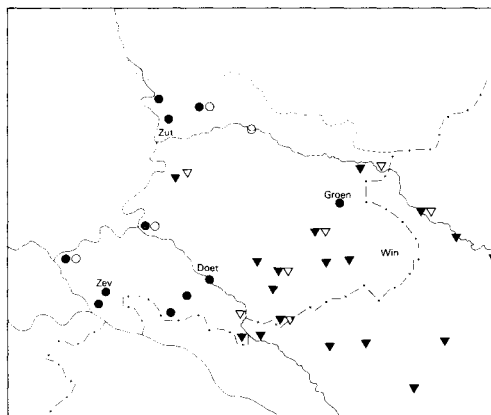
*Keniens*

**Win 1971:** FLOTJEN "(gezegd van een konijn) snel lopen" [Deunk 1, 63].

## REMMEL (1)

*'n Remmel is 't menneken van 'n kenien.*

- 01 REMMEL: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Meg, Ulf, Sil, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 123] || Wilp, Bat, Haak, Ram, Bork, Hei.
- 02 REMMELDER: Ruu, Eib, Gen, Voo, Wesd, Zel, Hen, Ang / Vars 1985 [Telge 6, 284].
- 03 REMMELER: Aal, Bre, Win, Vars, Zel / Acht 1895 [Telge 2, 106], Lar 1924 [Langeler 1, 139], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 168] || Mar.
- 04 REMLE: / Acht 1895 [Telge 2, 106].
- 05 (KNIENE)BOK: Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Meg, Vars, Sin, Wesd, Baa || Vre, Stlo, Ges, Bork, Raes, Rhe, Boch, Anh.
- 06 RAM: Gor, Harf, Eef, Groen, Doet, Wesv, Zev, Sto, Zed, Pan.
- 07 REMMEKEN: Does.
- 08 RAMMELAAR: Loch, Wesv.
- 09 RAMMELER: / Acht 1895 [Telge 2, 104].  
|| remler: Emm, Eit, Kle.  
|| ramler: Rheb.



- ▼ bok 05 = "menneken van 'n kenien"  
▽ bok 10 = "menneken van 'n haze"  
● ram 06-07 = "menneken van 'n kenien"  
○ ram(me) 08-09 = "menneken van 'n haze"

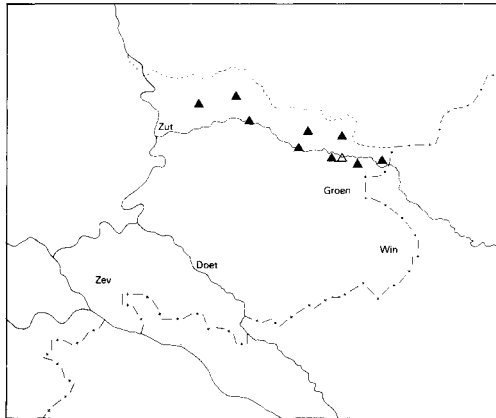
*De benaming bok kump in 't oosten van den Acht veur en in Westfalen; 't standaard-Nederlandse woord ram veurnamelek in de Liem en ten noorden van Zutphent.*

**Uif 1980:** Wi-j mochten jao ook keniens hollen en al bliksemsvlug wisten wi-j 't verschil tussen 'n moer en 'n remmel en ook a'w der jongen bi-j wollen hemmen dat de moer eers bi-j den remmel mos zun gewes en dat 't dan zon dri-j waeken wachten was. Maor 't fiene wier der ons jao nooit van verteld [Erinkveld 1, 28].

### MOOR

'n Moor is 't vrouwtjen van 'n kenien.

- 01 MOOR: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Ulf, Zel, Wehl, Hen, Ste, Olb, Ang, Zev, Did, Sto, Zed, Pan / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 168], Pan 1988 [Telge 7, 91] || Wilp, Bat, Vre, Stlo, Ges, Bork, Raes, Anh, Kle.
- 02 MORE: Vor, Lich, Hen.
- 03 MOER: Harf, Alm, Eef, Eib, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Baa, Does, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 100] || Hei, Rheb, Rhe, Boch.
- 04 MOERE: Loch, Zel.
- 05 VEU: Harf, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek.
- 06 VOEDSTER: Gor, Tol.  
|| meur: Mar, Haak.



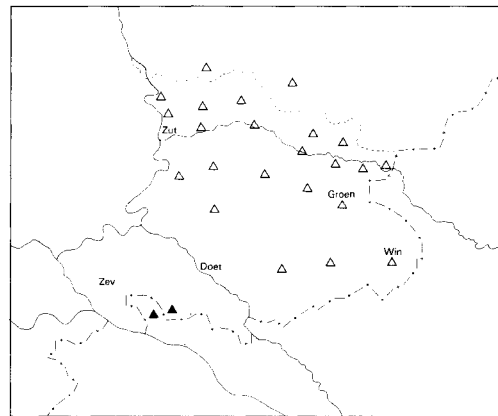
- ▲ veu 05 = "vrouwtjen van 'n kenien"
- △ veu 08 = "vrouwtjen van 'n haze"

't Woord veu kump allene maor veur in den Noorderleken Acht, veurnamelek as benaming veur 't vrouwtjen van 't kenien.

### KENIENENHOL

'n Keniennenhol is de plaatse dee keniennen as thuus hebt.

- 01 KENIENE(N)HOL: Gor, Harf, Loch, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan || Wilp, Bat, Haak.
- 02 KNIENSHOL: Meg.
- 03 KANIENENHOL: Bre / Acht 1895 [Telge 2, 60].
- 04 (KENIENEN)WRANGE, (KNIENEN)VRANGE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Vars, Hen, Baa / N Acht 1856 [Telge 4, 46], Acht 1882 [Telge 2, 145 en 153], Ruu 1930 [Zwart 3, 240], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 216], Win 1971 [Deunk 1, 269 en 281], Eib 1980 [Telge 1, 94] || Bat, Mar.



- △ wrange, vrang 04    ▲ vrang 05

Wrange, vrang komt in den Acht veur; vrang is maor twee keer op-egeven veur de Liem.

- 05 KNIENEVRANG: Sto.
- 06 KENIENENPIEPE: Loch, Lar, Eib, Aal, Hen, Baa.
- 07 KENIENENGAT: Eef, Wich, Vor, Lar, Tol.
- 08 KENIENENGANG(E): Lich, Bre, Does.
- 09 KENIENENRET: Eib.  
|| (kanienen)bouw: Ges, Ram, Bork, Hei, Rheb, Rhe, Boch, Emm, Kle.  
|| (kanienen)lok: Vre, Stlo, Slo, Boch,

Anh.

|| (kanienen)relle: Bork, Raes, Rheb.

|| kanienevrang: Elt.

|| knienhölt: Kle.

**Vars:** 'n Knien hef 'n hol en as ter 'n hoop hölle bunt, is 't 'n wrange.

**Eef:** Wiele lepen aover de hei en op-ens schaot mien breur met zien voet in 'n kniengat. Zo köj adeg te pas kommen.

**Loch:** 'n Keniennenhol met völle piepen wodt ok wel 'n GROTE KASTE eneumd.

**Win 1971:** WRANGEPIEPE "konijnegang" [Deunk 1, 281].

**Acht 1895:** VRANGEPIEPE "aflopende zijgang in een konijnenhol" [Telge 2, 145].

**Acht ca 1830:** HALLE "holte in de grond: hol. Zo zei Horsman dat er een halle onder een plaghoop was, waarin een konijn zat" [Telge 4, 5].

## HAZE

(*Lepus europaeus, haas*)

01 HAZE, HAAS: Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 49], No Acht 1883 [Telge 4, 67].

02 HAOS: Pan / Geld Eil 1953 [Van Os 1] || Kle.

03 HAZEN: Gels, Nee || Ram, Rae.

04 KOERTNAEVE: / Acht 1882 [Telge 2, 70].

|| mummelman: Rheb.

**Nee:** Kiek door löp ne haazn.

**Gels:** Mangs is ter zonnen haazn, dén heel völle rond 'n boerderieje löp; iej zeet 'm nogal is in de buurte zitten. Zo ene neumt wieleu 'n POTHAZE: hee kump nog 'n keer in de pot terechte.

**Bel:** Ne haze lig altied met den neuze in de wind, anders geet ziene vach op 't ende staon. As e met 't gat in de wind zol liggen, zol e neet allene völle gauwer kold wodn, maor hee zol ok minder gauw onraad roeken.

**Hen:** Twee dinger wodt nao eur dood nog groter; dat bunt snuke en hazen.

**Sto:** A'j 'n haas wilt vange, mo'j 'm zalt op de stat legge. [Ok: Pan].

**Vars:** 'n Haze en 'n slekke bunt aevengauw an ni-jjoor.

**Kot 1911:** Uut Derk ziene kiste haalden Jan

't polverhoorn. At de gelaegenheid 't met-brach, streupten Derk nog wal is ne haze of ne veldhenne en hee hadde altied polver en hagel in veurraad [Meinen 2, 60].

**Win 1969:** Nog steet Hendrik van de Waevehof te kiekene, of dree hazen touwt, achter mekare an, recht op 'm too. Vlakbiej 'm schöt den eersten haze ovverdwas weg en daleks begint de beide anderen zich te prugeln. Ze springt teggen mekare op, houwt zich met de veurbene teggen de köppe dat de wolle der af stuf. Dan op ne maol snuft ze as ne hond ovver de grond. Alle avergunst verzakt en dat de moor nao. In dat gaon van de remmelers achter de moorhaze lig vastholdendheid. Hendrik kan ze zo 'n ende volgen deur 'n delleken. Op-ens wik den enen remmeler opzied oet, mek ne sprong in de locht en schikt 'n ietskes harder. In 't smalle, begreujde wildpaedjen steet ne kemel van ne katte. 'n Moment maor. Ze nump ne spronk: in 't lange heed is wat gefloster. Den Waevehof kan neet zeen wat daor passeert [Van Loo in: Schriewied 115].

**Win 1971:** Was dat neet ne haze, dén door hen bizzen [Deunk 1, 26]. [BIZZEN].

**Acht-Tw 1954:** Raodsel: Woorumme kik nen hazen achterumme as 'm nen hoond achter 't gat zit? Umdat e gin ogen in 't gat hef [Wanink 2].

**sHe 1982:** GELP "bronstig". In disse tied van 't jaor bun de haze gelp [Telge 3, 50].

## REMMEL (2)

'n *Remmel* is 't *menneken* van 'n haze.

01 REMMEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Lar, Haa, Eib, Rek, Bel, Meg, Sil, Zel, Kep, Hen, Ste, Olb, Did || Wilp, Haak, Ram, Bork, Hei, Raes.

02 REMMELDER: Eib, Win, Din, Voo, Wesd, Zel, Hen, Ang / Vars 1985 [Telge 6, 284].

03 REMMELER: Aal, Bre, Win, Vars, Zel / Acht 1895 [Telge 2, 106], Lar 1924 [Langeler 1, 139], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 168] || Mar, Anh.

04 REMMELHAZE: Groen.

05 RAMMELAAR: Doet, Baa, Olb, Does, Wesv, Pan || Bat.

06 RAMMELER: Win / Acht 1895 [Telge 2, 104].

- 07 RAMMEL: Zed.  
 08 RAM: Harf, Does, Wesv.  
 09 RAMME: Loch.  
 10 BOK: Wich, Rek, Lich, Din, Gen, Vars ||  
 Vre.  
 11 REMLE: / Acht 1895 [Telge 2, 106].  
 || remler: Stlo, Kle.  
 || ramler: Ges, Rheb, Boch.

### MOERHAZE

'n Moerhaze is 't vrouwtjen van 'n haze.

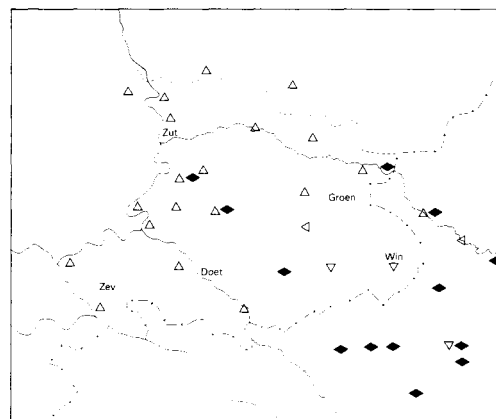
- 01 MOERHAZE, MOERHAAS: Harf, Wich,  
 Loch, Eib, Aal, Gen, Voo, Vars, Wesd,  
 Kep, Hen, Wesv, Sto || Boch.  
 02 MOORHAZE, MOORHAAS: Wich, Vor,  
 Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal,  
 Win, Hen, Olb.  
 03 MOER: Harf, Alm, Eef, Loch, Sil, Wesd,  
 Doet, Baa, Does, Sto || Bat, Hei, Rhe.  
 04 MOERE: Loch, Nee, Din, Zel.  
 05 MOOR: Bel, Aal, Win, Meg, Zel, Ste, Ang,  
 Wesv, Did, Zed, Pan / Acht-Tw 1948  
 [Wanink 1, 144] || Vre, Bork, Raes, Kle.  
 06 MORE: Vor, Eib, Bre.  
 07 MEUR(E): Nee || Mar, Haak.  
 08 VEU: Haa / Acht 1895 [Telge 2, 141].

### LEGER

'n Leger is de plaatse woor 'n haze lig.

- 01 (HAZEN-, HAZE)LEGER: Gor, Harf, Alm,  
 Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Haa, Nee, Eib,  
 Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din,  
 Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel,  
 Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Ang, Did, Sto,  
 Zed || Haak.  
 02 (HAZEN-, HAZE)LAEGER: Gor, Eef, Wich,  
 Loch, Gees, Eib, Bel, Ulf, Wehl, Hen,  
 Baa, Tol, Olb, Does, Wesv, Pan || Wilp,  
 Bat, Mar, Vre.  
 03 (HAZEN)LEGGER: Aal, Win || Bork.  
 04 LAGER: Harv || Stlo.  
 05 (HAZEN)POT: Rek, Vars, Hen, Baa ||  
 Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Rheb,  
 Rhe, Boch.  
 06 HAZENHUT: Ang.  
 || rot: Ram.  
 || zap: Anh.

Zel 1936: "Rits!" Daor sprunk 'n haze veur



- △ laeger 02      ▽ legger 03  
 ◁ lager 04      ◆ pot 05

Laeger kump verspreid veur in Acht en Liem,  
 net zo as 't —neet op 't kaartjen staonde—  
 standaard-Nederlandse woord leger. De be-  
 naming pot kump in Westfalen veur en ver-  
 spreid in den Acht.

Hendrik zien vute op, rospelt 'm langs de  
 boksepiepe en zo de rogge in. "Wel sapper-  
 loot, dat ha'k motten wetten. Daor he'j de  
 pot. A'k hier weer langskomme, za'k 'n koe-  
 ze metnemmen. 't Was 'n besten; zeuven,  
 ach pond, jao; dat halen e wel. Ik zal oe in  
 de gaten hollen, menneken!" [Klokman 3,  
 63].

### REMMELEN

As hazen en knienen tochteg bunt en paren  
 wilt of an 't paren bunt, dan remmelt ze.

- 01 REMMELE(N): Acht, Liem / Vars 1985  
 [Telge 6, 285].  
 02 RAMMELE(N): Gor, Eib, Win, Hen, Does,  
 Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 112].  
 03 BOKKEN: Bel, Bre, Win, Gen, Meg.  
 04 SPÖLLEN: Eef, Gen, Ste, Does.

Win: Hazen rammelt; knienen bakt.

Vars: De hazen en kniens bunt an 't rem-  
 melen; door is 'n warme moer. [WARME  
 MOER].

Gor: As hazen en knienen remmelt of ram-  
 melt, dan bint ze remmeleg of rammeleg.  
 [REMMELEG, ok: Harf, Vor, Voo, Hen, Baa,

Did; RAMMELEG].

**Aal:** As kniens rømmelt, dan bunt ze rams. [RAMS, ok: Pan].

**Bel:** As hazen en knienen rømmelt, dan doot ze zich bi-j. [ZICH BI-JDOON "dekken", ok: Groen].

**Lar 1927:** REMMELEN "(gezegd van hazen) bronstig zijn" [Heuvel 1, 115].

**Acht-Tw 1948:** REMMELEN "(gezegd van konijnen) tochtig zijn" [Wanink 1, 168].

### EERDWOLF

(*Microtinae, woelmuis*)

01 EERDWOLF: Bel, Aal, Doet.

02 WOELROTTE: Bel.

03 WUULROT: Doet.

**Aal:** Volgens mien vader is ne eerdwolf ietskes kleiner as ne weule. Hee hef ne kotten stat en is neet pikzwart, maor ietskes broen. Eerdwölve könt ne wortel zó läög vretten, dat alleneg de butenkanten en 't greun blijft staon; den wortel is dan van binnen helemaal hol.

**Doet:** 'n Eerdwolf of wuulrot wier vroeger wel is in 'n eerpelkoel angetroffen.

**Lich 1979:** Hamsters en eerdwölve legden geen motholle meer an [Reinders 1, 33].

### ROTTE

(*Rattus, rat*)

01 ROT(TE): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 109], Eib 1980 [Telge 1, 70], sHe 1982 [Telge 3, 125], Pan 1988 [Telge 7, 116].

02 RATTE: Aal, Bre, Win, Din, Does || Vre, Ges, Bork, Hei, Rheb, Boch.  
|| rat: Anh, Kle.

**Bel:** I-j hebt de zwatte rotte of hoesrotte, de waterrotte of broene rotte en de eerdwolf of woelrotte. [ZWATTE ROTTE, HOESROTTE, BROENE ROTTE].

**Hen:** Volgens mien vader is 'n hond de beste rottenbestrieder. Want dén vangt niet allene rotten, maor keft ter ok tegen. En rotten holt van 'n rustege omgeving en trekt weg deur 't keffen.

**Loch:** As rotten argens neet bie könt, dan kroept ze baoven op mekare, net zo lange

tut der ene wel bie kan.

**Sto:** 'n Boer begrep niet woorum zien jonge pogge niet wolle gruje. Toen e op 'n aovend heel stil 't hok in kwam, zag e 'n ri-j rotte aan de zog ligge zoegge. Ze hadde de pogge verdronge um eiges de melk te könne drinke. Twee rotte können ook tute-eiere weg nemme. De één geet op de rug ligge met 'n ei tusse de peut en de ander trik 'm aan de stat veuruut.

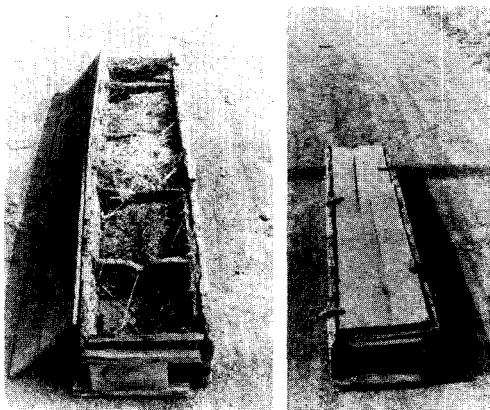
**Eef:** Op de meeste boerderiejen bastte 't van de rotten; veural as 't in 't naojor slech weer wed. Dan trokken ze bij buskes 't huus binnen. Wiele schaoten ze dan 's nachts wal met ne windbuks bij 'n lampe op de daele. Ok wed ter wel met stokken en bessems op los-eslagen. Dat kon umdat ze altied aover 'n bepaolde richel hen lepen, bij de varkens of langs de peerdestal. Ok foxhundjes konn ze good de baas.

**Wich:** Mien vader had 's 'n verschrikkeleken las van rotten onder 't kippenhok. Hie had ter 'n afdoende oplossing veur: hie gaot water in de gangen, deed ter carbid bie; toen nog 'n lucifer en alle rotten weg; maor 't kippenhok ok.

**Bor:** Veural oudere rotten bunt heel venemsteg. As ze zeet dat ter 'n rotte dood op 'n stappe zit, dan hoof ie neet te denken da'j der den volgende dag 'n anderen op hebt zitten. Wacht maor 'n paar dage. Ze bunt ok völle veurzichteger as muze; dee boldert aoveral aoverhen. Maor 'n rotte mo'j eerst wennen an 'n stappe. De eerste aovend wat voer der umhen en der op en dan pas de volgende aovend 'm zetten. Ie mot zon stappe argens good an vaste maken, want anders löp e oe der zo met weg, as e der neet good in zit. En 'k hebbe 't wel is met-emaakt dat ter den volgenden dag allene maor 'n peutjen in de stappe zat. Ton had dén rotte zien eigen peutjen af-evretten um weer vrie te kommen. Rotten könt ok heel good 't aevenwicht bewaren. Ie mot oe neet verwonderen dat ze 's tegen oe zegt: "Kiek; 'n rotte op den draod!" Want dat he'k ok al 's ezene: dat ter 'n rotte aover 'n telefoon-draad leep. Der is al 's in Borklo 'n vrouwe ewes dee op 't huusken zat en ton op-ens 'n rotte langs de mure zag lopen, dén deur 't raemken binnen-ekommen was. Gelukkeg was ze nog venemsteger as de rotte: ze pakt den handdook dén in 't huusken hing,

er drukten 'm door met tegen de mure. In 'n emmer water hef ze 'm ton an 't ende ebrach.

**Wich:** 'k Hebbe al is 'n keer 'n rotte in de slaopkamer ehad. Der kwammen zes grote keerls —ze hadn de sökke aover de bokse etrokken— um 'm te vangen. Met stökke, 'n pook, 'n handstoffer sloegen ze der op, maor ze raakten meer mekare as de rotte. Toch hebt ze 'm uiteindelek ekregen.



*Rattenklooster of rottenwoning.*

**Sin:** Bi-j de boer hadden ze vrogger altied 'n ROTTENWONNING. Dén ston op de hanebalken. 't Was 'n kiste van één meter lank en 40 cm breed en hoog. An de uut-enden zatten schoeven, die los stonnen. Baovenop zatten twee dekkels. In de kiste zatten vakken woor de rotten in konden nustelen. Doorumme zat ter ok hoor van poggen in. Dat wier bi-j 't slachten extra bewaard. Ens in 't joor —'t mooiste was 't at ter völle wind was— dan gingen ze op de balken um de rottenwoning op te halen. De schoeven gingen dichte en dan gingen ze der met nao de weide en zetten 'm veur de bleikgraven. Eén van de beide baovenste dekkels wier der af-ehaald en de schoeve naor 't water toe wier los-ezet. En dan maor porken in de bleikgraven. Iederene die metdei had 'n batse of 'n bessem of zo. Ie mossen niet bange waezen, want der ging wel 's wat verkeerd. Zo he'k 't met-emaakt dat ter 'n kere 'n rotte onder de jörk van de vrouwe van de boer an de benen naor baoven klom. De knecht sloeg de vrouwe met de bessem tegen de jörk an, maor toe kwam de boer

der gauw bi-j en dén zei: "Ho jonge; met de vrouwe zal ik mi-j wel bemujen; vang i-j de anderen maor!".

Groot en klein he'w die kere 84 rotten evangen. De vrouwe en de meid hebt later nooit meer eholpen. 't Is 'n historisch verhaal, ruum zesteg joor geleden gebeurd.

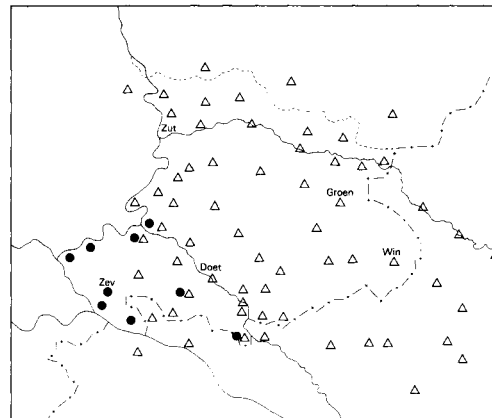
**Win 1971:** RATTENKLOOSTER "kooi met vele vakken en slechts één ingang, waarin veel ratten tegelijk gevangen kunnen worden" [Deunk 1, 187].

**Eib 1973:** Rotten en muze bunt de kruze van nieje huze [H. Odink 3, 203].

## MOES

*(Mus, muis)*

- 01 MOES: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Did, Sto, Zed / No Acht 1839 [Telge 4, 30], Acht 1895 [Telge 2, 87] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb, Rhe, Boch, Anh, Emm, Elt, Kle.
- 02 MUUS: Meg, Does, Ang, Wesv, Zev, Zed, Pan, Lob / No Acht 1839 [Telge 4, 30], Pan 1988 [Telge 7, 92].



△ moes 01      ● muus 02

*In ons gebied is moes 't normale woord; muus kump in 't westen van de Liem veur, langs Rijn en Iesselt.*

**Wehl:** Eén moes; met 'n oe as in 't Nederlandse woord boek. Twee muus; met 'n uu as in 't Nederlandse woord buur.

**Vars:** Kiek; door löp 'n kleint muusken.

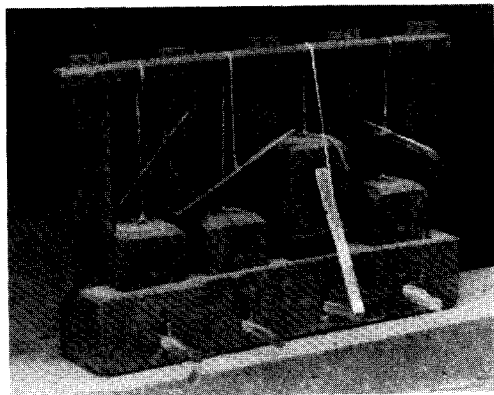
**Gen:** De moezen hebt van de kaes gevraeten.

**Sto:** Al in de zommer veur de watersnood van 1926 zei de olde P. uut Angerlo dat 't hoog water zol worre. Dat kon e zien aan de muus, die zich al umhoog harre gewark. Ze harre de neste baove in de garve gemaak —tusse de ore— en niet bi-j de grond.

**Eef:** As 't zaod pas in de barg zat, dan slogen ze met stokken der langs. Eers mos ie efkes stil staon luusteren en a'j wat heurn ritselen, dan maor slaon. Ze velen der dan zo uut en waren dan veur de poes.

**Vor:** Met 'n moezenkniepken kö'j goed moeze vangen; 'n stuksken keze der op en as ze door dan an zit te knewwelen, dan is 't zo gebeurd.

**Aal:** A'j muze bi-j de voggels in 't hok hebt, dan kö'j ze natuurlek neet met ne moezenvalle vangen of moezenweite voern. Dan mo'j ne läöge melkflesse nemmen en zetten dén schuun in de grond, zodat allene den hals der net bovven uutkump. Streujt door maor wat zaod in en umhen. Den moes zut 't zaod en roetsj... door zit e al onder in de flesse. Der uutkommen redt e neet, dus den anderen dag he'j 'm keureg netjes evan-gene.



'n Moezenval

**Ste:** In mien jonge dage hadde wi-j 'n blok holt met vier ronde gaten met veur elk gat 'n draodklemme der veur. Door zatten der

's margens vake 'n stuk of wat in. 'n Andere manier um ze te vangen was met 'n emmer half vol water. 'n Letjen der schuuns tegenop en baovenan dat letjen 'n spieker met dooran 'n läög garenklösken. An 't baovenende van dat klösken wodn met 'n punaise 'n stuksken gekokt spek vaste-emaakt. As 't muusken op 't klösken klom um van 't spek te etten, wodn 't klösken topzwoor, draejden 'n halveslag umme zodat 't muusken der af viel en in 't water van den emmer verdrank.

**Wich:** Bie ons thuis hadde wie vrogger 'n café; 't was toen nog gebruik dat de flessen wien in strohulzen verpakt wodn. Op 'n kere mos mien zuster die uutpakken in de kelder. Op-ens 'n geschreeuw! Der had 'n muusken in de strohulzen ezetten en die was eur in de klere ekroppen. De boekholder wol eur helpen, maor dat wol ze niet. Mien breur hef de moes toen bie eur op de rugge dood-edrukt.

**Pan:** Der zien wel mense gewes die muze met de hand vienge en ze dan zo dood knepe.

**Ste 1902:** A'j moeze in huus hebt, sa prejent! Dat is 'n naar gemartel [Wijers 1, 51].

**Win 1971:** MOEZENKNIEPE "muizeval" [Deunk 1, 114].

**Pan 1988:** MUZEWEIT "muizetarwe" [Telge 7, 92].

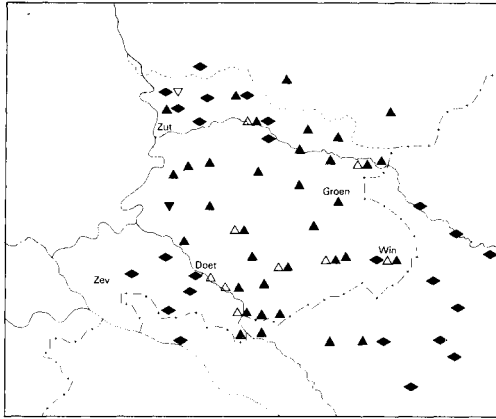
**Vor:** Soms zat ter in de beddestae wel 's 'n moes te rospelen. [RO SPELEN].

**Kot 1925:** Ne poze was alles stille. Miene was al haoste in de slaop en Jan snorkten waer zien uterste beste, doo der 'n zach gepiepte klonk an 't veuten-ende. Met ne ruk trok de vrouwe de bene op en zat al waer op 't ende "Jan; Jan! Hee's der nog! Heur! Hee pip!". Jan begon met de bene te slaone, zo good as 't genk onder 't dek. Pof, pof, pof! 'n Muusken leet 'n helder gepiepte heuren en ruusterden deur 't stro hen [Meinen 3, 73]. [RUUSTEREN].

#### KAT-EKER

(*Sciurus vulgaris*, eekhoorn)

01 KAT-EKER: Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa / Loch 1879, Eib 1879, Aal 1879, Win 1879, Gen 1879,

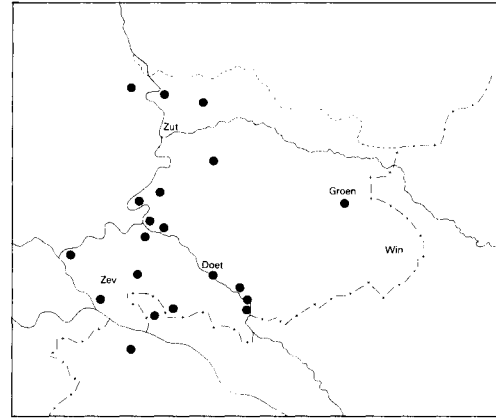


- ▲ *kat-eker 01-04*
- △ *kat-eker 01 (opg. uut 1879)*
- ▼ *eker 06*
- ▽ *eker 06 (opg. uut 1879)*
- ◆ *eekkatte 07-09*

*Vergelijking van de gegevens uut 1879 met dee van noe levert op, dat de verspreiding van de benaming kat-eker en varianten veur honderd joor neet groter was as noe. Opvallend is dat de benaming eekkat in drie gebieden veurkump: in 't noordwesten van den Acht, ten zuden van Doetinchem en in Westfalen.*

Vars 1879, Terb 1879, Zel 1879, Doet 1879 [Vr A'dam], Acht 1882 [Telge 2, 61], Ruu 1917 [Zwart 2, 312], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119], Aal 1964 [Rots 1, 21], Win 1971 [Deunk 1, 107] Vars 1985 [Telge 6, 167] || Mar, Haak, Rhe, Boch, Anh.

- 02 KAT-AEKER: Eef, Wich, Nee.
- 03 KAT-EKEL: Eib, Bel, Groen, Meg / Groen 1936 [Mogendorff 1, 9], Eib 1980 [Telge 1, 38].
- 04 KAZZEKER: Lich.
- 05 BOOM-EKER: / Acht 1882 [Telge 2, 16], Win 1971 [Deunk 1, 28].
- 06 EKER: Tol / Gor 1879 [Vr A'dam], Acht 1882 [Telge 2, 32].
- 07 EEKKATTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Loch, Lar, Zwi, Win / Ruu 1930 [Zwart 3, 236] || Bat, Vre, Stlo, Ges, Slo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rheb.
- 08 EEKKAT: Doet, Wehl, Did, Zed.



- *eekhoorn 10-11*

*Dit kaartjen vult 't veurege kaartjen an: 't standaard-Nederlandse woord eekhoorn kump vanuut 't westen den Acht en Liem in; doorbie is 't in de Liem al adeg bekend. 't Kaartjen löt zeen, dat de rivieren lesselt en Olden lesselt 'n belangrieke rolle spölt bie de verspreiding van 't woord eekhoorn.*

- 09 EENKAT: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 39].
- 10 EEKHOORN(TJE): Gor, Harf, Vor, Groen, Dre, Ste, Olb, Wesv, Sto, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 30].
- 11 EEKHEURNTJE(N): Gen, Ulf, Sil, Doet, Ste, Does, Ang, Did / Zut 1879, War 1879, Vor 1879, Pan 1879 [Vr A'dam] || Wilp.
- 12 INTHEURNTJE: / sHe 1879 [Vr A'dam].  
 || inkat: Emm.  
 || eenkheurntje: Elt.  
 || eekhörntje: Kle.

**Vor:** Kat-eker zegt veural de olde luu; later wodn 't meer eekhoorn.

**Sil:** Meestal zeg i-j kat-eker, maor soms zeg i-j gewoon: eekheurntjen.

**Loch:** Eekkatten köj vriej gemakkelek tam maken as ze in de buurte van huze komt.

**Sto:** Vrogger kon 'n eenkat deur de bosse van Elte naor Durkem springe zonder de grond te rake.

**Lich:** Zo um 1930 ginge wi-j kazzekers vangen. Met 'n paar jonges wodn ne kazzeker op-ejaagd. Dat ging naor 'n boom dén an 't ende van 'n riege beume ston. As e in den lesten boom zat, klommen gauw 'n paar jonges in de één nao leste boom, zodat e



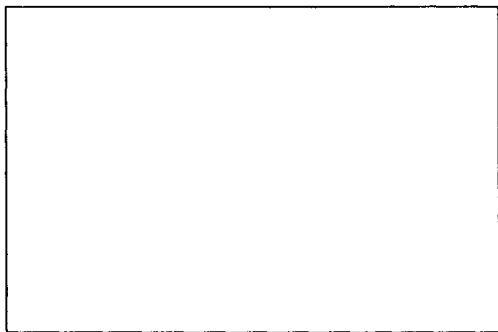
neet weerumme kon. Andere jonges gingen dan an de tekke schudden van den lesten boom, woordeur de kazzeker der uutsprong. Dan gauw 'n jas —woorvan de mouwen dichte ebondene waren— aover 'm hen en zo grep i-j 'm dan.

**Kot 1913:** Der kwam 'n mooi broen dierken bi-j Dientjen: 'n kat-eker. Effen bleef 't stille staon, keek 't meiken ni-jsgiereg an, draejden zich häösteg en was met twee sprunge bi-j ne dikke eke, waor 't an opröppelden. Ne ekster begon te schetterne [Meinen 2b, 58].

**Gaa 1945:** 'n Paar kat-ekers rost achter mekare de weg aover en klimt raozend gauw in de hoge dennen an de kante van de weg [Van Velzen 2, 26].

**Win 1971:** A'j 'n kat-ekersnust zeen wilt: dao booven in dén fiene denne, dao zit ter ene, met jonge kat-ekers der in [Deunk 1, 107].

**Win 1971:** KAT-EKERSKOUWE "kooi voor een eekhoortje" [Deunk 1, 107].



*Kat-eker*

## VOS

*(Vulpes vulpes)*

01 VOS: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 145].

**Aal:** Ne vos kö'j ok onderscheiden in ne rekkel en ne moervos.

**Sto:** Vosse gaon nao, hoe 't kump dat ze 'n prooi gemis hemme. Ze make de sprong dan nog 'n keer en wette zo hoe ze in 't vervolg misspringe könne veurkomme. Vosse nade-re hun prooi soms deur allerlei gekke spronge en capriole te make, net of ze an 't spölle bun. Maor as ze dichtbi-j bun, dan slaon ze

op-ens toe.

**Eib:** Wiej wodden is deur nen boer an-esprokkene, dén onzen teckel 't vossenhol met jonge vöske in wol jagen. Daor veulden wiej niks veur umda'w 't neet neudag vindt dat de vöske oet-ereujd wodt en ok al um-da'w onzen teckel door neet an wollen waogen.

**Loch:** In den winterdag as ter snee lig, dan kö'j 's morgensvrog de sporen van den vos vinden. Dee gaot noor 't hol of den bouw. A'j wilt kö'j ze dan uutgraven of bejagen. [HOL, BOUW].

**Vars:** Vösse wodt as regel in de snee vaste-espeurd. [VASTE-SPEUREN].

**Lar 1927:** Vösse zint ter ok nog wal hier in de bulte. Dat bunt duvels veur de hazen en kanienen. Die gaot ok 's nachens op de roof; dan heur ie soms bie 'n boer in 't hoonderhok 'n geschreeuw of ie heurt 'n haze jemmeren net as 'n klein kind. Soms heur ie 'n vos blekken net as 'n hond; dan is ter onheur weer op hande. Ok 's winters bie snee en scharpe kelte könt ze zo hulen [Heuvel 1, 387].

**Acht-Tw 1948:** Wonneer is nen vos nen vos? Antw: At e allene is, aans bunt 't vösse [Wanink 1, 207].

**Win 1978:** Ne halven dag waogt den jacht-opziener, de Garverskemper en Jan van den Steenovven der an umme den vossen-bouw te vinden [Van Loo 1, 105]. [VOSSEN-BOUW].

**Vars 1985:** VOSSEWRANGE "vossehol" [Telge 6, 392].

**Win 1978:** Jao daor lig 'n heupken. Op ne zwarfsteen. Nog fris. Nae! Da's vossendrek. Zo zeker as wat! [Van Loo, 105]. [VOSSEN-DREK].

**Win 1978:** Endelek; —nao 'n menuut of tie-ne— löp den vos oet den bouw, kik naor boeten, nump verwaejing, gloepst rond, schikt weer trugge, kump naor väören en trök 't lichaam oet den bouw. Ne seconde steet ze daor in de late zonne [Van Loo 1, 108]. [VERWAEJING].

**Lar 1927:** Now is ter ok 'n vos in 't bos; ik hebbe zien passen espuurd [Heuvel 1, 387].

**Acht 1882:** VOSSESTAP "dichtslaande val om vossen in te vangen" [Telge 2, 145]. (Ok: No Acht 1883 [Telge 4, 79]).

- 'n Verhaal aover 'n vossenjacht steet in G.A. van Loo, *Den trunslar blz 103 vv.*

## MARTER

(*Mustela martes*)

- 01 MARTER, MATTER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 84].  
 02 MAOTER: Lar, Kep, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 84], Pan 1988 [Telge 7, 86].  
 03 MATER: Bel, Wesd, Olb.

**Sto:** In 't Montferland komme nog enkele boommarters en steenmarters veur.

**Lar 1927:** Enkeld is der ok wal ne maoter met 'n gelle vlekke veur de borste ("steenmarter") en in 't Dortherbos he'k 's zon mooien, donkerbroenen ("boommarter") e-zeen, dén achter nen eekatte an zat [Heuvel 1, 40].

## ULK

(*Putorius foetidus, bunzing*)

- 01 ULK: Acht, Liem / N Acht 1856 [Telge 4, 46], Acht 1882 [Telge 2, 136], Vars 1882 [Telge 4, 55], No Acht 1883 [Telge 4, 77], Lar 1927 [Heuvel 1, 39], Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 198], Aal 1964 [Rots 1, 47], Win 1971 [Deunk 1, 250], Eib 1980 [Telge 1, 87], sHe 1982 [Telge 3, 153], Vars 1985 [Telge 6, 359], Pan 1988 [Telge 7, 142].  
 02 ULKE: Lich.

Ok op-egeven: BUNZING, STINKDIER.

**Wesv:** 'n Ulk laeft hoofzakelek van kikkers en muus. Ze zin now schaars, want der zin weinig kikkers meer en ook geen zaodbarbarg. Vroeger he'k der veul gevange; duk zat wel nege in ene winter. Dat dei ik met klemme en met de hond. De hoogste pries die'k veur 'n velleke gekrege het, is f 30,—.  
**Vor:** A'j in 'n zaodbarg met 't dossen 'n ulk tegenkwammen, dan ko'j der van op an dat ter gin moeze of rotten in zatten; 't umgekeerde was ok woor.

**Vars:** Vroeger zatten de ulken vake baoven in de bussemieten; ok laefden ze wel in

knienewrangen en op 'n heujzolder. 'n Boer hadde geerne 'n ulk in huus um rotten en muze te vangen. Doorveur waren der 'n paar pannen op 't dak met 'n verhoogd hölleken, zodat den ulk door van buten naor binnen kon kommen.

**Pan 1988:** Vroeger moggi-j niet bi-j de holtmiet speule; ze zeie dan: "Gi-j kom mien niet bi-j de holtmiet, want dor zitte ulleke onder". 't Was um ow bang te make, da'j niet bi-j 't holtblok en de biel zol komme [Telge 7, 142].

**Bor:** Ulken waarn vrogger völle weerd; veural met de winterdag. Dan ko'j veur 't vel wel vief gulden kriegten: 't loon wat 'n daghuurder per dag kreeg. Doorumme probeerden ze ze völle met 'n ulkenstappe te vangen.

**Lich:** At ne ulke bi-j ne hond an de lippe hönk en i-j wilt ulk èn hond in laeven hollen, dan mo'j ne stukke uut de lippe van den hond snienn; zó hölt ne ulke zich vaste.

**Sto:** A'j 'n ulk vang, stink hi-j alderjekes. Ze könne zich ook heel goed veur dood holde. A'j ze dan örges neerleg, lope ze later weer weg. Dat ulke vange mo'j in de maoneschien doen met 'n fokshundje. Maor ze bun heel slouw en gemeen en 't vilt dus niet met um ze in hande te kriege.

**Win:** A'j 'n ulk probeert te vangen met 'n stappe, dan zegge wi-j: "wi-j probeert 'n ulk te stappene". [STAPPEN].

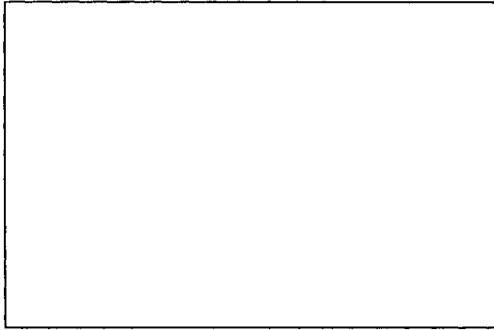
**Eef:** Twaalf boeren en ene ulk bunt dattien stinkers. [Ok: Bel || Bat].

**Win 1971:** ULKENSTAPPE "bunzingval" [Deunk 1, 250].

**Kot 1934:** "Wat gebeurt daor toch?", reep Trui in de kökkene. "Der zat 'n ulk in 't bedde; krudeg op de achterpeute". 'k Hebbe 'm met de klomp an de kop esmettene", zei Jan der nog bi-j [Meinen 6, 164]. [KRUDEG].

**Kot 1934:** Heel zeutjes klom Jan 'n paar sportels van de hildenlere op. Nog 'n betjen hoger. Stille. Veurzichtig. Nog iets hoger. Zo. En noo... Jan stak veurzichtig de hand uut; reekten; daor was e valk bi-j de plume. Op-ins greep Jan too! Ha; hee hadde den stat in den hand! Maor noo ha'j 't ulk is motten heuren klöwwern en blaern op den balken [Meinen 6, 166] [KLÖWWEREN, BLAEREN].

- 'n Uutgebred verhaal aover 't vangen van ulken steet in Geurtsen 1, 149:



### Ulk

**Hen 1984:** De jonges van Hummelink hadden 't ter aover dat ze nao afloop van den toneelaovend nog hen ulken wollen, want 't was ter now net weer veur (*enz.*). [HEN ULKEN (GAON)].

### WEZEL

(*Mustela nivalis*)

*Tussen wezel en hermeltjen wodt vake gin onderscheid emaaft; uut disse opgaven blik dat minder as in de praktijk gebeuren zal.*

- 01 WEZEL: Acht, Liem.
- 02 KLEINE WEZEL: Wesd.
- 03 WEZZEL: Win.
- 04 WAEZEL: Wesv.
- 05 HERMELTJEN: Din, Vars / N Acht 1882 [Telge 2, 52].
- 06 HERMELTJEN: Rek, Hen, Olb.
- 07 HERMKEN: / N Acht 1882 [Telge 2, 52], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110] || Vre, Ram.
- 08 MARTE: / Acht 1882 [Telge 2, 84].
- 09 MATTER: / No Acht 1883 [Telge 4, 71].  
|| fretken: Stlo, Ges, Slo, Bork, Rhe.  
|| moeshermken: Vre.

**Rek:** 'n Wezel wodt ok vake hermeltjen eneumd. [Ok: Hen].

### HERMELTJEN

(*Mustela erminea aestiva, hermelijn*)

*Tussen hermeltjen en wezel wodt vake gin onderscheid emaaft.*

- 01 HERMELTJE(N): Gor, Harf, Eef, Vor, Eib,

- Aal, Win, Gen, Voo, Meg, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Olb, Ang / N Acht 1882 [Telge 2, 52], Eib 1980 [Telge 1, 32], Vars 1985 [Telge 6, 141] || Bat.
- 02 HERMELTJE(N): Gor, Harf, Alm, Vor, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre || Wilp.
- 03 HERMELKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 85].
- 04 HERMELKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 85].
- 05 HERMKEN: Loch || Ges, Rheb.
- 06 HERMKEN: / N Acht 1882 [Telge 2, 52], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110], Win 1971 [Deunk 1, 85] || Mar, Vre, Stlo, Slo, Ram.
- 07 HERMELIJN, HERMELIJNTJE(N): Wich, Loch, Vars, Doet, Wehl, Ste, Did, Sto, Zed, Pan.
- 08 HERMELIENTJE(N): Groen, Baa, Tol || Bat.
- 09 HERMELIJNTJE: Lar.
- 10 WEZEL: Din.
- 11 GROTE WEZEL: Wesd.  
|| hermelien(ken): Vre, Bork, Hei, Boch, Elt, Kle.  
|| eier-ermke: Haak.



*Hermeltjen*

**Wesd:** 'n Hermeltjen nume wi-j ok: grote wezel; hie is 's zommers broen en 's winters wit. De gewone wezel heit bi-j ons dan kleine wezel.

**Vars:** 'n Hermeltjen is hier wat in 't Nederlands 'n wezel is; 'n hermelijn nume wi-j gewoon hermelijn.

**Din:** 'n Wezel is hier 'n "hermelijn", 'n hermeltjen is hier wat in 't Nederlands 'n "wezel" is. Dus net andersumme.

**Zed:** 'n Hermelijntje dut 'n knien net zo lang uutzuge tot hi-j der bi-j neervilt.

**Lar 1927:** Op een avond in de schemering kwam Jan fluisterend binnen: "Kom 's gauw; daar zit nen harmeltjen op de vorst van onze schure" [Heuvel 1, 41].

#### **DASSE**

(*Meles taxus*)

01 DAS(SE): Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 80].

02 GREVINK: / Acht 1895 [Telge 2, 45].

**Sto:** Ze zegge dat 'n das de linker veur- en achterpoot kötter het as de beie rechterpeut, omdat e altied naeve de klef op lup of deur 'n greppel of graaf.

**Vars 1985:** Nao den oorlog het de gemeente de dassen uut "Idinkbos" uut eur hol evan- gen en achter Dieren op de Vaeluwe ebrach [Telge 6, 80].

**Lar 1927:** De wannenlapper kroop na 't afvoeren in de hilde diep in 't hooi. "As 'n dasse in zien wrange", zae Jan [Heuvel 1, 62] [WRANGE].

**Lar 1927:** Dassen zunt ter nog wal. In 'n ekenwal of in de zandbelte, daar hebt ze eure wrangen met veer of vief utgangen. Ze laeft heel eneg en ie kriegt ze neet makkelek te zene. Ze gaot neet uut, of 't mot helemaol nach waezen. Eénmaol zoog ik ter ene bie de maone in 't aerpelland en hie vrat de zommerknollen der uut. Tussen beiden knorden hie net as 'n varken. De olden hebt 'n kop as 'n varken; de jongen hebt meer hondeköppe. Um dissen tied (oktober) zint ze vet; dan sjouwt ze loof in 't nös [Heuvel 1, 387].

#### **OTTER**

(*Lutra lutra*)

01 OTTER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 95].

02 BAEK-ULK: / Win 1939 [Vr A'dam 7, 4], Win 1971 [Deunk 1, 17].

**Win 1971:** Ulke zee'j hier meer as zo hen, maor baek-ulke bunt hier beteun [Deunk 1, 17].

#### **TRAMPELDIER**

(*Camelus, kameel*)

**Win 1971:** TRAMPELDIER "kameel (weinig gebr.)" [Deunk 1, 245].

#### **REE**

(*Capreolus capreolus*)

01 REE: / Acht 1895 [Telge 2, 105].

02 HART: / Acht 1895 [Telge 2, 49].

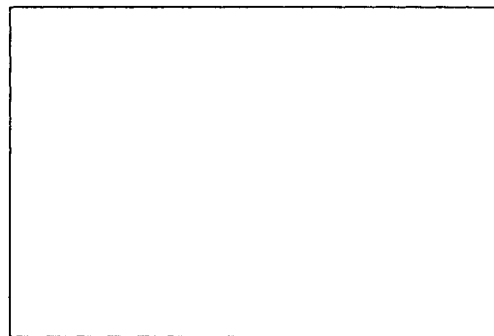
03 HARTEBEEEST: / Acht 1895 [Telge 2, 49].

**Vars 1985:** Kort nao den oorlog —toe de ni-je Jachtwet kwam— ha'w in Nederland ongeveer 4000 stuks reewild. Deur de e- norme zörge van de jagers en jachtopzichters is de ree- wildstand now uut-ebreed töt ongeveer 25000. Völle meer mot ter niet kommen. As ter te völle komt, geet de kwaliteit hard achteruut. Zodoende zie'j hier en door al reebukke die mor zo'n paar stump- kes van nog gin drie cm op de kop hebt [Telge 6, 284].

**Kot 1925:** Twee reeën hupketen veurzich- teg nao den rand van 't bos. Ze wollen nao ne kamp, waor rogge greujden en kool ston. Achter mekare lepen ze ovver 't zelfde pae- ken dat ze noo al 'n nacht of wat geregeld gebroekten [Meinen 3, 132].

**Win 1978:** Niks reurt zich. 'n Ulk schöt snaeg däör den graven, geet de weide in. Ne oele röp. Ne spronk reeën draaft ovver ne hogen kamp rogge, trekt op den Holtbos an. Wied weg gromt ne auto [Van Loo 1, 33]. [SPRONK].

**Acht-Tw 1948:** Dao löp 'n ree in 't holt te knoppen [Wanink 1, 126]. [KNOPPEN "knop- pen afplukken, afbijten"].



*Ree*

BIJLAGE 1

LIESTE VAN DIALECTLITERATUUR, IN 'T WALD OP-ENOMMEN

Aant Nedsaks Inst

*Aantekeningen verzameld door de Wetenschappelijke Commissie ter voorbereiding van een Saksisch Woordenboek* (hs Nedersaksisch Instituut Groningen).

*Geëxcerpeerd is materiaal verzameld deur:* EERDEN, C.W. VAN [Aal 1953]; GRAAF, J. DE [Eef 1950, 1953], KEUPER, F.J. [Din 1950, 1952, 1953]; KLANDERMAN, G.W. [Vars ca 1953]; LINDENSCHOT, G.J.H. [Ruu 1954]; LUTKE WILLINK, A. [Gees 1953]; MEEKES, H. [Lich 1951]; MEINEN, G.J.H. [Aal 1954]; ODINK, G [Eib 1951]; SIEBELINK, J.W. [Aal 1951 - 1953]; WINTERS, J.W. [Lob 1950]; WISSELINK, H. [Vars 1952].

ADW

*Contactorgaan Oudheidkundige Werkgemeenschap Aalten, Dinxperlo, Wisch jr 1* (1963/1964) - .

Aessink 1 Win 1975

AESSINK, J. *'t Snoepjen van de waeke* (Winterswijk 1975) (De wenneplas 1).

Aessink 2 Win 1976

AESSINK, J. *I'j ene en ik ene* (Winterswijk 1976).

Aessink 3 Win 1979

AESSINK, J. *Oet 't laeven van Theo Wisselink* (Nijmegen 1979).

ajgh 1 Vars 1871

A.J.G.H. 'De gelijkenis van den Verloren Zoon in den tongval van het dorp Varsseveld', in: Johan Winkler *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon* ('s-Gravenhage 1874).

Archief

*Archief, orgaan van de oudheidkundige vereniging "De Graafschap", Meester Hendrik Willem Heuvelstichting, G.A. van der Lugt Stichting I* (1926) - 1979.

Ten Bokkel 1 Aal 1953

BOKKEL, J.B. TEN [Woordenlijst] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1953).

Ten Bokkel 2 Aal 1958

BOKKEL, J.B. TEN [Woordenlijst] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1958).

Bos-ten Have 1 Loch 1982

BOS-TEN HAVE, ANNEKE 'Prakkezeern', in: *Werken zo lang het licht was* (Eibergen z.j.).

Bouwmeester 1 Zel 1928

BOUWMEESTER, W.L. 'De eerste striekzwèvels in den Achterhoek', in: *Gids voor den Graafschapschen Folklore dag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).

Bouwmeester 2 Zel 1934

BOUWMEESTER, W.L. 'Fragment uit: "Den Atchineeschen oorlog" uit Bearnd-"oome's avonturen"', in: *Gids voor den folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).

Broedvogels Win 1985

*Broedvogels van Winterswijk Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek* (Hoogwoud 1985).

Broekhuysen 1

BROEKHUYSEN, J. *Studies over het dialect van Zelhem in de Graafschap Zutphen* (Groningen/Djakarta 1950).

Brusse-Koskamp 1 Aal 1969

BRUSSE-KOSKAMP, G.H. [Woordenlijst] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1969).

Denkers 1 Gees 1978

DENKERS, J.W. *'t Beuksken van Hendrik Jan* (Enschede 1978).

Deunk 1 Win 1971

DEUNK, G.H. en H. ENTJES *Het dialect van Winterswijk deel 1: Woordenboek van het Winterswijks* (Groningen 1971).

- Deunk 2 Win 1982  
 DEUNK, G.H. *Het dialect van Winterswijk deel 3: Nieuw Winterswijk's woordenboek* (Groningen/Doetinchem 1982).
- Diesveld 1 Wehl 1944  
 DIESVELD, J. [*Woordenlijst*] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1944).
- Van Dijk 1 Din 1870  
 DIJK, J. VAN 'De gelijkenis van den Verloren Zoon in den tongval van het dorp Dinxperlo', in: Johan Winkler *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon* ('s-Gravenhage 1874).
- Dinxperlo 1  
*Dinxperlo 700 jaar 1281 - 1981* (Dinxperlo 1981).  
 Geëxcerpeerd zijn: ACHTERHOF, H.H. [Din 1981]; BOLAND, B.J. [Din 1981]; GOOR, J.W. UUT 'T [Din 1932]; KEUPER, J. [Din 1981]; VEERBEEK, B.W. [Din 1981].
- Döker 1 Vars 1917  
 DÖKER, DERK VAN DEN (ps. D.J. Smeitink) *Wat veurbij geet en wat blif* (Varsseveld z.j.).
- Dollekamp 1 N Acht-Sa-Tw 1925  
 DOLLEKAMP, H.A. *De koperen tabaksdeuze* (Lochem 1925).
- Van Eeden Loch 1901  
 EEDEN, F.W. VAN *De Lochemse berg en zijne omgeving, een botanische wandeling omstreeks 1870* (Lochem 1984).
- Erinkveld 1 Ulf 1980  
 ERINKVELD, W [*Verhalen*] (typoscript Staring Instituut Doetinchem 1980).
- Gallée 1 Vor 1870  
 GALLÉE, J.H. 't Verhaal van Schaele Guurte', in: A.H.G. Schaars en G.J. Agelink *Woordenverzameling van J.H. Gallée* (Telge van 't WALD 2, 161-165) (Doetinchem 1981).
- Gallée 2 Vor 1870  
 GALLÉE, J.H. 'De bebbenbek', in: A.H.G. Schaars en G.J. Agelink *Woordenverzameling van J.H. Gallée* (Telge van 't WALD 2, 165-168) (Doetinchem 1981).
- Germ Völkerstung Bor 1854  
 'Broedlachtenöogers-liedeke', in: J.M. Firmenich *Germaniens Völkerstimmen* deel 3 (Berlin 1854).
- Geurtsen 1 Hen 1984  
 GEURTSSEN, G.J. *Teuntjen Maotkamp, flitsen uut 't leaven van 'n daghuurders jonge in de twintiger jaoren* [z.p., z.j.].
- Joh v Hameland 1 Aal 1982  
 HAMELAND, JOHANNA VAN (ps. J. ter Linde-Duenk) *Um d'n lindeboom* (Zelhem 1982).
- v Heeckeren 1 umg Zut 1859  
 HEECKEREN, L.A.F.H. BARON VAN *Proeve eener vertaling van het Evangelie van Johannes in het plat-Zutphensch* (hs Maatschappij der Nederlandse Letterkunde Leiden 1859).
- Heukels 1 Acht 1907  
 HEUKELS, H. *Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten* (1907) opnieuw uitgegeven met een inleiding van Drs. H.J.T.M. Brok (Utrecht 1987).  
 Veur den Acht bunt metwarkers ewest: D. Albers (Zutphen), B. van der Burg (Zutphen), J.H. Gallée (Utrecht), J.W. te Gussinklo (Winterswijk), H.W. Heuvel (Borculo), W.W. Kolvoort (Lochem), A.P.A.E. Martini (Almen), A.W. Navis (Aalten), mw. M.S. Rust (Gendringen).
- Heuvel 1 Lar 1927  
 HEUVEL, H.W. *Oud Achterhoeksch boerenleven het gehele jaar rond* (Deventer 1965).
- Heuvel 2 Gees 1921  
 HEUVEL, H.W. 'Jan-Oom', in: *Vragen van den dag* (Amsterdam 1921/1922).
- Heuvel 3 Acht 1928  
 HEUVEL, H.W. *Uit den Achterhoek, schetsen van land en volk* (Deventer 1928).
- Heuvel 4 Bor 1927  
 HEUVEL, H.W. *Nagelaten werk* (Enschede 1973).

- Jaarb  
*Jaarboek Achterhoek en Liemers* 1 (1978 - .
- Keetelaar 1 Gor 1901  
 KEETELAAR Jzn., J.L. *'n Grepken?* (Amsterdam [1901]).
- Kerkhof 1 Vars 1954  
 KERKHOF, B.J. *Woordenlijst* (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1954).
- Klokman 1 Zel 1856  
 KLOKMAN, J.A. 'Een middag bij een' boer in den Achterhoek', in: *Schetsen en tafereelen uit den Achterhoek* (Doetinchem 1856).
- Klokman 2 Acht 1934  
 KLOKMAN, G.J. 'De oude Achterhoekse kinderspelen op den Folklore-dag te Borculo', in: *Gids voor den Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
- Klokman 3 Zel 1936  
 KLOKMAN, G.J. *Hendrik-Eume; boe 't er in den Achterhoek hen gong, toe grotmooder nog in de korte rökke was* (Baarn 1936).
- Klokman 4 Acht ca 1940  
 KLOKMAN, G.J. *Kinderspelen* (Doetinchem 1944).
- Klokman 5 umg Zel 1930  
 KLOKMAN J.Azn., G.J. 'De taalschat van den Gelderschen Achterhoek', in: *Eigen volk* 2 (1930).  
 KLOKMAN J.Azn., G.J. *zie ook: Zwart* 3.
- Klokman 6 Zel 1882  
 KLOKMAN, J.A. '30 November 1869', in: Joh.A. Leopold en L. Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).
- Knuivers 1 Win 1971  
 KNUIVERS, T. 'De gelijkenis van den Verloren Zoon in den tongval van het vlek Winterswijk', in: Johan Winkler *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon* ('s-Gravenhage 1874).
- Kobes 1 Sin 1968  
 KOBES, D.W. [*Aantekeningen*] (typoscript P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1986).
- Kobes 2 Sin 1970  
 KOBES, D.W. [*Aantekeningen*] (typoscript P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1970).
- Kobus 1 Bor 1882  
 KOBUS, J.C. 'Toen of nu', in: Joh.A. Leopold en L.Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).
- Kolkman 1 Lar 1982  
 KOLKMAN, GRADA 'Een leven van dienen', in: *Werken zolang het licht was* (Eibergen, z.j.).
- Köpp 1 Zed 1982  
 KÖPP, THEED *Wa'j in de Liemus kon belèève* (Nijmegen 1982).
- Krebbers 1 Gels 1928  
 K., H (ps. H. Krebbers) "'n Aovend bi'j boer Boshof', in: *Gids voor den Graafschapschen Folklore dag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
- Krosenbrink 1  
 KROSENBRINK, HENK *Hosse bosse teune* (Zutphen 1972).
- Krosenbrink 2 Win 1976  
 KROSENBRINK, HENK *Hölten letters* (Aalten z.j.).
- Langelier 1 Lar 1924  
 LANGELIER, G. *Beelden en stemmen uit Geldersch Laren* (z.p., z.j.) 135-147.
- Langelier 2 Acht 1934, Lar 1934  
 LANGELIER, G. "'Spotternij" in de Graafschap', in: *Gids voor den folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
- Lettink 1 Aal 1985  
 LETTINK, HENK *Gewoon en dat is gek genoeg* (Zelhem z.j.).  
 LINDE, J. TER *zie: HAMELAND, JOHANNA VAN*

- Van Loo 1 Win 1978  
 LOO, G.A. VAN *Den Trunslar en andere vertelsels* (Winterswijk 1978).
- Lucassen 1 Dre 1982  
 LUCASSEN, DERK *Dremptse Prääötjes* (Doesburg 1982).
- Van der Lugt 1 Gels 1928  
 L, 'Oet Gelster', in: *Gids voor den Graafschapschen Folklore dag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
- Van der Lugt 2 Gels 1934  
 L, 'Oet Gelster', in: *Gids voor den folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
- Lukkezen 1 Zed 1982  
 LUKKEZEN, ANNEKE [*Aantekeningen*] (typoscript Staring Instituut Doetinchem 1981).
- Meekes 1 Vra 1969  
 MEEKES, J.B.J. [*Woordenlijst*] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1969).
- Meinen 1 Win 1903  
 MEINEN, G.J. 'De landman en z'n vogels', in: *De levende natuur* 8 (1903), 169-170.
- Meinen 2, 2a, 2b Kot 1911, Kot 1913, Kot veur 1934  
 MEINEN, G.J. *Eenvoudige mensen* (Zutphen 1911, 1913).  
 N.B.: Meinen 2 = deel 1 (1911), Meinen 2a = deel 2 (1913), Meinen 2b = deel 3 (veur 1934).
- Meinen 3 Kot 1925  
 MEINEN, G.J. *Ruusterkes* (Doetinchem 1925).
- Meinen 4 Kot 1928  
 M., G.J. 'Den Stobbe', in: *Gids voor den Graafschapschen Folklore dag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
- Meinen 5 Kot ca 1930  
 MEINEN, G.J. *Knelis en Willem* (Zelhem 1972).
- Meinen 6 Kot veur 1934  
 MEINEN, G.J. *Landvolk* (Lochem 1936).
- Meinen 7 Kot ca 1930  
 MEINEN, G.J. *Knelis en Willem en Mieken 't zwarte hundeken* deel 2 (Zelhem 1987).
- Moespot  
*Den moespot, 3 maandelijks tedschrift van 't Verbond van Neersasse Schrieverskringen* 50 (1960) - .
- NJN Kot 1938  
*Kotten zoals de N.J.N. het zag* (heruitgave z.p. 1988).
- Mogendorff 1 Groen ca 1936  
 MOGENDORFF, J. [*Woordenlijst*] (typoscript P.J.Meertens-Instituut Amsterdam ca 1936).
- Niessink-Ribbers 1 Loch 1982  
 NIESSINK-RIBBERS, ALIE "'t Eekvenne in Barchem", in: *Werken zo lang het licht was* (Eibergen z.j.).
- Nijman 1 Zut 1870  
 NIJMAN, D. 'De gelijkenis van de Verloren Zoon in den tongval van de stad Zutphen', in: Johan Winkler *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon* ('s-Gravenhage 1874).
- G.Odink 1 Eib 1974  
 ODINK, G. (DE HÖLTER) *Daor veul'n ik mien a'lene* (Enschede 1974).
- H.Odink 1 Eib 1943  
 ODINK, HENDRIK *Middewinteraovend-vetelsels oet den Achterhook* (Alkmaar 1968).
- H.Odink 2 Eib 1971  
 ODINK, H. *Land en volk van de Achterhoek* (Enschede 1971).
- Oelenwanne  
*De oelenwanne ne korf vol riemen en vertelsels uut Achterhook en Liemers* (Aalten 1964).  
 Geëxcerpeerd zijn: BARTJEN OET UT VELD [Win 1964], BEERND WILLEM [Din



1964], BOSCH-WENTINK [Bro 1964], DERK VAN DEN BRINKHOF [Sin 1964], MAX HOLT [Vor 1964], F. KEUPER [Din 1964], H.KROSENBRINK [Win 1964], HENDRIK LANSINK [Vars 1964], G.A. VAN LOO [Win 1964], L.E. MENTEUR [Wesv 1964], PATER M. REINDERS O.F.M. [Harv 1964], E.B. VAAGS-KROSENBRINK [Win 1964].

Van Os 1 Geld Eil 1953  
Os, H.J. VAN [Woordenlijst] (typoscript P.J. Meertens-Instituut 1953).

Otto 1 Acht 1882  
OTTO, A.L., 'En veugeltjen', in: Joh. A. Leopold en L. Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).

Postel 1 Lar 1882  
POSTEL, F.D.H., 's Lands wieze, 's lands aere; Neister Martjen', in: Joh. A. Leopold en L. Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).  
POSTEL, F.D.H., zie: Postmeter.

Postmeter 1 Lar 1885  
POSTMETER, F.D.H., (ps. F.D.H. Postel) *Negen leppels kruudmôos* (Dêventer 1885).

Regiotaal  
*Regiotaal, mozaïek van Gelderse dialecten* (Zutphen 1976).  
Geëxcerpeerd bunt: RIEK BESKERS [Win 1976], J. BOSVELT [Gor 1976], G.W. VAN DUNNEWOLD [Win 1976], H. ENGELBARTS [sHø 1976], HANS KEUPER [Din 1976], HENK KROSENBRINK [Win 1976], H. LANSINK [Vars 1976], G. ODINK [Eib 1976], M. REINDERS [Lich 1976], A. TINNEVELD [Did 1976], HERMAN VAN VELZEN [Gaa 1976], JOH. G. VOS [Eib 1976].

Reinders 1 Harv 1979  
REINDERS, M. *Het dagboek van Noach* (Doetinchem z.j.).

Rots 1 Aal 1964  
ROTS, A.H.D. [Woordenlijst] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1964).

Rots 2 Aal 1966  
ROTS, A.H.D. [Woordenlijst] (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1966).

Schaorpaol  
*Den Schaorpaol, periodiek van het Staring Instituut* 1 (1980) - .

Schriewied  
*Schriewied, verhalen en gedichten van Neersasse schrievers* (Aalten 1969).  
Geëxcerpeerd bunt: RIEK BESKERS [Win 1969], J. BOSVELD [Ste 1969], De HÖLTER (ps. G. Odink) [Eib 1969], ARJAN VAN DER HOUT (ps. A. Ribbers) [Vor 1969], J. KALF [Aal 1969], HANS KEUPER [Din 1969], HENK KROSENBRINK [Win 1969], J. KUPPER [Eib 1969], G.A. VAN LOO [Win 1969], M. REINDERS O.F.M. [Harv 1960], G.J. VAAGS [Win 1969], E.B. VAAGS-KROSENBRINK [Win 1969], WAMSTEKER- TUINSMA [Vars 1969].

Siebelink 1 Sil 1937  
SIEBELINK, J. [Aantekeningen] (hs. P.J. Meertens-Instituut 1937).

Staring 1 umg Doet 1816  
STARING, A.C.W. 'De tuchtiging der Algerijnen op den 27 van oogstmaand 1816', in: A.H.G. Schaars *Starings gedicht 'De tuchtiging der Algerijnen op den 27 van oogstmaand 1816'* (Zutphen 1980).

Stegeman 1 Win 1930  
STEGEMAN, B. *Ne toeten vol Achterhooksche möpkes* (Winterswijk 1930).

Teenstra-Slagman 1 Lar 1973  
TEENSTRA-SLAGMAN, J. *Oude verhalen over de kerk van Gelders Laren* (z.p., z.j.).

Telge 1 Eib 1980  
WEEINK, B. m.m.v. A.H.G. SCHAARS *Woordnbook van 't plat van Eibarge en omgeving* (Eibergen 1980).

Telge 2 Acht 1895, Acht 1882, Acht 1905  
SCHAARS, A.H.G. en G. AGELINK *Woordenverzameling van J.H. Gallée* (Doetinchem 1981).

- Telge 3 sHe 1981  
HARMSSEN, HENK m.m.v. A.H.G. SCHAARS 'n *Trop Barghse weurd* (Stokkum 1981).
- Telge 4  
SCHAARS, A.H.G. *19e Eeuwse woordenverzamelingen uit Achterhoek en Liemers* (Doetinchem 1983).  
Geëxcerpeerd bunt: M. BRUYEL [sHe 1901], T.H. BUSER [N Acht 1856-1859, 1861], JOH. GIMBERG [No Acht 1883], H. LOMAN [Vars 1882], A.C.W. STARING [Acht ca 1830], H.I. SWAVING [No Acht 1835], [Din ca 1835], R.W. TADAMA [No Acht 1839], Woordenlijst [Doet 2e h 19e e], Woordenlijst [Geld Eil 2e h 19e e], Woordenlijst [IJsselstreek ca 1890].
- Telge 5 Wesd 1985  
G.J.BEUNK *Bi-j wieze van spreken...* (Doetinchem 1985).
- Telge 6 Vars 1985  
COLENBRANDER, A. m.m.v. A.H.G. SCHAARS *Achterhoeks plat met plaatjes bi-j-ene-egaard in Varsseveld* (Doetinchem 1985).
- Telge 7 Pan 1988  
ROELOFS, GEERT EN IRENE EN JAN EN THEA WILLEMSSEN m.m.v. A.H.G. SCHAARS *Käöbelend aover 't eiland van daerp tot dörp* (Doetinchem 1988).
- Van Tuinen 1 Loch 1983  
TUINEN, J. VAN *To mor* (typoscript Staring Instituut Doetinchem 1983).
- Te Vogt 1 Bel 1980  
VOGT, J.A.M. TE [Woordenlijst] (typoscript Staring Instituut 1980).
- Van Velzen 1 Gaa 1944  
VELZEN, HERMAN VAN (ps. F. Roes) *Van Achterhooksche menschen* (Doetinchem 1944).
- Van Velzen 2 Gaa 1945  
VELZEN, HERMAN VAN (ps. F. Roes) *Uut 't laeven van olde bekenden* (Doetinchem 1945).
- Van Velzen 3 Gaa 1968  
VELZEN, HERMAN VAN (ps. F. Roes) *Steaven Volman* (Doetinchem z.j.).
- Van Velzen 4 Gaa veur 1974  
VELZEN, HERMAN VAN (ps. F. Roes) *Streupers* (Enschede 1985).
- Veurwaord in: Den Zaodborg Win 1967  
*Den zaodborg, un spintvat vol riemen en vertelsels uut Achterhook en Liemers* (Aalten 1967).  
N.B.: allene 't Veurwaord is geëxcerpeerd.
- De Visser 1 Loch 1882  
VISSER, A. DE 'Mientjen', in: Joh. A. Leopold en A. Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).
- GV-alm  
*Volksalmanak, Geldersche* 1(1835) - 67 (1942).
- Vos 1 Eib 1982  
VOS, J.G. *Laezing oudheidkundige vereniging "De Graafschap"* (bandopname Staring Instituut Doetinchem 1982).
- Vr A'dam  
*Vragenlijsten van het P.J. Meertens-Instituut te Amsterdam.*  
N.B.: 't Materiaal van de vraogenliesten wodt an-eduud met 't nummer van de vraogenlieste en 't nummer van de vraoge. Behalve de plaatse wodt ok 't joor woorin de vraogenlieste uut-ekommen is, op-enommen.
- Vriasi Zut ca 1830  
*Vriasi tussen Jan en Trui, proeve eener nabootzing van het plät Zutphens* (hs Maatschappij der Nederlandse Letterkunde Leiden, z.j.).
- Wachten 1  
*Wachten tot later* (Enschede 1982).

- Geëxcerpeerd bunt: R. BESKERS [Win 1982], J. TER LINDE-DUENK [Aal 1982], J.C.A. TIJDINK [Hen 1982], E.B. VAAGS-KROSENBRINK [Win 1982].
- Wanink 1 Acht-Tw 1948  
WANINK, G.H. *Twents - Achterhoeks woordenboek benevens grammatica* (Zutphen 1948).
- Wanink 2 Acht-Tw 1954  
WANINK, G.H. *Supplement van het Twents - Achterhoeks woordenboek* (2 delen) (hs P.J. Meertens-Instituut Amsterdam 1954).
- Wansleven 1 Loch 1882  
WANSLEVEN, W.C. 'n Boer die meer as rike worden wol', in: Joh. A. Leopold en A. Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).
- Weeink 1 Eib 1981  
WEEINK, B. 'Supplement van 't Woordnbook van 't plat van Eibarge en omgeving', in: *Eibarge oet miene jonges-jaorn* (z.p., z.j.).
- Weenink 1 Lief 1943  
WEENINK, BERNHARD *Herinneringen van een oude Saksische boer* (Doesburg 1983).
- Wijers 1 Ste 1903  
WIJERS, H.E. 'Hutspot', in: *Neerlands volksleven* 29, nr. 1/2.
- Wolters 1 Groes 1938  
WOLTERS, J.B.Th. *Van riddertijd tot burgervlijt* (typoscript Staring Instituut Doetinchem 1938).
- Zwart 1 Ruu 1913  
ZWART, sr, KERST 'Volksnamen van vogels', in: *De levende natuur* 18 (1913).
- Zwart 2 Ruu 1917  
ZWART, KERST 'Volksnamen van plant en dier in de Graafschap Zutphen', in: *De levende natuur* 22 (1917).
- Zwart 3 Ruu/Gels 1930  
ZWART, KERST 'Volkstaal in de Graafschap Zutphen, (Ruurlo en omstreken)', in: *Eigen volk* 2 (1930).  
N.B.: Hierbie is gebruikt: KOLKMAN J. Azn., G.J. 'Dialecten der Graafschap', in: *Eigen volk* 3 (1931) en: ZWART, KERST 'Volkstaal Ruurlo en omgeving', in: *Eigen volk* 3 (1931).
- Zwart 4 O Acht 1934  
ZWART, KERST 'Twee getrouwen van het boerenfolk', in: *Gids voor den folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).

REGISTER VAN ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE WOORDEN UUT  
"DE MENS EN DE WEERLD"

In dit register bunt de woorden uut de delen -A en -B op-enommen, dee in hoofdletters eschreven staot. Woorden dee allene veur 't butengebied op-egeven bunt, bunt dus neet op-enommen. Wel bunt op-enommen de namen van planten, dieren en mensen dee reageert op de verschillende soorten weer.

Het teken xsteet in dit register neet veur de pagina-nummers.

Samenstellingen bunt allene onder 't eerste lid van de samenstelling op-enommen. Bv.: donderbuje is neet op-enommen bie buje, maor allene onder donderbuje.

Woordgroepen woorvan de woorden grond, lech(t), lich(t), loch(t), luch(t), maon(e), raegen, raegenen, waer, weer, weiland, wind, zand deel utmaakt, bunt neet naoder an-egeven. Bv.: bedreufd weer; op-enommen bunt bedreufd en weer; in beide gevallen is de hele woordgroep neet op-enommen.

't Register is emaaft deur dr Jo Daan.

A	afnemmen 176	anspuusel 88	aspidistra 285
	afnemmend 107	antrekken 199	asters 278
	afrastering 55	anwas 200	azer 252
aa(r)d(e) 96	afrikaanders 276	anzachten 98	B
aambosteg 128	afrit 47, 86	aol(e) 329	ba(r)s(t) 151
aanslaon 199	afslippen 14	äölieslager 321	ba(r)ste 151
aantrekke(n) 199	afspeulen 14	aoliestomp 212	baan 157
aardeikel 248	afspulen 14	aorde 96	baeden 352
aatsvader 325	afstarven 205	aoven 83	baef-eske 219
achtergaal(tje) 374	afsterve 205	aovend 112	baef-esse 218, 219
adam-en-eva 235	aftichelen 2	aovendjufferken 256	baek(e) 74
aekster 175	afweg 61, 86	aovendlecht 112	baek-ulk 406
aekster 382	ak(k)elei 237	aovendschemer(ing)	baekenblome 261
aen(d)(e) 350	akeleg 119	112	baekklei 1
aende(n)kroos 297	akkerhegge 43	aovendsschemme(r)	baerbeen 228, 265
aendekuken 138	akkermaolssingel 43	112	baerbinde 228
aepē 236	akkemenneke(n) 372	aovendsterne 109	baerg 25
aerd(e) 96	akkersmaolshegge	aovendster(re) 109	baerk 222
aevedas 333	43	aoverstap(jen) 53	baerdjen-van-galen
aevedesse 332	akkerwinde 265	aoverstapbenske	/gaolen/gäölen 391
aeverdasse 333	alle(n)bastend 119	53	baerwinde 265
aeverdes(se) 332	allee 69	aoverstepken 53	baes 197
aeverdeske 332	allemacht 119	aozen 343	baeze 197
aevent	allerbastend 119	aprilblo(e)m(en) 261	baezel 192
kopperen — 103	alsem(kruud) 279	arm 12	baezenroet 269
aeventasse 333	angaon 199, 309	arme 31	'bagereg 99, 130
aeventes 332	angel(e) 323	arme-zunders-kruud	bakkei 136
aeweltaske 333	angelt(e) 323	270	bakken 161
af(f)rikaantjes 276	anhalen 184	armengrond 31	bakker 321
af(f)rikäöntjes 276	anjer(s) 232	armeudeg 201	bakkerstor 308
afbesten 224	ankommen 199	armoedsraegen 141	baksteen 136
afdrieven 14	ankommend 106	aronsstaf 270	baldereg 130
affrikaontjes 276	anlaeven 200	arregötje 205	balderen 175
afgank 86	anlanden 1	as(t) 192	balderen 345, 348
afgaond 107	annemone 235	ase,	baldriaan 274
afgraving 2	annemoon 235	scharpen — 394	
afnemend 107	anslaon 198, 199	aspidistra 286	

*balk* 51, 52  
*balkhekken* 49  
*ballastputte* 1  
*balroze* 273  
*balsemien(e(n))* 252, 267  
*balsteureg* 130  
*bandgrös* 282, 296  
*bane [znw.]* 157  
*bane(n) [ww.]* 161  
*bank(e)* 29, 103  
*baaken* 45  
*baakse witte peppel* 219  
*baon* 157  
*baovenboom* 51  
*bar* 119  
*barg* 25  
*barggrond* 5  
*bark(e)n* 222  
*barke(n)boom* 222  
*barkelklei* 1  
*barm* 42, 72  
*barmgraven* 78  
*barmslout* 78  
*barmstok* 73  
*barometer* 184  
*barremeter* 184  
*bas(t)* 191, 222  
*bastaardnachtgeaal* 374  
*baste* 191  
*bastend* 119  
*batare* 172  
*bedaren* 176  
*beddeblomen* 264  
*beddestro* 264  
*bedompen* 128  
*bedreufd* 119  
*beef-eske* 219  
*beef-esse* 218, 219  
*beefgres* 293  
*beefgrös* 293  
*beelt* 26  
*beer*  
*grote* — 109  
*kleine* — 109  
*beerbende* 228  
*beerbente* 228  
*beerbinde* 228, 265, 266  
*beerneke-van-galen* 360  
*beerwinde* 228, 265, 266  
*bees(t)* 301  
*beestachteg* 119  
*beeste(n)* 116, 125, 133, 162, 166, 174  
*beestekolk* 81  
*beestevlege* 315  
*beestevliege* 315  
*beesteweer* 119  
*begiezelen* 146  
*beitel*  
*glujende* — 171  
*kolde(n)* — 171  
*bek* 338  
*bekke* 74, 77  
*bekkebarm* 86  
*bekkegrond* 1  
*bekwaem* 11  
*bekwaom* 12  
*bekweem* 12  
*belle(n)plant(e)* 256  
*bellekesplante* 256  
*bellenblomen* 256  
*bellenbluumkes* 256  
*belt* 26  
*belze* 247, 269  
*bemer* 372  
*benauwd* 128  
*berg* 25  
*berk(e)* 222  
*berkenboom* 222  
*berkenries* 222  
*berm* 72  
*berremeter* 184  
*bertram,*  
*wilde* — 276  
*bes(se)* 197, 198  
*bessembrem* 248  
*bessemheed* 259  
*best* 11, 139  
*betenblad* 271, 272  
*betonweg* 63  
*betrekken* 100  
*betrokken* 99  
*beu(j)* 139, 140, 160, 163  
*beuk(e)* 223, 224  
*beuke(n)heg(ge)* 223  
*beukel* 225  
*beukelkoorn* 225  
*beukeneutje* 225  
*beukenootje* 225  
*beukenötje(n)* 224  
*beukenötken* 225  
*beun* 72  
*beuren* 393  
*beve(r)ke(n)s* 292  
*beve-eske* 219  
*bevernel* 257  
*bevertjes* 293  
*beverkes* 292  
*bewarkboor* 12  
*bewolk(t)* 99  
*bezemkruid* 248  
*bezen* 289  
*bezunder* 117  
*bi-j(e)* 323  
*bi-jdoon,*  
*zich* — 399  
*bi-je(n)kurfkes* 267  
*bi-jen* 135  
*bi-jmees* 379  
*bi-jmeze* 379, 380  
*bi-jvoet* 279  
*bi-jvoot* 279  
*bidden* 370  
*bie(j)meze* 379  
*biej(e)* 323  
*biejen* 166  
*biejenboom* 215  
*biejenkörkkes* 267  
*biekbaeze* 261  
*bieskruud* 289  
*biester* 139  
*biet* 150  
*bievoet* 279  
*bieze* 139, 160  
*kolde* — 163  
*hagel* — 163  
*bieze(n)* 288, 289  
*biezeg* 122  
*biezereg* 122  
*bikbaeze* 260  
*bikgat* 150  
*bilze* 269  
*bind* 228  
*bind(e),*  
*fiene* — 228, 265  
*binne(n)weg* 66  
*binnepad* 67  
*bint* 256, 265  
*bisvlege* 316  
*bitterzeute* 269  
*bitterzoet* 269  
*bitterzuut* 269  
*bizz(er)eg* 195  
*bizze* 195  
*bizzen* 116  
*bizzen* 397  
*blad* 196  
*bladloes* 310  
*bladstil(le)* 184  
*blaeren* 404  
*blakereg* 100  
*blakeren* 170  
*bläöje(n)* 203  
*blaoze(n)* 174, 176  
*blaozen* 345, 346, 348, 381  
*blassen* 125  
*blastereg* 130  
*blauw*  
*—e klei* 4  
*blauw* 264, 270, 282, 286, 364, 379  
*blauwblo(e)m(e(n))* 282  
*blauwborsje* 374  
*blauwlegger* 374  
*blauwmees* 379  
*blauwmeze* 379  
*blauwpetjen* 379  
*blauwtje(n)* 364  
*blei* 327  
*blek* 122  
*bleken,*  
*rode* — 260  
*blekkeren* 104  
*blenkeren* 104  
*blenzeke* 315  
*bles-aende* 357  
*bleshen(neke)* 357  
*bleshoen* 357  
*bleshuuntjen* 357  
*bleujen* 202  
*bleujsel* 203  
*bli-j* 327  
*bliek* 327  
*bliezeke* 315  
*bliksem* 170, 171  
*kolde* — 171  
*bliksem(e(n))* 170  
*bliksemflits* 171  
*bliksempiele* 170  
*bliksemschicht* 171  
*bliksemstraol(e)* 171  
*blind*  
*—e haas* 166

—e daze 315  
 —e haas 315  
 —e haze 314, 315  
 blind-aas 315  
 blind-aos 315  
 blind-aze 315  
 blindaas 166  
 blinde vlege 315  
 — vlieg 315  
 blinde(n) 304, 314  
 blindendiek 66  
 blinze 315  
 blinzeke 315  
 blinzeken 166  
 blitse 170, 171  
 bloed-iegel 304  
 bloedheit 124  
 bloedholt 253  
 bloedzuger 304  
 bloem((e)n) 197, 209, 282  
 blome(n) 197, 209, 279  
 blond,  
 —e liester 377  
 bloodbresem 327  
 bloodloes 326  
 bloodvinke 391  
 bloodzuger 304  
 blubber 16  
 blubbergrond 16  
 bluien 203  
 bluisereg 129  
 bluiseren 176  
 bluje(n) 202  
 blujje 203  
 bluujsel 203  
 bluustereg 129  
 bo(r)s(t) 151  
 boch(t) 208, 303  
 boeg-ies 156  
 boekvinke 389  
 boekweitenmaone 105  
 boere(n) 147  
 boerennachtegaal 374  
 boerennachtegale 374  
 boerenwormkroed 278  
 boerenwormkruud 278  
 boernbedriegers 232  
 boesachteg 129  
 boezeg 129  
 boezen 175  
 boezereg 129, 178  
 boezeweer 122, 129  
 boezewind 179  
 böf-eske 219  
 bok 382, 395, 398  
 bokkeloch 99  
 bokken 398  
 boks 195  
 boksekneupkes 277  
 boksenötte 252  
 bokweite,  
 wilde — 228  
 bol 171  
 — ies 152  
 bol(bloemen) 232  
 bol(len)kroed 242, 251  
 bolbliksem 171  
 bolder(ik) 232  
 bolder-ies 152  
 boldereg 130, 178  
 bolderen 175  
 bolderen 347  
 bölleke 34  
 bollekruud 251  
 bollenhette 125  
 bollöchte 171  
 bom-ies 152  
 bommeisterken 372  
 bonenbos 57  
 bonenpotter 365, 368, 380  
 bonk(e) 13, 33, 103  
 bonk-ies 152  
 bonker 33  
 bonkereg 13, 100  
 bönne 29  
 bönneken 84  
 bont  
 —e liester 377  
 —e(n) piet 358  
 boogholt 252, 263  
 boom 188  
 boom-eker 402  
 boomhek(ke) 49  
 boomhekken 49  
 boomkruud 228  
 boomleuperken 380  
 boommusse 388  
 boomstam 147  
 boomstam 191  
 boomvalke 353  
 boordekneupkes 277  
 borklo's roet 276  
 born 82  
 bos 185, 188  
 bos-iemp 324  
 bos-oele 367  
 bosannemone 235  
 bosannemoon 235  
 bosbaes 260  
 bosbaeze 260  
 bosbes(se) 260  
 bosbriefke 185  
 bosdoeve 364  
 bosgod 231  
 boshanevoet 235  
 boskage 185  
 boskazie 185  
 bosteri-j 185  
 botte 258  
 botte(n) 199  
 bottel 244  
 bottelroze 245  
 botter-ies 153  
 botterblo(e)m(e)(n) 234, 236  
 botterbluumkes 236  
 bouw 403  
 bouwgrond 6  
 bouwlaand 6  
 bouwland 6  
 bouwmeeske 372  
 bouwmeesterke(n) 372  
 bouwmeesterke(n) 372, 373, 379  
 bouwmenneke(n) 372  
 bouwpietje 372, 379  
 bouwvoor 45  
 bouwvore 45  
 bozen 393  
 bozzen 117  
 bozzen 393  
 braak 22  
 braakland 22  
 braakliggend 22  
 braaktute 361  
 braannetel 227  
 braek-ies 149  
 braesem 327  
 brak 22  
 brak-ies 152  
 bran(d)naetel 227  
 bran(d)nettel(e) 227, 267  
 brandnetel,  
 witte — 267  
 brandnöttele 227  
 brandtrao 185  
 brannetel,  
 dove — 267  
 brannikkel 227  
 bräöjend 128  
 braokland 22  
 braokliggend 22  
 braom(e) 243, 247, 248  
 braom(e)stroek 243  
 bräömel 243  
 braomstruke 243  
 braosem 327  
 brasem 327  
 brechteri-je 22  
 breebla 271  
 breed  
 — water 74  
 breedvla(a)ks 189  
 breedvlaags 189  
 brek-ies 152  
 brem(më) 248  
 bremze 315  
 brenderken 214  
 bresem 327  
 breujereg 128  
 breustereg 129  
 brinkgres 292, 296, 299  
 brinkgrös 292  
 broejereg 128  
 broek 17  
 broek 195  
 broekgrond 17  
 broekland 17  
 broen,  
 —e rotte 399  
 broene-berend 268  
 broesachteg 129  
 broezen 175  
 brokke 33  
 brokske 34  
 brombaes 243  
 brombaezestruuk 243  
 brömmel 243

brömmel(en)bos 243  
 brömmel(en)stroek 243  
 brommer(t) 316  
 bromvlege 316  
 bromvlieg(e) 316  
 broodbloeme(n) 289, 293  
 broodbluumke 300  
 broodkrum(m)el(s) 299, 300  
 brook 17  
 brookgrond 17  
 brookland 17  
 bros  
   — ies 152, 153  
 brug(ge)sken 84  
 bruggetje 84  
 brugje 84  
 brujereg 128  
 brullen 345, 348  
 brummel(e) 243  
 brummel(en)stroek 243  
 brummel(en)struke 243  
 brummelbos 243  
 brummeldeurne 243  
 bu(je) 138, 139  
 bu(u)jke(n) 141  
 bufferkes 293  
 buge(n)  
   hen en weer — 177  
 buiskraaie 385  
 buiskraeje 385  
 buiskrei(e) 353, 385  
 buiskreje 385  
 buj(je) 139  
 bujereg 122  
 buke 224  
 buke(n)heg(ge) 223  
 bukel 225  
 bukenötje(n) 225  
 buldere(n) 175  
 bullenpees 298  
 bult 87  
 bult(e)(n) 25- 27  
 bunder 3  
 bunt 299  
 buntgrös 296  
 buntpölle 296  
 bunzing 404  
 butengewoon 117  
 buuj 139  
 buuk 224  
 buuk-eerde 29  
 buurmans-verdreet 276  
 buurtgrond 32  
 buuskenkraeje 385  
 C  
 candas,  
   —sen peppel 219  
 chresant 277  
 christus-kruud 229  
 chrysant 277  
 citroenkapel 312  
 clivia 288  
 cloon 181  
 crocus 285, 288  
 cycloon 181  
 cycloonroet 276  
 D  
 daas 315  
 dael 33  
 daeverhette 125  
 dag  
   hellich — 110  
 dagslaoper 367  
 dagsleper 367  
 dagwark 41  
 daklook 241  
 dale  
   — gaon 176  
   — kommen 206  
   zich — laoten 355  
 dalkruid 286  
 dalkruud 286  
 dam 48  
 dame-met-'t-lange-gezichte 360  
 damme(r) 214  
 dampeg 143  
 dampen 136, 144  
 dampereg 126, 143  
 dampig 143  
 dampraegen 142  
 dankbaar 11  
 dankbaor 11  
 danne 212  
 dannepook 213  
 dansen 314  
 dao 154  
 dao-ies 153  
 däöj 153  
 däöj-ies 153  
 däöje(n) 154  
 däöker 48, 83, 85  
 daorn 196  
 daos 314  
 daovenettel 267  
 darg 5  
 das(se) 406  
 dauw 144  
 dauwen 144  
 dauwmot 144  
 dauwnettel(e) 266, 267  
 dauwpier(e) 304  
 dauwraegen 142  
 dauwworm 304  
 daverhette 125  
 daze 315  
 dazeg 16  
 deer 301  
 dejakenie 31  
 dejen 154  
 del(le) 28  
 delstereg 128  
 demmersken 112  
 dempe(re)g 126, 128  
 den(n)(e)-appel 213  
 den(ne) 212  
 dennappels 135  
 denneharsknöpken 214  
 dennekegel 213  
 denneken,  
   zilver — 245  
 denneknop 213  
 dennepaere 213  
 denneschief 196  
 dennkegel 213  
 dennpook 213  
 deuj 153  
 deuj-ies 153  
 deuje(n) 153  
 deurdraej 53  
 deurgang 44  
 deurgank 44, 48  
 deurlaotbaor 14  
 deurlaotend 14  
 deurn 196  
 deurn(e)bos 243  
 deurn(en)hegge 246  
 deurnehaege 246  
 deurnestroek 246  
 deurrit 44  
 deurtrek 93  
 deurtrek,  
   op den — waezen 344  
 di-jen 198  
 diakengrond 31  
 diakoni-je 31  
 diakonie 31  
 diakoniegrond 31  
 dich(t)geklatst 15  
 dich(t)geplenst 15  
 dich(t)geslagen 15  
 dich(t)geslemp(t) 15  
 dich(t)geslept 15  
 dicht 15, 99  
   —e trekken 100  
   zich —e zetten 100  
 dicht(e)-eslagen 15  
 dicht(e)-eslemp(t) 15  
 dicht-eslemd 15  
 dicht-eslempket 15  
 dichte-eslibd 15  
 dichtegeplempt 15  
 dichtgeslemd 15  
 dichtgeslibd 15  
 diek 61, 85, 86  
   klef van 'n — 86  
 dier 301  
 dieraozie 301  
 diessel 281  
 diesselvinke 390  
 diestel 281  
 diestelvink 390  
 dik 99, 102, 139  
   —ke worden 100  
 dikkop 332  
 ding,  
   klein — 302  
 dink,  
   mietereg — 302  
 dissel 281  
 distel 281  
 distelvinke 390  
 dobbeg 100  
 dod(d)ekuken 341  
 dod-aars 348  
 doddekot 341  
 döddel 16  
 dodden 298  
 dodebaezen 269  
 dodenblo(e)me(n)

232, 280  
 doedel(s) 298  
 doef 363  
 doefvink 389  
 doeve 120, 121, 134  
 doeve 346, 363  
 doeve(n)ei 164  
 doevekervel 238  
 doevenkarvel 238  
 doezeborg,  
   —s ruut 276  
 doezen(d)schoer  
 233  
 doezendblad 276  
 doezendpoot 307  
 doezendschoon 233  
 dof 127  
 dökkel 195  
 döl 28  
 dol 15  
 dol,  
   —le kervel 257, 258  
 dol-appel 269  
 dolgrond 16  
 dolkroed 269  
 dolkruud 269  
 dolkruud 269  
 dolmen 144  
 domein(e(n))grond  
 31  
 domen 144  
 domeneer 321  
 domienegrond 32  
 dompeg 126  
 dompig 126  
 donder-aol 328  
 donder-ies 152  
 donderbeuj 140, 167  
 donderblad 242  
 donderbuj(je) 139, 140  
 donderbujje 140, 167  
 dondere(n) 164, 172  
 donderheurne 102  
 donderkop 332  
 donderköp(pe) 101,  
 102  
 donderkoppe(n) 102  
 donderkroed 275  
 donderkruud 242, 275  
 dondermiene 252  
 donderpadde 328  
 donderpedde 332  
 donderschoer 102,  
 140, 167  
 donderslag 173  
 donderstraol 171  
 donderteurne 102  
 donderwolken 102  
 donderworm 317  
 donderwörmke 166  
 donker 99, 106  
   tusse lich en — 112  
 donkern 112  
 donne 315  
 donneren 164  
 dons 341  
 donshoor 341  
 donst 144  
 doo 153, 154, 184  
 doo-ies 15  
 dood 206  
 dood-anzegger 368  
 doodgaon 205  
 doodkruud 269  
 doof 206, 222  
 dooien 154  
 dook 144  
 doorn 196, 243  
 doornappel 269  
 doornstroek 243  
 dop 222, 306  
 dopheed 259  
 dophei(e) 259  
 döphei(e) 259  
 dopheide 259  
 dophied 259  
 dor,  
   —re worden 205  
 dorenheg 246  
 dorentukkeltjen 374  
 dost 267  
 dotter 236  
 dotterblo(e)men 234  
 dotterlissen 298  
 dotters 234  
 douw 154  
 douwe(n) 144, 154  
 dove(n)nettel 266,  
 267, 271  
 dovenaetel 267  
 draagboom 51  
 draaghekken 49  
 draagpaol 51  
 draaihekke(n) 49, 53  
 draaipaal 50  
 draaipoot 53  
 draaitolle 53  
 draaiwind 180  
 drabbeg 16  
 draeger 51  
 draej  
   ne pielosen — 62  
 draej-arm 53  
 draej-um 265  
 draejhek(ke(n)) 49, 52  
 draejkolk 74  
 draejmölleken 53  
 draejpaol 50  
 draejpeurtje 53  
 draejpos(t) 50  
 draejwi(e)nd 180  
 dragen 155  
 drammereg 127  
 drao 127  
 dras 15  
 drasseg 11, 15  
 dree-steek 35  
 dreeblad 258  
 dreef 236  
 dreefke(n) 34  
 dreejwind 180  
 drees 42, 67  
 dreestramp 193  
 dreetimp 35  
 dreetip 35  
 dreetuten 35  
 dreiwind 180  
 drek 16, 88  
 dreggat 18  
 drekhoppe 368  
 drekkeg 16  
 drekkereg 16  
 drel 37  
 drel(le) 33, 37  
 drelleke(n) 34  
 drepse 293  
 dreug 2, 12, 121  
   —ies 152  
 dreug(e)blo(e)me(n)  
 209  
 dreugbleujers 285  
 dreugblujers 285  
 dreugen 122  
 dreve 36  
 dri-jkant 299  
 dri-jtimp 35  
 dribbelen 345  
 driëblad 258  
 driëfdiek 67  
 driëpad 67  
 driëfel 88  
 driëweg 67  
 driet-ding 201  
 drietheuksken 34  
 drietimp 35  
 drietoete 35  
 drietstukske(n) 34  
 driëvepad 67  
 drieverken 372  
 drilgrond 16  
 drillehekke 53  
 drilwind 181  
 drink(ens)kolk 81  
 drinkgat 81  
 dritten 136  
 drobbel 186, 356, 388  
 dröbbel 187  
 droebel 186, 187  
 droef 187, 246  
 droëfiletten 232  
 droepend,  
   —e hartjes 239  
 droëze 57  
 drokkend 128  
 dröpken 141  
 dröppel  
 dröppel 186  
 dröppelen 137  
 dröps(e) 293  
 drös 15  
 drösgrond 15  
 drubbel 187  
 druifjes,  
   blauwe — 286  
 druipend,  
   —e hartjes 239  
 drukmaone 106  
 drummel 197  
 druppelder-i-j 139  
 druufkes 286  
   blauwe — 286  
 dubbel  
   —e komillen 278  
   —en liester 377  
 dubbeldekker 307  
 dubbeltjeskruud 241  
 dufteg 139  
 duiker 85  
 duizendschoon 233  
 duj-ies 153  
 dukel-endje 357  
 duker 48, 82, 85



- duker,  
   *kleine* — 348  
 dukertje(n) 348, 357  
 dule(n) 298  
 dulenreet 298  
 dulenriet 298  
 duuf 363  
 duufken,  
   *blauwe* — 364  
 duuk-aene 348  
 duumpke,  
   *klein* — 373  
 duurlaotend 14  
 duuster 99, 106, 107,  
   112  
 duustern 112  
 duusternisse 113  
 duvekarvel 238  
 duvelkruid 235, 269  
 duvelsjacht 255  
 duvelsmelk 251  
 duvelsnaeigoorn 264  
 duvelsneigoorn 264,  
   266  
 duzendblad 276  
 duzendpoot 307  
 duzendscheuntjes  
   233  
 duzendschoon 233  
 duzendschoor 233  
 dwaallöchjen 318  
 dwarrelwind 181  
 dwarslöchte 172
- E
- ebeg 256  
 eek 222, 225  
 eek-appel 207  
 eekheurtje(n) 402  
 eekhoorn(tje) 402  
 eekkat(te) 402  
 eekwilge 226  
 eend 350  
 eender 96  
 eenkat 402  
 eer(d)baeze,  
   *wilde* — 245  
 eerappel,  
   *wilde* — e 269  
 eerd(e) 95, 96  
 eerdbaes,  
   *wilde* — 245
- eerdbloem 267  
 eerdpeer 249  
 eerdroepe 313  
 eerdwolf 399  
 eerdworm 304  
 eerpel,  
   *wilde(n)* —(e) 269  
 eerste  
   — *ke'teer* 106  
 eets  
   — *veur 't stoeven*  
   141  
 eeuweweg laeve(n) 242  
 efu 256  
 egaal 125  
 egeldop 394  
 egelvarken 394  
 eggel(e) 304, 305,  
   394  
 eggel(en)dop 306  
 eibargs,  
   — *roet* 276, 282  
 eiber 349  
 eidekse 333  
 eierbek 257  
 eierloof 256  
 eik(e) 225, 226  
   *gekneuten* — 226  
 eikegal 207  
 eikel 226  
 eiken-appel 207  
 eikenhegge 43  
 eikenloof 256  
 eikenpotter 382  
 eikenwal 43  
 eileuver 349  
 eilooft 256  
 eimken 308  
 einde(r) 96  
 eister 382  
 eke 225  
 ekel 226  
 ekelboom 225  
 ekeldöpken 227  
 ekelenkraefte 320  
 ekelentokse 320  
 ekelkraefte 320  
 ekeltokse 320  
 ekelworm 320  
 eken,  
   — *e kopwilge* 226  
 eker 402  
 ekkelendop 306
- ekkelfrans 322  
 ekkelfrensken 322  
 ekkelkrafte 320  
 ekkellarve 321  
 ekkelworm 320  
 ekste(r) 346, 381, 382  
 eksterkaste 383  
 eksterkooie 383  
 eksteroge 158  
 elf 197  
 elfranke 269  
 elft(e) 317, 321  
 elftenbulte 318  
 elpe 317  
 eis 222  
 elsholt 222  
 elze 222  
 elze(n)boom 222  
 elzebus 352  
 elzenholt 222  
 elzenpröpken 222  
 emp(e) 323, 324  
 empe 116, 134  
 empennbult(e) 324  
 empennöst 324  
 empereg 128  
 emt(e) 324  
 end(e) 345, 350  
 ende 96  
 ende(n)kroos 297  
 endeflutsel 297  
 ender 96  
 engels  
   — *hek* 49  
   — *roet* 276  
 engeltjes 310  
 engerlink 321  
 enk 6, 7  
 enkbal 207  
 ente 350  
 eppe 236  
 eppeltjesgood 269  
 epse 219  
 erd-eikel 248  
 ere(n)pries 270  
 ereprijs 270  
 ermegronnd 31  
 es 7  
 es(se) 252, 262, 263  
 esdeurn(e) 252  
 esdoorn 252  
 eskdoorn 252  
 eske 263
- esp(e) 218, 219, 263  
 essenboom 263  
 eugten 52  
 eum 281  
 eust 195  
 euver 349  
 euversneppen 251  
 eve(n) 294  
 everdasse 333  
 everdes 333  
 evertes 333  
 ezel 158
- F
- fazaant 355  
 fazant(e) 345, 355  
 fazante 166  
 fennegriek 249  
 fezaant 355  
 fezant(e) 355  
 fi(l)lepienen 248  
 fieksebonen 248  
 fien 2, 3  
 fien  
   — *e kamille* 276  
   — *e kervel* 238, 257  
 — *en hanger* 286  
 fientjes 123  
 fietjen 309, 346, 388  
 fietken 314  
 fietske(n) 141, 177  
 fietspad 68  
 filettten 233, 239  
 fiolette(n) 233  
 fisselen 158  
 fisseleri-je 142  
 fitse 140  
 fitsken 140  
 fladdere(n) 343  
 fladdersen 343  
 fladdersken 343  
 flaer 33  
 flakkere 130, 177  
 flap 33  
 flap 285  
 flaproos 238  
 flasken 343  
 flats 33, 161  
 fleur 33  
 flette(n) 233  
 flier,  
   *wilde* — 257

flikkeren 170, 171  
 flikkeri-je 172  
 flikkerlich 171  
 flitslöchte 172  
 flo-dame 239  
 flödder-oële 312  
 flodder(e)n 344  
 floddersken 344  
 floesteren 344  
 flokkeren 170, 171  
   hen en weer — 177  
 flosteren 343  
 flosterwind 181  
 flotjen 395  
 flox((e)n) 264  
 fluit(jes)holt 245  
 fluitekruid 257  
 fluitekruud 257  
 fluiten 176  
 fluiten 345, 361  
 fluitkroed 257  
 flutekruid 257  
 flutekruud 257  
 fobel 213  
 fober 213  
 fobes 213  
 foks 256  
 foksia 256  
 fondant-ies 153  
 fope 213  
 fopel 213  
 foper 213  
 fopes 213  
 framboos 243  
 framboze 243  
 francozenkroed 276  
 fris 124  
   —se köttel 181  
 fuchsia 256  
 futenen 347  
 futtern 346  
 fuut 348  
 fuutjen 346  
 fuutken 346

**G**

gaai(e) 382  
 gaanzebloemen 279  
 gadde 193  
 gael 234, 262, 270,  
 271, 278, 288, 391  
 gaelegaan 299

gaelgäoze 391  
 gaelgeuze 391  
 gaelgors 391  
 gaelgözze 391  
 gaes,  
   gaele — 391  
 gaffel(e) 193  
 gaffelta(a)nd 309, 310  
 gaffeltang(e) 309, 310  
 gagel 220  
 gait 382, 385  
 gait-uu-de-hegge  
 382  
 gaitman 382, 385  
 gakkeren 382  
 gal-appel 207  
 galbloem 267  
 galegaan 299  
 galle 207  
 galnot 207  
 galnöt(te) 207  
 galpen 342, 343  
 galvern 346  
 gamander 266, 270  
 gank  
 gans, ganze 121,  
 147, 155  
   wilde — 147  
 ganzeblo(e)men  
 278, 279  
 ganzepoot 230  
 ganzerik(ke) 245  
 ganzevoet 230  
 ganzevoot 230  
 gaogel 220  
 gaog 382  
 gaon  
   — leggen 176  
   — liggen 176  
   hen en weer — 177  
 gaon 345  
 gaor(d) 55  
 gaorden 55  
 gäöre 392  
 gäörnhoop 393  
 garanium 251  
 garve 277  
 gas(t)huusgrond 31  
 gasthoesgrond 31  
 gasthuus 31  
 gasthuusboer 31  
 gat 2, 18, 29, 44, 64,  
 150, 184

— in de hegge 44  
   't weer in 't —  
 kieken 184  
 gatba(r)ste 151  
 gatvlege 315  
 gatvliege 315  
 gavel 193  
 gearfdengrond 32  
 gebeumte 188  
 gebraoke(n) 4  
 gebraoke(n),  
   — hartjes 239  
 gebrokken 4  
 gebrokken,  
   — ha(r)tjes 239  
   — traonend 239  
   — träönend 239  
   — treurend — 239  
 gedreugd,  
   —e blo(e)me(n) 209  
 geel 204  
 geer 35  
 geerhoek 35  
 geerstuk(ke) 35  
 geertimp(e) 35, 37  
 geertoete 37  
 geerze,  
   wilde — 257  
 geetling 376  
 geetlink 376  
 gefloester 130  
 gefluite 347  
 gefluut 347  
 gefluutkete 347  
 geil 11, 131  
 geil 204  
 geiligheid  
   zien — verlezzen 14  
 geister,  
   gelle — 391  
 geite(n)blad 258,  
 273  
 geite(n)melker 367  
 geitebaard 243  
 gek 181  
 gekneute(n) eik 226  
 gekwaakte 332  
 gel 234, 236, 278,  
 288, 346, 391  
 gelders  
   —e orchidee 300  
   —e roze 245, 273  
   —e roos 273

gelguurze 391  
 gelle 204  
 gelp 11, 126, 131,  
 139 204, 397  
   —en boom 188  
 gelpereg 204  
 gemeentegraven 78  
 gemeentegrond 31  
 gemeentesloot 78  
 gemeint(e)grond 31,  
 32  
 gentiane 264  
 genzerek 245  
 geraenkte 132  
 geranium 251  
 gerdeken 193  
 gere 35  
 geriefholt 186  
 gerospel 181  
 geskes 68  
 gesleunsel 285, 297  
 geste 68  
 gesticht 31  
 geteling 375  
 getelink 376  
 geten 136  
   — (oet de loch) 136  
 getjilp 347  
 getuter 347  
 geus,  
   gaele — 391  
 geuze  
   gaele — 391  
   gelle — 391  
 geven  
   zich — 176  
 gevörkt,  
   —e tak 193  
 gevrecht 55  
 geweldeg 117  
 gewörmte 303  
 gichelen 387  
 gienen 198  
 gier,  
   gelle — 391  
 giere(n) 175  
 gierze,  
   wilde — 257, 276  
 gies,  
   gaele — 391  
 giesel 2  
 giet(e)ling 375, 380  
   gaele — 380

*giet(e)link* 375  
*gieteling* 134  
*gieten* 136  
— (oet de loch) 136  
— dat 't zeikt 136  
*giezel* 145, 146  
*giezelen* 144  
*gijzelpaol* 190  
*gildegrond* 32  
*gildelaand* 32  
*gilpskereg* 201  
*glad-ies* 146  
*glad-iezal* 146  
*glad-iezelen* 145  
*glad-iezen* 145  
*gladdegheid* 148  
*gladdigheid* 148  
*gladheid* 148  
*gladiole* 286, 287  
*glaozemaker* 307  
*glasspinnertjes* 325  
*glatdegheid* 148  
*glatten* 148  
*glaze(n)maker* 307  
*glazenwasser* 307, 314  
*glazewippel* 307  
*glazewipper* 307  
*gli-jbaan* 157  
*gli-jbane* 157  
*gli-jbaon* 157  
*gli-je(n)* 156  
*glibbereg* 16  
*gliebane* 157  
*gleden* 156  
*gliejbane* 157  
*gliejen* 156  
*glienn* 156  
*glierbaan* 157  
*glierbane* 157  
*gliere(n)* 156, 157  
*glistereg* 149  
*glujend*  
—e beitel 171  
*gnoffelblo(e)men* 233  
*goed* [bnw.] 11, 14, 117, 139  
*goezen* 136  
*goj* 11  
*gold,*  
—en kettinks 274  
—en slötjen 276  
*gold(s)blo(e)me(n)* 239, 275, 277, 280  
*goldhaentjesvoer* 267  
*goldhamer* 391  
*goldliester* 381  
*goldsknoppen* 280  
*goldvinke* 391  
*göllen* 176  
*goor* 20  
*goorden* 55  
*goorgrond* 17  
*gors,*  
— gaele — 391  
*götte* 77, 79  
*gotte* 77, 179  
*götteg* 137  
*göttengatters* 252  
*goudsbloeme* 280  
*graaf* 77  
*graafwepse* 323  
*graben* 77  
*grach(t)* 79  
*grachte* 79  
*graffeltand* 310  
*graffeltante* 310  
*grafte* 80  
*granium* 251  
*graof* 77  
*gräöje(n)* 199  
*gräöjend*  
— lich 106  
*graven* 76, 77  
*gravenkante* 78  
*gravinnekruud* 274  
*grebbe* 45  
*grefte* 80  
*grei* 302  
*grenspaol* 46  
*grenssteen* 45  
*grensvore* 45  
*grenzink* 277  
*greppel* 79  
*greppelgrös* 289  
*gres* 289  
*greshalm* 291  
*greshagge* 42, 67, 72  
*greshelmke(n)* 291  
*greskante* 42  
*greskater* 378  
*gresketje* 335, 378  
*gresmedel* 291  
*gressmeel* 291  
*gressmele* 291  
*gresspieren* 291  
*gresspriet((je)n)* 291  
*gressstengel* 291  
*gressstrippel* 42  
*greswal* 42  
*greszak* 378  
*grete* 361  
*grete-van-gluurne* 380  
*greujen* 199  
— in 't wilde weg — 200  
*greun*  
—e hegge 67  
*greun* 204, 390  
*grevink* 406  
*griendereg* 126, 129  
*grieneg* 100  
*grieper* 352  
*griepvogel* 352  
*gries* 199  
*griet* 361  
*griezal(eg)* 129  
*griekiaker* 255  
*grimmig* 129  
*grindereg* 5  
*grindgat* 2  
*grindgrond* 5  
*grintengraven* 78  
*grintereg* 5  
*grip(pe)* 45, 79  
*grisselsnee* 159  
*gritse* 178  
*groeie* 199  
*groezeleg* 129  
*grof* 13  
*grof grovve denne* 212  
*grollen* 172  
*grommelen* 172  
*grömmelschoer* 140  
*grommen* 172  
*grond* 1, 2, 5, 11- 17, 22, 24, 25, 30- 34  
*grond-ies* 152  
*grondeltjen* 327  
*grondmot* 144  
*grondnevel* 144  
*grondzwaluw* 371  
*groot* 101, 109, 139, 161  
*groot* 234, 277, 279, 397, 405  
*gröppe* 45  
*grös* 289  
*grös-iemken* 309  
*grösdrees* 42  
*gröshalm* 291  
*gröshagge* 42, 67  
*gröskajjer* 355  
*gröskante* 72  
*grössmele* 291  
*grösspieren* 291  
*grösspriet((je)n)* 291  
*grözzekajjer* 378  
*gru(t)to* 360, 361  
*gruje(n)* 199  
*grujend* 106  
*grumme* 2  
*grup(pe)* 45, 79  
*gruun grune straat* 66  
*grune weg* 67  
*gruun* 199, 204, 313  
*gruunvink(e)* 390  
*gruwelek* 119  
*guizen* 136  
*gunst*  
— de — verliezen 15  
*gure,*  
— gelle — 391  
*guren* 137, 141  
*guren* 205  
*guur* 128  
*guurske,*  
— gelle — 391  
*guurze*  
— gaele — 391  
— galle — 391  
— gelle — 391  
*guze*  
— gaele — 391  
— gelle — 391  
H  
*ha(r)dba(r)ste* 151  
*ha(r)dbo(r)s* 151  
*ha(r)smenneken* 214  
*ha(r)tjen, ha(r)tjes* 239  
— droepende — 239  
— gebraoken — 239  
*haagbeuk* 223  
*haagbuke* 223  
*haagbuuk* 223

*haagmusse* 374  
*haagwinde* 265  
*haan* 116, 155, 134  
*haarrook* 144  
*haas* 397  
*had* 139  
*hatte laoge* 29  
*hadde*  
   — *weg* 62  
*haegediske* 332  
*haegedoorn* 246  
*haemel* 96  
*haeneg* 125  
*haerik* 241  
*haevediske* 332  
*haevog* 117, 139  
*hage(n)beuk(e)* 223  
*hagebuuk* 223  
*hagedis(se)* 332  
*hagediske* 332  
*hagedoorn* 246  
*hagel* 163  
*hagelbeuj(e)* 163  
*hagelbieze* 163  
*hagelbuj(je)* 163  
*hagelbuje* 163  
*hagelbuuj* 163  
*hagelbuurne* 246  
*hagele(n)* 162  
*hagelkei(e)* 164  
*hagelkoorn* 164  
*hagelkөрrel* 164  
*hagelschoer* 163  
*hagelsteen* 163, 164  
*hagewinde* 265  
*hakke* 158  
*hakke(n)* 369  
*hal* 17  
*half* 137  
*half halve ekster* 382  
*halfdonker*  
   *in 't* — 111  
*halfduuster*  
   *in 't* — 111  
*halle* 397  
*hamelslag* 100  
*hameren* 369  
*hamerslag* 100  
*hamersteen* 100  
*hand-gods-en-de-du*  
*völsklauwe* 300  
*handekold* 123  
*handzaam* 125  
*hanе* 336  
*hanekam(men)* 210, 271  
*haneklauw((e)n)* 236, 237, 257, 297  
*hanentrae* 262  
*hanepoute* 257, 297  
*hanepoot* 257, 297  
*hanetree* 262  
*hanger* 51  
*hanger,*  
   *fiene* — 286  
*hangereg* 98  
*hangers* 267  
*hank* 28, 80  
*hank* 192  
*hanne* 80  
*häöfke(n)* 56  
*häöjwage(n)* 314, 325  
*häöjweer* 177  
*haokpaol* 51  
*haol* 178  
*haoldage* 177  
*haolen* 176  
*haor* 189  
*häörntjen* 322  
*haos* 397  
*haozegaerf* 277  
*hard* 15  
   — *e weg* 62, 64  
*hard,*  
   — *grujen* 200  
*harden*  
   *den* — 64  
*hare* 27  
*harfasters* 264  
*harfs(t)asters* 278  
*harfs(t)seringen* 264  
*harfsbleumkes* 274  
*harfsbloemen* 278  
*harfsdräo* 326  
*harfstbloemen* 285  
*harfsttielozen* 285  
*harmelijntje* 405  
*harmelken* 405  
*harmeltje(n)* 405  
*harmken* 405  
*harsbolletje* 214  
*hart* 406  
*hart(e)* 191  
*hartеbeest* 406  
*hartekool* 257  
*has(k)nobbe* 214  
*hasbölleke(n)* 214  
*haskluutjen* 214  
*haspel* 52  
*hassemenneke(n)* 214  
*hassepitjen* 214  
*hatstikke* 117  
*haver,*  
   *lozen* — 294  
*haze* 147  
*haze* 397  
*haze(n)brood* 210, 289, 293, 299, 300  
*haze(n)garf* 240, 276  
*haze(n)garve* 276  
*haze(n)laeger* 398  
*haze(n)leger* 398  
*haze-leren töpken* 223  
*hazegerf* 277  
*hazeklaover* 250  
*hazelaar* 223  
*hazelbus* 223  
*hazelnот* 223  
*hazelnöt(te)* 223  
*hazelnötte(n)bome* 223  
*hazelworm* 333  
*hazelwortel* 228  
*hazen* 397  
*hazenhaver* 277  
*hazenhut* 398  
*hazekarvel* 276, 277  
*hazenklover* 250  
*hazenklee* 250  
*hazenklover* 250  
*hazenkroed* 295  
*hazenlegger* 398  
*hazenötte* 223  
*hazenöttenbos* 223  
*hazenpootjes* 289  
*hazenpot* 398  
*hazentarwe* 277  
*hederek* 241  
*heed* 258  
*heed(h)ekkel(e)* 248  
*heedgrond* 21  
*heedhekkels* 248, 249  
*heedklökskes* 264  
*heedknöpkes* 260  
*heedknutter* 390  
*heedland* 21  
*heedleeuwerik* 370  
*heedtukker* 390  
*heedveld* 21  
*heel* 117  
*heelkruid* 258  
*heemken* 308  
*heer* 30  
*heet* 124  
*heg(ge)beuk(e)* 223  
*hegge* 42- 44, 67  
   *gat in de* — 44  
   *greune* — 67  
*hegge-kruperken* 378  
*heggebuuk* 223  
*heggedeurn(e)* 246  
*heggedoorn* 246  
*heggenkroeperd* 269  
*heggentäöter* 374  
*heggenweer* 188  
*heggepeerken* 246  
*heggeranken* 265  
*heggetäöteken* 336  
*heggetäötekes* 246  
*heggetuter* 373  
*heggewinde* 265  
*hei(de)* 21  
*hei(e)* 258  
*heide* 258  
*heidegrond* 21  
*heideklökskes* 264  
*heideland* 21  
*heidepluus* 298  
*heideveld* 21  
*heidewachter* 214  
*heie* 21, 144  
*heieg* 143  
*heigrond* 21  
*heijg* 143  
*heileeuwerik* 370  
*heileuver* 349  
*heining* 55  
*heischien* 21  
*heit(e)* 124  
*hek(ke)* 47, 49, 52, 54  
   *lopend* — 52  
   *iezeren* — 54  
   *Engels* — 49  
*hekke(n)(s)pos(t)* 50, 51  
*hekken* 47-)( 49, 54  
   *bi-j 't* — 48  
   *iezeren* — 54  
*hekken(s)boom* 51

*hekkensgat* 44, 47  
*hekkenspaol* 50, 51  
*hekkengank* 47  
*hekkensleet* 51  
*hekkesboom* 51  
*hekkesboom* 51  
*hekkeschei* 52  
*hekkesgat* 44, 47  
*hekkesgat* 44  
*hekkeslag* 47  
*hekkespaol* 50  
*hekkespos(t)* 50  
*heks* 181  
*hekse* 313  
*heksemelk* 251  
*heksenbessem* 222  
*heksenkrans* 210, 211  
*heksenmelker* 313  
*heksenslulier* 144  
*hekwerk*  
*iezeren* — 54  
*helder* 97, 110  
— worden 98  
*helicopter* 314  
*hellich*  
— dag 110  
*helmbloeme* 235  
*helmkroed* 270  
*helmkruud* 270  
*hem(d)skneupkes* 276, 277  
*hemde(n)kneupkes* 276, 282  
*hemdekneupe* 277  
*hemel* 96, 97  
*hemelsleutel* 242  
*hemelslöttel* 242, 261, 262  
*hemeltje(n)* 308  
*hemelvuur* 171  
*hemmel* 96  
*hen en weer* 177  
*hendeg* 125  
*hengel* 271  
*henger* 51  
*hennebaeze* 269  
*hennebloem* 269  
*hennekarse* 255  
*henneke(n)* 336  
*hennep* 227  
*hennepnet(t)el* 266  
*her(e)k(e)* 241  
*her(r)ik* 241  
*herderstasje(n)* 240  
*here(n)grond* 30  
*herengoed* 30  
*herepoort* 54  
*herfs(t)asters* 278  
*herfssering(e)* 256, 264  
*herfstbloemen* 285  
*herfsttieloze* 285  
*hergötje* 205  
*herk* 241  
*herman*  
*kaoperen* — 103  
*hermelientje(n)* 405  
*hermelijn(tje(n))* 405  
*hermelken* 405  
*hermeltje(n)* 405  
*hermken* 405  
*herne-kerne* 240  
*hertenklever* 250  
*hestieken* 304  
*hets* 124, 125  
*hetselöchte* 172  
*hetslich* 172  
*hette* 125, 171  
*hetteblikken* 171  
*hettebrand* 125  
*hettedamp* 144  
*hetteg* 128  
*hettelöchten* 171  
*heu-knuter* 390  
*heugsels* 52  
*heugte* 27  
*heujdröppel* 137  
*heujwagen* 314, 325  
*heuksken* 34  
*heurnt(e)* 322  
*heurntje(n)* 322  
*heurntjeswesp* 322  
*heuvel* 25, 26  
*hied* 21  
*hied* 258  
*hiedgrond* 21  
*hiedhekkel* 248  
*hiedhukel* 248  
*hiedtukker* 390  
*hiedveld* 21  
*hiem(e)ke(n)* 308  
*hiemeltjen* 308  
*hiemen* 309  
*hiempjen* 308  
*himmel* 96  
*hinnebaeze* 243  
*hippe(n)* 345  
*hitseg* 128  
*hitsen* 172  
*ho(r)nte* 322  
*hoefblad,*  
*groot* — 279  
*hoefpad* 72  
*hoefslag* 72  
*hoek* 179  
*hoek*  
*kolden* — 179  
*hoemel* 323  
*hoen* 354  
*hoender* 118, 134  
*hoep(e)* 368  
*hoerewaer* 119  
*hoes-iemken* 309  
*hoeslook* 169  
*hoeslook* 241  
*hoesmuske* 387  
*hoesmusse* 387  
*hoesrotte* 399  
*hof* 55  
*hofdaemekes* 237  
*hofhuusken* 57  
*höfken* 55  
*hofpoorte* 54  
*hög* 27  
*hoge [znw.]* 72  
*hol* 105  
— ies 152  
*hol* 403  
*hol(t)doef* 364  
*hol(t)doeve* 364  
*holden* 155  
— van 184  
*holle(n)* 155  
*holpiepen* 211  
*holsbos* 253  
*holschacht* 211  
*holskrabbe* 253  
*holsschrabbe* 253  
*holt,*  
*spraddereg*— 190  
*holtdoeve* 118, 148  
*holthegge* 43  
*holttopslag* 186  
*holtschacht* 211  
*holtsingel* 43  
*holttekkel* 326  
*holtwal* 43  
*holzebos* 253  
*holzekrabbe* 253  
*holzekrabbenbos* 253  
*hommel(e)* 323  
*hommelt* 322  
*hommelt(e)* 323  
*hommeltebloem* 267  
*hon(d)sdraf* 267  
*hond* 116, 131, 133  
*hond(e)pol(le)* 283  
*hond(e)tong(e)* 271, 272, 283  
*honde(n)knoeve* 283  
*honde(n)weer* 119  
*hondeblo(e)m(e)* 283  
*hondebloom* 283  
*hondebloomspol* 283  
*hondehoor* 292  
*hondekemme* 277  
*hondeloes* 310  
*hondemelk* 207  
*hondepetersellie* 257  
*honds bloom* 283  
*hondspol* 267, 283  
*hondsrib* 271  
*hondsroos* 245  
*hondsroze* 245  
*honeggras* 295  
*hongerbleumken* 240  
*honnebloom* 283  
*hoefblad,*  
*groot* — 279  
*hoog, hoge* 24, 25, 179  
— water 88  
*hoogte* 27  
*hook*  
*verkeerden* — 79  
*hoonder(e)* 99, 130, 133, 134, 175  
*hoop* 337  
*hoorn* 322  
*hoorn(e)* 322  
*hoortje(n)* 322  
*hoos* 181  
*hop(pe)* 227, 368  
*hopentouw* 227  
*hopranken* 227  
*horde* 271  
*horizon(t)* 96  
*horizonne* 96  
*horizonne* 96

- horpe* 322  
*horre* 270, 271  
*horst* 27  
*horst* 352  
*horstenroet* 295  
*horzel* 116, 166  
*hörzel* 317  
*horzel* 315, 317  
*horzelworm* 317  
*hotte* 271  
*hoze*  
*hozzeband* 37  
*hugt* 27  
*huislook* 242  
*huistereg* 130  
*hukels* 248, 249  
*hule* (n) 175  
*huls(t)* 253  
*hulsboom* 253  
*hulsebos* 253  
*hulsebuske* 253  
*hulstø* 253  
*hulzø* 253  
*hulzøboom* 253  
*hulzøkrabbe* 253  
*hund* 121, 166  
*hundeköppe* 100  
*hup*,  
   — *willemientje* 252  
*hupken* 345  
*huppele(n)* 345  
*huppen* 345  
*husekloot* 387  
*husekont* 387  
*husemus* 387  
*huttentuut* 240  
*huukske(n)* 34  
*huusdrol* 388  
*huuske(n)* 306  
*huuskloot* 387  
*huuskont* 387  
*huuskräöt* 388  
*huuskrot* 388  
*huuslook* 169  
*huuslook* 241  
*huusmanslook* 242  
*huusmus(se)* 387  
*huvereg* 128  
*hyacinth(e)* 286  
*hyacinthjes* 286
- I*  
*iefke* 215
- iek* 225  
*iel* 189  
*iem(p)ke(n)* 308  
*ieme* 323  
*iemenboom* 215  
*iemenbos* 215  
*iemenpalm* 215  
*iemke* 323  
*iemp* 324  
*iemphepke* 308  
*iep(e)ron(s)* 348  
*ieperompe* 345, 348  
*ieprom* 348  
*ies* 146, 149, 153  
   *barste in 't* — 151  
   *dreug* — 152, 153  
   *'t* — 150  
   *hol* — 152, 153  
   *stroef* — 153  
   *week* — 153  
   *zacht* — 153  
*ieskaegel* 151  
*ieskegel* 151  
*ieskold* 123  
*iespaegel* 151  
*iespeem* 151  
*iespegel* 151  
*iespiegel* 151  
*iespiel(e)* 151  
*iespiep* 151  
*iespille* 151  
*iespin(ne)* 147, 151  
*iesraegen* 146  
*iesraegene(n)* 145  
*iestabbek* 151  
*iestappe(n)* 151  
*iesvogel* 368  
*iesvogel* 368  
*iets*  
   — *kes veur 't stof* 141  
*ieve* 215  
*ievenboom* 215  
*ieverzomp* 348  
*ievezomp* 348  
*iezel* 145, 146  
*iezele(n)* 144  
*iezer*  
   — *en poorte* 54  
   — *en hekke(n)* 54  
   — *en hek* 54  
   — *en hekwerk* 54  
   — *en hekwerk* 54  
*iezergrond* 5
- iezerhard* 229  
*iezeroer(e)* 5  
*iezerwark* 54  
*ijl* 189  
*ijzelen* 144  
*ijzerhard* 255  
*immerlusteg* 252  
*imp* 324  
*impe-nøs* 324  
*impken* 308  
*ink-appel* 207  
*inkgal* 207  
*inrie-poorte* 54  
*inrit* 44, 47  
*instelling* 32  
*italiaans*,  
   — *e(n) peppel* 219
- J*  
*jaag-den-du(i)vel*  
   255  
*jachsnee* 159  
*jacht(en)duvel* 255  
*jachterege* 130  
*jacobsladdertje* 286  
*jagen* 176  
*jakkereg* 130  
*jakkob* 385  
*jan-klaef-an* 264  
*jan-plak-an* 264  
*jappereg* 130, 178  
*jeneverbaes* 214  
*jeneverbaeze* 214  
*jeneverbes(se)* 214  
*jeukkruid* 236  
*jezus' bloedbad* 229  
*jezusbloed* 229  
*jezuskrus* 229  
*jichtenduvel* 255  
*jichtkruid* 236  
*jipjap* 336  
*jöddenbaord* 242, 243  
*jöddenbeurde* 298  
*jöddenboord* 265  
*jöddenbrood* 242  
*jöddenköppe* 102  
*jöddenkroed* 242  
*jodelen* 346, 361, 381  
*jökkekroed* 284  
*jökkeeroet* 284  
*juffer*,  
   *lange* — 224
- jufferken-in-den-ao*  
*vend* 256  
*junikaever* 322
- K*  
*ka* 385  
*kaai* 385  
*kaakfies(t)* 219  
*kaal kale vorst* 148  
*kaal*  
   — *jong* 341  
   — *jonk* 341  
   — *veugeltjen* 341  
*kaaldodden* 341  
*kale dodder* 341  
   — *dotte* 341  
   — *juffer* 216, 281  
   — *kadodder* 341  
*kaarde* 274, 281  
*kaboutermutskes*  
   270  
*kaek* 241  
*kaelderzoeg* 306  
*kaemkes* 292  
*kaerp* 327  
*kakelen* 356  
*kalvertongen* 229  
*kamelle* 277  
*kamille(n)* 276, 277,  
   279  
*kamp* 6, 7  
*kampe(r)foelie* 273  
*kampgrond* 6  
*kanien* 394  
*kanienenhol* 396  
*kankerblaaien* 233  
*kankerblad* 234  
*kankerblo(e)men*  
   233, 234, 236  
*kannekebloem* 234  
*kans*  
   — *e vore* 45  
*kantvore* 45  
*käogelmennekes*  
   273  
*käölen*  
   *kunsmes uut* — 18  
*kaom* 160  
*kaoper*  
   — *en herman* 103  
   — *en ploert* 103  
*käörntjen*

— zand 2  
 käästersgrond 32  
 kapläöntjen 321  
 kapot 206  
 kappe 59  
 kar(rø)spoor 70  
 kark(e)(n)pad 67  
 kark-oële 367  
 karkbestuur 31  
 kark(e)ngrond 30, 31  
 karkenland 31  
 karkka 385  
 karkkraai 385  
 karkroze 237  
 karn 191  
 karper 326, 327  
 karrekaai 385  
 karrespoer 70  
 karvel 257  
 kas(t)roze 234  
 kassen 251  
 kastanje(boom) 224  
 kaste 251, 397  
 kasteel 30  
 kastet 54  
 kat-aeker 402  
 kat-ekel 402  
 kat-eker 401  
 kat-ekerskouwe 403  
 kat-oële 366, 367  
 kat-uul 367  
 katje(n) 197  
 katte 119, 133, 175  
 katte(n)doorn 245, 248, 249  
 katte(n)sta(r)t(ten) 211, 248, 255, 298  
 kattedaorn 249  
 kattedistel 282  
 kattensteert 255  
 kattepis 142  
 kattetet 255  
 kavelsloot 47  
 kazzeker 402  
 ke'teer  
   eerste — 106  
   leste — 107  
 ke(r)n(holt) 191  
 keen 198  
 keer,  
   te — gaon 200  
 keertjen 336  
 keerse,

gaele — 270  
 keesjesbloem 255  
 keesjeskruid 255  
 keeskes 255  
 kegel 213  
 keiachteg 5  
 keieg 5  
 keigrond 5  
 keikesgrond 5  
 keizer 321  
 kekkedril 332  
 kekvos 331  
 kel 123  
 keld(e) 123  
 keldegheid 123  
 kelder-ies 152  
 kelderluus 306  
 keldermot(te) 306  
 kelderworm 306  
 kelderzeug(e) 306  
 kelderzoeg(e) 306  
 kelderzog 306  
 kelte 123  
 keltereg 123  
 kemille(n) 277  
 kemme 277  
 kene 198  
 kenien 394  
 keniene(n)hol 396  
 kenienengang(e) 396  
 kenienengat 396  
 kenienenpiepe 396  
 kenienenret 396  
 kenienenwrange 396  
 kennekeskroed 241  
 kennekeskruid 240, 241  
 keren 161  
 kerk(e)(n)pad 67  
 kerkaos 385  
 kerkbestuur 31  
 kerke(n)grond 30  
 kerkelaand 31  
 kerkhaos 385  
 kerkhofbloemen 278  
 kerkka 385  
 kerkkrei(e) 385  
 kerkroos 237  
 kerkroze 237  
 kerkzwaluw 371  
 kermisbloem(e) 233, 275

kers 251  
 kers(t)roos 234  
 kers(t)roze 234  
 kervel 257  
   fiene — 257  
 kestanje(boom) 224  
 ketoenpluze 298  
 ketting 59  
 ketting(s)pol 283, 284  
 keugelen 359  
 keukelmanntje 246  
 keukemennkesstru 246  
 ke 246  
 keuleg 124  
 keurnken 2  
 keurntje(n) 2  
 kiefte 118  
 kiefte 346, 358, 359  
 kieftenköppe 251  
 kiek,  
   ga(e)le — 241  
 kiek-deur-den-toen 257  
 kieke,  
   goed — 199  
 kieke(n) 131, 184  
 kieken 201  
 kielspit 79  
 kiem 198  
 kieme(n) 198  
 kien 198  
 kiene(n) 198  
 kienholt 191  
 kieviet 359  
 kievietsblome 240  
 kikke(r)dril 297, 332  
 kikker(t) 331  
 kikkerdrol 332  
 kikkerrit 297, 332  
 kikvo(r)s 118, 134, )( 136, 138  
 kikvo(r)s 331  
 kikvorsbloeme 288  
 kikvorsenlobbe 297  
 kikvorsenslobber 297  
 kikvörskenschoet 297  
 kikvörskenschraot 297  
 kikvös 331  
 kikvöskeneier 332

kikvöskensliëk 332  
 kikvossendril 332  
 kikvossensliëk 332  
 kikvost 331  
 kil,  
   —le kale jongen 341  
 killig 129  
 kim(me) 96  
 kind 120, 130, 131, 175  
 kind-in-den-kakstool 270  
 kinderköpkes 64  
 kindje-in-'t-pak 297  
 kip 134, 166  
 kippenloes 326  
 klaaiereg 3, 16  
 klad 237  
 kladde(n) 280  
 kladde-zetjen 139  
 kladdekruid 280  
 kladden 137  
 kladdereg 16, 119, 122, 127, 128  
 klaefbollen 280  
 klaefkroed 264  
 klaefkruid 264  
 klaever(s) 249, 284  
 klaeverzuring 250  
 klam(mereg) 128  
 klampen 161  
 klander 326  
 klaor 97  
 klaover 249  
 klaoverbloeme 250  
 klaoverzuring 250  
 klap 173  
 klapbalsemien 252  
 klaphök(ke(n)) 52  
 klappeurtje 52  
 klaproos 237  
 klaproze 237  
 klasse(n) 241, 264, 280  
 klateren 104, 136  
 klaterpeppel 219  
 klatseg 16  
 klatten 280  
 klaver 249  
 klaverzuring 250  
 kle-blo(e)me 249,

250  
 kledde 280  
 kleddeken 34  
 kledderog 16  
 klee 249  
 kleefkroed 264  
 kleefkruud 264  
 kleermaker 321  
 klef 84, 86  
 — van 'n diek 86  
 kleftereg 16  
 klei 1  
 blauwe — 4  
 kleibank 29  
 kleigrond 1  
 klein 236, 302, 303, 373, 404  
 — duumpke 373  
 klein-jantje(n) 373  
 klein-jentjen 373  
 kleiput 4  
 kleistern 346  
 klem-op 256  
 klemkes 251  
 klemme(r) 352, 353  
 klemme(r)kes 250  
 kleppen 345, 350  
 kleppere(n) 345, 350  
 klereweer 119  
 klesse 264, 280  
 kletse 280  
 kletseg 16  
 klevet 249  
 klevetblad 250  
 klevetzing 250  
 klierereg 128  
 klief 264  
 klieve 264, 280  
 klim 86  
 klim-op 256, 266  
 klimroze 244  
 klinkerpad 72  
 klipse 106  
 klisklas 280  
 klissen 280  
 kliswortel 280  
 klitkruud 264  
 klitgrei 264  
 klitten 264, 280  
 klittepol 264  
 klitwottel 280  
 kloch 337, 356  
 kloet(e) 13, 51  
 kloeten 13  
 kloetengrond 13  
 kloetereg 13  
 kloeverbloeme 250  
 klokjesblomen 237  
 klokkebei 261  
 klokkeblo(e)men 237, 264, 274  
 klokken 345, 351  
 klokkenkruud 264  
 klöksken 274  
 klökskes 237, 263, 264  
 klökskesbloemen 256  
 klommereg 128  
 klompeschoer 211  
 klontereg 13  
 klooiereg 12  
 kloor 97  
 kloorhelder 98  
 kloostergrond 31  
 kloodweer 119  
 kloppe(n) 369  
 klotewaer 119  
 klots 341 kale(n)  
 jonge(n) 341 kale(n)  
 dodde(n) 341  
 klots 388  
 klovver 249  
 klöwweren 404  
 kluch(t) 337, 356  
 klummekes 251  
 kluppel 192  
 klut 388  
 klutegrond 13  
 kluten 13  
 klutereg 13  
 kluungaaf 18  
 kluungrond 17  
 kluut 13  
 knal 173  
 knaos 314, 315  
 knaoze 314  
 knapperd 173  
 knapworm 319  
 knarf 189  
 knarpen 309  
 knerpen 309  
 knetterslag 173  
 kneupkes 278, 282  
 kneupkeskroed 278  
 kneupkeskruud 276, 278, 282  
 kneut-eik(e) 226  
 kneuten 216  
 kneuter 390  
 knibbelboom 46  
 knien(e) 394  
 kniene(n)vrag(e) 396  
 knienebok 395  
 knienenbla 271  
 knienengres 271  
 knienenmelk 207  
 knienenvoer 271  
 knienshol 396  
 kniepgat 71  
 kniepworm 310, 319  
 knik 71  
 knikgat 71  
 knikken 360  
 knikslag 393  
 knikspoor 61, 71  
 knip(pe) 71  
 knip(s)gat 71  
 knipschere 310  
 knipslag 71  
 knipspoor 71  
 knipworm 319  
 knisteren 160  
 knobbe 196  
 knobbeleg 151  
 knoes 51  
 knoes(t) 192, 195  
 knoesterd 192  
 knooiweer 119  
 knopherik 241  
 knophied 259  
 knöpkesvaren 278  
 knopkroed 276  
 knopkruud 276  
 knoppaaf 279  
 knöppen 199  
 knoppen 199, 406  
 knopperd 241, 245, 276, 279, 282  
 knopperik 241  
 knoproet 276  
 knörf 189  
 knorf 189  
 knörveg 190  
 knot-EEK 226  
 knot-eik(e) 226  
 knotwilg(e) 216  
 knozze 166  
 knozze 314  
 knuppel 192  
 knuppelweg 67  
 knutering 390  
 knuterken 390  
 knutter 390  
 knuu 390  
 kö(r)n 191  
 ko(r)n 191  
 köddereg 190  
 koe 175  
 koef 339  
 koef-end 351  
 koefleeuwerik 370  
 koefleverken 370  
 koefmeze 379  
 koeheerdeken 372  
 koeienpad 68  
 koekoek 118, 134  
 koekoek 346, 365  
 koekoeksblo(e)me(n) 231, 235, 240, 300  
 koekoeksbrood 250  
 koekoeksmoos 250  
 koepe 71  
 koepel(tjen) 57  
 koere(n) 356, 364  
 koereken 364  
 koerkdoeve 134  
 koerke 356, 364  
 koertnaeve 397  
 koete 357  
 koeve 339  
 koevlieg 315  
 koeze(l) 192  
 koffieboon 284  
 kok 355  
 kokkelen 356  
 kokken 356  
 kökkeren 356  
 kokkeren 356  
 kokkersken 356  
 kolbaeze 245  
 kold 122, 163, 171, 179  
 —e bliksem 171  
 —e(n) beitel 171  
 —en koldegheid 123  
 kolegheid 123  
 kolsē 161  
 kolsen 161  
 költe 123  
 koltjen,



— vuur 235  
 kom 191  
 komellen 277  
 komille(n) 277, 278  
 kommend 106  
 kommer(bleumken) 240  
 kommerbleumkes 231  
 kommerkroed 240  
 kommerkruud 240  
 koninginne 321  
 koninginnekruud 274  
 konien 395  
 koning 321  
 könne 191  
 konne 191  
 könneginnekroed 274  
 könnig 322  
 kont(e) 51  
 köntje slieren 157  
 kont(e) 195  
 konteklopper 298  
 koo 116  
 koo-pad 68  
 kooheerdeken 372  
 koold 122  
 kooldoef 364  
 kooldoeve 364  
 koolmees 379, 380  
 koolmeze 379, 380  
 koolwitje(n) 312  
 koornrozen 232  
 koovlege 315  
 kop [mv.: koppen, köp(pe)] 102  
   dikke — 102  
   zwäöre — 102  
   zwore — kop 101  
 kop-eek 226  
 kopewörm 319  
 kopkribbe 74  
 kopmeeuw 363  
 koppel(e) 337, 351, 356  
 koper  
   —en aevert 103  
   —en ploert 103  
 koperworm 319  
 koppienepiante 274  
 kopwilg(e) 216  
   ekene — 226  
 kore(n)bloem 283

körneg 191  
 körreltjen  
   — zand 2  
 korren 365  
 kortheed 259  
 köttel  
   frisse — 181  
 köttereg 190, 201  
 kou 123  
 koud 122  
 kousebanden 293  
 kouwe 383  
 kouwte 385  
 kraai(e) 384  
 kraaien 356  
 kraak-ies 149, 152  
 kraan 357  
 kraanhals 251  
 kraej(e) 383, 384, 385  
   grieze — 385  
   kleine — 385  
   — 385  
 kraeye 121, 134  
 kraeye(n)poot 236, 251, 257  
 kraejebos 185  
 kraejen 116, 175  
 kraejen 345, 356  
 kraejenkaste 384  
 kraejenlook 285  
 kraekeltje 308  
 krakoni-j 159  
 krallen 104  
 krampsvogel 377  
 krampveugel 391  
 krampvogel 376  
 kramsvogel 377  
 kramsvogel 377  
   dubbelen — 377  
 krane 147  
 krane 357  
 kranebek 257  
 krans 105  
 kraone 358  
 krasse(n) 346, 367, 383, 384  
 krauwen 309  
 krei(e) 384  
 kreie 116  
 kreiebloem 231  
 kreien 345, 354, 356  
 kreituur 301  
 kreje 384

zwatte — 384  
 krejenloof 297  
 krejenstekkel 329  
 krekel 308, 309  
 krekkel 308  
 krellekes 286  
 kresant 277  
 kretuur 301  
 kreuntjeskruud 251  
 kreuze 297  
 krib 74  
 kribwark 74  
 kriebelkroed 284  
 kriebeltje 2  
 kriel-eendje 357  
 kriekske(n) 308  
 kriel-end 357  
 kriesken 309  
 kriet-aekster 381  
 krielwelkruud 285  
 krijse(n) 346, 356, 363, 367, 384, 387  
 krijzen 116  
 krik-aende 351, 357  
 krikke 110  
 krikke(n) 351  
 krikkel 308  
 kringe 105  
 kringelbloemen 265  
 kringleunink 388  
 krintenboom 247  
 kristannieje 224  
 krodde 189, 241  
 kroed 208  
 kroedholt 253, 254  
 kroeldereg 3  
 kroeleg 3  
 kroelen 3  
 kroelereg 3  
 kroelzand 3  
 kroene-kraan 240, 358  
 kroene-krane 358  
 kroene-kraon 358  
 kroep-deur-den-toe n/tuin 257, 267  
 kroep-ore 296  
 kroep-oot/in-de-pot 242  
 kroepespul 303  
 kroepgrei 209  
 kroepgrös 296  
 kroepholt 188  
 kroepmot 144

kroes 189, 190  
 kroeze(n) boom 188  
 kroeskroed 280  
 kroewagen 109  
 kroezeg 189  
 kroezemunt 267  
 kroezen-olve 332  
 krone 105  
 krone 191  
 kronepriale 285  
 kroon 191  
 kroos 297  
 kroosjesbaeze 260  
 kroost 285  
 krootbaeze 260  
 krössel 202  
 krot 189, 201  
 kroz(z)ebaeze 260  
 krudeg 404  
 kruin 191  
 kruk-ende 351  
 krumeltje 2  
 kruper 83, 85  
 kruud 268, 279  
 kruudhof 57  
 kruudholt 253  
 kruudnaegel 263  
 kruup 85  
 kruup-deur-den-tuun 258  
 kruupgrei 209, 302  
 kruupklever 250  
 kruusbloeme 280  
 kruusdiek 61  
 kruushök(ke) 53  
 kruuskroed 280  
 kruuskruud 229, 280  
 kruusspin(ne) 325  
 kruusspinnekop 325  
 kruuswortel 229, 258, 279  
 kruzemunt 267  
 krysant 277  
 kuif 339  
 kuifmeze 379  
 kukenpluus 341  
 kuleg 124  
 kulekop 332  
 kullekenskruid 300  
 kunsmes  
   — uut käölen 88  
 kuuf 339  
 kuufke(n) 339

kuufflaewerik 370  
 kuuffleuwerik 370  
 kuuffliwwerik 370  
 kuufmees 379  
 kuufmeze 379  
 kuul  
 kwab(be) 328  
 kwab-aol(e) 327, 328  
 kwabbol 332  
 kwaek 293  
 kwaeken 345, 351  
 kwaggel(eg) 122, 126  
 kwakbol 332  
 kwake 330  
 kwake(n) 332, 345, 351  
 kwakele 214  
 kwakkelen 126  
 kwakkelwaer 126  
 kwakkelweer 126  
 kwalsterhout 269  
 kwaoke 345, 351  
 kwarre 190  
 kwarren 330, 332  
 kwas(t) 195  
 kwatjesplant 286  
 kwazen 216  
 kweddel 204  
 kweek 293  
 kweekwee,  
   wilde — 277  
 kwek(ke)boom 245  
 kwek(kel) 293  
 kwekke(n(e)) 293, 332  
 kwekkebaeze 245  
 kwekkelboer 294  
 kwekko(w) 293  
 kwekkoe(w) 293  
 kwekkouw 293  
 kwekkowboom 245  
 kwekstat 372  
 kwekwe 293  
 kwekweboom 245  
 kwekwele 293  
 kwelderland 93  
 kwele 82  
 kwellen 3  
 kwellereg 16  
 kwelwater 93  
 kwelzand 3  
 kwetteren 346, 371, 387, 388  
 kwettersen 387  
 kwieske 193  
 kwiets 193  
 kwiezel 193  
 kwik-oele 367  
 kwikmeter 184  
 kwikstaart 372  
 kwikstaert 372  
 kwikstat 371  
 kwiksteert 372  
 kwikstetje(n) 371  
 kwipstat 372  
 worren 332  
 L  
 laampepoetser 298  
 laan 69  
 lachdoeve 134  
 lachen 116  
 lachen 369  
 ladde 20  
 laeg 11, 25  
   —e streek 29  
 laeg 28  
 laegte 28  
 laepel 82  
 laepel(tjes)blad 240  
 laepeldief 240  
 laepeltjes-en-vörks  
   kes 240  
 laepeltjeskruud 240  
 laevend(eg) 204  
 laeverkroed 274  
 laeverkruud 274  
 laewerik 369  
 lager 398  
 lakooi 241  
 lam 127  
 lammersnötte 223  
 lamp-oele 312  
 lampenpoetser(s)  
   297, 298  
 land 6  
   weust — 22  
   wuust — 22  
 landereg 127  
 landhekke 49  
 landmenneken 372  
 lane 69  
 lang 37  
 lang,  
   —e juffer 224  
 langbeen(mugge)  
   314  
 langpoot 314, 349  
 langpootmug(ge)  
   313  
 langstat 365  
 langzame 310  
 lankheed 259  
 lankpoot 314  
 lankwagen 314  
 lanter 30  
 läög,  
   —e jödden 255  
 laog(e)  
   hatte — 29  
   vruchtbare — ver-  
   lezen 15  
 laoj(e) 195  
 laoke 77  
 laoken(bla) 229  
 laokenstrunke 229  
 laoksteen 45  
 laon 69  
 laoten 155  
 lap(pe) 33  
   grote — 101  
   losse — 101  
 laponder 101  
 larix 212  
 lark(e) 212  
 larks(e) 212  
 lasteg 12  
 lat(te) 51  
 lattentukker 378  
 lauw 327  
 lazerusjes 248  
 lech(t) [znw.] 106,  
   107, 110  
 lecht [bnw.] 106  
 lechten  
   tegen 'n — 110  
 lee-linde 254  
 leefrik 369  
 leeg 11, 25  
 leegheed 259  
 leegte 28  
 leem 4  
 leembank(e) 29  
 leemgat 4  
 leemgrond 4  
 leemkoele 4  
 leemkorste 29  
 leemlaag 29  
 leemlaog(e) 29  
 leemput(te) 4  
 leeuw(e)rik 346, 369  
 leeuwe(n)bek(ke)  
   270  
 leeuwerik 118  
 leg 28  
 leger 398  
 leggarde 192  
 leggen  
   zich — 176, 184  
 leide 77  
 leidegraven 77  
 leigraaf 77, 78  
 leigraven 77  
 leilinde 254  
 lek  
   —ke mäöntje 105  
 lelie(s) 288  
 lelietjes 286  
 lelietjes-der/van-  
   da(o)le(n) 286  
 lenden 10  
 lene 254  
 lepinen 248  
 lepke(n) 34  
 leppelblad 240  
 leppeldeef(ken) 240  
 leppeltjeskruud 240  
 leppeltjesplentje 240  
 lerk(e) 212  
 leste  
   — ke'teer 107  
 letst  
   de —e voor 45  
 leu  
   olde — 158  
 leuning 388  
 leunink 388  
 leuperken 380  
 leus 209, 288, 292,  
   298  
 leusblome 288  
 leuwerik 369  
 leve(n)heersbeesje  
   (n) 319  
 levenheerswörmken  
   319  
 leverken 369  
 leverkuufken 370  
 li-jen 155  
 lich(t) [bnw.] 12, 14,  
   106, 110

lich(t) [znw.] 106, 107, 110, 112  
 lieden 155  
 liefkenskruid 300  
 liejen 155  
 liejte 184  
 liek-oele 367  
 lienn 155  
 lies 292, 298  
 liester 376, 377  
 liesterbaes 245  
 liesterbaeze 245  
 liesterbes(se) 245  
 liesterik 377  
 liesterink 377  
 liesterkralle(n) 245, 246  
 lieuw 327  
 lieve(n)heersbeesje (n) 319  
 lieve-eersbeesje 319  
 lieveheerbeeske(n) 319  
 lieveheerskuke 319  
 ligge(n) 176  
 linde(boom) 254  
 lindebleujtsel 255  
 lindebleujsem 255  
 lis(se)(n) 288, 298  
 lisbloemen 288  
 lisdodde(n) 298  
 liw 124  
 liwwerik 369  
 loch(t) 96-99, 136, 171  
 löcht(e) 170  
 köchte(n) 164, 169, 171  
     onder langs de locht — 171  
     in de lochteg 177  
 löchtinge 170  
 loem 127  
 loereg 132  
 loeren 131  
 loes 310  
 lofhuusken 57  
 loge 161  
 lok 150  
 lomereg 127  
 loof 297  
 loofvos 331  
 look 242  
 loom 127, 128  
 loopgäöte 77  
 loopgötte 77  
 loopgotte 77  
 loopgraven 77  
 loophekke 49, 52  
 looppad 67  
 loopplank 84  
 loopvos 331  
 loos 222 lozen haver 294  
 lope(n) 345  
 lopen de vrouwleu  
 loopt 133  
 lopend  
     — hek 52  
 lork(e) 212  
 lös 14, 126  
 los 2, 3, 14, 126  
     —se lappe 101  
 losgaon 199, 204  
 loshuusken 57  
 losseg 14  
 lubbers,  
     —' roet 295  
 luch(t) 97-99  
 luchgat 150  
 luchte(n)  
 luchtig 14  
 lui 127  
 luiken(bla(d)) 229, 230  
 luikenpol 229  
 luk 34  
 lupine(n) 248  
 luus 209, 292, 297, 298, 300, 310  
 luustere(n) 131  
 luze(n)melde 229, 230  
 luzegres 292  
 luzemelle 230  
 luzemelte 230  
 luzemilde 230  
 luzemilte 230  
 luzeraege(n) 127, 141, 142  
 luzeraegne 141  
 luzeraenge 141, 142  
 luzeraengn 141  
 M  
 maai(e) 317  
 maaldereg 3  
 maalzand 3  
 maankop 238  
 maarkolf 382  
 machteg 117  
 made 317  
 madelief,  
     grote —279  
 mael(d)e 230, 292, 298  
 maeldereg 3  
 maelenspier(e) 291, 296  
 maelmiet 326  
 maelpoeter 326  
 maelwörm 326  
 maelworm 326  
 maelzeute 243  
 maelzuuntjen 275  
 maerge 40  
 maerkoet 357  
 maerkol 382  
 maerpoet 328  
 maerten-getelink 377  
 mager 12  
 makadamweg 63  
 maken 161  
 makke 13, 161  
 makkelek 12  
 makkolf 382  
 makkolve 382  
 mal 376  
 malereg 3  
 malland,  
     —se tuut 362  
 mallereg 3  
 man 147  
 mane 317  
 manendrieter 316  
 mangel 135  
 manneken 336  
 mannetje 336  
 maonj 317  
 maolzand 3  
 maon(e) 105-)( 107  
 maondagsmaone 106  
 maone 238  
 maone(kappe) 237  
 maoneblome 237  
 maoneklappe 237  
 maonsikkel 105  
 maonsverduustering 106  
 mäöntje  
 lekke — 105  
 maonzaod 238  
 maoter 404  
 marentak 228  
 marg 191  
 marge(n) 40  
 margensteerne 287  
 margenster 109  
 margrietten 278  
 margrietjes 276  
 maria-hartjes 239  
 maria-kruud 229  
 maria-traonen 239  
 mariabeesjen 319  
 mariableumken 275  
 mariabloem 279  
 mariaträöne 286  
 mark 191  
 markaol(e) 381  
 markegrond 32  
 markenweg 62  
 markepad 68  
 marklaow 382  
 markol(le) 346, 381  
 markolde 382  
 markolf 381  
 markoln 382  
 markolve(r) 382  
 marrekaole 382  
 marriejenbl(e)umken 275  
 marriejenkever 319  
 marte 405  
 marter 404  
 mas 18  
 masgrond 17  
 mater 404  
 matter 404, 405  
 maurik 390  
 mechampe 134  
 meddele(n) 291, 296  
 medel(s) 291, 296  
 meelspiere 291  
 meelzuutje 275  
 meer 117  
 meerkoete 357  
 meerkol 382  
 meerkolf 382  
 meernpoot 328  
 meerpoet(e) 327, 328  
 meerte(n)bleumkes 261, 287

*meerteblu(u)mkes* 261  
*meertenblömkes* 261  
*meertenpöllekes* 261  
*meertensteultjen* 262  
*meertkol(f)* 382  
*mees* 379  
*meeuw* 120, 175  
*meeuw* 346, 362  
*mei* 192  
*meibleumken* 275  
*meibloem* 286  
*meideurne* 246  
*meidoo(r)n* 246  
*meihuuske(n)* 57  
*meikaever* 320  
*meikever* 320  
*meikitse* 320  
*meiklökskes* 286  
*meile* 230, 295, 296  
*meiruut* 285  
*meiworm* 320  
*meizeuntje(n)* 275  
*meizoentje(n)* 274, 275  
*meizuuntje(n)* 275  
*mekkelek* 12  
*mekkeren* 346  
*mel(le)* 230, 311  
*meld(e)* 230  
*meldiessel* 281  
*melk* 207  
*melkenteumer* 313  
*melknat* 207  
*melksap* 207  
*melkstepke* 53  
*melkstetjen* 371  
*melkwied* 284  
*melpol* 230  
*melstronk* 230  
*melstrunk* 230  
*memmekenskruid* 274  
*mennegat* 44, 48  
*menneke(n)* 214, 336  
*merakel(s)* 117  
*merel* 376  
*merg* 191  
*mergenster* 109  
*merkolf* 382  
*merpluut* 328  
*mesvlege* 315  
*meu* 127, 128  
*meun* 327  
*meur(e)* 398  
*meze* 378, 379  
*middeberm* 72  
*middebaore* 45  
*middelvoor* 45  
*mieg-ampe* 324, 325  
*mieg-empe* 324, 325  
*mieghempe* 324  
*mier(e)* 231, 242, 262, 270, 276, 324  
*miesraege* 141, 142  
*miesraegene* 141  
*miet(e)* 326  
*mietereg* 12  
*mietereg dink* 302  
*miezele(n)* 137, 141  
*miezelig* 142, 141, 142  
*miezelsnee* 159  
*miezen* 141  
*miezere(n)* 137, 142  
*miezereg* 122, 127, 128, 137, 142  
*miezereg* 190  
*miezere-je* 142  
*miggelen* 141  
*mis(t)* 142, 144  
*miserabel* 119  
*mispel* 246  
*mispel(en)boom* 246  
*mispel(en)stroek* 246  
*mispelbos* 246  
*mispelstruuk* 246  
*miste(n)* 142  
*misteg* 126, 143  
*mistelgruun* 228  
*misteltak* 228  
*modde* 16  
*modde(r)* 16, 88  
*modde-bommen* 323  
*modde-leeuw* 327  
*moddegat* 71  
*'moddeken* 141  
*moddekoele* 71  
*moddepoten* 280  
*modder-aol* 328  
*moddereg* 16  
*moddergaans* 348  
*moddergans* 350  
*moddergrond* 16  
*modderkroeper* 328  
*modderkruper* 328  
*modderkruud* 277  
*moeder-gods-pol* 285  
*moeken* 3  
*moekereg* 127, 128  
*moelen* 116  
*moelentrekker* 247  
*moeltrekkersboom* 247  
*moer,*  
*warme* — 398  
*moer(e)* 231, 396, 398  
*moeras* 18  
*moerasgrond* 17  
*moerasseg* 16  
*— weiland* 11  
*moerasspirea* 243  
*moere* 18  
*moerhaas* 398  
*moerhaze* 398  
*moes* 400  
*moes-oor* 266  
*moestuin* 56  
*moeze(n)eurkes* 284  
*moezengres* 284  
*moezenkniepe* 401  
*moezenoor* 284  
*moezereg* 127, 128  
*moffenweg* 64  
*mol(le)* 392  
*mölder* 321  
*mölderszaod* 41  
*molderszaod* 41  
*molkenteumer* 312  
*mölkenteumer* 313  
*molkenteuver* 313  
*molkentölleken* 313  
*molle* 147  
*möllehekken* 53  
*mölleke(n)* 53  
*molslaat* 284  
*molslaot* 284  
*monnikenkappe* 235  
*monnikskap(pe)* 235  
*mooi* 117  
*mooi-weer-wulkskes* 100  
*moor* 18  
*moor* 355, 396, 398  
*moorgrond* 16, 18  
*moorhaas* 398  
*moorhaze* 398  
*moosappel* 136  
*moosvlinder* 312  
*more* 396, 398  
*morgensteern(e)* 287, 288  
*morgensteerne* 109  
*morgenster(re(n))* 285 287  
*morgenster(re)* 109  
*morgensternen* 288  
*moremel* 302  
*morre* 88  
*mös* 17  
*mos* 210  
*mossel* 306  
*mosseleg* 122, 127  
*mosselen* 141  
*mosselerieje* 103  
*mosterdzaad,*  
*wild* — 241  
*mot* 142, 144  
*mot(te)* 306, 312  
*mot-oel* 312  
*motbanke* 143  
*motraege(n)* 142  
*motraegene(n)* 141  
*motraenge* 142  
*motraengn* 142  
*motsnee* 159  
*mott(er)ig* 126  
*motte(n)* 141, 142  
*motte(re)g* 126, 127, 143  
*motte-met-biggen/k*  
*eune* 286  
*motteren* 141  
*motteri-je* 142  
*motvlinder* 312  
*mouw* 362  
*mud* 40  
*— gezaejs* 41  
*mugge* 314  
*mugge(n)* 118, 134  
*mugge(n)pis* 141, 142  
*muggenpisseri-je* 142  
*muggenpissert* 141  
*muggensnapper* 378  
*muggensnipper* 378  
*mul* 2, 3, 14  
*mulder* 319, 321  
*mulleg* 3  
*munne* 327  
*munneketeuver* 313

*munt(e)* 267  
*mure* 231, 239, 242  
*mus(se)* 335, 387  
*muske* 387  
*muskeblome* 265  
*musse* 346  
*mussekont* 387  
*mussensteuter* 353  
*mussenstötter* 353  
*muuj* 127, 128  
*muur* 231, 262, 242  
*muurblo(e)me(n)*  
239  
*muurpaeper* 242  
*muurpep(p)er* 242  
*muus* 115  
*muus* 400  
*muze(n)oor* 284  
*muzeweit* 401

**N**

*naakt*  
— *e hoer* 285  
— *e jonker* 285  
*naar* 119  
*naar*,  
— *grei* 302  
*nach(t)-oele* 312  
*nach(t)-uul* 312  
*nach(t)scha(de)* 269,  
276  
*nachschaai* 269  
*nachschaar* 231  
*nachtegaal* 346, 374  
*nachtegale* 374  
*nachtegaol* 374  
*nachtkeers* 256  
*nachtrozen* 256  
*nachtschale* 276  
*naegelblo(e)men*  
233, 239  
*naegelbloemenstro*  
*ek* 263  
*naeigoorn* 293  
*naeveleg* 143  
*naevelen* 144  
*naevelig* 143  
*nageltakken* 263  
*nageltjesboom* 263  
*naken(d)-eerske(n)s*  
287  
*nakend-eertjes* 287

*naold(e)* 196  
*naole* 196  
*naostripken* 137  
*narcissen* 287  
*narve* 191  
*nat* 16, 122  
— *weiland* 11  
*natteg* 16  
*natteghed* 132  
*natten* 122  
*neb* 338  
*nebbe(n)* 337, 338  
*neefken* 314  
*negen-ogen* 326  
*nering* 74  
*nes(t)*,  
' *n* — *make(n)* 340  
*nes(t)döddeken* 342  
*nes(te)kuken* 342  
*nesdodde* 342  
*nesdölleke(n)* 341  
*nesdons* 341  
*neshoor* 341  
*neshäär* 341  
*nesheur* 341  
*neshoor* 341  
*nespluzen* 341  
*nessele* 340  
*nestdötje* 342  
*nestele(n)* 340  
*nete(n)* 311  
*nette(n)* 311  
*nettel(en)könnink*  
373  
*nettendrieter* 318  
*neukepietjen* 314  
*neuste* 195  
*neveleg* 126, 143  
*nevelig* 143  
*ni-j* 106  
*nibbe* 338  
*niej* 106  
— *e weg* 64  
*niej*,  
— *roet* 276  
*nietgrös* 297  
*nieuw* 106  
*nikkoppen* 321  
*noes(t)(e)* 195  
*noorderstof* 141  
*noordsterre* 110  
*noors*,  
— *e vinke* 390

*noost* 195  
*noot* 221  
*norf* 189  
*nös*,  
' *n* — *maken* 340  
*nös(t)* 340  
*nösdodden* 341  
*nösdölleken* 341  
*nösdons* 341  
*nöshoor* 341  
*nösselen* 340  
*nöstelen* 340  
*nöstkot* 342  
*not* 221  
*nöt(te)* 220, 221  
*noteboom* 220  
*nöthaeze(n)* 223  
*nöthaeze(n)stroek*  
223  
*nötte(n)boom* 220  
*nöttenbos* 223  
*nöttendop* 222  
*notvies* 311  
*nummero*  
— *elf* 197  
— *elvene* 197  
*nus* 105  
*nus*,  
' *n* — *maken* 340  
*nus(t)* 340, 341  
*nusdodde(n)* 342  
*nusdölleken* 341  
*nusdons* 341  
*nushoor* 341  
*nushoor* 341  
*nuskuken* 342  
*nusselen* 340  
*nussel hoor* 341  
*nusteköddeken* 342  
*nustekot* 342  
*nustekötjen* 342  
*nustelen* 340  
*nuus(te)* 195

**O**

*oel(e)* 312, 346, 365,  
366  
*oeldereg* 127  
*oele* 148  
*oele(n)vloch(t)* 110,  
111  
*in de/den* — 111

*oeleg* 316  
*oelekebloem* 236  
*oelendonker*  
*in 't* — 111  
*oelenduuster*  
*in 't* — 111  
*oelenspiegel* 378  
*oer, oere* 5  
*oerbank(e)* 29  
*oergrond* 5  
*oerlaoge* 29  
*oerleem* 5  
*oerzand* 5  
*oetereg* 128  
*oetlopen* 198 199  
*oetrit* 44  
*oetspeulen* 14  
*ofgaond* 107  
*ofnemen* 176  
*ofnemmend* 107  
*ofslempen* 14  
*ogenklaor* 238  
*ogenkloor* 238  
*oktoberroosje* 275  
*old*  
— *e leu* 158  
— *e wieve* 178  
*oldemennekesboom*  
214  
*olieslager* 321  
*on'neren* 358  
*on-ubel*,  
— *grei* 303  
*onbehelsd* 12  
*onbekwaom* 13  
*onbeteumd* 22  
*onbewolkt* 98  
*onboch* 303  
*onboch(t)* 185 208  
*ondankbaar* 12  
*ondergruuj* 185  
*onderholt* 185  
*onderlaot* 85  
*ondeurlaotend* 15  
*ongedeerte* 302  
*ongedierte* 302  
*ongedierte* 310  
*ongelukkeg* 119  
*ongesieffer* 302  
*ongezever* 302  
*ongeziever* 302  
*ongrei* 303  
*ongrond* 21

*onheur(eg)* 129, 130  
*onholt* 186  
*onhout* 186  
*onkroed* 208  
*onkrood* 208  
*onkruud* 208  
*onland* 21  
*onmanierlek* 119  
*onmundeg* 119  
*onnweer* 167  
*onnwieren* 164  
*ons-lief-heer-beeske* 319  
*onsiefer* 302  
*ontlaoten* 154  
*ontralie* 130  
*ontsprute* 199  
*ontuug* 303  
*ontzitten* 105  
*onverhard*  
   —e weg 65  
*onvruch(t)baor* 12  
*onwaer* 167  
*onwaere* 164  
*onwaersbuj* 140  
*onweer* 167  
*onweer(s)wormkes* 161  
*onweersbeesjes* 166, 167  
*onweersbeuj* 140  
*onweersbuj(je)* 140  
*onweersbujje* 140, 167  
*onweersbuuj* 140  
*onweersköppe* 102  
*onweersteurne* 102  
*onwere(n)* 164  
*onwies* 117, 119, 139  
*onze-leven-heers-b*  
*eesjen* 319  
*onze-leven-heers-b*  
*eesken* 319  
*onze-lieven-heer(s)*  
*-beesje(n)* 319  
*oog* 195  
*ooievaar* 349  
*ooievaarsbek* 251, 257  
*ooievaarsbrood* 283  
*ooldvader* 207 303  
*oor* 5  
*oord* 105  
*oordhaak* 249  
*oordhaok* 248  
*oordholt* 248  
*oorrakel* 310  
*oorratel* 310  
*oorworm* 309  
*oorwörm* 309  
*oorwurm* 309  
*oostindisch,*  
   —e kers 251  
*opgaon* 198  
*opgaond* 106, 107  
*opgevend* 11  
*ophelderer* 98  
*opklaore(n)* 98  
*opkläören* 98  
*opklemmerkes* 251  
*opklimmerkes* 251  
*opklore(n)* 98  
*opkommen* 198  
*opkommend* 106  
*opluusteren* 347  
*oprelken* 16  
*oprelleken* 98  
*oprit* 47, 86  
*opschieren* 98  
*opschonen* 98  
*opschot* 186  
*opslag* 186  
*opslagholt* 186  
*opslamen* 143  
*opstanding* 285  
*opstap* 53  
*opstepke(n)* 53  
*optrekken* 98  
*opwieren* 98  
*opzetten*  
   *zich—* 98  
*oranjebloemen* 276  
*orchidee* 300  
*ore* 5, 181  
*ore* 197  
*orsjidee* 300  
*ossenblome* 279  
*otter* 406  
*overneren* 359  
*overstap(je)* 53  
*ovverstap* 53  
**P**  
*paafken* 346, 384  
*paapmeze* 379  
*pad* 67, 161 162  
*pad(de)* 329  
*padde* 134  
*padde(n)stool* 210  
*paddestoel* 132  
*paddestoel* 210  
*paepermunt* 268  
*paerdebloem* 283  
*pak-an* 264  
*paling* 329  
*palm* 212  
*palmvlinder* 313  
*pan-ies* 152  
*pannekeukskes* 265  
*pannekooksbloem* 261  
*panneveugel* 311  
*pannevlöggel* 311  
*pannevogel* 311, 312, 313  
*pannevoggel* 311  
*paol* 51  
*päöling* 329  
*paolink* 329  
*paos(ke)blomen* 287, 288  
*paosblo(e)m((e)n)* 234, 235, 261, 287  
*paosbluumken* 235  
*papeerblomen* 209  
*papenkralen* 286  
*papenkullen(hout)* 253  
*papenmuts* 253  
*papertjen* 379  
*papierblomen* 209  
*pappereg* 16  
*parochiaal* 31  
*parochie* 31  
*parre* 329  
*pas* 67, 68  
*passe* 124, 128  
*pastoor* 321  
*pastori-jegrond* 32  
*patonnie* 237  
*patraes* 354  
*patries* 345, 353, 354  
*patrijs* 354  
*pauw(e)* 120  
*pauwhane* 134  
*pe'tonnie(je)* 237  
*pe'tries* 354  
*pe'trieze* 354  
*ped(de)* 329  
*pedde* 134  
*pedde(n)stool* 210  
*peddegat* 331  
*peddestoel* 210  
*peen,*  
   *wilde —* 257  
*peerd* 166  
*peerdeblo(e)m(e)* 283  
*peerdediessel* 281  
*peerdegank* 72  
*peerdekruud* 278  
*peerdemelk* 207  
*peerdepad* 71, 72  
*peerdesiepel* 285  
*peerdespoer* 72  
*peerdespoor* 72  
*peerdestat* 211  
*peerdestet* 211  
*peerdevlege* 314  
*peerdevlieg(e)* 314  
*peerdevorskel* 72  
*peerdeweg* 72  
*peerdeworm* 320  
*peerdsbloem* 283  
*peerdslooppad* 72  
*peerdsworm* 318  
*pegge* 37  
*peggen* 36  
*pelle* 222  
*pen(ne)wottel* 195  
*pendjen* 34  
*penne* 195  
*pennevogel* 311  
*penwortel* 195  
*peppel(e)* 218, 219  
*peppelepaot* 218  
*pepper-en-zolt* 233  
*pepperinnekes* 251  
*pepperkoorn* 214  
*pepperkroed* 242  
*peppermunt(s)kroed* 268  
*peppermuntblad* 268  
*peppermuntplante* 268  
*per(re)* 329  
*perceel* 73  
*perdsdiessel* 281  
*perdsvlieg* 314  
*perestat* 211  
*perzi(e)kkruud* 229  
*pestblad* 279  
*petermennekes* 262

*petonni-je* 270  
*petönnieje* 270  
*petteklep(pe)* 37, 105  
*pettescherm* 105  
*pettesnippe* 105  
*petunia(o)* 237, 269, 270  
*petweer* 119  
*peurtje(n)* 52, 53, 55  
*piejonten* 296  
*piel(e)* 170  
*piel-en(d)e* 350  
*piel-end(e)* 350  
*pielerd* 170  
*piellöchte* 170  
*pielosen*  
— draej 62  
*pielstat* 312  
*pielsteert* 312  
*piene(n)* 248  
*piep-iemke* 308  
*piep-van-ruurle* 380  
*piepe*  
— lange — 37  
*piepen* 160  
*piependöpkes* 265  
*piepenstreutjen* 291  
*pieperken* 374  
*piepesteel* 151  
*piepestel(le)* 136  
*piepestreuken* 296  
*piepstote* 310  
*piepveugeltjen* 336  
*piepvogel* 374  
*piepvöggelken* 374  
*pie(r)e* 303, 317  
*pierdereg* 304  
*piere(n)kruud* 278  
*piereg* 201, 304  
*pieren* 121, 135  
*pierenkroed* 278  
*pierik* 303  
*pierrot* 304  
*piestereg* 201  
*piet-van-reurle* 358, 380  
*piet-van-ruurle* 380  
*pietereg* 190  
*pieteren* 201  
*pietje* 318  
*pietje-van-ruurlo* 380  
*pietjes* 310  
*pietrösken* 289  
*pietse* 193  
*pietske(n)* 193  
*pik* 191  
*pik(kø)donker* 113  
*pik(kø)duuster* 113  
*pik(kø)röske(n)* 289  
*pikkel* 227  
*pikkes* 209  
*pillepienen* 248  
*pimpampoentjen* 319  
*pimpelmees* 379  
*pimpelmeze* 379  
*pin(ne)* 195, 196  
*pin(ne)wortel* 195  
*pinholt* 253, 273  
*pinksterblo(e)m((e)n)* 236, 239, 262, 287, 288  
*pinksterleus* 288  
*pinksterscheer* 288  
*pinlaoj* 195  
*pinwottel* 195  
*pioenroze* 237  
*pioterken* 310  
*pisgriete* 252  
*pispötje(n)* 265  
*pispotjes* 265  
*pispotjes* 265, 270  
*pissebed(de)* 306  
*pisserie* 306  
*pispötken* 265  
*pit(te)* 191  
*pitröske* 289  
*pittebloeme* 276  
*pitunepol* 237  
*plaatvink(e)* 378  
*plaatvöggelken* 378  
*plaestere(n)* 136  
*plaggenveld* 21  
*plakgres* 296  
*plakkers* 264  
*plaksnee* 159  
*plarkdenne* 213  
*plarken* 345  
*plat,*  
— te vlege 315  
*plataan* 252  
*platjen* 311  
*pleer* 33, 139  
*plei(e)* 258, 267, 268  
*pleksni-j* 159  
*plømsnat* 16  
*plensbuje* 139  
*plensbujje* 139  
*plenter* 33  
*plenze* 136  
*pletter* 33  
*ploederdiefken* 372  
*ploedriefke* 372  
*ploeg* 109  
*ploegdrieverken* 372  
*ploegdrievertjen* 372  
*ploeglopertje* 372  
*ploegmenneke(n)* 372  
*ploegstal* 109  
*ploegvoor* 45  
*ploegzaole* 29  
*ploert*  
— kaopere — 103  
— koperen — 103  
*ploetedriefke* 372  
*plok* 160  
*plomp(e)(n)* 233, 234  
*plompe(n)bla(d)* 234  
*plomsgat* 150  
*ploog* 109  
*ploogdrieverken* 372  
*ploogmenneken* 372  
*ploogstat* 109  
*ploogsteertken* 372  
*ploogstierken* 372  
*plosseg* 347  
*ploxen* 264  
*plume* 197  
*plumelevaeren* 261  
*pluusgres* 298  
*pluushoor* 341  
*pluusknöppe* 280  
*pluustereg* 130  
*pluustereg* 347  
*pluusteren* 347  
*pluze(n)* 197, 341  
*pluzerieje* 197  
*pluzevenne* 298  
*po(r)s* 220  
*poeieraol* 329  
*poenroos* 237  
*poestereg* 99  
*poete*  
— water 82  
*poete* 317  
*poetereg* 128  
*pozand* 3  
*poggenvergif* 269  
*pokke(n)weer* 119  
*pol* 27, 86, 87  
*polder* 10  
*polei* 268  
*pom'pejis* 237  
*pommel* 298  
*pompamp* 16, 18  
*pompbloem* 234  
*pook* 213  
*poolstar* 110  
*poolsteerne* 110  
*poolsterre* 109  
*poort(e)* 54  
*poot* 51  
*pop(pe)* 336  
*poppe-jije* 237  
*pöppel* 218  
*porsbos* 220  
*pos(t)* 46, 50, 51  
*posse(n)* 220  
*post* 220  
*pot* 398  
*pot(t)onnie* 237  
*potdonker* 113  
*potduuster* 113  
*pothaze* 397  
*potrecht* 73  
*potteknolle* 198  
*pottendich* 99  
*prachweer* 117  
*pradden* 201  
*pragge* 190  
*pral* 104  
*pratte* 132  
*pratten* 201  
*prieel* 57  
*prieeltje(n)* 57  
*prikkel* 196  
*prikken* 246  
*prikneusje* 232  
*prikneuze* 232  
*priknözze* 232  
*prima* 11  
*primela* 262  
*primula* 262  
*professorskruid* 285  
*proppaol* 51  
*pröttel* 88  
*protter* 386  
*provinciaal* 31  
*provinciegrond* 31  
*provisorengrond* 31  
*prut* 88  
*prutje-dut* 355  
*ptönnie* 237

*puingrond* 5  
*punthekke* 54  
*puntstuk* 36  
*put(te)* 4, 58  
*put(ten)boom* 58  
*put(ten)schere* 58  
*put(ten)zwengel* 58  
*put-emmer* 58  
*puthaok(en)* 58, 59  
*putstake* 58  
*putte(n)haok* 58  
*putte(n)paol* 58  
*putte(n)pos(t)* 58

**R**

*rabarber* 280  
*rabijntje* 390  
*rad* 105  
*radieskes* 241  
*radspoor* 70  
*raege(n)* 137, 139-141  
*raege(n)baog* 140  
*raegeboog* 140  
*raegembaog* 140  
*raegenachtg,*  
*raegenachtig* 122  
*raegenbaoge(n)* 140  
*raegenbeuj* 139  
*raegenbogge(m)* 140  
*raegenbuj(e)* 138-140  
*raegenbujje* 138  
*raegenbuuj* 139  
*raegene(n)* 132, 136, 137  
*raegenfluit* 376  
*raegenkold* 124  
*raegenmenneken* 100  
*raegenpier* 304  
*raegenschoer* 139, 140  
*raegentuter* 361  
*raegenwölkskes* 100  
*raegenwörm* 304  
*raegenworm* 304  
*raek* 229, 241, 258  
*raenge* 137, 139  
*raengebuj(e)* 138  
*raengebujje* 138  
*raengekold* 124  
*raengen* 132  
*raengetute* 361

*raengn* 141  
*raengn(e)* 137, 138, 140  
*raengnbaoge(n)* 140  
*raengnbujje* 138  
*ralle* 357  
*ram(me)* 395, 398  
*rammel* 398  
*rammelaar* 395, 397  
*rammele(n)* 398  
*rammeleg* 399  
*rammeler* 395, 397  
*rams* 399  
*raoj* 69  
*raosdomp* 349  
*raotelen* 369  
*räötelpeppel* 219  
*raozen* 176  
*raozen* 200  
*rap-ies* 152  
*ratelpeppel* 219  
*ratte* 399  
*rattenklooster* 400  
*rauwstereg* 129  
*rech(t)veerdeg* 37, 124, 127  
*reddek* 229  
*ree* 406  
*reek* 229, 241  
*reep* 37  
*rees* 177  
*reet* 296  
*reetfakkel* 298  
*reetsigare* 298  
*reettute(n)* 361  
*regel* 51  
*reiger* 348, 349  
*reigersbek* 251  
*reinevaa(r)n* 276, 278  
*reinevaar(t)* 278, 284  
*reizen* 344  
*rek(ke)* 52  
*rek-op* 269  
*rekkes* 50  
*rekkespos(t)* 51  
*remle* 395, 398  
*remmeken* 395  
*remmel* 395, 397  
*remmelder* 395, 397  
*remmele(n)* 398, 399  
*remmeleg* 398  
*remmeler* 395, 397  
*remmelhaze* 397

*rennen* 345  
*repe* 37  
*repperen* 332  
*reppersken* 148  
*rerer* 116  
*rerer* 346, 367, 369, 382, 383, 384, 387  
*reujen* 200, 206  
*reujeri-je* 201  
*reujhaver* 294  
*reujplante* 201  
*reujwilge* 228  
*reuperke* 351  
*reurls,*  
*— roet* 276  
*reuskes,*  
*wilde —* 245  
*reustereg* 128  
*reutereg* 208  
*revier* 74  
*ri-jpoort* 54  
*ribbeleg* 151  
*ridderspoor* 235  
*ridderspore* 235  
*ridderstrunke* 229  
*rie-meze* 363  
*riecheltjes* 261  
*riek* 32  
*riekeltjes* 261  
*rieksgrinte* 63  
*rieksgrond* 31  
*riem* 146  
*riep* 146  
*riesbaeze* 261  
*riet* 296  
*riete* 20  
*rietsigare* 298  
*riezen* 205  
*rijk* 32  
*rijksgrond* 31  
*rijp* 146  
*rijzen* 205  
*rik* 52  
*rikke(n)(s) 50-)(* 52  
*rikke(n)spos(t)* 51  
*rikken* 332  
*rikkes* 50  
*rikwark* 55  
*rildereg* 129  
*rille* 27  
*ringelbloemen* 265  
*ringelmusse* 388  
*ringelroepe* 313

*rit* 44, 47  
*rit* 393  
*ritnaold(e)* 319  
*rits* 151  
*ritsepolle* 229  
*rivier* 74  
*robbeleg* 151  
*robbeleg* 151  
*robientje* 390  
*robol(t)* 211  
*roe(de)* 39  
*roe(j)* 39  
*roe-giezel* 146  
*roebol* 211  
*roek* 384  
*roeke-berend* 268  
*roep(e)* 313, 317  
*roep(s)* 313  
*roepe(n)* 346, 356, 359, 361, 365, 367, 368, 369, 381  
*roependrieter* 312  
*roer(eg)* 119, 130  
*roet* 207, 268, 276, 282, 295  
*roetbol* 211  
*roetereg* 208  
*roetpol* 211  
*roew* 119, 130  
*roewbol(t)* 211  
*roewgiezel* 146  
*roewgiezelen* 145  
*roeze* 152  
*roezereg* 152  
*roffelen* 369  
*roggeblo(e)m(e)n))* 282  
*roggebrood* 299  
*roggenfiletten* 232  
*rok-ies* 152  
*rommel* 88  
*rommele(n)* 172  
*rondranke* 266  
*rondreujen* 200  
*rondrujen* 200  
*rönneke-maer(e)* 360  
*ronneke-maere* 360  
*ronneke-mere* 346, 360  
*rood* 5  
*rood* 262  
*roodbeen* 229



roodblek 5  
 roodblik 5  
 roodbo(r)sje(n) 374  
 roodbö(r)sje(n) 374  
 roodbö(r)ske(n) 374  
 roodborst-walduker 375  
 roodbosjen 329, 346  
 roodgrond 5  
 roofvogel 352  
 roofvoggel 352  
 rooms  
   —e kamille 279  
   —e komillen 278  
 roos 244, 273  
 roosdomp 348  
 root 208  
 rop-ies 152  
 ropen 345, 346, 354-356, 359, 365, 367, 381, 391  
 röppe 381  
 rosbezen 289  
 rosdomp 348  
 rösken 289  
 röspelen 174  
 rospelen 376, 401  
 rot 119  
 rot(te) 399  
 rotsevoorn 327  
 röttelen 369  
 rottenwoning 400  
 rotwaer 119  
 rotweer 119  
 rotzooi 88  
 rouw 130  
 rouw-iezal 146  
 rouwblome 251  
 rouwmeze 379  
 row 130  
 row-iezal 146  
 row-iezale 145  
 rowbolt 211  
 rowgiezel 146  
 rowte 186  
 rowvrieze 145, 146  
 roze 244, 245, 273  
 rozebottel 244  
 rugen 200  
 rugeri-jø 185  
 rugge 27, 158  
 ruig in't haor 189  
 ruile  
   hen en weer — 177  
 ruje(n) 200, 206  
 rukwiend 180  
 rukwind 180  
 rul 3  
 rups(e) 313  
 ruren 200  
 rus(sen) 289  
 russisch,  
   —e vinke 390  
 ruumsel 297  
 ruuskeren 174  
 ruuster(eg) 128, 130  
 ruusteren 174  
 ruusterkes 209  
 ruut 208, 276  
 ruw 130  
 ruzelen 160, 174  
  
 S  
 sal(l)emander 333  
 salamander 333  
 salemonszegel 286  
 salomonskeersen 270  
 sam 223  
 sap 207  
 sappeg 129  
 sausen 136  
 schaafstro 212  
 schaatsenri-jer 325  
 schaddenveld 21  
 schael  
   —e apostel 328  
   —en apostel 329  
   —e pos 329  
 schaemeraovend 112  
 schaepel 39  
 schaepel(s)zaod 39  
 schaermesse 286  
 schal 129, 177, 178  
   —le vorst 148  
 schallen 176, 178  
 schaltern 346  
 schamon 312  
 schampereg 151  
 schaonsel 332  
 schaope(n)wölkskes 100  
 schaopeköpkes 100  
 schäöpkes 100  
 schäöpkeswölkskes 100  
 schäöre 151  
 schap 84  
 scharpshaze(n) 394  
 schechte 368  
 sceed 45  
 sceedgraven 47, 78  
 sceedpaol 46  
 sceedsteen 45  
 sceedvaore 45  
 sceedvore 45  
 scheef 196  
 scheer(n)blomen 288  
 scheerling(en) 257, 288  
 scheerlink 258  
 scheidat 52  
 scheidhekke 50  
 scheidhoppe 368  
 scheidtrikke(n) 50, 52  
 schei 51, 52  
 scheid 44  
 scheid(e)graven 47, 78  
 scheid 45, 51  
 scheidpaol 46  
 scheidvore 44  
 scheidgraaf 47, 78  
 scheidgraven 47, 78  
 scheidung 45  
 scheidingsgraaf 47  
 scheidingspaol 46  
 scheidpaol 46  
 scheidslot 47  
 scheidspaol 46  
 scheidsteen 45  
 scheidvoor 44  
 scheidvore 44  
 scheidwal 42  
 scheierek 50  
 scheierekkespaol 51  
 scheigraaf 47, 78  
 scheigraven 47  
 scheihogge 43  
 scheiing 45  
 scheiingsgraaf 47  
 scheiingsvoor 45  
 scheilaoke 47  
 scheipaol 46  
 scheipos 46  
 scheirek 52  
 scheirik 51, 52  
 scheislout 47  
 scheisteen 45  
 scheidting 201  
 scheidwal 42  
 scheivoor 44  
 scheivore 44  
 scheiwal 45  
 schelkruud 238  
 schelle 191  
 schelpenhuuske 306  
 schemmeren 112  
 schemmerlech 112  
 schemmersen 112  
 schemmersken 112  
 schep 84  
 scheperstesken 240  
 scheppe(n) 161  
 scheppe 39  
 scheppe(s)zaod 39  
 scherensliepers 288  
 scheterik 52  
 scheterikken 50  
 schettere(n) 346, 382, 383, 387, 388  
 schettersken 383  
 scheur(e) 151  
 scheurwortel 266  
 schich(te) 171  
 schielepen 346 388  
 schier 12, 98  
 schierling 257  
 schierzwaalver 371  
 schiet-in-'t-vuur 375, 380  
 schietbalk 52  
 schietdenne 213  
 schieter 52  
 schiethoepe 346, 368  
 schiethoop 368  
 schiethoppe 368  
 schietpaol 51  
 schietpeppel 219  
 schietrik 52  
 schietrikken(s) 50, 52  
 schik,  
   gin — hebben 201  
 schimmerduuster 112  
 schirrekkes 285  
 schithoppe 368  
 schitterend 119  
 schiwsel 190

*scho(r)s* 191  
*schöddeköpkes* 293  
*schoefhekke* 50  
*schoefrèkke* 50  
*schoefrikke* 50  
*schoefsleter* 50  
*schoenveters* 293  
*schoepe(n)* 161  
*schoer* 139, 140, 163, 167  
*schoerbuj* 140  
*schoeren* 164  
*schoerswolken* 102  
*schoeven* 161  
*schoevereg* 119, 129  
*schol* 329  
*scholaekster* 358  
*scholekster* 358  
*scholle* 13, 16, 153  
*scholtengrond* 30  
*schoolekster* 358  
*schoolpad* 67  
*schoon* 98  
*schoorhekke* 49  
*schoorsteenvaeger* 321  
*schoorsteenvegertjes* 289  
*schöpkès* 100  
*schoppenvöggelken* 374  
*schörfmìet(e)* 326  
*schös* 191  
*schot* 55  
*schotkruud* 242  
*schotse* 153  
*schotwerk* 55  
*schouwgraaf* 78  
*schrao* 12, 129, 179  
*schrao,*  
*'t — hebben* 201  
*schrao(l)* 190 201  
*schraol* 12, 179  
*schreëuwen* 346, 356, 363, 367, 382, 383, 384, 387  
*schrieden* 345  
*schriever-eiken* 391  
*schrieverke* 391  
*schriewied* 140  
*schuddelbollekes* 293  
*schummel*

*witte —* 146  
*schurfmoete* 326  
*schutting(e)* 55  
*schuttink* 55  
*schuufhekke* 50  
*schuurwortel* 266  
*schuvereg* 129  
*se'clon* 181  
*segaar* 298  
*segpól* 299  
*sek* 282, 296  
*sek(ke)pol(len)* 294, 295, 296, 299  
*sekgres* 299  
*sekgrös* 299  
*sekpölle* 296, 297  
*seksteultje* 299  
*sektobben* 299  
*sektpól* 295  
*sering(e)* 263  
*seringe(n)boom* 263  
*seringenbos* 263  
*seringenstroek* 263  
*seringenstruke* 263  
*si-je* 336  
*sielpen* 346, 388  
*sielpken* 346, 388  
*siepel,*  
*wilde —* 285  
*siepele* 141  
*siepenhout* 245  
*siepkén* 141, 309  
*siepwaer* 127  
*sierhek(ke)* 54  
*sieringen,*  
*wilde —* 247  
*sieseken* 314  
*siesken* 390  
*sieze* 390  
*sigar* 298  
*sigare* 298  
*sigarenreet* 298  
*sik* 296  
*sikkèl* 105  
*sikkepól* 295  
*singel* 43  
*singelwal* 43  
*singering* 263  
*sint-jans-lot* 199  
*sint-jansblo(e)me* 242, 279  
*sint-janskroed* 255  
*sint-janskruud* 242,

255, 279  
*sint-janswortel* 279  
*sint-jaopikkroed* 280  
*sintelweg* 63  
*sjakker* 376  
*sjielp-sjalp* 378  
*sjielpe* 389  
*sjielpe(n)* 309, 346, 388  
*sjielpken* 309  
*sjierpe* 346 388  
*sjierpe(n)* 309  
*sjilpen* 309, 346, 388  
*sjirpe(n)* 309  
*sjoch(t)* 337  
*'sjoekseg* 16  
*skaopenwólkskes* 100  
*skiethoppe* 368  
*skilpen* 346, 388  
*slaam* 128  
*slaeg(e)* 28  
*slag* 36, 47, 72, 173  
*slag,*  
*op — kommen* 374  
*slagboom* 51  
*slagboomhek* 49  
*slaghek* 52  
*slaghekke(n)* 49, 52  
*slagholtwal* 43  
*slagraegen* 139  
*slagvinke* 389  
*slak(ke)* 305  
*slakke* 135  
*broene —* 118  
*slakkeren* 177  
*hen en weer —* 177  
*slamereg* 128  
*slammereg* 16, 128  
*slangenblo(e)me(n)* 270, 300  
*slaoge* 28, 29  
*slaon* 345, 346, 355, 365, 369, 375, 389  
*slaop* 224  
*slaopbollen* 237  
*slatèrmot* 127, 143  
*slatwilge* 228  
*slecht* 12, 119  
*sleddereg* 119  
*slee* 28  
*slee* 247  
*slee-pruumken* 247

*sleebes* 247  
*sleedäörn* 247  
*sleedeurn(e)* 245, 247  
*sleedeurne* 148  
*sleedoo(r)n* 247  
*sleeproeme* 247  
*sleethek(ke)* 50  
*sleetrekken* 50  
*slek(ke)* 305  
*slèkke* 135  
*slèmp* 15, 16, 88  
*slèmp(re)g* 15, 16, 129  
*slèmpgrond* 15  
*slengte* 28  
*slenk(e)* 28  
*slep* 48  
*sletenhekke* 50  
*sleuf* 79  
*sleuve* 79  
*sli-jbane* 157  
*slib* 88  
*slibber* 88  
*slibberbaon* 157  
*slibbere* 156  
*slibgrond* 15  
*slièjen* 156  
*slièk* 88  
*slierbaan* 157  
*slierbane* 157  
*sliere(n)* 156  
*köntje —* 15  
*slierte(n)* 103  
*slierteg* 143  
*sliet* 51  
*sliet-esse* 263  
*slieterhekke* 50  
*slietgraven* 79  
*sliethekken* 50  
*slik* 88  
*slikkeren* 156  
*slim* 119  
*slingerbliksem* 170  
*slingerlöchte* 170  
*slingerslanger* 273  
*slink* 17, 28  
*slinké* 71  
*slipgrond* 15  
*slobbegras* 292  
*slobber* 88  
*slobber* 332  
*sloeg* 28  
*sloereg* 119, 127,

128  
 slof 126  
 slofferd 295  
 slofhak(ke) 295  
 slofhakkeboer 295  
 slok 125, 126  
 sloom 127  
 sloot 77  
 slöppen 161  
 slöttelblo(e)me(n)  
 242, 261  
 slötteltjes 250, 261  
 smael(e) 291, 295  
 smak 33, 139  
 smeel 291  
 smeerwortel 242, 266  
 smeerwottel 266  
 smel(e) 291  
 smelen 296  
 smereg 119  
 smid 321  
 smidje 319  
 smiegelen 141  
 smiegelraegen 141  
 smiespele 141  
 smiespelraege(n)  
 141, 142  
 'smiesperen 137  
 smiestereg 129  
 smieze 141  
 smiezelen 141  
 smiezelaegen 142  
 smiezereg 127  
 smoddeleg 127  
 smoddeleg 127  
 smoddelen 141  
 smoelentrekker 247  
 smorrelen 141  
 smottereg 127  
 smottereg 166  
 snarpen 309  
 snater 338  
 snateren 351  
 snavel 337  
 snavelkruud 251  
 snebbe 337  
 snebbel 337, 338  
 snebben 338  
 snee(j) 159, 160  
 snee(uw)klökskes  
 287  
 sneebal,  
 wilde — 273  
 sneeballenbos 273  
 sneebeuj(e) 160  
 sneebieze 160  
 sneebluumkes 158  
 sneebuje 160  
 sneebuuj 160  
 sneeloge 161  
 sneeplok 160  
 sneeuw 159  
 sneeuwbanke 103  
 sneeuwbeuj(e) 160  
 sneeuwbu(j)je 160  
 sneeuwbuje 160  
 sneeuwbuuj 160  
 sneeuwe(n) 158  
 sneeuwvlok(ke) 160  
 sneevlok(ke) 160  
 sneje(n) 158  
 snekke 305  
 snep(pe) 337  
 sni-j 159  
 sni-jbeuj(e) 160  
 sni-jbu(j)je 160  
 sni-jbuje 160  
 sni-jbuuj 160  
 sni-je(n) 157  
 sni-jklökskes 287  
 sni-jvlok 160  
 snieder 321  
 sniegrös 290  
 sniejen 158  
 snigge 135  
 snigge 305  
 snikke 305  
 snip(pe) 338, 360  
 snipper 34  
 snoek 328  
 snoetentrekker 247  
 snook 328  
 snotte(r)bel((le)n)  
 196, 197, 221, 222,  
 227  
 snotterbaeze 215  
 snotterpil 197  
 soepereg 16  
 soepsereg 16  
 soezelen 174  
 soezen 137  
 soppeg 16  
 söppel 16  
 soppereg 16  
 spannetje 357  
 spannevleugel 312  
 spannevlöggel 312  
 spannevogel 311  
 sparkelenholt 253  
 sparreg 190  
 spebi-je 316  
 specht(t) 368  
 specht(e) 116, 134  
 spechte 346, 368  
 speenkroed 236  
 speenkruud 236  
 spekbaeze 246  
 spekke 84  
 spekmaoj 317  
 spekworm 322  
 spekwortel 266  
 spetteren 387  
 speulbrugge 84  
 speulstoepe 84  
 speultrappe 84  
 speultrapken 84  
 spi-jbi-je 323  
 spichter(eg) 190  
 spiej-bieje 323  
 spiek 83  
 spieke 48  
 spiel 51  
 spient 191  
 spiereg 190  
 spierke(n) 34, 141  
 spierlingbuje 139,  
 160, 163  
 spietgres 290  
 spik(ke) 44, 48, 67,  
 79, 83, 84  
 spil 189  
 spilboom 253  
 spin(t) 191  
 spinne 134  
 spinnekop 121, 134  
 spinnekop 325  
 spinneköpkes 293  
 pinshook 34, 40  
 spinholt 191  
 spinhook 40  
 spinhooks  
 — land 40  
 spintsgezaej 40  
 spirea 243  
 spitte 48  
 spochte 364  
 spöllen 359, 398  
 spoor 48  
 spoorgraven 78  
 sporeblomen 237  
 spork 253  
 sporkenholt 253  
 spradde 189, 196  
 spraddereg,  
 — holt 190  
 spradlink 189  
 sprake(le)nholt 253  
 sprakel 253  
 sprakelboom 253  
 sprakken 193  
 sprant 193  
 sprao 346, 386  
 sprao(nn)karmse  
 387  
 spraokele 253  
 spraokelholt 217, 253  
 spraole 386  
 spraolt 386  
 spraon(t) 386  
 spraone 386  
 sprark 189  
 sprarre 189  
 spreeuw(e) 386  
 spreng(e) 82  
 sprenkel 254  
 sprieken 193  
 sprietereg 190  
 sprietje 193  
 sprikke(n) 193  
 spring-op 250, 252  
 springbalsemiene(n)  
 252  
 springe 82  
 springe(n) 345  
 springereg,  
 — holt 190  
 springzaod 252  
 sprinkhaan 308, 309  
 sprinkhane 309  
 sprok 313  
 sprok-aempe 324  
 sprok-ampe 324  
 sprok-ampenhoop  
 324  
 sprok-ampennus(t)  
 325  
 sprok-aol 304  
 sprok-aos 304  
 sprok-empe 324, 325  
 sprok-empenhoop  
 325  
 sprokhoorn 307

*sprökkel(en)holt* 247, 253  
*sprokkel-ömpe* 324  
*sprokkelholt* 253  
*sprokkels* 194  
*sprokken* 193  
*spronk* 406  
*sprot* 328  
*sprötje* 328  
*sprotter* 386, 387  
*sprouw* 386  
*sprung* 82  
*spule* 84  
*spunze* 211  
*spuulstoepe* 84  
*sta(r)t* 51  
*steern met 'n* — 110  
*staat* 32  
*staatsgrond* 32  
*stadsgrond* 31  
*staekbalk* 52  
*staekelvarke* 394  
*staekgat* 48  
*staekhek(ken)* 47, 50  
*staekhekke(s)* 50  
*staekneuze* 232  
*staeknözze* 232  
*staekpaol* 52  
*stael-penneken* 109  
*staer* 107  
*staern* 107  
*staerneklaor* 109  
*staf-van-aron* 270  
*staketsel* 54  
*stakkerduit* 378  
*stalvlege* 317  
*stallvliege* 314  
*stam(me)* 191  
*stamroze* 244  
*stan(g)ket(ten)* 54  
*stangketting(e)* 54  
*stangketwark* 54  
*stäödeg* 125  
*staond* 125  
*staonder* 51  
*stapelwolk* 101  
*stapgat* 44, 78  
*stappe* 84  
*stappen* 345, 404  
*star(re)* 107  
*stat* 221  
*stathekke(n)* 49, 50  
*statsteerne* 110  
*steefmeuderkes* 255  
*steeg* 61  
*steenachteg* 5  
*steenbreke* 242  
*steendereg* 5  
*steendik* 147  
*steengrond* 5  
*steenhorde* 271  
*steenhorte* 271  
*steenklaover* 250  
*steenmotte* 306  
*steense-kaste* 251  
*steenweg* 63  
*steern(e)* 107, 110, 151  
*— met 'n stat* 110  
*steern(e)klaor* 109  
*steern(e)kloor* 109  
*steernehelder* 109  
*steernenklaor* 109  
*steernenkloor* 109  
*steerntje,*  
*gelle* — 236  
*stege* 61  
*stegge* 61  
*stekelvaereke* 394  
*stekhekken* 50  
*stekke(l)braom* 248  
*stekke(l)varke(n)* 393, 394  
*stekkel* 196  
*stekkelbaars* 329  
*stekkelbaors* 329  
*stekkelbaorze* 329  
*stekkelbeers* 329  
*stekkelboors* 329  
*stekkelboorze* 329  
*stekkelbrem* 248  
*stekkeleg* 13  
*stekkeling* 329  
*stekkelink* 329  
*stekkelken* 329  
*stekkelkje(n)* 329  
*stekkelverken* 394  
*stekkerduit* 378  
*stekkerikkensgat* 50  
*stekneuzen* 232  
*stekrik* 52  
*stekrikke(n)* 52  
*stekrikken(s)* 50  
*stekrikkensgat* 50  
*stekslæet* 52  
*stekvlege* 314  
*stekvliege* 314  
*stel* 356  
*stel-penneke(n)* 109  
*stelle-penneken* 109  
*steneg* 5  
*stengel* 196  
*stepken* 53  
*ster(re)* 107  
*stere* 107  
*sterre(n)klaor* 109  
*sterrekläör* 109  
*sterrenhelder* 109  
*sterrenkloor* 109  
*steureg* 125  
*steuter* 352  
*stief* 12  
*stiefselbleumkes* 286  
*stik(ke)donker* 113  
*stik(ke)duuster* 113  
*stikkebusken* 43  
*stikkenduuster* 113  
*stijl(le)* 184  
*stinkbloemen* 278  
*stinkdier* 404  
*stinkend,*  
*—e gouwe* 238  
*stinkholt* 247, 253  
*stinkrozen* 238  
*stobbe* 51  
*stobbe(n)* 194  
*stobberi-je* 195  
*stoef* 216, 226  
*stoef-eike* 226  
*stoef-eke(n)* 226  
*stoefgrond* 2  
*stoefraegen* 141, 142  
*stoefwilge* 216  
*stoefzand* 2, 3  
*stoek-æek* 226  
*stoekwilge* 216  
*stoepen* 280  
*stoepjen* 84  
*stoepstappen* 275, 280  
*stoepstette* 280  
*stoepwilge* 216  
*stoeten* 280  
*stoeve* 211  
*stoevebujken* 141  
*stoevebulten* 3  
*stoevedamp(e)* 210, 211  
*stoeven* 141  
*eets veur 't* — 141  
*stoevend* 2  
*stoevereg* 2, 141  
*stoevezand* 2  
*stof* 137, 141  
*ietskes veur 't* — 141  
*betjen tegen 't* — 141  
*stof-æerde* 2  
*stofraegen* 141, 142  
*stofraegenen* 137  
*stokroze* 244  
*stomp(e)* 194  
*stompwilge* 216  
*stoothaafke* 352  
*stootvogel* 351, 353  
*stootvoggel* 352, 353  
*stork(e)* 345, 349  
*storksnavel* 251  
*storksribbe* 251  
*störm* 179  
*storm* 179, 181  
*stormen* 176  
*stortbeuj* 139  
*stortbujje* 139  
*stortbujje* 139  
*stortraege(n)* 139  
*stortraegenen* 136  
*straaljager* 314  
*straank* 74  
*straf* 98  
*strak* 98  
*stram(mø)* 193  
*stramp(en)* 190, 192, 193  
*strang* 74  
*strank* 74  
*strank* 193  
*straot(e)* 62, 65  
*grune* — 66  
*straotjonge* 388  
*straotmus* 387  
*straotweg* 62  
*streek* 29  
*streep* 72  
*streepke* 34  
*streepwolken* 103  
*strekke* 37  
*strekkel* 37  
*strepo* 34, 102  
*strepel* 37

*strepereg* 103  
*streppe* 34, 37  
*streupersweer* 129  
*striedhane* 360  
*striedvoggel* 360  
*strieken* 309  
*strien* 345  
*striepe* 37, 140  
*striepel* 37  
*striewied* 365  
*stripken* 140  
*stroblo(e)me(n)* 209  
*stroef*  
— *ies* 153  
*stroek(e)* 187, 188  
*stroekeg* 188  
*stroes* 139  
*stroetgrond* 20  
*stroevelle* 188  
*stroezen* 137  
*stronk* 195  
*stronkbaeze* 261  
*strontpikker* 370  
*strontvlege* 315  
*strontvlieg(e)* 315  
*strooibloeme(n)* 209  
*storoze* 209  
*struke(n)* 188  
*strukerieje* 188  
*struuk* 188  
*stug* 12, 13  
*stukske(n)* 34  
*stule,*  
— *zich* — 200  
*stuntele* 344  
*stuufklei* 2  
*stuufzaand* 2, 3  
*stuufzand* 2, 3  
*stuupke(n)* 84  
*sukerdinge* 273  
*sukertuutjen* 35  
*sunt-janskroed* 255, 279  
*sunt-janskruud* 255, 279  
*suzebedde* 20  
  
**T**  
*taelink* 351  
*tak(ke)* 192, 193  
*takkel* 196  
*tandpiene(n)zaod* 242, 269  
*tao* 12  
*taofelblomen* 251  
*taoj* 223  
*tax(us)* 215  
*teek* 326  
*teerweg* 63  
*tek(ke)* 326  
*telge* 188  
*teunesblo(e)m(e)* 256  
*teurntjesleeuwerik* 370  
*tharmometer* 184  
*theeblo(e)men* 277  
*theehuske(n)* 57  
*theekoepel(tjen)* 57  
*theeroze* 244  
*thermemeter* 184  
*thermometer* 184  
*tichelgrond* 4  
*tichelkoele* 4  
*tichelputte* 4  
*tie(de)lozen* 285  
*tie(r)loze(n)* 285, 287  
*tiechelgat* 4  
*tiechelgrond* 4  
*tiek* 326  
*tier* 200  
*tiereg* 204  
*tiereleuzen* 287  
*tierelieren* 387  
*tierelure* 362  
*tieren* 200  
*tikken* 116  
*tikken* 369  
*timmeren* 340, 369  
*timp(e)* 35  
*timpen* 35  
*timpke(n)* 34  
*timps* 36  
*tip* 35  
*tipken* 34  
*'tjakkere(n)* 371  
*tjijftjaf* 378  
*tjielpe(n)* 346, 388  
*tjielpen* 309  
*tjierpe* 309  
*tjiftjaf* 378  
*tjilpen* 346, 369, 388  
*tochgötte* 77  
*töchjen* 177  
*tochtgraaf* 77  
*tochtgraven* 77  
*tochtsloot* 77  
*toddevos* 383  
*toddeworm* 313  
*toe-eslagen* 15  
*toef* 339  
*toefleeuwerik* 370  
*toefvinke* 370, 379, 389, 390  
*toen* 55  
*toen-aekster* 358, 381  
*toen-ekster* 381, 382  
*toete* 35  
*toetvink(e)* 389  
*toezebol* 298  
*tokken* 356  
*tökker* 390  
*tokkeren* 356  
*tommeldiessel* 281  
*tonie* 361  
*tönneseblo(e)me* 256  
*tonroos* 237  
*toe-eslagen* 15  
*toog* 192  
*took* 192  
*toornleeuwerik* 370  
*toornwolk* 101  
*toorts(e)* 270  
*toozetten*  
— *zich* — 100  
*top* 191  
*töpk(e)* 223  
*tor* 320  
*torenkraej(e)* 385  
*torenpeppel* 219  
*torenpöppel(e)* 219  
*torenvalke* 353  
*torren* 321  
*torroos* 237  
*toske* 290  
*tosse* 260  
*tötte* 336  
*trae* 162  
*traeden* 356  
*traejbenske* 53  
*traempse* 282  
*trampeldier* 406  
*trao* 161, 162  
— *keren* 161  
— *maken* 161 —  
*slöppen* 161  
*traonend,*  
— *hartjen* 239  
*träönend,*  
— *hartjen* 239  
*tredde* 162  
*trek,*  
— *aan den* — *zun* 199  
*trekgraaf* 78  
*trekgraven* 77  
*trekgres* 296  
*trekkebek* 247  
*trekkereg* 124  
*trekliene* 265  
*treklieste* 77  
*treksloot* 77  
*trektocht,*  
— *op* — *gaon* 339  
*tremse(l)* 282  
*trepken* 84  
*treurend*  
— *hartjen* 239  
— *vrouwenhartjen* 239  
*trieshane* 354  
*trieshenne* 354  
*trieshoon(der)(e)* 354  
*triezen* 354  
*trilgrös* 293  
*trilleketjes* 293  
*trippelen* 345  
*troep* 336, 356  
*trök(ke)*  
— *op de(n)* — *gaon* 339  
— *op den* — (*wezzen*) 344  
*trommelstok(ken)* 274  
*trommelstökskes* 274  
*trommenstökke* 282  
*trompetblomen* 287  
*trop* 187, 336, 356  
*tröpk(e)* 187  
*troppen*  
— *zich* — 133  
*trösken* 197  
*tuin* 55  
*tuin-ekster* 378, 381  
*tuinhek(ke)* 54  
*tuinheken* 54  
*tuizen* 206  
*tukker* 378, 390  
*tulp(e)* 285

*tump* 35  
*turelure* 362  
*tureluur* 362  
*tute* 361  
*tuten* 35  
*tuter* 361  
*tutertjen* 314  
*tuun* 55  
*tuun-ekster* 377, 378, 381, 382  
*tuuntjesgres* 296  
*tuut* 133  
*tuutjen* 34  
*twaalf-uursblome* 256  
*tweedonker(n)*  
*in den/'t* — 111  
*met* — 111  
*in den* — 111  
*tweeduuster(n)* *in den/'t* — 111  
*tweelich bi-j* — 111  
*tweelichte(n)*  
*tusse(n)* — 111  
*tweestram(p)* 193  
*twieg(e)* 193  
  
*U*  
*uiver* 349  
*uiversbloem* 240  
*uiversnep* 240  
*ulk(e)* 404  
*ulken,*  
*hen* — *gaon* 405  
*ulkenstappe* 404  
*unjer* 212  
*urmelderi-j* 303  
*uterwaa(r)den* 10  
*uterwaorde* 10  
*uterweerden* 10  
*uul* 366  
*uutbotte(n)* 199  
*uutbreien, zich* - 200  
*uutkommen* 198, 199  
*uutlope(n)* 198, 199  
*uutrit* 44  
*uutspeulen* 14  
*uutspulen* 14  
*uutsteulen,*  
*zich* — 200  
*uutstoejen* 199  
*uutstulen,*  
  
*zich* — 200  
*uutweg* 44, 48  
*uver* 349  
  
*V*  
*vaardiek* 61  
*vaargat* 44, 47  
*vaarn(t)* 212  
*vaarstrook* 42, 44  
*vaarweg* 42, 65, 72  
*vachtwölkskes* 100  
*vadsig* 127  
*vaegen (znw)* 161  
*vaen(e)* 18  
*vaenebaeze* 260  
*vaenebolle* 348  
*vaenegrond* 17, 18  
*vaeneknuppels* 298  
*vaenepluus* 298  
*vaenepluze* 298  
*vaenepoete* 328  
*vaenesegge* 360  
*vaenetute* 361  
*vaengrond* 18  
*vaer(e)* 337  
*vaeze* 197  
*vaezeköttel* 181  
*val,*  
*den* — *hebben* 347  
*valdriaan* 274  
*valhek(ke)* 52  
*valholt* 194  
*valke* 353  
*valle(n)* 206  
*valrejaan* 274  
*vals,*  
*—e ekster* 381  
*van-hands*  
*—e stuk* 38  
*vaom* 212  
*vaorhegge* 42  
*vaorn* 212  
*vaornblomen* 262  
*vaornt(e)* 212  
*vare(n)* 212  
*varken* 116  
*varkensbaeze* 246, 260  
*varkensgrös* 228, 229  
*varkesgres* 228  
*vast* 15  
*vaste-eslagen* 15  
*vaste-speuren* 403  
  
*vastenavondgekjes* 266  
287  
*vedan-reujen* 200  
*vedanvrezén* 146  
*vedanwinteren* 148  
*veeldgrond* 21  
*veenbaeze* 260  
*veengrond* 18  
*veer* 337  
*veggeleg* 180  
*veld* 7, 21  
*veld-iemken* 309  
*velddenne* 213  
*veldesdoorn* 263  
*veldesse* 263  
*veldgrond* 21  
*veldhane* 353  
*veldhenne* 353  
*veldhoen(e)* 354  
*veldhoender(e)* 354  
*veldhoenders* 354  
*veldhoon* 353  
*veldhoonder(e)* 354  
*veldje* 31  
*veldkers* 240  
*veldpad* 67  
*veldtjakké* 376  
*veldtuut* 354  
*veldweg* 66  
*ven(ne)* 18  
*vendereg* 16  
*venienboom* 215  
*venne(n)grond* 17, 18  
*vennegat* 18, 71  
*vennegrös* 298  
*vennepluus* 298  
*vennepluze(n)* 298  
*vennesaège* 360  
*vennesik* 360  
*venneslat* 18  
*vennetute* 361  
*vennevullen* 360  
*vennewortel* 262  
*vennezegge* 360  
*verbrod* 355  
*verdodden* 205  
*verdorre(n)* 205  
*verdotten* 205  
*verdreuge(n)* 205  
*vere* 337  
*vergaet-me-nietjes* 266  
*vergaet-mi-j-neetjes* 266  
*vergank* 132  
*vergaon* 205  
*vergeet-me-nietjes* 266  
*verget-mi-j-neetjes* 266  
*verget-mien-nietjes* 266  
*vergif* 141  
*verkeerd*  
*—en hook* 179  
*verkletst* 15  
*verleppe(n)* 205  
*verlezen* 14  
*verliezen* 14, 15  
*verpierd* 304  
*verplenst* 15  
*verraegend* 15  
*verrek* 117  
*verschraonn,*  
*zich* — 201  
*verschrikkelek* 119  
*verschronseld* 205  
*verschronselen* 205  
*verslempt* 15  
*versleukeren* 205  
*verspeulen* 14  
*vertrekken,*  
*gaon* — 339  
*verwaejing* 403  
*verwelke(n)* 205  
*verzaalveren* 205  
*verzalen* 205  
*verzaopen* 11, 16  
*verzetten*  
*zik* — 132  
*verzoppen* 16  
*verzoren* 205  
*vet* 11, 12, 99, 131  
*veterworm* 304  
*veu* 369, 398  
*veugel* 335  
*veugelmèlk* 285  
*veugeltjesbaezen-*  
*holt* 253  
*veugeltjesgrös* 297  
*veurf* 42  
*veurgat* 44, 48  
*veurhegge* 42  
*veurjoorsbleumkes* 236  
*veurn* 212

veurslag 42  
 veurweg 65  
 vezeköttel 181  
 vezzeköttel 181  
 viegeboom 215  
 vies 119  
 viestereg 128  
 vieultje(n) 255  
 viever 82  
 vijver 82  
 viltgrös 295  
 vingeren 270  
 vingerhoedpöllekes 264  
 vingerhoedskroed 270  
 vingerhoedskruud 270  
 vingerhoodskroed 270  
 vingerhoodskruud 270  
 vingerhuudjes 270  
 vingerkold 123  
 vink(e) 346, 388, 390  
 greune — 390  
 vinkenslag 389  
 vioele 255  
 viole 255  
 vis(se) 326  
 vissengreun 285  
 vlaag 28  
 vlaerk 338  
 vlark(e) 338  
 vlasvink(e) 390  
 vledder 272  
 vlederboom 272  
 vleeg-emp 325  
 vleegdenne 213  
 vleegriep 343  
 vleegvlug 343  
 vler 17  
 vler 272  
 vlerboom 272  
 vlerbos 272  
 vlerholt,  
 wild — 273  
 vlermoes 118  
 vlermoes 394  
 vlermuus 394  
 vlerstroeke 272  
 vlerstruke 272  
 vlererte 272  
 vleesblomen 232  
 vlege 134  
 vlege 315  
 blinde — 315  
 vlegen 339  
 vlegenvanger 378  
 vleisblo(e)men 231  
 vlek 101  
 vlerk 338  
 vleugel 338  
 vleugelen,  
 naor boeten — 339  
 vlieg(e) 315, 316  
 vlieg(e-)den(ne) 212, 213  
 vlieg-emp 325  
 vliege 115, 121, 134  
 vliege(n) 339  
 vliegenvang 241  
 vliegenvanger 378  
 vliegenvanger(tje) 241  
 vliegeplentje 241  
 vlieghout 186  
 vliegvlug 343  
 vlier(e) 272  
 vlier(e)stroek(e) 272  
 vlierbaezestroek 272  
 vlierboom 272  
 vlierbos 272  
 vlierstroek 168  
 vlierstruke 272  
 vlierstruuk 272  
 vlierte 272  
 vlieteg liesjen 252  
 vlijteg liesje(n) 252  
 vlinder 311  
 vlinderken 312  
 vlo 318  
 vloch(t) 189, 337, 338, 344, 356, 384  
 vlöcht 345  
 vlochte 344  
 vloerdouw 144  
 vlog(t),  
 op de — gaon 343  
 vlogden(ne) 213  
 vlöggel 338  
 vlöggele,  
 op — kommen 339  
 vloggrond 38  
 vloghaver 294  
 vloglam 338  
 vlogland 31, 37, 38  
 vlogperceel 38  
 vlogriep 343  
 vlogstuk 38  
 vlogtland 38  
 vlogtperceel 38  
 vlogverceel 38  
 vlonder 84  
 vlooi 318  
 vlooi(e)n)kruud 220, 275, 285  
 vloster  
 grote — 161  
 vloster 161  
 vlotsel 88  
 vluch(t) 337, 344, 356  
 vlug(ge) 343  
 vlughaver 294  
 vlugperceel 38  
 vlugs 343  
 vlugstuk 38  
 vlugt 343  
 vlunderken 84  
 vö(r)s(t) 148  
 vo(r)s(t) 148  
 kale — 148  
 schalle — 148  
 voedster 396  
 voel (znw.) 74  
 voel (bnw.) 11, 127  
 voelboom 245, 246, 247, 253  
 voelholt 247  
 voer 342  
 voere(n) 342  
 voergat 47, 50  
 voerpad 72  
 voerweg 48  
 voestroze 237  
 voet 158  
 voetpad 67  
 vogel 99  
 vogel 335  
 vogelliem 228  
 vogellijm 228  
 vogelmelk 285  
 vogelvoet 295, 297, 357  
 vogelvoet 297  
 voggel 335  
 voggelbaezenholt 247  
 voggelgefuter 347  
 voggelliem 228  
 voggelmelk 285  
 vöggeltjen-op-'n-te kskén 235  
 vöggeltjen-op-'t-téksen 238  
 vöggeltjesbene 294  
 voggelvoet 279, 297  
 vol 106  
 vol,  
 —len boom 188  
 vondel 84  
 vonder 83, 84  
 voo 342  
 voor 45  
 voor-egge 43  
 voorgat 44, 47  
 voorn(e) 212  
 voornt(e) 212  
 voorrit 47  
 voorweg 65, 72  
 voos 12  
 vootbrugge 84  
 vootpad 67  
 vordens,  
 — roet 268  
 vore 45  
 vore 212  
 voren 342  
 vörk(e) 193  
 vors 331  
 vorskél 72  
 vorsroewe 152  
 vörstenboerderi-je 30  
 vörstengrond 30  
 vos 130  
 vos 403  
 vösken 312, 322  
 vosse(n)baeze 260  
 vossenbouw 403  
 vossendrek 403  
 vosseslap 403  
 vosseswange 403  
 votgaon 339  
 votreujen 200  
 votspeulen 14  
 vottrekken 339  
 vraete 342  
 vrang 396  
 vrangepiepe 397  
 vretten,

te — geven 342  
 vretterije 303  
 vrewken 336  
 vrezebaste 147  
 vrezedempken 144  
 vrozen 146, 147  
   steendik — 147  
 vriestereg 128  
 vriezedamp 147  
 vriezen 146  
 vrigazand 4  
 vringe 49  
 vroch 54  
 vröstereg 128  
 vrouw(e) 147  
   lopende — 178  
   uitgaonde — 178  
 vrouwen-eugjes 261  
 vrouwenhaor 265  
 vrouwenhartjes 239  
 vrouwleu 133  
 vrouwluu 120  
 vröwke(n) 336  
 vruch(t)baar 11, 14  
 vruch(t)baor 11  
 vruchtboor 15  
 vrustereg 124, 128  
 vruustereg 128  
 vunderke(n) 84  
 vuulboom 247,253  
 vuurbal 171  
 vuurbol 171  
 vuurlich(t) 171  
 vuurpiele 170  
 vuurstraol(e) 171  
  
**W**  
 waaibeumenholt 186  
 waaieboom 218  
 waaien 174  
 waald 95  
 wachel 355  
 wachel(e) 355  
 wacholderbaeze 214  
 wachtel 345  
 wachtel(e) 355  
 wachter 381  
 wae 9  
 waeg(e)traejblad 271  
 waegbla 271  
 waegbree 271  
 waege(n)bla(d) 271, 272  
 waege(n)bree 271  
 waege(n)trae(j) 271  
 waegeblaaien 271  
 waegenbarm 72  
 waegentraeblade 271  
 waegentreej 271  
 waegtreej 271  
 waejdenne 213  
 waeje(n) 174  
   hen en weer — 177  
 waejereg 130  
 waer 115, 117, 119, 121, 122, 124-)( 130, 154  
 waer-aol 328  
 waerbinde 228  
 waerglas 184  
 waerld 95  
 waerlichte 170, 171  
 waerluchte 170, 171  
 waerm 124  
 waervelwiend 180  
 waetergat 81  
 waetering 74, 77  
 waeterkold 81  
 waezel 405  
 wagen 109  
   lange — 109  
 wagenspäör 70  
 wagenspoer 70  
 wagenspoor 69, 70  
 wak [bnw.] 128  
 wak [znw.] 150  
 wak-ies 152  
 wakel(e) 214  
 wakel(en)bos 214  
 wakelder 214  
 wakelen 344  
 wakelenhout 253  
 wakelenstroek 214  
 wakholder 214  
 wakke 150  
 wal(le) 27, 42, 43  
 wald 95  
 wald 185  
 waldtakker 375  
 walduker 375  
 wale,  
   gaele — 380  
 walnot 221  
 walnöt(te) 220, 221  
 walnötte(n)boom 220  
 waltakke 390, 391  
 waltakken 375  
 wambuiskneupe 279  
 wamesknöp 282  
 wammeskneupe 282  
 wammesknoop 279  
 wandelpad 68  
 wandloes 310  
 wandpieperken 374  
 wandpiepken 380  
 wannötte 220, 221  
 wannöttenboom 220  
 wante 311  
 wantze 310  
 waoj 80  
 waotterflok 252  
 waotterkiepke 367  
 waotterlelie 234  
 waotterruut 209, 299  
 waotersnep 360  
 waottervoor 45  
 ward 10  
 ward 185  
 warenholt 269  
 warf 216  
 warfholt 216  
 warfslat 218  
 warm 124  
 warvelstörm 181  
 warvelwind 180  
 was 185  
 wasschap 84  
 wassen 199  
 wassend 106, 131  
 wasstuupken 84  
 wasvlonder 84  
 wasvunderke 84  
 water  
   breed — 74  
   hoog — 88  
   poete — 82  
 water-gaitjan 376  
 water-ies 153  
 waterannemoom 236  
 waterblome(n) 252, 288  
 waterbotterblome 235  
 waterdotters 234  
 waterfoks 252  
 watergat 17  
 watergrietjen 252  
 watergrös 299  
 waterhenneke(n) 357  
 waterheuntjes 357  
 waterholt 269  
 waterhout 253  
 waterhundjen 357  
 waterhuneke(n) 357  
 waterhuunderken 357  
 waterhuuntje(n) 357  
 waterkamille 276  
 waterke-altje 100  
 waterkipken 348, 357  
 waterkold 124  
 waterkolk 81  
 waterköntje 252  
 waterkroos 297  
 waterkruud 285  
 waterleiding 77  
 waterlelie 233, 288  
 waterleup 77  
 waterliesjen 252  
 watermiere 285, 297  
 wateroor 82  
 waterpes(t) 285  
 waterplant(e) 252  
 waterplompen 234  
 waterput(te) 58  
 waterruut 230, 292  
 waterschap 84  
 waterscheerling 257, 258  
 waterstaat 32  
 watertuutje 357  
 watervlieg 307  
 waterwilg(e) 216  
 waterzuchtig 11  
 wattel 195  
 we(d)dewinde 264  
 weddeblome(n) 264  
 weddewah 380  
 wede 239  
 wederek 262  
 weegbree(j) 271  
 weegte 68  
 weej 218  
 week  
   — ies 153  
 weeldereg 204  
 weer 115, 117 119,



121- 132, 154, 184  
 weer-menneken 100  
 weer-teken 140  
 weerde(n) 10  
 weerdegrond 10  
 weerglas 184  
 weerlam 360  
 weerld 95  
 weerlechten 171  
 weerlichten 171  
 weerlöchten 171, 172  
 weerluchte(n) 170, 171  
 weg 61, 62, 64- 67  
   grune — 67  
   hadde — 62  
   harde — 62  
 wegbäön 72  
 wegbaon 72  
 wegbarm 72  
 wegdrieve(n) 14  
 wegebre 271  
 wegentrad 271  
 wegetree 272  
 weggaon 339  
 wegkante 72  
 wegspeulen 14  
 wegspulen 14  
 wegtrekken 339  
 wei(de) 9  
 weidehek(ke) 49  
 weidehekken 49  
 weie 9  
 weie(n) 174, 177  
   hen en weer — 177  
 weienhekke 49  
 weikolk 81  
 weiland 11  
 wel(le) 82  
 weld 95  
 weleg 204  
 welleg 11, 14  
 welleg 204  
 wellegheid  
   zien — verlezen 14  
 wellen 198  
 welpe 361  
 wende 62  
 wepe 244  
 wepedoorn 245  
 weps(e) 322, 323  
 wepsennöst 323  
 wereld 95  
 werm 124  
 werreg 347  
 wervelstorm 181  
 wervelwind 180  
 wespe 323  
 wettergat 81  
 wettering 77  
 wetterkolk 81  
 weule 392  
 weulenhoop 393  
 weulenrit 393  
 weust 22  
 wezel 405  
 wezzel 405  
 wi-jer 82  
 'wiedeho 368  
 wiedele-waddele  
 380  
 wiedewale 380  
 wiedte(n)  
   — 171  
   hoge deur de locht  
   — 171  
   tegen de hette —  
   171  
 wiedte(n) 171  
 wief olde wieve 136,  
 178 witte wieve 158  
 wiefke(n) 336  
 wiegele  
   hen en weer — 177  
 wiek 338  
 wiel 80  
 wiel-ende 350  
 wiewaal 346, 380  
 wiewale 380  
 wiewaol 380  
 wiend 179  
 wiendereg 129  
 wiendstil 184  
 wiendstoot 180  
 wiendstrepe(n) 102  
 wientieperke 378  
 wientieperken 378  
 wientipperken 373  
 wiepe(l)doorn 245  
 wiepel 244  
 wiepelestruuk 245  
 wieps 323  
 wierwene 228  
 wierwinde 228, 265,  
 273  
 wieterr(e)ujen 200  
 wijffe 336  
 wikke 265  
 wild 130  
 wild 185, 228, 231,  
 236, 243, 245, 247,  
 250, 257, 258, 271,  
 273, wildgreuj 186  
 wildgruuj 186  
 wildlook 289  
 wildopslag 186  
 wildverwaejd 177  
 wilg(e) 215  
 wilge 136  
 wilge(n)knop 216  
 wilgenblad 228  
 wilgenstoef 216  
 wilpe 316  
 wind 177, 179, 184  
 wind-ies 152  
 wind-ore 181  
 windas 59  
 winde 265  
 winderange 265  
 windereg 129  
 windgat 150  
 windhekse 181  
 windholm 294  
 windhoos 181  
 windhoze 181  
 windroos 235  
 winds,  
   —e danne 213  
 windschoer 139,  
 165, 174, 181  
 windsnee 180  
 windsnette 180  
 windstil(le) 184  
 windstoot 179  
 windstöt(te) 180  
 windstote 179  
 windstrepe(n) 102  
 windstriepen 102  
 windvaege 103  
 windveren 102  
 windverwaejd 177  
 wingerd 265  
 winkel 36  
 winterasters 278  
 winter(e)n 123, 147  
 wintergaste 293  
 wintergerst 293  
 winterkeuning 373  
 winterkoning 373  
 winterkönning 372,  
 373  
 winterkonnink 373  
 winterkonnink 373  
 winterkraej(e) 385  
 winterkreje 385  
 winterleuveg 207  
 wip(pe) 51, 58  
 wipken 345  
 wippen 345  
 wips 323  
 wipse-nes 323  
 wipstat 372  
 wipsteert 372  
 wit 146, 147  
 wit 219, 233, 297  
   —te baakse 219  
 witboom 219  
 witteklökskes 266  
 witvriezen 146  
 wizzeköttel 181  
 wodanseike 225  
 woekere(n) 200  
 woeldereg 3  
 woelrotte 399  
 wol(le)gres 298  
 wol(le)grös 298  
 wold 185  
 wolfsmelk 207, 251  
 wolfspoot 211  
 wolk(e) 100  
 wolk(en)brök(ke)  
 139  
 wolkenbanke 103  
 wolkenflad 101  
 wolkenlappe 101  
 wolle 197  
 wolleverloor 279  
 wonderboom 269  
 woold 185  
 woordhaok 248  
 wopken 331  
 wöpse 323  
 worm 303, 317, 326  
 wörm(e) 302  
 wormkroed 278  
 wormkruud 278  
 worstepinnenholt  
 253  
 wortel,  
   witte — 258  
 wortele 195  
 wortels 195  
 wöskeplenksken 84

wostepinneholt 246, 247  
 wostepinnendoorn 247  
 wostepinnestroek 247  
 wottel,  
   wilde — 257  
 wottele 195  
 wöttelen 195  
 wottelpinne 195  
 wottels 195  
 wottelvore 45  
 wrang(e)wortel 234  
 wrange wortel(e) 234  
 wrange 393, 396, 406  
 wrangepiepe 397  
 wrangwottel 268  
 wrattenbloemen 238  
 wrattenkruud 251  
 wreute 392  
 wule 392  
 wulenhoop 393  
 wulenrette 393  
 wulereg 3  
 wulp(e) 346, 361, 362  
 wulpen 361  
 wupken 395  
 wupse 323  
 wuul 392  
 wuulrot 399  
 wuulzand 3  
 wuus(t) 22, 130  
 wuusland 22  
  
 Z  
 zaalvøreg 205  
 zaand 1  
 zaandgrond 1  
 zaandkørreltje 2  
 zabbel 122  
 zacht 125  
   — ies 153  
 zaejdenne 213  
 zakke(n)duuster 113  
 zakkerduuster 113  
 zand 1-)( 3  
 zandbanke 29  
 zandbult(e) 1, 27  
 zandereg 2  
 zanderi-je 1  
 zandgat 1  
 zandgrinte 238  
 zandgrond 1, 2  
 zandhaantjen 354  
 zandheuvel 1  
 zandkeurtjen 2  
 zandkoele 1  
 zandkolk 1  
 zandkoorn 2  
 zandkop 27  
 zandkørreltjen 2  
 zandkuul 1  
 zandkwekkow 296  
 zandoer 5  
 zandpad 67  
 zandput(te) 1  
 zandrugge 1  
 zandweg 65  
 zandwinnige 1  
 zandwulpe 358  
 zäöd 198  
 zaod 198  
 zaod-esse 252, 263  
 zäöden 198  
 zaodhengste 230  
 zäödinge 198  
 zaodkeerls 230  
 zaodkraeje 385  
 zaodland 6  
 zaol 29  
 zaolbank 29  
 zaovøleg 4  
 zavel 4  
 zavelboom 215  
 zavelgrond 4  
 zedem 242  
 zøelt(e) 327  
 zøemøeuw 120  
 zøemøeuw 362  
 zegeltjes 285, 286  
 zegge 299  
 zeikbujje 139  
 zeiken 136  
 zeikerd 139  
 zeikereg 119  
 zeilen 344  
 zek(t)gres 299  
 zek(t)pol 299  
 zekgat 18  
 zekgrøs 299  
 zekpølle 289  
 zel(t)e 327  
 zeldzaam 117  
 zelf 268  
 zelve 268  
 zelvenbos 268  
 zemmelen 141  
 zendereg 12  
 zenderen 125  
 zenk(e) 28  
 zennegruun 285  
 zenzenduvel 295  
 zetten  
   zich — 100  
 zeult 327  
 zeut 11  
 zeuven-joors-blo(e)men 209  
 zeuvenangel 322  
 zeuvenblad 257  
 zeuvengestarnte 110  
 zeuvengesteernte 110  
 zeuvenstarre 110  
 zeuvenster(re) 110  
 zeuvensterren 110  
 zevenboom 215  
 zevenkruud 211  
 'zibbeken 137, 141  
 'zibbelen 141  
 ziedklumpken 373  
 ziedweg 62  
 ziel 191  
 ziemeleg 129  
 ziemelig 127  
 zilverblad 240, 245, 252  
 zilverdenniken 245  
 zilverpeppel 219  
 zilverschoon 245  
 zink(e) 28  
 zinkkruud 285  
 zo-diessel 281  
 zoch(t) 178  
 zochtereg 16  
 zoddenraengn 142  
 zoddereg 127  
 zodjereg 16  
 zoegeblo(e)me(n) 267, 273  
 zoegediessel 281  
 zoegotitten 273  
 zoel 125, 128  
 zoep(e)(n)kolk 81  
 zoepgat 81  
 zoepgrond 16  
 zoer 11, 12, 17, 127  
 zoerbla 229  
 zoering 229  
 zoerstengels 229  
 zoezeken 174  
 zoezen 174  
 zoezen 314  
 zoezewindjen 177  
 zogebloeme 273  
 zogediessel 281  
 zolder-ies 152  
 zomerhuuske(n) 57  
 zommervoggel 312  
 zomp(e) 18, 20  
 zompeg 11, 15  
 zompereg 11, 15  
 zompgat 17, 18  
 zompgrond 15, 17  
 zompstuk 17  
 zon(ne) 103  
 zonneblo(e)men 275, 276  
 zonnebrand 104  
 zonnedaaw 241  
 zonnekuuksken 329  
 zoor 206  
   — worden 205  
 zorggrøs,  
   wolleg — 298  
 zoutdiessel 281  
 zouwdiessel 281  
 zouwweer 124  
 zøvven-joors-blom en 209  
 zøvvengesteernte 110  
 zuchjen 177  
 zuchtereg 125  
 zud 17  
 zudgat 71  
 zudgraaf 78  
 zugen 273  
 zugerkes 273  
 zumpe 18  
 zumpeg 16  
 zumpegrond 17  
 zun(ne) 103  
 zundkever 319  
 zunne(n)dauw 241  
 zunneblo(e)men 275  
 zunnekeuksken 319

<i>zunnekuuksken</i> 319	<i>zwaluwen</i> 346	<i>zwelm</i> 99	<i>zwoddelraenge</i> 142
<i>zunnepitte(n)</i> 276	<i>zwalver</i> 370	<i>zwelmen</i> 99	<i>zwoeken</i>
<i>zure</i> 229	<i>zwaoluw</i> 370	<i>zwelmerig</i> 98	<i>hen en weer</i> — 177
<i>zuring</i> 229	<i>zwäör</i> 99, 139	<i>zwemmeri-j</i> 99	<i>zwoeksen</i>
<i>zurink</i> 229	— <i>e koppen</i> 102	<i>zwemmerieje</i> 98	<i>hen en weer</i> — 177
<i>zuugbluumkes</i> 273	<i>zwaor</i> 11, 12, 99, 139	<i>zwemmerig</i> 98	<i>zwoel</i> 127, 128
<i>zuul</i> 128	<i>zwarfdenne</i> 213	— <i>worden</i> 100	<i>zwoggelen</i> 344
<i>zwaar(d)lelie</i> 287	<i>zwarm</i> 337, 351	<i>zwengel</i> 58, 59	<i>zwokken</i>
<i>zwaaien</i>	<i>zwarmen</i> 340	<i>zwerf</i> 337	<i>hen en weer</i> — 177
<i>hen en weer</i> — 177	<i>zwart</i> 4, 13	<i>zwetsloot</i> 78	<i>zwoksen</i>
<i>zwaalve(r)</i> 370	<i>zwart,</i>	<i>zweug</i> 127, 128	<i>hen en weer</i> — 177
<i>zwaggelen</i>	— <i>e piet</i> 358	<i>zwiepe(n)</i>	<i>zwöllen</i>
<i>hen en weer</i> — 177	<i>zwat</i> 13	<i>hen en weer</i> — 177	<i>hen en weer</i> — 177
<i>zwalbe</i> 370	<i>zwat(ten)</i> 219, 376,	<i>zwieperd</i> 193	<i>zwölmereg</i> 128
<i>zwalow</i> 370	379, 399	<i>zwiepkén</i>	<i>zwoor</i> 11, 12, 99, 139
<i>zwalow</i> 370	<i>zwavel</i> 4	<i>hen en weer</i> — 177	<i>zwoore köppe</i> 102
<i>zwalu</i> 370	<i>zweiterereg</i> 128	<i>zwikken</i>	<i>zwort</i> 13
<i>zwaluw</i> 115, 118,	<i>zwellen</i> 99	<i>hen en weer</i> — 177	<i>zwuilen</i>
121, 134, 147	<i>zwellen</i> 198	<i>zwikkuul</i> 71	<i>hen en weer</i> — 177
<i>zwaluw(e)</i> 370	<i>zwellereg</i> 98	<i>zwilleg</i> 16	<i>zwuul</i> 128

REGISTER VAN NEDERLANDSE PLANTE- EN DIERENAMEN

- aak  
 spaanse — 252  
 aalscholver 348  
 aardaker 248  
 aardbei  
 abeel  
 witte — 219  
 afrikaantje 276  
 akelei 237  
 akkermunt 267  
 akkerviooltje 255  
 akkerwinde 265  
 alsem 279  
 anjer 232  
 aronskeik 297  
 aster 275  
 baakse witte populier  
 219  
 barmsijsje 391  
 bereklauw 258  
 berk 222  
 bertram  
 wilde — 276  
 beuk 224  
 bevernel 257  
 bij 323  
 bijvoet 279  
 bilzekruid 269  
 bitterzoet 269  
 bladluis 311  
 blauwe druifje 286  
 blei 327  
 bloedluis 326  
 bloedzuiger 304  
 boerenwormkruid  
 278  
 boerenzwaluw 370  
 bokje 360  
 bolderik 232  
 boomkikvors 331  
 boomkruiper 380  
 boomleeuwerik 369  
 boommarter 404  
 borstelgras 297  
 bosannemoon 235  
 bosbes  
 blauwe — 260  
 rode — 260  
 bosmier 324  
 bosuil 367  
 boterbloem 236  
 scherpe — 236  
 kruipende — 236  
 blaartrekkende 236  
 bovist 210  
 braam 243  
 brandnetel 227  
 grote — 227  
 kleine — 227  
 brasem 327  
 brem 247  
 brunel  
 gewone — 267  
 buizerd 353  
 buntgras 295  
 bunzing 404  
 canadese populier 219  
 cantharel 210  
 chrysent 277  
 citroentje 312  
 clivia 288  
 coloradokever 322  
 crocus 288  
 daas 314  
 dagkoekoeksbloem  
 231  
 dalkruid 286  
 damastbloem 239  
 das 406  
 den 212  
 dikkop 332  
 distel 281  
 dodaars 348  
 donderbeestje 317  
 donkere — 251  
 doornappel 269  
 dopheide 258  
 dotterbloem 234  
 dovenetel  
 witte — 267  
 parse — 267  
 dravik  
 zachte — 293  
 driekleurig viooltje  
 255  
 druifje  
 blauwe — 286  
 duif 363  
 duivelsnaaigaren  
 265  
 duizendblad 276  
 duizendknoop  
 knopige — 229  
 viltige — 228, 229  
 duizendpoot 307  
 duizendschoon 233  
 eekhoorn 401  
 eend 350  
 eendekroos 297  
 egel 393  
 egelantier 244  
 eik 225  
 eikvaren 212  
 ekster 382  
 els 222  
 ereprijs 270  
 es 262  
 esdoorn 252  
 fazant 355  
 fenegriek 249  
 flox 264  
 fluitekruid 257  
 framboos  
 wilde — 243  
 fuchsia 256  
 fuut 348  
 gaai  
 vlaamse — 381  
 gagel 220  
 galigaan 299  
 gans  
 grauwe — 350  
 ganzebloem  
 gele — 277  
 gaspeldoorn 248  
 gebroken hartjes 239  
 geelgors 391  
 geitebaard 243  
 gelria 219  
 geranium 251  
 gierzwaluw 370  
 gladiool 286  
 glimworm 318  
 goudbloem 280  
 goudvink 391  
 gras 289  
 grasklokje 274  
 grasmus 378  
 greppelrus 289  
 groenling 390  
 grutto 360  
 guichelheil  
 gewone — 262  
 guldenroede  
 echte — 274  
 haagbeuk 223  
 haagwinde 265  
 haarworm 304  
 haas 397  
 hagedis 332  
 hanepoot 297  
 hardbloem  
 eenjarige — 231  
 harlekijn 300  
 hartje 239  
 havik 352  
 hazelnoot 223  
 hazezegge 300  
 heermoes 211, 212  
 heggemus 374  
 heide 258  
 heidebrem 248  
 heidespurrie 231  
 helmbloem 238  
 gewone — 238  
 helmkruid  
 knopig — 270  
 hemelsleutel  
 gewone — 242  
 hennep 227  
 hennepnetel 266  
 herderstasje 240  
 herfstaster 275  
 herfsttijloos 285  
 herik 241  
 hermelijn 405  
 hoefblad  
 groot — 279  
 holenduif 364  
 holpijp 211  
 hommelmel 323  
 hondsdrif 267  
 hondspeterselie 258  
 hondsroos 245  
 hooiwagen 325  
 hoornaar 322  
 hop 227  
 hop 368  
 houtduif 364  
 houtsnip 360  
 huiskrekel 308  
 huislook 241  
 huismus 387  
 huiszwaluw 370

*hulst* 253  
*huttentut* 240  
*hyacinth* 286  
*ijsvogel* 367  
*jeneverbes* 214  
*jodenbaard* 242  
*judaspenning* 240  
*junikever* 322  
*kaardebol*  
*wilde* — 274  
*kaasjeskruid* 255  
*kakkerlak* 308  
*kameel* 406  
*kamgras* 292  
*kamille* 277  
*kamperfoelie* 273  
*kardinaalsmuts* 253  
*karper* 326  
*kastanje* 224  
*tamme* — 224  
*wilde* — 224  
*kattedoorn* 249  
*kattestaart* *grote* — 255  
*katwilg* 218  
*kauw* 385  
*keep* 389  
*keizerskroon* 285  
*kemphaan* 360  
*kerkuil* 366  
*kers*  
*oostindische* — 250  
*kerstroos* 234  
*kervel*  
*dolle* — 257  
*kievit* 358  
*kikvors* 331  
*kippeluis* 326  
*klapekster* 381  
*klaproos* 237  
*klauwier*  
*grauwe* — 381  
*klaver* 249, 250  
*liggende* — 250  
*witte* — 250  
*klaverzuring* 250  
*stijve* — 250  
*gehoornde* — 250  
*kleefkruid* 264  
*klim-op* 256  
*klis* 280  
*klokjesgentiaan* 263  
*kluwenzuring* 230  
*knaasje* 314  
*kneu* 390  
*kniptor* 319  
*knoop*  
*blauwe* — 274  
*knoopkruid* 282  
*knopherik* 241  
*knopkruid*  
*klein* — 276  
*harig* — 276  
*knotwilg* 216  
*koekoek* 365  
*koekoeksbloem* 231  
*echte* — 232  
*kokmeeuw* 363  
*konijn* 394  
*koninginnekruid* 274  
*koolmees* 379  
*koolwitje* 312  
*koperwiek* 377  
*korenbloem* 282  
*korhoen* 353  
*kraai* 383  
*bonte* — 385  
*kraanvogel* 357  
*kramsvogel* 376  
*krekel* 308  
*krenteboompje*  
*Drents* — 246  
*krodde*  
*kroontjeskruid* 251  
*kruiskruid*  
*klein* — 279  
*kruisspin* 325  
*kruizemunt* 267  
*kuifleeuwerik* 370  
*kuifmees* 379  
*kwabaal* 328  
*kwartel* 355  
*kweek* 293  
*kwikstaart*  
*gele* — 371  
*grote gele* — 372  
*witte* — 371  
*langpootmug* 313  
*larix* 212  
*larve* 317, 318, 319, 321  
*lathyrus*  
*breedblad* — 248  
*leeuwenbek* 270  
*leeuwerik* 369  
*lelietje-van-dale* 286  
*libel* 307  
*liesje*  
*vlijtig* — 252  
*lievehēersbeestje* 319  
*lievevrouwebedstro* 264  
*lijster* 377  
*grote* — 377  
*lijsterbes* 245  
*linde* 254  
*lintworm* 304  
*lis*  
*gele* — 288  
*lisdodde*  
*grote* — 297  
*luis* 310  
*lupine* 248  
*made* 317  
*madeliefje* 274  
*mansoor* 228  
*maretak* 228  
*margriet* 278  
*marjolein*  
*wilde* — 267  
*marter* 404  
*mattenbies* 288  
*meerkoet* 357  
*mees* 378  
*zwarte* — 378, 379  
*meeuw* 362  
*meidoorn* 246  
*meikever* 320  
*melganzevoet* 230  
*merel* 375  
*mestkever* 320  
*mier* 323  
*mijt* 326  
*mispel* 246  
*modderkruiper* 327  
*moederkruid* 278  
*moederplant* 242  
*moerasspirea* 243  
*moerasstruisgras* 296  
*mol* 392  
*monnikskap* 235  
*morgenster* 283  
*mos* 210  
*mossel* 306  
*mug* 314  
*muis* 400  
*muizeoor* 284  
*muurbloem* 239  
*muurpeper* 242  
*naaldekervel* 257  
*nachtegaal* 374  
*nachtschade*  
*zwarte* — 269  
*nachtvlinder* 312  
*nachtwaluw* 367  
*narcis* 287  
*gele* — 288  
*witte* — 287, 288  
*negenooog* 326  
*noot* 221  
*oeverwaluw* 370  
*ooievaar* 349  
*ooievaarsbek*  
*zachte* — 251  
*donkere* — 251  
*oorworm* 309  
*oostindische kers* 250  
*oot* 294  
*orchidee, orchis* 300  
*breedbladige* — 300  
*gevlekte* — 300  
*moeraswespen*— 300  
*welriekendenacht*— 300  
*otter* 406  
*paardebloem* 283  
*paardeluisvlieg* 315  
*paardevlieg* 314  
*pad* 329  
*paddestoel* 210  
*paling* 329  
*pastinaak* 258  
*patrijs* 353  
*peppel* 218  
*perzikkruid* 229  
*pestvogel* 372  
*petunia* 269  
*pier* 303  
*pijlstaart* 3312  
*pijpestrootje* 296  
*pimpelmees* 379  
*pimpernoot* 252  
*pinksterbloem* 239  
*pioenroos* 237  
*pissebed* 306  
*pitrus* 288  
*plomp*  
*gele* — 234  
*poetaz-narcis* 288  
*populier* 218

*populier* 218  
     *canadese* — 219  
     *baakse witte* — 219  
*pos* 329  
*prik* 326  
*prikneus* 232  
*putter* 390  
*ransuil* 367  
*rat* 399  
*ratelaar*  
     *kleine* — 270  
*ratelpopulier* 219  
*ree* 406  
*regenworm* 304  
*reiger* 348  
*reigersbek* 251  
*reuzenbalsemien*  
     252  
*ridderspoor* 235  
*ridderzuring* 229  
*riet* 296  
*rietgors* 391  
*rietvoorn* 327  
*rijsbes* 261  
*ringmus* 388  
*rivierkreeft* 307  
*roek* 385  
*roerdomp* 348  
*rolklaver* 250  
*roodborst* 374  
*roodborsttapuit* 375  
*roodstaart*  
     *zwarte* — 375  
*roos* 244  
     *gelderse* — 273  
*runderhorzel* 316  
*rups* 313  
*salie*  
     *valse* — 266  
*salie* 268  
*salomonszegel* 286  
*schaafstro* 211  
*scheerling*  
     *gevlekte* — 258  
*schietwilg* 216  
*schol* 329  
*scholekster* 358  
*sering* 263  
*sijlje* 390  
*sint-janskruid* 255  
*sion*  
     *dubbele van* — 287  
*slaapbol* 238  
*slak* 305  
*sleedoorn* 247  
*sleutelbloem* 261  
     *echte* — 262  
     *slanke* — 262  
*slofhak* 295  
*smeewortel* 266  
*smele*  
     *ruwe* — 294  
*sneeuwkllokje* 287  
*snoek* 328  
*spaanse aak* 252  
*spar* 212  
*specht* 368  
*speenkruid* 236  
*sperwer* 353  
*spin* 325  
*sporehout* 247  
*sporehout* 253  
*spotvogel* 378  
*spreeuw* 386  
*sprinkhaan* 309  
*sprot* 328  
*staartmees* 378  
*steenanjers* 233  
*steenbreek* 242  
*steenuil* 367  
*stekelbaars* 329  
*stekelbrem* 248  
*stern*  
     *zwarte* — 363  
*stinkende gouwe* 238  
*straatgras* 292  
*strontvlieg* 315  
*struikheide* 258  
*taling* 351  
*tandzaad*  
     *veerdelig* — 275  
*tapuit* 375  
*taxus* 215  
*teek* 326  
*teunisbloem* 256  
*tjiftjaf* 378  
*toorts* 270  
*trilgras* 292  
*tuinkamperfoelie* 274  
*tuinmelde* 230  
*tuinwolfsmelk* 252  
*tulp* 285  
*tureluur* 362  
*uil* 365  
*valeriaan*  
     *echte* — 274  
*valk* 353  
*varen* 212  
*varkensgras* 228  
*veenwortel* 228  
*veldbies*  
     *gewone* — 289  
*veldleeuwerik* 369  
*vergeet-me-nietjes*  
     266  
*vetkruid*  
     *wit* — 242  
*vingerhoedskruid*  
     270  
*vink* 388  
*violier* 241  
*viool* 255  
*vlaamse gaai* 381  
*vlaswarkruid* 265  
*vleermuis* 394  
*vleesvlieg* 316  
*vlieg* 315  
*vliegenvanger* 378  
     *grauwe* — 378  
*vlierstruik* 272  
*vlijtig liesje* 252  
*vlinder* 311  
*vlo* 318  
*vlooienkruid* 275  
*vlotgras* 292  
*vogelkers* 246, 253  
*vogelmelk*  
     *gewone* — 285  
*vogelmuur* 231  
*voorn*  
     *grote* — 327  
*vos* 403  
*vossebes* 260  
*vroegeling* 240  
*vuilboom* 253  
*wandluis* 311  
*wants* 311  
*warkruid* 264  
*wasmot*  
     *grote* — 313  
     *kleine* — 313  
*waterhoen* 357  
*waterlelie* 233  
*watermunt* 267  
*waterpest* 284  
*waterral* 357  
*waterranonkel* 236  
*watersalemander* 333  
*waterscheerling* 258  
*watersnip* 360  
*watertorkruid* 258  
*waterviolier* 262  
*waterzuring* 230  
*wede* 239  
*wederik*  
     *grote* — 262  
*weegbree* 271  
     *smalle* — 272  
     *grote* — 272  
*wesp* 322  
*wezel* 405  
*wielewaal* 380  
     *wilde aardbei* 245  
*wildemanskruid* 235  
*wilg* 215  
*windhalm* 292  
*winterkoninkje* 372  
*wintertaling* 351  
*witbol* 295  
     *witte krodde* 241  
*woelmuis* 399  
*wolfskers* 269  
*wolfsklauw* 211  
*wolfspoot* 211  
*wollegras* 298  
*wolverlei* 279  
*worm* 303  
*woudaapje* 348  
*wrangwortel* 234  
*wulp* 361  
*zandzegge* 300  
*zanglijster*  
     *grote* — 377  
*zeelt* 327  
*zeepkruid* 232  
*zegekruid* 268  
*zegge* 299  
     *scherpe* — 300  
*zevenblad* 257  
*zevenboom* 215  
*zilver schoon* 245  
*zomeradonis* 235  
*zonnebloem* 275  
*zonnedauw* 241  
*zuring* 229  
*zwaluw* 370  
*zwaluwtong* 228  
*zwami* 211  
*zwanebloem* 284  
*zweefvlieg* 316

REGISTER VAN LATIJNSE PLANTE-EN DIERENAMEN

- Abramis blicca* 327  
*Abramis brama* 327  
*Acari* 326  
*Accipiter gentilis* 352  
*Accipiter nisus* 353  
*Acer pseudoplatanus* 252  
*Acer campestre* 252  
*Acerina cernua* 329  
*Achillea ptarmica* 276  
*Achillea millefolium* 276  
*Achroia grisella* 313  
*Aconitum* 235  
*Acrididae* 309  
*Adonis aestivalis* 235  
*Aegithalos caudatus* 378  
*Aegopodium podagraria* 257  
*Aesculus hippocastaneum* 224  
*Aethusa cynapium* 258  
*Agrostemma githago* 232  
*Agrostis stolonifera* 290  
*Agrostis capillaris* 290  
*Agrostis* 290  
*Agrostis capillaris* 296  
*Alauda arvensis* 369  
*Alcedo atthis* 367  
*Alnus* 222  
*Alopecurus* 290  
*Amelanchier lamarckii* 246  
*Anagallis arvensis* 262  
*Anas crecca* 351  
*Anas* 350, 351  
*Anemone nemorosa* 235  
*Anguilla vulgaris* 329  
*Anser anser* 350  
*Anthirrhinum* 270  
*Anthirrhinum majus* 270  
*Anthoxanthum aristatum* 295  
*Anthoxantum odoratum* 290  
*Anthoxantum aristatum* 290  
*Anthriscus sylvestris* 257  
*Apera spica-venti* 290  
*Apera spica-venti* 292  
*Aphaniptera* 318  
*Aphididae* 311  
*Apidae* 323  
*Apus apus* 370  
*Aquilegia* 237  
*Araneidae* 325  
*Arctium pubens* 280  
*Ardea* 348  
*Arnica montana* 279  
*Artemisia vulgaris* 279  
*Artemisia absinthium* 279  
*Arum* 297  
*Aruncus* 243  
*Asarum europaeum* 228  
*Asio otus* 365, 367  
*Asparragus* 286  
*Aspidistra* 286  
*Astacus* 307  
*Aster amellus* 275  
*Athene noctua* 365, 367  
*Atriplex hortensis* 230  
*Atropa belladonna* 269  
*Avena fatua* 290  
*Avena fatua* 294  
*Bellis perennis* 274  
*Betula* 222  
*Bidens tripartita* 275  
*Blattidae* 308  
*Bombini* 323  
*Bombycilla garrulus* 372  
*Botaurus stellaris* 348  
*Bovist* 210  
*Brachycera* 315  
*Briza media* 290  
*Briza media* 292  
*Bromus hordeaceus* 290  
*Bromus hordeaceus* 293  
*Bromus* 290  
*Bufo* 329  
*Buteo buteo* 353  
*Butomus umbellatus* 284  
*Calendula officinalis* 280  
*Calliphoridae* 316  
*Calluna vulgare* 258  
*Caltha palustris* 234  
*Calystegia sepium* 265, 266  
*Camelina sativa* 240  
*Camelus* 406  
*Campanula rotundifolia* 274  
*Cannabis sativa* 227  
*Cantharel* 210  
*Capreolus capreolus* 406  
*Caprimulgus europaeus* 367  
*Capsella bursa-pastoris* 240  
*Cardamine pratensis* 239  
*Carduelis chloris* 390  
*Carduelis carduelis* 390  
*Carduelis flammea* 391  
*Carduelis spinus* 390  
*Carduelis cannabina* 390  
*Carduus* 281  
*Carex acuta* 300  
*Carex arenaria* 300  
*Carex* 299  
*Carex ovalis* 300  
*Carpinus betulus* 223  
*Castanea sativa* 224  
*Centaurea jacea* 282  
*Centaurea cyanus* 282  
*Ceratopogonidae* 314  
*Certhia brachydactyla* 380  
*Chaerophyllum temulum* 257  
*Cheiranthus* 239  
*Chelidonium majus* 238  
*Chenopodium album* 230  
*Chlidonias niger* 363  
*Chrysanthemum* 277  
*Chrysanthemum segetum* 277  
*Ciconia ciconia* 349  
*Cicuta virosa* 258  
*Cimex lectularius* 311  
*Cirsium* 281  
*Cirsium vulgare* 281  
*Cirsium arvense* 281, 282  
*Claudium mariscus* 299  
*Clivia* 288  
*Clupea sprattus* 328  
*Cobitis taenia* 327  
*Coccinellidae* 319  
*Colchium autumnale* 285  
*Columba palumbus* 363, 364  
*Columba oenas* 364  
*Conium maculatum* 258  
*Consolida ambigua* 235  
*Convallaria majalis* 286  
*Convolvulus arvensis* 265, 266  
*Corvus cornix* 384  
*Corvus monedula spermolagus* 384  
*Corvus frugilegus* 384  
*Corvus* 383  
*Corydalis solida* 238  
*Corylus avellana* 223  
*Corynephorus canescens* 290  
*Corynephorus canescens* 295  
*Coturnix coturnix* 355  
*Crataegus* 246

*Cuscuta epilinum* 265  
*Cuscuta* 264  
*Cuscuta ephithimum* 265  
*Cynosurus cristata* 292  
*Cynosurus* 290  
*Cyprinus carpio* 326  
*Cytisus scoparius* 247  
*Dactylis glomerata* 290  
*Datura stramonium* 269  
*Delichon urbica* 370  
*Dendrocopus major oenitorum* 368  
*Dendrocopus* 368  
*Dendrocopus medius* 368  
*Dendrocopus minor* 368  
*Dermanyssus gallinae* 326  
*Deschampsia cespitosa* 294  
*Deschampsia cesposita* 290  
*Dianthus barbatus* 233  
*Dianthus* 232  
*Dianthus deltoides* 233  
*Dicentra spectabilis* 239  
*Digitalis purpurea* 270  
*Dipsacus fullonum* 274  
*Drosera* 241  
*Dryocopus martius* 368  
*Dryocopus* 368  
*Echinochloa crus galli* 297  
*Echinochloa crus-galli* 290  
*Elateridae* 319  
*Elodea* 284  
*Elymus repens* 293  
*Elymus repens* 290  
*Emberiza schoeniclus* 391  
*Emberiza citrinella* 391  
*Equisetum arvense* 212  
*Equisetum hyemale* 211  
*Equisetum fluviatile* 211  
*Equisetum* 290  
*Equisetum* 211  
*Erica tetralix* 258  
*Erinaceus europaeus* 393  
*Eriophorum* 298  
*Erithacus rubecula* 374  
*Erodium cicutarium* 251  
*Erophila verna* 240  
*Esox lucius* 328  
*Euonymus* 253  
*Eupatorium cannabinum* 274  
*Euphorbia* 251  
*Euphorbia peplus* 252  
*Fagus* 224  
*Falco* 353  
*Festuca ovina* 290  
*Festuca* 290  
*Ficedula hypoleuca* 378  
*Filicopsida* 212  
*Filipendula ulmaria* 243  
*Forficula auricularia* 309  
*Forficulidae* 309  
*Formica* 324  
*Formicidae* 323  
*Fragaria vesca* 245  
*Frangula alnus* 247  
*Frangula alnus* 253  
*Fraxinus excelsior* 262  
*Fringilla montifringilla* 389  
*Fringilla coelebs* 388  
*Fritillaria imperialis* 285  
*Fuchsia* 256  
*Fulica atra* 357  
*Fumaria officinalis* 238  
*Fungi* 210  
*Galanthus nivalis* 287  
*Galeopsis* 266  
*Galerida cristata* 370  
*Galinsoga ciliata* 276  
*Galinsoga parviflora* 276  
*Galium odorata* 264  
*Galium aparine* 264  
*Galleria mellonella* 313  
*Gallinago gallinago* 360  
*Gallinula chloropus* 357  
*Garrulus glandarius* 381  
*Gasterophilus equi* 318  
*Gasterosteus aculeatus* 329  
*Gastropoda* 305  
*Genista anglica* 248  
*Gentiana pneumonanthe* 263  
*Geotrupes* 320  
*Geranium phaeum* 251  
*Geranium pratense* 251  
*Geranium molle* 251  
*Gladiolus* 286  
*Glechoma hederacea* 267  
*Glyceria maxima* 290  
*Glyseria* 292  
*Gramineae* 289  
*Grus grus* 357  
*Grylloidea* 308  
*Gryllus domesticus* 308  
*Haematopus ostralegus* 358  
*Hedera helix* 256  
*Helianthus* 275  
*Helleborus niger* 234  
*Helleborus viridis* 234  
*Hemiptera* 311  
*Heracleum* 258  
*Hesperis matronalis* 239  
*Hieracium pilosella* 284  
*Hippobosca equina* 315  
*Hippolais icterina* 378  
*Hirudo medicinalis* 304  
*Hirundo rustica* 370  
*Holcus* 295  
*Holcus* 290  
*Hottonia palustris* 262  
*Humulus lupulus* 227  
*Hyacinthus* 286  
*Hyla arborea* 331  
*Hyoscyamus niger* 269  
*Hypericum perforatum* 255  
*Hypoderma bovis* 317  
*Hypoderma bovis* 316  
*Ilex aquifolium* 253  
*Impatiens* 252  
*Impatiens glandulifera* 252  
*Iris pseudacorus* 288  
*Isatis tinctoria* 239  
*Isopoda* 306  
*Ixobrychus minutus* 348  
*Ixodidae* 326  
*Juglans regia* 220  
*Juncus bufonius* 289  
*Juncus effusus* 288  
*Juniperus sabina* 215  
*Juniperus communis* 214  
*Lacertidae* 332  
*Lagurus ovatus* 290  
*Lamium purpureum* 267  
*Lamium album* 267  
*Lampyridae* 318  
*Lanius excubitor* 381  
*Lanius collurio* 381  
*Laridae* 362  
*Larix* 212  
*Lathyrus latifolius* 248  
*Lathyrus tuberosus* 248  
*Lemna* 297  
*Lepidoptera* 311  
*Lepus europaeus* 397  
*Leucanthemum vulgare* 278  
*Limosa limosa* 360  
*Limothrips* 317  
*Lithobius forficatus* 307  
*Locustidae* 309  
*Lolium* 290  
*Lolium multiflorum* 290  
*Lolium perenne* 290



*Lonicera caprifolium* 274  
*Lonicera periclymenum* 273  
*Lota lota* 328  
*Lotus corniculatus* 249, 250  
*Lullula arborea* 369  
*Lumbricidae* 303  
*Lumbricus terrestris* 304  
*Lunaria annua* 240  
*Lupinus* 248  
*Luscinia megarhynchos* 374  
*Lutra lutra* 406  
*Luzula campestris* 289  
*Lychnis coronaria* 232  
*Lychnis flos-cuculi* 231, 232  
*Lycopodium complanatum* 211  
*Lycopodium* 211  
*Lycopus europaeus* 211  
*Lymnocyrtus minimus* 360  
*Lyrurus tetrrix* 353  
*Lysemachia vulgaris* 262  
*Lythrum salicaria* 255  
*Majanthemum bifolium* 286  
*Malva* 255  
*Matricaria* 277  
*Matthiola* 241  
*Meles taxus* 406  
*Melolontha vulgaris* 320  
*Mentha spicata* 267  
*Mentha arvensis* 267, 268  
*Mentha aquatica* 267, 268  
*Mespilus germanica* 246  
*Microtinae* 399  
*Misgurnus fossilis* 327  
*Molinea caerulea* 290  
*Molinia caerulea* 296  
*Motacilla cinerea* 372  
*Motacilla flava* 371  
*Motacilla alba* 371  
*Mus* 400  
*Muscaria botryoides* 286  
*Muscipapa striata* 378  
*Mustela erminea aestiva* 405  
*Mustela nivalis* 405  
*Mustela martes* 404  
*Myosotis* 266  
*Myotis* 394  
*Myrica gale* 220  
*Mytilus edulis* 306  
*Narcissus pseudonarcissus* 288  
*Narcissus poeticus* 287, 288  
*Narcissus* 287  
*Nardus stricta* 297  
*Nardus stricta* 290  
*Nicandra physalodes* 268  
*Numenius phaeopus* 361  
*Numenius* 361  
*Numenius arquata* 361  
*Nuphar lutea* 234  
*Nyctalus* 394  
*Nymphaea alba* 233  
*Odonata* 307  
*Oenanthe oenanthe* 375  
*Oenanthe aquatica* 258  
*Oenothera* 256  
*Ononis spinosa* 249  
*Orchidaceae* 300  
*Orchis morio* 300  
*Origanum vulgare* 267  
*Oriolus oriolus* 380  
*Ornithogalum umbellatum* 285  
*Oryctolagus* 394  
*Oxalis corniculata* 250  
*Oxalis stricta* 250  
*Oxalis acetosella* 250  
*Paeonia* 237  
*Papaver somniferum* 238  
*Papaver* 237  
*Parus major* 379  
*Parus caeruleus* 379  
*Parus ater* 378, 379  
*Parus* 378  
*Parus cristatus* 379  
*Passer montanus* 388  
*Passer domesticus* 387  
*Pastinaca sativa* 258  
*Pelargonium* 251  
*Perdix perdix* 353  
*Petasites hybridus* 279  
*Petromyzon* 326  
*Petunia* 269  
*Phalacrocorax carbo sinensis* 348  
*Phasianus colchicus* 355  
*Philomachus pugnax* 360  
*Phleum pratense* 290  
*Phlox* 264  
*Phoenicurus ochruros* 375  
*Phragmites australis* 296  
*Phylloscopus collybita* 378  
*Phyrrhula phyrrhula* 391  
*Pica pica* 382  
*Picus viridus* 368  
*Picus* 368  
*Pimpinella* 257  
*Pinus* 212  
*Plantago major* 272  
*Plantago lanceolata* 272  
*Plantago* 271  
*Pleuronectes platessa* 329  
*Poa annua* 292  
*Poa annua* 290  
*Poa* 290  
*Podiceps cristatus* 348  
*Podiceps ruficollis* 348  
*Polygonatum multiflorum* 286  
*Polygonum lapathifolium* 228, 229  
*Polygonum persicaria* 228, 229  
*Polygonum amphibium* 228  
*Polygonum convolvulus* 228  
*Polygonum aviculare* 228  
*Populus alba* 219  
*Populus canadensis* 219  
*Populus tremula* 219  
*Populus* 218  
*Potentilla anserina* 245  
*Primula elatior* 262  
*Primula veris* 262  
*Primula* 261  
*Prunella modularis* 374  
*Prunella vulgaris* 267  
*Prunus spinosa* 247  
*Prunus padus* 246  
*Prunus padus* 253  
*Pulicaria vulgaris* 275  
*Pulsatilla vulgaris* 235  
*Putorius foetidus* 404  
*Pygosteus pungitius* 329  
*Quercus* 225  
*Rallus aquaticus* 357  
*Ranidae* 331  
*Ranunculus peltatus* 236  
*Ranunculus scleratus* 236  
*Ranunculus acris* 236  
*Ranunculus repens* 236  
*Ranunculus ficaria* 236  
*Raphanus raphanistrum* 241  
*Rattus* 399  
*Rhinanthus minor* 270  
*Rhizothrogus solstitialis* 322  
*Riparia riparia* 370  
*Rosa canina* 245  
*Rosa cornus* (?) 244  
*Rosa rubiginosa* 244  
*Rosa villosa* 244  
*Rosa* 244  
*Rubus fruticosus* 243

*Rubus idaeus* 243  
*Rumex hydrolapathum* 230  
*Rumex conglomeratus* 230  
*Rumex obtusifolius* 229  
*Rumex* 229  
*Salix viminalis* 218  
*Salix alba* 216  
*Salix* 215  
*Saltatoria* 309  
*Salvia* 268  
*Sambucus* 272  
*Saponaria officinalis* 232  
*Saxicola torquata* 375  
*Saxifraga stolonifera* 242  
*Saxifraga* 242  
*Scandix pecten-veneris* 257  
*Scardinius erythrophthalmus* 327  
*Scatophagidae* 315  
*Scirpus lacustris* 288  
*Sciurus vulgaris* 401  
*Scleranthus annuus* 231  
*Scolopax rusticola* 360  
*Scrophularia nodosa* 270  
*Sedum acre* 242  
*Sedum album* 242  
*Sedum telephium* 242  
*Sempervivum tectorum* 241  
*Senecio vulgaris* 279  
*Silene dioica* 231  
*Sinapis arvensis* 241  
*Solanum nigrum* 269  
*Solanum dulcamara* 269  
*Solidago virgaurea* 274  
  
*Sonchus* 281  
*Sorbus aucuparia* 245  
*Spergula morisonii* 231  
*Staphylea colchica* 252  
*Stellaria media* 231  
*Streptopelia decaocto* 363  
*Strix aluco* 365, 367  
*Sturnus vulgaris* 386  
*Succisa pratensis* 274  
*Sylvia communis* 378  
*Symphytum officinale* 266  
*Syringa vulgaris* 263  
*Tabanus* 314  
*Tagetes (sp.)* 276  
*Talpa europaea* 392  
*Tanacetum parthenium* 278  
*Tanacetum vulgare* 278  
*Taraxacum officinale* 283  
*Taxus baccata* 215  
*Teucrium scorodonia* 266  
*Thlaspi arvense* 241  
*Tilia* 254  
*Tinca tinca* 327  
*Tipulidae* 313  
*Tragopogon pratensis* 283  
*Trichinella spiralis* 304  
*Trifolium campestre* 250  
*Trifolium incarnatum* 249  
*Trifolium* 249  
*Trigonella foenum-graecum* 249  
*Tringa totanus* 362  
*Triturus cristatus* 333  
*Troglodytes troglodytes* 372  
  
*Tropaeolum majus* 250  
*Tulipa* 285  
*Turdus viscivorus* 377  
*Turdus* 377  
*Turdus pilaris* 376, 377  
*Turdus merula* 375  
*Turdus iliacus* 377  
*Typha latifolia* 297  
*Tyto alba* 365, 366  
*Ulex europaeus* 248  
*Upupa epops* 368  
*Urtica urens* 227  
*Urtica dioica* 227  
*Vaccinium uliginosum* 261  
*Vaccinium myrtillus* 260  
*Vaccinium vitis-idaea* 260  
*Valeriana officinalis* 274  
*Vanellus vanellus* 358  
*Verbascum* 270  
*Veronica hederifolia* 270  
*Veronica arvensis* 270  
*Veronica chamaedrys* 270  
*Vespa crabro* 322  
*Vespidae* 322  
*Viburnum opulus* 273  
*Viola odorata* 255  
*Viola arvensis* 255  
*Viola riviniana* 255  
*Viola tricolor* 255  
*Viola* 255  
*Viscum album* 228  
*Vulpes vulpes* 403

## HOOFDSTUK 5

### PLANTEN

#### A. ALGEMEEN

bos	185
boskazie	185
opslag	186
onholt	186
drobbel	186
droef	187
stroek	187
boom	188
kroezen boom	188
knorf	189
spraddereg (1)	190
spraddereg (2)	190
krone	191
stam	191
konne	191
spint	191
bast	191
marg	191
tak	192
knuppel	192
stramp	192
twieg	193
sprikken	193
stomp	194
wortels	195
pinne	195
noes	195
knobbe	196
doorn	196
stengel	196
blad	196
naolde	196
snotterbelle	196
pluze	197
bloem	197
baeze	197
zaod	198
kienen	198
anslaon	198
uutlopen	199
greujen	199
anlaeven	200
reujen	200
pratten	201
schrao	201
bleujen	202
greun	204
gelp	204
verdorren	205

verdreugen	205
guren	205
vallen	206
dood	206
winterleuveg	207
ooldvader	207
melk	207
gal-appel	207
roet	207
kroepgrei	209
dreugbloemen	209
strobloemen	209

#### B. SOORTEN

mos	210
paddestoel	210
hanekammen	210
stoevedamp	210
heksenkrans	211
kattestat (1)	211
vaarn	212
larke	212
denne	212
vliegdenne	212
denn-appel	213
hasmenneken	213
wakel	214
zevenboom	215
taxus	215
snotterbaeze	215
wilg	215
knotwilge	216
waterwilge	216
weej	218
peppel	218
torenpeppel	219
klaterpeppel	219
posse	220
nötteboom	220
nötte	221
barke	222
elze	222
beukenhegge	223
hazelnötte	223
kastanjeboom	224
beuk	224
beukenötjen	224
eik	225
knot-eike	226
eikel	226
hoppe	227
hennep	227
brandnettel	227

misteltak	228	huuslook	241
hazelwortel	228	hemelslöttel	242
varkensgrös	228	schotkruud	242
baerbinde	228	eeuweg laeven	242
wilgenblad	228	steenbreke	242
reek	229	jöddenbaord	242
zuring	229	geitebaard	243
luzemelde	230	maelzeute	243
melde	230	wilde framboze	243
miere	231	brummelstroek	243
kommerbleumkes	231	brummel	243
wilde spörrie	231	roze	244
koekoeksblomen	231	wilde reuskes	245
stekneuzen	232	zilverblad (2)	245
bolderik	232	wilde eerdbaeze	245
droeffiletten	232	liesterbaeze	245
anjer	232	keukemennekes	
duzendschoon	233	struke	246
waterlelie (1)	233	mispel	246
plompen	234	meidoorn	246
wrange wortel	234	voelboom (1)	246
kastroze	234	sleedoorn	247
dotterblomen	234	moelentrekker	247
adam-en-eva	235	braom	247
vöggeltjen-op-'n-		stekkelbrem	248
teksken	235	lupinen	248
bosannemoon	235	lazerusjes	248
paosbloem	235	erd-eikel	248
koltjen vuur	235	hukels	249
speenkruud	236	fennegriek	249
botterblome	236	klever	249
waterannemoon	236	hazenklaver	250
klökskes (1)	237	klemmerkes	250
voesroze	237	snavelkruud	251
klaproze	237	kraejepoot	251
ogenkloor	238	rouwblome	251
vöggeltjen-op-'t-		geranium	251
teksken	238	bollenkroed	251
doevenkarvel	238	esdoorn	252
maria-hartjes	239	springbalsemienen	252
wede	239	vlijteg liesjen	252
flodame	239	boksenötte	252
muurbloemen	239	huls	253
pinksterblome (1)	239	papenmuts	253
zilverblad (1)	240	voelboom (2)	253
kommerkruud	240	linde	254
huttentuut	240	läöge jödden	255
herderstasje	240	sint-janskruud	255
dubbeltjeskruud	241	vieultjen	255
kaek (1)	241	kattestat (2)	255
kaek (2)	241	teunesblome	256
lakooi	241	foksia	256
zunnedauw	241	klim-op	256

karvel	257	vlierstroek	272
fluitekruud	257	gelderse roze	273
eierbek	257	kamperfoelie	273
bevernel	257	valdriaan	274
zeuvenblad	257	kaarde	274
bothol	258	trommelstökskes	274
dolle kervel	258	klöksken (3)	274
scheerlink	258	laeverkruud	274
witte wortel	258	golden kettinks	274
heelkruud	258	meizoentjen	274
heed	258	goldsbloeme (1)	275
vossebaeze	260	kermisbloem	275
bosbaeze	260	vlooienkruud	275
stronkbaeze	261	stoepstappen	275
meertenpöllekes	261	zonneblomen	275
pinksterblomen (2)	262	cycloonroet	276
vennewortel	262	afrikaantjes	276
hanentrae	262	wilde hemdekneup-	
esse	262	kes	276
sering	263	duzendblad	276
klökskes (2)	263	kamille	277
klaefkruud	264	goldsbloeme (2)	277
beddeblomen	264	chrysan	277
flox	264	boerenwormkruud	278
duvelsneigoorn	264	margrieten	278
vrouwenhaor	265	bi-jvoet	279
jöddenboord	265	wilde rabarber	279
pispötjes	265	wolleverloor	279
smeerwortel	266	knopperd	279
vergeet-me-nietjes	266	goldsbloemen (3)	280
gamander	266	klissen	280
dauwnettel	266	diessel	281
dovenettel	267	kneupkeskruud	282
hondsdrif	267	blauwe bloemen	282
biejenkörfkjes	267	ooievaarsbrood	283
dost	267	peerdeblome	283
kruzemunt	267	moezenoor	284
zelve	268	koffieboon	284
vordens roet	268	jökkekroed	284
hennebloeme	269	tielozen	285
bilze	269	tulpe	285
elfranke	269	kroneprialie	285
nachtscha	269	vogelmelk	285
doornappel	269	hyacinth	286
petunia	269	blauwe druufkes	286
staf-van-aron	270	lelietjes-van-	
kind-in-den-kak-		dalen	286
stool	270	dalkruud	286
leeuwenbek	270	kwatjesplant	286
vingerhoedskruud	270	salomonszegel	286
erepries	270	fienen hanger	286
horre	270	gladiole	286
weegbree	271	sneeklökskes	287



snoek	328	ieperompe	348
aole	329	ieperons	348
stekkelboors	329	reiger	348
schaele pos	329	ooievaar	349
schol	329	moddergans	350
		end	350
<b>F. AMFIBIEEN, REPTIELEN</b>		kruk-ende	351
pedde	329	krikke	351
kikvos	331	stootvogel	351
- kikkerdril	332	stoothaafke	352
- dikkop	332	mussenstötter	353
- kwaken	332	buiskreie (1)	353
hagedis	332	valke	353
		veldhoon	353
<b>G. VOGELS</b>		patries	353
		wachtel	355
<b>1. ALGEMEEN</b>		fezante	355
vogel	335	- kraejen	356
menneken	336	- koppel	356
wiefken	336	kriekel-eendje	357
trop	336	waterhuuntjen	357
vere	337	meerkoete	357
snavel	337	krane	357
vleugel	338	scholekster	358
vloglam	338	kiefte	358
toef	339	striedhane	360
vliegen	339	snippe	360
wegtrekken	339	gruto	360
nestelen	340	wulpe	361
nest	340	tureluur	362
kalen jongen	341	meeuw	362
dons	341	rie-meze	363
nesdölleke	341	doeve	363
voeren	342	blauwtje	364
voer	342	kooldoeve	364
galpen	342	- koeren	364
aozen	343	koekoek	365
vlug	343	- roepen	365
fladderen	343	oele	365
wakelen	344	kat-oele (1)	366
vlucht	344	kat-oele (2)	367
reizen	344	kat-oele (3)	367
lopen	345	kat-oele (4)	367
hippen	345	- ropen	367
fluiten	345	geitemelker	367
werreg	347	iesvogel	367
opluusteren	347	schiethoepe	368
den val hebben op	347	spechte	368
		- lachen	369
<b>2. SOORTEN</b>		- timmeren	369
dukertjen	348	leeuwerik	369
fuut	348	kuufleeuwerik	370
moddergans	348	zwaluw	370

kwikstat	371	vleermoes	394
bemer	372	kenien	394
winterkoning	372	- remmel (1)	395
boerennachtegaal	374	- moor	396
roodbosjen	374	- kenienenhof	396
nachtegaal	374	haze	397
schiet-in-'t-vuur	375	- remmel (2)	397
roodborst-walduker	375	- moerhaze	398
walduker	375	- leger	398
gieteling	375	- remmelen	398
veldtjaker	376	eerdwolf	399
liester	377	rotte	399
bonte liester	377	moes	400
stakkerduit	378	kat-eker	401
greskater	378	vos	403
sjieip-sjalp	378	marter	404
vlegenvanger	378	ulk	404
meze	378	wezel	405
toefvinke	379	hermeltjen	405
rouwmeze	379	dasse	406
pimpelmeze	379	otter	406
koolmeze	379	trampeldier	406
boomleuperken	380	ree	406
wielewaal	380		
tuun-ekster	381		
toen-ekster	381		
markolle	381		
ekster	382		
- schetteren	383		
kraeje	383		
ka	385		
kleine kraeje	385		
buiskraeje (2)	385		
sprao	386		
- kwetteren	387		
mus	387		
- sjielpen	388		
ringelmusse	388		
vinke	388		
- slaon	389		
toefvinke	389		
vlasvinke	390		
dieselvinke	390		
siesken	390		
tukker	390		
waltakke	391		
bloodvinke	391		
gelle guurze	391		
guurze	391		
<b>H. ZOOGDIEREN</b>			
weule	392		
stekkelvarken	393		



---

Antekeningen

---

---

Antekeningen

---

---

*A'j 'n bepaold woord neet vinden könt,  
a'j fouten vindt of a'j bepaolde wensen  
aover 't WALD hebt, schrief dan an:*

*Staring Instituut  
Grutstraat 31  
7001 BW DOETINCHEM*

*Veur dee metwarking bu'w heel arg dankboor*

---